[illegible]

COMMENTARII

DE DEO UNO

DE DEO CREATORE

DE GRATIA

TURONIBUS

TYPIS PAULI BOUSREZ

COMMENTARII

DE DEO UNO
DE DEO CREATORE
DE GRATIA

AUCTORE

JOANNE MacGUINNESS C. M.

IN COLLEGIO HIBERNORUM PARISIENSI THEOLOGIÆ PROFESSORE

PARISIIS

5, VIA DICTA « DES IRLANDAIS », 5

MDCCCXCVIII

APPROBATIONES

IMPRIMATUR.

Turon., 2 Aug. 1898.

† FR. RENATUS, *Arch. Turon.*

Tràctatus theologicos de Deo Uno, de Deo Creatore, de Gratia, a R. J. MacGuinness nostræ Congregationis presbytero concinnatos, ex relatione nobis facta, approbamus et sacræ Theologiæ studiosis libenter commendamus.

Parisiis, 6 Aug. 1898.

A. FIAT,
P. C. M., Sup. glis.

« Ut docerem quod didiceram, non a meipso, id est, a præsumptione, pessimo præceptore, sed ab illustribus Ecclesiæ viris. »

S. Hieron., *epist. ad Eustoch. virg.*

INDEX RERUM

DE DEO UNO

PARS PRIMA

De Cognitione Existentiæ Dei

QUÆSTIO PRIMA

Utrum Deus cognosci possit naturaliter

QUÆSTIO SECUNDA

Utrum Deus cognoscit possit immediate in hac vita

PARS SECUNDA

De Dei Essentia ac de iis quæ ad Esse Divinum pertinent

QUÆSTIO PRIMA

De modo nostræ cognitionis quid Deus sit

QUÆSTIO SECUNDA

De ratione propria divinæ essentiæ

QUÆSTIO TERTIA

De Attributis Dei Quiescentibus

PARS TERTIA

De Attributis Dei Operativis

QUÆSTIO PRIMA

De Scientia et iis quæ ad eam reducuntur

CAPUT TERTIUM : De Objecto Secundario Scientiæ Dei.

QUÆSTIO SECUNDA

De iis quæ ad Divinam Voluntatem pertinent

QUÆSTIO TERTIA

De his quæ pertinent ad Intellectum et Voluntatem

DE DEO CREATORE

PARS PRIMA

De Creatione in Genere

QUÆSTIO PRIMA

De Facto Creationis

QUÆSTIO SECUNDA

De Causa Creationis

QUÆSTIO TERTIA

De Termino Creationis

PARS SECUNDA

De Angelis

QUÆSTIO PRIMA

De Angelis in Ordine Naturali

QUÆSTIO ALTERA

De Angelis in Ordine Supernaturali

PARS TERTIA

De Homine

QUÆSTIO PRIMA

De Hominis Origine Naturali

*

QUÆSTIO SECUNDA

De Hominis Elevatione Supernaturali

QUÆSTIO TERTIA

De Hominis Lapsu

DE GRATIA

PARS PRIMA

De Gratia Actuali

QUÆSTIO PRIMA

De Necessitate Gratiæ Actualis

QUÆSTIO SECUNDA

De Gratiæ Sufficientia et Efficacia

QUÆSTIO TERTIA

De Distributione Gratiæ

PARS ALTERA

De Gratia Habituali

QUÆSTIO PRIMA

De Justificatione

QUÆSTIO ALTERA

De Merito Bonorum Operum

DE DEO UNO

---

1. Demonstratione rationali existentiæ Dei (seu Entis supremi, intelligentis, et perfectissimi) ex philosophia præsuppositâ (vid. infra, n. 8), hîc inquirendum est juxta eam ferme partitionem quam tradit S. Thomas (1, qu. 2, procem.), 1. an et quomodo, secundum revelatam doctrinam, hæc Dei existentia cognosci possit ab homine, seu de cognitione existentiæ Dei ; deinde 2. de Dei essentia et de iis quæ ad divinum esse pertinent ; demum 3. ac præcipue, de attributis Dei operativis. Cf. Kleutgen, n. 189.

PARS PRIMA

DE COGNITIONE EXISTENTIÆ DEI

2. De hac re duplex distinguendus est error oppositus, alter eorum qui per defectum negarunt Deum posse naturaliter cognosci ab homine, alter eorum qui per excessum tribuerunt homini mortali immediatam Dei cognitionem. Hinc duplex quæstio.

QUÆSTIO PRIMA

UTRUM DEUS COGNOSCI POSSIT NATURALITER

3. **Prænotanda.** — I. Ad Dei cognitionem 1. exigebant aliqui gratiam supernaturalem : ita Lutherus, Calvinus et Jansenistæ ; 2. alii fidem divinitus inspiratam : ita hoc sæculo Bautain ; 3. alii demum externam revelationem supernaturalem : ita Traditionalistæ. — Hi scilicet postremi *a*) prius dicebant cum Bonaldo omnem cognitionem humanam haberi ex traditione, seu ex doctrina humano generi in ortu suo una cum dono loquelæ divinitus et supernaturaliter communicatâ et per sermonem humanum deinceps transmissâ ; postea *b*) cum Bonetty et Lamennais hanc theoriam coarctarunt Traditionalistæ ad veritates religiosas et morales, et dicebant consensum humani generis esse criterium certum earum rerum quæ in primæva revelatione continebantur ; deinde *c*) cum Ventura, et Ubaghs aliisque Lovaniensibus, admittebant, Deum demonstrari quidem posse naturaliter ex creaturis, sed nonnisi postquam jam agnitus fuerit primitivæ revelationis traditione (quam dicebant Lovanienses prorsus requiri ad usum perfectum et expeditum rationis humanæ).

II. Contra hos errores, quos jam retractaverat Bonetty, juxta decretum S. Off. 11 Jun. 1855, definivit Conc. Vaticanum (de Fide Cath., can. 1 de Revelatione), « S. q. d., Deum unum et verum, Creatorem et Dominum nostrum, per ea, quæ facta sunt, naturali rationis humanæ lumine certo cognosci non posse, a. s. ». — Secundum hanc ergo definitionem, Deus *certo* cognosci potest, 1. « e rebus creatis » ac proinde citra fidem et revelationem, ac 2. « naturali rationis humanæ lumine » ac consequenter non solo gratiæ lumine. Nihil definivit Concilium hoc canone de cognitione totius complexûs veritatum moralium et religiosarum, quas (l. c., cap. 2) docet non posse moraliter loquendo citra revelationem cognosci « ab omnibus expedite

firma certitudine et nullo admixto errore » neque docet canone citato, Deum *de facto* cognosci naturaliter ex rebus creatis citra revelationem et gratiam : sed tantum, Deum ab intellectu humano debite et sufficienter evoluto, e rebus creatis cognosci *posse* certe, licet imperfecte, naturali rationis humanæ lumine. Hoc ergo canone illi saltem hæreseos damnati sunt, qui ad cognitionem Dei absolute requirunt revelationem supernaturalem, sive immediatam sive mediante traditione transmissam Mitiores autem illi Traditionalistæ qui revelationem naturalem et homini debitam (factam v. g. per ideas infusas) assererent, non directe quidem damnantur, sed tamen indirecte, cum (ut notat Kleutgen, n. 124) necessario intelligant revelationem non contentam « communi illo concursu, quo res creatæ in naturali operatione adjuvantur », sed revelationem quæ protoparentibus facta est.

4. **Propositio**. Deus ab homine naturali rationis lumine cognosci potest.

Prob. I. Ex Sap. 13. 1, sqq. : « Vani autem sunt omnes homines, in quibus non subest scientia Dei et de his, quæ videntur bona, non potuerunt intelligere eum qui est [τον ὀντα], neque operibus attendentes agnoverunt quis esset artifex.... (5) A magnitudine enim speciei et creaturæ [aliter : « a magnitudine enim et pulchritudine creaturæ » : vid. Corluy, « Spicileg. », t. 1, p. 82] cognoscibiliter [græce ἀναλογως] potest creator horum videri... (9) Si enim tantum potuerunt scire [philosophi ethnici], ut possent æstimare sæculum [penitius scrutari et investigare mundum visibilem] : quomodo hujus Dominum non facilius invenerunt ? »

Arg. Hoc loco agitur de cognitione Dei certa, quæ possibilis imo obvia est homini : dicitur enim (v. 1) facilior esse quam rerum creatarum cognitio philosophica ; atqui cognitio hæc naturali rationis lumine habetur : etenim 1. obtinetur ἀναλογως, seu argumentando et concludendo ab effectibus ad Causam, ex factura ad Factorem, a creatura ad Creatorem, et 2. assimilatur cognitioni naturali rerum naturalium (ignis, ventorum, stellarum, solis, lunæ, etc.) ; ergo cognosci potest Deus lumine naturali humanæ rationis. Cf. Franzelin (edit. 1870), thes. 2.

II. Ex Rom. 1. 19-21 : « Quia quod notum est Dei, manifestum est in illis, Deus enim illis manifestavit. Invisibilia enim ipsius a creatura mundi, per ea quæ facta sunt, intellecta con-

spiciuntur : sempiterna quoque ejus virtus, et divinitas : ita ut sint inexcusabiles. Quia cum cognovissent Deum, non sicut Deum glorificaverunt... »

Prob. Hoc loco docet Apostolus, Deum ipsiusque attributa divina, etsi invisibilia non tantum oculis corporeis, sed et quoad immediatam cognitionem vel intellectui creato citra lumen gloriæ, ex creatione tamen intellectui humano tam clare manifestari (non quidem immediate in se ipsis sed analogice et mediate, « per ea quæ facta sunt »), ut inexcusabiles sint *omnes* qui debitum cultum Deo non exhibeant ; atqui hæc vera non essent, si solummodo ex revelatione supernaturali, aut nonnisi dubie, cognosci posset Deus ; ergo certo cognosci potest Deus lumine naturali humanæ rationis. Cf. Franzelin, thes. cit.

Confirmatur propositio ex eodem Apostolo, qui alloquens Lystrios (Act. 14. 16, 17) et Athenienses (Ibid. 17. 26, 28), ut eos induceret ad unius veri Dei cultum, provocavit ad beneficia illa tam generalia («dans pluvias et tempora fructifera..») quam particularia (« non longe est ab unoquoque nostrum... »), ut demonstraret existentiam Provisoris supremi rerum humanarum. Cf. Franzelin, ib. — Item idem Apostolus (Rom. 2. 14-16) docet Gentiles (quatenus distinguuntur a Judæis, qui revelationem divinam positivam habuerunt) *naturaliter* scire peccata lege Dei absolute esse prohibita ; atqui in hac cognitione legis moralis absolute obligantis, includitur cognitio certa, saltem confusa, Dei supremi principii et finis, ac summi Legislatoris. Vid. Franzelin, thes. 3, 4. — Cf. Is. 40. 26, « Levate in excelsum oculos vestros, et videte quis creavit hæc : qui educit in numero militiam eorum, et omnes ex nomine vocat ».

III. Ex Patribus, præsertim ex iis qui in Rom. 1. 18, sqq. scripserunt, propositio abunde constat. Ita v. g. S. Jo. Chrys. (in Rom. hom. 3, n. 2), « Cognitionem sui Deus a principio in hominibus posuit... Et unde constat, o Paule, quod Deus in ipsis posuit cognitionem ? Quia, inquit, quod notum est ejus, manifestum est in illis. Sed hæc est affirmatio non demonstratio. Tu vero mihi proba et ostende, quod cognitio de Deo illis erat manifesta, et quod sponte eam neglexerunt. Unde igitur manifesta ? Vocemne illis emisit ? Nequaquam ; verum illud fecit, quod magis illos quam vox attrahere poterat : res creatas in medio proposuit, ut doctus et indoctus, Scytha et barbarus ipso visu

pulchritudinem visibilium cognoscens ad Deum assurgere posset. Propterea ait : invisibilia ejus a creatura mundi », etc. Similiter S. Augustinus (serm. 141, n. 2, 3), « Nam quia viderunt etiam ipsi [gentiles philosophi], quantum videri ab homine potest, creatorem per creaturam, factorem per facturam, fabricatorem mundi per mundum, Paulus Apostolus testis est, cui utique debent credere Christiani... Numquid Deus ad quemquam eorum locutus est? numquid legem acceperunt, sicut Israelitarum populus per Moysen ?... Manifestavit illis, quibus legem non dedit? Audi, quomodo manifestavit : invisibilia enim ejus per ea quæ facta sunt, conspiciuntur. Interroga mundum, ornatum cœli, etc... interroga omnia, et vide si non sensu suo tanquam sibi respondent : Deus nos fecit? » Item (confess., l. 10, c. 6). « Sed et cœlum, et terra, et omnia quæ in eis sunt, ecce undique mihi dicunt ut te amem, nec cessant dicere omnibus, ut sint inexcusabiles... Interrogavi cœlum, solem, lunam, stellas... Et exclamaverunt voce magna : Ipse fecit nos... » Et (Ibid., l. 7, c. 17), « Tunc vero invisibilia tua per ea, quæ facta sunt, intellecta conspexi ». Alia loca Patrum exhibet Franzelin, thes. 6 ; fusius Petavius, l. 1, cc. 1, 2.

Obs. 1. Testimonia citata Scripturæ et Patrum interpretantur quidem adversarii non de cognitione Dei ex creaturis primum haurienda, sed tantum de ea cognitione confirmanda, quæ prius habetur ex primitivæ revelationis traditione, hancque traditionem dicunt Scripturas et Patres tacite præsupponere ut conditionem necessariam. — Contra vero necessitas ista revelationis 1. a Traditionalistis primum asserta aut cogitata est, nec ullo modo in testimoniis citatis innuitur. Imo 2. in aliquibus eorum clare excluditur. Etenim cum Apostolus in capite primo epistolæ ad Romanos totus in eo sit, ut ostendat tum Judæos tum Gentiles inexcusabiles esse et gratiâ Evangelii positive indignos, ad ejus scopum maxime opportunum fuisset dicere non tantum Judæis, quod notum supponitur, sed et Gentilibus Deum per revelationem positivam manifestatum esse : revelationem tamen quamcumque nedum non commemorat Apostolus, sed asserit Deum aliter Gentilibus quam Judæis manifestari, nempe tantum per ea quæ facta sunt. Item loco citato capitis secundi ejusdem epistolæ excludit Apostolus revelationem externam. Ita et Patres, v. g. S. Chrys. et Aug. jam citati. Demum 3. ex systemate adversariorum, *absolute necessaria* fuisset revela-

tio ad veritates quascumque religiosas et res divinas primo addiscendas; at vero « non hac tamen de causa (ut dicit Conc. Vat. cap. 2 de Revel.) revelatio absolute necessaria dicenda est ». Cf. Franzelin, thes. 5.

Obs. 2. Communiter docent theologi, juxta argumenta laudata Scripturæ et Patrum, hominem postquam ad annos discretionis pervenerit non posse sine peccato 1. ullo tempore *prorsus* Deum ignorare, aut 2. eum ut Creatorem diu ignorare. Neque videtur dari posse ignorantia invincibilis positiva existentiæ Dei, qua scilicet quis firmo apud se judicio statuat, Deum non esse : quamvis hæc videtur aliquibus dari posse « ad tempus », ex perversa et corrupta voluntate. Cf. Kleutgen, nn. 183, sqq.; Pesch, n. 24.

5. **Scholion : An et quomodo existentia Dei simul et scientiæ naturalis et fidei sit objectum.**

I. Eamdem veritatem generatim loquendo posse esse simul objectum materiale scientiæ et fidei in eodem homine, contra Thomistas communiter et, ut videtur, contra ipsum S. Thomam (2. 2, qu. 1, artt. 4, 5), docent plerique theologi præsertim Societatis Jesu post B. Albert. M., S. Bonav., Alex. Halens. Hoc nominatim de articulo existentiæ Dei omnino admittendum esse videtur, 1. ex Hebr. 11. 6 (« Credere oportet accedentem ad Deum quia est »), ubi S. Paulus, qui (Rom.) cognitionem existentiæ Dei dicit naturalem esse hominibus, docet eam credendam esse fide eâque supernaturali, qualis sufficiat ad justificationem (ut constat ex contextu et ex interpretatione Conc. Trid., sess. 6, cap. 6); item 2. ex Symbolo (« Credo in unum Deum, factorem cœli et terræ »), in quo articulus existentiæ Dei, auctoris ordinis naturalis, simpliciter et absolute exhibetur ab Ecclesia omnibus fidelibus ut objectum fidei, non aliter quam reliqui fidei articuli. — Nec valet gratuita distinctio inter doctos et indoctos, quasi hi tantum, propter eorum ignorantiam naturæ, Dei existentiam credere potuissent : etenim actus fidei in quamcumque veritatem revelatam, ac proinde in existentiam Dei (quæ passim in revelatione docetur), impossibilis est cuivis homini etiam rudissimo citra cognitionem certam existentiæ Dei, nam et infallibilis auctoritas Dei motivum est credendi.

II. Ut ergo aliquatenus videatur, naturali Dei existentis et revelantis cognitione minime impediri actum fidei in ejus existentiam, recolendum est, ab assensu cognitionis naturalis longe

distare assensum fidei, tum scilicet in subjectivo eliciente principio (quod sunt intellectus et voluntatis facultates non jam nude sumptæ sibique relictæ sed gratia supernaturali elevatæ et roboratæ) tum in motivo formali (quod non est jam propositionis intrinseca veritas ab intellectu percepta, sed extrinseca auctoritas Dei revelantis). Unde intelligitur (ait Franzelin, thes. 9, p. 117), « posse hominem, qui evidenter cognoscit Deum existere, non quidem negare existentiam Dei, negare tamen fidem in Dei existentiam, h. e. assensum in hanc veritatem propter auctoritatem Dei loquentis; quia Deum esse locutum est quidem objective certissimum, non tamen ita evidens, ut assensus vel dissensus non pendeat a libero voluntatis imperio ». Et e contra, qui ob auctoritatem Dei loquentis, in Dei existentiam obsequium fidei gratiæ ope præstat, is *propter novum motivum* assentit veritati quam jam cognoscit naturaliter sub alia ratione : et in hoc non videtur esse repugnantia aliqua.

QUÆSTIO SECUNDA

UTRUM DEUS COGNOSCI POSSIT IMMEDIATE IN HAC VITA

6. **Prænotanda.**— I. De modo cognoscendi Dei existentiam in hac vita antiquitus erraverunt 1. Eunomiani qui plenam et comprehensivam Dei cognitionem homini naturalem esse asserebant, necnon 2. alii veteres qui dixerunt (teste S. Thoma, in Boët. de Trin., qu. 1, a. 3), « quod primum quod a mente humana cognoscitur, etiam in hac vita, est ipse Deus qui est veritas prima, et per hunc omnia alia cognoscuntur ». — 3° Recentiore ætate horum posteriorum errorem renovarunt Ontologistæ, qui duce Malebranche docuerunt mentem perpetuo intueri cognitione saltem confusa ipsum Deum tanquam Ens supremum et in ipso et per ipsum quidquid cognoscit cognoscere.— Paulo aliter dicunt alii, Deum cognosci ab homine nec quidem ope discursûs nec tamen intellectûs intuitu sed 4. quodam mentis sensu et quasi instinctu (ita in Germania sæculo elapso Jacobi Protestans, necnon ut videtur, Protestantes « orthodoxi » hodierni : cf. Kleutgen, nn. 105, 144, not. ; Pesch, n. 32), aut per ideas innatas positas a Deo in homine et cum homine (ita Witasse, Thomassinus, Klee, Staudenmaier). — 5. Induxit Kuhn ideas innatas quæ non sint actuales, sed positæ ad instar seminis in anima, quæque ut actuales fiant Deumque homini revera repræsentent, exigant in subjecto dispositiones idoneas tum intellectuales tum ethicas (quam theoriam late exponit et confutat Stentrup, thes. 4).

II. Ontologistarum doctrina non directe quidem damnata est a Conc. Vaticano definiente (can. 1. de Revel.), « Deum unum et verum, *per ea, quæ facta sunt*, naturali rationis humanæ lumine certo cognosci posse » : imo Concili Patres, cum de Traditionalismo ex professo agerent, recipere noluerunt postulatum quod Cardinales Xystus Riarius Sforza et Joachim Pecci (modo

Leo XIII) obtulerunt ut damnaretur scilicet propositio, « naturalis est homini cognitio Dei directa » (cf. Hurter, edit. 1880, n. 15, not.). Attamen indirecte repugnat Ontologismus præfatæ Conc. Vaticani doctrinæ ; ac de cetero plures Ontologistarum propositiones ut non tutas directe reprobavit suprema auctoritas ecclesiastica decretis S. Officii 18 Sept. 1861 et 14 Dec. 1887. Priori v. g. decreto rejecta est hæc propositio, « Immediata Dei cognitio habitualis saltem intellectui humano essentialis est, ita ut sine ea nihil cognoscere possit : siquidem est ipsum lumen intellectuale ». Non damnatum est systema idearum innatarum, at quatenus Dei demonstrabilitatem negat temerarium dicendum est.

III. Contra hos errores tenendum est 1. (positive) « Deum ab homine e rebus creatis ratiocinando cognosci » (Kleutgen, n. 145) ac 2. (negative) « nullam immediatam Dei cognitionem intellectui humano naturalem esse » (Id., n. 126). Positiva vero propositio jam supra (n. 4.) ex Scriptura satis declarata est, et amplius confirmabitur ex propositionis negativæ demonstratione : cognitio enim Dei aliter quam per ratiocinationem ex creaturis, nullo videlicet interposito medio, habita sane dicenda est immediata. — Restat ergo tantum, ad difficultatem aliquam anticipandam, ut explicetur, quo sensu dicant aliqui Patres cognitionem Dei nobis esse innatam, ingenitam, insitam, etc., ad quas locutiones tanquam unicum argumentum theologicum provocant fautores idearum innatarum. His autem locutionibus, ut explicat S. Thomas (in Boët., de Trin., qu. 1, a. 3, ad 6), significatur tantum, nos « per principia nobis innata de facili percipere posse Deum esse », scilicet cognitione aliqua primitiva, confusa et rudiori, quam exercitio proprii intellectûs et rationis, ex rerum consideratione omnibus obviâ quisque naturaliter acquirit, citra inquisitionem *philosophicam* vel *institutionem alienam* magistralem vel revelationem, « magistra natura, anima discipula », ut ait Tertull. (de testim. animæ, c. 2, 5). Similiter dicit S. Jo. Chrys. (hom. 9, n. 2 ad pop. Antioch.), « Per ipsam creaturam... et Scythus et barbarus, et Indus, et Ægyptius, et omnis homo super terram incedens hanc vocem audiet ; non enim per aures sed per oculos in mentem incidit nostram ». Loca quædam specialiter objecta Patrum, nominatim Clem. Alex., Origen., Tertull., ac SS. Iren., Greg. Naz., Athanas., ostendunt recentiores theologi (Franzelin, thes. 7 ; Stentrup, pp. 22, sqq., in notis ; Kleut-

gen, n. 152; Pesch, n. 23) nullatenus favere idearum innatarum systemati, quod alioquin in se repugnare, ostenditur in philosophia. — His ergo notatis, statuenda est contra Ontologistas

7. **Propositio**. Nulla immediata Dei cognitio intellectui humano naturalis est.

Prob. I. Argumento S. Thomæ (in Boët. de Trin., qu. 1, a. 3). — Deus, seu esse divinum, in se ipso et immediate (idest ideis non derivatis ex creaturis, sed mente apprehendente ipsum esse divinum in se) propter suam simplicitatem non potest cognosci, quin totus et perfecte cognoscatur ut in se est; atqui hujusmodi cognitio Dei, sicut in se est, propria est futuræ vitæ, estque ipsa visio beatifica; ergo non est naturalis intellectui humano.

Prob. Min. (de qua postea distinctius agetur sequenti parte, nn. 11, 12) 1. ex Scriptura, quæ de futura Beatorum vita dicit 1 Jo. 3. 2, « Videmus nunc per speculum [idest mediante creatura], in ænigmate [idest obscure], tunc autem facie ad faciem ». — 2. Ex Patribus, v. g. S. Augustino (de Civ. Dei, l. 22, c. 39), « Sicut ergo illi [angeli] vident, ita et nos visuri sumus; sed nondum ita videmus. Propter quod ait Apostolus, quod paulo ante dixi : Videmus nunc per speculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem. Præmium itaque fidei nobis visio ista servatur ». Item docet idem S. Doctor (de Genes. ad litt., l. 4, c. 32) cum aliis Patribus, Beatis proprium esse, ex Deo creata, homini vero mortali, ex creatis Deum cognoscere. — 3. Ex documentis ecclesiasticis, v. g. ex Concilio Viennensi damnante Beguardorum errorem quod nempe « anima non indiget lumine gloriæ ipsam elevante, ad Deum videndum », et ex Constitutione « Benedictus Deus » Bened. XII docente immediatam Dei visionem propriam esse Beatorum. Cf. Franzelin, p. 124.

II. Docent Scriptura et Patres, et ex iis Conc. Vaticanum (ut in quæstione superiore dictum est), homines naturaliter cognoscere Deum ex consideratione rerum creatarum, aliam vero cognitionem, scilicet immediatam, nedum non commemorant, sed excludunt tum Scriptura (textibus jam in argumento præcedenti citatis : cf. et Jo. 1.18 ; 1 Tim. 1.17 ; 6.16), tum præsertim Patres in disputationibus contra Eunomianos : ita v. g. S. Greg. Nyss. (contra Eunom., 12), « Deum perspicuum et notum facientes hominibus ex mirabilibus quæ in ejus operibus elucent,.. ad cognitionem divinæ naturæ manuducunt [Prophetæ

et Apostoli].. ; essentiæ autem rationem, utpote quæ capi non posset, ineffabilem et impervestigabilem dimiserunt » : et S. Basil. (epist. 234), « Nos autem ex operationibus Deum a nobis cognosci dicimus, ad ipsam vero essentiam accessum non pollicemur » ; ergo. Cf. Franzelin, thes. 10.

III. Alio S. Thomæ argumento (1, qu. 12, a. 4 ; qu 85, a. 1.). — Ut Deus cognoscatur a creatura immediate seu in propria forma, existere debet proportio inter intellectum creatum et ipsam essentiam divinam ; atqui inter essentiam Dei et intellectum creatum nulla est proportio naturalis ; ergo intellectus creatus non potest naturali virtute Deum intuitive videre.

Prob. Maj. In actu cognitionis cognoscens per quamdam assimilationem rem cognitam intra se imitando exprimit ; atqui cognoscens qui proportionem cum re cognita non habet nequit propriam ipsius formam intra se exprimere, juxta axiomata, « simile a simili cognoscitur », « cognitum est in cognoscente juxta modum cognoscentis [id est secundum modum *essendi* cognoscentis : secundum modum quo *est* cognoscens : cf. Franzelin, p. 132 ; pp. 173, sqq.] » ; ergo ut Deus in propria forma a creatura cognoscatur, requireretur proportio inter intellectum creatum et ipsam essentiam divinam. — Hæc argumenti pars sic illustrari potest : Brutorum animalium sensus, utpote ipsi materiales, nullomodo cognoscunt res intellectuales, sed tantum objecta materialia ; intellectus humanus (dum anima in corpore est) cognoscit intelligibilia in sensibilibus : intelligibilia vero seu incorporea non cognoscit in se, et in forma propria, sed tantum per abstractionem et in forma aliena ; intellectus autem angelicus cognoscit in propria forma incorporea seu intelligibilia, sed *creata ;* et ita similia a similibus cognoscuntur.

Minor principalis, scilicet : Nulla est proportio inter intellectum creatum et essentiam divinam, patet : Creatura enim omnis, etiam intellectualis, v. g. angelus, est tantum ens contingens et habet tantum esse participatum, Deus vero est Ens necessarium, Esse absolutum ; ergo. Vid. Kleutgen, nn. 129, 403.

Obs. Præcipue invocant Ontologistæ auctoritatem S. Augustini, quippe qui dicit nos omnia videre in « incommutabili veritate » (confess. l. 12, c. 25, et alibi), aut in « æterna veritate » (l. 9 de Trin., c. 7), idest in Deo ipso. — His vero locutionibus significare S. Augustinum nos in hac vita Deum cognoscere *sine*

medio ut *primum objectum quod* intelligimus, minime permittunt loca ejusdem S. Doctoris in argumento primo præcedenti et in superiore quæstione (n. 4, III.) citata. Hinc a S. Augustino, ut eum communiter exponunt theologi post S. Thomam, dicimur cognoscere creaturas in Deo causaliter tantum, non formaliter. Deus enim est 1. fons et causa exemplaris omnis veri et intelligibilis (cf. S. Thom., l. 3 contra gent., c. 47), et est 2. causa exemplaris, efficiens, conservativa, et concurrens ipsius facultatis intellectualis (cf. S. Thom., S. Theol., 1, qu. 88, a. 1 ad 2), et proinde (ut dicit Franzelin, thes. 11, n. III, p. 147) mens videt verum in ipsa veritate substantiali, « non quidem ut in medio præcognito, sed ut per principium et causam tum cognoscibilitatis rerum, tum luminis in cognoscente ». Locorum ergo objectorum, ut ait Kleutgen, n. 138, non hic est sensus : « primum a nobis Deum cognosci, deinde ex Deo alia vera », sed : « Deum et causam esse luminis, quo intelligimus, et rationem æternam omnis veri, quod intelligimus ». Cf. Stentrup, thes. 1, pp. 49, 50. — Pari modo ab eodem S. Augustino, sicut et in Scriptura sacra (Ps. 4. 6) dicitur Deus « lumen mentium ad discenda omnia » (de Civit. Dei, l. 8, c. 7), quatenus nempe Deus (ut dicit Franzelin, thes. cit., n. II, post S. Thom., 1, qu. 84, a. 5 ; l. 3 contra gent., c. 53) 1. ut supremum verum intelligibile est ratio ac fundamentum omnis veri intelligibilis, ac. 2. ut sapientia et intellectus absolutus, est prima causa et exemplar omnis intellectus omnisque cognitionis tum naturalis tum supernaturalis in creaturis ; seu, ut loquitur Billot (p. 37), « quatenus ut causa prima, tribuit veritatem intelligibilem rebus cognoscendis, et lumen intellectuale animæ cognoscenti ». Cf. Pesch, n. 59. — S. Bonaventuram Ontologismo non favere, ostendit Billot, pp. 32, 33.

8. **Scholia ad duas præcedentes Quæstiones. — I. De demonstrabilitate existentiæ Dei.** — Ex doctrina tum Traditionalistarum tum Ontologistarum, existentia Dei *rationaliter* demonstrari nequit (cf. Tongiorgi, theol., n. 4). Hanc vero demonstrationem fieri posse, licet infallibilis magisterii exercitio nondum definitum sit, attamen est sæpius ab auctoritate suprema ecclesiastica declaratum (contra Bautain, Bonetty, etc. : vid. Pesch, nn. 30, 31 ; Jungmann, n. 21) ; sententia contraria ut periculosa est prohibita, ac argumenta in scholis proponi solita ut firma et efficacia sunt agnita. « Quocirca (ait Kleutgen,

n. 156) si quis concedens, quod Vaticanum definivit, Deum per creata *certo cognosci*, negaverit vero, *stricte* h. e. usque ad evidentiam *demonstrari*, assertio ejus, etsi non hæretica, parum nihilominus tuta in fide est, quam alii temerariam, alii etiam hæresi proximam esse censent. » — Quinque existentiæ Dei argumenta quæ tradit S. Thomas (1, qu. 2, a. 3) exponuntur in philosophia et reduci possunt (ut notat De Maria, t. 3, pp. 22, 23) ad duo, scilicet ad argumentum *metaphysicum* (ex necessitate unius entis immobilis, improducti, necessarii, infiniti) et *physico-theologicum* (ex pulchritudine universi) : quibus addi solet argumentum *morale* (ex consensione humani generis). Argumentum etiam *theologicum* desumunt aliqui (v. g. Franzelin, thes. 8; Pesch, n. 38) ex factis historicis mirabilibus religionis judaicæ et christianæ.

II. De argumento ontologico S. Anselmi. — Prædicta argumenta existentiæ Dei sunt a posteriori seu ab effectu ad causam : neque enim probari potest Dei existentia a priori proprie loquendo, cum Deus causam non habeat. Sanctus autem Anselmus postquam in « Monologio » argumenta a posteriori latius declarasset, proposuit in « Proslogio » (c. 2) demonstrationem celebrem quam alii *a priori* (sensu latiori), alii *a simultaneo*, alii *ontologicam* vocant, dum alii cum S. Thoma (l. 1 contra gent., c. 10) et Billot (p. 40) negant eam demonstrationem esse, cum, etiamsi valida esset, non ex vero ratiocinio et discursu, sed ex immediata terminorum perceptione concluderet. Hoc argumentum, quod pauci tantum theologi cum Vasquez probarunt, quodque paulo mutatum instaurarunt Cartesius et Leibnitzius, nihil habet commune præter nomen cum sententia Ontologistarum (ut ostendit Billot, pp. 33, 34). Sic breviter tradi potest : Nomine Dei intelligimus id quo nihil majus cogitari potest; atqui id quo nihil majus cogitari potest intelligitur statim ex ipsa terminorum perspectione realiter existere (alioquin enim cogitari posset aliquid ipso majus, id nempe quod realiter et non tantum in mentis apprehensione existeret); ergo existentia Dei immediate ex ipsa nominis ratione cognoscitur. — Contra vero responderi potest cum Billuart (d. 1, a. 1) post S. Thomam (1, qu. 2, a. 1): « Data majori, nempe quod quilibet, audito hoc nomine *Deus*, statim intelligat significari id quo majus cogitari non potest [quod certe negari posset, « cum quidam » ut ait S. Thomas, l. c. ad 2, « crediderint Deum esse corpus »], *neg.*

minorem : ex hoc enim non sequitur quod intelligat, id quod significatur per hoc nomen, esse in rerum natura, seu, ut dicunt, existere in actu exercito, sed existere duntaxat in apprehensione intellectûs, seu, ut dicunt, in actu signato; nec potest argui quod sit in re, nisi [quod bene notandum est] supponatur id quo majus cogitari non potest, esse ens reale seu [saltem] *possibile* in rerum natura, quod non est per se notum nec admissum a ponentibus Deum non esse ; potest enim cogitari nihil hujusmodi esse quo magis cogitari non potest, sed esse quid *chimericum* et ens rationis sibi illud gratis fingentis... Unde quidam sic *distinguunt minorem* : id quo majus cogitari non potest, intelligitur statim ex prima apprehensione terminorum existere a parte rei, si supponatur ut per se notum tale ens esse reale seu possibile in rerum natura, *conc. min. :* si non supponatur ut per se notum tale ens esse reale, sed indigeat probari aliunde, *neg. min.* Id autem indigere probari constat, siquidem in eo probando desudant S. Thomas et omnes theologi. » Cf. Billot, p. 42 ; Boedder, theol. nat., n. 16 (vel « Stonyhurst Series » Nat. Theology, n. 21). — Hinc S. Thomas (l. c.), quem sequuntur communiter theologi : « Dico ergo, quod hæc propositio, *Deus est*, quantum *in se* est *per se nota est* : quia prædicatum est idem cum subjecto. Deus enim est suum esse, ut infra patebit (qu. 3, art. 4). Sed quia nos non scimus de Deo, quid est, *non est nobis per se nota*, sed indiget demonstrari per ea, quæ sunt magis nota quoad nos, et minus nota quoad naturam, scilicet per effectus. » Cf. Kleutgen, nn. 141, sqq.

Hujus primæ partis conclusio et ad secundam partem introductio sunt hæc ejusdem Angelici verba (1, qu. 12, a. 12), « Naturalis nostra cognitio a sensu principium sumit. Unde tantum se nostra naturalis cognitio extendere potest, inquantum manuduci potest per sensibilia. Ex sensibilibus autem non potest usque ad hoc intellectus noster pertingere, quod divinam essentiam videat : quia creaturæ sensibiles sunt effectus Dei virtutem causæ non adæquantes. Unde ex sensibilium cognitione non potest tota Dei virtus cognosci, et per consequens nec ejus essentia videri. Sed quia sunt ejus effectus a causa dependentes ex eis in hoc perduci possumus, ut cognoscamus de Deo, an est : et ut cognoscamus de ipso ea, quæ necesse est ei convenire, secundum quod est prima omnium causa, excedens omnia sua causata. »

PARS SECUNDA

DE DEI ESSENTIA AC DE IIS QUÆ AD ESSE DIVINUM PERTINENT

9. In hac secunda parte inquirendum est 1. an et quatenus cognoscamus quid Deus sit, ac deinde (juxta nostrum quidem concipiendi modum), 2. quid sit Dei essentia, 3. quænam sint attributa Esse ejus divini.

QUÆSTIO PRIMA

DE MODO NOSTRÆ COGNITIONIS QUID DEUS SIT

10. **Prænotiones.** — I. Cognitionem sensilem seu visionem corpoream naturæ divinæ asserere potuissent soli Anthropomorphitæ : cum enim (ut postea, n. 21 dicetur) substantia divina sit simplex, spiritualis, ideoque inextensa, sensu corporali percipi nequit : idque docent omnes theologi absolute, etiam de oculo corporis gloriosi, nec in hac re aliter sensit S. Augustinus, ut aliqui putarunt. Cf. Franzelin, thes. 14, n. I; Kleutgen, nn. 418, sqq.

II. Cognitionis autem seu visionis intellectualis triplex distinguitur gradus vel ordo a theologis : 1. abstractiva, seu analogica, quæ ex aliena specie oritur, ut cum ex cognitione effectûs ad causæ cognitionem mens nostra assurgit ; 2. intuitiva, qua res in se, et per se ipsam immediate cognoscitur (et hæc proprie et simpliciter dicitur visio, ut notat Franzelin, p. 163); 3. comprehensiva, qua res cognoscitur, quantum in se ipsa cognoscibilis est,

ut nihil prorsus lateat videntem (cf. S. Thom., 1, qu. 12. a. 7). Vid. Knoll, t. 6, § 780.

III. Postremam hanc cognitionem comprehensivam essentiæ divinæ creaturis prorsus impossibilem esse, asserunt sæpissime SS. Patres, præsertim contra Eunomianos, qui immediatam Dei intuitionem quam sibi ex ipso naturali lumine rationis vindicabant, perfectam etiam comprehensionem esse dicebant propter simplicitatem Entis divini. Ita v. g. S. Basilius (epist. ad Eunom. 16, aliter 168), «Si minutissimæ formicæ naturam nondum cognitione apprehendisti, quomodo incomprehensibilis Dei vim te imaginari gloriaris ?» Hanc Dei incomprehensibilitatem distincte declarant Concilia Later. IV et Vaticanum (de Fide Cath., c. 1), ac suadet ratio evidens S. Thomæ (l. c. : cf. l. 3 contra Gent., c. 55) : intellectio enim cujuscumque creaturæ, utpote finita, nunquam potest adæquate respondere toti infinitæ cognoscibilitati Dei. Vid. Stentrup, thes. 9 ; Kleutgen, nn. 391, sqq. — Ex hac Dei incomprehensibilitate sequitur etiam eum ineffabilem esse : quod enim inadæquate concipitur, nequit adæquate verbis exprimi et definiri. Cf. Hurter, nn. 30, sqq.

IV. His ergo notatis, præcipue inquirendum est duplici capite, an divina essentia naturaliter cognosci possit cognitione aut *intuitiva* aut *abstractiva*.

CAPUT PRIMUM

De cognitione essentiæ Dei intuitiva

11. **Prænotanda.** — I. Beatos in cœlis Dei essentiam intuitive videre, et in hac visione consistere saltem partialiter eorum beatitudinem, docet Bened. XII definiendo (const. « Benedictus Deus », an. 1336: Denzinger, n. 456) quod Beati «*vident divinam essentiam visione intuitiva* et etiam faciali, nulla mediante creatura in ratione objecti visi se habente, sed divina essentia immediate se nude, clare et aperte eis ostendente, quodque sic videntes eâdem divinâ essentiâ perfruuntur, necnon quod ex tali visione et fruitione eorum animæ qui jam decesserunt, sunt vere beatæ et habent vitam et requiem æternam ». De hac visione *qua beatifica* agendum est in tractatu de Novissimis.

II. Hanc visionem Dei intuitivam esse creaturis naturalem docuerunt Eunomiani seu Anomœi, ut jam non semel notatum

est, quin tamen dicerent eam beatos reddere homines in hac vita. — Medio etiam ævo (sæcc. XIII, XIV) docebant Beguardi et Beguinæ (ex sodalitiis piis laicorum ita dictis), naturam intellectualem non indigere lumine gloriæ ipsam elevante ad Deum videndum eoque beate fruendum. — Demum sæc. XVI eundem errorem indirecte saltem adstruit Baius, hanc cum aliis similibus propositionibus tradendo, « Et bonis angelis, et primo homini, si in statu illo perseverasset usque ad ultimum vitæ, felicitas esset merces, et non gratia ».

III. Contra Anomœos scripserunt, ut jam dictum est, plures Patres (v. g. SS. Basil., uterque Gregorius, Jo. Chrys., etc. : vid. Palmieri, « de Deo Creante », pp. 319, 320). Doctrinam Beguinarum et Beguardorum damnavit Conc. Viennense sub Clemente V (an. 1311). Propositiones demum baianas sæpe damnavit Apostolica Sedes. — Hinc statuit Mazzella (« de Deo Creatore », n. 847) : « Est doctrina catholica, uti liquet ex citatis Ecclesiæ documentis, visionem intuitivam esse indebitam homini, etiam innocenti; angelis; universæ proinde *creatæ* naturæ ». Ita et Kleutgen (n. 408), « omnium consensu fidei dogma est ». — Utrum autem ista visio sit supra naturam quamcumque non solum creatam et existentem, sed etiam *creabilem* et possibilem, non definitum est. Negaverunt quidem aliqui theologi, v. g. Durandus, Ripalda, Becanus, sed contraria sententia, ait Mazzella, « videtur communis », et juxta Kleutgen, « ut conclusio theologica certissima a plerisque defenditur, paucis contradicentibus ».

12. **Propositio.** Intuitiva Dei visio nulli intellectui creato naturalis est.

Prob. I. Ex 1 Tim. 6. 16, « Qui solus habet immortalitatem, et lucem inhabitat inaccessibilem; quem nullus hominum videt, sed nec videre potest ». — His verbis docemur Deum non posse immediate aut *intuitive* ab alio videri; atqui hæc Apostoli sententia de Dei invisibilitate est omnino generalis relate ad quamvis naturam creatam sibi relictam ; ergo visio Dei intuitiva est supernaturalis.

Prob. Maj. His verbis non vult Apostolus ex una parte excludere visionem Dei mere sensilem (invisibilitas enim hujusmodi non est Deo propria), nec ex altera parte *omnem* visionem intellectualem (quam ipse Apostolus hic et alibi, v. g. Rom. 1. 20, sæpius supponit); atqui præter visionem sensilem et visionem

intellectualem hujus vitæ (mediatam) nulla alia excogitari potest nisi visio immediata seu intuitiva; ergo docet Apostolus, Deum non posse immediate videri.

Prob. Min. Apostolus dicit Deum inhabitare lucem simpliciter inaccessibilem; atqui hoc verum non esset, si ab aliqua creata intelligentia (v. g. ab angelo) videri naturaliter posset; ergo. Cf. Franzelin, p. 169.

II. Cognitio Dei quæ in hac vita per fidem ex revelatione habetur superat vires naturæ cujusvis creatæ; atqui hæc cognitio per fidem est multo inferior cognitione illâ quæ ex visione Dei intuitiva habetur in patria; ergo intuitiva Dei visio est supernaturalis.

Major constat v. g. ex 1 Cor. 2. 6-11, ubi dicit Apostolus sapientiam Dei (doctrinam scilicet revelatam de œconomia christiana, quam Corinthiis prædicabat) a sæculi hujus principibus (etiam ab angelis malis) absconditam fuisse, nec ullius hominis mentem subiisse donec per Spiritum sanctum, qui *solus* cognoscit quæ sunt Dei, Apostolis revelata sit. Cf Matth. 11. 27.

Prob. Min. 1. Ex 1 Cor. 13. 12, ubi docet idem Apostolus scientiam hujus vitæ, etiam supernaturalem, non tantum quæ ex fide sed quæ ex charismatibus extraordinariis (prophetiæ et scientiæ) habetur, destruendam esse utpote imperfectam (in specie, in ænigmate, ex parte) comparate ad scientiam futuræ vitæ, quæ erit facie ad faciem, et qua cognoscemus sicut et cogniti sumus. — 2. Ex 1 Jo. 3. 2, « Nondum apparuit quid erimus... Videbimus eum sicuti est ». Cf. Kleutgen, n. 399.

III. Beatitudo, quæ ex fidei documentis in intuitiva Dei visione consistit, 1. dicitur a Scriptura (1 Jo. 3. 2; 2 Petr. 1. 4; 2 Cor. 3. 18) et a Patribus (v. g. SS. August., Basil., Dionys., Cyrill. Alex.: apud Palmieri, p. 314) participatio et assimilatio divinæ naturæ, atque « deificatio »; sed deificatio, seu participatio eorum quæ Dei sunt propria, ipso nomine nulli creaturæ naturalis est. Cf. Kleutgen, n. 407. — Item 2. in Scripturis exhibetur eadem beatitudo ut bonum quod soli Deo et Filio ejus naturali proprium est, quodque in creaturis est hæreditas *adoptionis* (Gal. 4. 5; Rom. 8. 15); atqui adoptio hujusmodi nulli creaturæ est debita, ut constat *a*) ex ipso nomine adoptionis, quæ soli extraneo fieri potest: *b*) ex doctrina Patrum, qui dicunt naturam omnem creatam eo ipso esse non solum extraneam sed

et *servam :* servus autem in Domini amicitiam et hæreditatem nullum jus habet. Ergo nulli creaturæ naturalis est visio Dei intuitiva. Cf. Palmieri, pp. 310, 311. — Loca aliqua Patrum, SS. Greg. Nyss., Basil., Aug., jam supra (n. 7.) citata sunt contra Ontologistas.

Argumentum ex ratione ibidem post S. Thomam (1, qu. 12, a. 4), sicut et reliqua hic tradita, æque valere videntur de natura omni non tantum creata sed et *creabili.* Vid. Franzelin, thes. 14, coroll.; Pesch, n. 51.

Corollarium. — « Cum igitur virtus naturalis intellectus creati non sufficiat ad Dei essentiam videndam... oportet quod ex divina gratia superaccrescat ei virtus intelligendi » (S. Thom., 1, qu. 12, a. 5). Dari hujusmodi virtutem et adjutorium supernaturale, veritas catholica est, ait Franzelin (pp. 195, sqq.), ex Concilio Viennensi definiente contra Beguinas et Beguardos, animam indigere *lumine gloriæ* ipsam elevante ad Deum videndum. De natura autem et proprietatibus hujus luminis, de quibus alioquin nihil definitum est, in tractatu de Novissimis commodius inquiretur, sicut et de visionis beatæ diversis objectis et adjunctis.

CAPUT SECUNDUM

De cognitione essentiæ Dei analogica seu abstractiva

13. I. Nos non penitus ignorare quid sit Deus, quod asserebant antiqui illi Gnostici contra quos scripserunt S. Irenæus et Tertullianus (Franzelin, p. 149), eo ipso liquet quod ipsius existentiam cognoscimus : etenim ut dicit S. Thomas (in Boët. de Trin., qu. 6, a. 3), « de nulla re potest sciri *an est*, nisi quoquo modo de ea sciatur *quid est* vel cognitione perfecta vel cognitione confusa ». Cum tamen naturaliter non cognoscamus Dei naturam cognitione perfecta, vel comprehensionis vel etiam intuitionis, sequitur nos cognoscere eam cognitione tantum analogicâ (habita scilicet per analogiam seu similitudinem imperfectam), qua Deus nobis quasi in creaturarum speculo repræsentatur. Hancque cognitionem Dei mediatam ex creaturis sæpissime asserunt Scriptores sacri et Patres, ut jam pluribus ostensum est contra Ontologistas.

II. Cognitionis hujus analogicæ divinæ naturæ triplex assi-

gnari solet via seu modus post vulgatum Dionysium Areopagitam (de Div. Nom., c. 13), nempe via *affirmationis*, via *remotionis* seu negationis, via *excellentiæ* seu eminentiæ et excessûs. Etenim in Deo tanquam prima causa 1. judicamus inesse aliqua saltem ratione omnem perfectionem quæ in creaturis invenitur vel inveniri potest : et hæc est via affirmationis. Sed simul 2. apprehendimus nullam perfectionem in Deo esse ea ratione qua est in creaturis, idest accidentaliter, limitate et cum imperfectionum admixtione : et hæc est via negationis. Hinc 3. cogitamus perfectionem Dei supra omnem rem creatam et supra omnem creatum cognoscendi modum eminere : et hæc est via excellentiæ. Hàs tres vias non esse adæquate distinctas, sed intime nexas per se constat, et conjunctas cernere licet in ipsa Scriptura sacra et apud Patres. Ita v. g. Eccli. 43. 29, sqq., de Deo Creatore dicitur, « Multa dicemus, et deficiemus in verbis... ipse enim omnipotens super omnia opera sua... Glorificantes Dominum quantumcumque potueritis, supervalebit enim adhuc... ne laboretis : non enim comprehendetis. Multa abscondita sunt majora his : pauca enim vidimus opera ejus. » Et Patres nonnunquam cum S. Greg. Naz. et Theophyl. (apud Stentrup, thes. 11, p. 199) dicunt Deum « omnia, et nihil rerum », « *omnia* quidem, quia Deus ita omnia continet, ut omnia sit vel formaliter vel eminenter ; *nihil rerum* autem, quia Deus supra omnia, quæ cogitari a nobis possunt, infinite transcendit » ; ac similiter asserunt Patres aliqui (apud eumden Stentrup), « omnes perfectiones de Deo affirmari et omnes de eodem negari debere ». Cf. Franzelin, thes. 12, pp. 154, 155. — Triplici hac via incedendo, Dei quidem perfectionem ab omni creata perfectione secernimus : sed eo ipso quod Deo, propter finitum nostrum intelligendi modum, plures perfectiones v. g. sapientiam, justitiam, amorem distincte attribuimus et tanquam diversas spectamus, cognitio nostra adhuc *imperfecta* est : quia in Deo, propter summam ejus simplicitatem actus amoris v. g. est simul et necessario actus odii, et actus misericordiæ est simul actus justitiæ, amoris, odii, etc.

III. Neque tamen imperfecta hæc cognitio dicenda est falsa, ut calumniabantur Eunomiani. Cum enim divina essentia, licet in se summe simplex, sit causa exemplaris perfectionum omnium quas in creaturis videmus, ejusque effectus adeo diversi sint ac si a virtutibus realiter distinctis profecti essent, multiplicitas

seu distinctio virtualis cum fundamento in re in Deo agnoscenda est, et singulis conceptibus nostris diversis, quando Deum ob imperfectionem nostram sub diversis rationibus spectamus, respondet aliquid in ipso. — « Illæ perfectiones, quas concipimus ideis inadæquatis et analogicis, Deo vere conveniunt licet in eo sint modo perfectiori, quam nos concipimus vel concipere possumus. Dum ergo eas perfectiones in Deo esse affirmamus [via affirmationis], simul negantes ei convenire modo imperfecto, quo eas concipimus [via remotionis seu negationis], intelligentesque esse in Deo longe eminentius [via excellentiæ]..., profecto judicium nostrum respondet suo objecto, licet ideas quas in eos conjungimus, non exhibeant objectum ut in se est. Est ergo cognitio vera sed imperfecta. » Franzelin, thes. 13. p. 162. Quamvis ergo cognitio nostra divinæ naturæ non sit *propria* quatenus propria opponitur *analogicæ*, est tamen propria quatenus propria opponitur *falsæ*. — Cf. S. Thom. (1, qu. 13, a. 3), « In nominibus igitur, quæ Deo attribuimus, est duo considerare, scilicet perfectiones ipsas significatas, ut bonitatem, vitam et hujusmodi, et modum significandi. Quantum igitur ad *id, quod significant* hujusmodi nomina, proprie competunt Deo, et magis proprie, quam ipsis creaturis, et per prius [ordine ontologico : cf. Franzelin, p. 162] dicuntur de eo. Quantum vero ad *modum significandi,* non proprie dicuntur de Deo : habent enim modum significandi, qui creaturis competit. »

IV. Cum eadem sit ratio nominum et notionum, hic quædam inferunt theologi. — 1. Contra Eunomianos et Nominalistas dicendum est cum S. Thoma (l. c., a. 4), « nomina Deo attributa, licet significent unam rem, tamen, quia significant eam sub rationibus multis, et diversis, non sunt synonyma ». Cf. Franzelin, thes. 13, n. II. — 2. Nomina quæ de Deo et de creaturis prædicantur, v. g. « sapiens », non dicuntur de iis univoce, seu secundum eandem rationem : perfectiones enim his nominibus significatæ « sunt in rebus creatis divisim, et multipliciter, in Deo præexistunt unite et simpliciter » ; nec tamen dicuntur pure æquivoce, seu secundum rationem totaliter diversam, quia perfectiones creaturarum imitantur, licet imperfecte et deficienter, perfectionem Dei ; sed dicuntur analogice, quia ratio nominibus significata est tum in creaturis tum in Deo, in illis quidem imperfecte, in Deo autem perfectissime. Cf. S. Thom. (l. c., a. 5). — Hinc 3. obiter inferendum est, quantâ injuriâ Agnostici

hodierni (Herbert Spencer, etc., qui vocant Deum « incognoscibilem » « the Unknowable ») conceptum Dei anthropomorphicum Catholicis aliisque Theistis affigunt. Cf. Boedder, « Natural Theology », n. 73; Mivart, « On Truth », pp. 479-484.

Obs. — Hujus capitis doctrina valet de cognitione hujus vitæ non tantum naturali sed et supernaturali per fidem, quippe quæ ex Apostolo (1 Cor. 13. 12 : cf. 2 Cor. 5. 6, 7) est in specie, in ænigmate, ex parte. Vid. Billot, p. 157.

QUÆSTIO SECUNDA

DE RATIONE PROPRIA DIVINAE ESSENTIÆ

14. **Prænotanda.** — I. Jam indicatum est, in Deo esse eminentiori modo omnes perfectiones, idque distinctius postea ostendetur (infra, n. 26). — « Sed antequam de his omnibus perfectionibus singillatim... agamus (ait Billuart, d. 2, a 1, § 1), instituimus hic pro more scholæ quæstionem, quid in hoc immenso perfectionum pelago verisimilius et cum fundamento in re concipi possit, quod [nostro scilicet imperfecto modo cogitandi] sit constitutivum naturæ divinæ, seu differentia ejus essentialis, unde aliæ perfectiones profluant. »

II. Essentia vero (seu natura aut quidditas) definiri solet, id quo res est id quod est, et triplex distingui potest, nempe individualis, physica, metaphysica. Cf. Franzelin, thes. 20, n. I. — 1. Essentia individualis (quæ dicitur etiam substantia prima) includit ea omnia, quæ sunt in re individua eamque constituunt in actu, exceptis accidentalibus iis, quæ adesse et abesse possunt quin desinat esse hæc res singularis (v. g. hic homo Petrus) : et constat statim, ad essentiam divinam hoc sensu acceptam pertinere perfectiones omnes divinas tum absolutas tum relativas. — 2. Essentia physica includit ea omnia quæ, demptis tum accidentalibus tum notis individuantibus, rem constituunt in aliqua specie aut ordine (v. g. in Petro, humana natura, scilicet corpus, anima, facultates externæ et internæ, etc.) : et essentia divina hoc sensu accepta complectitur perfectiones omnes absolutas, et opponitur perfectionibus relativis (nempe relationibus internis ac notionibus, quibus personæ divinæ constituuntur et distinguuntur, ut explicatur in tract. de SS. Trinit.) — 3. Essentia denique metaphysica est perfectio quæ *a*) primo in re concipitur, eamque *b*) ab aliis omnibus diversi ordinis distinguit, et *c*) principium et radix intelligitur esse reliquarum omnium rei perfectionum (v. g. in homine

Petro, conjunctio naturæ sensitivæ cum intelligentia) : et de hac essentia metaphysica hic inquiritur. Quæstio scilicet est hæc : quænam sit perfectio illa, quæ in Deo primo a nobis concipitur, qua ab omnibus quæ non sunt Deus distinguatur, et ex qua veluti ex fonte reliquæ perfectiones divinæ quasi profluant et deducantur.

III. De hac re disputant theologi. — 1. Nominales cum Occam constituunt naturam divinam in collectione et cumulo omnium perfectionum. Constat autem hunc cumulum non esse unam aliquam perfectionem quæ primo concipiatur et sit radix reliquarum, nec esse omnino metaphysicam sed physiam Dei essentiam. — 2. Scotistæ, opinione haud absimili, essentiam Dei collocant in infinitate radicali seu exigentia omnium perfectionum. Sed nec hæc infinitas primum in Deo concipitur ut reliquarum perfectionum fundamentum, ac « Deus non ideo possidet omnem perfectionem, quia infinitus est, sed ideo infinitus est, quia omnem possidet perfectionem » (Kleugten, n. 211). — 3. Thomistæ plurimi cum Billuart essentiam Dei constituunt in intellectione vel radicali vel actuali. Sed intellectio supponit naturam jam constitutam, nec est radix aliarum perfectionum Dei (v. g. infinitatis, immutabilitatis). — 4. His ergo sententiis rejectis, dicunt communius theologi et cum ipsis plures etiam Thomistæ (v. g. Bañez, Contenson, Zigliara), essentiam metaphysicam Dei consistere in ipsius *aseitate* (quam vocant), seu in eo quod Deus est Ens a se, Ens necessarium, seu ut alii loquuntur, ipsum Esse subsistens. Cf. S. Thom., 1, qu. 4, a 2 ; Kleutgen, n. 217. — Supposito ergo (quod in philosophia ex contingentia creaturarum ostenditur), Deum esse Ens a se, Ens necessarium, Esse absolutum et subsistens, juxta communem theologorum sententiam statuitur.

15. **Propositio**. Metaphysica Dei essentia in eo consistit, quod ipse est Ens a se et ipsum Esse subsistens.

Prob. I. Ex Exod. 3. 14, ubi Moysen quærentem Dei nomen proprium et peculiare, sic alloquitur Deus, « Ego sum qui sum. Ait : Sic dices filiis Israel : Qui est, misit me ad vos » (cf. Ib. 6. 3). — Illa perfectio est propria Dei differentia et essentia, quam Deus sibi maxime propriam asserit : ut enim ait S. Hilarius (l. 5 de Trin.), « nobis loquendum non aliter de Deo, quam ut ipse ad intelligentiam nostram de se locutus est » ; atqui Deus simpliciter et sine addito dicendo de se, per

oppositionem ad omnia alia, « Ego sum qui sum » (LXX, ὁ ὤν) declarat actualem necessariam existentiam, ipsum Esse actu, Esse absolutum et independens a causa efficiente (seu aseitatem ut distinctam ab existentia contingente et dependente creaturarum) esse veluti notam distinguentem et differentiam maxime propriam et essentialem sui : nam et esse in communi seu existentia qualiscumque v. g. contingens, quæ mere opponitur non existentiæ seu nihilo, ipsis creaturis convenit, licet non sit de conceptu earum essentiæ ; ergo Dei essentia in eo consistit quod est ipsum Ens a se, ipsum Esse subsistens. — Vid. Franzelin, thes. 22, qui rem confirmat ex aliis Scripturæ locis (Deuter. 32. 39, 40 ; Is. 41. 4 ; Mal. 3. 6 ; Apoc. 1. 8, etc.), et multa disserit de nomine tetragrammato Jehova seu Jahve. Cf. Corluy, « Spicileg. », t. 1, pp. 97, sqq.

II. Ex Patribus citari possunt S. Greg. Naz. (Or. 30, n. 18), « *Esse* et quidem totum esse essentialiter proprium est Dei, neque aliquo terminatum et circumscriptum ». S. Ambros. (in Ps. 43), « Rem expressit, non appellationem, dicens, Ego sum qui sum : quia nihil tam proprium Dei, quam semper esse ». Præsertim vero S. Bernardus (lib. 5 de Consid., c. 6), « Quis est [Deus]? Non sane occurrit melius, quam *qui est*... Si bonum, si magnum, si beatum, si sapientem, vel quidquid tale de Deo dixeris, in hoc verbo instauratur, quod est *Est*... »

III. Illa perfectio est essentia Dei metaphysica, quæ prima concipitur in Deo, illum a quovis ente secernit, ac fons et radix est ceterarum ejus perfectionum ; atqui talis est ejus aseitas ; ergo.

Prob. Min. per partes. — 1. Aseitas est prima quæ concipitur de Deo perfectio. Cuilibet enim de Deo, prima causa, cogitanti nihil occurrit prius quam quod Deus est a nullo alio. — Aliunde, Deus utpote Ens necessarium non potest concipi possibilis, quin simul existens intelligatur.

2. Aseitas Deum discernit a quolibet alio ente. Namque hoc ipsi maxime proprium est quod sit a se, dum reliqua entia illi comparata, jam intelliguntur entia ab alio, contingentia, dependentia, et ideo finita et limitata.

3. Aseitas est juxta nostrum concipiendi modum fons et radix ceterarum Dei perfectionum : dicendo enim Deum *Ens a se*, significatur Ens illimitatum et ad nullum gradum restrictum aut determinatum, sicut in creaturis ; et ex hac aseitate, ut in

sequentibus sæpius patebit, deduci possunt reliquæ perfectiones, prius autem ipsâ nulla alia cogitatur, ut dictum est. — Hinc dicit S. Thomas (1. 2, qu.2, a. 5 ad 2), « Esse simpliciter acceptum [quatenus nempe distinguitur ab esse participato], secundum quod includit in se omnem perfectionem essendi, præeminet vitæ, et omnibus perfectionibus subsequentibus : sic igitur ipsum esse præhabet in se omnia bona subsequentia ». Cf. Franzelin, thes. 20, n. II.

Obs. — Prædicatio « ens a se » non est proprie loquendo *definitio* Dei, quasi scilicet « ens » esset genus proximum et « a se » differentia maxime propria : etenim ex dictis 1. ipsum nomen « ens » non univoce adhibetur de Deo et creaturis, et 2. illud Ens divinum utpote infinite perfectum nequit per aliquam additionem ulterius perfici et determinari. — Nihilominus cum nomen « ens » analogice seu secundum similitudinem imperfectam dicatur de Deo et creaturis, et id quod per additum « a se » declaratur sit soli Deo maxime proprium, hæc descriptio « ens a se » dici potest *quasi definitio* Dei. Cf. Franzelin, thes. 20, pp. 252, 253.

QUÆSTIO TERTIA

DE ATTRIBUTIS DEI QUIESCENTIBUS

16. **Prænotiones.** — I. Attributa generatim sunt perfectiones quæ essentiam ipsam consequi intelliguntur, v. g. facultas sciendi in homine. — In Deo, attributa alia sunt *relativa*, quæ nempe referuntur ad personas, ut paternitas, filiatio, et hæc ab invicem realiter distinguuntur; alia, de quibus solis hic inquiritur, sunt *absoluta*, quæ ad divinam scilicet referuntur naturam, seu (ut ait Hurter, n. 47, not.) « sunt soluta a relatione ad aliquam personam divinam », et hæc (ut dicetur ubi de divina simplicitate, infra, n. 23) nec a se invicem nec a divina essentia distinguuntur nisi virtualiter.

II. Attributa divina absoluta præcipue dividuntur : 1. in negativa, quæ scilicet per negationes imperfectionum concipiuntur, ita v. g. infinitas, immensitas : et positivæ, quæ notionibus affirmantibus exhibentur, ita scientia, voluntas, potentia. — Dividuntur attributa absoluta 2. in quiescentia et actuosa (seu operativa), sive in perfectiones essendi et operandi. De prioribus hic agitur.

III. Attributa nonnulla quiescentia Dei jam in quæstione de intuitiva Dei cognitione declarata sunt, nempe *invisibilitas*, *incomprehensibilitas*, *ineffabilitas* (supra, n. 10). — Juvabit etiam hic in limine breviter indicasse, quatenus Deo competant quædam ex iis perfectionibus *transcendentalibus*, quæ omne ens consequuntur.

Dicendus ergo est Deus 1. **verus** seu potius ipsa veritas. Nempe *a*) verus est veritate *objectiva* (quæ et ontologica seu essentialis vocatur) : etenim omne ens dicitur verum in quantum est cognoscibile, seu relate ad intellectum in quo notitia seu æstimatio illius vera formanda est : essentia autem divina intellectui Dei est infinite cognoscibilis, et objectum necessarium et

primarium scientiæ divinæ. Præterea veritas non est in rebus creatis nisi quatenus respondent ideis archetypis Dei, qui proinde est ipsa prima veritas. — Attamen non solum sensu hoc transcendentali, sed etiam *b*) *formaliter* verus est Deus, cum in ejus intellectu omnis veritas objectiva exprimatur : necnon, causa est luminis intellectualis ex quo habetur in creaturis veritas formalis, seu « adæquatio rei cum intellectu ». — Etiam *c*) verus est Deus veritate *morali*, tum significatione *veracitatis*, eo quod non potest propter scientiam infinita decipi, nec propter sanctitatem decipere : tum consequenter significatione *fidelitatis*, quatenus infallibiliter præstat ea quæ se facturum esse absolute prædicit.

Deus 2. est **bonus** et ipsa bonitas. Nempe *a*) in ipso est summa *bonitas essentiæ* (seu naturalis) tum absoluta, propter infinitam ejus perfectionem (in quâ amandâ ipse beatissimus quiescit) tum respectiva, quia ipse est causa exemplaris, efficiens et conservans bonitatis participatæ omnium creaturarum, earumque supremum bonum objectivum. — In ipso *b*) est summa *bonitas moralis*, quatenus ejus voluntas cum suprema sanctitatis norma, nempe sapientia divina, « non solum conjunctissima, sed re ipsa unum idemque est » (ut loquitur Kleutgen, n. 589).

Demum 3. Deus est **pulcher** ipsaque pulchritudo. Pulchritudo enim est bonitas rei, quæ integritate, proportione et claritate sua mentem delectat : et hæc certe bonitas agnoscenda est in Deo, cujus essentia, ut postea (n. 26) dicetur, in sua simplicitate omnes creaturarum perfectiones eminenter et exemplariter comprehendit.

IV. Tria hæc attributa, quæ passim in Scriptura et a Patribus efferuntur, fusius exponunt Franzelin, thesib. 28-30 ; Kleutgen, nn. 689-728. — His ergo positis, distinctis capitibus agendum est de attributis fundamentalibus Esse divini, quæ sunt unitas, simplicitas, infinitas, ac postea breviter de præcipuis quæ ex his deducuntur, scilicet de æternitate, immensitate, immutabilitate, dicetur.

CAPUT PRIMUM

De Unitate Dei

17. **Prænotanda.** — I. Potest aliquid dici unum vel affirmative (seu essentiâ), quatenus scilicet est in se indivisum et ab

omni alio divisum (cf. S. Thom., I, qu. 11, a. 1), quo sensu omne ens est unum : vel negative (exclusive, aut numero), idest unicum, cujus nempe natura numero multiplicari nequit excluditque consortium cujusvis sibi æqualis, quo sensu sol dicitur unus. — Liquet Deum, eo ipso quod est, esse unum affirmative ; quæritur ergo an ipse unus sit exclusive et numero, seu unicus : an vero quemadmodum natura humana, specifice una, est in pluribus iudividuis et ita plures sunt homines, natura etiam divina sit multiplicabilis et multiplicata, et plures sint dii.

II. De hac quæstione erraverunt gentiles polytheistæ tribuentes pluribus nomen et cultum divinum : inter Christianos vero tum dualistæ, præsertim Gnostici et Manichæi ac recentius Bayle et quidam alii, qui principium duplex supremum, boni nempe et mali, admiserunt (1), tum tritheistæ, qui sæc. VI docuerunt tres personas SS. Trinitatis esse tres deos. — Contra hos omnes semper professa est Ecclesia in symbolis, « Credo in unum Deum ».

18. **Propositio**. Non est nisi unus Deus.

Prob. I. Ex Scriptura sacra. Ita v. g. ex vetere Testamento, Deut. 32. 39, « Videte quod ego sim solus, et non sit alius Deus præter me », et Is. 44. 6, « Ego primus, et ego novissimus, et absque me non est Deus » : et in novo Testamento, Marc. 12. 29, «Primum omnium mandatum est : Audi Israel, Dominus Deus tuus Deus unus est », 1 Cor. 8. 4-6, « Nullus est Deus, nisi unus. Nam etsi sunt qui dicantur dii sive in cœlo sive in terra... nobis tamen unus Deus », imo ex eodem Apostolo (Ephes. 2. 12), idololatræ deos plures colendo nullum Deum habuerunt sed fuerunt « sine Deo [ἄθεοι] in hoc mundo ».

II. Patres hanc doctrinam passim declarant aut supponunt, præsertim vero et directe contra paganos primi Apologetici, S. Justin M., S. Iren., Lactantius, Aristides, etc. Ita et illi qui contra dualistas et contra tritheistas scripserunt. — Notissima sunt verba Tertulliani (contra Marcion., l. 1, c. 3), « Ipsa veritas, unus est Deus, et sicut excepta una veritate non est alia veritas, sic absque uno vero Deo non est alius verus Deus... et ita non possunt duo veri dei veraciter dici, sicut una ipsa veritas naturaliter [idest ex ipsa rei natura] non potest dividi. » « Deus, si non unus

(1) Dubitatur autem an voluerint Manichæi principium malum productum esse an improductum : cf. Jungmann, n. 85.

est, non est; quia dignius credimus non esse, quodcumque non ita fuerit, ut esse debebit. Deum autem ut scias unum esse debere, quære, quid sit Deus, et non aliter invenies ». Ita et S. Fulgentius (ad Donat., c. 4).

III. Ex ratione plura afferuntur argumenta (vid. S. Thom., l. 1, contra gent., c. 42 : S. theol., 1, qu. 11, a. 3). — Propositio scilicet constat 1. ex infinita Dei perfectione (infra, n. 26 declaranda) : Cum enim duo vel plures dii ab invicem in aliquo differre deberent, utervis eorum careret aliquo quod haberet alter et proinde non esset simpliciter et infinite perfectus. — 2. Ex necessaria Dei existentia : *a*) In hypothesi plurium deorum, divina eorum natura multiplicabilis et communis ad unumquodque individuum coarctari et contrahi deberet per notas aliquas individuantes : universale enim et commune non potest existere actu, et præterea si ista individua in nullo differrent, essent prorsus quid unum et idem ; atqui notæ individuantes hujusmodi repugnant, eo quod supponerent naturam divinam, quæ necessario existit, esse in potentia tantum ad existendum, et importarent quoque additionem aliquam vel limitationem factam naturæ infinitæ ; ergo non possunt esse plures dii. — *b*) (Alia forma) : Cum Deus necessario existat, et hæc sit ejus essentia, dii plures, si darentur, certe non differrent in necessitate essendi, sed in aliquo alio ; atqui hoc aliud admitti nequit : nam aut ab ipsa essentia proflueret, et sic in singulis esset et nulla foret differentia eorum, vel aliunde oriretur, et tunc singuli eorum ex alia causa penderet, quod repugnat necessariæ existentiæ ; ergo. Cf. Petav., l. 1, c. 4, n. 9. — 3. A posteriori, scilicet ex ordine et unitate mundi visibilis : Hæc enim unitas supponit et exigit supremam aliquam et singularem causam quæ omnia reducat in unum. Hujus argumenti gravitatem agnovit ipse J. S. Mill (apud Boedder, « Nat. Theology », n. 59), qui tamen, propter mali existentiam, putat unum istum Deum non esse omnipotentem (Essays on Religion, p. 116). — Alia argumenta affinia ex repugnantia duorum omnipotentium aut duorum immensorum, ex multitudine infinita deorum in adversariorum hypothesi necessario admittenda (cf. Suarez, Metaph., d. 29, s. 3, n. 15), etc., exponunt philosophi. — 4. Advertatur præterea nominatim contra Manichæos : *a*) eorum systema esse intrinsece absurdum, eo quod principium totaliter malum quod adstruit, omni perfectione careret, essetque proinde mere nihilum;

necnon *b*) ineptum esse systema ad mali originem explicandam : si enim illius systematis duo principia æqualis essent virtutis, neutrum prævaleret et nihil omnino fieret ; si vero inæqualis, fortius prævaleret, existeretque vel bonum solum vel malum solum. Cf. Tongiorgi, Theol., nn. 280, sqq. — De permissione autem mali postea dicetur, ubi de voluntate divina (infra, nn. 89 sqq.).

CAPUT SECUNDUM

De Simplicitate Dei

19. De Dei simplicitate (quo nomine intelligitur absentia seu negatio compositionis) duplex extreme contrarius distingui potest error. Dum enim alii dixerunt Deum esse corporeum, vel in eo realiter distingui essentiam et attributa, alii e contra in eo distinctionem quamcumque, etiam virtualem et rationis negaverunt. Hic ergo propter rerum connexionem (juxta eam fere methodum quam sequuntur Kleutgen, Hurter, Jungmann, Perrone, necnon in cursibus philosophicis Tongiorgi, Palmieri, alii) inquirendum est 1. num in Deo sit compositio, 2. num in ipso admittenda sit distinctio, et quænam.

Art. 1. — num in deo sit compositio

20. **Prænotanda.** — I. Distinguitur præcipue compositio physica seu realis, et virtualis seu metaphysica aut logica. — 1. Compositio physica habetur, cum fit aliquid realiter unum ex pluribus physice et realiter distinctis quæ proinde sese mutuo perficiunt : cujusmodi sunt v. g. in homine, anima et corpus quæ ipsam substantiam, membra corporis quæ integritatem respiciunt, et accidentia. — 2. Compositio metaphysica seu logica habetur, cum in eo quod est physice et realiter unum plures mente distingui possunt conceptus qui, quamvis in hoc individuo non sint sejuncti, sunt tamen absolute loquendo separabiles et divisibiles, ac in rerum natura aliquando separati et divisi reperiuntur, quique proinde in individuo particulari mutuo se perficiunt ad modum partium. Hujusmodi sunt v. g. in quolibet homine animalitas et rationalitas, vel in hoc homine Socrate humanitas et « socrateitas ». Licet enim in ipso Socrate animalitas et humanitas, necnon humanitas et socrateitas sint unum prorsus et

idem, tamen alibi invenitur rationalitas seorsum ab animalitate sicut in angelis, et animalitas citra rationalitatem sicut in brutis : item in aliis hominibus humanitas sine socrateitate. Hinc in Socrate habetur compositio metaphysica *a*) generis et differentiæ specificæ, *b*) speciei et differentiæ individualis. Metaphysicam etiam vocant plures *c*) compositionem ex essentia et esse actuali seu existentia : quam tamen aliqui physicam et realem vocant.

II. Compositionem in Deo asseruerunt non tantum ex gentilibus polytheistæ et idololatræ qui deos materiales et corporeos admiserunt (cf. Sap. 12. 2, sqq.), ac pantheistæ qui Deum cum hoc mundo identificarunt : sed ex ipsis Christianis monachi aliqui ægyptiaci, qui sæc. IV ex male intellecta Scriptura (Gen. 1. 26, « Faciamus hominem ad imaginem et similitudinem nostram ») tribuerunt Deo corpus et formam hominis, unde et vocati sunt Anthropomorphitæ, qui et Audiani ex quodam Audio, qui scriptis suis huic errori occasionem præbuit. In hoc errore antea fuisse Tertullianum et quosdam alios antiquiores, putarunt aliqui, at immerito ut videtur : et Tertullianus quidem per nomen « corpus » intellexisse videtur id omne quod subsistat et non sit nihilum aut accidens. Cf. Kilber, Wirceb., nn. 42, sqq. ; Franzelin, thes. 27, n. II, 1°.

III. In Deo autem, ex definitione Conc. Later. IV (cap. « Firmiter »), profitenda est « una essentia, substantia, seu natura simplex omnino » : et cum Conc. Vaticano (de Fide Cath., cap. 1) confitendum est, « unam esse Deum.. qui cum sit una singularis, simplex omnino et incommutabilis substantia spiritualis, prædicandus est re et essentia a mundo distinctus ». Hinc

21. **Propositio**. Deus est substantia spiritualis, et omnis compositionis expers : seu est physice et metaphysice simplicissimus.

Prob. prima pars (scilicet quod Deus est incorporeus). — **I.** Ex Jo. 4. 24, « Spiritus est Deus : et eos qui adorant eum, in spiritu et veritate oportet adorare ». — Hoc loco dicitur Deus « Spiritus » ; atqui hoc nomen tum ob usum consuetum Scripturarum tum ob contextum sermonem excludit a Deo omnem corporeitatem ; ergo Deus est substantia spiritualis et physice simplex.

Prob. min. per partes. 1. Usum loquendi quod attinet : in Scriptura *a*) anima humana spectata secundum intellectivas fa-

cultates dicitur « spiritus » (πνεῦμα), secundum facultates autem sensitivas vocatur « anima » (ψυχή) : *b*) significatione hypostatica, seu tanquam nomen suppositi, nunquam adhibetur « spiritus » de homine, sed tantum de Deo aut de angelo, nempe de substantia pure intellectuali, sensibus imperceptibili, ut Luc. 24. 39, « Palpate et videte, quia spiritus carnem et ossa non habet, sicut me videtis habere » (cf. Act. 23. 8).

2. Quoad contextum : Ex eo quod Deus sit Spiritus, infert Christus Dominus, in nova et perfectiori dispensatione futurum esse cultum divinum Deo magis dignum, qui scilicet, quin sit mere internus (agitur enim in loco de cultu sacerdotali externo et publico, quem aliunde ipse Christus, instituendo v. g. sacramenta et Sacrificium, agnovit), tamen præ cultu materiali et typico veteris Testamenti maxime antecellat et præemineat propter elementum spirituale et internum fidei, spei, caritatis, etc. (« in spiritu et veritate ») ; atqui hæc argumentatio supponit Deum quam maxime remotum esse a materia ; ergo Deus est substantia incorporea et spiritualis. — Similiter dicitur 2 Cor. 3. 17, « Dominus autem spiritus est » : idemque infertur ex iis Scripturæ locis ubi Deo adscribuntur ea attributa quæ soli spiritui conveniunt, ut immortalitas et invisibilitas (1 Tim. 6. 16 ; Rom. 1. 20), diffusio et præsentia integra per spatia (Ps. 138. 78, etc., ut dicetur postea, n. 32). — Cf Franzelin, thes. 35.

II. Patres idem docent. Ita S. Greg. Naz. (Orat. 28, n. 7), « An corpus eum esse dicis ? Quonam ergo modo immensus, infinitus, figuræ expers est ac denique ejusmodi, ut non tangi nec oculis cerni possit ? » Ita et Patres qui contra Anthropomorphitas scripserunt, et nominatim S. Epiphanius (Hær. 70, n. 5 : quem aliqui perperam erroris in hac re incusarunt), « Nec minus et aliorum rejicienda sententia, qui corpus ad imaginem Dei esse factum prædicant. Nam quî fieri potest, ut quod aspectabile est ei simile sit, quod videri non potest ; aut corporeum corporis experti ; aut, quod contrectari potest, ei, quod apprehendi nequit ? »

III. Ex ratione. — 1. Deus utpote Ens a se non pendet ab ulla causa ut sit ; atqui si corporeus et physice compositus esset, penderet tum a causa quæ componentia realiter diversa adunaret, tum ab his componentibus ; ergo non est in Deo compositio physica (cf. S. Thom., 1, qu. 3, a. 7). — 2. Deus est Ens necessarium ; atqui si physice compositus et corporeus esset,

potuisset et potest non esse: possibile enim est, componentia quæ realiter sunt distincta, aut nunquam in unum coalescere, aut post unitionem iterum dissolvi; ergo. — 3. Deus est infinite perfectus; atqui si componeretur partibus physice distinctis, hæ partes vel *a*) imperfectæ dicendæ essent, et tamen constituerent infinite perfectum, vel *b*) dicendæ singulæ infinite perfectæ, et tunc totidem essent dii: quorum utrumque repugnat; ergo.

Prob. secunda pars (scilicet quod Deus est omnis compositionis expers). — **I.** Patres 1. explicite « docent Deum esse *simplicissimum et ab omni compositione remotissimum* cum Cyrillo Alex..; *summo simplicem* cum Augustino...; *primum et purissimum simplex* cum Bernardo...; *tam simplicem quam unum, et si dici potest, unissimum* cum [eodem] Bernardo...; *super omnem simplicitatem* cum Cyrillo Alex...; *unam simplicitatis eminentiam* cum Dionysio... immo ipsum « universum genus humanum Deum simplicem, non compositum esse fatetur », teste Cyrillo Alex... » Franzelin, thes. 27, p. 298. — 2. Dei simplicitatem assumunt sæpe Patres tanquam principium et fundamentum ad alias doctrinas revelatas, ac præsertim ad Verbi divinitatem contra Arianos, probandas. Cum enim Scripturæ testimoniis convicti admitterent Ariani, Filium esse sapientiam, virtutem, etc. Patris, et esse ex Patre: inferebant protinus sancti Doctores, Filium, *propter Dei simplicitatem*, non qualitatem esse inhærentem sed ipsam Patris subsistentem sapientiam, etc., et ex ipsa substantia Patris esse.

II. Ad compositionem omnem, etiam metaphysicam, requiritur, ut conceptus seu rationes quæ dicuntur componi sint realiter separabiles et divisibiles, non tantum distinctione virtuali, sed et præcisione objectiva, ita ut sese invicem compleant et perficiant (neque enim possunt componi, seu ex pluribus fieri unum, ea quæ ex intrinseca sua ratione prorsus identica sunt); atqui in Deo utpote necessario existente et infinite perfecto nihil concipi potest ut in potentia tantum vel ut incompletum et perficiendum, sed essentia et existentia, natura et hypostasis sunt objective unum et idem; ergo non est in Deo compositio ulla, vel substantialis vel accidentalis, vel ex essentia et esse, vel ex genere et differentia, vel ex specie et differentia individuali, sed omnino simplex est Deus. Cf. Franzelin, thes. 26.

III. Omne compositum est componentibus naturaliter poste-

rius; atqui Deus est primum omnium ens; ergo non potest esse compositum. Cf. S. Thom., 1, qu. 3, a. 7.

Obs. 1. — Contra Dei spiritualitatem nihil extundi potest, 1. ex Gen 1. 26: ibi enim (ut respondet S. Thom., 1, qu. 3, a. 1, ad 2) « homo dicitur esse ad imaginem Dei non secundum corpus, sed secundum id, quo homo excellit alia animalia », scilicet secundum intellectum et rationem; nec 2. ex iis Scripturæ locis ubi tribuuntur Deo membra corporea, ocu i, aures, manus, etc.: hæc enim significant tantum metaphorice diversas virtutes spirituales respondentes, v. g. intelligentiam aut potentiam: ac similiter dicendum de situ: dicitur enim Deus sedere v. g. propter immobilitatem aut auctoritatem (vid. S. Thom., l. c., ad 3 et 4). Neque 3. ex eo quod tres Personæ sunt unus Deus, inferenda est compositio in Deo: tres enim Personæ non sunt unus Deus per conjunctionem plurium distinctorum in unum (quæ esset compositio), sed per identitatem unius naturæ. Cf. Franzelin, thes. cit., p. 295.

Obs. 2. — Sub titulo, « Utrum Deus *in compositionem aliorum* veniat », S. Thomas (1, qu. 3, a. 8) rejicit pantheisticas quasdam opiniones, quæ statuebant Deum esse hujus mundi aut animam aut principium formale, aut primam materiam. Refutatio plenior pantheismi, cujus formas diversas damnavit Conc. Vatic. (de Fide Cath., cap. 1 jam cit., et cann. 3, 4) potius pertinet ad philosophiam. Hic ergo notasse sufficiet, æque repugnare Deum infinite perfectum in compositionem aliorum venire ac esse in se compositum: utrumvis enim importaret eum esse in potentia ad perfectionem totius compositi; præterea, ut argumentatur S. Thomas (l. c.), si Deus veniret in constitutionem alicujus compositi, foret simul respectu ejusdem rei et causa efficiens (est enim prima causa efficiens omnium) et pars constitutiva, quod manifeste repugnat. — Verum quidem est, hypostasim Christi (formaliter spectatam, seu quatenus connotat duas naturas) recte dici compositam, eo quod sit quid realiter unum (nempe hic Christus) ex pluribus realiter distinctis; non est autem hæc compositio per modum partium, in quo mutuo perficiuntur unum in alio, sed tantum per modum numeri, ut dicunt: licet enim perficiatur humana natura per unionem cum Verbo, ipsum Verbum (ut exponitur in tract. de Incarnatione) nullam perfectionem novam acquirit.

ART. 2. — NUM IN DEO SIT DISTINCTIO, ET QUÆNAM

22. **Prænotanda.** — I. Distinctio negatio est identitatis: ea quippe distinguuntur quæ non sunt unum et idem. Distinctio vel est realis, quæ rebus ipsis inest independenter a mente, vel rationis, quæ a mente fingitur. — 1. Distinctio realis triplex distinguitur, major, minor, et minima seu formalis. *a*) Realis major ea est quæ intercedit inter duo a se invicem aut separata, ut Petrum et Paulum, aut separabilia ut animam et corpus in homine vivente, aut inter ea quorum unum est principium alterius, ut in divinis Pater et Filius. *b*) Realis minor seu modalis intercedit inter ea quorum unum potest esse sine alio, sed non vice versa; id est, inter rem et modum illius, ut inter digitum ejusque inflexionem. *c*) Realis minima quæ dicitur formalis ex natura rei, seu Scotistica, ea est quæ reperitur inter diversas ejusdem entis formalitates seu perfectiones, a se et a subjecto inseparabiles quidem sed tamen re ipsa ab invicem ità distinctas, ut ante omnem mentis operam una non sit alia. — 2. Distinctio rationis duplex quoque distinguitur, *a*) una rationis ratiocinantis, quæ tota se tenet ex parte mentis absque ullo in re fundamento, ut si quis distingueret inter ensem et gladium : *b*) alia vero rationis ratiocinatæ quæ fit a mente cum vero in re fundamento : quatenus nempe una eademque res pluribus realiter distinctis æquivalet : hæc distinctio virtualis appellatur et Thomistica. — Collet, qu. 2, a. 2.

II. Attributa Dei relativa, v. g. paternitatem et filiationem, inter se realiter distingui, fatentur omnes orthodoxi. De attributis absolutis, quæ sola in quæstionem hic veniunt, duplex præcipue est error. — 1. Gilbertus Porretanus, episcopus pictaviensis sæc. XII distinctionem realem inter divinam essentiam et attributa, juxta plures, statuit : in quo etiam errore fuerunt Græci schismatici, Palamitæ dicti, qui virtutes operationesque Dei a divina natura realiter distingui volebant ; necnon Abbas Joachim qui docuisse fertur sæc. XIII realem distinctionem inter naturam divinam et Personas. — 2. Contrario prorsus errore Anomœi, quo Christi divinitatem facilius negarent, attributa omnia divina diversas tantum voces et sonos esse asserebant, neque re vel ratione ab essentia divina aut a se invicem distincta. — Contra hos errores, ad quos plus minus accedere

videntur quorumdam Scholasticorum opiniones (de quibus postea in scholio) duplex statuenda est propositio.

23. **Propositio I**. Divina attributa neque ab essentia divina neque a se invicem realiter distincta sunt. — Est fidei dogma definitum ab Eugenio III in Concilio Rhemensi contra Gilbertum Porretanum. Cf. Kleutgen, nn. 239, 254.

Prob. I. Quæ non sunt realiter identica non possunt de se invicem prædicari in abstracto : homo enim v. g. non *est* sapientia, justitia, veritas, sed tantum *habet* sapientiam, justitiam, veritatem, neque est ejus sapientia unum quid cum justitia, misericordia, etc. ; atqui ex Scriptura sacra, Deus non tantum vitam, sapientiam, veritatem, etc. habet, sed est ipsa vita, sapientia, veritas etc. ; ergo nulla est distinctio inter essentiam divinam et attributa, nec proinde inter attributa ipsa.

Prob. Min. (ex Franzelin, thes. 27, p. 303), « Sicut Deus dicitur habere vitam in semetipso, et vita dicitur esse in Deo Jo. 1. 4 ; 5. 26 ; ita Deus est *ipsa vita* (ἡ ζωη) Jo. 1. 4 ; 14. 6 ; 1 Jo. 1. 2 : unde solus habet immortalitatem 1 Tim. 6. 16. Sicut sunt « divitiæ sapientiæ et scientiæ Dei » Rom 11. 33 ; Job. 12. 13, 16 ; Psal. 147. 5, et in Deo sunt « omnes thesauri sapientiæ et scientiæ » Coloss. 2. 3 ; ita Deus est ipsa sapientia Prov. 1. 20; 8 ; Sap. 7. 21, sqq. ; Ecclesi. 24. 1 ; 1 Cor. 1. 24 : unde solus sapiens Rom. 16. 17 (et in textu græco recepto 1 Tim. 1. 17 ; Jud. 25). Pariter sicut Deus est « plenus veritatis » et a Deo est omnis veritas ; ita Deus est *ipsa veritas* (ἡ ἀληθεια) Jo. 14. 6 ; 1. Jo. 5. 6. Sicut habitat lucem 1. Tim. 6. 16 ; 1 Jo. 1. 7; ita ipse lux est Jo. 1 : 3. 19 ; 12. 46 ; 1 Jo. 1. 5. Sicut charitas ex Deo est et Dei est, ita Deus est ipse *charitas* 1 Jo. 4. 8, 16 : unde « unus est bonus Deus » et « nemo bonus, nisi solus Deus » Matth. 19. 17 ; Marc. 10. 18 ; Luc 18. 19. Ipsum igitur *Esse* divinum, ipse cujus nomen singulare est ὁ ὢν *qui est*, in Scripturis exprimitur non solum ut vivens et habens vitam a semetipso, ut habens omnem sapientiam, omnem veritatem, ut habitans lucem inaccessibilem, ut Deus charitatis, sed ut ipsa vita, sapientia, veritas lux, charitas. *Ipsa vita* autem non est vita per aliam vitam, sed per se ipsam ; *ipsa sapientia*, *ipsa veritas*, *ipsa charitas* non est sapientia, veritas, charitas, nisi per se ipsam. Est ergo *Esse* divinum velut forma infinita, quæ per se ipsam non per qualitatem a se distinctam est hæc omnia. »

II. Patres idem multipliciter declarant. Ita S. Cyrill. Hieros.

(Catech. 6, n. 7), « Multi nominis est et omnipollens, et unius tamen formæ substantia. Non enim, quia dicitur bonus, justus, omnipotens, ideo differens est et varius... Non secundum partem videns et secundum partem carens visione, sed totus est oculus, et totus auditus, et totus mens, non sicut nos ex parte intelligens et ex parte non cognoscens ; nam blasphema hæc est oratio et divinæ substantiæ indigna ». Similiter et S. Irenæus (l. 1, c. 12, n. 2), « Totus est cogitatio, totus voluntas, totus mens, totus lux, totus oculus, totus auditus, totus fons omnium bonorum ». Sæpissime etiam dicunt Patres, post Scripturam, Deum esse illam perfectionem, quam habere dicitur. Sic S. Hilarius (de Trin, l. 8, n. 43), « Non humano modo ex compositis Deus est ; ut in eo aliud sit, quod ab eo habetur, et aliud sit ipse qui habet, sed totum quod est, vita est ». Et S. Aug. (de Civ. Dei, l. 11, c. 10), « Ideo simplex Deus, quoniam quod habet, hoc est ». — Cohærenter cum his definivit Eugenius III in Conc. Rhemensi contra Gilbertum Porretanum, « simplicem naturam divinitatis esse Deum, nec aliquo sensu catholico posse negari, quin Divinitas sit Deus, et Deus divinitas » (apud Kleutgen, n. 239).

III. Ex ratione. — Si in Deo darentur attributa realiter distincta, vel essent omnia et singula entia a se, vel non ; atqui neutrum dici potest: etenim si singula ista attributa essent entia a se, tot forent dii, sin autem ab alio, Deus ab isto penderet nec foret vere Deus omnino ; ergo. Cf. S. Bernard. (serm. 80 in Cant. n. 6 : apud Hurter, n. 46.).

IV. Si Deus esset sapiens, justus, etc. non per essentiam suam, sed per qualitates superadditas et realiter distinctas, forent in ipso accidentia ; atqui in Deo, utpote Ente a se, simplicissimo, et necessario existente non potest esse accidens ; ergo.

Obs. — Quando sapientia, vita, etc. vocantur *attributa* non autem essentia Dei, et dicuntur esse *in Deo*, hoc dicitur tantum secundum imperfectum modum, quo nos concipimus per distinctas notiones illud unum supremum, quod Deus est ; seu, ut loquitur S. Thomas (1, qu. 3, a. 3, ad 1), « referendum est ad diversitatem quæ est in acceptione intellectus nostri, et non ad aliquam diversitatem rei ». Cf. Kleutgen, n. 259.

24. **Propositio II.** Divina attributa a se invicem et ab essentia distinguuntur distinctione virtuali, seu rationis ratiocinatæ.

Prob. I. Juxta dictum S. Hilarii (lib. 5 de Trinit.) est « nobis loquendum non aliter de Deo, quam ut ipse ad intelligen-

tiam nostram de se locutus est » ; atqui Deus in Scriptura ita de suis attributis locutus est, ut ea virtualiter distincta esse significentur ; ergo.

Prob. Min. Scriptura Deum modo justum, modo misericordem, etc., dicit, imo sæpe multa et diversa attributa eodem loco recenset et conjungit (v. g. Ps. 7. 12, « Deus judex justus, fortis, et patiens » ; Ps. 84 15, « patiens et multæ misericordiæ et verax » : cf. Jer. 32. 18 ; Sap. 7. 22, 23) ; atqui nec hæc attributa in Deo realiter distinguuntur (ex superiori propositione), nec dici potest ex alia parte, Scripturam inaniter et nugatorie nomina pure synonyma et nullatenus distincta congerere ; ergo remanet, ut dicantur attributa divina secundum nostrum concipiendi modum distingui, distinctione scilicet virtuali, seu rationis ratiocinatæ. — Cf. Kleutgen, n. 268.

II. Ex Patribus, idem declarat v. g. S. Greg. Nyss. (contra Eunom., or. 12), « Si ratio justitiæ, sapientiæ, bonitatis et ceterorum, quæ de Deo dicuntur, non est diversa, quid frustra Scriptura multis nominibus Deum nominat judicem, justum, fortem, longanimem, verum, misericordem ? »

III. Ea distinguuntur virtualiter, quæ licet sint a parte rei una eademque res, diversis tamen conceptibus apprehenduntur, ob summam rei unicæ excellentiam et vim, qua fit ut pluribus realiter distinctis æquivaleat, diversosque producat effectus ; atqui talia sunt Dei attributa, ut jam (supra, n. 13, III) dictum est ; ergo. — Collet, qu. 2, a. 2.

Dices. Non est vera distinctio, quæ nullatenus in suo objecto sed tantum in mente nostra fundamentum habet ; atqui talis est distinctio virtualis attributorum divinorum ; ergo rejicienda est.

Resp. *Neg. Min.*, quia, ut ait S. Thomas (in lib. 1 sent., dist. 2, qu. 1, a. 3, sol. 4), « unumquodque attributum est in Deo secundum sui verissimam rationem, et ratio sapientiæ non est bonitatis, in quantum hujusmodi ; relinquitur, quod sunt diversa ratione non tantum ex parte ipsius ratiocinantis, sed ex proprietate ipsius rei ».

Scholion. — 1. Ad sententiam Gilberti Porretani videntur aliquibus accedere Scotistæ, qui divina attributa ab essentia et a se invicem distinguunt formaliter. Dicunt scilicet, in Deo ipso ante et citra omnem mentis nostræ considerationem hæc omnia actu distingui, non quidem ut res secernitur a re, sed ut forma a forma, aliamque esse formam qua Deus v. g. est justus, aliam

qua est sapiens etc. Hæc doctrina communiter rejicitur : nam cum formæ prædictæ independentes essent ab intellectu et ante omnem mentis conceptum, viderentur inter eas vigere distinctio vere et stricte realis ; ac præterea, admissis istis formis a divina essentia actu distinctis, Deus ab iis penderet quoad perfectiones suas, nec esset actus purus. — 2. Ex altera parte, errorem Anomœorum aliquatenus participasse videntur Nominales, qui dixerunt, nominibus justitiæ, misericordiæ, etc., diversa Dei attributa non significari, sed tantum connotari unius ejusdem summæ rei diversos effectus in creaturis (punitionis, clementiæ, etc.). Contra hanc tamen sententiam quæ communiter rejicitur, æque valere videntur argumenta jam allata contra Anomœos. Vid. Kleutgen, nn. 266, sqq.

CAPUT TERTIUM

De Infinitate Dei

25. **Prænotanda**. — I. Infinitum dicitur quod perfectiones limites aut terminos non habet. Videlicet id simpliciter et absolute infinitum est, quod omnes cujusvis generis perfectionis habet; secundum quid perfectum est quod aliquod tantum perfectionis genus possidet (v. g. linea infinita).

II. Perfectum autem vi nominis illud est quod « plene factum » est : ex usu autem loquendi, est omne ens, sive factum sive increatum, cui nihil deest eorum quæ ipsi debent inesse.

III. Triplex deinde solet distingui perfectio: 1. Perfectio *secundum quid* seu mixta, quæ *ex sua notione* adjunctam habet aliquam imperfectionem : ut v. g. materialitas quæ excludit spiritualitatem ; 2. perfectio *simplex*, quæ in sua notione nullam imperfectionem includit sed componi nequit cum æquali perfectione : ut in divinis paternitas quæ excludit filiationem in eadem Persona ; 3. perfectio *simpliciter simplex*, quæ ratione sui nullam includit imperfectionem nec opponitur alicui perfectioni æquali vel majori : et hæc definitur a S. Anselmo (Monolog. c. 15), « ea quæ est melior ipsa quam non ipsa » quæ scilicet melior est quam omnis perfectio ipsi incompassibilis, cujusmodi v. g. est sapientia.

IV. Potest perfectio contineri in subjecto vel 1. formaliter, idest secundum propriam suam formam, uti rationalitas in homine ; vel 2. eminenter, idest in nobiliori modo quam sit in propria forma, uti sensitivum in anima rationali ; vel 3. virtualiter,

idest tanquam in causa. — His positis, duplex statuenda est propositio.

26. **Propositio I**. Deus simpliciter infinitus est, seu omnes omnino perfectiones continet. — De fide ex Conc. Vaticano (de Fide Cath., cap. 1), « Ecclesia credit et confitetur, unum esse Deum.. intellectu ac voluntate omnique perfectione infinitum ».

Prob. I. Ex Scriptura, quæ 1. varias perfectiones Deo passim adscribit modo illimitato, uti Ps. 144. 3, « Magnus Dominus et laudabilis nimis et magnitudinis ejus non est finis » (cf. Ps. 146. 5 ; Sap. 11. 22, 23), dicitque eum ipsam sapientiam, ipsam vitam, etc. ; quæque 2. tribuit ei attributa infinita uti æternitatem et omnipotentiam, v. g. Apoc. 1. 8, « Ego sum α et ω, principium et finis, dicit Dominus Deus, qui est, et qui erat, et qui venturus est, omnipotens » (cf. Exod. 15. 3 ; Sap. 18. 15; Eccli. 43. 30).

II. Patres passim hanc doctrinam declarant. Ita v. g. S. Greg. Naz. (or. 45, al. 42, n. 3), « totum in se comprehensum habet *Esse* sine initio et sine fine velut quoddam pelagus essentiæ infinitum et interminatum » (quem locum exscribit S. Jo. Damasc., de fide orth., l. 1, c. 9). Et S. Bernard (de Consid., l. 5, c. 6), « Si bonum, si magnum... » (ut supra, n. 15, II).

III. Deus, cum sit suum Esse, habet totam virtutem essendi ; atqui, ut ait S. Thomas (contra gent., l. 1, c. 28), « cui competit ota virtus essendi, ei nulla nobilitas deesse potest, quæ alicui rei conveniat » ; ergo Deus « non potest carere aliqua nobilitate, quæ alicui rei competat », seu est infinitus in perfectione.

Prob. Min. Qui habet plenitudinem essendi nequit esse in potentia ad aliquem modum essendi ; atqui si careret aliqua perfectione, esset in potentia ad aliquem determinatum modum essendi ; ergo. — Dicit S. Thomas (l. c.), « res secundum quod suum esse contrahitur ad aliquem specialem modum nobilitatis majorem vel minorem, dicitur esse secundum hoc nobilior vel minus nobilis ». Item (S. theol., 1, qu. 7, a. 1), « Cum... esse divinum non sit esse receptum in aliquo sed ipse sit suum esse subsistens.., manifestum est, quod ipse Deus sit infinitus et perfectus » ; remque illustrat (1. qu. 4, a. 2), « Si calor esset per se subsistens, non posset ei aliquid deesse de virtute caloris : unde cum Deus sit ipsum esse subsistens, nihil de perfectione essendi potest ei deesse. Omnium autem perfectiones pertinent ad perfectionem essendi : secundum hoc enim aliqua perfecta sunt quod aliquo modo esse habent ; unde sequitur, quod

nullius rei perfectio Deo desit. » Vide ibid., ad 3, et cf. Franzelin, thes. 22, n. II.

IV. Quidquid perfectionis est in effectu debet aliqua ratione (scilicet formaliter, virtualiter, aut eminenter) in principio ejus efficiente contineri ; atqui Deus est principium primum omnium, et id quo nihil melius cogitari potest ; ergo est infinite perfectus. Cf. S. Thom. (1, qu. 4, artt. 1,2).

V. « Si aliqua perfectio possibilis, non contineretur aliqua ratione in Deo, illa esset possibilis, ut supponitur, et simul non esset possibilis; non enim posset existere a se : quia nihil se ipsum producere valet ; neque a Deo : quia Deus nullo modo illam haberet ; neque a creatura : quia si Deus nullo modo illam habeat, creatura multo minus habet : cum hæc nihil boni teneat, quod a Deo tanquam ab omnium causa non acceperit : ad Rom. 11. 17, *Ex ipso*, *per ipsum*, *et in ipso sunt omnia*. Ergo. » — Kilber (Wirceb., n. 48).

Obs. — Aggregatum ex Deo et creaturis non est Deo perfectius : infinitum enim augeri nequit, ac præterea omnes creaturarum perfectiones aliqua ratione continentur in Deo. Attamen Deus et creaturæ sunt plures res, et plures perfectiones habentes.

27. **Propositio II**. Deus continet formaliter perfectiones simpliciter simplices, eminenter vero aut virtualiter perfectiones mixtas.

Prob. prima pars. In Scriptura et apud Patres proprie affirmantur de Deo perfectiones simpliciter simplices : ita v. g. Prov. 8. 14, « Meum est consilium et æquitas, mea est prudentia, mea est fortitudo » : item dicitur Deus passim bonus, sapiens, etc. ; atqui hæ perfectiones nihil imperfectionis in sua notione includunt ; ergo sunt formaliter in Deo, licet modo perfectiori.

Prob. secunda pars. Perfectiones mixtæ, cum non sint meri defectus, in Deo prima causa aliquo modo continentur, idque declarant Scripturæ, v. g. Ps. 93. 9, « Qui plantavit aurem non audiet? aut qui finxit oculum, non considerat ? » ; atqui hæ perfectiones, cum habeant aliquid imperfectionis annexum, non possunt esse in Deo secundum propriam rationem ; ergo sunt in ipso eminenter et virtualiter.

Obs. — Perfectiones simpliciter simplices prædicari de Deo et de creaturis non univoce sed tantum analogice, jam supra (n. 13, IV) indicatum est ; perfectiones autem mixtæ, v. g. ira, furor, pœnitentia, tristitia, etc., cum in sua notione aliquam

imperfectionem importent, prædicari nequeunt proprie de Deo, bene vero aliquando metaphorice, cum in Deo sint eminentiori modo et citra imperfectionem. Cf. Kleugten, nn. 299. sqq.

CAPUT QUARTUM

De Æternitate, Immensitate, Immutabilitate Dei

28. Hæc attributa Deo competere, de fide est ex Conc. Lateranensi IV, « Firmiter credimus et simpliciter confitemur, quod unus solus est verus Deus, *æternus*, *immensus* et *incommutabilis* »; et ex Vaticano (de Fide Cath., cap. 1), « unum esse Deum... *æternum*, *immensum*... ; qui cum sit una, singularis, simplex omnino et *incommutabilis* substantia spiritualis.. ». Has autem perfectiones *soli* Deo convenire, ex dicendis per se patebit. — De singulis agendum est distinctis articulis.

Art. 1. — DE ÆTERNITATE DEI

29. **Prænotanda**. — I. Æternitas proprie dicta definiri solet cum S. Thoma (1, qu. 10, a. 1) post Boëtium « interminabilis vitæ tota simul et perfecta possessio ». — Dicitur 1. *possessio,* ad significandam quietem et stabilitatem jam actu adeptam ; 2. *tota simul et perfecta*, ad successionis exclusionem ; 3. *interminabilis*, ad exclusionem principii et finis ; 4. *vitæ*, potius quam *esse* quia, ut ait S. Thomas (l. c., ad 2), « illud quod est vere æternum, non solum est ens sed vivens ».

II. Hinc, ut notat S. Thomas (l. c., a. 5, corp.), differt æternitas, quæ est mensura Esse necessarii et permanentis nempe Dei, tum a *tempore* quod habet prius et posterius et quo præcipue mensuratur duratio illorum quæ totaliter mutabilia aut corruptibilia sunt, v. g. corpora, tum ab *ævo*, quo mensuratur duratio eorum quæ nonnisi accidentaliter mutabiles sunt, v. g. angelorum et animarum separatarum. — Utrum in ævo sit successio vera disputatur. Affirmat S. Bonaventura (apud Kleutgen, n. 359), negativam autem sententiam tenent plures post S. Thom. (l. c., a. 6), quia in substantiis æviternis (v. g. in angelis) nulla fit mutatio unde earum duratio diceretur successio.

30. **Propositio**. Deus est æternus.

Prob. I. Ex Scriptura, quæ 1. exhibendo Deum ut ipsum Esse subsistens (v. g. Exod. 3. 14, « Ego sum qui sum » ; Apoc.

22, 13. « Ego sum α et ω, primum et novissimum, principium et finis » ; Jo. 8, 58, « Antequam Abraham fieret, ego sum »), indicant eum esse Ens necessarium quod ex sua essentia semper et idem est ; 2. distincte dicit eum sine initio aut successione esse (v. g. Ps. 92. 2, « A sæculo tu es » ; Ps. 101, 28, « Tu autem idem ipse ea, et anni tui non deficient » ; 2 Petr. 3. 8, « Unus dies apud Dominum sicut mille anni, et mille anni sicut dies unus »); 3. simpliciter dicit eum æternum (v. g. Daniel. 6. 26, « Ipse est enim Deus vivens et æternus in sæcula » ; Is. 40. 28, « Deus sempiternus Dominus, qui creavit terminos terræ : non deficiet » ; Rom. 12, 26, « præceptum æterni Dei »).

II. Ex Patribus in re tam aperta, citasse sufficiet S. Greg. Naz. (orat. 38, n. 7), « Deus et erat, semper, et est, et erit : vel, ut rectius loquar, semper *est*. Nam *erat*, et *erit*, nostræ temporis fluxæque naturæ segmenta sunt ».

III. Ex ratione. Ille æternus est, qui existit sine initio aut fine aut successione ; atqui Deus, utpote Ens a se et causa prima, nullum habet initium : ut Ens necessarium et independens finem habere nequit : ut immutabilis (quod mox, n. 34, monstrabitur), a se excludit omnem successionem ; ergo Deus est æternus. Cf. Franzelin, thes. 31 ; Tongiorgi, nn. 179, sqq.

Obs. — Vix opus est recolere, Deum propter simplicitatem divinæ naturæ esse suam æternitatem, id quod declarant Patres et definivit Eugenius III in Conc. Rhemensi. Cf. Kleutgen, n. 352.

Art. 2. — DE IMMENSITATE DEI

31. **Prænotanda.** — I. Immensitas vi vocis est negatio mensuræ, et strictius est negatio mensuræ aut limitationis localis. Hinc Dei immensitas describi potest cum Charmes (cf. Lessius, de Perf. Div., l. 2, n. 1), « illimitata substantiæ divinæ diffusio per quam apta est coëxistere omnibus rebus et locis ». Vid. tamen Franzelin, thes. 33, n. 1. — Differt proinde immensitas ab omnipræsentia seu ubiquitate : hæc enim est tantum inexistentia in rebus locisque omnibus *actualibus*.

II. Modum existentiæ divinæ in loco quod attinet : 1. Triplici ratione, ut docet S. Thomas (1, qu. 8, a. 3), potest Deus esse in loco : per præsentiam, eo quod videt ea quæ ibi aguntur ; per potentiam, quia virtus ejus ibi operatur ; per substantiam, eo quod substantia ejus locum implet. Cf. Franzelin, thes. 34. — 2. Substantia divina nequit esse in loco circumscriptive sicut

corpora, quæ intra locum ita coarctantur, ut eorum partes diversæ diversis spatii partibus respondeant; neque definitive, sicut spirituales substantiæ, quæ licet totæ sint in toto loco et totæ in qualibet parte, non tamen extra hunc locum se extendant. Dicitur proinde Deus esse in loco *repletive*, quatenus replet totum locum et omnes loci partes, nec tamen ibi terminatur.

III. De Dei immensitate erraverunt non tantum Gnostici et antiqui alii hæretici, qui Deum in suprema et remota luce exclusive collocarunt, sed et Sociniani qui cum Vorstio Calviniano Deum ubique quidem esse per potentiam et scientiam, per substantiam autem nonnisi in cœlo esse dicebant.

32. **Propositio.** Deus est immensus.

Prob. I. Ex Scriptura sacra. — Qui 1. dicitur simpliciter immensus, et 2. asseritur non tantum omnibus mundi locis et rebus adesse, sed et 3. limitibus ejus circumscribi non posse, vere immensus est; atqui ex Scriptura sacra talis est Deus, qui 1. ex Baruch. 3. 25, « Magnus est et non habet finem, excelsus et immensus » : de quo 2. dicitur Ps. 138. 7, sqq., « Quo ibo a spiritu tuo ? et quo a facie tua fugiam ? Si ascendero in cœlum, tu illic es : si descendero in infernum ades. Si sumpsero pennas... etc. » : et Jer. 23. 24, « Numquid non cœlum et terram ego impleo ? » : quem 3. 3 Reg. 8. 27, « Cœli cœlorum capere non possunt », dum ipse, Is. 40. 12, « mensus est pugillo aquas, et cœlos palmo ponderavit... appendit tribus digitis molem terræ, et libravit in pondere montes, et colles in statera ». Ergo.

II. Patres in his Scripturæ testimoniis exponendis et alibi sæpius Dei immensitatem declarant. Ita v.g. S. Ambrosius (de fide, l. 1, c. 16), « Deus complens omnia, nusquam ipse confusus, penetrans omnia, nusquam ipse penetrandus, ubique totus, eodemque tempore vel in cœlis, vel in terris, vel in novissimo maris præsens ». Et S. Greg. M. (Moral., l. 2. c. 12), « Ipse manet intra omnia, ipse extra omnia, ipse supra omnia, ipse infra omnia... unus idemque totus ubique præsidendo sustinens, sustinendo præsidens, circumdando penetrans, penetrando circumdans ».

III. Ratione. In Deo, propter infinitam ejus perfectionem, admittenda est et quidem sine limitatione, omnis perfectio quæ in sua notione nullam includit imperfectionem; atqui, ut loquitur Kleutgen, n. 372, « adesse rebus aliis et locorum spatia permeare perfectio » hujusmodi est; ergo Deus omnibus, quæ exis-

tunt, locis et rebus adest, nec ullis terminis circumscribi potest. Cf. Franzelin, thes. 33, n. II.

Obs. — Doctrinæ nostræ nullomodo adversantur 1. illa Scripturæ et Patrum loca, ubi dicitur Deus esse in cælo, tanquam in throno, unde nonnunquam in terras descendat : hæc enim significant tantum specialem aliquam præsentiam, per manifestationem aut operationem singularem. Neque 2. repugnantia est ex natura rei, quasi Deum dedeceret rebus pluribus immundis interesse : physica enim sorditas Deum non afficit, ut constat; moralis autem fœditas est defectus in spiritu creato cujus malitiam Deus contrahere nequit : est ergo Deus, juxta comparationem S. Augustini (de natura boni, c. 29) tanquam sol, cujus radii fæces et sordes contingunt, nec tamen inquinantur.

Scholion. — Spatiis *imaginariis*, cum non existant, Deus actu præsens esse nequit : attamen si extra spatium actuale et mundi limites novæ crearentur res et ita nova spatia essent, Deus propter immensitatem iis præsens foret citra ullam sui mutationem, « quemadmodum (ait Tongiorgi, n. 170) si novi planetæ conderentur intra lucis solaris sphæram, non lux se extenderet, sed planetæ inciperent in luce esse ». Cf. Franzelin, thes. 34, coroll. ; Boedder, « Nat. Theology », n. 152.

ART. 3. — DE IMMUTABILITATE DEI

33. **Prænotandum.** — Immutabilitas est negatio mutationis, seu translationis ab uno statu ad alium. Mutatio porro quæ fit per receptionem aut amissionem perfectionis alicujus positivæ vocatur realis et intrinseca ; et est physica quando aliquam naturæ perfectionem ; moralis autem quando voluntatis deliberationem respicit : impropria autem et extrinseca mutatio dicitur illa, quæ fit tantum per novam relationem aut denominationem, ut cum e dextro fit sinister is circa quem movetur alius. — Contra Socinianos qui dicebant Deum mutabilem esse in decretis, statuenda est

34. **Propositio.** Deus est intrinsece immutabilis.

Prob. I. Ex Scriptura sacra, quæ 1. generatim excludit a Deo, propter naturam ejus, omnem mutationem et vicissitudinem : Num. 23. 19, « Non est Deus.. ut filius hominis ut mutetur » : Mal. 3. 6, « Ego enim Dominus [hebr. « Jahve », « qui est »] et non mutor » : Jac. 1. 17, « Apud quem non est trans-

mutatio aut vicissitudinis obumbratio » ; et 2. nominatim excludit mutationem *a*) substantiæ et vitæ Ps. 101. 28, « Tu autem idem ipse es », *b*) cognitionis, Hebr. 4. 13, « Omnia nuda et aperta sunt oculis ejus », *c*) voluntatis, 1 Reg. 15. 29, « Triumphator in Israel non parcet, et pœnitudine non flectetur : neque enim homo est, ut agat pœnitentiam », necnon *d*) durationis, et *e*) præsentiæ, ut dictum est in articulis præcedentibus.

II. Patres hanc veritatem sæpe enuntiant. Ita Lactantius (div. inst., l. 2, c. 8), « Permanebit semper [Deus] in eo, quod fuit, quia non est aliunde generatus, nec ortus, nec nativitas ejus ex aliqua alia re pendet, quæ illum mutata dissolvat ». Et S. Augustinus (conf., l. 13, c. 16), « Sicut omnino tu es, tu scis solus, qui es incommutabiliter, et scis incommutabiliter, et vis incommutabiliter. Et essentia tua scit et vult incommutabiliter, et scientia tua est et vult incommutabiliter, et voluntas tua est et scit incommutabiliter. » Cf. Stentrup, thes. 17.

III. Ex ratione. — 1. Omne mutabile in potentia est ad alium statum ; atqui in Deo utpote actu purissimo nulla est potentialitas ; ergo. — 2. Omnis mutatio supponit divisibilitatem et compositionem ; atqui in Deo summe simplici nulla potest esse compositio ; ergo. — 3. Res non mutatur nisi acquirendo vel deperdendo aliquid ; atqui in Deo infinite perfecto utrumque repugnat ; ergo. Cf. S. Thom. (1, qu. 9, a. 1).

Obs. — Propositioni non adversatur Sap. 7. 24, ubi Deus, seu divina Sapientia, declaratur « omnibus mobilibus mobilior » : ibi enim, ut ex voce κινητικος textûs græci constat, dicitur sapientia divina « mobilis » quatenus est motrix et movens, non quatenus est mota et agitata. Cf. S. Thom. (l. c., ad 2). — De difficultate ex creatione mundi desumpta postea (nn. 86, sqq.) dicetur ubi de libertate Dei.

PARS TERTIA

DE ATTRIBUTIS DEI OPERATIVIS

35. « Post considerationem eorum, quæ ad divinam substantiam pertinent, restat considerandum de his, quæ pertinent ad operationem ipsius. Et quia operatio quædam est, quæ manet in operante, quædam vero, quæ procedit in exteriorem effectum; primo agemus de scientia, et voluntate (nam intelligere in intelligente est, et velle in volente) et postmodum de potentia Dei. » S. Thomas, procem. quæst. 14. — Quæstionibus vero de scientia et voluntate seorsum sumptis subnectit ipse S. Doctor (qu. 22) tractationem eorum « quæ respiciunt simul intellectum et voluntatem » : hinc inquirendum est 1. de scientia, 2. de voluntate, 3. de iis quæ respiciunt intellectum simul et voluntatem, 4. de potentia.

QUÆSTIO PRIMA

DE SCIENTIA ET IIS QUÆ AD EAM REDUCUNTUR

36. Inquirendum est 1. de existentia scientiæ divinæ, 2. de illius objecto primario, 3. de illius objecto secundario, 4. de habitudine illius ad rerum existentiam.

CAPUT PRIMUM

De existentia scientiæ in Deo

37. **Propositio.** Est in Deo scientia et quidem perfectissima. — Est catholicæ fidei dogma ex Conc. Vat. (const. de fide,

cap. 1), « Sancta Catholica Apostolica Romana Ecclesia credit et confitetur, unum esse Deum... intellectu ac voluntate omnique perfectione infinitum ».

Prob. prima pars. I. Ex locis plurimis S. Scripturæ, v. g. ex Job. 12. 13; Ps. 146. 5 : sufficit locus Apostoli, Rom. 11. 33, « O altitudo divitiarum sapientiæ et scientiæ Dei ». — Hoc docuisse ipsos scriptores ethnicos, notat Petavius, l. 4, c. 1, n. 3.

II. A priori : In Deo sunt formaliter (idest secundum earum propriam rationem, et non tantum eminenter) omnes perfectiones simpliciter simplices ; atqui scientia est perfectio simpliciter simplex, quæ scilicet ex sua notione non importat ullum defectum, nec repugnat perfectioni majori aut æquali (vid. supra, n. 27); ergo.

III. A posteriori : Scilicet 1. ex creatione et gubernatione rerum, et 2, supposito ordine supernaturali, ex donis et charismatibus supernaturalibus sapientiæ et scientiæ a Deo hominibus sæpe collatis : auctor enim hujus mundi materialis et horum donorum supernaturalium est ipse sapiens et intelligens.

Prob. secunda pars. I. Ex ratione S. Thomæ (1. qu. 14, a. 1) ; Quo est perfectior natura aliqua et a materia, quæ coarctat, remotior, eo est ad cognoscendum aptior ; atqui Deus natura sua est perfectissimus et a materia est remotissimus; ergo omnium maxime cognoscens est.

Probatur seu explicatur Major hujus : Qui cognoscit, res cognitas modo quodam immateriali intra se habet : unde necesse est cognoscentes præ ceteris naturis quadam amplitudine essentiæ donatos esse. Ita, ut dicit S. Thomas, « plantæ non cognoscunt propter suam materialitatem. Sensus autem cognoscitivus est, quia receptivus est specierum sine materia : et intellectus adhuc magis cognoscitivus, quia magis separatus est a materia et immixtus. » Cf. Kleutgen, n. 440. — De objectionibus contra hoc argumentum vid. Viva, d. 3, qu. 2; Billuart, d. 5, art. 1.

II. Generali ratione (Kleutgen, n. 294) : Scientia, utpote perfectio simpliciter simplex, coarctari non potest nisi a subjecto, in quo recipitur ; atqui in Deo est scientia, ex dictis, et nihil in eo est quod eam coarctat : ergo in Deo est scientia non coarctata seu perfectissima.

Corollarium. — Dei scientiam esse perfectissimam, significat in ipso esse cognitionem certam et evidentem, citra humanæ scientiæ imperfectiones.

1. Scientia humana est *accidentalis :* nam ex eo quod sit facultas seu potentia cognoscendi, cognitio et scientia potest adesse vel abesse : in Deo vero propter ejus simplicitatem non est potentialitas et proinde divina scientia est *essentialis* et *substantialis,* imo tum intellectus tum scientia Dei realiter sunt ipsa Dei essentia. « Scientia », ait S. Thomas, l. c., « non est qualitas in Deo, vel habitus, sed substantia et actus purus ». Cf. Kleutgen, nn. 443, sqq.

2. Scientia humana est *discursiva*, idest ex una cognitione in aliam progreditur, causam v. g. ex effectu colligendo : in Deo autem repugnat esse multiplicitatem actuum et motum a potentia ad actum, et proinde scientia ejus est *immediata* et *simplex.* Cf. Kleutgen, nn. 514, sqq.

3. Scientia humana est *limitata*, multa enim eam latent : Dei autem scientia est *infinita*, tum extensive, quia omnia cognoscit, tum intensive, quia ejus cognitio est omnium comprehensiva.

4. Scientia humana est *successiva* et *mutabilis :* quæ enim homo cognoscit, non unico actu sed paulatim cognoscit : in Deo autem, qui est unus actus purissimus, scientia est *simultanea*, *immutabilis* et *æterna.*

5. Scientia humana est *dependens :* habetur enim per species intelligibiles rerum : in Deo autem, qui non cognoscit per speciem a se distinctam et multo minus per species a rebus acceptas, sed per suam essentiam (ut postea dicetur), scientia est *independens.* Cf. Kleutgen, n. 461 ; Knoll, n. 29.

38. **Scholion de divisione Scientiæ Dei.**— Quoniam scientiam divinam, ut in se est, notione una adæquata concipere non possumus, pluribus utimur notionibus et divisionibus, quæ etsi imperfectæ, tamen veræ sunt, quia singulis aliquid in re respondet. Hæc divisio non ab actu divino cognitionis petitur, qui unus idemque est, sed a rebus cognitis seu objectis quæ eo actu attinguntur. Scilicet :

1. Dividitur scientia divina in *necessariam*, seu naturalem, et *liberam* seu contingentem. Necessaria dicitur, quæ terminatur ad ea quæ aliter non possunt se habere : hujusmodi sunt res possibiles. Libera dicitur, quæ terminatur ad res contingentes, nempe ad creaturas vel præteritas, vel existentes, vel aliquando futuras.

2. Dividitur in *speculativam* et *practicam*. Speculativa est ea quæ in objecti sui contemplatione quiescit : talis est scientia qua

Deus res mere possibiles cognoscit. Practica (in actu secundo) est ea qua Deus res creata producit.

3. Dividitur in scientiam *approbationis* et *improbationis*. Scientia approbationis est ea qua Deus cognoscit ea quæ illi placent. Scientia improbationis est ea qua Deus cognoscit ea quæ illi displicent.

4. Dividitur in scientiam *simplicis intelligentiæ* et scientiam *visionis*. Hæc ultima partitio, juxta aliquos auctores, cum primâ in necessariam et liberam) aliquatenus convenit, sed non adæquate nisi una vel altera partitio ad solas res creatas restringatur. Nam si dicatur prorsus convenire scientia visionis cum scientia libera, et si Deus ipse dicatur objectum scientiæ visionis (quod volunt Franzelin, Kleutgen, Jungmann, etc.), sequeretur, Deum esse objectum scientiæ suæ liberæ, quod repugnat. — Hinc Kleutgen (n. 489) sub divisione in scientiam necessariam et liberam (quam divisionem dicit recentioris originis) includit tantum res creatas : Tongiorgi e contra (Theol., n. 187) partitionem alteram (simplicis intelligentiæ et visionis) ad sola creata restringit. Murray (de Gratia, d. 8, n. 2) partitiones non aperte quidem distinguit, sed dicendo scientiam visionis esse scientiam « omnium rerum *in tempore*... existentium » videtur excludere ipsum Deum ab ista scientia. Deum ipsum esse objectum scientiæ tum necessariæ tum visionis docet Charmes : ita et Perrone (nn. 438, 441). — Ratio appellationum scientiæ visionis et simplicis intelligentiæ, ait Tongiorgi (l., c., post S. Thom. « de Veritate »), ex nostro cognoscendi modo desumpta est. Nam a nobis ea videri dicimus, quæ habent esse reale a vidente distinctum ; cetera vero esse pure intelligibilia. Hinc scientia simplicis intelligentiæ est ea qua Deus cognoscit res mere possibiles : scientia autem visionis est ea qua Deus cognoscit res vel existentes aliquando vel futuras.

De scientia conditiónatorum, an sit, et quo nomine vocanda sit, postea agetur.

CAPUT SECUNDUM

De Objecto Primario Scientiæ Dei

39. **Prænotanda.** — I. Objectum scientiæ Dei ex ipso nomine est id omne circa quod versatur scientia, seu quod Deus cognoscit. Cognoscit autem et alia extra se, quæ dicuntur scien-

tiæ *objectum secundarium,* hypotheticum et materiale (de quo agetur sequenti capite), et seipsum qui dicitur scientiæ suæ *objectum princeps* (seu primarium), *necessarium* et *formale.* — Videlicet 1. nihil est aut concipi potest prius Deo, ac ipse (ut postea dicetur) se cognoscit ut causam, et in se ut causa cognoscit cetera ; 2. fieri nequit ut Deus perfectissime intelligens, objectum quod est perfectissimum ac divino intellectui intime præsens, scilicet seipsum, non cognoscat ; 3. nihil extra Deum potest intellectum ejus movere et determinare ad cognitionem, aut esse forma specificativa perfectissimæ ejus scientiæ, sed hæc scientia esset infinite perfecta etiamsi nulla creatura exstitisset. Cf. Franzelin, thes. 38 ; Kleutgen, nn. 454, sqq.

II. Duplex autem (ait Kleutgen, n. 449) cognitio sui distinguitur. Ut enim generatim aliud est cognoscere, an res sit, aliud cognoscere, quid et qualis sit, ita etiam aliud est, sui conscium esse, aliud naturam suam perspectam habere. Ac homo quidem nullus dum ratione utitur, sine sui conscientia esse potest ; etiamsi multi naturam humanam parum norint. Eo tamen haud pauci progressi sunt, ut Deum sibi fingerent, qui nec conscius quidem sui esset. Cui perversissimæ opinioni opponitur catholicæ fidei dogma :

40. **Propositio.** Deus non solum sui conscius est, sed se ipsum etiam perfecte intelligit, sive comprehendit.

Probatur prima pars ex facto divinæ revelationis : In revelatione Deus de seipso loquitur ; atqui nemo potest de se loqui, nisi sui sit conscius ; ergo Deus sui conscius est.

Secunda pars patet **I**. Ex Scriptura attribuente divinis personis cognitionem divinitatis, quam 1. mens creata nulla ex se acquirere potest (« Nemo novit Filium nisi Pater ; neque Patrem quis novit nisi Filius et cui voluerit Filius revelare » : Matth. 11. 27 ; « Quæ Dei sunt, nemo cognovit nisi Spiritus Dei » : 1 Cor. 2. 10), quamque 2. nihil divinitatis latet (« Spiritus enim omnia scrutatur, etiam profunda Dei » : 1 Cor. 2. 11) ; atqui talis cognitio est comprehensio ; ergo.

II. Qui se cognoscit quantum cognosci potest, se comprehendit ; atqui Deus se cognoscit quantum cognosci potest : sicut enim est infinite cognoscibilis, ita est infinite cognoscitivus, cum ex utraque parte sit actus purus et infinitus et a materia remotissimus ; ergo se ipsum comprehendit. — Billuart, d. 5, a. 1, post S. Thom.

III. Perfecta habetur intellectio, quando id, quo intelligitur, rem optime repræsentat et intellectui intime conjungitur; atqui ut mox videbitur, id, quo Deus se intelligit, non solum ejus substantiæ est simillimum, non solum ejus intellectui conjunctissimum, sed cum utroque secundum rem prorsus idem, et nostro tantum modo loquendi distinctum est; ergo Deus se perfecte intelligit. Cf. Franzelin, thes. 36, et 37, n. I; Kleutgen, n. 452.

CAPUT TERTIUM

De Objecto Secundario Scientiæ Dei

ART. 1. — DE OBJECTO SECUNDARIO IN COMMUNI

41. **Prænotanda.** — Inquiritur 1. an Deus alia a se cognoscat, et 2. an in seipsis. — 1. Generatim hic dicendum est, Deum propter infinitam intellectûs perfectionem omnia extra se cognoscere: postea de objectis secundariis in particulari distinctius agetur. — 2. Alia quaestio: utrum Deus sciat res *in se ipsis*, ambigua est (ut notant Franzelin, thes. 39; Kleutgen, n. 517). Si enim *a*) particula « in se ipsis » conjungatur cum verbo « res », quæstio significat: An Deus cognoscat res singulas distincte et in particulari quales sunt in se ipsis secundum earum prædicata quibus ab aliis distinguuntur, an vero tantum in communi et ratione aliqua confusa, v. g. quatenus sunt entia (id quod docuisse feruntur Epicurei et Averroës), aut etiam tantum quatenus sunt eminenter in Deo, ut in exemplari aut archetypo (quod voluit Aureolus). Si autem *b*) particula « in se ipsis » conjungatur cum voce « cognoscat », quæstio significat, juxta modum scholasticum loquendi: In quo medio Deus res cognoscat. — Hinc videndum est duplici paragrapho, 1. an Deus res extra se cognoscat sicut sunt in se ipsis, 2. in quo medio.

§ 1. *De scientia rerum ut sunt in se ipsis*

42. **Propositio.** Deus res intelligit, quales sunt aut esse possunt in seipsis.

Prob. I. Ex Scriptura, v. g. ex Hebr. 4. 13, « Non est ulla creatura invisibilis in conspectu ejus: omnia autem nuda et aperta sunt oculis ejus »; Ps. 138. 5, 6, « Ecce Domine tu cognovisti omnia, novissima et antiqua... mirabilis facta est scientia tua ex me »; Sap. 8. 8, « Si multitudinem scientiæ desiderat

quis, scit [sapientia divina] praeterita, et de futuris æstimat, scit versutias sermonum, et dissolutiones argumentorum : signa et monstra scit antequam fiant, et eventus temporum et sæculorum ».

II. Deus cognoscit ea omnia ad quæ divina virtus se extendere potest ; atqui divina potentia extendit se non tantum ad essentias universales sed etiam ad individua ; ergo Deus cognoscit objecta secundaria sicut individua, i. e. secundum proprium esse, quod extra Deum habent aut haberent.

III. Quidquid perfectionis est in quacumque creatura, totum præexistit secundum modum excellentem in Deo et proinde ab eo cognoscitur ; atqui ad perfectionem pertinet non solum ipsum esse, sed etiam ea per quæ creaturæ ab invicem distinguuntur, sicut vivere et intelligere, imo et omnis forma per quam quælibet res in propria specie constituitur et ultimo perficitur ; ergo Deus omnia cognoscit non solum quantum ad id quod est commune omnibus, sed etiam quantum ad ea secundum quæ res distinguuntur. — Ex S. Thoma, 1, qu. 14, a. 6. Cf. Lessius, « de Perf. Div. », l. 6. n. 15.

Dices. Si Deus cognoscit alia ut sunt in se ipsis, scientia Dei pendet a termino a se distincto et est mutabilis ; atqui hoc dicit nequit ; ergo.

Resp. *Dist. Maj.* Scientia ipsa Dei in se et quoad suam intrinsecam perfectionem pendet a termino externo, *nego* (est enim ista scientia ipsa divina essentia infinite perfecta, quæ est causa exemplaris omnis veri, et in qua ut objecto formali videt Deus omne verum) : connotatio termini scientiæ, scilicet ut hoc objectum materiale et terminativum (v. g. negatio Petri) potius quam alius terminus (confessio Petri) subsit scientiæ, pendet a termino externo, *subd.* : propter perfectionem scientiæ, quæ necessario intelligit omne verum sicuti est, *conc.* : propter imperfectionem scientiæ, *nego*. — Cf. Franzelin, thes. 39, pp. 384, 385.

§ 2. *De Medio quo Deus alia a se cognoscit*

43. Prænotanda. — I. Ortum ducit hæc quæstio ex doctrina peripatetico-scholastica de cognitione. Etenim apud scholasticos (ut dicit Kleutgen, n. 512, ex S. Thoma), « in nostra cognitione sive sensuum sive mentis præter ipsam potentiam cognoscendi triplex distinguitur *medium*. *Primum* est, quo

res redduntur idoneæ, ut a potentia attingi possint, ut lumine solis illustrantur corpora, et intellectu, qui dicitur agens, phantasmata. *Secundum* est species [sensibilis aut intelligibilis], quæ ab objecto sic illuminato recepta in potentiam, hanc ad rem concipiendam expeditam reddit. *Tertium* est res, cujus cognitione in cognitionem alius rei ducimur, ut in speculo viso videmus hominem, ex fumo cognoscimus ignem, ex homine animal et mentem. — Secundum vocari solet medium *quo*, vel etiam medium non cognitum, neque enim species cognita esse debet, ut ea sive sensus sive intellectus cognoscat ; tertium autem dicitur medium *in quo* vel *medium cognitum*, et ea tantum cognitio, quæ hoc tertio modo fit, mediata appellatur.» Cf. Stonyhurst Manuals, «Psychology» ch. 15 ; «Natural Theology», n. 158. — Requiri, præter lumen quod semper supponitur, aliquod medium, seu speciem, ita declarat Billuart (d. 5, art. 4, scribens contra Vasquez) : «Cognitio procedit a potentia ut ejus actus vitalis cum assimilatione objecti : atqui si potentia intellectiva specie objecti non actuetur, non erit ratio cur potius huic objecto quam alteri assimiletur, cur potius hoc objectum cognoscat quam aliud, sicut si volitio procederet ex voluntate sine apprehensione objecti, non esset ratio cur hoc objectum vellet potius quam aliud».

II. Jamvero, prout res cognoscitur medio *quo* aut medio *in quo*, dicitur cognosci « in se ipso » seu immediate, aut « in alio » seu mediate. Dicit Billuart, l. c., « In seipso cognoscitur aliquid quando cognoscitur per speciem propriam adæquatam ipsi cognoscibili, sicut cum oculus videt hominem per speciem hominis : et talis species dicitur medium quo..... In alio autem videtur, quod videtur per speciem alterius in quo continetur, sicut cum pars videtur in toto per speciem totius, ut paries in domo per speciem domus, numerus ternarius in senario per speciem senarii, vel cum effectus videtur in causa per speciem causæ, vel quocumque alio modo contingat aliquid in alio videri. Et hoc medium vocatur medium in quo, quod prius debet cognosci ut ducat in cognitionem alterius. »

III. Ex dictis patet, quid generatim sit, *res cognoscere in se ipsis*. — Cum autem de divina scientia agitur, dubitari prorsus posset, num sit in Deo medium cognitionis seu species: idque negaverunt aliqui. Viva v. g., (de Deo, d. 3, qu. 3, n. X) citans Martinez, Arriaga, Vasquez, alios, dicit, « essentiam divinam

neque se, neque creaturas repræsentare per modum speciei intelligibilis proprie et formaliter loquendo' ». Si vero cum S. Thoma et communiore opinione dicamus esse in Deo speciem intelligibilem, idest aliquid quo intellectus divinus determinetur ad alia extra se cognoscenda (cf. Boedder, « Natural Theology », n. 159), cavendum est ne fingamus, sicut in hominibus, aut indigentiam aliquam et imperfectionem intellectûs, aut medium aliquod cognitionis (vel lumen, vel medium *quo*, vel medium *in quo*) ab ipso Deo distinctum. Medium enim hujusmodi a divina essentia distinctum vel esset aliquid extra Deum positum, et sic Deus ab isto alio penderet ; vel esset aliquod velut accidens in ipso Deo, et tunc Deus non esset simplex. Proinde dicenda est ipsa essentia divina esse in cognitione id quod lumen et species sunt in cognitione nostra. — Rem explicat Kleutgen, n. 513: « Lumen requiritur, ut objectum sui speciem in potentia cognoscente generare possit ; species autem necessaria est, quia cognoscens [creatus] non habet a se ipso, unde possit objectum in se exprimere seu illi se assimilare. At divina natura, quæ tanquam ipsum esse subsistens non est alicujus speciei vel generis finibus circumscripta, habet in se, ut verbis utar S. Thomæ, similitudinem totius entis et omnium differentiarum ejus... Itaque essentia divina ipsa Deo est lux *in qua*, et species *per quam* intelligit, unde et dici solet, intellectum divinum per essentiam divinam constitui in actu primo ad cognoscenda omnia. Sed nec illud, quod tertio loco dixi medium [scil. *cognitum* seu *in quo*], Deo potest esse quidquam ab ipso distinctum sive extra ipsum positum. Nam id, ex vel in quo cognito alia cognoscuntur, necesse est primo et per se cognosci. At eo, quod primo et per se cognoscitur, intellectus perficitur, quoniam per ipsum fit actu intelligens. Itaque si Deus per aliud a se tanquam per medium cognitum cognosceret, non esset se ipso perfectus. » — His positis, quæstio, « an Deus cognoscat res in seipsis seu immediate », videtur significare, saltem apud aliquos, « an Deus cognoscat res in divina essentia concepta ut specie intelligibili *propria* seu ut medio *quo* : an vero in eadem essentia divina spectata ut specie *aliena* rerum seu ut medio *in quo* vel cognito ». Cf. Suarez, de Deo, l. 3, c. 2, nn. 14, 15 ; Kleutgen, nn. 522, 528.

IV. De quæstione sic intellecta triplex præcipue notatur sententia (Suarez, l. c. ; Billuart, d. 5, a. 4). — 1. Prima docet Deum habere quasi duplicem scientiam creaturarum ratione

distinctam, unam in se et per se tanquam per medium cognitum, aliam immediate de illis per suam essentiam : hanc sententiam dicit Billuart communem inter Societatis Jesu theologos, ex quibus tamen multi eam rejiciunt : est sententia Charmes, pp. 144, 149.— 2. Secunda sententia, quæ est Vasquezii, stat pro sola cognitione immediata, docens scilicet Deum per suam essentiam (ut per medium *quo*) sine ullo medio (*in quo*) omnia cognoscere : sicut etiam Angelus per species a Creatore inditas directo intuitu res cognoscit. — 3. Tertia sententia econtra negat cognitionem immediatam, et solam mediatam admittit : hæc est sententia S. Thomæ et communis veterum, ut ait Kleutgen, n. 523 ; eam docent Molina, Lessius, ac magis probat Suarez (l. c., n. 16) etsi dicat primam non carere omni probabilitate.

44. **Propositio I.** Deus omnia cognoscit in se ipso ut in medio cognito. — Ita « cum theologis vix non omnibus » Kleutgen, n. 519.

Prob. Deo tribuenda est scientia perfectissima ; atqui divina essentia est ipsi Deo medium cognoscendi omnia, et per eam cognoscere est scientia perfectissima ; ergo Deus omnia cognoscit in se ipso.

Prob. prima pars Minoris, scilicet divina essentia est medium cognoscendi omnia : Divina essentia est 1. ens et verum absolutum, a quo essentialiter pendet et a quo necessario participat omne ens et omne verum quodcumque : est etiam 2. eminens exemplar imitabile omnium, a quo pendet dependentia reali ; continua et essentiali, veluti adumbratio aut imitatio ejus aliqua omne ens et omnis modus entis ; atqui Deus essentiam suam intuendo ac perfecte comprehendendo necessario videt in ea has ipsas participationes et imitationes partiales omnes ; ergo divina essentia exhibet Deo omnia, seu est medium cognoscendi omnia. Cf. Franzelin, thes. 37 ; Billot, p. 180.

Prob. secunda pars Minoris, scilicet scire per essentiam divinam est scientia perfectissima : Perfectissima est cognitio, qua res per medium nobilissimum et per causas altissimas cognoscitur ; atqui essentia divina est nobilissimum medium cognitionis, et est omnium rerum causa prima, efficiens finalis exemplaris ; ergo. — Kleutgen, n. 520.

Citant Franzelin et Kleutgen e Patribus SS. Dionysium, Ambros., Augustinum. — Eadem est doctrina S. Thomæ : ita v. g. 1. qu. 14, a. 6, « Cum essentia Dei habeat in se, quidquid

perfectionis habet essentia cujuscumque rei alterius.... Deus in se ipso potest omnia propria cognitione cognoscere. Propria enim natura uniuscujusque consistit, secundum quod per aliquem modum divinam perfectionem participat. » Item (contra Gent., lib. 1, c. 54), « intellectus... divinus, id quod est proprium uniuscujusque in essentia sua, comprehendere potest, intelligendo in quo ejus essentiam imitatur, et in quo ab ejus perfectione deficit unumquodque, utpote intelligendo essentiam suam ut imitabilem per modum vitæ, et non cognitionis, accipit propriam formam plantæ..... »

Dices. Cognoscere aliquid in alio, est cognoscere cognitione discursiva; atqui in Deo nullus discursus esse potest; ergo Deus non cognoscit creaturas in divina essentia ut in medio cognito.

Resp. *Dist. Maj.* Cognoscere unum *ex* alio ita ut a noto procedatur ad ignotum, et unum intelligatur *post* aliud, est discursus, *conc.* : cognoscere unum *in* alio unico simplici et invariabili intuitu est discursus, *nego*. Cf. Kleutgen, n. 514.

Inst. Medium cognitionis debet prius cognosci quam res cognita ; atqui in Deo nulla est successio ; ergo divina essentia non potest esse medium cognitionis.

Resp. *Dist. Maj.* Debet prius cognosci ratione, *conc.* : tempore, *nego*. — *Contradist. Min.* — Deus ergo unico actu omne verum cognoscit, suam scilicet essentiam immediate, in ipsa vero mediate et ratione posterius reliqua omnia.

45. **Propositio II.** Deus alia a se non cognoscit nisi in se ipso.

Prob. I. *Immediata* rerum cognitio, quam volunt aliqui, supponeret divinam essentiam fieri propriam et adæquatam speciem rerum ; atqui explicari nequit quomodo essentia Dei possit esse species propria et adæquata alius rei quam Dei ipsius, nam, ut ait S. Thomas (« compend. theol. », ap. Billot, p. 183), « essentia rei non ducit immediate et directe in cognitionem alicujus, nisi ejus cujus est essentia » ; ergo.

II. Non sunt multiplicandæ scientiæ in Deo sine necessitate ; hic autem nulla est necessitas cum Deus optime cognoscat omnia in sua essentia, imo videretur esse incommodum : scientia enim immediata rerum in seipsis, ut ait Suarez (l. c., n. 16), «non potest esse omni ex parte perfecta et comprehensiva talium rerum secundum omnem respectum et capacitatem earum tam naturalem quam obedientialem » ; ergo.

III. Deus omnia cognoscit secundum illum scientiæ ordinem qui est perfectissimus eique proprius ; atqui sicut cognoscere intelligibilia in sensibilibus (v. g. Deum in creatura visibili) homini proprium est, non autem in seipsis (v. g. Deum in seipso) citra elevationem supernaturalem : ita Deus perfectissimo modo, scilicet in propria sua essentia (quæ est Prima Causa) omnia cognoscit, et infra suam naturam deprimeretur si alio modo cognosceret ; ergo.— Kleutgen, nn. 523, 527.

IV. Intellectus divinus cognoscendo alia non solum mediate in divina essentia sed et immediate in se ipsis, iis conformaretur essetque expressio vitalis tum eorum tum ipsius Dei (sicut et Beati creatas res cognoscunt tum in Deo tum in rebus ipsis, duplici specie et duplici actu) ; atqui in Deo simplicissimo, cujus intellectio una est et cum ipsa sua substantia identica, hoc repugnat ; ergo. — Kleutgen, n. 524.

Solvuntur Objectiones

46. Obj. 1. Dicendus est Deus summe intelligens cognoscere alia perfectissima et plenissima cognitione ; atqui creaturæ sunt cognoscibiles etiam in seipsis immediate ; ergo Deus eas cognoscit immediate.

Resp. *Dist. Maj.* Dicendus est Deus alia cognoscere tam perfecte, ut nihil cognoscibile in iis objectis ipsum lateat, *conc.* : dicendus est cognoscere ea omnibus modis quibus sunt cognoscibilia, *nego* : inde enim sequeretur, Deum cognoscere debere per discursum, imo etiam per phantasmata et sensus. Cf. Billot, p. 184.

Obj. 2. Res in Deo non sunt formaliter : Deus enim non est formaliter homo v. g. aut lapis ; atqui Deus cognoscit res creatas formaliter ut sunt in se ipsis ; ergo non cognoscit eas in divina essentia tantum sed etiam immediate in se ipsis.

Resp. *Dist. Maj.* Non sunt in Deo formaliter in esse entitativo *conc.* : in esse repræsentativo, *nego* : hoc ipso enim quod essentia divina est causa tum effectiva tum exemplaris et artificialis rerum, eas ut sunt a parte rei in se repræsentat. Billuart, d. 5, a. 4.

Obj. 3. Cognoscit Deus rerum extra se non tantum esse eminentiale quod in divina essentia habent, sed et esse eorum proprium ; atqui in essentia divina, quæ est causa exemplaris et

efficiens rerum, videri potest tantum earum esse eminentiale; ergo Deus non videt res in sola essentia divina.

Resp. *Dist. Maj.* Utrumque esse rerum aliquo modo videt Deus vel mediate vel immediate, *conc.*: eodem modo, *nego.*

Contradist. Min. In essentia divina videtur tantum esse eminentiale immediate, *conc.*: non videtur in ea esse rerum proprium mediate, *nego.* — « Non enim semper cognoscens cognoscit cognitum secundum illud esse, quod habet in cognoscente. Oculus enim non cognoscit lapidem secundum esse, quod habet in oculo; sed per speciem lapidis quam habet in se, cognoscit lapidem secundum esse, quod habet extra oculum. » S. Thom., 1. qu. 14, a. 6, ad 1; cf. Franzelin, p. 383.

Obj. 4. Deus ex nostra doctrina cognoscit res creatas in sua essentia ut in specie aliena; atqui per speciem alienam non potest cognosci aliquid ut est in se seu propria cognitione; ergo.

Resp. *Dist. Min.* Si agatur de specie quæ non contineat modum proprium et determinationem objecti cogniti (cujusmodi sunt v. g. creaturæ, ex quibus cognoscimus Deum abstractive tantum et inadæquate), *conc.*: si agatur de specie quæ sit principium primum omnium generum et differentiarum (nempe divina essentia), *nego.* Cf. Billot, p. 185.

47. **Obs. 1.** Doctrinam hujus paragraphi summatim tradit Billot, p. 202, his verbis: « Cum oporteat primum rerum principium esse omnino independens, et incompositum, sibique per omnia sufficiens, statim sequitur impossibile esse ut per aliam speciem intelligat quam per speciem propriæ essentiæ. Rursus, cum species propriæ essentiæ, nonnisi in ipsiusmet essentiæ cognitionem, *primo et immediate* ducere possit, de necessitate dicendum est, Deum alia a se omnia non cognoscere nisi in essentia sua visa. » — Ita et De Maria (« Philos. peripatetico-scholast. », t. 3, p. 238), « Modus perfectissimus divinæ intellectionis exigit, ut Deus omnia intelligat per suam essentiam, quæ est species repræsentativa omnium, sed solummodo adæquata et propria suipsius, ideoque Deus seipsum dumtaxat cognoscit immediate, et per propriam speciem ».

Obs. 2. Juvat hic recolere distinctionem inter scientiæ divinæ objectum *formale* motivum et objectum *materiale* et terminativum. — Prius est id quod intellectum ad intellectionem movet (scilicet medium cognitionis) et est in Deo, ut jam dictum est, ipsa essentia divina. — Aliud est illud quod subest cogni-

tioni quin ipsam efficiat, et in divina scientia objectum hoc materiale (secundarium) sunt creaturæ sive ut possibiles sive ut existentes. Cf. Franzelin, thes. 37, Coroll.; thes. 38.

Art. 2. — DE SCIENTIA POSSIBILIUM

48. **Propositio.** Deus scit omnes creaturas possibiles. — « Fidei dogma est manifestum », ait Kleutgen, n. 458.

Prob. I. Scriptura, dicendo Deum « scire omnia » etiam « antequam crearentur » (Cf. Hebr. 4. 13; Rom. 4. 7; Ps. 146. 5; Eccli. 23. 29; Dan. 13. 42) sensu obvio et proprio significat eum scire omnia quæ sciri possunt, non tantum ea omnia quæ actu sunt; atqui quæcumque esse possunt, sciri et intelligi possunt; ergo Deus scit omnia quæ esse possunt, seu scit omnia possibilia.

II. Eo usque extenditur Dei intellectus et scientia quo extenditur ejus potentia (cum enim purissimus sit spiritus, quæcumque agit, intellectu simul et voluntate agit); atqui potentia Dei se extendit ad omnia possibilia juxta verba Domini (Matth. 19. 26), « Apud Deum omnia possibilia sunt »; ergo.

III. Ex Patribus hanc rem declarat explicite vulgatus Dionysius (de div. nom., c. 7, § 2), « Non enim ex ipsis entibus entia discens cognoscit divina mens; sed ex se ipsa et in se secundum rationem causæ, scientiam et cognitionem et essentiam omnium præhabet et ante comprehendit, non secundum cujusque speciem singulis intendens [seorsum], sed secundum unam causæ complexionem omnia cognoscens et continens. » Ita et S. Aug. sæpius, et nominatim (de Gen. ad litt., l. 5, c. 15), « Si noverat ea, priusquam faceret ea; profecto priusquam fierent, apud illum erant eodem modo nota, quo sempiterne atque incommutabiliter vivunt et vita sunt, facta autem eodem modo, quo unaquæque creatura in genere suo est ».

IV. *Intrinsece* possibilis res est quatenus per eam divina essentia exprimi et repræsentari potest (divina enim essentia, utpote ipsum Esse, omne quod aliquo modo est, eminenti ratione continet): *extrinsece* autem possibilis res est, quatenus causa adest, qua potest produci; atqui Deus et essentiam suam et causas omnes perfecte intelligit et comprehendit; ergo intelligit Deus omnes res possibiles. — Cf. Kleutgen, nn. 459, 460.

Dices. Quidquid cognoscitur, cognoscenti aliquo modo

apparet ; atqui res possibiles, eo ipso quod non sint actu, nullo modo apparere possunt ; ergo Deus non cognoscit eas.

Resp. *Dist. Maj.* Debent apparere in se vel in alio, *conc.* : semper in se, *nego*.

Dist. Min. Res possibiles non possunt apparere in se ipsis, *conc.* : in causis suis, *nego*. Cf Kleutgen, n. 464.

Scholion 1. de modo quo Deus cognoscit necessario omnia possibilia. — Deus ab æterno comprehendens essentiam suam, eodem unico cognitionis actu cognoscit *necessario* in eadem essentia ut in medio cognito omnes modos quibus creaturæ ipsam imperfecte et deficienter imitari possint ; idest, cognoscit in essentia sua omne ens possibile secundum omnes modos et determinationes ejusdem, idque *necessitate absoluta*, antecedenter ad quamlibet hypothesim v. g. creationis mundi. Cf. Palmieri (Inst. Philos., « Theol. », thes. 24).

Doctrinam hanc exprimunt aliqui dicendo divinam essentiam res possibiles intellectui divino repræsentare « necessitate absoluta propter connexionem inseparabilem, quam cum illis habet » (ita Tepe, n. 296, cf. nn. 247, 248 : Charmes, p. 145) ; alii (v. g. Billot, p. 181) dicendo medium in quo Deus cognoscit res possibiles esse « essentiam divinam pure et simpliciter in quantum est eminentiale exemplar cujuslibet entis participati ». Cf. Franzelin, thes. 40, 2° ; thes. 41, 1.

Huic veritati affinis est ea quam cum Lessio (vid. « Perf. Div. », l. 6, n. 41) post S. Augustinum et S. Thomam tradit De Maria (p. 198), statuendo rerum intrinsecam possibilitatem pendere « a divino Intellectu tanquam ab exemplari formali, et a divina Essentia tanquam ab exemplari virtuali et radicali ». Aliis verbis, eatenus tantum res sunt possibiles et intelligibiles quatenus intellectus divinus eas videt in imitabilitate essentiæ divinæ, quæ est fons et pelagus omnis entis et veri. « Consequenter », ait idem De Maria (p. 192), « res omnes a Deo diversæ non intelliguntur a Deo, quia sunt intelligibiles ; sed ex adverso ideo res sunt intelligibiles [seu possibiles], quia a Deo intelliguntur », aliter atque in intellectu creato, qui ideo intelligit res, quia res sunt prius intelligibiles. — Alia ejusdem auctoris verba huc spectantia transcribere juvat : « Divina mens essentiam speculando simul cum... diversis gradibus imitabilitatis, efformat proprias rationes distinctosque conceptus cujusque rei, et dicitur causa veritatis et intelligibilitatis ejusdem, ad quorum con-

ceptuum normam et imitationem Deus per suam omnipotentem virtutem seu activam potentiam producit in esse reali illud omne, quod ab ipso creari dicitur » (p. 201).

Scholion 2. de cognitione multitudinis infinitæ rerum. — Ex probatis de scientia rerum possibilium omnium doctores catholici (ait Kleutgen, n. 465) tanquam dogma certissimum et fidei proximum asserunt (contra Wicklef, quem præcesserunt veteres quidam philosophi) divinâ scientiâ rerum multitudinem infinitam comprehendi. Disputatur nihilominus (disputatione quidem prolixa magis quam utili, juxta eundem), utrum hæc multitudo dicenda sit actu an potentia infinita : aliis verbis, utrum admittenda sit multitudo categorematice infinita, quæ scilicet actu sit et finita non sit. — « Sed in re », ait Suarez (de Incarnatione, d. 26, s. 4., n. 13), « non videtur esse posse magna diversitas, nam omnes conveniunt in his. Primo, illa quæ videntur, non esse in certo aliquo numero finito, nec posse perveniri ad finem eorum, numerando unum post aliud. Secundo, illa omnia simul cognosci et ita esse simul aliquo modo, scilicet objective [ut objecta cognita]. Tertio, totam illam collectionem non posse actu poni in re. Quibus positis fere de modo loquendi videtur controversia. » Cf. Lessius, « Perf. Div. », l. c., nn. 17. 18; Franzelin, thes. 41, n. 1.

Scholion 3. de cognitione divina impossibilium, entium rationis, etc. — Eo quod Deus, ut dicit S. Thomas (1. qu. 14, a. 9), « scit omnia quæcumque sunt quocumque modo sint », cognoscit etiam impossibilia, entia rationis, negationes, privationes, mala, etc. — Videlicet dicendus est Deus (ait Billuart, d. 5, a. 2, § 1, ex S. Doctore), « cognoscere entia rationis, non quod ea faciat [sunt enim imaginaria tantum], sed quia facit et cognoscit cogitationes et fictiones nostras quibus fiunt entia rationis. Privationes autem cognoscit per formas oppositas : similiter mala sive physica, sive moralia seu peccata, per bona opposita; unumquodque enim est cognoscibile secundum quod est; unde cum hoc sit esse mali, quod est privatio boni, per hoc ipsum quod Deus cognoscit bona, cognoscit etiam mala, sicut per lucem cognoscuntur tenebræ : sic v. g. cognoscendo actum furti et rectitudinem justitiæ, eamque deesse furto, cognoscit hujus acti malitiam. » Item, ut explicat Suarez (l. 3, c. 3, n. 8), Deus « videndo hominem et visum, videt in homine cæco, verbi

gratia, non esse conjuncta, et ita videt illum esse cæcum, non affirmando proprio, sed potius negando, id est, videndo unum non esse in alio ».

ART. 3. — DE SCIENTIA PRÆSENTIUM ET PRÆTERITORUM.

49. **Propositio**. Deus omnia præsentia et præterita, occultas etiam cordium cogitationes, certissime cognoscit. — De fide.

Prob. I. « Veritas hæc passim invenitur in Scriptura. Gen. 1: « Vidit Deus cuncta, quæ fecit » ; 2 Paralip. 6 : « Oculi Domini contemplantur universam terram » ; Hebr. 4 : « Omnia nuda et aperta sunt oculis ejus ». Et quia maxime videntur abditæ hominum cogitationes, frequenter dicitur, has etiam nosse Deum, Prov. 24, dicitur, « Inspector cordis, etc. » ; et cap. 16 : « Omnes viæ hominis patent oculis ejus » ; 1 Joan. 3 : « Major est Deus corde nostro et novit omnia » ; Jerem. 17 : « Pravum est cor hominis et inscrutabile, quis cognoscet illud? Ego Dominus. » Et quod hæc scientia sit distinctissima, et in particulari patet ex illo Psalm. 32 : « Qui fingit sigillatim corda eorum, qui intelligit omnia opera eorum », et Matth. 6 et 10, ubi Christus commendat Dei providentiam circa res minutissimas. » — Suarez, l. c., n. 1.

II. Ex Patribus, dicit S. Irenæus (l. 1, c. 26), « Nihil omnium horum quæ facta sunt, et quæ fiunt et fient, scientiam Dei fugit ». Et S. Hilarius (in Ps. 137), « Superba et insolentes cogitationes Deum non fallunt. Agnoscit omnia, et nihil scientiæ ejus impenetrabile est. » Ita S. Hieron. (in Jerem. 32. 26), « Propheticusque sermo declarat, nihil esse quod fugiat providentiam et scientiam Dei, quia alia propter se, alia in usum hominum sunt creata ».

III. Deus perfecte seipsum suamque virtutem cognoscit : atqui seipsum suamque virtutem perfecte non cognosceret, nisi cuncta creata cognosceret, ipse enim in omnibus est et operatur : ergo.

IV. Divina intelligentia est ipsa intellectio subsistens, sive æternus omnis veri contuitus ; atqui quæcumque sunt et fiunt, hoc ipso quod habent aliquid essentiæ, etiam verum sunt aliquod; ergo Deus ea omnia cognoscit. — Cf. Kleutgen, n. 460.

Dices. Ex S. Hieron. (in Habac. 1. 14), « Absurdum est, ad hoc Dei deducere majestatem, ut sciat per momenta singula,

quot nascantur culices, quotve moriantur.... » etc. ; ergo Deus non cognoscit omnia.

Resp. 1. *Dist. Anteced.* Ex S. Hieron., Deus non habet rerum minimarum scientiam simplicem speculativam, *nego* (ut constat ex loco S. Doctoris in probatione citato, quem Franzelin suspicatur scriptum fuisse ad loci objecti declarationem) ; non habet Deus harum rerum scientiam practicam providentiæ, *subd.:* specialem illam et paternam quam habet hominum, *conc.* (cf. 1 Cor. 9. 9, « Numquid de bobus cura est Deo? ») ; generalem et convenientem, *nego.* Dicit enim S. Doctor loco objecto, « Non simus tam fatui adulatores Dei, ut dum potentiam ejus etiam ad ima detrahimus, in nos ipsos injuriosi simus, *eamdem rationabilium quam irrationabilium providentiam* esse dicentes ». Cf. Franzelin, pp. 402, 403.

Resp. 2. Ex S. Hieronymo, Deus non habet rerum vilium scientiam successivam et crescentem (« per momenta singula »), *conc.:* non habet scientiam perfectam, *nego.* Cf. Tournely (edit. paris., 1725, p. 14).

Inst. Deus cognoscendo alia in se ipso juxta dicta, habet in essentia sua similitudinem omnium quæ cognoscit ; atqui essentia divina non continet similitudinem malorum ; ergo Deus non cognoscit mala.

Resp. *Dist. Maj.* Habet in essentia sua similitudinem omnium quæ cognoscit positive, *conc.:* eorum quæ cognoscit negative, *subd.:* habet in sua essentia similitudinem illius perfectionis quæ rei debuit inesse et cujus privatio est malum, *conc.:* habet in se privationem ipsam, *nego.*

50. **Obs.** Res existentes cognoscit Deus ut tales in essentia sua, necessario quidem eo quod cognoscat omne verum, sed *necessitate* tantum *hypothetica* idest supposito decreto de earum existentia (cf. Billot, p. 181). Videlicet ex dictis Deus necessario necessitate absoluta quascumque res possibiles videt, juxta modificationes earum omnes, in essentia sua ut in exemplari infinito : supposito autem decreto de existentia harum et illarum nominatim ex infinitis istis rebus possibilibus, eas ut existentes cognoscit perfecte, secundum omnes earum determinationes ac omnino uti sunt in se ipsis : sunt enim prorsus conformes ideis divinis exemplaribus secundum quas fit decretum. — Dicit Franzelin (thes. 41, n. II) : « Si ex divina voluntate (seu efficiente seu permittente) objecta, quæ per se sunt in statu possibilitatis pro

aliqua temporis differentia actu existant; hoc ipso, quæ *in signo priori* [juxta distinctionem rationis] subsunt divinæ intelligentiæ ut possibilia, eadem *in signo posteriori* subsunt ut existentia divinæ visioni. Adeoque in cognitione perfecta omnium possibilium ut forent in seipsis, comprehenditur quodammodo ut particula, si fas est dicere, cognitio existentium, ut *sunt* in se ipsis. »

Art. 4. — De scientia futurorum absolutorum

51. **Prænotiones.** — I. Futurum duplex est, necessarium scilicet, quod a causa necessaria pendet seu quod non potest non esse; et contingens, quod pendet a causa libera, seu potest esse aut non esse. « Itaque », ait Kleutgen, n. 471, « si absolute loquimur, creata omnia contingentia sunt: non enim sunt nisi libera voluntate Dei. Sed nobis sermo est de iis, quæ in creato jam mundo eveniunt. Cum igitur hæc vel per causas naturales quæ necessario operantur, vel per causas liberas eveniunt, contingens hic non dicitur, nisi quod in rerum mundanarum cursu voluntate libera [creata] efficitur. » Hinc v. g. ortus solis crastinus numeratur inter futura necessaria.

II. Futurorum contingentium seu liberorum alia sunt absoluta alia conditionata. Futura absoluta vocantur quorum futuritio, ut ita dicam, vel a nulla pendet conditione; ut « Petrus negabit Christum », vel si pendeat a conditione, hæc supponitur ponenda; ut « Petrus convertetur ad pœnitentiam *si* Christus patiens illum respiciet ». Conditionata appellantur, quorum futuritio a conditione non ponenda pendet; ut « Tyrii et Sidonii convertentur ad fidem, si ipsis prædicatum fuerit Evangelium ». — Zigliara, theol. 24, IV.

III. Futura contingentia conditionata alio nomine vocantur futuribilia libera. Hoc nomen « futuribile » sine addito præscindit a futuritione absoluta, eam scilicet nec includit nec excludit. Cum addito est duplex, scilicet futuribile *tantum*, v. g. conversio Tyriorum, et futuribile *et futurum* quod cum futuro absoluto convenit, v. g. conversio Magdalenæ. Cf. Pesch, n. 205.

IV. Deum cognoscere omnia futura necessaria, seu « quæ ipse in mundo facturus est » (ut ait Kleutgen, n. 471), non indiget probatione. — Distinctius autem agendum est de scientia futurorum contingentium tum absolutorum tum conditionatorum. — De absolutis tria inquirenda sunt, 1. an Deus cognoscat ea,

2. unde cognoscat, 3. quomodo concilietur præscientia ista cum humana libertate.

§ 1. *An Deus cognoscat futura libera absoluta*

52. **Prænotandum**. — Hanc futurorum scientiam negaverunt, 1. Cicero, putans eam non posse cum libertate humana conciliari; 2. Marcio, dicens Deum si prævidisset v. g. peccatum Adami, non potuisse, propter divinam bonitatem, illud permittere ; 3. Sociniani, asserentes in Deo cognitionem tantum conjecturalem futurorum liberorum. — Contra hos omnes de fide tenendum est quod ex Scriptura asserit Conc. Vatic. (Const. de fide, cap. 1). « Omnia... nuda et aperta sunt oculis ejus [Dei] », ea etiam, quæ libera creaturarum actione futura sunt.

53. **Propositio**. Deus omnia et singula futura libera absoluta certissime cognoscit.

Prob. I. Ex Scriptura, quæ 1. sine ulla restrictione aut limitatione docet Deum cognoscere omnia futura (v. g. Is. 46. 9, 10, « Ego sum Deus... annuntians ab exordio novissimum, et ab initio quæ nondum facta sunt » ; Dan. 13. 42, « Deus.. nosti omnia antequam fiant ») : 2. explicite docet Deum cognoscere libere futura (v. g. Ps. 138 per totum ; Is. 48. 8, « Scio... quia prævaricans prævaricaberis ») : 3. multas exhibet prophetias de futuris liberis, quæ exacte impletæ sunt (v. g. de vita passione et morte Christi, de excidio Hierosolymorum).

II. Eventus contingens repugnat certitudini cognitionis secundum quod consideratur ut futurum, minime vero si consideratur ut præsens; atqui omnes eventus contingentes, qui in diversis temporum differentiis vigent, relate ad intellectum divinum habent ordinem et habitudinem præsentis ad præsens, non præteriti ad futurum ; ergo Deus certo et infallibiliter cognoscit omnia futura contingentia.

Major ex eo explorata manet, quod etiam intellectus noster certo cognoscit eventum aliquem contingentem jam in suo esse determinatum et ipsi præsentem : sic certo videmus Socratem sedere, dum sedet, licet libere et contingenter sedeat.

Minor ex eo patet, quod eventus omnes, qui relate ad nos, et inter se, habent ordinem et habitudinem futuri ad præteritum, si spectantur per ordinem ad divinum intellectum habent rationem præsentis ad præsens, cum æternitas, quæ mensurat ope-

rationem divini intellectus, sit tota simul. — De Maria, p. 177, post S. Thomam (1. qu. 14, a. 13 : cf. contra Gent., l. 1, c. 67).

III. Divinus intellectus ab æterno cognoscit res non solum secundum esse, quod habent in suis causis, sed etiam secundum esse, quod habent in se ipsis; atqui futura libera absoluta et futura necessaria, quamvis differant si considerentur in suis causis, nihilominus in se non discrepant quantum ad esse actuale quod aliquando acquirunt; ergo Deus, sicut ab æterno cognoscit futura necessaria, ita cognoscit et futura libera absoluta. S. Thom. (contra Gent., l. c.).

IV. Si omnes creaturarum liberas actiones Deus non cognosceret ab æterno, sed duntaxat quando sunt, sequeretur vel 1. nunquam fore ut Deus eas cognosceret, vel. 2. ipsum singulis momentis nova cognoscere; atqui primum argueret in Deo ignorantiam, alterum mutationem, id quod repugnat; ergo. — Cf. Kleutgen, n. 474, ex S. Thoma.

Solvuntur Objectiones

54. Obj. 1. Particulæ *forte*, *forsitan* indicant cognitionem tantum conjecturalem; atqui in prædictionibus futurorum liberorum Deus his particulis sæpe utitur (v. g. Jerem. 26. 3, « Noli subtrahere verbum, si forte audiant et convertantur » ; Ezech. 2. 7, « Loquaris ergo verba mea ad eos, si forte audiant et quiescant ») ; ergo Deus non certo cognoscit futura libera.

Resp. *Dist. Maj.* Hæ particulæ aliquando indicant dubitationem, *conc.:* semper, *nego.* Vulgata enim versio sæpe reddit particulam græcam ἄν cum indicativo (quæ nullam incertitudinem exprimit) per *forsitan* : ita Jo. 8. 18, « Si me sciretis, *forsitan* et Patrem meum sciretis », dum in loco parallelo Jo. 14. 7, vertit, « Si cognovissetis me, et Patrem meum *utique* cognovissetis ». Cf. Franzelin, thes. 45, p. 451, not. ; et de textu hebr. Pesch, n. 214.

Dist. Min. Locis objectis hæ particulæ exprimunt incertitudinem ex parte hominum (ut explicat S. Aug. in Ps. 2), vel libertatem arbitrii ad unum vel aliud indifferentis (S. Hieron in Jer. 26), *conc. :* significant actum futurum voluntatis humanæ determinatam non habere veritatem objectivam coram Deo, *nego.* Cf. Kilber, n. 126.

Obj. 2. Quod nondum est, non potest cognosci nisi prout est

in causa sua ; atqui quæ libere futura sunt, jam ita sunt in causa sua (nempe voluntate), ut possint non fieri ; ergo libere futura antequam fiant non possunt certo cognosci.

Resp. *Ad. Maj.* : Quod nondum sunt, non possunt cognosci nisi prout sunt in causis suis, *Dist.* Ab hominibus qui vivunt in tempore, *conc.* : a Deo qui est æternus, *nego.* Existentia enim hujus vel illius actus voluntatis humanæ pro tali tempore erat ab æterno veritas objectiva, et habuit esse cognoscibile, ac proinde objectum fuit scientiæ æternæ cui omnia præsentia sunt. Unde negat S. Augustinus (ad Simplic., l. 2, qu. 2) nomen *præscientiæ* posse proprie tribui Deo : « Quid est præscientia, nisi scientia futurorum ? quid autem futurum est Deo qui omnia prætergreditur tempora ? si enim scientia Dei res ipsas habet, non sunt ei futuræ, sed præsentes, at per hoc jam non præscientia, sed scientia dici potest ». Alios Patres citat Franzelin, thes. 32, n. II. — « Deus autem (dicit S. Thom. 1, qu. 14, a. 13, corp.) cognoscit omnia contingentia, non solum prout sunt in suis causis, sed etiam prout unumquodque eorum est actu in seipso. Et licet contingentia fiant in actu successive, non tamen Deus successive cognoscit contingentia prout sunt in suo esse, sicut nos, sed simul : quia sua cognitio mensuratur æternitate, sicut etiam suum esse : æternitas autem tota simul existens ambit totum tempus, ut supra dictum est... Unde omnia, quæ sunt in tempore, sunt Deo ab æterno præsentia... quia ejus intuitus fertur ab æterno supra omnia, prout sunt in sua præsentialitate. » Et iterum (ibid., ad 3), « quæ temporaliter in actum reducuntur, a nobis successive cognoscuntur in tempore, sed a Deo in æternitate, quæ est supra tempus. Unde nobis, quia cognoscimus futura contingentia, inquantum talia sunt, certa esse non possunt, sed soli Deo, cujus intelligere est in æternitate supra tempus. Sicut ille, qui vadit per viam, non videt illos, qui post eum veniunt ; sed ille, qui ab aliqua altitudine totam viam intuetur simul videt omnes transeuntes per viam ». Alio exemplo rem illustrat S. Doctor (contra Gent., l. 1, c. 66) ex circulo, in quo singula circumferentiæ puncta licet successive sibi invicem disposita sint, non veniunt successive in centri conspectum. Cf. Kleutgen, n. 533.

Difficultates circa infallibilis hujus scientiæ cum creaturæ libertate conciliationem, commodius postea expendentur (§ 3, nn. 62,63).

§ 2. *Unde Deus cognoscat futura libera absoluta*

55. **Prænotanda.** — Hoc loco, ut ait Suarez (Opusc. 2, lib. 1, c. 3, n. 1), « non est difficultas de medio ex parte cognoscentis », scilicet in quo medio Deus videat futura libera : jam enim juxta communem sententiam dictum est, ipsam essentiam divinam esse Deo medium unicum cognitionis, esse scilicet lumen, speciem, et ipsum actum intelligendi. « Sed difficultas est de medio ex parte rei cognitæ » : unde scilicet istud futurum liberum (quod donec actu fiat, potest, eo quod liberum sit, omnino omitti) habeat ab æterno veritatem ita determinatam ut ab æterno Deus illud in essentia sua tanquam præsens cognoscere possit scientia non mere conjecturali sed infallibili et certissima, quæ dicitur scientia *visionis* (cf. Ysambert, in qu. 14, d. 7, a. 1) ; aliis verbis inquiritur (ait De Maria, p. 242), « quomodo divina essentia possit esse similitudo et species manifestativa [idest, medium *cognitum* seu *in quo*] talium intelligibilium ». — De hac difficultate quatuor præcipue traduntur sententiæ.

1. Prima est sententia eorum, qui ex S. Thoma docente (v. g. 1. qu. 14, a. 13), Deo æterno ea quæ nobis futura sunt, non esse futura sed præsentia, asserunt futura libera a Deo cognosci ab æterno quia ab æterno ei coexistunt non solum præsentia objectiva (seu quia ei cognita sunt), sed etiam præsentia *reali* (sive secundum actuales suas existentias). Cf. Kleutgen, n. 531. — Pro hac sententia citantur Cajetan., Capreolus, Catharinus, etc. (ap. Suarez, l. c., c. 7, n. 2).

2. Secunda sententia docet, « omnia hæc futura posse cognosci in causa proxima, id est in voluntate non nude sumpta sed ut applicata est hîc et nunc cum hoc judicio, hoc objecto, hac inclinatione, ac denique cum omnibus aliis quæ illam possunt, vel impedire, vel determinare ad volendum. Itaque sentit Durandus... et aliqui moderni [Alvarez, etc]. » Suarez, l. c., c. 3, n. 3. — Hanc sententiam probabilem censet et suam facere videtur Bellarminus, « De Gratia et libero Arb. », lib. 4, c. 15.

3. Tertia est sententia plurium Thomistarum, quæ consona est eorum doctrinæ de concursu divino prævio. Docent scilicet Thomistæ (saltem recentiores) Deum ita determinare causas omnes secundarias, nedum necessarias sed et liberas, ad agendum, ut ex una parte sine hac determinatione repugnet creatu-

ram agere, ex altera vero, posita hac determinatione repugnet creaturam non agere. Porro Gonet (ipse insignis Thomista ; ap. Murray, « de Gratia » d. 8, n. 8) dicit, « Duplicem distingui a Thomistis prædeterminationem ; unam æternam et in Deo manentem ; alteram temporalem et in creatura receptam. Prima dicitur decretum prædeterminans, seu divina prædefinitio ; secunda appellatur præmotio vel prædeterminatio physica ». Jamvero in hoc systemate satis constat, Deum omnia futura libera absoluta cognoscere ab æterno infallibiliter in decretis divinis prædeterminantibus.

4. Molinistæ ex opposito principio de concursu divino, necessario quidem sed concomitante (seu simultaneo) in creaturarum actiones, dicunt Deum futura libera absoluta cognoscere in decreto non absoluto, prædeterminante, et antecedente, sed *in decreto consequente* prævisionem liberæ creaturæ determinationis. Dicunt videlicet Deum certo cognoscere ope scientiæ mediæ (seu scientiâ conditionatorum) quid creatura hoc vel illo auxilio adjuta, his vel illis adjunctis, libere ageret : deinde consequenter ad hanc prævisionem decernit Deus pro beneplacito suo hoc vel illud auxilium concomitans conferre ; atque in decreto isto consequente videt infallibiliter liberum futurum absolutum. Cf. Kleutgen, n. 541 ; Franzelin, thes. 43, II, 3°. — Hanc doctrinam ad solos actus supernaturales videtur restringere Perrone, nn. 430. 431. — De quibus sententiis videntur tenendæ sequentes propositiones.

56. **Propositio I.** Deus libera absoluta futura non videt in reali eorum cum æternitate coexistentia.

Prob. I. Eatenus potest aliquid secundum esse reale et physicum ab æterno coexistere Deo, quatenus secundum esse reale et physicum ab æterno existit — prius est enim existere in se quam alteri coexistere (ut argumentatur Scotus apud Kleutgen, n. 536) ; atqui actus liberi creaturarum secundum esse reale et physicum non existunt ab æterno ; ergo secundum hoc esse non coexistunt Deo ab æterno, nec potest Deus eos in coexistentia illorum ab æterno videre.

Prob. Min. Actus liberi creaturarum non existunt secundum esse reale et physicum antequam ipsæ creaturæ liberæ esse reale et physicum acquirant ; atqui fide certum est, juxta definitiones Concc., Later. IV, et Vatic., creaturas omnes acquirere in tempore per creationem esse physicum et reale (cf. Prov. 8. 23) ; ergo

actus liberi creaturarum secundum esse reale non existunt ab æterno. — Viva, p. 1, d. 3, qu. 4.

II. Coexistentia multorum alicui permanenti requirit permanentiam ipsorum (sicut puncta circumferentiæ coexistunt centro permanenti simul, sed quia permanent omnia in se) ; atqui temporis partes omnes non permanent in se ; ergo nec simul æternitati coexistunt. — Ex Scoto, ap. Tolet. (in 1. qu. 14, a. 13).

III. Quæ simul sunt alicui, sunt et inter se ; sed tempora (juxta adversarios) sunt simul cum æternitate ; ergo et inter se : quod est falsum, quum unum sit post alterum. — Ex Durando, ap. eundem. — Cf. Suarez, opusc. 2 (edit. Vivès, t. 11), l. 1, c. 7, n. 11.

Solvuntur Objectiones

57. Obj. 1. Omnia tempora complectitur æternitas, quæ est duratio infinita et indivisa ; atqui quod æternitas complectitur realiter coexistit æternitati ; ergo futura nostra realiter coexistunt æternitati.

Resp. *Dist. Maj.* Æternitas complectitur tempora quæ existunt, et quando existunt, *conc. :* antequam existunt, *nego.*

Pariter *dist. Min.* Quod amplectitur æternitas realiter coëxistit æternitati, quando actu existit, *conc. :* aliter, *nego.*

Inst. 1. Quod aliquando coexistit æternitati, ab æterno ei coexistit ; atqui futura libera aliquando coexistunt æternitati ; ergo.

Resp. *Dist. Maj.* Quod aliquando coexistit æternitati totaliter et adæquate, ei coexistit ab æterno, *conc. :* (quod tamen de solo Deo verum est) ; aliter, *nego.*

Inst. 2. Quod coexistit æternitati aliquando, coexistit toti æternitati (quæ partes non habet) ; atqui quod coexistit toti æternitati existit ab æterno ; ergo.

Resp. *Dist. Maj.* Quod coexistit aliquando æternitati, coexistit toti, qua ratione partes non habet, *conc. :* qua ratione non habet principium nec finem, *nego.* Toletus (ut supra) post Durandum. — « Æternitate divina (ait Kleutgen, n. 534) fit utique, ut Deus sit quandocumque res sunt, minime vero, ut res sint, quandocumque Deus est. »

Inst. 3. Si creata non coexistunt Deo ab æterno, coexistunt ei successive ; atqui hoc importaret successionem in Deo ; ergo coexistunt ei ab æterno.

Resp. *Conc. Maj.* — *Dist. Min.* Quoad extrinsecam denomi-

nationem, relate ad res quæ simul cum illo existunt, *conc.*: in ipso æterno Deo, *nego.* Ita Suarez (l. c. n. 17) qui rem illustrat ex « arbore immobili permanente in flumine, quæ successive præsens est seu propinqua secundum locum aquis fluentibus, non per successionem quæ sit in arbore, sed in aquis ». Simile exemplum adhibet Lessius (de Perf. Div. l. 6, n. 21): cf. Franzelin, thes. 32, n. I, p. 344.

Obj. 2. SS. Patres (v. g. S. Aug., ad Simpl., jam cit.) docent omnia esse præsentia Deo, non futura aut præterita; ergo coexistunt æternitati.

Resp. *Dist. Anteced.* Deo præsentia sunt quoad cognitionem, *conc.*: quoad realem eorum existentiam, *nego.* — Dicit S. Aug. (de Gen. ad litt., l. 5, c. 18) de rebus creatis: « antequam fierent, et erant, et non erant; erant in Dei scientia, non erant in sua natura ».

58. **Propositio II.** Deus libera absoluta futura non videt in proximis eorum causis.

Prob. I. Effectus in causa sua proxima cognosci nequit, nisi secundum illud esse, quod in illa habet; atqui actus libere futurus non habet esse certum et determinatum in causa sua proxima seu in voluntate creata etiam proxime disposita ad operandum; ergo in tali causa liberum absolutum futurum certo cognosci nequit.

Min. constat ex voluntatis libertate, quæ positis omnibus ad agendum requisitis, potest agere vel non agere, aut ita agere unum ut possit agere aliud. Suarez, Opusc. 2, lib. 2, c. 7, n. 4.

II. Futura libera absoluta videt Deus certa et infallibili cognitione; atqui, ut docet S. Thomas (1. qu. 14, a. 13), si in proximis eorum causis ea cognosceret, non haberet de iis nisi conjecturalem cognitionem, (« quicumque cognoscit effectum contingentem in causa sua tantum, non habet de eo nisi conjecturalem cognitionem »); ergo non cognoscit Deus hæc futura in proximis eorum causis.

59. **Propositio III.** Deus futura libera absoluta non cognoscit in decretis prædeterminantibus.

Prob. I. Non est admittendum systema quod tollit humanam libertatem; atqui decreta prædeterminantia destruunt humanam libertatem; ergo rejiciendum est systema decretorum prædeterminantium.

Prob. Min. Libertas (proprie dicta, idest a necessitate, seu

indifferentiæ) in eo consistit quod voluntas, positis omnibus ad agendum requisitis, potest agere vel non agere, aut ita agere unum ut aliud etiam agere possit ; atqui posito decreto prædeterminante, voluntas posset agere id unum tantum quod decretum fuisset ; ergo illud systema tollit libertatem.

II. Qui libere alium impellit et præmovet præmotione cui resisti non potest, ipse est proprie et per se causa actus qui sequitur necessario suam motionem ; atqui in systemate decretorum prædeterminantium Deus ita ineluctabiliter impellit et præmovet ad actus malos : imo homines vehementius quam ipse dæmon tentat, agendo scilicet in voluntates non tantum moraliter et mediate sed et physice et immediate, et videretur sequi (quod docuerunt Novatores aliqui : cf. Conc. Trid., sess. 6, can. 6) « mala opera, ita et bona, Deum operari, non permissive solum, sed etiam proprie et per se » ; ergo rejiciendum est istud systema. — Palmieri, « de Gratia Actuali», thes. 51.

III. Systema illud juxta quod Deus impossibilia jubet, doctrinæ Catholicæ (cf. Conc. Trid., sess. 6, cap. 11) repugnat, nec admittendum est ; atqui juxta systema decretorum prædeterminantium Deus impossibilia jubet ; ergo.

Prob. Min. Legislator qui legem sub gravi iis imponit, quos nedum auxilio suo ad legis observationem absolute necessario privet, sed et positive impellat idque ineluctabiliter ad legis transgressionem, certe jubet impossibilia ; atqui respectu omnium qui peccant, legislator hujusmodi esset Deus in systemate decretorum prædeterminantium ; ergo. — Cf. Franzelin, thes. 43, II, 1.

IV. Rejiciendum est systema ex quo sequeretur in homine impossibilitas peccandi ; atqui ex systemate decretorum prædeterminantium sequeretur impossibilitas peccandi ; ergo.

Prob. Min. In systemate prædicto vel homo prædeterminatus est ad entitatem actus peccaminosi vel non. — 1. Si caret prædeterminatione, repugnat eum elicere actum peccaminosum : neque enim potest malitiam (quæ est mera privatio) ponere absque entitate alicujus actus : aut saltem hæc malitia producibilis non foret sine nova prædeterminatione. — 2. Si habet prædeterminationem, tunc actus ipse peccaminosus imputabilis non est cum omitti nequeat, nec tali actui (v. g. blasphemiæ) adjungi potest bonitas moralis aut saltem non sine prædeterminatione nova : malitia autem actus si quæ sit, vel est ex intentione et

tunc requireretur nova prædeterminatio, vel non est intenta et tunc injuste imputaretur voluntati quæ ad ipsum actum peccaminosum inevitabiliter determinata est. — Palmieri, l. c.

Obs. de doctrina S. Thomæ. — Thomistarum decreta prædeterminantia ipsius S. Thomæ doctrinæ parum cohærere, constat ex pluribus S. Doctoris locis, ex quibus hæc citasse sufficiet : 1. « Ipsa potentia voluntatis quantum in se est, indifferens est ad plura, sed quod determinate exeat in hunc actum vel illum non est ab alio determinante, sed ab ipsa voluntate. » (2 Sent., dist. 39, qu. 1, a. 1.) — 2. « In solis intellectum habentibus, liberum arbitrium invenitur, non autem in illis, quorum actiones non determinantur ab ipsis agentibus, sed a quibusdam aliis causis prioribus. » (2 Sent., dist. 25, qu. 1, a. 1.) — 3. « Voluntas dicitur habere dominium sui actus, non per exclusionem causæ primæ, sed quia causa prima non ita agit in voluntate, ut eam de necessitate ad unum determinet, sicut determinat naturam et ideo determinatio actus relinquitur in potestate rationis et voluntatis. » (de Potent., qu. 3, a. 7, ad 13.) — 4. « In hoc quod dicitur, *Deum hominem sibi reliquisse*, non excluditur homo a divina providentia, sed ostenditur, quod non præfigitur ei virtus operativa determinata ad unum, sicut rebus naturalibus, quæ aguntur tantum, quasi ab altero directæ in finem, non autem seipsa agunt, quasi se dirigentia in finem, ut creaturæ rationales per liberum arbitrium, quo consiliantur et eligunt : unde signanter dicit : *In manu consilii sui :* sed, quia ipse actus liberi arbitrii reducitur in Deum, sicut in causam, necesse est, ut ea, quæ ex libero arbitrio fiunt, divinæ providentiæ subdantur. Providentia enim hominis continetur sub providentia Dei, sicut causa particularis sub causa universali. » (Summa theol., 1, qu. 22, a. 2, ad 4.)

Solvuntur Objectiones

60. Obj. 1. Deus non tantum substantiam actionis sed etiam ejus modum decernit ; atqui modus actus est libertas ; ergo cum decreto Dei componitur libertas.

Resp. *Dist. Maj.* Modum decernit decreto absoluto, prævisum voluntatis consensum antecedente, *nego* (esset enim contradictio) : decreto consequente, *conc.* — Ipse Billuart, d. 8, a. 4 (p. 329) fatetur hunc modum libertatis in systemate thomistico non satis explicari, sed « esse mysterium ».

Inst. 1. Ille liber est, qui potest aliter agere sensu diviso, etsi nequeat sensu composito (sic v. g. homo sedens liber est ut ambulet, etsi nequeat sensu composito ambulare dum sedet); atqui homo potest sensu diviso decreto absoluto dissentire, etsi nequeat sensu composito; ergo liber est.

Resp. *Dist. Maj.* Qui potest aliter agere sensu diviso liber est, si sensus divisus sit in potestate ejus, *conc.* : si sensus divisus non sit in potestate ejus, *nego*. Ita v. g. sensu composito e carcere egredi potest nec captivus vinculis ligatus nec carcerarius qui eum actu custodit : hic tamen liber est, quia sensus divisus (nempe egressio e carcere) in ejus potestate est, secus ac in casu captivi.

Nego Min. Ex ipsis enim Thomistis, absolute repugnat, creaturam positâ prædeterminatione non agere, aut eâ non positâ agere.

Inst. 2. Decretum quod *agere* tantum et non *posse* afficit, non destruit libertatem; atqui tale est decretum prædeterminans, quod includit quidem necessario actum sed relinquït potentiam ; ergo.

Resp. *Nego Maj.* : quia libertas respicit ipsum actum. Sed hoc omisso,

Nego Min. Etenim libertas est potestas agendi vel non agendi, vel ita agendi unum ut possit quis agere aliud : decretum autem thomisticum voluntatem ad unum ita determinat, ut aliud prorsus repugnet.

Obj. 2. Qui prædeterminat ad entitatem tantum actûs peccaminosi non est causa peccati; atqui in systemate Thomistarum Deus est causa entitatis tantum actus, homo autem est causa malitiæ; ergo. — Cf. Billuart, d. 8, a. 5 (p. 353).

Resp. *Nego Maj.* Nec enim prohibetur sola malitia, cujus alioquin intentio ad peccatum minime requiritur, sed prohibetur ipse actus malus.

Nego etiam Min. Malitia enim, utpote privatio, non est causabilis nisi causata entitate actus. Qui ergo decernit *et prædeterminat* ipsum actum physicum peccati (v. g. affectum internum odii) vult absolute et irresistibiliter illud quod nequit esse immune a peccato.

Inst. 1. Nonnisi causa finita et deficiens potest esse causa malitiæ, quæ est privatio ; ergo homo solus est causa peccati.

Dist. Anteced. Sola causa finita et deficiens *potest* esse causa

peccati, *conc.* : omnis causa finita et deficiens *est* causa peccati citra actum proprium liberum, *nego*. Cf. Palmieri, pp. 475, 476.

Inst. 2. In quocumque systemate admittendus est aliqualis concursus Dei in actum peccati; ergo argumentum allatum valeret etiam contra alios quam Thomistas. — Ita v. g. Jo. a S. Thom. apud Zigliara (theol. 24. 10).

Resp. *Dist. Anteced.* Admittendus est concursus in deformitatem moralem, *nego* : in ipsam physicam entitatem volitionis, *subd.*: admittendus est concursus simultaneus seu concomitans, quo actus non determinetur a Deo, *conc.* : concursus prævius et prædeterminans, quo Deus ad entitatem actûs peccaminosi ita moveat voluntatem, ut ejus omissio prorsus repugnet, *nego*. — Hinc *nego paritatem et conclusionem*. — Sed de his difficultatibus iterum dicetur in tract. de Gratia. Vid. interea Franzelin, thes. 43 (pp. 425-428) ; Boedder, « Nat. Theology », n. 213.

61. **Propositio IV**. Futura libera absoluta infallibiliter cognosci possunt in decretis scientiam mediam (seu prævisionem futurorum liberorum conditionatorum) subsequentibus.

Prob. Si cognoscit Deus infallibili certitudine quid libere factura esset creatura quævis, conditione hac vel illa posita, in decreto absoluto circa hanc vel illam conditionem ponendam videt infallibiliter quid revera libere factura sit creatura; atqui cognoscit Deus infallibili certitudine quid libere factura esset creatura quævis, posita hac vel illa conditione (ut mox, n. 67, ostendetur), et hanc vel illam conditionem decernit voluntate absoluta ; ergo in decretis scientiam mediam subsequentibus cognoscere potest Deus infallibiliter futura libera absoluta.

Res illustrari potest ex conversione v. g. Petri (cf. Franzelin, thes. 43, p. 433) : 1. *Scientiâ simplicis intelligentiæ* cognoscit Deus veritatem possibilitatis nempe : Si Petro concederetur auxilium B. posset se determinare ope gratiæ multiplici modo ad actum bonum, et posset viribus naturæ peccare multiplici modo ; 2. *scientiâ mediâ* cognoscit Deus veritatem facti hypothetici nempe : Petrus ope auxilii B. si illud ei daretur certo sed libere eligeret hunc actum bonum etsi posset omittere ; 3. vult Deus *decreto absluto* dare Petro auxilium B. ; 4. *scientiâ visionis* cognoscit veritatem facti absoluti nempe : Petrus inter omnes actus possibiles se determinabit per hoc auxilium B. ad hunc actum bonum.

§ 3. *Quomodo prævisio futurorum liberorum cum humana libertate concilietur.*

62. I. Factum concordiæ inter infallibilem Dei præscientiam et humanorum actuum libertatem evidentissime docet revelatio, quæ dum asserit Deum omnia etiam futura libera certo scire, simul adstruit hominis libertatem etiam sub gratiæ efficacis influxu, ut definivit Conc. Trid. (sess. 6, præsertim can. 4) et alibi demonstratur. Hinc docet universim Scriptura (Eccli. 15. 14-18), « Deus ab initio constituit hominem, et reliquit illum in manu consilii sui. Adjecit mandata et præcepta sua : si volueris mandata servare.... Ante hominem vita et mors, bonum et malum : quod placuerit dabitur illi. »

II. Neque in hac concordia ratio naturalis tantam difficultatem inveniret, si Dei præscientiam, seu potius scientiam et visionem, recte et vere conciperet. Nos quidem, cum in tempore vivamus, ea tantum futura infallibili certitudine prænoscimus, quæ ex causis necessariis oriuntur (uti sunt v. g. ortus crastinus solis, descensus lapidis in aërem projecti) : libera vero nonnisi conjecturaliter prævidemus: unde nobis pronum est concludere ea futura quæ infallibiliter prænoscuntur, non esse libera. Quoad præsentia autem et præterita, bene percipimus horum libertatem infallibili nostra cognitione minime impediri : percipimus v. g. libertatem Socratis, quem ambulantem aut sedentem intuemur, nullatenus inde minui, quod nos sciamus infallibili certitudine eum ambulare aut sedere. Jamvero Deus (ut notat S. Thomas, 1, qu. 14, a. 13, jam supra, n. 54 cit.) ex altitudine æternitatis suæ propter infinite perfectam scientiam unico æterno intuitu videt omnia quæ aliquando in aliqua temporis differentia existunt, hæcque omnia ei præsentia sunt ab æterno secundum esse suum cognoscibile. Divina ergo prævisio non causat objectum suum, sed potius supponit : neque Deus ab æterno videret Petrum negantem magis quam confitentem Dominum, nisi quia Petrus in aliqua differentia temporis eum libere negat. — Hanc doctrinam sæpius declarant Patres. Ita v. g. S. Hieron. (in Jerem. 26. 3), « Non enim ex eo quod Deus scit futurum aliquid, idcirco futurum est ; sed quia futurum est, Deus novit »; similiter S. Aug. (de lib. arbitr., l. 3, c. 4), « Sicut tu memoria tua non cogis facta esse quæ præterierunt ; sic Deus præ-

scientia non cogit facienda, quæ futura sunt » ; et Origenes (contra Cels. : vid. Franzelin, p. 410), « Non propterea aliquid erit, quia id scit Deus esse ; sed quia futurum est, scitur a Deo antequam fiat ». Cf. Franzelin, thes. 42, 44.

III. Proinde prævisio divina nostrorum actuum imponit necessitatem tantum consequentem, conditionalem, hypotheticam (alii vocant logicam), quæ scilicet sequitur ex rei suppositione : posita enim re, nequit esse non posita : res dum est non potest non esse. Necessitas autem antecedens seu absoluta, quæ prævertat voluntatis electionem, eamque ad unum determinet, non oritur nobis ex Dei prævisione. Cf Boedder, n. 166. — His statutis, ad majorem rei declarationem, ex pluribus quæ afferri possunt, sequentes

Solvuntur Objectiones

63. Obj. 1. Scientia infallibilis Dei antecedit hominum actiones ; atqui talis scientia infallibilis inducit necessitatem etiam antecedentem ; ergo.

Resp. *Dist. Maj.* Scientia duratione præcedit, *conc. :* ratione et natura, *nego.* « Nisi enim (ait Franzelin, thes. 42, p. 407) ratione prius supponatur, verum esse has illasve res pro tali tempore existere, plane repugnat, scientiam Dei ad eas referri tanquam actualiter pro tali tempore existentes. In hac vero ipsa relatione sive connotatione termini, ut actu aliquando existentis, sita est ratio *scientiæ visionis.* Ex his clarum videtur, scientiam visionis non posse esse causam existentiæ ; sed immo existentiam objecti non quidem causam esse, ut scientia Dei quæ est ipsa essentia divina, sit simpliciter, attamen esse conditionem, sine qua scientia Dei quoad hunc terminum non esset scientia visionis ».

Contradist. Min. Scientia quæ ratione præcedit actionem, necessitatem antecedentem inducit, *transeat :* quæ duratione tantum, *nego.*

Obj. 2. Si præscientia Dei non importat necessitatem, res liberæ prævisæ possunt non evenire ; atqui repugnat res a Deo prævisas non evenire ; ergo.

Resp. *Dist. Maj.* Possunt non evenire antecedenter ad prævisam voluntatis determinationem, *conc. :* suppositâ futurâ liberâ determinatione, *nego :* id enim importaret rem simul esse et non esse.

Dist. Min. Repugnat hypothetice et consequenter (idest supposita certa et infallibili cognitione objecti, v. g. Socratis currentis, repugnat objectum non esse sicuti videtur, v. g. Socratem non currere), *conc.:* repugnat absolute aut antecedenter ad certam cognitionem, *nego.*

Obj. 3. Si actio prævisa a Deo infallibiliter sit futura, inutilis est sollicitudo de futuro; atqui hoc dici nequit; ergo.

Resp. *Dist. Maj.* Si infallibilis prævisio præcedat ratione liberam nostram actionem, *transeat:* si tantum duratione, *nego.*

Inst. Supposita infallibili præscientia divina futurorum meorum, vel certe damnandus sum vel certo salvandus; atqui in utravis hypothesi inutilis esset sollicitudo; ergo.

Resp. 1. Retorquendo: « Deus prævidit me fame moriturum, vel non; *si primum*, sive manducem, sive non manducem, fame moriar; *si secundum*, etiamsi non manducem, fame non moriar ». Charmes, p. 155.

Resp. 2. *Dist. Maj.* Vel certo damnandus sum vel certo salvandus propter opera mala vel bona quæ prævidit Deus scientiâ consequenti meam liberam determinationem, idest propter usum vel abusum libertatis et gratiæ, *conc.:* antecedenter ad prævisum usum vel abusum gratiæ et libertatis, *nego.*

Obj. 4. Actus quem Deus prævidit necessario evenit; atqui actus qui necessario ponitur, non est liber; ergo.

Resp. *Dist. Maj.* Necessario evenit necessitate consequenti et hypothetica (nempe in hypothesi actionis cujusvis positæ in aliqua differentia temporis, Deus eam necessario videt positam in illa differentia temporis), *conc.:* necessitate antecedenti aut absoluta (idest independenter a determinatione liberæ voluntatis creatæ), *nego.*

Dist. Min. Actus qui necessario ponitur necessitate antecedenti aut absoluta, non est liber, *conc.:* necessitate tantum consequenti aut hypothetica, *nego.*

Obj. 5. Si non obstante divina præscientia actus nostri libere ponuntur, scientia divina pendet a nostra electione; atqui repugnat, divinam perfectionem a creatura pendere; ergo.

Resp. *Dist. Maj.* Scientia Dei in se et in sua perfectione pendet a nostra electione, *nego:* terminatio scientiæ Dei ad hunc actum vel ejus oppositum pendet a nostra electione, *subd.:* ob perfectionem scientiæ divinæ, quæ necessario intelligit omne verum sicuti est, *conc.:* ob imperfectionem scientiæ, et depen-

dentiam tanquam a causa, *nego*. Cf. Franzelin jam ad primam object. cit., necnon thes. 39, p. 384; thes. 42, pp. 412, 413; Boedder, n. 166.

64. Obs. Hæc dicta sunt de Dei scientia *speculativa* (seu intuitionis ac visionis), cujus objectum est ipsa rerum existentia realis et actualis pro aliqua temporum differentia. Si autem consideretur scientia Dei *practica* (quæ præsupponitur scientiæ visionis), cujus objectum est rerum existentia *ut efficienda* quæque conjungitur cum voluntate efficiente vel saltem permittente, oritur alia difficultas circa creaturarum libertatem : quomodo scilicet creaturæ libere agant ea quæ Deus jam decreverat : et hæc difficultas, jam aliquatenus præoccupata est in systemate Molinæ de decreto divino, non antecedente et prædeterminante, sed *consequente* prævisionem liberæ creaturæ determinationis hypothetice futuræ : de quo systemate mox plura.

Art. 5. — DE SCIENTIA FUTURORUM LIBERORUM CONDITIONATORUM

65. Hic triplex oritur quæstio : 1. an Deus certo cognoscat illa conditionata; 2. unde ea cognoscat; 3. quo nomine vocanda sit ista scientia.

§ 1. *An Deus cognoscat futura libera conditionata*

66. **Prænotanda**. — Etsi aliqui ex Molinæ adversariis scientiam divinam conditionatorum vel negaverint vel tantum conjecturalem docuerint (cf. Franzelin, thes. 45, p. 449; Kleutgen, n. 478), alii tamen plures vel ex antiquis Thomistis eam propugnant : ita v. g. Didacus Alvarez (ap. Kleutgen, n. 480), ac Zumel, qui contrariam sententiam tutam non esse censuit (ap. eumd., n. 493, annot.). Ex recentioribus Thomistis citari potest Zigliara, qui ait (Theol., 24, VI.), « Certissimum est Deum a tota æternitate et simul seu unico actu cognoscere tum se tum omnia sive necessaria sive contingentia, sive absolute sive *conditionate futura* ».

67. **Propositio**. Futura libera conditionata Deus certo novit.

Prob. I. Ex Scriptura Sacra. — Quod Deus distincte asserit et edicit, certe cognoscit : alioquin enim nec summe verax esset; atqui Deus in Scriptura sæpe futura conditionata distincte et assertive edicit; ergo Deus certo cognoscit futura ista.

Prob. Min. ex 1 Reg. 23. 11, sqq.; Matth. 11. 20, sqq.; Sap. 4. 11. sqq.; (alia loca sunt Act. 22; Ezech. 3. 6.; Jerem. 38, 17. sqq.; 3 Reg. 11. 2: cf. Franzelin, p. 452): — His locis declarata sunt futura libera conditionata, quorum conditio ponenda non erat, nempe, capiendum David a Saule si Ceilæ constitisset: pœnitentiam acturos Tyrios et Sidonios si Christi miracula vidissent: immutandum justum si diutius vixisset, etc.; atqui hæc futura Deus edicit asseverate: « descendet », « tradet », « pœnitentiam egissent » — « qua enim asseverantia quæ sint in judicio futura, prædixit, eâdem revelavit, quæ futura fuissent, si apud Gentes illas virtutes operatus esset »; ergo. — Kleutgen, n. 480.

II. Ex Traditione: scilicet, juxta argumentum Suarez (Opusc. 2, lib. 2, c. 2), Franzelin (thes. 45 n. II), Stentrup (thes. 28) et aliorum: 1. ex modo loquendi Patrum in controversiis cum Gnosticis et Manichæis, qui contendebant creatorem mundi aut nescivisse fore ut angeli et homines, si crearentur peccarent, aut hoc scientem tamen creasse, ac proinde vel non omniscium vel saltem non bonum esse; 2. ex Patrum doctrina de divina providentia in afflictione justorum. — Etenim 1. Patres ad quæstionem Gnosticorum resolvendam minime negarunt sed distincte admiserunt Deum ante creationis decretum prævidisse angelorum hominumque peccata, et hac scientia non obstante peccata eorum ob bonos fines permittenda decrevisse; atqui in cognitione divina ita considerata peccata ista non erant absolute sed sub conditione futura. — 2. Ad afflictionem autem justorum quod attinet, Patres asserunt pios flagellis premi et oneribus gravari, aut etiam præmatura morte abripi, quia Deus prævidit, ni ita fieret, futurum esse, ut tentationibus adversarii succumberent. Cf. Kleutgen, n. 481. — S. Augustinum nominatim non negasse in Deo scientiam conditionatorum, ut voluerunt aliqui theologi, liquet ex pluribus illius locis. Ita v. g. (de dono persev. c. 9), « Poterat illos [reprobos] præsciens esse lapsuros, antequam id fieret, auferre de hac vita »; alibi (lib. 1 contra Julian. op. imperf.) dicit Deum « multos, ne malitia mutete orum intellectum de hac vita rapere, quos malos futuros non potest ignorare ». Cf. Petavius, l. 4, c. 8, n. 6; Franzelin, thes. cit., pp. 454, sqq.

III. Ex sensu communi fidelium, qui Ecclesia ipsa approbante (Catech. Rom., p. 4. c. 2), docentur ingenii dona aliaque vitæ ornamenta eâ tantum conditione a Deo petere, si prævideat, acceptis bene se usuros esse. Kleutgen, n. 482.

IV. Ratione theologica : Est in Deo providentia, qua rerum mundanarum cursum eo quidem ordine, quem ipse elegit, ad præstitutos fines dirigit (infra, n. 103); atqui illa providentia qua Deus singula dirigat, sine scientia futurorum conditionatorum perfecta esse non potest ; ergo in Deo est scientia futurorum conditionatorum.

Minor patet : Neque enim potuisset Deus antecedenti consilio ordinem ullum eligere, si ignoraret, quidnam causæ creatæ liberæ pro varia conditione in qua ponerentur, operaturæ essent : quemadmodum artifex opus, quod aggreditur, nequiret ordinare, nisi prævideat, quid consecuturum sit prout hoc vel illo modo manus et instrumenta admoveat. — Ex Molina apud Kleutgen, n. 483.

V. Alia ratione : Repugnat dicere scientiam Dei esse minus perfectam, aut finitam, aut errori vel mutationi obnoxiam ; atqui nisi admittatur in Deo scientia infallibilis futurorum conditionatorum, hæc omnia dicenda sunt, ac plures quæstiones poni possent, quibus Deus respondere haud posset ; ergo. — Cf. Cercià (de Gratia, edit. paris. proleg. 1, p. 2).

Dices. Non est admittenda in Deo scientia quam SS. Patres contra hæreticos agentes rejiciunt ; atqui S. Augustinus (lib. de Prædest. sanct., c. 14, et alibi) ejusque discipulus S. Prosper (in epist. ad ipsum) contra Pelagianorum reliquias scribentes rejiciunt scientiam conditionatorum ; ergo.

Resp. *Dist. Maj.* Si ipsam existentiam hujus scientiæ simpliciter rejiciunt, *conc.* : si abusum doctrinæ de hac scientia, *nego.*

Dist. Min. Patres citati damnant usum hujus doctrinæ apud Semipelagianos, qui scientiam divinam conditionatorum faciebant normam prædestinationis, reprobationis etc., *conc.* : rejiciebant istam scientiam in se, *nego*, ut constat ex textibus in probatione citatis. Cf. Franzelin, thes. 45, p. 456 ; Perrone, n. 412.

§ 2. *Unde Deus certam scientiam futurorum liberorum conditionatorum habeat*

68. **Prænotanda.** — Hanc quæstionem nedum difficillimam, sed et mortali intellectui plane inscrutabilem censuerunt plures auctores. — Tres præcipue commemorantur sententiæ.

I. Cum futura ista conditionata habeant aliquam actualitatem nec maneant in statu meræ possibilitatis, *Thomistæ*, « consen-

tanee ad sua principia », ut ait Billuart (d. 6, a. 6, § 1), dicunt Deum ea videre in aliquo decreto suo. In Thomistarum videlicet systemate, ut dictum est, dignitas Causæ Primæ exigit ut causæ secundæ nullam habeant actualitatem nec se ullomodo determinent nisi dependenter a *prædeterminatione* divina. Proinde, sicut futura absoluta ab æterno prædeterminantur et cognoscuntur in decretis divinis absolutis, ita futura conditionata videntur in decretis conditionatis (Billuart, l. c., § 5). Duplex autem decretum conditionatum distinguunt Thomistæ, scilicet conditionatum ex parte subjecti et conditionatum ex parte objecti. Conditionatum ex parte subjecti est quando persona decernens non habet quidem actualem voluntatem quid faciendi, haberet tamen, si certa conditio poneretur : ut cum dico : vellem venari si non essem clericus : vellem ire Romam si non essem podager. Unde tale decretum est tantum velleitas, qua quidem nihil actu decernitur, sed remittitur decernendum in futurum si ponatur conditio. Conditionatum ex parte objecti tantum est quando persona decernens habet actualem volitionem aliquid faciendi, suspenditur tamen executio, donec ponatur certa conditio : ut cum quis dicit : volo dare mille florenos Titio, si ducat filiam meam in uxorem : dabo equum meum Caio, si me cras conveniret (Billuart, l. c., § 10). Dicunt porro Thomistæ, decreta, in quibus Deus cognoscit futura libera conditionata, esse subjective absoluta, et objective conditionata : et Deus, juxta eos, ideo ab æterno novit v. g., futurum fuisse, ut Sidonii, Christo apud eos mirabilia operante, pœnitentiam agerent, quia ab æterno statuerat, conditione illa posita, eos ad pœnitentiam prædeterminare (Kleutgen, n. 545, ex Alvarez, Gonet, Gotti) ; aliis verbis, ut loquitur Lessius (de Grat. Eff., c. 19), « Thomistæ dicunt Deum scire quid voluntas creata, positâ quavis conditione, esset factura, quia ipse prædefinivit ut illud tunc faceret ».

II. Altera sententia docet, Deum ista futura conditionata videre in causis suis proximis, scilicet in voluntatibus creatis. — Hujus autem sententiæ triplex distinguitur forma (apud Kleutgen, nn. 549, 550). 1. Aliqui dicunt ista conditionata cognosci in voluntatibus prædefinitione divina determinatis : hæc forma, ut patet, est thomistarum sententia mox descripta. 2. Secunda forma (jam commemorata, supra n. 55, pro futuris absolutis) docet Deum quasi explorando dispositiones conditionales voluntatis cognoscere futura conditionata ex animi indole et habitu-

dine, et rebus iis quæ eum vel alliciunt vel repellunt ; ita post S. Augustinum, Bellarm., aliique. 3. Tertia forma docet Deum utpote omnium voluntatum creatorem, ex altissima et perspicacissima harum voluntatum comprehensione, qua plus cognoscit in eis quam de facto in ipsis sit, certo scire quid vellent his vel illis adjunctis, idest scire non tantum voluntatis *propensionem* sed ejus determinatam electionem. Hanc formam attribuit Kleutgen (l. c.) ipsi Molinæ et Becano : eam autem esse Molinæ sententiam negant Tepe (n. 286), ac Schneemann (in historia « Controversiarum », p. 315) cum Lessio (imo, ex Billot, pp. 204, 205, Molina scientiam divinam conditionatorum, utpote plane inscrutabilem, minime explicare voluit) : Becanus autem, qui (c. 10, qu. 7) dicit Deum cognoscere futura conditionata ex altissima sua voluntatis creatæ comprehensione, docet etiam (qu. 10) eum ea cognoscere in determinata eorum veritate, juxta sententiam sequentem : ita forsan et Cercià (in conclus. proleg. cit.).

III. Tertia sententia est, futura contingentia a Deo cognosci in se ipsis sive in veritate ipsorum objectiva. — Hæc est sententia Suarezii et plurium recentiorum, et suadetur hoc argumento : Si futura ista conditionata habent veritatem objectivam, Deus ea cognoscit in seipsis, seu in objectiva eorum veritate ; atqui habent veritatem objectivam ; ergo. — Major patet ex infinita virtute intellectus divini qui cognoscit omne verum. — Minor sic probatur a Franzelin (thes. 46, p. 460) ex horum conditionatorum habitudine ad futura absoluta : « Sicut.... hoc ipso quod Petrus in adjunctis hujus actus primi constitutus reipsa libere peccat, jam ante existentiam actualem peccati ab æterno veritatem objectivam habebat *propositio absoluta :* Petrus in his adjunctis peccabit : ita antecedenter ad hypothesin actualis constitutionis in his adjunctis et reipsa futuri peccati, habebat veritatem objectivam *propositio conditionata :* Si Petrus constitueretur in adjunctis hujus actus primi, peccaret. Quamvis proinde Deus non permisisset Petrum constitui in adjunctis hujus actus primi, et ita peccatum nunquam fuisset absolute futurum ; mansisset tamen veritas propositionis conditionatæ : Si Petrus constitueretur in adjunctis hujus actus primi, peccaret. » — Hoc argumentum etiam traditur : Ex duabus propositionibus contradictoriis, « Petrus in his adjunctis *peccaret* », « Petrus in his adjunctis *non peccaret* », una est determinate vera, altera

determinate falsa; atqui intellectus divinus cognoscit omne verum ut objective se habet; ergo cognoscit quodnam ex illis duobus sit verum, quodnam falsum. — Videntur admittendæ sequentes propositiones :

69. **Propositio I**. Deus libera sub conditione futura non videt in decretis prædeterminantibus subjective absolutis et objective conditionatis Thomistarum recentiorum.

Prob. I. Non potest futurum liberum conditionatum videri in illo decreto quod libertati ipsi repugnat; atqui decretum prædeterminans (v. g. Judas convertetur si eum prædeterminavero) repugnat libertati, cum in illius hypothesi voluntas supponatur ineluctabiliter ad unum determinata ; ergo. — Dicit Lessius (de grat. eff. c. 19, n. 18), « Si enim eventus est ita prædefinitus, jam non erit conditionalis libera, sed necessaria, nimirum ex suppositione divini decreti, quod cum hypothesi externa est connexum : v. g. hæc erit necessaria « Si Petrum sic vocavero, sequetur » ; quia vocationi conjunctum est decretum, quo efficaciter et absolute consensus ejus est volitus et prædefinitus, ex quo necessario sequetur : implicat ergo dicere conditionales *liberas* primitus cognosci in decreto divino. »

II. Dici nequit Christus Dominus injuste increpasse Galilæos præ Tyriis et Sidoniis (Matth. 11.21); atqui in systemate decretorum prædeterminantium injuste eos increpasset ; ergo.

Prob. Min. Qui actum omisit ex defectu auxilii absolute necessarii ad illum ponendum quodque auxilium habere in ejus potestate non fuit, injuste ob talem omissionem reprehenditur præ alio qui auxilium ita efficax receperit, ut actûs omissio prorsus repugnaret; atqui in systemate præfato Galilæi utpote privati decreto et auxilio prædeterminante actum necessario omiserunt, dum ad ipsum Tyrii et Sidonii (in hypothesi prædicationis evangelicæ) insuperabiliter determinati essent prædefinitione et præmotione divina ; ergo. — Ait Martinez (apud Franzelin, thes. 46, p. 465, annot.), Christum in systemate Thomistarum ita locutum fuisse, « O Galilæi duriores estis Tyriis, quia eisdem virtutibus quibus vos resistitis, illi cederent et vincerentur : intellige tamen, illos cessuros fuisse virtuti prædicationis meæ *additâ* præmotione physica prædeterminante irresistibiliter ad fidem, qua præmotione vos caretis ; nec solum caretis, sed et prædeterminatione *contraria* estis irresistibiliter prædeterminati ad actum infidelitatis secundum suam entitatem. » Cf.

Lessius, l. c., n. 4 : « Quid enim miri est eos converti qui habent auxilium prædeterminans, et non converti qui illo carent, cum sine illo converti nequeant, et illud habere non sit in eorum potestate ? »

III. Non sunt admittenda in Deo innumera decreta quæ sint illusoria vel etiam impossibilia ; atqui talia essent decreta in quibus, juxta Thomistas, Deus futuribilia videt ; ergo.

Prob. Min. per partes : 1. Ista decreta innumera essent : Juxta Thomistas Deus cognoscit in decretis istis quid quævis creatura libere ageret in quacumque hypothesi ; atqui innumeræ possunt esse hypotheses de quacumque creatura ; ergo innumera essent decreta. — Propter hanc rationem aliqui Thomistæ (v. g. Gonet, Joan. a S. Thoma, ap. Viva, qu. 4., a. 2) dicunt Deum cognoscere tantum eventus conditionatos qui connexionem habent cum præsenti ordine.

2. Ista decreta essent illusoria et inutilia : Juxta Thomistas Deus habet decretum aliquid faciendi (v. g. convertendi Tyrios) si quædam conditio ponatur, et simul habet absolutum decretum non ponendi conditionem istam, quæ alioquin ab ipso solo pendet ; atqui qui talia haberet decreta, simul vellet et nollet eumdem effectum esse ; ergo decreta ista essent illusoria.

3. Ista decreta essent impossibilia : Non potest Deus habere decretum sub conditione impossibili ; atqui tale esset decretum v. g. convertendi Tyrios sub conditione gratiæ intrinsece efficacis, hæc enim conditio gratiæ efficacis impossibilis esset stante (juxta hypothesim) decreto absoluto eam non conferendi ; ergo. — Cf. Kilber, n. 135.

Solvuntur Objectiones

70. Obj. 1. Non sunt dicenda inutilia decreta in Deo quæ etiam in hominibus non sunt inutilia ; atqui non est inutilis sed laudabilis volitio qua quis v. g. vult pati martyrium apud infideles sub conditione quod ad eos vadat, quamvis ob rationabilem causam eo nolit ire ; ergo a pari non sunt dicenda inutilia decreta thomistica. — Ita v. g. Gotti (apud Cercià, prolegom. 1, p. 12).

Resp. Concessis Majore et Minore, *nego consequentiam et paritatem*. Voluntas enim de qua agitur in Minore non est absoluta sed conditionata seu potius velleitas : dum Thomistæ supponunt ex parte Dei voluntatem et decretum absolutum.

Obj. 2. Non sunt rejicienda decreta quorum exempla in ipsa

Scriptura leguntur ; atqui in Scriptura 1. pollicitus est Deus servaturum regnum Salomonis indivisum, si posteri servarent legem divinam (3 Reg. 9. 4, sqq.), 2. vult Deus omnes salvos fieri, si mandata custodiant (cf. Matth. 19. 17.), 3. Christus dixit Patrem daturum ei plusquam duodecim legiones angelorum, si rogaret (Matth. 26. 53) ; ergo.

Resp. *Nego Minoris paritatem.* « In omnibus enim hisce locis Scripturæ, exhibetur aliqua Dei voluntas suspensa a conditione non ponenda saltem totaliter ab ipso Deo, sed utique a causa a Deo distincta. Unde nonnisi per summam æquivocationem proferuntur illa loca in exemplum decretorum quæ sint, in sensu præsentis quæstionis, subjective absoluta et objective conditionata. » Cercià, l, c., p. 15.

Obj. 3. Qui rejiciunt decreta divina, etiam quoad futuribilia, eo ipso supponunt creaturam posse in aliquibus adjunctis sese determinare ; atqui repugnat dignitati causæ primæ, ut creatura, utpote contingens, sese unquam determinet ; ergo admittenda sunt decreta divina circa futura conditionata.

Resp. *Dist. Maj.* Qui rejiciunt decreta omnia, etiam hypothetica circa futuribilia, supponunt creaturam posse se determinare, *conc.* : qui rejiciunt decreta actualia, *subd.* : supponunt creaturam liberam posse se determinare exercendo libertatem, quamvis cum multiplici dependentia a Deo, *conc.* : sine ulla dependentia a Deo, *nego.*

Dist. Min. Repugnat creatas causas necessarias, se determinare, *conc.* : causas creatas liberas, *subd.* : independenter a Deo quoad ea quæ ad *actum primum* liberæ determinationis requiruntur (nempe quoad ipsam indifferentiam activam seu libertatis facultatem, quoad propositionem objecti per sensus et intellectum, quoad decretum concursûs naturalis aut supernaturalis, etc.), *conc.* : repugnat creaturam liberam, positis omnibus ad agendum requisitis, sese determinare *actu secundo*, *nego* : in hac enim determinatione suiipsius consistit libertas, ut docet S. Thomas (vid. supra, n. 59, obs.). — Hinc juxta Molinistas, in ipsa notione futuri conditionati (v. g. conversionis Tyriorum) concipitur inclusum decretum divinum de adjunctis, auxiliis naturalibus aut supernaturalibus, etc., in quorum hypothesi ponendus esset actus liber creaturæ. Cf. Billot, p. 207 ; Pesch, n. 237. — De dependentia autem voluntatis creatæ a Deo causa prima, recurret sermo in tractatu de Gratia.

Inst. Futurum conditionatum est plus quam mera possibilitas ; atqui nihil e statu possibilitatis exire potest citra decretum Dei ; ergo admittendum est decretum Dei absolutum.

Resp. *Dist. Maj.* Futurum conditionatum est aliquid plus quam mera possibilitas, objective, *conc.:* entitative, *nego.*

Dist. Min. Nihil e statu meræ possibilitatis exire potest entitative citra decretum Dei absolutum, *conc.:* non potest concipi exire objective, *subd.:* saltem sine decreto hypothetico, *conc.:* sine decreto absoluto et actuali, *nego.*

71. **Propositio II.** Futura libera conditionata non cognoscuntur certo in causis eorum proximis.

Prob. I. Illud non est medium infallibile cognoscendi aliud quod cum ipso infallibilem connexionem non habeat ; atqui in ipsa voluntate creata etiam proxime disposita ad operandum nulla est infallibilis connexio intrinseca cum aliquo effectu ejus futuro vel absoluto vel conditionato, cum possit demum voluntas agere aut non agere aut etiam diversa agere ; ergo futura libera conditionata non possunt certo cognosci in causis eorum proximis. — Cf. argum. Suarezii, ut supra, n. 58.

II. « Quantumcumque... et voluntas ipsa et res adjunctæ omnes comprehendantur, non potest in iis videri, quod in iis non est. Atqui nec in voluntate nec in rebus ceteris sive singulis sive universis est, quod voluntatem, si quidem vere libera sit, determinet. Dum autem non cognoscitur id, quod voluntatem determinet, nec quam partem electura sit prævidetur. » Kleutgen, n. 550. — Dicit etiam Suarez hanc sententiam involvere repugnantiam, « quia sicut divina potentia non potest facere id quod de se non est factibile, ita nec scientia divina scire id quod ex se scibile non est, neque certum judicium ferre de eo quod in se omnino incertum est ».

72. **Propositio III.** Quæstioni, « unde Deus certo sciat futura libera conditionata », non videtur satisfieri dicendo ea cognosci in veritate eorum objectiva.

Explicatur. — « Recte sane argumentamur », ait Kleutgen (n. 548), « quoniam futura de quibus loquimur, sunt quædam vera, non posse non cognosci a Deo, cujus virtus cognoscendi infinita est ». Atvero, præsens quæstio est, quomodo futurum liberum conditionatum sit ab æterno ita determinate verum, ut a Deo cognoscatur non conjecturaliter sed certitudine infallibili, nec ut quid mere possibile sed ut futuribile. Hanc esse totam

difficultatem fatetur ipse Suarez (Opusc. 2, lib. 1, c. 8, n. 4), « quia cum [objectum, futuribile] nihil sit antequam existat, non apparet *quomodo* possit esse ex se et in se visibile, aut *quomodo* ratione illius sit ab æterno vera enuntiatio de futuro, aut quænam sit hæc veritas, cum nihil reale sit ». — Argumenta allata ostendunt quidem illud futuribile (« Petrus converteretur, si... ») *esse* verum et proinde cognosci a Deo : non explicant *quomodo* sit verum et cognoscibile. — « Hæc sententia », ait De Maria, p. 244, « si decernit, Deum cognoscere futuribilia secundum esse quod haberent in seipsis, si hæc vel illa conditio poneretur, tunc eo redit quod affirmet, Deum cognoscere futuribilia qua futuribilia, et sic *problema propositum neque explicat neque attingit*. Si vero decernit, conditionate futura *immediate* a Deo cognosci in seipsis seu in eorum veritate objectiva, tunc jam a nobis superius refutata est, cum Deus nihil a seipso diversum cognoscat, nisi in sua essentia tanquam in medio cognito. » (Cf. pp. 240, 242.) Similia habet Billot, pp. 201, 202.

Conclusio. Hactenus proinde potius visum est, quomodo in Deo futuribilium scientia *non sit* : de quæstione vero, « quomodo sit », videtur omnino admittendum quod dicit Kleutgen (n. 544), « certe nulla usque in diem hanc proposita est solutio, quæ plene satisfaciat » : ac fatenda nobis est (cum Billot, p. 202, ac De Maria, pp. 176, 246), « beata illa ignorantia, quæ, juxta S. Dionysium, maxime conjungit hominem cum Deo . »

Nec tamen, ut monet Kleutgen (n. 486), « est confundenda quæstio *an* sit in Deo præscientia, cum hac altera, *quo modo* vel *unde* in eo sit » : nec propter difficultatem prædictam deserendum systema Molinæ. « Quum enim (dicit idem, n. 552) et revelatione divina et ratione ipsa humana constet, etiam hypothetice futura nostra [futura libera conditionata] Deo esse nota ; hac scientia divina proculdubio uti possumus ad explicanda dogmata de prædestinatione, gratia et libero arbitrio, etiamsi fateamur, ignorare, quo modo Deus ea cognoscat. »

§ 3. *Quo nomine vocanda sit scientia conditionatorum*

73. **Prænotandum**. — Probatâ in Deo existentiâ scientiæ futurorum conditionatorum antecedenter ad decretum actuale, quæstio de nomine (ut ait Franzelin, thes. 40, p. 389) « parvi aut nullius momenti » est putanda : attamen inde a sæc. XVI

labente a theologis qui non sint scholæ thomisticæ, adhibitum est communiter nomen « scientiæ mediæ », de quo statui potest.

74. **Propositio**. Nomen « scientiæ mediæ » est aptum, atque partitionem antiquam in scientiam visionis et simplicis intelligentiæ perficit, non rejicit.

Prob. Nomen « scientiæ mediæ » aptum est, ac veterem partitionem in scientiam simplicis intelligentiæ et visionis perficit, non destruit, si datur scientia divina cujus objectum aliquid participat de objecto tum simplicis intelligentiæ tum visionis, quin tamen cum alterutro perfecte conveniat; atqui talis est scientia divina conditionatorum; ergo admittendum est nomen « scientiæ mediæ ».

Major patet. Dividitur enim scientia divina juxta diversa objecta (supra, n. 38).

Minor etiam constat. Etenim futuribilia 1. cum possibilibus conveniunt in eo quod non sunt actu extra causas: differunt vero 2. ab eis in eo quod ita sunt in causis, ut certissime inciperent esse extra eas, si conditio poneretur, non secus ac ea quæ actu sunt vel erunt. Ergo. — Cf. Kleutgen, n. 494.

Obs. Notandum est, partitionem scientiæ divinæ fieri *secundum diversitatem objecti*, cum, ut sæpius dictum est, nulla sit distinctio realis in Deo. Immerito proinde, ut nomen « scientiæ mediæ » impugnent, introducunt hîc Thomistæ quæstionem de decretis divinis: sed et irrito. Cf. Kleutgen, n. 496.

CAPUT QUARTUM

De Habitudine Intellectus Divini ad Rerum Existentiam

74. Agendum est 1. de causalitate scientiæ divinæ, 2. de ideis divinis rerum.

Art. 1. — DE CAUSALITATE SCIENTIÆ DIVINÆ

75. **Prænotanda**. — I. Scientiam Dei esse saltem causam rerum *directivam*, constat 1. ex Scriptura quæ vocat Sapientiam *matrem* et *artificem* omnium (Sap. 7. 12, 21; 8. 6), ac dicit Deum omnia in sapientia fecisse (Ps. 103. 24: cf. Prov. 3. 19); 2. ex ratione: etenim (ut docet S. Thom., 1. qu. 14, a. 8) scientia Dei se habet ad omnes res creatas sicut scientia artificis se habet ad artificiata: scientia autem artificis est causa artificiato-

rum, eo quod artifiex operatur per suum intellectum. — Notat Tongiorgi (Theol., n. 190) scientiam Dei dirigere voluntatem in operando *tum per modum artis*, exhibendo tam rei producendæ exemplar quam productionis modum, *tum per modum prudentiæ* (non ethicæ sed œconomicæ) quatenus voluntatem et ad volendum movet et in mediorum electione dirigit.

II. Scientiam autem Dei non esse per se solam causam *effectricem* rerum, sed quatenus habet voluntatem conjunctam, declaratur etiam a S. Thoma (l. c.), et constat 1. ex Scriptura dicente (Eph. 1. 11) Deum operari omnia secundum consilium voluntatis suæ, ac omnia esse creata et perdurare divino mandato, imperio et ordinatione (Ps. 148. 5, 6 ; 118. 91), quod mandatum et imperium includit scientiam et voluntatem ; 2. ex ratione : nam alioquin (ut notat Kleutgen, n. 499) Deus ab æterno infinita et inhonesta faceret : scientia enim ejus hæc quoque comprehendit (cf. Franzelin, thes. 40, p. 391).

III. Utrum autem scientia quæ, cum voluntate conjuncta, est causa rerum, sit scientia visionis an simplicis intelligentiæ, disputatur (vid. Kilber, nn. 164, sqq.) ; primam assignant Thomistæ, cum Cajetano, secundam Suarez, Vasquez, Franzelin, Collet et alii quibus videtur assentiendum.

76. **Propositio**. Scientia simplicis intelligentiæ, quatenus habet adjunctam voluntatem est causa rerum : non vero scientia visionis.

Prob. prima pars. Ea scientia est causa rerum, quæ Deum tanquam supremum artificem dirigit ad operandum ; atqui talis est scientia simplicis intelligentiæ, quæ rerum omnium possibilium essentias et proprietates exemplariter Deo exhibet, ac modum productionis exhibet ; ergo.

Prob. secunda pars. Scientia quæ versatur circa res jam productas pro aliqua temporis differentia non potest dirigere potentiam executricem ad illas ipsas producendas nec esset earum causa ; atqui scientia visionis versatur circa res jam pro aliqua temporis differentia productas ; ergo.

Obs. — Patres dum sæpe dicunt « res non existere, quia a Deo sciuntur : sed a Deo sciri quia sunt » (ita v. g. Origen., SS. Chrysost., Aug., Jo. Damasc. etc., apud Kleutgen, n. 502, annot.) : dicunt tamen nonnunquam « res non sciri quia sunt : sed esse quia a Deo sciuntur » (ita v. g. SS. Aug. et Greg. M. ap. eumd.). Diversis horum dictorum explicationibus comme-

moratis tradit Kleutgen (nn. 503, sqq.) et exponit propositiones sequentes, quibus utraque Patrum dicta conciliantur : 1. Scientia Dei *practica* causa est bonorum omnium, quæ præter ipsum sunt vel fiunt, non tamen omnium eodem modo : 2. Scientia Dei *speculativa* tam ea, quæ simplex intelligentia, quam illa, quæ visio dicitur, res scitas non ut causa præcedit, sed consequitur (tametsi non ut effectus) : 3. SS. Patres qui dicunt, res ideo esse quia a Deo sciuntur, de scientia *practica ;* ii, qui asserunt, res a Deo sciri, quia sunt, de scientia *speculativa visionis* intelligi debent. Cf. Pesch, n. 298.

ART. 2. — DE IDEIS DIVINIS RERUM

77. I. Nomen græcum *idea*, quod etymologice significat speciem seu formam, jam adhibetur ad significandam formam exemplarem in intellectu agentis existentem, ad cujus imitationem aliquid efficitur. Cf. S. Thom., 1, qu. 15, a. 1. — Unde quæstio, « an in Deo sint ideæ rerum » eodem recidit ac si inquireretur, utrum ipse mundum fecerit vel casu aut necessitate, vel potius ut sapiens artifex, sciens et volens, juxta formas et rationes in mente divina existentes. Habet ergo omnino Deus ideas rerum omnium quas producit.

II. Cum vero 1. repugnet Deum accipere formam exemplarem ab extra quam in operando imitetur, cumque 2. ideæ (veræ) rerum, ut docent theologi post S. Aug. (in libro 80 quæst., qu. 46), sint stabiles, incommutabiles et æternæ, dicendum est, divinam rerum ideam esse ipsam essentiam divinam ut est imitabilis et participabilis ad extra seu in creaturis. Hæc dicitur idea *objectiva*, idest exemplar stabile et archetypum (« original ») necessarium et æternum omnium quæ fiunt. Cognitio autem seu conceptus quem Deus habet de rebus ut *operabilibus* ad similitudinem aliquam essentiæ suæ dicitur idea *formalis*, et est scientia (simplicis intelligentiæ) practica in actu primo. Cf. Pesch, de Deo Creante, n. 45, fin. — Scientia rerum *efficiendarum*, seu practica in actu secundo, quæ nempe dirigit Deum in operando, dicitur aliquando idea effectrix. Cf. Franzelin. thes. 42, n. II, pp. 408, 409. — Dicit Petavius (l. 4, c. 12, n. 7) « Divina ipsa natura, ut res procreandas continet, easque non solum repræsentat, sed etiam ad ipsas moliendas et producendas illius vim et omnipotentiam dirigit, idea nominatur ».

III. Docent theologi cum S. Thom. (qu. 15, a. 2), *plures esse in Deo ideas:* et Lessius (de Perf. Div., l. 6, n. 24) dicit « sapientiam divinam plenam esse notionibus et conceptibus rerum veluti sigillis quibusdam, formandis creaturis secundum speciem cujusque idoneis ». — Et ratio constat : quia cum Deus operetur per intellectum et plura inter se distincta in esse reali producat, plures et diversas habet ideas ad quarum instar has diversas res producit ad extra. — Hæc autem pluralitas idearum (quæ in hoc sita est quod essentia divina intelligatur diversimode imitabilis a creaturis) non officit simplicitati divinæ, nec sunt concipiendæ plures ideæ realiter distinctæ in Deo. Deus enim, ut jam dictum est, omnia cognoscit unica specie nempe essentiâ suâ, quæ est similitudo omnium rerum : et varietas (ut dicit De Maria, p. 212) non est ex parte divinæ essentiæ, sed ex parte terminorum seu rerum quæ possunt ipsam deficienter et imperfecte imitari. Hinc dixit B. Albertus M. (ap. Billot, p. 221) quod divina essentia melius diceretur « multorum idea » quam « ideæ multæ ».

QUÆSTIO SECUNDA

DE IIS QUÆ AD DIVINAM VOLUNTATEM PERTINENT

78. **Prænotio.** — Voluntas definitur, « facultas appetendi bonum et aversandi malum intellectualiter cognitum » : notat autem S. Thomas (1. qu. 19, a. 1, ad 2), voluntatem non hunc solum habere actum, ut appetat quæ non habet; sed etiam ut amet quod habet, et delectetur in eo. — Illius facultatis actus (seu volitio) etiam dicitur aliquando voluntas.

Inquirendum est de divinæ voluntatis existentia et quidditate : objecto : affectionibus et virtutibus.

CAPUT PRIMUM

De Divinæ Voluntatis Existentia et Quidditate

79. **Prænotandum.** — Advertunt auctores præsentem quæstionem non eo spectare ut investiget, utrum perfectio quæ in creaturis vocatur voluntas, eminenter et modo perfectissimo præcontineatur in Deo, de hoc enim dubitari nequit : sed inquiritur, utrum hæc facultas non metaphorice sed proprie prædicetur de Deo, ita ut per illud nomen « voluntas » aliquid significetur, quod revera in Deo ipso sit.

80. **Propositio.** In Deo admittenda est voluntas proprie dicta. De fide ex Conc. Vat.

Prob. I. Quod sæpius in Scriptura asseritur, sensu metaphorico intelligi non debet, nisi gravis et manifesta cogat ratio ; atqui Scriptura sæpe de voluntate Dei (v. g. Ephes. 1. 5, « Operatur omnia consilio voluntatis suæ » ; Ib. 5. 17, « intelligentes quæ sit voluntas Dei ») loquitur, nec ulla est ratio metaphorice dicta hujusmodi exponendi, præsertim cum inclinatio in bona intellecta quæ propria est voluntati, multis modis adscribatur Deo ; ergo.

II. Ex Luc. 22. 42, « Pater, si vis, transfer calicem istum a

me : verumtamen non mea voluntas, sed *tua* fiat ». — Ad hujus textus vocabulum penultimum « tua » intelligèndum est nomen « voluntas » ; atqui non potest alio sensu repeti nomen istud, nisi quo in præcedenti positum est ; ergo tam vere Deo attribuenda est voluntas quam Christo homini. Kleutgen, n. 554.

III. Deus ex probatis est agens intellectualis, est etiam felix, bonus et liber; atqui omni agenti intellectuali essentialis est voluntas quæ operationes imperat, est quoque voluntas fundamentum felicitatis, libertatis ac bonitatis moralis ; ergo in Deo est voluntas. Cf. Wirceb., n. 169.

IV. In Deo est intellectus ; atqui ubi est intellectus ibi etiam inest voluntas ; ergo in Deo est voluntas.

Prob. Min. Quælibet res naturalis in bonum suum proprium (ad quod sane indifferens esse nequit) modo sibi proprio tendit ; atqui modus proprius naturæ intellectualis est ut tendat in bonum ex intellectus apprehensione ; erga omnis natura intellectualis habet tendentiam seu inclinationem in bonum intellectualiter cognitum, seu habet voluntatem. Ex. S. Thoma, l. c. ; Cf. Tolet., in loc. ; Boedder, n. 174.

Dices. Voluntas est appetitus quidam; appetitus autem, cum sit rei non habitæ, imperfectionem designat, quæ Deo, non competit ; ergo voluntas non est in Deo.

Resp. *Dist. Maj.* Voluntas est appetitus tantum, *nego :* est etiam appetitus, *subd. :* in nobis, *conc. :* necessario et in omni ente rationali, *nego.* — Voluntas enim, ut respondet S. Thomas (l. c. ad 2), « licet ab appetendo nominetur, non tamen hunc solum habet actum, ut appetat quæ non habet ; sed etiam ut amet, quod habet ; et delectetur in illo : et quantum ad hoc voluntas in Deo ponitur, quæ semper habet bonum, quod est ejus objectum », nempe ipsam essentiam divinam.

81. **Scholion 1. de perfectione divinæ voluntatis.** — Cum in Deo propter simplicitatem ejus nulla sit distinctio realis inter essentiam et attributa (supra, n. 23), voluntas divina est unum quid cum essentia, estque proinde infinite perfecta et immunis ab imperfectionibus creatæ voluntatis. Videlicet :

1. In creata voluntate, facultas, actus volendi, et subjectum volens realiter distinguuntur : sed in Deo simplicissimo hæc omnia non distinguuntur realiter.

2. In creata voluntate datur transitus a potentia ad actum, et

habetur actuum successio: Deus autem est semper volens in actu, ejusque voluntas remanet semper immota et invariabilis licet velit diversa.

3. Creata voluntas dependens est, ejusque actus causatur a bono quod appetit: divinæ vero volitionis nulla est causa, sed ipsa causat et communicat volitis bonitatem quam habent. Cf. Knoll, n. 37.

82. Scholion 2. de divisionibus divinæ voluntatis. — Divina voluntas etsi in se spectata nullam admittat distinctionem, cum sit ipsa simplicissima essentia divina: tamen ex parte objectorum ad quæ fertur et ex parte modi quo circa illa versatur, æquivalenter et virtualiter juxta nostrum modum concipiendi est multiplex. Præcipue autem distinguitur:

1. Voluntas *beneplaciti* et voluntas *signi*. — Prior est ipsa interna Dei volitio qua aliquid vult aut non vult: v. g. voluntas dandi gloriam electis. Voluntas *signi* est signum quoddam extrinsecum declarans Dei volitionem, quod proinde nonnisi improprie et metaphorice dicitur voluntas, eodem fere modo quo testamentum, quod est signum ultimæ hominis voluntatis, vocatur *ultima voluntas* (« last will »). Notandum tamen est hanc voluntatem, ni signum falsum sit, semper supponere voluntatem aliquam beneplaciti internam, sed non semper eam quam creatura ex illa colligit: ita v. g. Deus in præcepto Abrahæ imposito (Gen. 22), non Isaac immolationem sed manifestationem fidei et obedientiæ ipsius Abrahæ voluit. Signum porro divinæ voluntatis quintuplex distinguitur, scilicet præceptum, prohibitio, permissio, consilium, operatio: quæ exprimuntur hoc versiculo, « Præcipit aut prohibet, permittit, consulit, implet ».

2. Voluntas (beneplaciti) *antecedens* et *consequens*. — *Antecedens* ea est quæ objectum considerat in se, præcisis circumstantiis: tali voluntate vult Deus omnium salutem. Voluntas *consequens* ea est quæ objectum suum considerat omnibus vestitum circumstantiis: tali voluntate finaliter impœnitentium damnationem vult Deus. Hujus distinctionis (quam de divina voluntate jam adhibuerunt SS. Chrysost. et Jo. Damasc.: cf. Kleutgen, n. 617) alia exempla habentur in judice qui vult vitam homicidæ quem damnat, et in mercatore merces in mare projiciente, ne naufragium patiatur.

3. Voluntas (item beneplaciti) *absoluta* et *conditionata*. — *Absoluta* dicitur quæ a nulla conditione sed ab uno libero Dei

arbitrio pendet, qualis est voluntas creandi mundum. *Conditionata* est ea qua ab aliqua conditione pendet, qualis est voluntas salvandi omnes, si velint Dei mandata gratiæ auxilio servare : et sic voluntas antecedens est aliquando voluntas conditionata. — Non omnis voluntas absoluta est voluntas consequens, ut constat v. g. de voluntate condendi mundum, quæ est absoluta sed non consequens. Putat Billot (pp. 235, 244) cum Molina, ad consequentem recte reduci eam solam voluntatem absolutam de cujus contrario velleitas in Deo reperitur, nempe voluntatem removendi quosdam a salute consequenter ad statum peccati in quo permittuntur et præsciuntur decessuri. Alii e contra non solum voluntatem puniendi impios sed et voluntatem glorificandi bonos vocant consequentem, quia subsequitur scientiam visionis (ita v. g. Palmieri, theol., thes. 34, p. 211) : alii vero (v. g. Franzelin, thes. 48, n. 1) utramque vocant *consequentem* (aut *consequenter*) *absolutam*, quia scilicet decernit absolute existentiam objecti, verificata conditione.

CAPUT SECUNDUM

De Objecto Divinæ Voluntatis

83. **Prænotanda.** — I. Objectum divinæ voluntatis est id omne quod habet rationem boni : illud autem objectum, aliud est *primarium* et *motivum* quod propter se amatur et propter quod amantur cetera ; aliud est *secundarium* et *terminativum* quod amatur propter aliud. Objectum autem quodvis potest voluntas velle aut amare, amore vel *complacentiæ* qui est inefficax, vel amore *benevolentiæ* qui est efficax.

II. Jamvero 1. divinæ voluntatis objectum primarium et motivum esse Deum ipsum facile constat, secus enim sequeretur aliquid distinctum a Deo esse ipsi causam et principium volendi, ac ipsum Deum non esse supremum bonum : Deus autem amat seipsum amore complacentiæ, cum nihil sibi addat se amando. — 2. Secundarium et terminativum divinæ voluntatis objectum esse creaturas omnes, etiam evidens est : habent enim omnes creaturæ bonitatem aliquam ex participatione et imitatione imperfecta ipsius divinæ bonitatis ; ex istis vero creaturis, *a*) possibiles amat Deus amore tantum complacentiæ quia nihil eis actu confert, *b*) existentes vero amore benevolentiæ conferendo eis esse actuale, aliaque dona in aliqua temporis differentia.

III. His ergo positis, præcipuæ quæstiones resolvendæ de objecto volitionis Dei et de modo quo in illud tendat divina voluntas, sunt : 1. an Deus omnia bona velit efficaciter, 2. an velit ea necessario, 3. an velit mala, 4. an velit omnium hominum salutem.

Art. 1. — UTRUM DEUS OMNIA VELIT EFFICACITER

84. **Prænotanda.** — I. Non inquiritur utrum voluntas Dei impleatur *universaliter loquendo :* nihil enim fit sine decreto aliquo Dei saltem permissivo ; et tandem aliquando, ut dicit S. Thomas (qu. 19, a. 6), ipse peccator, « qui quantum est in se, recedit a divina voluntate peccando, incidit in ordinem divinæ voluntatis, dum per ejus justitiam punitur ». Cf. Kleutgen, n. 615 ; Tolet., in loc. cit. S. Thomæ.

II. Si autem spectentur objecta *in particulari* volita, 1. de *voluntate signi* nulla est difficultas : constat enim plurima præcepta et consilia Dei non impleri. Nec semper impleri 2. *voluntatem* etiam *beneplaciti* omnem, eam scilicet quæ vocatur antecedens et conditionata, v. g. de salute hominum, per se patet, et fatentur omnes Catholici : negant vero Calviniani et Jansenistæ, qui distinctionem voluntatis (beneplaciti) in antecedentem et consequentem rejiciunt, ut videbitur in articulo quarto. — Hinc statuenda est

85. **Propositio.** Impletur semper voluntas Dei simplex (absoluta aut consequens) non tantum (1) circa ea quæ ab ipso solo Deo aut a causis naturalibus pendent, sed et (2) circa actus humanos, quin tamen (3) his actibus necessitas imponatur.

Prima pars omnino sequitur ex omnipotentia divina : ac sæpius declaratur in Scriptura, v. g. Gen. 1. 3, « Dixit Deus : Fiat lux. Et facta est lux » ; Ps. 113, « Deus... omnia quæcumque voluit fecit » ; Ps. 148. 5, « Ipse mandavit et creata sunt ».

Prob. secunda pars. — **I.** Scriptura frequenter docet neminem posse divinæ voluntati resistere (Gen. 50. 19 ; Esther. 13. 9 ; Rom. 9. 19 : cf. Sap. 12. 18), item dicit esse in manu Dei hominem tanquam lutum in manu figuli (Eccli. 33. 13, 14), et cor regis, ut possit illud quocumque vertere (Prov. 21. 1) ; atqui hæc omnia falsa essent, si voluntas simplex Dei, etiam circa actus humanos, posset aliquando impediri ; ergo semper impletur.

II. Ex Patribus, hanc doctrinam præcipue declarat S. Augustinus. Ita v. g. (in Enchiridio, c. 98), « Quis porro tam impie desipiat, ut dicat Deum malas hominum voluntates, quas voluerit, quando voluerit, ubi voluerit in bonum non posse convertere » ; et (in eodem Enchiridio, c. 96), « Neque veraciter ob aliud vocatur Omnipotens, nisi quoniam quidquid vult, potest ; nec voluntate cujuspiam creaturæ voluntatis Omnipotentis impeditur effectus ».

III. Ideo voluntas Dei simplex inefficax esset, vel quia impossibile aliquid vellet vel quia ab alio agente impediri posset ; atqui 1. Deus summe intelligens non potest velle impossibile (imo possibile est tantum id quod ipse primo intelligit), et 2. Deus omnipotens neminem habet majorem a quo vincatur aut impediatur ; ergo.

IV. Si aliquid vult Deus omnibus consideratis (idest consequenter) secundum se fieri aut non fieri, ad id applicat omnipotentiam suam, ut nimirum fiat id vel non fiat ; atqui omnipotentiæ Dei nihil potest obsistere ; ergo. — Cf. Válentia, qu. 19, punct. 6.

Prob. tertia pars. — I. Scriptura passim commemorat et laudat opera bona hominum (vid. v. g. Eccli. capp. 44-50 ; Hebr. 11) ; atqui hæc opera utpote laudabilia erant libera, ac voluit ea Deus voluntate efficaci ; ergo actibus humanis voluntas divina non imponit necessitatem. Cf. Valentia, l. c.

II. Necessitatem rebus imponere, nihil est aliud quam facere ut res e suis causis necessario proveniant ; atqui hoc non facit Deus respectu actuum humanorum ; ergo non imponit eis necessitatem.

Prob. Min. Decretum divinum quo res a statu possibilitatis in statum existentiæ transferuntur fertur super eas secundum illum modum quo cognoscuntur scientiâ simplicis intelligentiæ, quæ operationi divinæ prælucet eamque dirigit (vid. n. 50) ; atqui in scientia simplicis intelligentiæ quidam effectus, nempe actus humani, repræsentantur ut procedentes non a causis necessariis, sed a causis liberis habentibus dominium sui actus (hæc est enim natura eorum actuum) ; ergo non facit voluntas divina actus istos a suis causis procedere necessario, seu non imponit eis necessitatem. Cf. Billot, p. 245.

Art. 2. — UTRUM DEUS OMNIA BONA VELIT NECESSARIO

86. **Prænotanda.** — I. Certum est, 1. operationes divinas *ad intra*, scilicet generationem Filii per intellectum et spirationem Spiritus Sancti per voluntatem, esse necessarias : item 2. Deum seipsum, utpote summum bonum clare visum, amare necessario : demum 3. Deum creaturas possibiles amare necessario cum habeant essentialem connexionem cum divina omnipotentia. — Quæstio proinde resolvenda est, utrum Deus ea *quæ extra se agit*, velit necessario an libere.

II. Duplex distinguitur libertas : libertas videlicet a coactione et libertas a necessitate. Libertas a coactione est immunitas ab omni violentia extrinsecus proveniente et ad unum determinante. Libertas a necessitate est potentia, quæ positis omnibus ad agendum requisitis, potest agere vel non agere, agere hoc vel agere illud.

III. Deum in operibus ad extra esse liberum a coactione, per se evidens est. Eum liberum esse a necessitate, negaverunt plures dicentes eum vel operari ex necessario naturæ impulsu (ita philosophi aliqui veteres), vel non posse alia facere quam facit, ea scilicet quæ maxime congrua sunt et optima (ita olim Abælardus, quem secuti sunt Wickleff, Luther, Calvin, Jansenius, Leibnitz, ac recentius Hermes et Günther). Contra hos omnes, de fide est, Deum in iis quæ extra se agit libero uti arbitrio : quam doctrinam prius declaratam contra Abælardum in decreto Innoc. II (Denzinger, n. 316), iterum asseruit contra Günther et Hermes Synodus Vaticana definiendo (const. de Fide cath., c. 1) Deum « liberrimo consilio » mundum creasse, « non ad augendam suam beatitudinem, nec ad acquirendam, sed ad manifestandam perfectionem suam per bona, quæ creaturis impertitur », ac damnante (can. 5) eum qui « Deum dixerit non voluntate ab omni necessitate libera, sed tam necessario [mundum] creasse, quam necessario amat seipsum ».

87. **Propositio.** Voluntas divina libera est libertate indifferentiæ in iis quæ ad extra operatur.

Prob. I. Libero voluntatis arbitrio agit, qui ad agendum id, quod agit, voluntate se determinat, ita quidem, ut si vellet, posset non agere, aut agere aliud. Atqui ita Deum agere, multis modis sacræ litteræ testantur, ut : « Cujus vult, miseretur, et quem vult indurat » (Rom. 9. 18 : cf. v. 15). Et : « Hæc autem

omnia operatur unus atque idem Spiritus dividens singulis prout vult » (1 Cor. 12. 11). — Kleutgen, n. 568.

II. Consilium et electio locum non habet circa bonum, quod absolute necessarium sit eligere, sed tantum circa id quod possibile est eligere vel non eligere; atqui ex Scriptura Deus in operibus ad extra agit ex consilio et electione ; ergo.

Minor probatur v. g. ex Ephes. 1. 11, « Operatur omnia secundum consilium voluntatis suæ »; et v. 4, « elegit nos.. ut essemus sancti »; 1 Cor. 1. 27, « Quæ stulta sunt, elegit Deus, ut confundat sapientes : et infirma elegit Deus.. » — Cf. Kilber, n. 174.

III. Patres plures citat Kilber, l. c. — Ita v. g. S. Aug. (Enchirid., c. 95), ad quem adversarii provocant : « Tunc [in novissimo die].. videbitur.. quam certa, immutabilis, efficacissima sit voluntas Dei ; *quam multa possit et non velit*, nihil autem velit quod non possit; quamque sit verum quod in Psalmo canitur : Deus autem noster in cœlo sursum; in cœlo et in terra omnia quæcumque voluit, fecit ». Item (de civit. Dei, l. 11, c. 24) dicit, « Deum nulla necessitate, nulla suæ cujusquam utilitatis indigentia, sed sola bonitate fecisse quod factum est ».

IV. Ex Traditione duplex aliud argumentum tradit Kleutgen: 1. Ariani, ut negarent Verbi divinitatem, asserebant Patrem libera voluntate Filium generare; atqui hoc argumentum adductum non fuisset, nisi omnibus Christianis persuasum esset, Deum liberum esse in operationibus ad extra. — 2. Patres sæpius docent, Deum ex multis modis quibus redemptio fieri potuisset, eum modum elegisse, qui ipsi magis placuit.

V. In Deo sunt formaliter omnes perfectiones simpliciter simplices; atqui libertas indifferentiæ est perfectio quæ nullum in suo conceptu defectum includit, licet in creaturis ex subjecti limitatione defectibus admisceatur; ergo in Deo est libertas indifferentiæ. — Tongiorgi, Theol., n. 230.

VI. Voluntas caret libertate tantum quoad finem ultimum et media quæ videt ad eum attingendum necessaria; atqui res creatæ nec sunt Deo finis ultimus, nec ad ejus beatitudinem necessariæ; ergo quoad res creatas voluntas divina gaudet libertate. — Cf. S. Thom., 1. qu. 19, a. 3; alia argumenta tradunt auctores citati.

Dices. Decretum divinum creandi mundum est æternum et perfectionis infinitæ; atqui Deus non potest carere æterna et in-

finita perfectione; ergo necessario decrevit creationem mundi.

Resp. *Dist. Maj.* Hoc decretum est æternum et infinitæ perfectionis adeoque necessarium quoad actûs entitatem, *conc.:* quoad extrinsecam terminationem, *nego.* Decretum enim non creandi mundum fuisset etiam æternum et infinitæ perfectionis.

Inst. Deus necessario vult omnes suas perfectiones intrinsecas; atqui aliquæ ex his, v. g. justitia, misericordia, non essent in ipso nisi existerent creaturæ; ergo.

Resp. *Dist. Maj.* Necessario vult eas quoad intrinsecam entitatem, *conc.:* quoad extrinsecam terminationem, *nego.*

Contradist. Min. Hæ perfectiones non haberent extrinsecam suam terminationem, nisi existerent creaturæ, *conc.:* non essent in Deo quoad intrinsecam earum perfectionem, *nego.*

88. **Scholion : In quo consistat libertas Dei.** — I. Hæc quæstio dicitur a Billuart, d. 7, art. 4, « nodus totius theologiæ intricatissimus, ænigma sacrum, cui plene solvendo impar est humana mens. Ecquis enim satis concipiat quomodo stet libertas Dei cum ejus immutabilitate salvis utriusque juribus ? Vel enim actus liber potuit abesse a Deo vel non. Si primum, quomodo immutabilis? si secundum, quomodo liber? En summa difficultatis quæ et præstantissima theologorum ingenia torquet et in varias opiniones abire cogit. » — In hac re sicut in plurimis quæ respiciunt divinam naturam,procedendum est per viam remotionis et excellentiæ (cf. supra, n. 13, II), *removendo* scilicet a divina libertate omnem defectum qui in creata libertate invenitur, et *adscribendo* ipsi excellentissimo gradu omne quod requiritur ad generalem veræ et perfectæ libertatis conceptum verificandum.

Hinc in divina libertate circa objecta ad extra non possunt admitti, ut in creata, 1. distinctio potentiæ ab actu, 2. multiplicitas actuum, 3. dependentia actûs ab objecto suo : defectus enim isti adversarentur simplicitati et immutabilitati Dei.

Ex alia vero parte notio generalissima libertatis exigit indifferentiam activam, qua voluntas proprio suo arbitrio possit inter diversa objecta indifferentia per intellectum proposita, hoc vel illud actu suo amplecti.

II. Concludendum proinde est, libertatem Dei esse 1. unum, simplicissimum, necessarium, immutabilem actum divinæ voluntatis, qui 2. terminatur pro nutu ad diversa objecta extrinseca. Hoc asserit Billuart sequenti propositione, « Actus Dei liber

nihil est aliud quam ejus actus necessarius quatenus dicit habitudinem seu terminationem non necessariam ad creaturas ». Idem quoad rem tradunt alii, v. g. Kilber, n. 178, Billot, thes. 26, Tournely, Collet.— « Libertas igitur creaturæ (ait Franzelin, thes. 27, n. II., p. 310) est indifferentia (activa) ad actum, qui est accidens non substantia; libertas creatoris est indifferentia terminationis in actu, qui est substantia in se necessaria et incommutabilis. »

Eamdem doctrinam exprimit Suarez (Metaph., d. 30, s. 9, n. 37) dicendo, « Deum eodem omnino actu simplicissimo, indivisibili, et absque ullo reali augmento, vel diminutione ejus, velle omnia quæ vult, et nolle quæ non vult, sive necessario, sive libere ea velit... Ille actus, ex vi suæ simplicissimæ entitatis, quam totam necessario habet, est sufficiens ad attingendum omnia objecta volibilia, unumquodque secundum rationem et capacitatem suam. In illo igitur actu est tota actualitas necessaria, ut amet Deus seipsum propter se, et alia propter ipsum. » — Rem aliquatenus illustrat Kleutgen, n. 573, ex Beato, cui si « eodem instanti, quo primum divinam essentiam videt, proponuntur multa, inter quæ pro voluntatis arbitrio eligat; poterit uno eodemque actu Deum et propter Deum ea, quæ eligit, velle: qui actus necessarius erit, quatenus Deum amplectitur, at liber, quatenus reliqua ». Alias similitudines desumit Tongiorgi (n. 234), 1. ex radio stellæ fixæ, qui unus et idem in se manens attingit (aiunt astronomi) tellurem in quocumque orbitæ suæ puncto ipsa existat; 2. ex S. Francisco Xav., qui voce una eademque diversis quæstionibus diversa respondebat; item (n. 157) 3. ex sole, qui « et colores rebus inducit diversos, et calorem ciet, alia obdurat, alia emollit, alia exsiccat, vapores elevat ventosque commovet, et dum vitam omnem fovet atque conservat, in multis illam exstinguit; ipse non movetur, sed omnia circa ipsum moventur, et virtutis ejus termini successive fiunt ».

Art. 3. — UTRUM DEUS VELIT MALUM

89. **Prænotanda**. — I. Malum in genere est privatio boni debiti. Distingui autem potest quadruplex : 1. malum *naturæ*, seu physicum, quod est privatio boni naturalis, 2. malum *pœnæ* idest physicum quatenus in culpæ punitionem inducitur, 3. malum *culpæ*, seu morale, quod est privatio boni moralis,

4. (juxta Leibnitz) malum *metaphysicum*, quod reponitur in defectu ulterioris perfectionis : sed non est revera malum, seu privatio boni *debiti*. Cf Tongiorgi, Ontol., n. 137.

II. Potest quis duplici modo aliquid velle: 1. *directe* et per se, quando illud vult ratione ipsius ; 2. *indirecte* et per accidens, quando illud vult ratione alterius, in quod directe fertur : ita pater directe vult filii emendationem, indirecte ejus correptionem. — A voluntario hujusmodi directo vel indirecto, quod dicitur *intentivum*, distinguitur voluntarium *permissivum* quod habetur quando « voluntas aliquid non impedit, quod impedire quidem posset, impedire tamen non tenetur ». Tongiorgi, Theol., n. 250.

90. **Propositio I**. Neque mala naturæ, neque mala pœnæ vult Deus per se et directe, bene vero per accidens et indirecte.

Prob. prima pars. Deus non vult directe et per se nisi quod habet rationem boni ; atqui mala naturæ et pœnæ, qua talia, nullam habent rationem boni, cum mala naturæ sint defectus naturæ et mala pœnæ ex peccata originem trahant ; ergo.

Prob. secunda pars. Ut Deus dicatur indirecte et per accidens velle mala naturæ et pœnæ, satis est quod per se et directe velit aliquid positivum, cum quo ista mala conjuncta sunt ; atqui Deus vult directe et per se aliquid positivum, cum quo mala naturæ et pœnæ sunt conjuncta, scilicet (ut ait S. Thomas, qu. 19, a. 9) « volendo justitiam, vult pœnam, et volendo ordinem naturæ servari, vult quædam naturaliter corrumpi » ; ergo. — Hinc Scriptura dicit (Eccli. 11. 14), « Bona et mala, vita et mors, paupertas et honestas a Deo sunt ». — Cf. Tongiorgi, nn. 246-248.

Dices. Perfectior fuisset mundus, qui careret malo physico; atqui Deus, pro bonitate sua, vult semper id quod est perfectius ; ergo dici nequit Deus velle malum physicum etiam indirecte.

Resp. *Ad Majorem, transeat*. Malum enim physicum et pœnæ non tantum ad bonum supernaturale virtutisque exercitium, sed forsan etiam ad ipsius *universi materialis* perfectionem multum confert. Cf. Mivart, « On Truth », pp. 468, sqq.; Boedder, « Nat. Theology », nn. 121, 231.

Dist. Min. Deus semper agit id quod perfectius est relate ad finem a se absolute intentum, *conc.:* quod est absolute optimum, *nego:* creatura enim omnis, ex rei natura, est finitæ tantum perfectionis.

91. **Propositio II.** Malum culpæ Deus nullo modo vult (voluntate beneplaciti), licet permittat. — De fide est tum contra veteres quosdam hæreticos (« florianos », quos commemorat S. August, apud Hurter, n. 96, annot.), tum contra Calvinianos blasphemantes, Deum peccata velle et prædestinare, hominesque ad peccandum impellere. Vid. Conc. Trid., sess. 6, can. 6.

Prob. prima pars. I. Testatur S. Scriptura Deum esse summe sanctum (cf. v. g. Ps. 144. 14; Deuter. 32. 4), ac proinde peccatum quodvis abominari (Habac. 1. 13; Ps. 5. 7), ac sine exceptione prohibere gravissimeque punire (2 Petr. 2. 4, sqq.; Ezech. 18. 4, 20); atqui hæc falsa essent si Deus peccatum ullo modo vellet; ergo.

II. Malum culpæ dicendus esset Deus velle vel directe vel indirecte; atqui neutrum dici potest; ergo.

Prob. Min. per partes: 1. Si Deus vellet peccatum *directe* et per se vel *a*) vellet malum quatenus malum: quod impossibile est etiam in creatura, cum malum non sit appetibile qua tale, vel *b*) sub ratione boni: quod in Deo summe intelligenti impossibile est; ergo non directe vult Deus malum culpæ.

2. Nec *indirecte* vult Deus malum culpæ: Nemo vult malum, etiam indirecte, nisi bonum illi malo conjunctum magis diligat quam bonum quod per malum privatur — v. g. ebriosus non vellet malum ebrietatis nisi magis appeteret delectationem sensûs (bonum in ebrietate quæsitum) quam amicitiam Dei (bonum per ebrietatem amissum): item, vulneratus non vellet abscissionem brachii nisi magis vellet vitam; atqui Deus nullum bonum ad extra magis amat quam bonum quod per malum morale privatur: hoc enim bonum est debitus ordo creaturæ rationalis ad ipsum Deum; ergo non potest Deus velle malum morale etiam indirecte. Kleutgen, n. 622, post S. Thom.

Dices. Indirecte saltem vult peccatum, qui vult id quod cum peccato antecedenter et necessario connectitur; atqui arbitrii libertas (quam Deus vult) antecedenter et necessario connectitur cum peccato; ergo.

Resp. *Dist. Maj.* Qui vult illud quod cum peccato connectitur tanquam causa, vult peccatum, *conc.*: quod connectitur tanquam mera conditio sine qua non, *nego*.

Dist. Min. Libertas est conditio sine qua non peccati, *conc.*: est causa, *nego*: vel *subd.*: libertatis abusus est causa peccati, *conc.*: ipsa libertas, *nego*: est enim physice bona, et data ad

bene moraliter agendum, ac nonnisi ex voluntatis creatæ malitia ad peccandum pervertitur. Cf. Tongiorgi, n. 264.

Inst. Deus vult quidquid connectitur cum sua omnipotentia; atqui peccatum connectitur cum Dei omnipotentia ; ergo.

Resp. *Dist. Maj.* Vult vel positive vel permissive, *conc.* : semper positive, *nego.*

Dist. Min. Peccatum ipsum, quatenus est peccatum, connectitur cum omnipotentia, *nego* (sic enim spectatum est mera privatio, habetque causam tantum deficientem, nempe creatam voluntatem, cui soli adscribenda est deformitas moralis) ; ipse actus peccaminosus, physice et entitative spectatus, connectitur cum Dei omnipotentia, *subd.:* quatenus Deus ipsi concurrit concursu indifferenti et concomitanti, dum actum prohibet gratiamque confert ad evitandum, *conc.* : concursu prævio et ad unum irresistibiliter determinante, *nego.*— De induratione voluntatis, quomodo Deo attribuatur postea (n. 128) dicetur.

Prob. secunda pars. Ut aliquid tantummodo permitti dicatur, hæc tria sufficiunt, 1. ut permittenti displiceat, 2. ut ex iis quæ ipse intendit non cognoscatur necessario secuturum, 3. ut ipse illud impedire non teneatur quamvis posset ; atqui 1. malum morale Deo displicet, 2. non sequitur necessario ex iis quæ Deus vult, 3. non tenetur Deus illud impedire ; ergo Deus malum morale tantummodo permittit.

Prob. Min. per partes : 1. Peccata Deo displicere, constat *a*) ex lege naturali cordi humano divinitus inscripta, *b*) ex testimonio particulari cujusvis conscientiæ de malo vitando, *c*) ex suppliciis æternis peccatoribus a Deo statutis, *d*) ex pœnis horrendis sæpe in tempore impiis inflictis.

2. Malum morale non sequitur necessario ex iis quæ Deus vult : Quod Deus vult est, ut homines libertate bene utendo ad finem supernaturalem pertingant, ope auxiliorum supernaturalium, quæ ipse, quatenus ex se est, omnibus sufficienter confert ; atqui ex his dici nequit malum morale necessario sequi, sed tantum per accidens, scilicet ex libertatis et gratiæ abusu.

3. Non tenetur Deus malum morale impedire : Ad id teneretur Deus tantum ex aliquo attributo divino, nihil enim creaturæ nisi ob seipsum (v. g. ex promissione divina) debet ; atqui *a*) non tenetur ex justitia aut fidelitate, quia nulla data est promissio ; nec *b*) ex sanctitate : peccatum enim jam reprobat et punit ; nec *c*) ex omnipotentia : nam Omnipotens non tenetur facere

quæcumque potest — imo ita desineret esse Omnipotens; nec *d*) ex sapientia : mala enim moralia, etsi nullomodo intenta, ad finem generalem operationis divinæ externæ, scilicet ad divinam gloriam, multipliciter ordinari possunt. — Tongiorgi, Theol., nn. 254, sqq.; Franzelin, thes. 43, n. II, 2° (pp. 425, sqq.).

Art. 4. — UTRUM DEUS VELIT OMNIUM SALUTEM

92. **Prænotanda.** — I. Cum omnium hominum salus sit bonum aliquod possibile, liquet ex dictis (n. 83), Deum eam velle amore saltem complacentiæ. Hic vero non inquiritur de voluntate hujusmodi sterili et otiosa, quæ potius velleitas diceretur quæque de ipsorum dæmonum salute habetur, sed de voluntate activa et sincera, quæ scilicet præparet et præbeat media ad salutem consequendam necessaria : humano videlicet generi *lapso* redemptionem generalem, singulis vero hominibus media istius redemptionis generalis applicativa. De applicatione hujus voluntatis ad individuos homines in aliqua differentia temporis existentes, postea dicetur ubi de Prædestinatione, et in tractatu de Gratia. Hic agitur tantum de voluntate salvifica generali : et cum liqueat non omnes homines actu salvos fieri, juxta ipsius Christi verba, « Multi vocati pauci vero electi » : non de voluntate absoluta, efficaci et consequenti, sed de voluntate antecedenti et conditionata inquiritur : 1. an Deus, quantum ex se est, velit voluntate antecedenti activa et sincera salutem omnium hominum; et 2. an vi istius voluntatis Christus redemptor pro omnibus mortuus sit.

II. De hac quæstione triplex est sententia. — 1. Prima est sententia eorum qui dicunt Deum velle salutem omnium, voluntate æquali et indifferenti. Ita Semipelagiani dicentes omnes homines posse viribus naturalibus sibi acquirere media supernaturalia ad salutem necessaria : ita a fortiori Pelagiani qui nullam agnoscebant gratiæ necessitatem. Hi proinde rejiciebant prædestinationem gratuitam ad gloriam. — His etiam accenseri possunt, sed ex diverso principio, Origeniani seu « Misericordes », qui dicebant quædam hominum genera indiscriminatim salvandos esse, saltem in fine mundi, v. g. omnes veræ Ecclesiæ filios; aut, secundum diversam erroris formam, omnes etiam hæreticos, qui baptizati fuerint; aut demum omnes omnino, etiam infideles, qui eleemosynam dederint.

2. Opposita est sententia eorum, qui docent Deum *aliquorum* tantum salutem velle, reliquorum autem *nullo modo*, imo horum reprobationem positiva voluntate decernere. Ita sæc. V Prædestinatiani, quorum dux Lucidus in Conciliis Arelatensi et Lugdunensi damnatus errores retraxit. Eosdem errores docuerunt sæc. IX Gottescalchus, sæc. XII Albigenses, sæcc. XIV, XV Wickleffitæ et Hussitæ, sæc. XVI Lutherus. Præcipue autem in hac re erraverunt Calvinistæ et Jansenistæ. — *Calvinistarum* principium est, nullam dari in Deo voluntatem nisi efficacem, quæ videlicet id quod vult etiam actu efficit. Quum vero manifestum sit, non omnes homines salvari, inde sequitur : *a*) Eos qui non salvantur Deum nullatenus velle salvos fieri : sed *b*) velle eos solos salvari qui re ipsa salvantur. Et hæc quidem est sententia Calvinistarum strictiorum, qui *antelapsarii* vel supralapsarii dicuntur, eo quod asserant Deum etiam ante prævisum Adami lapsum noluisse omnium hominum salutem. Calvinistæ autem mitiores, qui vocantur *postlapsarii* vel infralapsarii, nonnisi post prævisum Adami lapsum voluntatem salutiferam ad quosdam fuisse coarctatam et restrictam opinantur. Postlapsariorum sententiam sancivit Synodus calviniana Dordracæna (apud Dordrecht, seu Dort habita an. 1618), eamque tenent plerique Calvinistæ. Cf. Hurter, n. 113, annot. ; Cercià, p. 44. — *Jansenistæ* quoad rem eamdem fere tenent sententiam quam Calvinistæ postlapsarii, quam tamen nominibus catholicis involvunt. Dicunt scilicet cum catholicis, « Deum velle omnium salutem voluntate antecedenti, non vero voluntate consequenti ». Cum autem (ut notat Franzelin, thes. 47, p. 468) « antecedens » et « consequens » sint nomina relativa, significatio vera propositionis illius pendet ex quæstione, « qui sit terminus, præ quo voluntas Dei dicatur antecedens et consequens ». Iste terminus juxta Jansenistas, est lapsus humani generis, consequenter ad quem lapsum prævisum non vult Deus salvos fieri nisi eos qui reipsa salvantur. Admittunt tamen Jansenistæ, aliquas gratias conferri quibusdam qui reipsa non salvantur : in quo differunt a Calvinianis, ut ait Franzelin, thes. 49, p. 484.

3. Media est sententia Catholica, quæ docet Deum etiam supposito peccato originali velle voluntate activa seria antecedenti salutem *omnium* hominum, *quorumdam* autem voluntate consequenti: atque Christum pro hominibus pari voluntate mortuum esse. In hac ergo doctrina quæ docet terminum, præ quo voluntas

Dei salvifica antecedens vel consequens dicitur, *non esse* peccatum originale prævisum, conveniunt omnes Catholici : quis autem positive *sit* iste terminus, disputatur. — *a*) Ex communiori sententia post Patres (SS. Jo. Chrys., Jo. Damasc., Greg. M.) et veteres theologos (S. Bonav., et ut videtur. S. Thomam (1) etc.), iste terminus sunt actus liberi prævisi in casu adultorum, et pro cunctis (tum parvulis tum adultis) finalis status gratiæ vel peccati prævisus : antecedenter scilicet ad istum finalem statum prævisum vult Deus omnium salutem, consequenter vero ad illum aliquorum tantum. Cf. Franzelin, thes. 47, pp. 470, sqq. ; thes. 53, pp. 515, sqq. — *b*) Ex Thomistis vero, terminus præ quo voluntas Dei salvifica dicatur antecedens est adjunctum majoris boni universalis et pulchritudinis universi (quæ consistit juxta ipsos in manifestatione speciali justitiæ divinæ in reprobis, et misericordiæ in electis). Abstrahendo igitur ab isto adjuncto et ante-illud, vult Deus in præsenti ordine antecedenter omnium hominum salutem, spectato autem isto adjuncto et antecedenter ad prævisionem status gratiæ aut peccati, vult salutem tantum prædestinatorum : reliquorum autem salutem, quatenus connexam habet privationem aut carentiam majoris illius boni universalis, non vult Deus. Cf. Didac. Alvarez, apud Franzelin, pp. 469, 470 ; Billuart, d. 7, a. 5.

III. De gradu certitudinis quo doctrina Catholica tenenda sit, distinguendum est. — 1. De fide est, juxta omnes, Deum non solum prædestinatorum salutem velle, nec Christum pro iis tantum mortuum esse : propositio enim quinta Jansenii, nempe, « Semipelagianum est dicere, Christum pro omnibus omnino hominibus mortuum esse aut sanguinem fudisse », est declarata et damnata uti « falsa, temeraria, scandalosa, et, intellecta eo sensu, ut Christus pro salute dumtaxat prædestinatorum mortuus sit, impia, blasphema, *hæretica* ». — 2. Censent aliqui auctores (v. g. Perrone, n. 460 ; Hurter, n. 113) de fide etiam esse, non quidem ex damnatione Jansenii sed ex symbolis Constantinopoli-

(1) Ita (1, qu. 19, a. 6, post S. Jo. Damasc.), « Justus judex antecedenter vult omnem hominem vivere, sed consequenter vult homicidam suspendi. Similiter Deus antecedenter vult omnem hominem salvari, sed consequenter vult quosdam damnari secundum exigentiam suæ justitiæ ». — Ad quæ verba advertit Franzelin (p. 473), « Puto Judicis voluntas suspendendi hominem est consequenter ad homicidium, non autem consequenter ad necessitatem pulchritudinis reipublicæ nullo adhuc supposito delicto ».

tano et Athanasiano, Christum mortuum esse pro omnibus fidelibus. — 3. Si vero agatur de hominibus aliis, sententia asserens Christum pro omnibus adultis mortuum esse, atque Deum omnium adultorum salutem sincere velle, quæ jam asserta fuit in Conc. Carisiaco I contra Gotteschalcum (Denzinger, nn. 276, sqq.), nunc ut pia, fidei proxima, cui nihil nisi explicita Ecclesiæ definitio deest ut sit de fide, communiter traditur in scholis : ac reprobata est ab Alexandro VIII propositio hæc (4), « Dedit semetipsum [Christus] pro nobis oblationem Deo, non pro solis electis, sed pro omnibus et *solis* fidelibus ». — 4. Parvulos quod spectat, ut voluntas Dei salvifica erga eos sit sincera et activa, debet eis providere baptisma in re : hoc enim juxta veram et communem sententiam contra Cajetanum et aliquos alios theologos, est, extra martyrii privilegium, unicum medium ad parvulorum salutem (cf. Hurter, t. 3, n. 814). Privatio baptismi ex culpa humana certe non adversatur voluntati Dei salvificæ antecedenti erga hos infantes. Difficultas tantum moveri potest de infantibus qui citra ullam culpam parentum aut aliorum sine baptismate exstinguuntur : ac quamvis circa horum salutem nihil ab Ecclesia definitum sit, et putaverint aliqui cum Vasquez, Deum habere ad summum complacentiam quamdam tantum, affirmat nihilominus communis sententia, voluntatem Dei salvificam activam et seriam erga eos, quæ scilicet sufficienter (quatenus requiritur ad voluntatem antecedentem et conditionatam) provideat collationem baptismi. — Catholicæ doctrinæ probationem quod attinet, notant auctores rem ex divina voluntate unice pendere ac proinde de ea non esse argumentandum a priori, juxta humanos conceptus, sed tantum ex positiva ipsius Dei declaratione in revelationis fontibus contenta. Vid. Cercià, pp. 48, 49.

93. **Propositio I.** Deus vera et sincera voluntate beneplaciti vult alios salvari quam prædestinatos ; ac Christus pro salute non tantum prædestinatorum, sed et pro aliquibus reprobis, nempe pro omnibus saltem fidelibus mortuus est.

Prob. prima pars. — I. Ex Jo. 3. 16, « Sic Deus dilexit mundum, ut Filium suum unigenitum daret, ut omnis, qui credit in eum, non pereat, sed habeat vitam æternam ». — Eorum vult Deus sincere salutem quos ita dilexit ut ne ipsi pereant, Filium suum unigenitum dederit per quem vitam æternam haberent ; atqui ex verbis citatis hoc præstitit Deus respectu plu-

rium qui non sint prædestinati, nempe respectu mundi (idest omnium hominum), ac præsertim credentium in Christum; ergo.

II. Ex Jo. 6. 39, « Hæc est autem voluntas Patris mei, qui misit me, ut omnis qui videt Filium, et credit in eum, habeat vitam æternam ». — His verbis declarat Christus, Patris voluntatem esse ut omne quod ipsi dederat, non periret, sed resuscitaretur seu salvaretur; atqui inter ceteros, quos Pater Filio dederat, dedit etiam reprobum, nempe Judam, ut constat ex verbis Christi (Jo. 17. 12) sic Patrem alloquentis : « Quos dedisti mihi, custodivi ; et nemo ex eis periit nisi filius perditionis » ; ergo voluntas Dei est, ut non solum salventur prædestinati, sed etiam reprobi, præsertim fideles, cujusmodi Judas fuit.

III. Ex Matth. 23. 37, « Jerusalem... quoties volui congregare filios tuos... et noluisti ? » — Deus, ex his verbis, sincerissime voluit Judæorum salutem ; atqui ipsi noluerunt ; ergo præter prædestinatos alios vult salvos fieri. — Cf. Hurter, n. 114 ; Perrone, n. 462.

Prob. secunda pars. — I. Ex Jo. 17. 20, « Non pro eis [Apostolis] rogo tantum, sed et pro eis, qui credituri sunt per verbum eorum in me ». — Pro iis mortuus est Christus ex sincera voluntate applicationis meritorum suorum, pro quibus oravit, ipsis Jansenistis fatentibus; atqui Christus oravit pro omnibus fidelibus, qui omnes certe prædestinati non sunt ; ergo.

II. Ex Rom. 14. 15, « Noli cibo tuo illum perdere, pro quo Christus mortuus est » (cf. 1 Cor. 8. 11). — Fidelis ille, qui ex propria infirmitate scandalum passus ob aliorum vel imprudentiam vel malitiam perditur et perit, profecto non est prædestinatus ; atqui teste Apostolo et pro isto, sicut et pro aliis, qui reipsa salvantur, Christus mortuus est ; ergo.

III. Ex Rom. 8. 32, « Qui etiam proprio Filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum ». — Hic docet Apostolus Christum morti traditum esse saltem pro omnibus fidelibus (« pro nobis omnibus ») ; atqui non omnes fideles salvi fiunt ; ergo.

IV. Concilium Tridentinum (sess. 6, capp. 6, 7) docet omnes qui baptizantur teneri sperare misericordiam et salutem per merita Jesu Christi ; atqui spes ista haberi non posset, si omnes fideles non tenerentur de fide credere, pro ipsis Christum mor-

tuum esse ad merendum pro iis gratias necessarias ad salutem, cum spei fundamentum *fides* sit ; ergo.

V. Ex Symbolis Constantinopolitano (« Qui propter nos homines et propter nostram salutem descendit de cælis... crucifixus etiam pro nobis ») et Athanasiano (« Qui passus est pro salute nostra »), certum est, Filium Dei de cælo descendisse et crucifixum fuisse pro salute illorum omnium, pro quibus hæc vocabula « nostram » et « nobis » supponunt, ut per se patet ; jam vero hæc vocabula supponunt pro omnibus saltem fidelibus, licet non prædestinatis, cum omnes fideles indiscriminatim teneantur eos articulos de fide credere ; ergo. — Vid. Perrone, nn. 460, 464.

Solvuntur Objectiones

94. Obj. 1. Repugnat hominem pro suo arbitrio omnipotenti Dei voluntati resistere, quippe quæ, ut dicit S. Aug. (Enchirid. c. 102), « semper invicta est » ; atqui ex nostra doctrina, voluntati Dei salvificæ resistitur in casu reproborum ; ergo neganda est hæc doctrina.

Resp. 1. *Retorquendo*. Plures enim ex adversariis admittunt voluntatem salvificam universalem antecedenter ad prævisionem peccati originalis : hæc autem voluntas non fuit efficax.

Resp. 2. *Dist. Maj*. Repugnat hominem resistere Dei voluntati absolutæ, *conc.* : conditionatæ, *subd.* : eo sensu quod hæc resistentia nunquam puniatur, et finis ultimus, nempe Dei gloria, non obtineatur, *conc.* : eo sensu quod finis proxime intentus nempe hominis salus non obtineatur, *nego*. Dicit S. Aug (de spir. et litt., c. 33, n. 58), « Infideles contra voluntatem Dei faciunt, cum ejus Evangelio non credunt : nec ideo tamen eam vincunt... experturi in suppliciis potestatem ejus, cujus in donis misericordiam contempserunt, ita voluntas Dei semper invicta est ». Cf. S. Thom., 1. qu. 19, a. 6, corp. ; de Veritate, qu. 23, a. 2.

Obj. 2. Ista voluntas antecedens de salute reproborum non habet effectum ; atqui voluntas hujusmodi inefficax esset tantum voluntas secundum quid seu velleitas (ut explicite dicit S. Thomas, l. c., ad 1), qualem habet v. g. judex de vita homicidæ quem damnat ; ergo non esset sincera voluntas.

Resp. *Dist. Maj*. Ista voluntas nullum habet effectum omnino, *nego* (quia reprobis plurimæ conferuntur gratiæ) : non habet

effectum principalem, nempe salutem, *subd.:* propter hominis culpam, *conc.:* defectu sinceræ voluntatis ex parte Dei, *nego.*

Dist. Min. Est tantum velleitas eo sensu quod non sit voluntas consequens, multo minus voluntas absoluta, *conc.* (verba S. Doctoris sunt : « unde magis potest dici velleitas, quam *absoluta* voluntas ») : quod non sit sincera, *nego.*— Ex ipso Angelico (ib.), « Deus antecedenter vult omnem hominem salvari, sed consequenter vult quosdam damnari secundum exigentiam suæ *justitiæ* » : *justa* autem damnatio supponit abusum culpabilem mediorum gratiæ. « Deus enim (ut dicit Idem, contra gentes, l. 3, c. 160), quantum in se est, paratus est omnibus gratiam dare ; omnes enim homines vult salvos fieri, et ad cognitionem veritatis venire, ut dicitur (1 Tim. 2, 4). Sed illi soli gratia privantur qui in seipsis gratiæ impedimentum præstant ; sicut, sole mundum illuminante, in culpam imputatur ei qui oculos claudit, si ex hoc aliquod malum sequatur, licet videre non possit nisi lumine solis præveniatur. » — Hinc neganda est adæquata paritas judicis cum Deo : judex enim nulla media reo providet ad mortem evitandam : aliter vero Deus.

Inst. 1. Ille non vult sincere effectum, qui omittit ponere conditionem cum effectu intime connexam ; atqui Deus non confert reprobo gratiam efficacem, cum qua connexa est salus ; ergo non vult sincere salutem reprobi.

Resp. *Dist. Maj.* Si conditio ab ipso solo pendet, *conc. :* si ab alio simul, *nego.* — Herus v. g. qui cibum negaret servo, non posset dici sincere velle servi vitam : aliter vero si servus cibum allatum recusaret, indeque fame moreretur.

Dist. Min. Deus non confert reprobo gratiam, quæ consensum voluntatis aut necessitet (quæ foret gratia efficax Jansenistarum) aut sua virtute antecedenter et insuperabiliter includat (juxta sententiam Thomistarum), *conc. :* non dat gratiam ita vere sufficientem relate ad opus salutare, ut operis omissio soli voluntati creatæ imputanda sit, *nego.* — Proinde, ut dicit S. Aug. (de spir. et litt. n. 60), « misericordia [Dei] prævenit nos ; consentire autem vocationi Dei, vel ab ea dissentire, sicut dixi, propriæ voluntatis est ». Sed de hac re plura in tract. de gratia.

Inst. 2. Qui præbet alteri medium salutis, quod prævidetur inefficax, non vult sincere alterius salutem ; atqui Deus confert reprobo auxilia gratiæ, quæ ope scientiæ mediæ prævidentur certe inefficacia ; ergo non vult Deus sincere reprobi salutem.

Resp. *Dist. Maj.* Non vult alterius salutem voluntate absoluta et efficaci, *conc.* : voluntate sincera conditionata, *subd.* : si malus exitus illius auxilii oritur ex ipsius auxilii et medii inutilitate et insufficientia, *conc.* : si ex sola malitia, aut socordia alterius, *nego*. « Sit exempli loco (ait Cercià, proleg. 3, p. 150) magister qui vult sane serio ac sincere omnes suos discipulos proficere; atque ex hac voluntate media respectu omnium idonea et sufficientia intendit atque impendit. Ast si prævideat sub hisce mediis sufficientibus hos aut illos ex suis discipulis ex propria socordia non fore profecturos, non proinde tenetur confugere ad media quæ prævideat efficacia ; nec si ista non adsiscat, vel suo officio non fungi judicabitur, vel dicetur esse malignæ voluntatis erga suos discipulos, quasi non revera omnium profectum sincere adamet. Sed illud solum licebit inferre, non sic eum diligere omnes suos discipulos, ut velit superare omnia obstacula, et absolute consequi profectûs effectum ; ad quod quidem non tenetur. » Attamen, juxta axioma receptum, « facienti quod in se est, Deus non denegat gratiam », etiam eam quæ prævidetur efficax.

95. **Propositio II.** Deus vult sincere salutem omnium omnino hominum adultorum ; et Christus pro his omnibus mortuus est.

Prob. prima pars (de qua aliquando erravit Estius : cf. Perrone, n. 471, annot.). **I.** Ex 1 Tim. 2. 1, « Obsecro igitur primum omnium fieri obsecrationes... pro omnibus hominibus, pro regibus et omnibus qui in sublimitate sunt... Hoc enim bonum est et acceptum coram Salvatore nostro Deo, qui *omnes homines vult salvos fieri*, et ad agnitionem veritatis venire. Unus enim Deus, unus et mediator Dei et hominum homo Christus Jesus, qui dedit redemptionem semetipsum pro omnibus ». Hoc testimonium vocant auctores « classicum », idest (ut ait Hurter, n. 117) testimonium « quod reliqua, quæ afferri solent testimonia, pondere ac evidentia præcellit et solum ad rem conficiendam sufficit ». — **Arg.** Apostoli verba, « Deus vult omnes homines salvos fieri », sumpta ut sonant, significant sensu obvio voluntatem Dei salvificam plane universalem et omnes omnino homines comprehendentem ; atqui ista verba sumenda esse simpliciter ut sonant, ostendunt tum scopus Apostoli dicta verba proferentis, tum rationes quibus ipsum effatum confirmat ; ergo.

Prob. Min. 1. ex scopo Apostoli : Scopus generalis Apostoli dicentis, Deum velle omnium hominum salutem, hic erat, ut

induceret discipulos suos ad orandum pro omnibus omnino hominibus, etiam pro regibus et magistratibus (qui quidem tunc temporis erant christiani nominis hostes et persecutores infensissimi), et generatim pro iis omnibus qui nondum ad cognitionem veritatis pervenerant : « Hoc enim bonum est et acceptum coram Salvatore nostro Deo » ; atqui nisi Apostolus significaret voluntatem Dei salvificam ad hos omnes sine exceptione extendi, inepta esset ejus argumentatio : esset enim hujusmodi, « Deo placitum est ut vos pro omnibus omnino hominibus oretis, quia ipse Deus aliquorum tantum hominum salutem vult ».

2. Istud effatum (« Deus vult omnes homines salvos fieri ») probat Apostolus (v. 5) *a*) ex eo quod unus omnium sit Deus, et *b*) ex eo quod unus omnium sit mediator Homo-Deus Christus Jesus : aliis verbis, juxta Apostolum eatenus vult Deus omnium salutem quatenus est omnium Deus, et quatenus cum omnibus hominibus Christus habet eamdem specificam naturam humanam ; atqui docet fides Christiana, *a*) unum esse omnium et singulorum hominum Deum — contra Gnosticos : et *b*) eamdem specificam naturam humanam cum singulis hominibus habere Christum — contra Docetas.

II. Confirmatur ex iis Scripturæ locis ubi Dei longanimitas in peccatoribus sustinendis explicatur ex divina voluntate ut nemo pereat : ita 2 Petr. 3. 9, « non tardat Dominus promissionem suam, sicut quidam existimant, sed patienter agit propter vos [græce « longanimis est erga nos »] nolens aliquos perire sed omnes ad pœnitentiam reverti » : Ezech. 33. 11, « Vivo ego dicit Dominus, nolo mortem impii, sed ut convertatur a via sua, et vivat ». Ita et Sap. 11. 24, — 12. 18, ubi narratur Deus Ægyptios et Chananæos non uno impetu sed paulatim exterminasse, eo fine ut ad pœnitentiam eos adduceret, « Parcis autem omnibus, quoniam tua sunt Domine, qui amas animas ». Cf. Hurter, n. 115.

III. Patres quod attinet, « græcos sibi esse contrarios ultro fatetur Jansenius.. Quoad latinos, S. Augustinus, S. Prosper.. consonant Patribus græcis. Nam S. Augustinus (« lib. de spiritu et littera », cap. 33) hæc habet : « Vult autem Deus omnes homines salvos fieri, et in cognitionem veritatis venire; non sic tamen, ut eis adimat liberum arbitrium, quo vel bene vel male utentes, justissime *judicentur* ». Ex quibus verbis hoc invictissimum exsurgit argumentum : Deus ex S. Augustino sincere

vult salvos fieri illos homines, quos judicaturus est ; atqui Deus omnes prorsus homines, nullo excepto, judicaturus est; ergo Deus ex S. Augustino sincere vult omnes et singulos homines, nemine excepto salvos fieri. » Perrone, n. 479. — Dicit etiam S. Ambrosius (in Ps. 39, n. 20), « Ille omnes suos vult esse, quos condidit et creavit; utinam tu homo non fugias et te abscondas; ille etiam fugientes requirit et absconditos non vult perire ». Plures alios Patres tum græcos tum latinos exhibet v. g. Stentrup, « Soteriologia », t. 1, thes. 32, pp. 361-373: qui et alia S. Augustini testimonia citat et ponderat thes. 33, pp. 387-416.

IV. Quærunt Patres frequenter undenam fiat, ut non omnes salventur. Respondent vero constanter, inde id esse, quia « non omnes accedere voluerunt », quia « homines seipsos fraudant generali beneficio », quia « sibi ipsis sunt invidi », quia « homines salvari nolunt, Deus autem necessitatem non imponit. » Ambros., Paulinus, Chrysost., Œcumen. — Ita Franzelin, thes. 50: qui alia perplurima ibi indicat testimonia tum Patrum, tum conciliorum particularium quæ sæcc. V et IX, doctrinam nostræ contrariam in Lucido et Gotteschalco damnarunt.

Prob. secunda pars. — **I**. Ex 2 Cor. 5. 14. « Si unus pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt »; cf. Rom. 5.15, sqq.; Ephes. 2. 3-5. — Apostolo pronuntiante, pro illis omnibus mortuus est Christus, qui mortui sunt in Adamo; atqui omnes et singuli homines (una excepta B.Virgine) mortui sunt in Adamo, « in quo omnes peccaverunt »; ergo pro omnibus et singulis hominibus mortuus est Christus. — Tournely, qu. 17, a. 10.

II. Pro iis mortuus est Christus, quorum est Salvator et pro quorum peccatis factus est sacrificium propitiatorium ; atqui Christus ex S. Paulo (1 Tim. 4. 10) « est Salvator omnium hominum, maxime fidelium » et ex S. Joanne (1 Epist. 2.2) « est propitiatio [ἱλασμος sacrificum propitiatorium] pro peccatis nostris [idest omnium fidelium]: non pro nostris autem tantum, sed etiam pro totius mundi » ; ergo.

III. Ex 1 Tim 2. 5,6, « Unus enim Deus, unus et mediator Dei et hominum homo Christus Jesus, qui dedit redemptionem semetipsum pro omnibus ». — Ex his verbis, Christus mediator seipsum redemptionem dedit pro iis omnibus, quorum unus est Deus ; atqui omnium et singulorum hominum unus est Deus ; ergo pro omnibus et singulis hominibus Christus mediator seipsum obtulit. — Vid. Tournely, l. c.

IV. S. Augustinus (« contra Julianum », lib. 11, cap. 4) ut ostendat omnes contraxisse peccatum originale, citatis Apostoli verbis 2 Cor. 5. 14 (« Si unus pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt »), *morte Christi pro omnibus* utitur tanquam medio demonstrationis; atqui nisi certum exploratumque fuisset tunc temporis apud omnes, Christum reipsa pro omnibus, nemine excepto, mortuum esse, nullius roboris fuisset argumentum S. Augustini ad adstruendam in omnes et singulos, nemine excepto, peccati originalis transfusionem. — Prætermissis testimoniis SS. Leon. M., Ambros., Prosper. (vid. Perrone, n. 484) commemorare juvat verba S. Hieronymi (epist. 69, aliter 83, n. 1), « Mentitur Joannes Baptista et digito Christum et voce demonstrans : « Ecce agnus Dei, qui tollit peccata mundi », si sunt adhuc in sæculo quorum Christus peccata non tulerit.. ».

V. Ex verbis Conc. Trid., sess. 6, cap. 3, « Etsi ille [Christus] pro omnibus mortuus est, non omnes tamen mortis ejus beneficium recipiunt; sed ii duntaxat, quibus meritum passionis ejus communicatur ». — Si qui sunt, pro quorum salute Christus non est mortuus, sunt ii, quibus meritum passionis ejus non communicatur; atqui ex Tridentino etiam pro istis mortuus est Christus; ergo. Perrone, n. 484.

Solvuntur Objectiones

96. Obj. 1. Voluntatem Dei salvificam universalem probamus ex verbis Apostoli, « vult omnes salvos fieri »; atqui in Scriptura vox « omnis » sæpe habet partialem tantum significationem (v. g. 1 Cor. 6. 12, « omnia mihi licent » : Ib. 10. 33, « per omnia omnibus placeo » ; Ib. 13. 7, « omnia credit, omnia suffert [charitas] »); ergo.

Resp. *Dist. Maj.* Probamus doctrinam nostram ex toto contextu, *conc. :* ex sola voce « omnes », *nego*.

Dist Min. Scriptura aliquando restringit applicationem vocis « omnis », *conc. :* hoc loco, *nego*.

Inst. Ipsa Scriptura restringit extensionem vocis « omnes », si alibi dicit Christum animam suam dedisse redemptionem pro *multis*; atqui ita Matth. 20. 28 dicit se Christus venisse « dare animam suam redemptionem pro multis »; ergo non valet argumentum.

Resp. *Dist. Maj.* Si hoc dicit sensu exclusivo, ita ut « multi » non sint omnes omnino, *conc. :* aliter, *nego*.

Contradist. Min. Christus venit dare animam suam redemptionem pro multis, idest non pro paucis tantum sed, juxta loca citata in probatione, pro omnibus omnino, *conc. :* pro aliquibus tantum, *nego*, vel *subd. :* quoad effectum in actu secundo, *conc. :* quoad affectum et efficaciam in actu primo, *nego*.

Obj. 2. S. Augustinus exponit verba Apostoli, « vult omnes homines salvos fieri » triplici modo : 1. per distributionem accommodam negativam (quam dicunt), ita ut nemo salvetur nisi volente Deo (contra Julian., l. 4, c. 8, n. 42), quemadmodum si in aliqua civitate unicus esset ludimagister, dici posset, « *Omnes iste hic litteras docet*, non quia omnes discunt, sed quia nemo nisi ab illo discit » (de prædest. sanct., c. 8, n. 14) ; 2. per distributionem accommodam affirmativam, de generibus singulorum, ita ut ex omnibus nationibus, conditionibus, etc., aliqui salventur (Enchirid., c. 103), quemadmodum dicuntur Pharisæi decimasse « menthum et rutam et *omne* olus » (Luc. 11. 42) ; 3. per voluntatem causalem, « quoniam nos facit velle » et orando procurare hominum salutem, quemadmodum Spiritus sanctus dicitur clamare « Abba, Pater » (Gal. 4. 6), eo quod nos facit clamare (de corrept. et grat., c. 15, n. 47) ; atqui triplex hæc explicatio excludit universalem voluntatem salvificam ; ergo.

Resp. *Dist. Maj.* Triplicem hanc explicationem proponit S. Augustinus ob rationes polemicas, per argumentum ad hominem, et secundum peculiare ipsius principium de multiplici ejusdem Scripturæ loci sensu litterali, *conc. :* ut unice et exclusive veram interpretationem Apostoli, *nego*. — S. Augustinus videlicet sæpius (v. g. conf., l. 12, capp. 20, 21, 31 : de doctr. Christ., l. 3, c. 27, n. 38 : vid. Stentrup, « Soteriologia », vol. 2, pp. 353, 354 ; Franzelin, p. 507, not.) docet plures posse esse sensus litterales ejusdem Scripturæ textus (v. g. verborum, « In principio creavit Deus cœlum et terram ») : et nostri quidem loci, præter triplicem explicationem objectam, quam ipse primus ex Patribus proposuit et opinative tantum (cf. Franzelin, p. 507 ; Hurter, n. 118), communem interpretationem tradit in libro « de spir. et litt. » (jam in probatione cit.). Cum vero Pelagiani, contra quos agebat S. Augustinus, textum epistolæ ad Timoth. intelligerent de absoluta et efficaci voluntate divina, dicerentque ipsum significare, Deum omnibus æqualiter concedere hominibus auxilia naturalia (liberum arbitrium, etc.) ad vitam æternam attingendam, ita tamen ut deinde ab unoquoque

homine unice penderet, citra respectum ad prædestinationem divinam aut gratiam supernaturalem, utrum ipsam vitam æternam naturæ viribus revera obtineret necne: hinc S. Augustino monstrandum erat, citatum textum, etiamsi intelligeretur de voluntate absoluta et efficaci, minime habere debere sensum ab adversariis excogitatum, sed multiplici alio sensu ita commode explicari posse, ut firma semper maneat, etiam circa hominis salutem, voluntatis divinæ *absolutæ* efficacia. Cf. Cercià, proleg. 2, pp. 56, 57 ; Jungmann, n. 288.

Dist. Min. Triplex ista explicatio excludit voluntatem salvificam universalem, quæ sit absoluta et efficax, *conc. :* quæ sit antecedens, *nego.* — Etenim 1. de hac voluntate antecedente textum Paulinum distincte intelligit S. Doctor (de spir. et litt.) ; 2. ex ipsa, seu (quod eodem recidit) ex morte Christi pro omnibus, probat contra Pelagianos peccati originalis universalitatem (contra Julian. c. 6, nn. 8, 14, 24); 3. ipsam supponit quando asserit gratiam sufficientem collatam omnibus; imo 4. cohærenter omnino, ut liquet, cum hac antecedente voluntate, docet locis objectis, *a*) omnes qui actu salvántur ex Dei voluntate salvari, idque *b*) ex omni conditione et genere, ac *c*) Deum velle et facere nos hominum salutem orando promovere. Cf. Franzelin, thes. 52, p. 508.

Inst. S. Augustinus, quem sequitur S. Fulgentius, passim rejicit, contra Pelagianos, voluntatem Dei salvandi omnes homines; atqui doctrina hujusmodi non est admittenda ; ergo.

Resp. *Dist. Maj.* Rejicit absolutam et efficacem voluntatem salvificam, in sensu ab hæreticis intento (ita nempe, ut omnibus dentur æqualiter media naturalia eaque sola ad salutem obtinendam), *conc. :* rejicit voluntatem universalem antecedentem, *nego.*

Obj. 3. Si Christus mortuus est pro solis ovibus, non est mortuus pro omnibus hominibus; atqui (Jo. 10. 15) testatur se ponere animam pro solis ovibus ; ergo.

Resp. *Dist. Maj.* Non est mortuus pro omnibus hominibus quoad efficaciam in actu secundo aut effectum principalem, *conc. :* quoad efficaciam in actu primo, seu quoad affectum, ac gratiæ necessariæ et sufficientis largitionem, *nego.*

Nego Min. Dicit enim tantum Christus, « animam meam pono pro ovibus », quin excludat alios.

Inst. Pro iis solis mortuus est Christus, pro quibus rogavit

Patrem (tanquam mediator) ; atqui ex ipso Christo (Jo. 17. 9), pro solis discipulis (non pro mundo) rogavit ; ergo.

Resp. *Dist. Maj.* Pro iis solis mortuus est Christus, pro quibus oravit aliquando, *conc.* : pro iis solis, pro quibus dicitur hoc versiculo orasse, *nego.*

Dist. Min. Pro solis discipulis oravit perseverantiam in fide et caritate quam habuerunt (« Pater sancte, serva eos in nomine tuo »), *conc.* : non oravit pro aliis, *subd.* : non oravit pro mundo, formaliter ut est mundus seu inimicus Deo, *conc.* : pro hominibus qui sunt in mundo, licet non sint actu discipuli, *nego* ; rogat enim (v. 20) non pro discipulis tantum, « sed et pro eis qui credituri sunt », imo eo fine, « ut credat mundus quia tu me misisti » (v. 21). Cf. Franzelin, thes. 49, pp. 492, 493.

Obs. Capitulum Concilii Carisiaci de morte Christi pro omnibus, damnavit Conc. Valentinum tantum ex falso supposito ; quasi scilicet docuisset istud capitulum, Christum mortuum esse etiam pro jam damnatis et pro ipsis dæmonibus. Cf. Perrone, n. 532.

97. **Propositio III.** Eorum etiam infantium, quibus, sive in lucem editis, sive in utero materno, absque ulla parentum aut aliorum culpa decedentibus, nullâ humanâ industriâ baptismus applicari potest, Deus sincere vult salutem.

Prob. Extensio voluntatis salvificæ in revelatione hisce notis describitur : 1. Deus vult salutem omnium, quorum ipse est Deus et Creator : « Omnes homines vult salvos fieri ; unus enim Deus » (1 Tim. 2. 4) ; 2. Vult salutem omnium, qui sunt homines illius specificæ naturæ, qua Christus Redemptor est homo : « Omnes homines vult salvos fieri ; unus enim Deus, unus et mediator Dei et hominum homo Christus Jesus » (ibid.) ; 3. Vult per Christum restaurationem ad salutem omnium qui in Adam ceciderunt : « Si enim unius Adæ delicto multi (οἱ πολλοι) mortui sunt, multo magis gratia Dei et donum in gratia unius hominis Jesu Christi in plures (εἰς τους πολλους) abundavit » (Rom. 5. 15) ; atqui hæ notæ sine ulla distinctione infantibus quibuscumque, æque ac adultis communes sunt : etenim, ut interrogat S. Augustinus (l. 4, contra Julian., c. 8), « numquid parvuli homines non sunt, ut non pertineant ad id quod dictum est, omnes homines ? » Cf. Franzelin, thes. 53 ; Cercià, t. 1, lectt. 9, 10.

Solvuntur Objectiones

98. Obj. 1. Ex textu citato primæ epistolæ ad Timotheum, vult Deus homines ad salutem venire per agnitionem veritatis; atqui parvuli qua tales non possunt ad agnitionem veritatis venire; ergo in isto textu non agitur de voluntate Dei salvifica erga parvulos. — Ita Vasquez (in Primam Partem, d. 96. n. 10).

Resp. *Dist. Maj.* Vult Deus omnes homines venire ad agnitionem veritatis consummatæ in cœlis, *conc.*: ad agnitionem veritatis inchoatam hujus vitæ, *subd.*: diverso modo pro diversis conditionibus (nempe parvulos per habitum fidei in baptismo acceptum: adultos autem per actualem agnitionem), *conc.* : omnes eodem prorsus modo, *nego. Contradist. Min.* — Sed vel hoc omisso,

Nego conseq. et concl. Etenim verba Scripturæ etiam quam maxime generalia intelligenda semper sunt secundum capacitatem subjecti. Ita v. g. in præcepto Dominico (Matth. 18, 19; Marc. 16. 16), « Docete omnes gentes, baptizantes eos : qui crediderit et baptizatus fuerit, salvus erit », licet verba « docete », « qui crediderit », directe respiciant solos adultos, verba tamen « baptizate », « qui baptizatus fuerit, salvus erit », etiam parvulos comprehendunt. Cf. Franzelin, thes. 53, pp. 512, 513.

Obj. 2. Ex S. Augustino (de bono persev., c. 12), « Plerumque festinantibus parentibus et paratis ministris, ut baptismus parvulo detur, *Deo tamen nolente* non datur, qui eum parvulum in hac vita non tenuit ut daretur » ; ita et alibi sæpius (v. g. Op. imperf. contra Jul., 6, c. 12 ; de grat. et lib. arb., n. 44). — Ex S. Augustino, noluit Deus baptismum aliquorum infantium ; atqui hoc componi nequit cum vera de eorum salute voluntate ; ergo.

Resp. *Dist. Maj.* Hoc dicit S. Aug. de voluntate consequenti (prævisis scilicet impedimentis vel ex hominum arbitrio vel ex ordine physico naturæ constituto), *conc.* : de voluntate antecedenti, *nego.* Agebat scilicet S. Doctor contra Pelagianos qui dicebant adeptionem salutis ex sola industria humana aut ex meritis naturalibus pendere, minime vero ex gratuita Dei misericordia ; et contra hos opportune adduxit S. Doctor exempla parvulorum, quibus *de facto* humana industria et merita nihil profuerunt. Hinc liquet omnino agere S. Augustinum de voluntate Dei consequente. Proinde *contradist. Min.* — Cf. Cercià, proleg. 2, p. 93 ; Franzelin, pp. 527, 528.

Obj. 3. Ut dicatur Deus sincere velle voluntate etiam antecedente parvulorum salutem, omnino requiritur, in præsenti œconomia ut velit serio eorum baptisma ; atqui non vult Deus serio baptisma eorum, qui citra humanam culpam ipso privantur; ergo.

Resp. *Dist. Maj.* Requiritur, ut serio velit eorum baptisma voluntate conditionata (idest, quatenus in ordine quem ut provisor generalis sapienter constituit, causæ secundariæ non obstant), *conc.*: voluntate absoluta et efficaci, *nego.*

Contradist. Min. Horum baptisma non vult Deus voluntate absoluta et efficaci, *conc.* : voluntate conditionata et antecedenti, *nego.* — Deus, ut provisor generalis, propter fines sibi cognitos, præsentem rerum ordinem decrevit, et in eo, ex gratuita omnino misericordia, medium salutis providit quod est omnibus, etiam parvulis, applicabile. Hæc est ergo voluntas salvifica antecedens seria et activa. Si tamen pro determinatis aliquibus parvulis, ex concursu et influxu mutuo causarum secundarum (vel liberarum vel naturalium) in hoc ordine existentium, fit aliquando impossibilis hujus remedii applicatio, minime exigi potest ut Deus per miraculum interveniat ad iis baptisma directe obtinendum. Hoc enim idem esset ac exigere voluntatem absolutam et consequentem. — Præterea commemorandum est, 1. ex plurium auctorum sententia, nonnisi propter aliquam hominum culpam, directe aut indirecte, aut propter defectum orationis accidere, ut pueri sine baptismo decedant ; et 2. parvulos ita decedentes, ex probabiliori sententia, nullas pœnas sensûs pati, nulloque bono debito privari, sed gaudere e contra (materialiter loquendo) beatitudine naturali. Cf. Franzelin, pp. 516-522.

CAPUT TERTIUM

De Divinæ Voluntatis Affectionibus et Virtutibus

99. **Prænotanda.** — I. Affectus qui supponunt commotionem sensilem (ac proinde « passiones » dicuntur) aut etiam spiritualem, Deo, Spiritui purissimo et immutabili, non proprie sed tantum metaphorice attribuuntur (cf. n. 27). Tales sunt tristitia, timor, audacia, ira. — *Gaudium* vero seu delectatio qua voluntas quiescit in bono possesso, proprie tribuitur Deo, sicut et *amor*, ut jam dictum est : imo ex doctrina S. Thomæ (qu 20,

a. 1) amor est primus actus et motus voluntatis, et radix aliorum. Cf. Billot, p. 250.

II. Virtutes, quatenus sunt habitus aut qualitates uti in creaturis, non possunt Deo simplicissimo attribui, sed tantum quatenus sunt perfectiones : et quidem illæ tantum proprie Deo adscribuntur quæ nullam involvunt imperfectionem. Hinc non sunt formaliter in Deo virtutes plures morales, v. g. fortitudo, temperantia, mansuetudo : harum enim munus est contrarias passiones moderare ; item nec pœnitentia quæ peccatum præsupponit ; nec obedientia et humilitas quæ important subjectionem et imperfectionem. Ex virtutibus autem theologicis fides et spes non sunt in Deo, bene vero charitas. Imo hæc est fons omnium virtutum quæ Deo tribuuntur, præcipue vero 1. *liberalitatis* qua quis largitur aliis sua bona ex amore beneficentiæ citra spem retributionis aut emolumenti ; 2. *magnificentiæ* quæ est illa liberalitas quæ magna et excelsa beneficia aliis confert ; 3. *misericordiæ* quæ constat in voluntate prompta sublevandi alienam miseriam, quamque in Deo esse exigit amor et philanthropia divina (Tit. 3. 4, juxta græc.), et sæpissime declarat Scriptura (v. g. Ps. 148. 8, « Miserator et misericors Dominus... » ; Ps. 32. 5, « Misericordia Domini plena est terra » : vid. concordant. Bibl. ad verb.). Cf. Kleutgen, nn. 581, sqq. ; 594, sqq.

III. De *justitia* accuratius inquirunt theologi, non quidem *an* sit in Deo, cum ipsi eam sæpissime adscribant Scripturæ (v. g. Ps. 10. 8, « Justus Dominus et justitias dilexit » ; Jer. 11. 20, « Judicas juste »), sed *quomodo*. — Distingui solet justitia 1. *legalis* quæ ordinat actiones singulorum ad bonum commune, 2. *distributiva* quæ ordinat bonum commune ad singulos proportionaliter ad merita, præsertim in distributione honorum et favorum, 3. *vindicativa* quæ punit reos ex amore recti ordinis (hæc quatenus respicit bonum ordinem est legalis, quatenus servat proportionem est distributiva : cf. Lehmkuhl, t. 1, n. 753), 4. *commutativa* quæ dirigit actiones mutuas privatorum ad æqualitatem rei ad rem.

1. Esse in Deo justitiam *legalem* et *distributivam*, evidens est *a*) ex Scriptura quæ docet Deum retribuere unicuique juxta opera ejus bona aut mala (Cf. Matth. 16 27 ; 1 Cor. 3. 8 ; 2 Tim. 4. 7) ; *b*) ex congruo ordine qui in creatis rebus tum necessariis tum liberis obtinet ; etenim ut ait S. Thomas (qu. 21, art. 1), « ordo congruus familiæ vel cujuscumque multitudinis guber-

natæ demonstrat hujusmodi justitiam in gubernante ». — 2. In hac justitiæ legalis et distributivæ administratione inveniri rationem aliquam justitiæ *commutativæ*, notat Kleutgen (n. 598) post S. Thomam, nam *a*) Deus nec remuneratur infra meritum nec punit ultra demeritum, et *b*) promissio et pactum quoddam intercedit : tamen non habetur justitia commutativa proprie dicta, quia *a*) creatura nihil potest offerre Deo quod ita sit suum, ut non sit Dei, potiori adhuc titulo ; rursus *b*) illud ipsum quod ex suo offert, ultra condignum recompensatur a Deo (Billot, p. 252). — 3. Justitiam *vindicativam* esse in Deo negaverunt olim Marcionitæ, ac recentius aliqui in Germania (v. g. Hermes) ea præcipue de causa, ut videtur, quia justitia vindicativa juxta descriptionem Tournely, Liebermann et aliquorum aliorum non permitteret Deum peccatum quodvis citra condignam satisfactionem dimittere (cf. Kleutgen, nn. 600, 606).

100. **Propositio.** Est in Deo justitia vindicativa.

Prob. I. Quod sæpius dicitur in S. Scriptura non licet tropice explicare, nisi aliqua ratio manifesta exigat ; atqui sæpius S. Scriptura ultionem et vindictam Deo attribuit nec datur ratio has locutiones tropice exponendi ; ergo.

Prob. Min. per partes. — 1. Ex pluribus locis præsertim Psalmorum et Prophetarum citari possunt v. g. Ps. 93. 1, « Deus ultionum Dominus » ; v. 23, « reddet illis iniquitatem ipsorum » ; Rom. 12, 19, ex Deut. 32. 35, « Mihi vindicta, ego retribuam » ; Prov. 6. 34, Eccli. 5. 10, 12. 4, ubi dies judicii dicitur « dies vindictæ », et Is. 34. 8, 61. 2, Jer. 46. 10, etc., « dies ultionis ».

2. Nullam esse rationem hæc dicta tropice interpretandi, constat ex vera descriptione justitiæ vindicativæ, cujus videlicet munus est punire reos ex amore boni ordinis.

II. Justitia vindicativa est ea quæ inclinat ad puniendos reos ob amorem boni ordinis ; atqui justitia movet Deum ad puniendos reos ob amorem boni ordinis ; ergo in Deo est justitia vindicativa.

Prob. Min. ex Ps. 10. 7, 8, « Ignis et sulphur et spiritus procellarum pars calicis eorum [peccatorum]. Quoniam justus Dominus et justitias dilexit ; æquitatem videt vultus ejus ». Hic dicitur justitia divina esse ratio cur peccatores addicantur pœnis inferni ; atqui utrum voces « justus », « justitia » lato sensu, scilicet pro « sancto », « sanctitate », vel proprie sumantur,

idem est sensus, cum idem sit motivum puniendi, nempe amor boni ordinis moralis ; ergo. — Cf. Kleutgen, n. 602.

Dices. Qui se ulciscitur gaudet de pœna pro injuria inflicta; atqui Deus ex Scriptura non delectatur in perditionibus nostris (Tob. 3. 22 : cf. Sap. 1. 17.) ; ergo non est admittenda in Deo justitia vindicativa.

Resp. *Dist. Maj.* Gaudet saltem de pœna quatenus per eam bonus ordo restituitur, *conc.* : gaudet semper de pœna in se, *nego*.

Contradist. Min. Deus non delectatur in pœnis propter ipsas, *conc.*: in ordine bono et triumpho suæ justitiæ quæ requirit ut hæ pœnæ infligantur, *nego*. Cf. S. Thom., 1. 2, qu. 87, a. 3, ad 3.

Inst. Qui pœnas peccato debitas gratis remittit, non habet justitiam vindicativam ; atqui Deus pœnas peccato debitas gratis remittit (Rom. 3.24) ; ergo.

Resp. *Transeat Major.* — *Dist. Min.* Gratis remittit respectu Christi sponsoris hominum, *nego* (ipse enim plenam satisfactionem exhibuit) ; respectu hominum ipsorum, *subd.*: eo sensu quod nulla humana actio sufficiat ad satisfaciendum propria virtute, *conc.* : quod non requiratur ut applicativa satisfactionis Christi, *nego*.

QUÆSTIO TERTIA

DE HIS QUÆ PERTINENT AD INTELLECTUM ET VOLUNTATEM

101. « Consideratis his quæ ad voluntatem absolute pertinent, procedendum est ad ea quæ respiciunt simul intellectum et voluntatem. Hujusmodi autem est *providentia* respectu omnium, *prædestinatio* vero et *reprobatio*, et quæ ad hæc consequuntur, respectu hominum specialiter in ordine ad æternam salutem. » S. Thom., procem. qu. 22. — Hinc triplex caput.

CAPUT PRIMUM

De Providentia Divina

102. **Prænotanda.** — I. Providentia ex S. Thoma (l. c., art. 1) est « ratio ordinis rerum in finem in mente divina præexistens », et « præsupponit voluntatem finis : nullus enim præcipit de agendis propter finem, nisi velit finem ». — Distinguit S. Doctor ipsam *providentiam* seu rationem ordinis, quæ est æterna, a *gubernatione* seu dispositione et exsecutione ordinis, quæ est temporalis : multi tamen auctores sub nomine providentiæ includunt etiam gubernationem rerum (ita Tongiorgi, n. 309; De Maria, p. 343 ; Jungmann, n. 252 ; cf. Lessius, « de Perf. Div. » lib. 11, n. 2) ; et sic intellecta providentia habet etiam adjunctam voluntatem, ut patet.

II. De providentia divina erraverunt, præter atheos, 1. illi qui omnia mundana casui aut fato et necessitati ex sideribus seu aliunde provenienti subjiciebant, 2. illi qui putabant Deum saltem de rebus minutis et vilibus non curare. Ita antiquitus ex gentilibus Fatalistæ et Epicurei, inter Christianos vero Marcionitæ et Priscillianistæ. His consentiunt ex recentioribus Deistæ et Materialistæ, qui omnia, quæ eveniunt, evolutioni cuidam necessariæ

tribuunt, negantque mundum, etiamsi primitus creatus dicatur, jam providentiâ divinâ gubernari.

103. **Propositio**. Est in Deo rerum omnium providentia. — De fide ex Conc. Vat. (const. « de fide Cath. », cap. 1), « Universa vero quæ condidit Deus providentia sua tuetur atque gubernat ».

Prob. I. Ex Scriptura : In illo est rerum omnium providentia, cui 1. cura est de omnibus, qui 2. omnia disponit suaviter atque gubernat, et citra cujus voluntatem 3. nec minimum quid accidit ; atqui hæc omnia docent Scripturæ de Deo ; ergo in Deo est providentia rerum omnium.

Ad Min. Hæc loca citari possunt : 1. Sap. 6. 8, « Æqualiter cura est illi de omnibus » ; Ib. 12. 13, « cui cura est de omnibus ». — 2. Ib. 8. 1, « Attingit a fine usque ad finem fortiter, et disponit omnia suaviter » ; Ib. 14. 3, « Tua autem, Pater, providentia gubernat ». — 3. Matth. 10. 29, 30, « Unus passer non cadit super terram sine Patre vestro : vestri autem capilli capitis omnes numerati sunt ».

II. Eatenus patet Dei providentia, quatenus patet ejus efficientia (cum enim sciens et volens operetur, omne propter aliquem finem efficit) ; atqui ejus efficientia extenditur ad omnia et singula, etiam vilissima et minutissima ; ergo. — Cf. S. Thom., a. 2.

III. Si non esset in Deo providentia, hoc oriretur vel ex defectu scientiæ, vel ex defectu potentiæ, vel ex defectu voluntatis, vel (præsertim si agatur de rebus minimis) ex repugnantia aliqua cum divina majestate ; atqui 1. non ex defectu scientiæ : Deus enim novit rerum omnium naturam, novit media ad finem quemcumque, et impedimenta quæ occurrere possint ; 2. non ex defectu potentiæ : omnia enim ex ipso pendent ; 3. non ex defectu voluntatis : hoc enim argueret in Deo ignaviam aut insipientiam ; 4. non ex repugnantia aliqua cum divina majestate : « si enim divina majestate indignum non sit res quaslibet viles creare, neque ipsam dedecere potest easdem regere » (Collet, qu. 7) ; ergo. — Cf. Valentia, qu. 22, punct. 1.

IV. Illa sententia non est admittenda quæ in desertionem cultus divini, imo et in ipsius Dei negationem duceret ; atqui 1. si nullam curam aut providentiam haberet Deus de rebus terrenis, superflua et inutilia essent templa, sacrificia, orationes, etc. : imo 2. qui detraheret Deo providentiam, eo ipso negaret

eum supremum, omniscium, optimum, omnipotentem esse, aliis verbis negaret eum Deum esse; ergo. — Hoc duplex argumentum sæpe adhibent Patres: ita v. g. 1. S. Aug. (« de utilit. credendi », c. 16), « Si Dei providentia non præsidet rebus humanis, nihil est de religione satagendum »; et Lactantius (« de Ira Dei », c. 8), « Si Deus colentium obsequio nullam gratiam refert, quid tam vanum, tam stultum, quam templa ædificare, sacrificia facere, dona conferre, rem familiarem minuere, ut nihil assequamur? »: hoc jam viderat ipse Cicero. (de Nat. deorum, l. 1). — 2. Dicit idem Lactant. (contra Epicurum), « Si est Deus, utique providens est, ut Deus; nec aliter potest ei divinitas attribui, nisi et præterita teneat, et præsentia sciat, et futura prospiciat... ». Similia tradunt Tertull. et Clemens Alex. (apud Petav., de Deo, lib. 8, c. 1.).

V. Aliud habetur divinæ providentiæ argumentum *a posteriori*, seu ex rebus a Deo conditis et effectis, vel in ordine physico vel in ordine morali: in his enim rebus et in earum varietate et harmonia, veluti in litteris, paginis, et voluminibus quibusdam, legere possunt omnes tum docti tum indocti magnam Dei circa omnes providentiam, ut dicit Petavius (l. c., c. 3) cum SS. Patribus (v. g. Prospero et Basilio). — Cf. Lessius, « de Perf. Div. », lib. 11 (præsertim nn. 42-55).

Solvuntur Objectiones

104. Obj. 1. Si Deus omnia providet, providet etiam peccata; atqui hoc dici nequit; ergo non est providentia omnium.

Res. *Dist. Maj.* Providet de peccatis (ea nempe permissa et prævisa ad bonos fines ordinando, v. g. ad manifestandam divinam justitiam aut misericordiam, ad opportunitatem virtutis et meriti martyribus aliisque procurandam, etc.), *conc.:* providet ipsa peccata, *subd.:* permissive et quoad physicam entitatem actûs cujusvis voluntarii, licet peccaminosi, *conc.:* quoad ipsam malitiam formalem, *nego.*

Obj. 2. Nulla est providentia in iis quæ fiunt prodige, frustra et inutiliter; atqui in rerum natura perplurima ita fiunt, ut videre est v. g. in floribus, seminibus, ovis etc., quæ sterilia manent, in aviculis et aliis animantibus immature occisis, in organis « rudimentariis » plurium animalium; ergo.

Resp. *Dist. Maj.* Nulla est providentia in iis quæ relate sal-

tem ad finem generalem revera fiunt prodige et inutiliter, *conc.* : in iis quæ frustra fiunt apparenter tantum, aut relate ad finem particularem, *nego*.

Dist. Min. Plura videntur nobis frustra fieri relate ad fines particulares, *conc.* : revera frustra fiunt relate saltem ad finem generalem, *nego*. — Dicit S. Ambrosius (hexaem., l. 3, c. 9), « Nihil inane germinat terra ; quod tibi putas inutile, aliis utile est... et sæpe eadem quæ tibi noxia sunt, avibus aut feris innoxium ministrant pabulum » ; et S. Isidorus (de summo bono, l. 1, c. 9), « Si extremum vermiculum naturæ malum dixeris, universæ creaturæ injuriam facis ». Omnes certe creaturæ, eo ipso quod manifestant aliquo gradu Dei potentiam, finem suum *principalem* attingunt. Imo creaturarum ipsarum utilitati *generali* aliquo modo inserviunt, ut fatentur nonnulli scientistæ hodierni de ipsis organis « rudimentariis » quæ tanti faciebat Darwin. Cf. S. Thom. 1. qu. 22, a. 2 ; Boedder, « Natural Theology », nn. 118, 120 ; Mivart, « On Truth », pp. 465, sqq., 474, sqq. — Præterea, posita semel existentia Creatoris infinite perfecti, prorsus constare nobis debet, ob rationes in se sapientissimas licet nobis adhuc inscrutabiles, omnia ab ipso fieri et dirigi. « Si in alicujus opificis officinam imperitus intraverit, videt ibi multa instrumenta, quorum causam ignorat, et si multum est insipiens, superflua putat... Quorum tamen usum quoniam novit artifex, insipientiam ejus irridet, et verba inepta non curans, officinam suam constanter exercet... Tam stulti sunt homines, ut apud artificem hominem non audeant vituperare, quod ignorant... in hoc autem mundo, cujus conditor et administrator prædicatur Deus, audent multa reprehendere, quorum causas non vident ; et in operibus atque instrumentis omnipotentis artificis volunt se videri scire, quod nesciunt. » S. August., de Genesi contra Manich., l. 1, c. 16. Cf. Boedder, pp. 188, 189.

Obj. 3. Non decet magnum regem terrestrem de minimis occupari ; ergo a fortiori non decet Deum de minimis providere. — Quod confirmatur ex Apostolo (1 Cor. 9. 9), « Numquid de bobus cura est Deo ? » ; et ex S. Hieron. (supra, n. 49, cit.).

Resp. *Dist. Anteced.* Id non decet regem terrestrem, eo quod ob vires ejus finitas et imperfectas nequeat omnibus intendere, ac reservet sibi negotia majora, *conc.* : id fit ex eo quod sit magnus, *nego* : « omnis enim scientia operativa (ait S. Thom., a. 3, ad 1) tanto perfectior est, quanto magis particularia con-

siderat, in quibus est actus ». Proinde neganda est paritas. — Verba autem Apostoli et S. Hieron., ut jam dictum est, excludunt tantum *specialem* illam providentiam circa res inferiores quam Deus habet de homine: ac ipse Dominus (Matth. 10. 29) dicit de passeribus, « unus ex illis non cadet super terram sine Patre » ; cf. Ps. 146. 9.

Obj. 4. Si Deus omnia providerit ab æterno immobilis est providentia ; atqui data immobili providentia inutilis esset oratio v. g. pro serenitate aëris, pro salute corporis, etc. ; ergo.

Resp. *Dist. Min.* Inutilis esset oratio, si providentia excluderet activitatem creaturarum, *conc.* : si disponit res ad finem per causas medias, *nego* : « etenim (ut ait Billot, p. 257) inter causas secundas quæ in Providentiæ ordine præparantur ad certos effectus, inveniuntur etiam causæ impetrativæ ».

Inst. Agentia naturalia sunt ad unum determinata et ex necessitate producunt effectum ; atqui si circa effectum talium agentium valeret oratio, mutabilis esset Dei providentia ; ergo.

Resp. *Dist. Maj.* Ad unum determinata sunt *singula* eorum (extra casum miraculi), *conc.* : concursus harmonicus (seu « combinatio ») eorum et effectus generalis inde sequens certa lege determinatur, *nego* : aëris enim serenitas v. g., ac consequens regionum fertilitas, sanitas, etc., salvis legibus naturalibus per diversas et (quoad nos) accidentales habitudines virium physicarum multum variantur.

Dist. Min. Mutabilis esset providentia, si isti effectus non essent ab æterno provisi ut dependentes ab oratione, creaturæ, *conc.* : si provisi sunt ut dependentes ab oratione, *nego*. Proinde (concludit Billot, p. 258), « simile est dicere, non esse orandum ut aliquid consequamur a Deo, quia ordo suæ providentiæ est immutabilis, ac si diceretur quod non esset ambulandum ut perveniamus ad locum, nec comedendum ut nutriamur ; quæ omnia patet esse absurda. In summa, valent orationes, non quasi ordinem æternæ dispositionis immutantes, sed quasi sub tali ordine etiam ipsæ exsistentes ».

105. **Obs. 1**. Providentia sumpta pro ratione ordinis rerum in finem, immediata est de singulis quibuscumque rebus non tantum in genere sed in particulari : quatenus vero includit executionem ordinis immediata non est de singulis, cum regat Deus causas inferiores per superiores tam naturales quam liberas. Vid. Billot, p. 257, post. S. Thom.

Obs. 2. Providentiam, quæ immediata est de rebus etiam minimis, *specialem* esse respectu hominum, suadet 1. ipsa ratio : ex rebus enim visibilibus, homo propter donum rationis nobilissimus est magisque propinquus et conjunctus Deo : in multitudine autem gubernata, v. g. in familia, liberi utpote nobiliores et propinquiores patrifamilias majori cura administrantur quam servi et animalia. Hoc idem constat 2. a posteriori, ex rerum visibilium universitate in qua conspiciuntur cetera ad commodum et utilitatem hominis ordinata. Tongiorgi, n. 314 ; Boedder, nn. 225, 226.

Obs. 3. Fines et effectus speciales et *particulares* ad quos singulæ res creatæ per se ordinantur aliquando frustrari, non est contra Dei providentiæ finem *generalem* et communem, qui est Dei gloria externa : deviationes enim hujusmodi prævisæ sunt et inclusæ, decreto saltem permissivo, in ordine supremo et universali providentiæ, et aliquo modo manifestant Dei attributa. — Homines Dei gloriam manifestant vel in ordine primario et antecedenter volito divinæ providentiæ, scilicet per obsequium voluntatis ac subsequentem beatitudinem, vel saltem in ordine secundario et permissivo per exhibitionem divinæ justitiæ. Cf. S. Thom., 1. qu. 19, a. 6, corp.

CAPUT SECUNDUM

De Prædestinatione

106. **Prænotiones.** — I. Vox « prædestinatio » (a verbo « destinare », quod est, ordinare in aliquem finem, et particula « præ », quæ hic significat prioritatem existentiæ) etymologice spectata, est « ordinatio alicujus rei in aliquem finem antequam existat ». — Unde 1. significatione generica omne consilium Dei utpote æternum, v. g. de creatione mundi, dicitur nonnunquam a Patribus prædestinatio. — 2. Sensu paulo strictiori nomen designat divina consilia circa salutem æternam creaturarum rationalium : ita v. g. apud theologos agitur de prædestinatione angelorum : imo aliquando apud veteres scriptores ecclesiasticos et concilia hoc nomine vocatur ipsa impiorum reprobatio (cf. Franzelin, thes. 66 ; Sardagna, nn. 465, sqq. ; Hurter, n. 128). — 3. Cum vero vox « destinare » proprius intelligatur de fine qui pendeat aliquo modo a libera voluntate destinantis,

adeoque sit distinctus a fine ad quem res ex natura sua necessarium ordinem habet (currus v. g. proprie non diceretur *destinari* ad vehendum, nec navis ad navigandum : cf. Billot, pp. 260,261; Hurter, l. c., annot.), hinc prædestinatio, aliter ac providentia communis, definiri potest cum Hurter « ordinatio hominum ad finem aliquem *supernaturalem* antequam existat ». — Ex doctrina S. Thomæ (I, qu. 23, artt. 1, 3), si prædestinatio sumitur ut *ordinatio* in finem, formaliter consistit (sicut et providentia, cujus est pars) in actu intellectus ac præsupponit in voluntate electionem finis. Sic accepta prædestinatio distinguitur secundum rationem a dilectione et electione : quæ tamen nomina multi theologi indiscriminatim sumunt. *Dilectio* scilicet est voluntas communicandi bona supernaturalia ; *electio* eadem est voluntas quatenus connotat communicationem boni supernaturalis factam uni præ altero ; *prædestinatio* demum est hæc ipsa dilectio et electio, adjuncta notione ordinationis in finem cum infallibili certitudine exitûs. Cf. Franzelin, thes. 64, pp. 667, sqq.

II. Distinguere solent theologi recentiores prædestinationem *completam* seu adæquatam, scilicet *et* ad gratiam *et* ad gloriam, ab *incompleta* seu inadæquata, scilicet *vel* ad gratiam *vel* ad gloriam. — Billot quidem (p. 266) putat prædestinationem proprie consistere in indivisibili, et includere complexum vocationis, justificationis, perseverantiæ et gloriæ, ac proinde hanc distinctionem rejicit. Ostendit autem Franzelin (thes. 56, pp. 565, sqq.) nomina « prædestinatio » et « electio » in Scriptura, apud Patres, et apud scriptores ecclesiasticos sæpe referri ad beneficia supernaturalia quælibet, licet separata, quæ in tempore conferuntur iis etiam hominibus qui ad gloriam demum non pertingant. Cf. Pesch, nn. 353-360. — Agendum est de prædestinationis existentia, causa, effectibus, proprietatibus.

Art. 1. — DE EXISTENTIA PRÆDESTINATIONIS

107. **Prænotanda.** — I. Prædestinationem negarunt 1. quotquot providentiam divinam rejecerunt, fatalem necessitatem ex siderum influxu invehentes, et alii qui cum Valentino, Basilide, etc., dicebant unumquemque hominem natura sua bonum aut malum, salvandum vel reprobandum nasci. 2. Pelagiani et Semipelagiani prædestinationem quoque impugnarunt, rati per

eam homines judicatos nasci, non judicandos, libertatem nostram perimi, tolli virtutes, hominesque in socordiam vel desperationem induci. — Vid. Tournely, qu. 22, art. 1.

II. Catharinus, duplici distincto ordine salvandorum, scilicet 1. eximie sanctorum, quales sunt v. g. B. Virgo et Apostoli, 2. eorum qui sunt inferioris sanctitatis: particulam « præ » in voce « prædestinatio » intelligit de prioritate dignitatis et excellentiæ non de prioritate existentiæ, et vocat prædestinatos eos tantum qui ad priorem ordinem pertinent. Hinc, juxta aliquos auctores docuit Catharinus, plures homines salutem consequi non quidem sine Dei præscientia, attamen sine speciali ejus providentia, seu sine prædestinatione. Juxta alios autem, prædestinationem omnimodam de nullis qui actu salvi fiunt negavit Catharinus nisi nomine: docuit tamen eximie sanctos prædestinari prædestinatione specialissima ac omnino gratuita, seu ante prævisa merita, reliquos secundum communem providentiam supernaturalem, seu post prævisa gratiæ merita. Catharini sententia posteriori modo intellecta, etsi gratis asseratur (cf. Sardagna, n. 471), nullam tamen meretur censuram, et graves habet auctores. Cf. Franzelin, thes. 59 (p. 597, annot.); Kilber (Wirceb.), n. 212.

108. **Propositio.** Est in Deo vera prædestinatio. — De fide est, non quidem ex solemni et explicita aliqua definitione sed ex constanti Ecclesiæ prædicatione: cf. Billot, p. 270; Perrone, n. 587.

Prob. I. Ex Matth. 25. 34, « Venite, benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum a constitutione mundi. » — Parare ab æterno aliquibus hominibus gloriam cœlestem, est eos prædestinare; atqui hoc textu declaratur gloria cœlestis parata ab æterno iis qui dicuntur « benedicti Patris »; ergo existit prædestinatio.

II. Fidem constantem Ecclesiæ in hac re testatur S. Aug. (de dono persev., c. 23, n. 65), « Veritatem prædestinationis hujus et gratiæ, quæ nunc contra novos hæreticos cura diligentiore defenditur, nunquam Ecclesia Christi non habuit ». Qui dicit etiam (tract. 12 in Jo., sub fin.), « Nondum apparuit judicium, et jam factum est judicium. Novit enim Dominus qui sunt ejus: novit qui permaneant ad coronam, qui permaneant ad flammam. Novit in area sua triticum, novit et paleam: novit segetem, novit et zizania. »

III. Quidquid Deus facit in tempore, illud ab æterno facere

præordinavit ac decrevit; atqui nonnullis hominibus dat gloriam in tempore ; ergo illam dare ab æterno decrevit et præordinavit, seu illos homines prædestinavit.

IV. Vita æterna est finis qui naturæ creatæ modum et proportionem excedit ; atqui ad talem finem necesse est ut creatura, quemadmodum a sagittario sagitta mittitur in signum, decreto æterno a Deo dirigatur, qui solus et naturæ quæ dirigitur, et finis ad quem illa ordinatur, et mediorum quibus ordinatur, est auctor ; ergo datur ordinatio hujusmodi in vitam æternam in Deo, seu prædestinatio. — Cf. Perrone, n. 590, ex S. Thoma, qu. 23, a. 1.

Art. 2. — DE CAUSA PRÆDESTINATIONIS

109. **Prænotanda**. — I. Quando inquiritur, « an sit vel quæ sit causa prædestinationis », non est sermo de actu Dei prædestinantis : hic enim actus ab ipsa divina essentia realiter non distinguitur, et nullam habet causam physicam aut moralem. Sed, ut ait S. Thomas (1. qu. 23, a. 5), inquiritur utrum *ex parte effectus* prædestinatio habeat aliquam causam : utrum scilicet effectus prædestinationis relate ad aliquem hominem (ut v. g. hic homo gloriam æternam adepturus sit) in prævisione et ordinatione divina nectatur cum causa aliqua morali seu meritoria : an vero sit ex absoluto Dei beneplacito sine respectu ad meritum. Quæritur, ut ait S. Thomas, « utrum Deus prædestinaverit se daturum effectum prædestinationis alicui propter aliqua merita ».Vid. Franzelin, thes. 57, init. et annot. ; thes. 64.

II. Esse causam meritoriam *principalem* prædestinationis, scilicet merita Christi, agnoscunt omnes Christiani (cf. Suarez, de Incarn., d. 41, s. 4, n. 7) : imo juxta Novatores merita Christi sunt sola causa meritoria cujusvis boni supernaturalis (cf. Id. de Prædest, l. 2, c. 21). — Prædestinationis autem causam meritoriam *secundariam* quod attinet : extra controversiam est inter Catholicos, omnino gratuitam et ante prævisa merita esse, 1. prædestinationem *adæquatam*, seu totum effectum prædestinationis (ut loquitur S. Thomas, l. c.), nempe « rationem transmissionis creaturæ rationalis in finem vitæ æternæ », de qua dicit S. Augustinus (epist. 105 ad Sixtum), « Cur illum potius quam illum liberet aut non liberet [Deus] scrutetur qui potest judiciorum ejus tam magnum profundum ; tamen caveat præci-

pitium »; item 2. omnino gratuitam esse prædestinationem *ad primam gratiam* (de qua fuit controversia S. Augustini contra Pelagianos eorumque reliquias : cf. Suarez, l. c., cc. 4, sqq.); necnon 3. prædestinationem *ad perseverantiam finalem passivam* seu opportunitatem mortis (ita saltem quoad meritum de condigno aut etiam de congruo infallibili). Cf. Pesch, nn. 360, sqq.

III. His ergo suppositis, quæstio movetur de prædestinatione ad effectum particularem *gloriæ*, utrum nempe in prædestinatione divina, gloria seorsum sumpta decernatur homini electo ex meritis gratiæ. — De hac re aliquorum theologorum opiniones ita expositæ sunt, ut non videantur satis prospicere doctrinæ ab omnibus admissæ vel ex una parte de universali voluntate Dei salvifica hominisque libertate in operibus salutaribus perficiendis, vel ex altera parte de gratuita et misericorde electione Dei.

1. Thomistæ recentiores (Bañez, Gonet, etc.) dicunt Deum, ante prævisa merita, etiam conditionate futura, ex omnibus quos voluntate antecedenti vult salvos fieri, quosdam in determinato numero ex pura misericordia specialius dilectos assumere seu eligere ad gloriam et inde ipsis præparare auxilia per se efficacia quibus illam assequantur : dum aliis non electis statuit conferre nonnisi auxilia inefficacia, quæ per se sola ad salutem nunquam perducere possint. Cf. Billuart, d. 9, a. 4, § 1 ; a. 9, § 3. — Huc fere recidit sententia Suarez, qui docet Deum ex omnibus creaturis rationalibus tot ac tales determinato numero ante prævisionem eorum operum elegisse ut regnum cœlestes determinato modo constituerent, et ex hac intentione prælucente scientia media, præparasse sic electis gratias prævisas efficaces quibus infallibiliter perducerentur ad determinatos gradus gloriæ : reliquos vero ante omnem actualem prævisionem demeritorum liberâ suâ voluntate positive exclusisse a gloria, eisque proinde ex proposito decrevisse nonnisi gratias prævisas inefficaces, ita ut cum hac reprobatione (quæ vocatur negativa, et de qua postea, n. 129) non electi componere nequeant suam æternam salutem. Verba Suarez infra, n. 113, schol. 2. tradentur.

2. Alii, quo melius consulant libertati humanæ et voluntati Dei salvificæ universali, dicunt Deum *a*) decernere quidem gratuito prædestinatis non tantum primam gratiam et gratiam finalem perseverantiæ sed et ipsum determinatum ordinem, in quo gratiæ istæ et series aliarum gratiarum efficacium ope

scientiæ mediæ prævidentur et præparantur : sed tamen *b*) non absolute et efficaciter eligere aliquem ad gloriam nisi post merita gratiæ absolute prævisa. Ita (cum aliqua explicationis differentia) Vasquez (in Primam Partem, d. 91) et plures alii theologi, uti Lessius, Toletus, Maldonatus, Tournely, Collet, Kilber, ac recentius Franzelin, Hurter, Jungmann, etc. : eam tenuisse aliquando ipsum Suarez, notat Schneemann (in historia « Controversiarum », p. 310). In hac sententia, juxta Sardagna (n. 110, qui ipse eam tenet), decretum divinum de prædestinatione S. Petri esset hujusmodi : « Cum videam [per scientiam mediam] quod si Petrus haberet hæc auxilia, poneret hæc merita, et moreretur in statu gratiæ, decerno [ex affectu specialiter benevolo et gratuito erga Petrum] ipsi dare hæc auxilia, ut ponat hæc merita ; et idcirco prædestino ipsum ad gloriam ».

3. Multi alii theologi (vel ex Societate Jesu) statuunt, *a*) Deum ex innumerabilibus ordinibus quos prælucente scientia media videt continere gratias vere et relative ad omnium hominum salutem sufficientes, proprio suo beneplacito unum determinatum ordinem eligere in quo prævidet hos et illos homines per opera supernaturalia libere posita ad gloriam perventuros, alios vero ex libertatis et gratiæ abusu, propria culpâ, a beatitudine defecturos : aperte tamen fatentur *b*) in divina prædestinatione gloriam æternam in se spectatam pendere ex meritis gratiæ libere positis, et ita ex hominis cujusvis industria et bonis operibus fieri ut ad coronam pertingat aut ab ipsa deficiat, nihilo fere secus ac in providentia generali (cujus quidem pars est prædestinatio, ut sæpius docet S. Thomas) totus cujusque hominis cursus mortalis, secundum diversa quæque adjuncta, una cum tempore et modo mortis etc., ab æterno præordinatur, quin tamen inde causæ vel necessariæ vel liberæ ab operatione propria et convenienti impediantur (1), id quod sic illustrat Bellarminus (de grat. et lib. arb., l. 2, c. 15, « Ad alteram confirma-

(1) Dicit Molina (in qu. 23, artt. 4 et 5, d. 1, membr. 13 : edit. Paris, p. 543), « Quod arbitramur est : Deum omnia omnino quæ futura erant prævidentem, ita sua sapientia, bonitate, misericordia, ac justitia unico electionis actu simul elegisse ex parte sua totum eum ordinem rerum, qui a prima rerum constitutione cœpit, et usque ad consummationem sæculi decurret, ac si, non existente in eo præscientia de rebus per arbitrium futuris, eundem per partes, prout res successu temporis evenissent, elegisset ».

tionem »), præcipuus hujus sententiæ auctor : « Simile esset, inquit, si insignis aliquis medicus certo sciret tali pharmaco febrem curari et intendens aliquem curare, ejusmodi pharmacum illi præberet. Tunc enim certa esset salus ægroto ex voluntate atque intentione medici ; et tamen vere ac proprie pharmacum illud adhibitum esset causa sanitatis. » Ex recentioribus hanc sententiam tenent Cercià et Billot : videtur etiam fuisse sententia Molina (1), et forsan (vid. infra, n. 113, schol. 1) ipsius S. Thomæ.

IV. Ex his sententiis : 1. Non videtur prima, in utravis forma, universali Dei voluntati salvificæ et hominis libertati satis consulere. Etenim *a*) Thomistæ dicunt Deum nulla prælucente scientia media, ex genere humano aliquos determinatos eligere ad gloriam eisque decernere, præter gratias sufficientes communes, auxilia illa specialia ab intrinseco efficacia sine quibus repugnet opera salutaria poni et cum quibus illa opera nedum infallibiliter sed et insuperabiliter ponantur : quæ tamen auxilia, juxta hos auctores, non electis consulto et ex industria negantur (vid. Franzelin. p. 553, et annot.). — *b*) Suarez vero et qui cum eo sentiunt, admittentes scientiam mediam decretis divinis prælucere, dicunt Deum ante prævisionem absolutam operum actualium, non tantum efficaciter et absolute eligere ex humano genere aliquos determinatos ad gloriam, sed et aliis ex industria præparare gratias tantum inefficaces, et positive velle eorum exclusionem a gloria tanquam a beneficio indebito.

2. Duæ aliæ sententiæ videntur satis providere voluntati Dei salvificæ et humanæ libertati, quin tamen ad Pelagianismum aut Semipelagianismum declinant. Dum enim ex una parte agnoscunt Deum ex infinitis ordinibus quos in scientia media cognoscit, illum libere eligere in quo, pro diversa cooperatione cum gratia ejusve rejectione, prævidentur aliqui determinati homines gloriam adepturi alii in peccatum propriâ culpâ lapsuri

(1) Ita (loc. cit., membr. 9 : p. 495), « omni prorsus dubio semoto », affirmandum ducit, « nullum adultum prædestinatum esse in vitam æternam, *nisi per propria merita*, quæ, auxiliis et donis divinis nihil omnino impedientibus, in potestate liberi arbitrii situm sit re ipsa habere, vel non habere, ut maluerit ; qua de causa laudi et merito illi tribuuntur... Simul observa me non dixisse, adultos prædestinatos esse propter propria merita, sed per propria merita : illud enim esset falsum ; hoc autem est verum. »

et in eo perituri: tamen ex alia parte dicunt, *a*) in ordine isto præparari omnibus ex sincera voluntate eorum salutis gratias vere sufficientes, quarum efficacia pendeata cooperatione libera voluntatis quin requiratur auxilium aliud novum, ita ut ab ipsius hominis consensu vel dissensu actualis efficacia vel inefficacia gratiæ habeatur; et *b*) hominem nullum a gloria demum excludi nisi consequenter ad ipsius opera mala et finalem impœnitentiam.

3. Nec tamen videntur hæ sententiæ (2 et 3, pp. 136, 137) multum discrepare. Docent enim communi consensu : *a*) in prædestinatione divina merita gratiæ esse causam proximam gloriæ, ac decretum *conferendi* gloriam esse consequens ad prævisionem bonorum operum (vid. Billot, pp. 277, 288, 289; Cercià, p. 152): unde manifeste consequitur, omnibus qui merita habent ad vitæ finem, dandam esse et gloriam. *b*) Hæc tamen merita concedunt omnes ex gratia esse : ac præterea, a solo Deo ipso pendere sine respectu ad merita humana electionem illius ordinis in quo prævidentur hi et illi merita et gloriam adepturi, alii vero propriâ culpâ perituri. Ita v. g. Lessius (apud Schneemann, « Controv. », pp. 312, 390) (1), et ex recentioribus Franzelin (thes. 55, schol., pp. 561, 562; thes. 58, p. 594; thes. 60, pp. 619, 620; thes. 64, pp. 658, etc.), Pesch (nn. 366, 395). His porro admissis, parum videtur referre, utrum dicatur homo gratuito prædestinatus *ad gloriam* (obtinendam per merita gratiæ) an tantum *ad gratiam et merita* (quibus infallibiliter rependetur gloria). Adulto enim cui decernitur gloria decernantur oportet et gratiæ merita : cui autem decernuntur gratia finalis et merita (vel ordo in quo habentur) decernitur et præparatur infallibiliter et gloria. Et has opiniones non multum differre respectu gratuitæ electionis divinæ, jam notaverat Bellarminus ex una parte et Lessius ex altera (apud Schneemann, pp. 311-313); fatetur videlicet Bellarminus, Lessium « mediate ponere electionem ad gloriam esse omnino gratuitam. Vult enim electionem ad gratiam efficacem cum perseverantia finali, quæ infallibiliter ducit ad gloriam, esse omnino gratuitam, atque ita resolvit tandem electionem ad gloriam in

(1) In opusculo autem de Prædest., edit. Paris., p. 270, negat diserte Lessius, totam istam seriem gratiarum eodem signo rationis præparari electo, vultque posteriores gratias prædestinari propter bonum usum præcedentium.

meram Dei gratiam. » Similiter quoad conciliationem prædestinationis cum libertate humana, dicit Tournely (qu. 22, a. 2, p. 594), « In eorum autem opinione, qui existimant scientiam conditionatorum decreto prædestinationis priorem esse, ex æquo ac sine ullo sanioris doctrinæ periculo, defenditur prædestinatio sive ante sive post merita prævisa : parumque interesse videtur, quam volueris partem amplecti » (cf. Ibid., p. 524). Item, ex ipso Billuart (d. 9, a. 4, § 3), tota quæstio levioris foret momenti (nempe de ordine tantum decretorum juxta nostrum concipiendi modum), si semel concederent « Congruistæ » (idest scientiæ mediæ defensores), gratias prædestinatorum esse vi sua intrinseca, seu ex prædeterminatione physica, efficaces.

V. Id tantum in secunda sententia prout a pluribus nunc exponi solet difficile explicatu habetur, quomodo scilicet possit Deus decernere absolute et efficaciter gratiarum seriem aut ordinem, in quo clarissime videt ipse ope scientiæ mediæ contineri certissime horum et illorum hominum salutem, quin simul velit eo ipso absolute et efficaciter non tantum ipsa media sed et *finem*, nempe illorum hominum æternam gloriam : haud aliter quam ille qui v. g. sciens applicat ignem stuppæ, eo ipso vult stuppam comburi. Vim hujus difficultatis (quam tractat Franzelin, thes. 64, pp. 663-667) agnovit Lessius (opusc. cit., p. 271), ex quo, qui « vellet omnes illas gratias in eodem signo rationis esse prædefinitas pro salvandis, eo nomine quod sint efficaces, nihil in re differret ab iis qui statuunt præviam electionem ad gloriam : et tota ipsius disputatio nihil esset nisi inanis quædam logomachia ». Cf. Cercià, proleg. 3, lect. 6, pp. 107, sqq.

VI. Præter has celebriores, commemorandæ sunt : 4. sententia illorum qui cum Ysamberto, post Ocham, Gabrielem Biel, et Catharinum (cit. apud Vasquez, d. 89, n. 10), docent eximios quosdam Sanctos prædestinari ad gloriam ante prævisa absolute merita, reliquos post ; 5. sententia eorum qui cum Greg. de Valentia (in speciali opusculo) docuisse feruntur prædestinationem supposità scientià medià, fieri ad gratiam simul et gloriam citra ullam prioritatem etiam rationis. Hanc quintam sententiam juxta aliquos docuit Petavius, ex quo (l. 9, c. 12, n. 4) consistit prædestinatio in « serie quadam ac veluti aurea catena », « quæ a prima vocatione ad ultimam salutis adeptionem, aptis invicem et connexis variis gratiæ præsidiis texitur, quorum singula mutuum habent ordinem, invicemque pendent, ac *simul* divinæ præ-

destinationi objiciuntur omnia ». Solet tamen Petavius pro secunda citari sententiâ : cf. l. 10, c. 2, n. 5. — His ergo expositis, utilius erit distinctius declarare quod præcipue commodi et solatii habent sententiæ secunda et tertia, et a nullo Catholico negatur, nempe quod prædestinatio Dei, juxta verba S. Prosperi (ad object. Vincent. 12), « multis est causa standi, nemini est causa labendi ». Hinc

110. **Propositio.** Prædestinatio ad gloriam fit per merita gratiæ : seu, in prædestinatione æterna Dei, merita gratiæ sunt causa gloriæ.

(1) Argumenta ex Scriptura sacra. — **I.** Ex Matth. 25. 34, sqq., « Venite benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum a constitutione mundi : esurivi enim et dedistis mihi manducare : sitivi... ». — Regnum cœlorum aliquibus præparare a constitutione mundi, est eos prædestinare ad gloriam ; atqui ex verbis citatis, gloria electis ita præparatur a Patre, ut pendeat tamen a bonis eorum operibus; ergo prædestinatio ad gloriam fit per merita gratiæ. — Interpretatio alia incongruum hunc importaret sensum, « Possidete propter merita, quod vobis paratum est citra merita ».

II In divinis litteris monemur, ut magna diligentia, timore et sollicitudine rem salutarem agamus (1 Cor. 10. 12, « Itaque qui se existimat stare videat ne cadat » ; Philipp. 2. 12, « Cum metu et tremore vestram salutem operamini » ; Rom. 11. 22, etc.) ; atqui ejusmodi timor et sollicitudo plane inutilis esset si in prædestinatione divina gloria æterna non penderet ab operibus gratiæ ; ergo.

III. In Scripturis vita æterna promittitur omnibus ut corona, bravium, etc., sub conditione, ut servent mandata, ut certent in agone, ut currant usque ad metam, ut Christo compatiantur, etc. (Matth. 19. 17 ; 1 Cor. 9. 24-27 ; 2 Tim. 4. 8 ; 1 Petr. 5. 4.; Apoc. 2. 7, 26 ; Rom. 8, 17, etc.) ; atqui hæ promissiones inanes essent, si gloria non nectitur in prædestinatione divina cum meritis tanquam effectus cum causa ; ergo.

IV. Ex 2 Petr. 1. 10, « Fratres magis satagite, ut per bona opera certam vestram vocationem et electionem faciatis. » — S. Petrus hoc loco hortatur fideles ut per bona opera certam faciant suam electionem (nempe, juxta plures, ad gloriam) ; atqui si gloria electis decernitur sine respectu ad merita gratiæ (aut si hæc ipsa merita per auxilia physice prædeterminantia et nulla-

tenus ab homine dependentia dicantur haberi), electio nullatenus, etiam quoad nos, incerta est, et inutilis est Apostoli hortatio; ergo.

111. **(2) Argumentum ex SS. Patribus.** — S. Irenæus (l. 4, c. 76) dicit, « Deus autem omnia præsciens utrisque apte præparavit habitationes, eis quidem, qui inquirunt lumen incorruptibilitatis, et ad id recurrunt, benigne donans hoc, quod concupiscunt lumen: aliis vero id contemnentibus, et avertentibus se ab eo, et id fugientibus, et quasi semetipsos excæcantibus, congruentes lumini adversantibus præparavit tenebras, et his, qui fugiunt ei esse subjecti convenientem subdidit pœnam ». — Ita et S. Jo. Chrys. (in Ephes. hom. 1, n. 2), « In charitate nos prædestinavit : non a laboribus et recte factis hoc fit sed a charitate [Dei], neque a charitate sola sed etiam ex nostra virtute; nam si a charitate sola, oporteret omnes esse salvos ». — S. Cyrill. Alex. (thesaur. ass. 26) ad Matth. 20. 23 (« Non est meum dare vobis, sed quibus paratum est a Patre meo »), « Servator iniquum esse censuit summum honorem prompte conferre petentibus... iis enim deferri æquius est, quibus præscientia Patris ob virtutis excellentiam hoc præparavit ». Similiter et S. Aug. (in Ps. 126, n. 4), « Quid est, non est meum dare vobis. Non est meum dare superbis : hoc enim adhuc erant : sed si vultis accipere, nolite esse quod estis. Aliis paratum est ; et vos alii estote et vobis paratum est. » — Alludens ad verba Apostoli (Rom. 8. 29), « Quos præscivit et prædestinavit », dicit S. Ambrosius (de fide, l. 5, n. 83), « Non enim ante prædestinavit quam præsciret, sed quorum merita præscivit, eorum præmia prædestinavit ». In eadem verba Sedulius Hibernus, « Hos quos præscivit futuros devotos sibi, ipsos elegit ad promissa præmia capienda ». — S. Fulgentius (de verit. prædest., c. 5), « Sicut per misericordiam præparavit [Dominus] gratuitum justificationis donum, ita per justitiam præparavit æternæ justificationis præmium ».

Obs. — De sententia S. Augustini valde disputatur. Eum docuisse prædestinationem ad gloriam ante prævisa merita, asserunt non tantum fautores hujus sententiæ sed et aliqui ex eorum adversariis, v. g. Petavius, Maldonatus, Toletus. Hanc vero fuisse S. Doctoris sententiam, negant alii theologi : ita (præter Tricassinum, celebrem S. Augustini interpretem) Vasquez, Valentia, Lessius, Kilber, Sardagna, Franzelin (thes. 63). Res ergo incerta videtur.

112. (3) Argumenta ex ratione theologica. — **I.** Eodem modo et eodem ordine præparantur in prædestinatione Dei beneficia gratiæ et gloriæ, quo modo et ordine in tempore conferuntur; atqui in tempore confertur gloria propter merita; ergo et in divina prædestinatione præparatur gloria ut danda propter merita.

Major est principium quod 1. enuntiat S. Thomas (ad Rom. 8), « Eadem ratione Deus omnia beneficia, quæ nobis confert in tempore, præparavit nobis ab æterno »; quod 2. admittunt omnes de iis quæ gratuito conferuntur in tempore; quodque 3. irrationabiliter negaretur de iis quæ propter merita conferuntur. 4. Hoc totum agnovit S. Augustinus *a*) statuendo sæpius prædestinationem et donationem, quæ sunt in Deo una effectrix voluntas relata ad unum eundemque effectum, differre sola connotatione *futuri* et *præsentis* in uno eodemque effectu, non vero ex parte modi et ordinis quo Deus vult effectum; *b*) fatendo Semipelagianos ideo errare de gratuita prædestinatione ad fidem quia docebant initium fidei *conferri* propter merita; *c*) declarando dona et beneficia quæ conferuntur ex aliquo merito (v. g. ex merito congruo, finalem perseverantiam propter proprias orationes; donum fidei propter orationes aliorum) esse in eodem ordine præparata et destinata. Cf. Franzelin, thes. 57, pp. 575, sqq.

II. Illa doctrina admittenda est, ex cujus negatione exhortationes ad bene operandum, ad peccatum vitandum, etc. redderentur inutiles, socordia et incuria propriæ salutis induceretur, et zelus animarum superfluus evaderet; atqui hæc omnia, ut patet, juxta logicam vera essent, si in divina prædestinatione gloria æterna non penderet ex meritis nostris supernaturalibus; ergo. — Admissâ vero nostrâ doctrinâ, contrarium omnino elucet. Cum enim ordo in prædestinatione divina non alius sit quam ordo exsecutionis in tempore cumque per diligentem usum præsentis gratiæ, per orationes, etc., ulteriora beneficia supernaturalia imo et ipsam perseverantiam finalem suppliciter emereri possimus (ut videbitur ubi de Gratia), multum valet per Dei gratiam sollicitudo et cura de propria salute. — Loca aliqua S. Augustini huc spectantia citat Franzelin, thes. cit., p. 579: « Constat alia Deum danda etiam non orantibus sicut initium fidei, *alia non nisi orantibus præparasse*, sicut usque in finem perseverantiam » (de Dono persev., n. 39). « Si qui sunt nondum

vocati, pro eis ut vocentur oremus ; *fortasse enim sic prædestinati sunt, ut nostris orationibus concedantur, et accipiant eandem gratiam*, qua velint esse et efficiantur electi » (ib., n. 60).

Vide apud eundem Franzelin (thes. 58, p. 591) alia S. Augustini loca in quibus fundamentum habet effatum illud aliquando S. Doctori tributum, « si non es prædestinatus, fac ut prædestineris ».

III. Prædestinatio utpote pars providentiæ, scilicet ordinatio hominis in finem supernaturalem, respicit effectus suos tanquam inter se ordinatos et connexos ; atqui diversi effectus prædestinationis in quolibet homine ita inter se connectuntur ut quilibet eorum (justificatio, merita, perseverantia, gloria) vel sit ipsa cooperatio et responsio libera hominis sub gratia vel a tali cooperatione tanquam a causa partiali vel saltem conditione pendeat ; ergo prædestinatio ad gloriam fit cum respectu ad nostram cooperationem liberam et meritum. Vid. Valentia, d. 1, qu. 23, punct. 4, § 6, « tertio probatur ».

Obs.—Si cui videntur allata argumenta nedum nostram propositionem ostendere sed et prædestinationem ad gloriam post prævisa merita suadere, « in suo sensu abundet » : attamen Patres quod attinet, non est dissimulandum, quod jam notaverant S. Augustinus et S. Prosper ac distincte monet ipse Petavius (l. 9, c. 3, n. 1, 2), antiquiores Patres de hac re nonnisi breviter, minus accurate, et in sermonibus ad captum popularem temperatis ut plurimum locutos esse : imo nonnulla quæ dicunt, s. strictius sumantur, significare non tantum ipsam gloriam seorsum, sed et primam gratiam, propter prævisa merita prædestinari.

113. **Scholion 1. de sententia S. Thomæ.**— Effectum totum prædestinationis, gratiam scilicet et gloriam, non cadere sub merito, certe docet S. Thomas (1, qu. 23, a. 5) : prædestinationem autem ad gloriam formaliter esse per gratiæ merita non negat. Ita (l. c.), « Nihil prohibet aliquem effectum prædestinationis [in particulari] esse causam et rationem alterius... sicut, si dicamus, quod Deus præordinavit se daturum alicui gloriam ex meritis, et quod præordinavit se daturum alicui gratiam, ut mereretur gloriam. » — Ex S. Doctoris scriptis anterioribus hæc loca citasse juvabit : 1. « Et hoc quidem [præscientiam scilicet meritorum esse rationem prædestinationis] rationabiliter diceretur, si prædestinatio respiceret tantum vitam æternam, quæ datur meritis « (ad Rom. 8). — 2. « Voluntas [Dei]... non

habet causam... Sed tamen effectus voluntatis ejus, scilicet ipsum volitum ordinatum ad bonitatem suam, potest procedere ex aliqua causa quam Deus præscivit ab æterno ; et istum ordinem causæ ad causatum Deus vult, et vult quod effectus sit quia causa est ; non autem ita quod causalitas referatur ad voluntatem, sed ad volitum : et ista causa voliti non volendi, dicitur ratio quædam voluntatis ex parte effectus. Sed hæc causa in quibusdam habet completam rationem causæ, quandoque vero est tantum dispositio. Ita etiam ad duplicem effectum prædestinationis diversimode se habet nostra operatio, quia opus meritorium informatum gratia est causa meritoria gloriæ ; sed opus bonum præcedens gratiam non est causa meritoria ejus, sed solum dispositio quædam. Unde patet quod prædestinatio causam non habet, sed habet rationem ex parte effectus, secundum quam rationabilis et justa dicitur. » (1. dist. 41, qu. 1, a. 3.) — 3. « Prædestinatio, respectu secundi effectus, habet rationem justitiæ distributivæ, scilicet respectu gloriæ : et ideo possumus dicere quod Deus dat isti gloriam et non illi, quia iste meretur, et non ille ; et similiter vult quod iste habeat et non ille, quia iste dignus est et non ille » (Ib. ad 2). — 4. « In intellectu prædestinationis includitur voluntas consequens, quæ respicit opera non quasi causam voluntatis [divinæ, ut in se est], sed sicut causam meritoriam gloriæ et sicut præparationem ad gratiam » (Ib. ad 5). — 5. « Si enim Stephanus pro persecutoribus non orasset, forte Paulus salvus non fuisset : sicut si aliquis non faceret opera meritoria, non acciperet coronam quæ prædestinata est sibi. Nec tamen prædestinatio frustrari potest : quia præscitum est a Deo quod iste tali causa et tali ordine salvabitur. » (Ib., a. 4, ad 2.) — His certe convenit propositio nostra : ex iis præterea liquere S. Thomam prædestinationem ad gloriam post prævisa merita docuisse, affirmant plures, ut Franzelin, thes. 64 ; Schrader, « Comment., 4 de Prædest. » ; Lesserteur, « S. Thomas et la Prédestination » (2 part, artt. 3, sqq.) : cf. « Etudes Religieuses », 1888, t. 2, pp. 179, sqq. — Subjungere licet hunc *S. Bonaventuræ* locum (1 dist. 41, a. 2, qu. 2), « Non prædestinat [Deus] hominem ad salutem, nisi per merita, nec reprobat, ut perveniat in damnationem, sine meritis. Et ideo non solum est nostra salus ex parte Dei, sed ex parte nostra, et cum ipse velit omnes salvos fieri, et omnibus gratiam impertiri, solum ex nostra malitia vel negligentia venit defectus nostræ salutis. »

Scholion 2. de sententia Suarez. — Ut mens Suarez exhibeatur, juvat quædam ex tractatu ejus « de prædestinatione » (edit. Vivès, t. 1) hic subjicere. — Supposita in Deo scientia conditionata seu media (quam distincte ac sæpius docet Suarez, v. g. l. 1, c. 7, nn. 5, sqq. : l. 5, c. 4, n. 1 : l. 6, c. 2, nn. 4, 5 ; c. 6, n. 3), asserit (l. 6, c. 4, n. 6.), « divinam prædestinationem initium sumpsisse ab efficaci intentione Dei, qua statuit tot ac tales homines vel angelos ad beatitudinis præmium et hæreditatem in tali perfectione seu gradu infallibiliter obtinendum ordinare seu destinare » : et (n. 7) « ex hac intentione... omnibus et singulis.. sic dilectis ea media gratiæ conferre, quæ per scientiam conditionatam prænoverat futura esse in eis efficacia, seu infallibiliter habitura effectum intentum si eis darentur». Eodem sensu dixerat (l. 2, c. 25, n. 3.), « ad perfectionem et pulchritudinem regni cœlestis pertinere », ut ex directa, et efficaci intentione divina in tali numero, pondere, et mensura totum constitueretur ex talibus membris, sub tali capite, in talibus gradibus, seu mansionibus constitutis » : paritérque loquitur (l. 6, c. 2, n. 7) de voluntate « qua Deus statuit, non eligere plures, nec præparare aliis media efficacia ». Cf. Franzelin, thes. 55, n. 1.

Quoad alios vero qui non sint sic dilecti nec in hoc determinato numero inclusi, dicit Suarez (l. 6, c. 4, n. 13), « quamvis per conditionatam scientiam præviderit Deus plura media et auxilia, quibus hi homines infallibiliter salvarentur, si eis data fuissent, nihilominus ea dare noluit, sed solum illa, quæ juxta communem rerum ordinem prævidit fore impedienda, vel non fuisse acceptanda, et in hoc omnes reprobos fecit quodammodo æquales. Atque in hac voluntate reprobatio illa, quam negativam vocant, consummata est. » — De hac negativa reprobatione, seu voluntate ac præfinitione, qua Deus actu positivo noluit præeligere tales determinatas personas ad gloriam, ac proinde noluit eis præparare gratias congruas (cf. l. 6, c. 2, n. 8), docet 1. eam esse « ante præscientiam absolutam futurorum peccatorum actualium » (l. 5, c. 4, nn. 6, 7), « non habere causam ex parte hominis, sed pendere ex sola libera voluntate Dei » (l. 5, c. 8, n. 6 : cf. c. 5, nn. 5, 6, 8) ; 2. « non esse in potestate hominis... cum reprobatione negativa, actu ponere seu componere suam æternam salutem » (l. 5, c. 8, n. 8).

Art. 3. — DE EFFECTIBUS PRÆDESTINATIONIS ADÆQUATÆ

114. **Prænotanda**. — I. Effectus prædestinationis adæquatæ seu completæ sunt generatim, ut ait Sardagna (n. 474), « omnia illa beneficia gratuita, quæ Deus ob merita Christi præparavit prædestinatis ex voluntate efficaci illos perducendi ad beatitudinem ». — Unde constat, tres conditiones requiri ad hoc ut aliquid sit effectus prædestinationis, 1. ut sit a Deo prædestinationis auctore, 2. ut sit ex meritis Christi (« Non enim aliud sub cœlo nomen est datum hominibus, in quo oporteat nos salvos fieri » : Act. 4. 12), ideoque pertineat aliquo modo ad ordinem supernaturalem, 3. ut certissime ad vitam æternam perducat. — Quatuor præcipue sunt, de quibus inquirunt theologi, an sint proprie prædestinationis effectus nempe 1. bona supernaturalia, 2. bona naturalia, 3. mala naturæ aut pœnæ, 4. malum culpæ aut ejus permissio.

II. Bona naturæ esse prædestinationis effectus, negant aliqui auctores (v. g. Franzelin, thes. 56, p. 563 ; Lessius, « de Prædest. » sect. 1), putantes, juxta usum plurium Patrum, prædestinationem proprie dici tantum de donis intrinsece seu ontologice supernaturalibus, non vero de extrinsece supernaturalibus, v. g. de naturalibus beneficiis salutem æternam electorum respicientibus (cujusmodi sunt ortus a parentibus Catholicis, bona educatio, etc.) : contraria tamen sententia vocatur a Suarez (« de Prædest. », l. 3, c. 7, n. 5) « communis theologorum sententia, quam docet divus Thomas ».

III. Item mala naturæ et pœnæ negant aliqui esse prædestinationis effectus, cum non sint per se supernaturalia : affirmant vero alii, quia ista mala a Deo ex speciali providentia in ordine ad salutem propter merita Christi prædestinatis obveniunt (vid. Rom. 8. 17, 18, 28 ; Act. 14. 21 ; Philipp. 1. 29).

IV. Peccatum ipsum qua tale non esse prædestinationis effectum fatentur omnes, cum ipsum nec sit a Deo, nec per Christi merita, nec conferat ad gloriam assequendam. — Ob easdem causas negant plures *permissionem peccati* esse prædestinationis effectum (ita v. g. Kilber, n. 245) ; affirmant vero aliqui (v. g. Suarez, l. c., c. 8, nn. 4, sqq. ; Charmes, p. 251 ; Billuart, q. 9, a. 6, § 3), quia ista permissio videtur sæpe (juxta Scripturam et Patres) ordinari a Deo ad majorem prædestinatorum sanctificationem eorumque finalem perseverantiam.

V. Tandem de bonis supernaturalibus theologi communiter ex verbis Apostoli, Rom. 8. 30 (« Quos autem prædestinavit, hos et vocavit; et quos vocavit, hos et justificavit ; quos autem justificavit, illos et glorificavit ») sequentem tradunt propositionem.

115. **Propositio**. Efficax vocatio et justificatio electorum, eorumque glorificatio sunt effectus prædestinationis adæquate sumptæ.

Prob. Hæc tria sunt prædestinationis effectus, si 1. in iis inveniantur conditiones requisitæ, si 2. constituant perfectam et integram liberationem in sensu S. Augustini, ex quo (« de Dono Persev. » c. 14), prædestinatio est « præscientia et præparatio beneficiorum Dei, quibus certissime liberantur, quicumque liberantur », si 3. ad ipsa revocari possint omnia quæ ad gloriam obtinendam conferunt ; atqui res ita se habet ; ergo.

Prob. Min. per partes. — 1. His tribus conveniunt omnes conditiones : sunt enim a Deo, per merita Christi, et ad gloriam efficacissime conducunt.

2. Perfectam liberationem constituunt : cum per gratiam actualem (vocationem) et habitualem (justificationem) homo liberetur a servitute peccati, per gloriam autem ab omni miseria et corporis et animæ.

3. Ad hæc tria revocantur omnia quæ ad gloriam conducunt : « ad *vocationem* nempe auxilia gratiæ tam externa quam interna ; ad *justificationem* habitus virtutum theologicarum et dona Spiritus Sancti, gratiæ sacramentales et perseverantia finalis supernaturalium ; ad *glorificationem* principia ac dona gloriæ tum essentialis tum accidentalis, sive animam sive corpus respicientia ». Kilber, n. 243.

Obs. — Dicitur in propositione « *efficax* vocatio et justificatio », quia (ut ait Kilber, l. c.) « effectus prædestinationis non est (ob defectum tertiæ ex conditionibus recensitis) gratia illa quæ effectu caret omni : si tamen aliquem [cf. Suarez, l. c., c. 6, n. 5] saltem effectum habet, v. g. dispositionis ad conversionem, vel si habuit quidem effectum, sed qui postea per peccatum fuerit deletus, simpliciter adhuc effectus prædestinationis appellatur ; quia in *primo* casu vere ac per se, in *secundo* autem, quatenus reviviscens per subsequentem pœnitentiam, ad gloriam conducit ». Ita et Suarez (l. c., cap. 4, n. 5) contra alios, de justificatione et gratia quam prædestinatus peccando amittit.

Art. 4. — De prædestinationis certitudine

116. **Prænotandum.** — Hæc quæstio potest duplici sensu intelligi : 1. an prædestinatio certa sit *in se* objective, idest an certo et infallibiliter consequatur effectum suum ; 2. an certa sit *respectu prædestinati*. — De primo sensu erraverunt Pelagiani et Semipelagiani dicentes prædestinationis certitudinem libertati humanæ ac curæ salutis repugnare : erraverunt de secundo sensu Calvinistæ, asserentes non tantum certam esse in se prædestinationem, sed etiam unumquemque fidelem de sua prædestinatione certum esse debere. Cf. Tournely (qu. 22, art. 4). Hinc duplex statuenda est propositio.

117. **Propositio I.** « Prædestinatio secundum se est certa, et immutabilis : non imponit tamen prædestinatis necessitatem » (Kilber, n. 219).

Prob. prima pars. — Quod Deus præscivit et decrevit certissimum est : neque enim scientia infinite perfecta falli potest nec decretum Omnipotentis impediri ; atqui decrevit Deus ut prædestinati sint beati, illudque futurum præscivit ; ergo prædestinatio est certissima. — Hinc dicit S. Aug. (lib. de Corr. et Gr., c. 7, n. 14), de prædestinatis, « Horum si quisquam perit, fallitur Deus : sed nemo eorum perit, quia non fallitur Deus. Horum si quisquam perit, vitio humano vincitur Deus : sed nemo eorum perit, quia nulla re vincitur Deus. » — Argumenta aliquando desumpta ex Jo. 10. 27 ; 13. 18 ; 1 Jo. 2. 19, non videntur decretoria.

Prob. secunda pars. — Prædestinatio mutabilis esset vel ex parte Dei vel ex parte hominis ; atqui neutrum dici potest ; ergo.

Prob. Min. per partes. — 1. Si mutabilis esset prædestinatio ex parte Dei, Deus mutaret decretum efficax gloriam æternam his et illis hominibus dandi ; atqui Deus sapientissimus consilium non mutat ; ergo.

2. Si mutabilis esset prædestinatio ex parte ipsorum electorum, posset homo reddere præscientiam divinam fallibilem et voluntatem absolutam Dei inefficacem ; atqui hæc repugnant ; ergo.

Prob. tertia pars. — Si prædestinatio electis imponeret necessitatem hæc esset vel ex Dei præscientia, vel ex ejus decreto, vel ex mediis quibus eos ad gloriam transmittit ; atqui non ex his ; ergo.

Prob. Min. per partes. — 1. Non ex scientia divina : hæc est enim scientia speculativa et consequens, quæ supponit objectum suum (vid. supra, n. 62).

2. Non ex decreto divino : hoc enim in systemate Moliniano supponit opera libera cognita saltem ut futuribilia (seu scientiâ mediâ).

3. Non ex mediis : hæc enim (in eodem systemate) sunt auxilia quæ non ex intrinseca natura antecedenter et insuperabiliter efficacia sunt, sed cum actu bono non conjunguntur nisi per determinationem liberam voluntatis humanæ (gratiâ quidem excitatæ et elevatæ). — Cf. Kilber, l. c.

Solvuntur Objectiones

118. Obj. 1. Dicit S. Petrus (2 Epist. 1. 10), « Satagite ut per bona opera certam vestram vocationem et electionem faciatis » ; atqui si prædestinatio est certa, hæc dici non possunt ; ergo.

Resp. 1. *Dist. Maj.* S. Petrus loquitur de electione ad fidem et gratiam, *conc.:* ad gloriam, *subd. :* de electione conditionata, *conc. :* de electione absoluta, *nego.* — Sed his aliquorum responsionibus omissis,

Resp. 2. *Dist. Maj.* Hortatur Apostolus fideles ut faciant electionem seu prædestinationem certam et compertam (lato sensu) tum sibi ipsis tum aliis, *conc. :* in se ipsa, *nego.* Cf. S. Thom., 1, qu. 23, a. 8, corp.

Obj. 2. S. Paulus (v. g. 1 Cor. 9. 27, « Corpus meum in servitutem redigo, ne forte, cum aliis prædicaverim, ipse reprobus efficiar ») timebat ne reprobus fieret ; atqui S. Paulus fuit prædestinatus ; ergo prædestinatio non est certa.

Resp. *Dist. Maj.* S. Paulus timebat, eo quod adhuc ignoraret, utrum esset prædestinatus, *conc.:* eo quod non crederet decretum prædestinationis esse apud Deum certum, *nego.*

Obj. 3. Fieri potest ut prædestinatus in peccatum incidat et in eo moriatur ; atqui hoc repugnat certitudini prædestinationis; ergo.

Resp. *Dist. Maj.* Hoc fieri potest sensu diviso et antecedenter (ad decretum scilicet et prævisionem Dei), *conc. :* in sensu composito et consequenter, *nego.*

Obj. 4. Ex Apoc. 3. 11, « Tene quod habes, ut nemo accipiat coronam tuam ». — Qui habet coronam est electus ; atqui ex textu perdi potest corona ista; ergo non est certa prædestinatio.

Resp. *Dist. Maj.* Qui habet coronam ex prædestinatione est electus, *conc.* : qui habet coronam ex merito gratiæ est eo ipso electus, *nego.*

Contradist. Min. Potest perdi corona ad quam quis habet jus præsens per gratiam, *conc.* : potest perdi corona ad quam quis est prædestinatus, *subd.* : potest perdi ad tempus, *conc.* : finaliter, *nego.*

Obj. 5. Prædestinatio idem est ac « liber vitæ » (nempe notitia Dei), in quo scripti sunt electi ; atqui ab hoc libro deleri possunt qui sunt inscripti : ut constat ex Ps. 68.29, « Deleantur de libro viventium, et cum justis non scribantur » : Exod. 32. 32, « Aut dimitte eis hanc noxam, aut si non facis, dele me de libro tuo quem scripsisti » : Rom. 9. 3, « Optabam ego ipse anathema esse a Christo pro fratribus meis » ; ergo non est immutabilis prædestinatio.

Resp. *Dist. Maj.* « Liber vitæ » aliquando significat prædestinationem, *conc.* : semper, *nego.* aliquando enim intelligitur etiam de gratia (cf. S. Thom., 1, qu. 24, a. 3), imo et de vita temporali.

Dist. Min. Si per « librum vitæ » intelligitur gratia aut vita temporalis, ab ipso deleri possunt inscripti, *conc.* : si intelligitur prædestinatio, *nego.* — In textu ergo Psalmi prædicitur lapsus impiorum : imo juxta Perrone, n. 605, significatur tantum eorum exclusio e censu verorum Israelitarum. In loco autem Exodi agitur de vita temporali : vel, si intelligitur de vita gloriæ et de prædestinatione, sicut et locus S. Pauli, *dist.* : Hæc deletio rogatur sub conditione, quæ cognoscitur non implenda, ad demonstrandum scilicet amorem erga fratres et confidentiam erga Deum, *conc.* (« sicut si filius dilectus, ait Billuart, d. 9, a. 7, diceret patri volenti dimittere servum : Aut eum non dimitte, aut me cum ipso dimitte »); rogatur absolute, *nego.*

Obj. 6. S. Augustino tribuitur effatum, quod in ejus scriptis fundamentum habet, « Si non es prædestinatus, fac ut prædestineris » ; atqui illud effatum supponit prædestinationem mutabilem esse ; ergo.

Resp. *Dist. Min.* Hoc dictum significat potestatem per adjutorium gratiæ faciendi id, quo posito reprobatio nunquam fuisset, *conc.* : potestatem mutandi prædestinationem aut reprobationem, *nego.* — Sensus ergo catholicus illius effati est, « Per Dei gratiam, quæ tibi non deest, fac ea quibus positis reprobus non

eris. Si peccator es, revertere ad justitiam : si justus es, maneas in sanctitate et noli amplius peccare ». Cf. 1 Imitat. Christi, c. 25, n. 2. — Vid. Franzelin, thes. 58, pp. 592, 593.

Obj. 7. Si prædestinatio vel ad ipsam gloriam vel etiam ad gratiam finalem efficacem est fixa et immutabilis, inutilis esset cura salutis, ac valeret argumentatio illa, quæ (teste S. Augustino, de Dono Persev., c. 15) monacho alicui Adrumentino persuasit ut monasterium desereret : « Vel sum prædestinatus, vel non : si sum, quidquid egero, salvabor : si non sum, damnabor » ; ergo.

Resp. *Dist. Anteced.* Si in ipsa divina prædestinatione effectus gratiæ et gloriæ non ex nostra cooperatione, sed unice ex Dei decreto penderet, valeret ista argumentatio, *conc.* : si efficacia gratiæ in actu secundo et ipsa proinde gloria pendet a nostra libera cooperatione (ut omnino liquet in systemate Moliniano), *nego*.

Inst. Etiam in systemate Moliniano beneficium gratiæ efficacis, ex qua pendet salus, in eo situm est quod conferatur eo momento quo homo ei consensurus prævidetur ; atqui collatio gratiæ in isto momento pendet a Deo ; ergo, in nostra etiam sententia, sollicitudo de salute inutilis est.

Resp. *Dist. Min.* Collatio gratiæ in isto adjuncto ita pendet a Deo, ut justissime possit eam decernere impio, ut in casu Boni Latronis, et denegare jam justificato, *conc.* : ita ut de facto Deus unquam eam deneget « facienti quod in se est », *nego*. Ergo in systemate Moliniano multum valet sollicitudo et fidelitas.

Obj. 8. Certa et infallibilis causa habet effectum necessarium ; atqui ex nostra doctrina prædestinatio est certa et infallibilis ; ergo effectus ejus, seu salus electi, est necessarius, quod repugnat.

Resp. *Dist. Maj.* Si ista infallibilitas non includit et supponit liberam determinationem creatæ voluntatis, *conc.* : si includit, *subd.* : effectus est necessarius necessitate consequenti, *conc.* : necessitate antecedenti, *nego*. *Contradist. Min.* — « Unde (ait Billot, p. 292) tam est infallibilis effectus, ac si per causas necessarias esset procurandus ; tam est contingens, ac si a sola voluntate creaturæ dependeret. »

Obj. 9. Si certa est prædestinatio, inutiliter pro ea oratur ; atqui ex certa sententia (cum S. Thoma, 1, qu. 23, a. 8), prædestinatio juvatur precibus ; ergo.

Resp. *Dist. Maj.* Si certa est prædestinatio independenter ab oratione, *conc.* : si in ipsa prædestinatione includitur oratio, *nego.* Ipse ergo infallibilis eventus salutis est a Deo provisus ut dependens ab oratione. Ad rem Bellarminus (de grat. et lib. arb., l. 2, c. 15, ad sext. obj.), « Deus... prædestinavit homines, sed ita prædestinavit ut per hæc media [orationes, bona opera, industriam, etc.] pertingant ad finem. Neque verum est, reprobum, quidquid egerit, damnandum, et prædestinatum quidquid egerit salvandum. Non enim damnabuntur nisi mali, neque salvabuntur nisi boni. »

119. **Corollarium de Numero Prædestinatorum.** — Ex propositione sequitur, numerum prædestinatorum esse apud Deum omnino certum et determinatum. — Quantus sit hic numerus tum absolute tum comparative inquirunt theologi.

I. De numero *absolute spectato* omnium prædestinatorum, « dicunt quidam », ait S. Thomas (1. qu. 23, a. 6), « quod tot ex hominibus salvabuntur, quot angeli ceciderunt. Quidam vero quod tot salvabuntur, quot... angeli ceciderunt, et insuper tot quot fuerunt angeli creati. Sed melius dicitur quod « soli Deo est cognitus numerus electorum in superna felicitate locandus », ut habet Collecta pro vivis et defunctis. »

II. De numero *comparativo* electorum et reproborum non est una theologorum sententia. — 1. Decreto Congr. Indicis 22 Maii 1772 damnatum est caput quintum cujusdam dissertationis (auctore Gravino) in quo asseritur, « Verisimile est, electos homines respectu hominum reproborum longe numerosiores esse » (apud Hurter, n. 145, annot.). — Ex hac condemnatione sequitur, ex *toto* genere humano prædestinatorum numerum non esse numero reproborum multo majorem. Æqualem vero dicere numerum reproborum et electorum non est hoc documento prohibitum ; et ita de facto tenet doctissimus theologus hispanicus Genér (apud Hurter, l. c.), « quia attributum divinæ misericordiæ cum voluntate salvandi omnes est *præ ceteris* in sacro codice inculcatum commendatumque » : juxta Suarez vero (l. 6, c. 3, n. 2), « est communis et vera sententia numerum reproborum esse majorem ». — 2. Si per *Christianos* intelligimus solos illos [tam parvulos quam adultos] qui intra Ecclesiam Catholicam moriuntur, verisimilius mihi est plures illorum salvari » (Ibid., n. 6). — 3. De *adultis* intra Ecclesiam dicit (ibid.), « pensatis omnibus, verisimile est plures ex

his Christianis salvari ». — « Communiorem » autem sententiam, quæ post SS. Greg. Magn., August. et Jo. Chrys., docet ex *Christianis* plures esse reprobos quam prædestinatos, explicat Suarez et admittit ut probabilem, si inter Christianos recenseantur etiam ii qui *profitentur* tantum se sequi Christum (hæretici, etc.). Censet (n. 5) valde rigorosam esse sententiam Cajetani colligentis ex parabola decem virginum, dimidiam partem damnari eorum qui in Ecclesia sunt et habent aliquam curam conscientiæ suæ (1).

120. **Propositio II**. Prædestinatio non est certa quoad nos absque speciali revelatione. — De fide ex Conc. Trid., sess. 6, cap. 12, « Nisi ex speciali revelatione sciri non potest, quos Deus sibi elegerit » ; et can. 16, « Si quis magnum illud usque in finem perseverantiæ donum se certo habiturum absoluta et infallibili certitudine dixerit, nisi hoc ex speciali revelatione didicerit, a. s. » ; cf. can. 15.

Prob. I. Ex Scriptura Sacra (ut videbitur in tract. de Gratia) nemo citra specialem revelationem potest unquam in hac vita habere certitudinem de sua justificatione (Eccles. 9. 1, 2, « Nescit homo utrum amore an odio dignus sit, sed omnia in futurum servantur incerta » ; Rom. 11. 20, « Tu autem fide stas ; noli altum sapere sed time » ; 1 Cor. 20. 12, « Qui se existimat stare, videat ne cadat ») ; atqui qui citra specialem revelationem de sua justificatione ac proinde de sua in gratia finali perseverantia incertus est, certitudinem pariter habere nequit citra specialem revelationem de sua prædestinatione, hæc enim intime nectuntur ; ergo.

II. Hortatur Scriptura omnes ad timorem de perseverantia ac salute æterna (Philipp. 2. 12, « Cum metu et tremore vestram salutem operamini » ; Rom. 11. 20, etc.); atqui hæc monitio inepta esset, si quivis posset citra specialem revelationem de sua prædestinatione habere certitudinem ; ergo.

III. Certo sciri nequit citra specialem revelationem id quod a peculiari et gratuito Dei dono pendet ; atqui pendet prædes-

(1) Cf. Faber, « The Creator and the Creature » (« The Great Mass of Believers »), ubi inter cetera ait, « We are inclined to believe that most Catholics are ultimately saved. Of course we do not *know* it... The result of our observations is, that to the best of our belief the great majority of her [the Church's] children save their souls ».

tinatio a dono finalis perseverantiæ quod homo stricte mereri nequit; ergo. — Vid. Sardagna, nn. 488, 490.

IV. Certitudo haberi nequit citra specialem revelationem divinam de iis quæ in Deo ipso sunt nec manifestantur fide aut ratione naturali; atqui prædestinatio cujusvis electi 1. est in Deo (ordinatie est enim intellectus divini habens adjunctum decretum voluntatis), 2. non manifestatur per fidem, quippe quæ contrarium docet (Scriptura, et Conc. Trid., ut supra), nec 3. certo inferri potest vel a priori vel a posteriori per rationem et scientiam naturalem; ergo. Cf. Kilber, n. 220.

Solvuntur Objectiones

121. Obj. 1. Ex S. Joanne (1 Epist. 5. 13) omnes qui credunt in nomine Filii Dei, idest omnes Christiani, scire debent se habere vitam æternam (« Hæc scribo vobis ut sciatis, quoniam vitam habetis æternam, qui creditis in nomine Filii Dei ») ; atqui qui sciunt se habere vitam æternam certi sunt de sua prædestinatione; ergo.

Resp. *Dist. Maj.* Scire debent se habere vitam æternam in spe, per vocationem ad fidem, per gratiam, etc., seu inchoative, *conc.*: in re, *nego*: ipse enim scopus Apostoli fuit, ut eos in fide confirmaret, de perseverantia moneret, etc.

Obj. 2. Ex S. Paulo fideles sciunt suam electionem (1 Thess. 1. 4, « Scientes, fratres, dilecti a Deo, electionem vestram »); atqui qui sciunt electionem suam certi sunt de propria prædestinatione; ergo.

Resp. *Dist. Maj.* Sciunt suam electionem ad fidem, *conc.*: ad gloriam, *subd.*: sciunt eam scientia minus propria, idest conjecturali fiducia, *conc.*: sciunt eam scientia certa et proprie dicta *nego.*

Obj. 3. Qui credunt se accepturos salutem, certi sunt de prædestinatione; atqui omnis qui oratione petit salutem æternam, credere debet quia eam accipiet, juxta verba Domini (Marc. 11. 24), « Omnia quæcumque orantes petitis, credite quia accipietis »; ergo.

Resp. *Dist. Maj.* Si eo credunt assensu qui formidinem prudentem erroris excludat, certi sunt, *conc.*: si credunt mera fiducia, *nego.*

Dist. Min. Ita dicendum de omnibus qui quomodocumque

orant, *nego. :* de iis qui orant, prout oportet, *subd. :* hi debent fiduciam quamdam habere, *conc. :* certitudinem proprie dictam, *nego :* nesciunt enim quousque perseveraturi sint in ipsa oratione debita et in aliis operibus requisitis.

Obj. 4. Quod Spiritus sanctus testatur nobis, certum est etiam quoad nos ; atqui ex S. Paulo (Rom. 8. 16), « Spiritus testimonium reddit spiritui nostro quod sumus filii Dei... et hæredes » ; ergo certi sumus de hæreditate æterna.

Resp. *Dist. Min.* Spiritus hoc testatur omnibus et singulis fidelibus, *nego. :* iis in quibus per gratiam suam sanctificantem inhabitat, *subd. :* testatur per signa conjecturalia de jure eorum actuali ad hæreditatem, *conc. :* de perseverantia eorum finali in hoc jure, et de ipsius hæreditatis adeptione absolute futura, *nego :* subjicit enim Apostolus (versu seq.), « Si tamen compatimur, ut et conglorificemur ». Loca ista (Rom. 8. 38, 39; 2 Tim. 4. 7), ex quibus videtur S. Paulus habuisse certitudinem de propria sua prædestinatione ad salutem : vel intelligenda sunt de certitudine quadam fiduciali, vel forsan explicari possunt per revelationem quamdam privatam ipsi factam postquam scripsisset epistolam primam ad Corinthios (vid. ib. 4. 3-5 ; 9. 27).

122. **Obs.** — Hæc propositio, sicut et conclusiones de certitudine justificationis et perseverantiæ finalis (de quibus agitur in tract. de Gratia), extendi videtur ad omnem certitudinem etiam moralem proprie dictam, qualem, v. g. habemus de existentia Romæ ; non autem ad certitudinem, vel potius fiduciam, conjecturalem, quæ tot signis et conjecturis nititur, ut anxietatem quidem, non autem omnem formidinem prudentem excludat. — Signa autem hujusmodi, ut ait Franzelin, thes. 66. (pp. 707, 708), « sunt generatim ea omnia quæ novimus esse necessaria vel proficua ad assequendam vitam æternam... Specialiora signa numerant theologi et viri spirituales octo benedictiones enuntiatas ab ipso Domino Matth. V ; studium perfectionis pro sua cujusque vocatione, charitatem intensam Dei et proximorum, contemptum rerum mundanarum et desiderium cœlestium, orationis et sacramentorum frequentiam, devotionem erga Virginem Dei matrem, cui assidue supplicamus, ut oret pro nobis nunc et in hora mortis nostræ ; his merito addimus pietatem erga alios patronos cœlestes, maxime erga sponsum Virginis et nutritium Dei Filii S. Joseph, singularem in hora mortis inter-

cessorem ». — Apud Murray (« de Gratia », d. 12, nn. 168, sqq.) hæc signa traduntur : 1. conscientia timorata, et horror cujusvis peccati deliberati, 2. humilitas sincera, 3. frequentatio sacramentorum Pœnitentiæ et Eucharistiæ, 4. devotio erga B. V. Mariam, 5. oratio : atque 6. pro clericis (ex auctoritate S. Jo. Chrys. S. Alphons., etc.) zelus animarum.—Cf. Faber, « Growth in Holiness » (« The Irreligious and the Elect », p. 391.

CAPUT TERTIUM

De Reprobatione

123. **Prænotiones.** — I. Etymologice « reprobatio » significat rei alicujus rejectionem. Theologice sumpta triplicem rejectionem includit, 1. privationem gratiæ finalis, 2. exclusionem a gloria, 3. destinationem ad pœnas. — Hinc reprobatio definitur a Magistro Sentent. (l. 1, sent. 40 : apud Tournely, qu. 23), « Præscientia iniquitatis quorumdam, et præparatio damnationis eorum » : et declaratur a S. Thoma (1. qu. 23, art. 3) præter præscientiam includere voluntatem permittendi aliquem cadere in culpam, et inferendi damnationis pœnas pro culpa.

II. Dividitur reprobatio in *adæquatam* (dicitur et *positiva*), quæ definitur « æternum atque efficax decretum Dei positivum privandi aliquos gratia finali, et gloria cœlesti, eosque addicendi pœnis æternis » (Sardagna, n. 542) ; et in *inadæquatam*, quæ unum aut alterum tantum ex his effectibus includit : hæc quatenus dicit privationem gratiæ finalis vocatur *radicalis*, quatenus dicit privationem gloriæ aut destinationem ad pœnas vocatur *formalis* reprobatio.

III. Existere reprobationem adæquatam (seu positivam) admittunt omnes : Aliqui enim homines in differentia temporis privantur gratia finali, excluduntur a gloria, et pœnis deputantur : quidquid autem Deus agit in tempore decrevit ab æterno. — Hoc declaratur etiam Matth. 25. 41, « Discedite a me maledicti in ignem æternum qui præparatus est... ». — Quomodo hæc rejectio cum Dei perfectionibus cohæreat, in sequentibus explicabitur, ubi agendum est de reprobationis causa et effectibus.

Art. 1. — DE REPROBATIONIS CAUSA

124. De causa reprobationis (non quidem de causa ipsius actus Dei reprobantis, sed « ex parte effectus », ut dictum est de causa prædestinationis : supra, n. 109, I) duplex viget disputatio : prima polemica contra hæreticos ; altera domestica, inter ipsos Catholicos.

§ 1. *De Causa Reprobationis contra hæreticos*

125. **Prænotanda**. — I. Cum hæreticis disputatio est : *An* sit vel *quæ* sit causa demeritoria reprobationis adæquatæ (sumptæ scilicet pro privatione gratiæ finalis, exclusione a gloria, et destinatione in pœnas). — De hac quæstione erraverunt quotquot voluntatem Dei salvificam universalem negaverunt (supra, n. 92, II) sed hic præcipue commemorandi sunt sequentes. — 1. Rigidiores Calvinistæ (antelapsarii) negant esse ullam causam demeritoriam reprobationis positivæ : seu aliis verbis, docent reprobationem positivam antecedentem prævisionem peccati cujuscumque etiam originalis. In hac sententia fuit constanter Calvinus ipse (quidquid in contrarium dicant postlapsarii et aliqui Catholici, ut Tournely et Sardagna) : quamvis enim tradat Calvinus causam proximam peccatorum in reprobis esse pravitatem naturæ corruptæ : docet tamen causam supremam esse ipsum Deum, quem dicit *a*) ipsum peccatum originale et ruinam generis humani prædestinasse ; *b*) ex hominibus aliquos creasse « in vitæ contumeliam et mortis exitium, ut iræ suæ organa forent, et severitatis exempla » ; ideoque *c*) eis gratias omnes negare, eosque ad impietatem obdurare, excæcare et obstupefacere. Cf. Franzelin, thes. 54, n. I, 1° ; loca plurima Calvini exscribit Pesch, n. 409.

2. Alii Calvinistæ (postlapsarii) docent nullam esse causam reprobationis positivæ nisi peccatum originale prævisum. Hi dicunt Deum ex lapso genere humano, seu « massa damnata » (qua locutione consueta S. Augustini abutuntur : cf. Petav., l. 9, c. 6, n. 8), gratuito decrevisse, decreto absoluto antecedente omnem prævisionem operum hominum, aliquos salvare : reliquos vero ex mera sua voluntate justa, sine respectu ad demerita futura, voluisse in statu damnationis relinquere, atque in redem-

ptione generali et in dispensatione gratiæ præterire. Hinc reprobi, in hoc systemate, relicti sunt corruptæ naturæ, ac maledictioni traditi, quin ullam gratiam salutarem consequantur. Hæc est doctrina Synodi Calvinianæ Dordracænæ, et a Calvinistis ut authentica communiter recipitur. — Synodus ista (in qua Gomaristæ seu postlapsarii vicerunt Arminianos, qui prædestinationem et reprobationem post prævisa merita videntur docuisse) nihil dixit de decreto ante prævisionem peccati originalis, ne a Calvino duce aperte dissentirent.

3. Postlapsariis fere consentiunt Jansenistæ : qui tamen concedunt reprobos posse ad tempus justificari, non autem perseverare, cum (per Jansenistas) necessario peccent ex defectu gratiæ requisitæ. Cf. Franzelin, thes. cit. (n. I, 2°, pp. 311, sqq.).

4. Ad hæreticos nostrates quod attinet : *a)* Articulus 17. Ecclesiæ Constitutæ Anglicanæ ita conditus est, ut intelligi possit pro libitu sensu orthodoxo aut sensu postlapsariorum. *b)* Presbyteriani juxta ipsorum formulas cum postlapsariis sentiunt. *c)* Sectæ inferiores dissidentes haud sibi constant : Unitarii v. g. cum Pelagianis lapsum generis humani, ac proinde redemptionem, gratiam, prædestinationem, etc. rejiciunt. — Ex Methodistis, alii, qui Wesley sequuntur, sunt Arminiani : sectatores autem Whitfield (« Welsh Methodists ») sunt Calvinistæ postlapsarii. — Dividuntur etiam Baptistæ, Independentes et Congregationalistæ (etsi hi posteriores in postlapsariorum placita inclinare videantur). — Cf. « Chambers' Encyclopædia », artt. « Calvinism », « Predestination », etc.

II. Præfatos errores damnavit sæc. VI Conc. Arausic. II. (can. 25) anathematizando eos qui dicerent « aliquos ad malum divina potestate prædestinatos esse » ; sæc. IX Conc. Valentin. III. (can. 3) asserendo, adversus Scotum Erigenam (Denzinger, n. 285) « in damnatione periturorum meritum malum præcedere justum Dei judicium » ; ac demum Conc. Trid., sess. 6, can. 17, « Si quis justificationis gratiam non nisi prædestinatis ad vitam contingere dixerit, reliquos omnes, qui vocantur, vocari quidem, sed gratiam non accipere, utpote divina potestate prædestinatos ad malum, anathema sit ».

126. **Propositio I.** Deus nullum positive reprobat ac pœnis addicit æternis ante prævisionem peccati.

Prob. I. Illa doctrina rejicienda est, quæ pugnat cum clara Scripturæ doctrina, quæ tribuit Deo imperfectionem, quæ reddit

impossibilia bona opera naturalia et supernaturalia ; atqui talis est doctrina Calviniana reprobationis positivæ ante prævisionem peccati ; ergo rejicienda est.

Prob. Min. per partes. — 1. Ex sacra Scriptura, *a*) (negative) Deus mortem non fecit nec lætatur in perditione vivorum (Sap. 1. 13), nihilque odit eorum quæ fecit (Ib. 11. 25) ; *b*) (positive) omnium salutem vult Deus sincera voluntate, et ex eadem voluntate Christus pro omnibus mortuus est, gratiasque ad salutem vere sufficientes omnibus impertit ; atqui hæc omnia falsa essent, si Deus ante prævisionem demeriti aliquem positive excluderet a gloria et pœnis addiceret æternis ; ergo.

2. Doctrina adversariorum tribuit Deo imperfectiones : Admissâ enim hac doctrinâ, præcepta, promissiones, comminationes in Scriptura traditæ arguerent in Deo injustitiam, crudelitatem, mendacitatem. Cf. Franzelin, thes. 54, n. II.

3. Doctrina Calvini destrueret bona opera naturalia et supernaturalia : Ad bona opera quæcumque requiritur libertas, ad opera vero supernaturalia requiritur insuper gratia ; atqui Calvini doctrina perimit in omnibus libertatem et in reprobis gratiam ; ergo. — Cf. Franzelin, l. c. ; ac vid. ap. Perrone, « de Gratia », n. 607, annot., judicium Leibnitzii de Calvini doctrina.

II. Ex Traditione, præter Concilia prædicta, citare sufficiet loca aliqua S. Augustini quem patronum suum gloriantur Calvinistæ ac Jansenistæ. — Dicit ergo S. Doctor (lib. adversus Julian., cap. 18), « Bonus est Deus, potest sine bonis meritis liberare, quia bonus est ; non potest sine malis meritis damnare quia justus est ». Item (in epist. 106, ad Paulin.), « Hæc massa si esset ita media, ut quemadmodum nihil boni, ita nec mali aliquid mereretur, non frustra videretur iniquitas, ut ex ea fierent vasa in contumeliam ». Et (lib. de grat. et lib. arb.), « Deus reddit mala pro malis, quia justus est ; bona pro malis quia bonus est ; bona pro bonis, quia bonus et justus est ; solum non reddit mala pro bonis, quia injustus non est ». Cf. Petav., l. 10, cc. 7-10.

127. **Propositio II**. Peccatum originale non est causa reprobationis adultorum baptizatorum. — Contra Jansenistas.

Prob. I. Deus, etiam supposito peccato originali, vult omnes homines salvos fieri, et Christus pro omnibus mortuus est ; atqui illa Dei voluntas salvandi omnes, illa mors Christi oblata pro omnibus, etiam supposito peccato originali, non potest stare cum voluntate aliquos reprobandi a gloria, propter illud idem

peccatum originale: illa enim secum pugnare videntur; ergo, etc. — Charmes, p. 261.

II. Peccatum remissum non potest esse causa reprobationis; atqui peccatum originale in hominibus baptizatis fuit per baptismum remissum, ut definivit Conc. Trid. sess. 5, can. 5 (« Si quis per Jesu Christi Domini nostri gratiam, quæ in baptismate confertur, reatum originalis peccati remitti negat... anathema sit »); ergo. — Cf. Bellarm., l. c., fin. — Loca aliqua Patrum, præsertim S. Augustini et discipulorum ejus, SS. Prosperi et Fulgentii, colligit Tournely (qu. 23. concl. 5, « secunda pars concl. prob. »).

Solvuntur Objectiones

128. Obj. 1. Deus, ex Prov. 16. 4, fecit impium « ad diem malum » ; atqui facere impium ad diem malum, est reprobare eum positive ante prævisionem peccati; ergo.

Resp. *Dist. Maj.* Deus ordinat ad suam gloriam etiam impium qui propter prævisa peccata ex propria culpa damnandus est, *conc.*: ante prævisum peccatum creavit eum, ut esset impius, ac severitatis et justitiæ divinæ exemplum, *nego*. Sensus loci sic redditur ab A Lapide, post chaldaicam et alias versiones, « Impium quoque, qui servatur et ordinatur in diem malum, propter semetipsum operatus est Dominus », idest ut gloriam *justitiæ* suæ ostenderet: sine prævisione vero peccatorum, damnationem impio decernere, *injustitia* esset non justitia, ut notat Bellarminus (de amiss. grat., c. 12). — *Contradist. Min.*

Obj. 2. Ex Rom. 9. 11-13, « Cum enim nondum nati fuissent, aut aliquid boni egissent, aut mali (ut secundum electionem propositum Dei maneret), non ex operibus, sed ex vocante dictum est ei [Rebeccæ]: Quia major serviet minori, sicut scriptum est: Jacob dilexi, Esau autem odio habui ». — Hic describitur positiva reprobatio Esau a gloria æterna; atqui expresse describitur hæc reprobatio facta ante opera mala; ergo reprobatio est ex sola Dei voluntate ante prævisum peccatum quodcumque, aut certe ante prævisum peccatum personale.

Resp. 1. *Nego Maj.* Etenim 1. in sensu historico (Gen. 25. 23; Malach., 1. 2, 3) describitur tantum electio Jacob et posterorum ejus in bona temporalia abundantiora præ Esau, et ita per « odium » significatur tantum minor dilectio, ut sæpe fit in Scriptura (cf. Cornely in loc., p. 491, not.). — 2. In applica-

tione vero ab Apostolo facta, describitur gratuita electio et vocatio aliquorum ad gratiam fidei, independenter a meritis naturalibus aut operibus Legis, ac justa proinde reliquorum transmissio : et hic est scopus totius epistolæ. Cf. Franzelin. thes. 65; Agus, comment. in loc., pp. 524, 525. — Sed etiam hac verissima responsione omissa.

Resp. 2. *Dist. Min.* Describitur reprobatio facta ante opera mala actu commissa, *conc.;* ante opera mala prævisa, *nego.*

Obj. 3. Ex Rom. 9. 17, 18, « Dicit enim Scriptura [Exod. 9. 16] Pharoni, Quia in hoc ipsum excitavi te, ut ostendam in te virtutem meam, et ut annuntietur nomen meum in universa terra. Ergo cujus vult miseretur, et quem vult indurat. » — Dicitur Deus hoc loco, ex proposito excitasse Pharaonem eumque indurasse, ut in ipsius punitione eluceret divina justitia ; atqui hæc est ipsa Calvini doctrina de reprobatione positiva antecedenti ; ergo.

Resp. *Dist. Maj.* Significatur Deus Pharaonem in loco excelso constituisse et conservasse, etiam prævisis ejus peccatis et resistentia, imo voluisse voluntate consequenti, ex hujus liberæ resistentiæ et pervicaciæ punitione suam omnipotentiam et justitiam omnibus manifestare, *conc. :* significatur Deus causa esse malitiæ Pharaonis, *nego.* Etenim ex historia Exodi ad quam refert S. Paulus, constat ipsum Pharaonem libere signis et prodigiis, quibus Deus eum ad populum dimittendum flectebat, suum cor obdurasse et punitionem meruisse : imo hanc ipsam historiam adducit liber Sapientiæ (11. 21-12. 2) ad demonstrandam Dei misericordiam erga peccatores. — Apostolo autem ratio citandi Pharaonis exemplum fuit, ut ostenderet Deum nequaquam causâ propriæ suæ gloriæ obtinendæ quasi cogi ad misericordiam præstandam : cum vel in impiis gloria divina promoveri et manifestari possit. Deus ergo, ut dicit Franzelin (p. 687), posuit « non Pharaonem ut hominem, sed Pharaonem in sensu composito cum ejus libera induratione *ad hunc modum* manifestandæ gloriæ suæ ». — Dicitur quidem Deus ipse hominem obdurare. Hoc autem non efficit *directe*, cum nihil aliud id esset quam « hominem simul per gratiam excitare ad bonum et per indurationem obfirmare contra bonum idem » ; sed *permissive*, non impertiendo scilicet gratiam efficacem conversionis, et etiam *active,* largiendo bona extraordinaria, quibus prævidetur homo abusurus, quem abusum prævisum deinde dirigit Deus voluntate

consequente ad fines bonos. Cf. Franzelin, thes. cit., pp. 684-690.

Obj. 4. S. Paulus (Rom. 9. 20, 21 : cf. 2 Tim. 2. 20) actionem Dei prædestinantis et reprobantis illustrat exemplo figuli, ex eadem luti massa vasa facientis, alia in honorem alia in contumeliam ; atqui ad hujus similitudinis veritatem requiritur ut prædestinationem et reprobationem nulla præcedant merita vel demerita ; ergo.

Resp. *Dist. Maj.* Exemplo figuli utitur Apostolus ad demonstrandam gratuitatem vocationis Judæorum et gentilium ad fidem christianam, *conc.* : ad illustrandam electionem ad ipsam gloriam immediate, *nego.*

§ 2. *De Causa Reprobationis disputatio domestica*

129. **Prænotanda.** — I. Admittitur ab omnibus specialis Dei dilectio erga prædestinatos, quæ in eo saltem consistit, quod ex innumeris ordinibus possibilibus is eligitur in quo eorum salus prævidetur : hæc autem dilectio specialis antecedit visionem actualium meritorum, seu est ante prævisa merita, quamvis (juxta defensores scientiæ mediæ) consequens sit ad horum scientiam conditionatam. Vid. Franzelin, thes. 60, pp. 619, 620; Billot, pp. 283, 284. — Hæc tamen specialis dilectio erga prædestinatos cum alia doctrina est componenda : atque admittenda est etiam erga reprobos ipsos voluntas Dei salvifica, quæ sit 1. *sincera* antecedens ex parte Dei, quatenus non obstent arbitria hominum, et 2. *activa*, idest providens media vere et relative sufficientia ad omnium hominum salutem.

II. In sententia plurium defensorum scientiæ mediæ non solum 1. ordo a Deo decernitur in quo gratiæ vere et relative sufficientes omnibus præparantur et conferuntur, sed et 2. in hoc ordine decernendo directe intenditur gloria divina pluriumque hominum salus, dum impiorum resistentia et deficientia, in hoc ordine prævisa, a Deo quidem propter bona majora jam intenta *permittitur*, oritur tamen unice ex malitia voluntatis creatæ, non obstantibus gratiis, aliquando abundantioribus quam quæ ipsis electis conferuntur.

III. In sententia vero Thomistarum et Suarez, res aliter se habet. Etenim 1. gratiæ sufficientiam quod attinet, auxilia inefficacia a Thomistis assignata talia non videntur esse, ut soli

hominis culpæ tribui debeat ipsius peccatum et perditio (ut dicetur in tract. de gratia) : et quamvis in Suarezii sententia hic defectus evitetur, tamen 2. ipse, æque ac Thomistæ, voluntati salvificæ *sinceræ* Dei eo ipso derogare videtur, quod juxta utrosque *ex industria* et præfinito consilio Deus omnibus, qui indeterminato illo et antecedenter constituto electorum numero non inveniuntur, gratias inefficaces *qua tales* præparat, ut eos a cœlesti Jerusalem efficaciter excludat. — Billuart quidem verbotenus dicit, contra aliquos alios Thomistas, neminem positive excludi a gloria titulo beneficii indebiti et ante prævisa demerita (d. 9, a. 9, § 2) : at cum in ejus systemate auxilia inefficacia reprobis concessa actu componi nequeant cum operum salutarium positione, videntur reprobi decreto Dei positivo ante prævisa etiam conditionate demerita reipsa excludi a gloria.

IV. Ut hanc suam doctrinam ab hæresi Calviniana aut Janseniana dissociant, distinguunt isti auctores inter reprobationem *negativam* et *positivam*. Reprobatio enim, inquiunt, sumi potest ut « rejectio a bono indebito » vel ut « rejectio a bono simulque ut damnatio ad poenam ». Hanc alteram dicunt reprobationem positivam, quam omnes Catholici fatentur supponere prævisionem culpæ : priorem eis placuit appellare negativam. Negativam itaque reprobationem seu exclusionem a bono indebito, dicunt Deum concipere ex se ipso nulla supposita culpa hominis, saltem personali ; aliqui enim cum Ruiz et Goneto dicunt hanc reprobationem factam esse consequentur ad prævisionem peccati originalis, et proinde esse in pœnam peccati originalis. — Reprobationem hanc non eo sensu *negativam* appellant isti auctores, quasi in Deo non esset actus positivus : quamvis enim aliqui videantur illam nonprædestinationem concipere veluti meram negationem seu absentiam actus prædestinantis (cujusmodi negatio etiam habetur non tantum circa reprobos sed et circa homines mere possibiles), sinceriores tamen fatentur, actum esse positivum et non mere permissivum, Deumque positive velle eos omnes homines non prædestinare, seu, ut alii clarius loquuntur, non admittere ad regnum cœleste, vel excludere a gloria : et consequenter ex industria negare eis gratias efficaces. Vid. supra, n. 109, III. — His notatis, quæstio solvenda hæc est, « an sit vel quæ sit, causa demeritoria reprobationis inadæquatæ formalis, seu sumptæ pro exclusione a gloria tanquam a beneficio indebito » : aliis verbis inquiritur, « an sit admit-

tenda reprobatio negativa ante prævisa demerita ». De qua quæstione statuitur,

130. **Propositio**. Non datur reprobatio negativa adultorum a gloria tanquam a beneficio indebito, quæ fiat ex solo Dei beneplacito ante prævisum quodcumque peccatum. — Notandum est propositionem esse de adultis : parvulis enim non baptizatis juste negatur, ut beneficium indebitum, regnum cœleste quin tamen, juxta communiorem nunc sententiam, pœnis positivis addicantur.

Prob. I. De fide est, Deum velle salutem plurium quam prædestinatorum; atqui supposita reprobatione negativa antecedente, voluntas salvifica divina restringitur ad solos prædestinatos; ergo non est admittenda reprobatio negativa antecedens.

Prob. Min. Dici nequit Deus sincere et serio velle salutem eorum quibus consulto seligit et disponit auxilia inefficacia præcise qua talia ; atqui in systemate reprobationis negativæ antecedentis logice dicendus est Deus ex industria et consulto eligere omnibus qui non sint in determinato electorum numero inclusi, gratias tantum inefficaces qua tales: decretum enim divinum antecedens absolutum et efficax determinatas tantum personas ad regnum cœleste admittendi omnino exigit ut aliis non concedantur auxilia prævisa efficacia. Cf. Franzelin, thes. 55, 3°, p. 553; Billot, p. 280.

II. Dici nequit Deus infinite justus pœnam ante delicti prævisionem decernere; atqui in præsenti ordine exclusio a gloria est pœna; ergo non est dicenda decreta ante peccati prævisionem.

Prob. Min. Illud est pœna quod necessario includit summi boni finisque ultimi privationem, ac miseriam inducit æternam ; atqui in præsenti ordine naturæ reparatæ nullum datur medium inter beatitudinem supernaturalem et æternam miseriam, et proinde exclusio a gloria respectu adultorum non est mera negatio sed est privatio summa et maxima, pœna scilicet damni. — « Pro creatura rationali elevata ad finem supernaturalem gloriæ cœlestis « exclusio ab hac gloria præcise ut habet rationem meræ *negationis* » quin sit *privatio finis ultimi*, tam est impossibilis, quam impossibilis est ablatio vitæ, quin sit mors, quantumvis subtiliter distinguas inter cessationem vitæ ut defectus vitæ est mera *negatio*, et inter mortem ut est *privatio*. » Franzelin, p. 544, annot.

Corollarium de voluntate Dei salvifica antecedente et consequente. — Ut doctrina hactenus tradita jam summatim exhibeatur, in actu Dei prædestinantis sequentia signa rationis distingui possunt.

1. Deus præviso peccato originali, ex pura misericordia vult sincere omnes homines salvos fieri, voluntate tamen antecedente et conditionata, nempe (quod adultos spectat) ut salus obtineatur tanquam præmium per bona opera.

2. Scientiâ conditionatâ videt Deus *a*) innumeros ordines, in quibus hæc voluntas salvifica antecedens exsecutioni mandari posset, una cum omnibus et singulis uniuscujusque ordinis adjunctis quoad personas, loca, tempora, gratias, etc., et *b*) singulorum ordinum exitum, aliorum videlicet hominum gloriam in diversis gradibus per bonum usum gratiæ et libertatis adeptam, aliorum damnationem per gratiæ et libertatis abusum acceptam.

3. Ex his omnibus ordinibus ita clare et distincte in scientia media visis, Deus proprio suo arbitrio, ob finém sapientissimum, eligit voluntate absoluta hunc præsentem ordinem, positoque decreto ipsum exsequendi videt scientiâ visionis hos determinatos homines, præ aliis dilectos, gloriam per merita gratiæ adepturos, illos vero alios ex gratiæ vere sufficientis ac libertatis abusu propriâ culpâ perituros : horumque defectionem contingere *permittit* ob finem directe intentum.

4. Cum autem decretum hoc absolutum, quo præsens ordo universaliter constituitur, singulos respiciat homines prout futuribiles erant sub scientia media, et prout nunc per singula temporis momenta successive sunt in ordine actuali (idest plenâ libertate gaudentes, ab aliis hominibus variisque adjunctis affecti, gratias sufficientes accipientes, eisque pro libitu utentes aut abutentes, et demum ob opera patrata gloriam aut contumeliam sortientes) ; hinc decretum istud unicum generale, propter objectorum ejus multiplicitatem, æquivalet quoad nos innumeris decretis particularibus (vid. verba Molina, supra, n. 109, III, p. 137, not.); et quemadmodum in ordine naturali dici posset, mortem divinitus decerni alicui v. g. propter venenum haustum, et in ordine supernaturali gratiam efficacem decerni propter fervidam orationem, pariter dici posset gloriam decerni propter bona electi opera ; quamvis revera a Deo ab æterno libere electus sit ordo iste in quo per providentiam naturalem et superna-

turalem gratia et gloria illi, mors violenta huic præparatur. — In hac ergo explicatione videntur verificari duo illa quæ statuit S. Thomas (1, qu. 23, a. 5), nempe *a*) totum prædestinationis effectum in communi nullam habere causam ex parte nostra; et simul *b*) unum effectum prædestinationis (v. g. meritum) causam et rationem esse alterius (nempe gloriæ).

Art. 2. — DE REPROBATIONIS EFFECTIBUS

131. I. Præcipue inquirunt theologi, utrum reprobationis effectus sint non tantum pœnæ æternæ alterius vitæ, sed et peccatum vel ejus permissio, gratiæ uberioris subtractio, obcæcatio intellectus, obduratio cordis. — Quæstionis solutio pendet a sensu quo nomen reprobatio accipiatur, utrum scilicet 1. pro voluntate Dei etiam negativa et permittente, an solum 2. pro voluntate positiva damnandi et puniendi impios. Si vero 3. reprobatio intelligatur de voluntate positiva excludendi aliquos a gloria, responsio pendet a sententia quam quis habet de exclusione ista ante vel post prævisa demerita.

II. Si voluntas Dei etiam negativa et permissiva circa impios dicatur « reprobatio », effectus reprobationis sunt prædicta (peccati permissio, etc.), et hoc sensu dicit S. Thomas (1. qu. 23, art. 3, corp.), « reprobatio includit *voluntatem permittendi aliquem cadere in culpam*, et inferendi damnationis pœnam pro culpa ».

III. Si sola positiva et deliberata voluntas Dei puniendi homines dicatur « reprobatio », negant ut plurimum auctores prædictam peccati permissionem, etc. esse reprobationis effectus, ac proinde docent in hac vita nullam esse (regulariter loquendo) effectum reprobationis positivæ, sed ejus effectum incipere in futura vita statim ac homo incipit puniri, seu tradi tortoribus ut puniatur, aliis verbis, solam pœnam damni et sensus in altera vita esse reprobationis effectus: ita Suarez (l. 5, c. 7, n. 10), cum quo sentiunt alii v. g. Kilber (nn. 261, sqq.), Tournely (qu.23, art. 3, post 3^{m} concl.). Et ratio est, quia reprobatio positiva et voluntas puniendi supponit finalis impœnitentiæ prævisionem : ac præterea ex sententia plurium (v. g. Kilber, contra alios, uti Billuart) peccati permissio non potest propter divinam sanctitatem ex deliberata Dei intentione procedere. — *Nota :* Dictum est, solam pœnam alterius vitæ esse « regulariter lo-

quendo » reprobationis effectus : mors enim extraordinaria quæ non ex causis generalibus sed ex speciali Dei ordinatione et causalitate accidit, ut in casu Dathan et Abiron, videtur esse verus reprobationis effectus, quippe quæ (ait Suarez, l. c., n. 11), « est velut tradere hominem adhuc viventem in manibus inimici et tortoris ».

IV. Si agatur de reprobatione a gloria formaliter : ex eorum sententia qui dicunt hanc exclusionem absolute et efficaciter ante prævisionem demeriti actualis a Deo præfiniri, logice sequitur permissionem peccati cum negatione gratiæ efficacis, etc. esse reprobationis effectus : et ita Suarez (l. c., nn. 12, sqq.), qui veram censet propositionem, « Deus permittit hunc peccare, quia non elegit illum ad gloriam ». Negant alii theologi.

« Superest id, quod est maximum et unum necessarium, quod si fecerimus, nulla quæ videntur mala, obsunt ; si neglexerimus, nulla quæ videntur bona, prosunt ; ut obsequamur nimirum monito Apostoli : « fratres magis *satagite*, ut per bona opera certam vestram vocationem et electionem faciatis ; hæc enim facientes non peccabitis aliquando » (2 Petr. 1. 10). Ad hoc autem magnum negotium firmemur sensu illo non minus veritatis certissimæ quam humilitatis et spei in Deo tutissimæ, quod a divina gratia et misericordia est, ut salvemur ; a nobis, si damnemur. » — Franzelin, p. 707.

QUÆSTIO QUARTA

DE DIVINA POTENTIA

132. **Prænotandum**. — In agente intellectuali distingui solet intellectus ut causa dirigens, voluntas ut causa imperans, potentia ut causa exsequens. Proinde (ut ait S. Thomas in procem. qu. 23), « post considerationem divinæ præscientiæ et voluntatis, et eorum quæ ad hoc pertinent, restat considerandum de divina potentia ». — Potentia definitur ab eodem, « immediatum principium agendi in aliud » : et hic consideratur prout abstrahit a suo exercitio et quatenus in Deo ipso ab æterno existens concipitur (cf. Billot, p. 301), ac de ea inquirendum est breviter, an sit in Deo, quid sit, qualis sit, quanta sit : de qua quæstione statuitur

133. **Propositio**. In Deo est (1) potentia proprie dicta, quæ (2) cum essentia divina identificatur, estque ergo (3) infinite perfecta : et ideo (4) Deus dicendus est omnipotens.

Prob. prima pars. — **I**. « *Divinis eloquiis*, quippe quæ (1) inde a prima rerum creatione per omnia tempora Dei opera enarrando hoc ipso ei proculdubio et veram et maximam potentiam extra se operandi attribuunt, secundum illud, quod in Psalmis legitur : « Generatio et generatio laudabit opera tua et potentiam tuam pronuntiabunt » (Ps. 144. 4). Insuper (2) Scriptura disertis etiam verbis potentiam rationem esse dicit, cur Deus faciat magna et mirabilia, ut « Fecit mihi magna, qui potens est » (Luc. 1. 49), et : « Potens est omnia facere superabundanter, quam petimus aut intelligimus » (Ephes. 3. 20). Potentiam igitur Deo sensu proprio, ut principium scilicet, quo operatur, eamque maximam tribuit. Tandem (3) a potentia Deus sibi ipse nomen adsciscit, loquens ad Abraham : : « Ego Deus omnipotens » (Genes. 17. 1) : quod quidem nomen « El Schadai » ut Deo vero proprium in sacris libris sæpissime recurrit. Postremo (4) sicut Deus dicitur solus esse aut solus

bonus, ita ab Apostolo vocatur « solus potens » (1 Tim. 6, 15). Magis ergo et magis proprie Deo quam ulli creatæ naturæ potentia convenit. » — Kleutgen, n. 627.

II. Ex ratione. — 1. A priori : Posse agere in aliud est perfectio simpliciter simplex ; atqui perfectio omnis simpliciter simplex est proprie et formaliter in Deo (supra, n. 27) ; ergo in Deo est potentia proprie dicta. — 2. A posteriori : Deus de facto in alia agit tanquam primum movens immobile ; atqui hoc supponit in ipso potentiam activam ; ergo.

Prob. secunda pars. — Si potentia divina non identificatur cum essentia, quasi accidens est in Deo ; atqui hoc repugnat simplicitati divinæ (supra, n. 23) ; ergo.

Corollarium. Hinc sequitur, potentiam in Deo esse proprie et formaliter immanentem et virtualiter tantum transeuntem eo scilicet quod per ipsam aliquid ab ipso Deo distinctum producatur. Cf. Tongiorgi, n. 272. — Utrum potentia divina sit attributum ratione distinctum a scientia et voluntate, disputatur. Cf. Kleutgen, n. 633 ; Billot, p. 302.

Prob. tertia pars, idest quod Dei potentia sit infinita (intellige, infinita intensive, seu « in se infinitæ perfectionis », ut loquitur Suarez, de Attributis, lib. 3. c. 9, n. 4).

Potentia Dei utpote cum essentia divina identificata, est actus purissimus ; atqui actus purissimus excludit a se omnes limitationes, quippe quæ potentialitatem importarent ; ergo potentia Dei est simpliciter infinita.

Prob. quarta pars, nempe, in Deo esse potentiam extensive infinitam, seu Deum esse omnipotentem (*de fide* ex professione publica Ecclesiæ, v. g. in Symbolo, « Credo in unum Deum Patrem omnipotentem » : Suarez, l. c., n. 1 ; Valentia, qu. 25, punct. 2 ; Kleutgen, n. 638).

I. Ex manifesta Scripturæ declaratione, v. g. Gen. 17. 1, « Ego sum Deus omnipotens » ; 35. 11, » Ego Deus omnipotens « ; Sap. 11. 18, » Omnipotens manus tua, quæ creavit orbem terræ ex materia invisa » ; Luc. 1. 37, « Non erit impossibile apud Deum omne verbum ».

II. Ille omnipotens est, cujus potentia limite caret et ad omnia extenditur ; atqui ex parte præcedenti talis est Deus ; ergo.

Obs. (De Maria, p. 296.)— « Rationem omnipotentiæ assignare, videtur difficile ; nam, uti observat S. Thomas, potest esse

dubium, quid comprehendatur sub ista distributione, cum dicitur, omnia posse Deum. Ad hujusmodi dubium enodandum, affirmamus, Deum dici omnipotentem eo quod efficere potest omnia quæ sunt *absolute* possibilia, nempe quæ non implicant contradictionem, et consequenter participare possunt rationem entis... Ab ipsa [omnipotentia] tunc solum excluduntur absolute impossibilia, quæ cum contradictionem implicent, non habent rationem factibilis et consequenter non subduntur divinæ omnipotentiæ. Unde accuratius dicitur, quod ea non possunt fieri, quam quod Deus non possit ea facere. » Cf. Kleutgen, n. 639; Tongiorgi, n. 275. — Dicunt auctores, Deum multa facere posse potentia *absoluta*, quippe quæ nullam repugnantiam intrinsecam involvunt, quæ tamen facere non potest potentia *ordinata* (seu ordinaria), eo quod aliter jam decrevit pro præsenti providentiæ ordine : sic potuit Pater absoluta potentia transferre calicem passionis a Filio, non autem potentia ordinata, quia decreverat mundi redemptionem per mortem Filii efficiendam. Præter hanc distinctionis explicationem, quæ est S. Thomæ (1, qu. 25, a. 5, ad 1) et plurium Scholasticorum, alia affertur, quæ dicitur a Kleutgen (n. 646) usitatissima, quæque, supposito præsenti ordine, potentiæ absolutæ tribuit ea quæ in ipso fiunt præter leges communes naturæ vel gratiæ (v. g. miracula), reliqua vero potentiæ ordinariæ.

« Nemo ad cognitionem veritatis magis propinquat, quam qui intelligit in rebus divinis, etiam si multum proficiat, semper sibi superesse quod quærat. Nam qui se ad id in quod tendit, pervenisse præsumit, non quæsita reperit, sed in inquisitione deficit. »

S. Leo Magnus, serm. 9. de Nativ. Domini.

DE DEO CREATORE

PRÆNOTIONES

1. I. Vox « creatio » latiori sensu sumitur pro omni effectione, et ita v. g. dicitur artifex creare statuam, Papa creare cardinalem, etc. Magis autem proprie in christiano usu, « creare est aliquid ex nihilo facere », ut ait S. Thomas (1, qu. 45, a. 1), a quo etiam (1, qu. 65, a. 3, corp.) creatio definitur, « Productio alicujus rei secundum totam suam substantiam, nullo præsupposito, quod sit vel increatum vel ab aliquo creatum ».

Dicitur 1. « Productio », quæ vox stat in loco generis proximi, et distinguit creationem ut actionem effectivam ab actione mere cognoscitiva aut mere affectiva.

Dicitur 2. « Rei secundum totam suam substantiam », quibus verbis distinguitur creatio ab effectionibus aliis et mutationibus tum accidentalibus tum substantialibus, ad quas semper requiritur subjectum præexistens quod operationem agentis recipiat.

Additur 3. explicationis causa, « nullo præsupposito, quod sit increatum », quibus verbis excluduntur sententiæ tum veterum pantheistarum de rerum emanatione e substantia divina, tum platonicorum de materia increata.

Quod demum dicitur 4. « vel ab aliquo creatum », distinguit creationem strictissime dictam seu primam, ab omni alia productione, etiam a creatione secunda qua Deus res corporeas ex materia præexistente (v. g. hominem de pulvere terræ) format.

II. A definitione præcedenti creationis non differt quoad rem ea quam tradunt plures præsertim recentiores, nempe, « Productio rei ex nihilo sui et subjecti ». Omnis scilicet effectio, vel accidentalis vel substantialis, est productio rei « ex nihilo sui » : terminus enim cujuslibet effectionis, v. g. statua ex marmore, antea non existebat qua talis. Productio autem « ex nihilo sui et subjecti » significat nihil omnino rei productæ antea in rerum natura exstitisse : et est proprie creatio ; aliis proinde verbis creatio est productio entis in quantum est ens (cf. S. Thom., 1, qu. 44, a. 2, corp.), et quod stricte creatum est, nullatenus antea existebat. — Ex dictis facile liquet, creationem proprie dictam non esse, *generationem Verbi divini*, *transsubstantiationem*, *mutationem*.

III. Summam doctrinæ catholicæ de creatione sic tradit Conc. Vat. (de Fide Cath., cap. 1 : post Conc. Later. IV), « Deus bonitate sua et omnipotente virtute, non ad augendam suam beatitudinem, nec ad acquirendam, sed ad manifestandam perfectionem suam per bona, quæ creaturis impertitur, liberrimo consilio, simul ab initio temporis utramque de nihilo condidit creaturam, spiritualem et corporalem, angelicam videlicet et mundanam ac deinde humanam quasi communem ex spiritu et corpore constitutam ». — Inquirendum est nunc de creatione in genere quatenus doctrinam revelatam respicit, ac deinde distincte de creaturis rationalibus, nempe de natura, dotibus et exordiis tum angelorum tum generis humani. Unde tres tractationis partes.

PARS PRIMA

DE CREATIONE IN GENERE

2. Quæ hic disputant theologi, ad tres commode revocari possunt quæstiones, de creationis facto, causa, termino.

QUÆSTIO PRIMA

DE FACTO CREATIONIS

3. **Prænotanda.** — I. De creatione rerum omnium ex nihilo plures recensentur errores. — 1. Alii v. g. dixerunt mundum ex materia æterna et infecta, casu vel innata vi, coaluisse : ita Democritus, Epicurus, materialistæ. — 2. Alii cum pantheistis putaverunt (ut loquitur Conc. Vat., l. c., cann. 2-4), « unam eamdemque esse Dei et rerum omnium substantiam », aut « res finitas, tum corporeas tum spirituales, aut saltem spirituales, e divina substantia emanasse; aut divinam essentiam sui manifestatione vel evolutione fieri omnia; aut denique Deum esse ens universale seu indefinitum, quod sese determinando constitua rerum universitatem in genera, species et individua distinctam ». — 3. Alii cum dualistis, præter Deum bonum, principium æternum malum cogitaverunt, quod sit auctor mundi materialis.

II. Refutatio errorum pantheistarum, quos anathemate damnavit Conc. Vat. (l. c., cann. 3, 4), sicut et dualistarum, ad philosophiam proprie pertinet : et hic nobis rejiciendus est præcipue error de materia æterna et infecta (qui tamen, ut decursu videbitur, vel ad pantheismum vel ad dualismum referri potest), ac nobis probanda est doctrina quam definivit Vaticanum (l. c., can. 5, post Conc. Later. IV), « Si quis non confiteatur mundum resque omnes, quæ in eo continentur, et spirituales et materiales, secundum totam suam substantiam a Deo ex nihilo esse productas,.. a. s. ». — Res autem materiales *secundum perfectiores* quas nunc habent *formas* et omne quod in eis est, fuisse a Deo ex nihilo productas, definitum non est : etenim ex ipsa Scriptura (Gen. 2. 7, 9), Deus corpus Adæ ex pulvere terræ et lignum de humo formavit; sed canon intelligendus est de *prima* earum *materia* et substantia. Aliis verbis, de rebus materialibus, uti nunc sunt, non est asserenda prima sed tantum secunda creatio : de harum vero materia informi et primordiali, et de substantiis

spiritualibus creatio prima ex necessitate fidei admittenda est. Cf. Billuart (d. 1, a. 3, « Hinc colliges »); Mazzella, (n. 40). — Hic ergo obiter notare licet, transformismum, saltem quoad res materiales, non necessario repugnare doctrinæ creationis: de eo autem quatenus respicit hominem opportunius dicetur in tertia tractationis parte.

4. **Propositio**. Res omnes quæ præter Deum sunt, creationi originem debent.

Prob. I. Ex Gen. 1. 1, « In principio creavit Deus cœlum et terram ». — Si hoc loco significatur Deus, (1) cum nondum quidquid saltem materiale existeret, (2) actione sibi exclusive propria et a materia independenti, (3) rerum universitatem produxisse, vera est propositio; atqui hæc omnia textu significantur; ergo res omnes distinctæ a Deo creationi originem debent.

Major omnino constat, nedum quoad res materiales quæ tantum de materia præjacente aut ex nihilo produci possunt, sed etiam quoad substantias spirituales quæ cum simplices sint, neque ex materia neque ex aliis spiritibus ideoque tantum ex nihilo produci possunt.

Prob. Min. per partes. — 1. Productio mundi antea significatur incepta quam materia quævis existeret. Etenim locutio hebraica « bereschith » (« in principio ») si non absolute excludit omnium præter Deum, etiam spirituum, existentiam, saltem excludit existentiam eorum omnium quæ postea in eadem serie narrantur; atqui postea ex professo narratur *tota* origo *totius* mundi visibilis et materialis quoad omnia quæ in eo sunt; ergo nulla adhuc existebat res materialis.

2. Hic significatur actio Dei exclusive propria, et quidem strictius loquendo a materia independens. Eruditorum enim testimonio vox hebraica « bara », quæ in Vulgata redditur « creavit », in hac speciali forma et conjugatione (Kal ejusque passiva Niphal) quadragies septies in Scriptura adhibetur, et *a*) nunquam dicitur de alia operatione quam divina, item *b*) nunquam habet adjectum accusativum materiæ ex qua, et *c*) quoties dicitur de productione rerum naturalium, tantum de creatione stricte dicta, aut saltem de efficientia creaturæ incommunicabili, usurpatur. Cf. Corluy, « Spicileg. », t. 1, p. 166. — Hinc fatetur Gesenius (apud Hummelauer, in Gen., p. 86) hanc vocem « bara », de cujus vi dubitant nonnulli Catholici, « magis de nova rei productione, quam de conformatione et elabora-

tione materiæ usurpatam esse » ; et Wellhausen (ibid. cit.), « Liber Genesis propria utitur voce ad solam actionem Dei creatricem designandam atque ab humana actione et formatione distinguendam; neque habent Græci aut Latini aut Germanici vocem, qua æque exclusive creationem exprimant ».

3. Hic describi rerum omnium productionem, constat ex phrasi hebraica « haschamaim veharrez » (« cœlum et terram »), quæ apud Hebraeos significat mundum universum, et omnia prorsus quæ præter Deum exstant (ut pluribus exemplis confirmant Palmieri, pp. 20, 21; Mazzella, p. 33). (1) Ergo.

Confirmatur hoc argumentum, 1. Ex scopo Moysis, qui fuit ut averteret Israelitas a gentilium erroribus et superstitionibus de mundi origine, et consequenter ut accuratam et satis plenam descriptionem illius originis traderet; atqui duplici huic scopo repugnat hypothesis materiæ æternæ : repugnat quidem priori scopo, quia præcipuus error gentilium fuit de materia æterna; alteri quoque scopo repugnat hypothesis materiæ æternæ, quia, ut jam notaverat Tertullianus (adv. Hermog., c. 20), ad plenam efficientiæ cujuslibet descriptionem pertinet, ut declarentur non tantum artifex et opus, sed et materia ejus, si qua adhibita sit, id quod ipse Moyses præstat alibi (v. g. Gen. 2. 7, « Formavit igitur Dominus Deus hominem de limo terræ », et Ib. v. 9, « Produxitque Dominus Deus de humo omne lignum »). — 2. Ex serie narrationis. Primo enim versiculo describi *creationem primam*, seu productionem ex nihilo ipsius materiæ informis, suadetur *a*) ex v. 2, ubi dicitur terra « inanis et vacua », tum *b*) ex versiculis sequentibus, ubi (juxta sententiam quam, post Patrizi et Palmieri, Corluy, p. 170, probabiliorem censet contra Stentrup) narratur rerum diversarum *formatio* ex materia ista elementari et chaotica. — 3. Ex constanti persuasione

(1) A nonnullis quidem (v. g. Hummelauer) negatur, hac phrasi « cœlum et terra » includi *angelos*. Sed aliunde de horum creatione ex Scriptura abunde constat, tum implicite ex iis locis ubi vocantur « angeli Domini », ubi mandata Dei accipiunt et exsequuntur (v. g. Ps. 90. 11), ubi adorant Deum (Ps. 96. 7), ubi hominibus æquiparantur tanquam servi Dei (Apoc. 22. 9), etc.; et explicite Coloss. 1. 16, ubi pari ratione cum aliis extra Deum, conditi dicuntur et creati in Verbo divino : « in ipso condita sunt universa in cœlis, et in terra, visibilia et invisibilia, sive throni, sive dominationes, sive principatus, sive potestates : omnia per ipsum et in ipso creata sunt : et ipse est ante omnes ». Puri autem spiritus nonnisi ex nihilo condi et creari possunt.

Judæorum, etiam popularium, de creatione mundi ex nihilo. Ita v. g. Mardochæus (Esth. 13. 9. 10), « Domine, Domine, rex omnipotens.. tu fecisti cœlum et terram, et quidquid cœli ambitu continetur » : et mater Machabæorum (2 Mach. 7. 28), « Peto, nate, ut aspicias ad cœlum et terram et ad omnia, quæ in iis sunt, et intelligas, quia ex nihilo fecit illa Deus ». — 4. Ex interpretatione fere communi Patrum, qui censent hoc primo Genesis versiculo excludi materiam præexistentem. Ita v. g. S. Jo. Chrys. (hom. 2 in Gen.), « Si Manichæus ad te accesserit dicens materiam præexstitisse, si Marcion, si Valentinus, si gentiles, dic illis : In principio fecit Deus cœlum et terram ». Cf. Palmieri, thes. 3. n. VIII.

Obs. Ex iis Scripturæ locis ubi totus mundus dicitur tanquam nihil coram Deo (Is. 40. 17), et ubi vocatur Deus « sum qui sum » (Exod. 3. 15), omnipotens (Gen. 17. 1 ; Exod. 6. 3), « Dominus dominantium » (1 Tim. 6. 15), « Dominus cœli et terræ » (Matth. 11. 25), etc., etiam argumentari licet : hæc enim omnia (ut late ostendit Palmieri, thes. 3) vera non essent in hypothesi materiæ æternæ et infectæ, quia talis materia foret ens a se, et ideo independens a Deo.

II. Ex Patribus, 1. alii, cum Symbolis, creationem mundi inter primaria religionis christianæ dogmata collocant. Ita v. g. S. Fulgentius (de fide ad Petr., c. 3), « Principaliter tene omnem naturam, quæ non est Trinitas Deus, ab ipsa sancta Trinitate, quæ solus Deus æternus et verus est, creatam ex nihilo ». Similia habent Pastor Herm., Origen., Tertull., etc. — 2. Alii in interpretanda Genesi idem declarant, v. g. S. Jo. Chrys. (jam cit.), cum SS. Basil. Ambros., etc. (citt. apud Palmieri, p. 53). — 3. Sæpissime hanc veritatem declarant Patres antiquiores tum contra philosophos gentiles, tum contra Gnosticos, Marcionitas, Manichæos, aliosque hujusmodi hæreticos. Ita v. g. S. Justinus in cohort. ad Græcos, et Tertullianus integro libro adversus Hermogenem. Sic hujus libri cap. 3 dicit Tertull., « Cum neget materiem natam aut factam, sic quoque invenio *Domini* nomen Deo non competisse in materiam ; quia libera fuerit necesse est, quæ originem non habendo, non habuit auctorem, quod erat nemini serviens ».

III. Ex ratione. — Illa doctrina est admittenda, cujus negatio vel atheismum, vel pantheismum, vel dualismum induceret ; atqui ad hos errores evitandos, non tantum admittendum est,

existere Ens necessarium et infinitum quod ab hoc mundo realiter distinctum est, sed præterea profitendum est, ceteras omnes res derivari ab ipso per creationem ex nihilo ; ergo.

Ad Minorem. Liquet 1. omnes res esse a Deo, non a se: aliud enim statuere, dualismus foret. Sed et 2. omnes res a Deo sunt per creationem ex nihilo: etenim si dicuntur esse ab ipso per emanationem quandam, redit pantheismus ; si vero per effectionem ex materia æterna et infecta, habetur iterum dualismus; ergo res omnes quæ præter Deum sunt, ab ipso ex nihilo effectæ sunt. Cf. Palmieri, thes. 4, p. 60.

IV. Ideo neganda esset creatio, vel 1. quia impossibilis est, vel 2. quia sine ea apte explicari potest mundi origo ; atqui neutrum dici potest ; ergo admittenda est creatio.

Prob. Min. Per partes. — 1. Creationem esse possibilem non audent negare ipsi scientistæ Mill et Huxley (1); imo eam non tantum possibilem, sed a priori convenientem et, datâ existentiâ rerum extra Deum, plane necessario admittendam suadet ratio : operatio enim Dei ad extra quæ ei tribuenda est, prorsus independens sit oportet : independens autem non esset in hypothesi increatæ materiæ.

2. Originem rerum non posse explicari sine creatione, constat *a*) ex jam probatis : doctrina enim materiæ æternæ et infectæ induceret in atheismum, pantheismum, aut dualismum. — Præsertim vero *b*) ostenditur ex confessione ipsorum philosophorum recentiorum et ex aliquorum conatibus vanis ad materiæ et vitæ originem citra creationem explicandam. Testimonia plurima de hac re collegit et commentatus est cl. E. Gaynor apud « Irish Eccl. Record », 1897 (Mar., April., Jun., Sept., Oct.) : quorum articulorum summa tantum capita hic referri possunt. *Materiam* imprimis quod attinet, Buchner quidem cum suis docet eam utpote indestructibilem esse æternam (cf. « Irish Eccl. Record », June 1897, p. 337), alii autem ut Darwin, Tyn-

(1) Dicit Mill (« Three Essays on Religion », p. 137), « There is nothing to disprove the creation and government of nature by a sovereign will ». Et Huxley (« Nineteenth Century », Feb. 1886), « The « Mosaic writer » is taken to imply that where nothing of a material nature previously existed, this substance appeared. That is perfectly conceivable, and therefore no one can deny that it may have happened... It appears to me that the scientific investigator is wholly incompetent to say anything at all about the first origin of the material universe. »

dall, Huxley (Ibid., pp. 538, 539) fatentur quæstionem de materiæ origine ex scientia physica resolvi non posse (1) : nec sufficit dicere totum mundum ex nebula evolutum esse, adhuc enim, ut admittunt Huxley et Tyndall (cf. Boedder, « Natural Theology », p. 123, not., et pp. 196, 197), explicanda esset ipsius nebulæ origo. — *Vitam autem et organismum* quod attinet : α) Omnes fatentur, quod et geologia confirmat, nulla viventia (plantas vel animalia), propter defectum conditionum ad vitam requisitarum, in hac terra olim existere potuisse : ita v. g. Virchow, Huxley, Tyndall (« Irish Eccl. Rec. », Oct. 1897, pp. 318, 319). — β) Ipse Huxley cum Beale, Quatrefages et aliis, contra Tyndall, Haeckel, Fiske, et quosdam alios (Ibid., p. 322), docet vitam differre non gradu tantum, sed et genere ab actione quavis alia, item organismum a quavis alia structura v. g. crystallorum (Ibid., March., p. 254 ; Sept., pp. 208, sqq. ; Oct., pp. 328, sqq.). — γ) Darwin (« Origin of Species », edit. 1892) admittit principium vitale paucis quibusdam formis primitivis plantarum et animalium *a Creatore* inspiratum fuisse (« Irish Eccl. Rec. », 1897, Mar., pp. 246, 247). — δ) Fatentur unanimiter Darwin, Huxley, Virchow, Tyndall, etc., nunquam adhuc experimento scientifico demonstratam esse exceptionem ullam a lege generali, « omne vivum e vivo » (Ibid., Mar., p. 248 ; Oct., pp. 319, sqq.). (2). — ε) Quæ autem media aliquibus « philosophis » sufficientia forte videbantur ad verificandum dogma materialisticum de origine vitæ e bruta materia, jam sunt singula vel ab ipsis auctoribus omnium risu deserta, uti Bathybius Haeckelii (« Ir. Eccl. Rec. », Oct., pp. 331, 332) et generatio spontanea (Ib., p. 323) ; vel sunt manifeste et prorsus gratuita aut inadæquata, ut. v. g. hypothesis projecti e spatio aut ab alio planeta in terram nostram lapidis astrici, qui prima vitæ terrestris germina secum veheret (« Ir. Eccl. Rec. », Oct., p. 332 : cf. April,

(1) « If you ask the materialist whence is this « matter » of which we have been discoursing, he has no answer. Science is mute in regard to such questions. » Tyndall, « Scientific Materialism ».

(2) « If you ask me whether there exists the least evidence to prove that any form of life can be developed out of matter without demonstrable antecedent life, my reply is... men of science frankly admit their inability to point to any satisfactory experimental proof that life can be developed save from demonstrable antecedent life. » Tyndall, « Belfast Address ».

p. 340). — Nihil ergo mirum ς), id quod flens dicit Haeckel (« Ir. Eccl. Rec. », Oct., p. 321), ipsos « naturalistas » fere omnes inductos esse ad originis vitæ explicationem in « miraculo incogitabilis creationis » quærendam : et ita eam explicant v. g. Lyell et Agassiz (Ibid., April, p. 536), Stewart et Tait (Oct., p. 336) (1).

Difficultas contra propositionem ingeritur ex Sap. 18. 19, ubi dicitur omnipotens Dei manus creasse « orbem terrarum *ex materia invisa* [ἐξ ἀμορφου ὑλης : ex materia informi] ». — Sed hîc agitur de creatione secunda (animalium etc.) nec asseritur materiæ æternitas et aseitas. Cf. Palmieri, pp. 39, 40.

Objiciunt etiam aliqui adversarii : absurde dici mundum « ex nihilo fieri ». — Hæc vero locutio non significat nihilum mutari et *formari* in aliquid, sed tantum excludit præexistentiam materiæ : et, ut explicat S. Thomas (1, qu. 45, a. 1, ad 3), « creatura fit ex nihilo, idest, non fit ex aliquo : sicut si dicatur : iste loquitur de nihilo, quia non loquitur de aliquo ».

5. Scholia de Conservatione et Cóncursu. — I. Conservatio, ut nomen ipsum importat, est influxus Dei in creaturam quo hæc perseverat in esse, et est proinde quasi continuata creatio (cf. S. Thom. 1, qu. 104, a. 1, ad 1 ; Stentrup, thes. 52). Hanc conservationem quam asserunt *Scripturæ* (v. g. Sap. 11. 26, « Quomodo posset aliquid permanere, nisi tu voluisses ? ») et Patres (v. g. S. Jo. Chrys. contra Anom. hom. 12, n. 4, « Non solum creaturam produxit Deus, sed productam etiam fovet et conservat »), exigit ipsa ratio naturalis, ut in philosophia demonstratur. Etenim ex una parte supremum dominium Dei, qui est prima omnium causa, et ex altera parte contingentia creaturæ quæ est essentialiter ens ab alio habet-

(1) « We believe that an extension of purely scientific logic drives us to contemplate the occurrence of two events which are as incomprehensible as any miracle — these are the introduction of visible matter and of visible living things into the universe... Furthermore we are led by scientific analogy to regard the agency in virtue of which these two astounding events were brought about as an intelligent agency, an agency whose choice of the time for action is determined by considerations similar in their nature to those which influence a human being when he chooses the proper moment for the accomplishment of his purpose. » Stewart and Tait, « The Unseen Universe », p. 11. — Alia testimonia (v. g. Leibnitz, Thomson, Siemens, Herschell) citant Boedder, « Nat. Theology, n. 40, Gerard, « Science or Romance ? » (« The New Genesis »), pp. 109, sqq.

que tantum esse imperfectum, exigunt ut ipsa semper et totaliter a Deo dependeat. Cf. Stentrup, thes. 51.

II. Concursum Dei, seu influxum ejus in omnium creaturarum actiones non tantum *mediatum*, qui nihil aliud est quam conservatio creaturarum cum earum virtute agendi, sed et *immediatum* admittunt communiter theologi contra Durandum (in 2, d. 1, qu. 5), ita ut creaturæ nihil agere possint citra auxilium actuale divinum, imo ita ut Deus immediate causet actionem physicam creaturarum. — Factum hujus concursus, quamvis non sit de fide definitum, haud obscure declarat 1. Scriptura, quæ exhibet Deum agentem cum causis creatis : ita Ps. 146. 8, « Qui operit cœlum nubibus, et parat terræ pluviam, qui producit in montibus fœnum et herbam servituti hominum », et Act. 17. 28, « In ipso vivimus, movemur et sumus ». — 2. Idem testantur Patres, v. g. S. Augustinus (de Gen. ad litt., l. 5, c. 20), « Movet itaque occulta potentia universam creaturam suam, eoque motu illa versata, dum angeli jussa perficiunt, dum circumeunt sidera, dum alternant venti..... dum vireta pullulant... explicat sæcula, quæ illi, quum primum condita sunt, tanquam implicita indiderat ; quæ tamen in suos cursus non explicarentur, si ea ille, qui condidit, provido motu administrare cessaret ». — 3. Hocque suadet ratio. Etenim a Deo, qui est causa universalis omnis esse, pendet realitas quævis positiva, nec potest hæc incipere esse citra voluntatis omnipotentis nutum ; atqui omnis creaturæ actio, physice et entitative spectata, est realitas positiva ; ergo poni nequit citra actualem Dei concursum. — De natura autem et modo concursus hujus immediati disputatur : quæ tamen disputatio, quatenus actiones naturales respicit, ad philosophiam, quatenus autem actiones supernaturales spectat, ad tractatum de Gratia pertinet. De concursu divino fusius agit Stentrup, thesib. 53, sqq.

QUÆSTIO SECUNDA

DE CAUSA CREATIONIS

6. **Prænotandum.** — Nullam esse causam *materialem* creationis constat, creatio enim est productio ex nihilo ; causam autem *exemplarem* esse Deum ipsum seu essentiam divinam quatenus est imitabilis et participabilis ad extra, jam dictum est in tract. de Deo Uno, ubi de ideis divinis (n. 77). Hic ergo dicendum est duplici propositione de causa creationis *efficiente* et *finali.*

7. **Propositio I.** Causa efficiens creationis est (1) de facto Deus solus, idque (2) actione tribus Personis communi, nullatenus autem (3), etiam de possibili, creatura ulla.

Prob. prima pars, quæ de fide est ex Conciliis Later. IV et Vatic. (vid. supra, n. 1, III). — **I.** Ex Scriptura, quæ passim Deo, nunquam autem alii creationem adscribit, imo excludit alios v. g. Is. 44. 24, sqq., « Ego sum Dominus faciens *omnia*, extendens cœlos *solus*, stabiliens terram et nullus mecum » : cf. Ib. 40. 12, sqq. ; Jerem. 10. 11, sqq.

II. Ex Symbolis, quæ primo loco fidem profitentur in unum Deum Creatorem cœli et terræ ; et ex Patribus qui sæpe damnant et refutant tanquam hæreticos, Gnosticos aliosque qui mundi effectionem angelis aut æonibus tribuebant, ac passim nostram doctrinam supponunt aut declarant. Ita v. g. S. Augustinus (de Gen. ad litt., l. 9, c. 15, n. 26), « Angeli... nullam omnino possunt creare naturam ; solus enim uniuscujuslibet naturæ, seu magnæ, seu minimæ Creator est Deus, idest, ipsa Trinitas, Pater et Filius et Spiritus sanctus ». Cf. Palmieri, thes. 6, nn. I, II.

Prob. secunda pars, de qua, quamvis jam tradita a Conc. Later. IV (ubi tres Personæ dicuntur « unum universorum principium »), erraverunt Günther, Staudenmaier et quidam alii, qui diversas operationes diversis Personis divinis ut exclusive proprias adscribebant. — **I** . Ex Scriptura, quæ creationem tribuit

Patri, Luc. 10. 21, « Confiteor tibi, Pater, Domine cœli et terræ » ; Filio, Jo. 1. 3, « Omnia per ipsum facta sunt... » (cf. Coloss. 1. 15, sqq.) ; Spiritui sancto, Ps. 103. 30, « Emitte Spiritum tuum et creabuntur ».

II. Ex Patribus, hanc veritatem declarat v. g. S. Athanas. (epist. ad Serap.), « Similis est ipsi sibi et indivisa secundum naturam Trinitas, unaque ejus operatio. Nam Pater per Verbum in Spiritu sancto omnia facit, atque ita sanctæ Trinitatis servatur unitas. Ita unus Deus in ecclesia prædicatur, qui est super omnia et per omnia et in omnibus. » Huc pertinent et verba S. Augustini (de Gen. ad litt. jam. cit.).

III. Ratione. Ex axiomate recepto, « in divinis omnia sunt unum ubi non obviat relationis oppositio », aliis verbis, omnia sunt tribus personis communia præter relationes originis (ut exponitur in tract. de SS. Trinitate) ; atqui creatio est operatio divina, cujus principium proximum quo non est quid relativum sed proprietates absolutæ, intellectus nempe et voluntas ; ergo.

Obs. Patri quidem solet specialiter tribui nomen « Creator » ; sed hoc fit per appropriationem, ut dicunt, idest propter affinitatem creationis cum charactere personali Patris, qui est fons totius Trinitatis et principium sine principio.

Prob. tertia pars, quæ quatenus negat dari posse creaturam, quæ vim creativam *principalem* sibi a Deo inditam habeat, communis est et certa (contra Durandum et paucos alios) : contra Lombardum vero et alios qui putabant creaturam posse esse creationis causam *instrumentalem*, saltem per potentiam obedientialem, est etiam communis.

I. Scriptura mundum hunc aspectabilem proponit ut argumentum manifestum supremæ Dei excellentiæ, unde et ei adoratio tribuenda sit (cf. Ps. 95. 5 ; Sap. 13 ; Jerem. 10. 10 ; Rom. 1. 19, sqq.) ; atqui si causalitas et vis creativa, etiam instrumentalis proprie dicta, posset absolute loquendo creaturæ cuivis communicari, effectio mundi non esset argumentum manifestum supremæ Dei excellentiæ.

II. S. Jo. Damasc., post plures Patres (SS. Basil., Athanas., Cyril. Alex., Aug., etc., citt. apud Palmieri, thes. 6, n. III), dicit, « Quicumque dicunt angelos conditores esse qualiscumque substantiæ, ipsi os diaboli sunt, qui est eorum pater : creaturæ enim cum sint, non sunt conditores » (de Fide Orth., L. 2, c. 3) ; atqui his verbis non tantum declaratur, creaturas supremas quæ

actu existunt, sed nec ullas omnino creaturas etiam possibiles, eo ipso quod sint creaturæ, creare posse ; ergo.

III. Ex potentia creativa quam Scripturæ (Jo. 1. 3; Coloss. 3. 15 ; Hebr. 1. 10, etc.) tribuunt Verbo divino, inferunt Patres contra Arianos, Verbum esse Deum : ita v. g. S. Athanas. (serm. 2 contra Arian., n. 21), « Omnia per Verbum facta sunt, quod sane non fecisset omnia, si ipsum quoque Verbum e rebus creatis esset ; nec enim vel angeli possunt creare, cum ipsi sint creati » ; atqui hoc argumentum invalidum esset, nisi creatio sit absolute propria Deo ; ergo.

IV. Ex ratione. Si creatura posset esse causa physica efficiens creationis, esset vel causa principalis (cum dependentia, ut supponitur, a Deo) vel instrumentalis ; atqui neutra causa esse potest ; ergo.

Prob. Min. per partes. — 1. Creaturam non posse esse causam principalem creationis sine limitatione, per se constat, potentia enim illimitata non potest esse in subjecto limitato : sed inde sequitur, creaturam non posse vi creátiva principali omnino potiri : nam si posset unum ens creare, posset et plura usque ad indefinitum, quia nihil obstaret vel *a*) ex parte materiæ (quæ non requiritur ad creationem), vel *b*) ex parte improportionis ad aliquos effectus particulares excellentiores, quia objectum formale vis creativæ est ens ut ens, quæ ratio in omnibus creabilibus invenitur, vel *c*) ex parte ipsius virtutis creativæ, quæ cum spiritualis sit debilitari nequit; ergo creatura non potest esse causa efficiens principalis creationis.

2. Nec potest esse causa instrumentalis. Omnis causa instrumentalis proprie dicta *a*) habet proportionem ad effectum obtinendum (penicillus v. g. ad pingendum, securis ad cædendum), et *b*) ratione prius agit quam causa principalis, et quasi media intercedit inter ipsam et effectum, vel materiam disponendo (sicut securis v. g. per aciem suam reddit lignum formabile fabro), vel causam ipsam principalem modificando (sicut telescopium v. g. in observatione astronomica) ; atqui cum in opere creationis quam maxima sit distantia et oppositio inter terminum a quo, quod est nihilum, et terminum ad quem, quod est ens in actu, hinc *a*) creatura, utpote finita, proportionem non habet ad effectum hujusmodi infinitum, nec potest *b*) media intercedere ad materiam disponendam cum hæc nulla sit, aut ad causam principalem, nempe Deum, modificandam quia sibi

sufficiens est; ergo nullatenus potest esse creatura causa efficiens creationis. Cf. S. Thom, 1, qu. 45, a. 5; Billuart, d. 1, a. 4.

Scholion. — Creatio spectata active, seu quatenus est actio Dei non est formaliter transiens, quia remanet intra ipsum Deum seu est immanens, imo est ipsa ejus voluntas et essentia cum relatione tantum rationis ad creaturas. Ita post S. Thomam (cf. Palmieri, pp. 66, sqq.) plures diversarum scholarum theologi contra Suarez, quibus favere videtur modus loquendi Scripturæ et Traditionis, quæ existentiam rerum verbo, voluntati, mandato, etc. Dei tribuunt (cf. Palmieri, pp. 62-65). — Cum tamen actio Dei creativa ex infinita ipsius perfectione habeat terminum et effectum extrinsecum, dicitur *virtualiter transiens*. Cf. Franzelin, de Deo, thes. 27, pp. 311, 312.

Passive spectata, seu ex parte creaturæ, creatio, item ex S. Thoma (1, qu. 45, a. 3), est relatio realis creaturæ ut ad principium sui esse, et dicitur a S. Doctore (l. c.) esse *in creatura* et simul *creatura ipsa* : scilicet est « in creatura » ut relatio, et est « creatura » ut fundamentum relationis.

Divinæ voluntatis actionem creativam esse liberam, jam probatum est in tract. de Deo Uno (n. 87).

8. **Propositio II.** Creationis causa finalis primaria est Dei gloria externa, seu bonitatis excellentiæque ipsius manifestatio et agnitio : secundaria autem est bonum creaturarum et maxime hominum.

Prob. prima pars, quam post Protestantes et Rationalistas plures (Mosheim, Wegscheider, Kant, etc.) et post Cartesium videtur negasse Hermes (cf. Knoll, t. 2, nn. 140, sqq.), quamque definivit Conc. Vat. (de Fide Cath., can. 5, « Si quis... mundum ad Dei gloriam conditam esse negaverit, a. s. » : cf. cap. 1). — **I.** Ex Prov. 16. 4, « Omnia propter semetipsum operatus est Dominus et impium in diem malum » (idest, juxta hebr., « qui iturus est in diem malum » : vid. Palmieri, p. 100); atqui non potest Deus, cum infinite perfectus sit, aliquid operari ad internam gloriam et beatitudinem suam augendam aut ad aliquam perfectionem novam acquirendam ; ergo in operatione sua ad extra et in creatione operatus est Deus ad perfectionem suam manifestandam, seu ad gloriam suam externam.

II. Scripturæ docent, 1. mundum esse signum invisibilium perfectionum Dei (Rom. 1. 20; Sap. 13. 1, sqq.; 11. 16); signumque præstantissimum, quo Deus mirabiliter se manifestat

(Ps. 18. 1, sqq.; 88. 6; 103. 24); eumque esse cumulum beneficiorum Dei, quo homines excitentur ad laudem, cultum et amorem Deo tribuendum (Ps. 135; Is. 42. 5-10): docent pariter 2. Deum velle cognosci, laudari, coli, amari a creaturis rationalibus (Rom. 1. 21-24; Deut. 10. 12, sqq.; Exod. 14. 17, 18) atque in hunc finem ad creationem rerum provocare (Is. 40. 18, sqq.) idque ita velle, ut ipsa felicitas et salus creaturarum rationalium in laudem cedat et honorem Dei (Is. 43. 7: Ps. 75. 9; 105. 8; Jo. 9. 3; Eph. 1. 6-12; 1 Cor. 10. 31); atqui ex his constat, quod etsi divina bonitas se ad extra effuderit in bonum creaturarum rationalium, finis tamen ultimus per hanc diffusionem obtinendus fuit gloria Dei; ergo. — Palmieri, thes. 10, n. V.

III. Patres hanc veritatem sæpe declarant. Ita v. g. Theophilus (ad Autolyc. l. 1, c. 4), « Omnia fecit Deus ex nihilo esse, ut per opera cognoscatur et intelligatur magnitudo ipsius »; et ex Tertull. (apol., c. 17), Deus « totam molem istam... de nihilo expressit in ornamentum majestatis suæ ». — Álios Patres citat Knoll, n. 144. Cf. de Deo Uno, n. 4, III.

IV. Ratione. Deus cum ordinatissime agat, necessario ordinat bona inferiora ad superiora et magis excellentia (cf. S. Thom., 1, qu. 19, a. 5; Contra gent., l. 1, c. 86); atqui omne creaturæ bonum comparate ad Dei perfectionem et bonitatem quasi nihilum est; ergo Deus omnia creata ad suam gloriam, non quidem internam (quæ augeri nequit), sed extrinsecam ordinat. — Cf. Lessius (de Perf. Div., l. 14, n. 56). — Errorem vero contrarium Hermesii plurima involere absurda, exponit Knoll, n. 140. Sequeretur v. g. hominem esse finem supremum, ad cujus felicitatem ordinaretur ipsa divina operatio, etc.

V. Omne quod creatur, ex natura rei et ideo ex intentione Dei necessario est participatio et repræsentatio aliqua bonitatis divinæ; atqui quod creatur ad repræsentationem bonitatis Dei, ex ipsa definitione externæ gloriæ, ad Dei gloriam externam objectivam ordinatur; ergo creatura quævis ad Dei gloriam externam necessario creatur.

Prob. secunda pars, nempe quod causa finalis secundaria creationis est bonum creaturarum, et maxime hominum. — **I**. Ex Sap. 11. 25, « Diligis enim omnia, quæ sunt, et nihil odisti eorum quæ fecisti: nec enim odiens aliquid constituisti, aut fecisti ». — Ex his verbis, Deus amat omnes creaturas;

atqui non potest eas amare amore concupiscentiæ, cum nihil commodi ex eis accipere possit; ergo amat eas amore benevolentiæ, seu produxit eas in earum bonum. — Ad bonum autem hominis præcipue reliquas creaturas visibiles ordinari, sæpe docet Scriptura. Ita Gen. 1. 28, « Replete terram, et subjicite eam, et dominamini piscibus maris, et volatilibus... » ; Ps. 8. 5, sqq., « Quid est homo quod memor es ejus... constituisti eum super opera manuum tuarum. Omnia subjecisti sub pedibus ejus » ; 1 Cor. 3. 22, 23, « Omnia vestra sunt... vos autem Christi, Christus autem Dei ».

II. Ex Patribus, hæc loca citasse sufficiet. S. Jo. Chrys. (hom. 3 in epist. ad Philem.), « Non utique fecit nos indigens nostri. Cœlum ecce terram, mare, omnia denique propter nos fecit. » Et S. Greg. Naz. (or. 43, n. 4), « Si postremus homo creatus est... nemini mirum videri debet. Constituendum enim prius tanquam regi palatium erat. »

III. Causa finalis primaria creationis ex dictis est externa Dei gloria tum per bonitatis divinæ manifestationem in creaturis omnibus (quæ vocatur Dei gloria externa *objectiva*) tum præcipue per illius excellentiæ et bonitatis agnitionem theoreticam et practicam a creaturis rationalibus (quæ dicitur gloria externa *formalis*) ; atqui manifestatio excellentiæ Dei in quibusvis creaturis importat participationem aliquam divinæ bonitatis ipsis communicatam : et nominatim agnitio theoretica et practica illius excellentiæ a creaturis rationalibus est earum perfectio et beatitudo sive inchoata sive consummata ; ergo Deus dum in creatione ut finem primarium vult gloriam suam externam, vult simul creaturarum bonum ut finem secundarium et subordinatum. — Commemorandum quoque est, res omnes alias creatas ex natura sua et proinde ex Dei intentione, hominis beatitudini multis modis ac præsertim per ipsarum contemplationem mediate inservire. Cf. Mazzella, n. 182 ; Mivart, « On Truth », pp. 493, sqq.

Scholion de Mundo Optimo. — Licet Deus mundum ad perfectionem suam manifestandam creaverit, hoc tamen ex Conc. Vaticano (de Fide Cath., cap. 1) « liberrimo consilio » præstitit, determinando qui præcise gloriæ extrinsecæ gradus a creaturis habendus esset : et quatenus hic gloriæ gradus revera, secundum Conditoris sapientissimi et potentissimi ideam ac decretum absolutum, in ordine tum naturali tum supernatu-

rali exprimitur, eatenus, *sensu relativo*, relate nempe ad finem a Deo absolute intentum, mundus sane est optimus. — Mundum autem absolute et omni sensu optimum prorsus repugnare, docet ipsa ratio : quia nulla creatura, quippe quæ similitudo Dei necessario deficiens est et imperfecta tantum, potest perfectionem ejus adæquate et optime repræsentare ; et præterea, exigit Dei omnipotentia ut ipse, effecto quovis opere, possit aliquid adhuc perfectius operari. Cf. S. Thom., 1, qu. 25, artt. 5, 6.

QUÆSTIO TERTIA

DE TERMINO CREATIONIS

9. **Prænotandum.** — Nullum esse creationis terminum a quo, ex jam dictis constat. Terminus autem ad quem, juxta Symbola, visibilia complectitur et invisibilia : seu, ut docet Conc. Vat. (const. cit., cap. 1) post Lateran. IV, Deus « simul ab initio temporis utramque de nihilo condidit creaturam, spiritualem et corporalem, angelicam videlicet et mundanam, ac deinde humanam quasi communem ex spiritu et corpore constitutam ». Superest, ut inquiratur 1. de creaturæ hujus antiquitate, ac 2. de modo et ordine creatione ejus.

CAPUT PRIMUM

De Creaturæ Antiquitate

10. I. Ex fidei documentis abunde constat, nullas res ab æterno esse creatas, sed omnes in tempore (seu potius *cum* tempore, quod cum prima creatura incepit) fuisse productas : quam veritatem jam a Conc. Later. IV (iisdem ipsis verbis quæ Conc. Vat. usurpavit) definitam, iterum contra quemdam Ekkardum asseruit Joannes XXII (Denzinger, nn. 428-430).

1. Hanc doctrinam non obscure docet Scriptura sacra. Licet enim quædam quæ adduci solent testimonia videantur tantum de *formatione* mundi loqui, firmum videtur v. g. illud Genes. 1. 1, « In principio creavit Deus cœlum et terram » (vid. supra, n. 4, I) ; item Eph. 1. 4, « Elegit nos in ipso ante mundi constitutionem » (græce : προ καταβολης κοσμου : ante jacta mundi fundamenta), idest ante creationem ipsius materiæ — imo putant nonnulli, errorem philosophorum gentilium de materia æterna hic explicite rejici ab Apostolo (vid. Picon. in loc.). Huc etiam spectat Prov. 8. 22, 27, « Dominus possedit me in initio viarum

suarum, antequam *quidquam* faceret a principio.. Quando præparabat cœlos, aderam. »

2. Patres creationem mundi ab æterno non tantum negant, sed intrinsece repugnantem judicant. Ita S. Basil. (l. 2, contr. Eunomium), « Nos autem ejusdem insaniæ esse putamus tum creaturæ æternitatem adscribere, tum creaturæ Dominum hac dignitate privare » ; S. Jo. Damasc. (de Fide Orth., l. 1, c. 8), « Creatura cum voluntatis Dei sit opus, non est Deo coæterna » ; S. Aug. (conf., l. 12, c. 15), « Nec tamen tibi Deo coæterna est [creatura intelligens], quoniam non sine initio ; facta est enim ». Veritatem istam manifeste quoque assumunt Patres illi qui ex Verbi æternitate divinitatem ipsius inferunt.

II. Si vero rationis naturalis judicium inquiratur: 1. Quoad quæstionem *facti*, *a*) certum est, hunc mundum qui nunc est non exstitisse ab æterno, idque fatentur ipsi scientiæ naturalis cultores; nec, admissâ creatione libere a Deo effectâ, *b*) ostendi potest mundi materiam primordialem necessario exstitisse ab æterno. — 2. *Possibilitatis* autem quæstionem quod attinet: *a*) Certum videtur mundum hunc in concreto, uti nunc est, nec potuisse stricte loquendo æternum esse, cum ejus duratio sit successiva non « tota simul »: imo nec ab æterno existere, quia tunc includeret animarum humanarum multitudinem actu infinitam, id quod repugnat ex sententia plurium cum S. Thoma (1, qu. 46, a. 2, ad 8). — *b*) De mundo autem in abstracto seu de creatura in genere, quæstio hoc modo proponi potest : Num intrinsece repugnet res producta, quæ sit ab æterno, seu initio carens : et de hac saltem quæstionis forma intelligendum est quod dicit S. Thomas (l. c., corp.), « mundum non semper fuisse, sola fide tenetur, et demonstrative probari non potest ». Aliqui quidem cum Valentia et Suarez id possibile volunt de substantia essentialiter, physice et perfecte immutabili seu incorruptibili, si ejusmodi daretur. Alii post Patres cum S. Bonaventura simpliciter negant. Alii cum Palmieri nullam quidem vident repugnantiam evidentem in ipsa notione entis contingentis et producti ab æterno, bene vero in quibusdam veluti proprietatibus quæ cum natura entis cujusvis contingentis sunt intrinsece connexæ, ac præcipue in illius duratione aliquo modo successiva. Alii demum candide fatentur ignorantiam. Cf. Pesch, nn. 62, 63.

CAPUT SECUNDUM

De Modo et Ordine Creationis

I. De modo et ordine creationis rerum spiritualium, nempe angelorum, nullum certum habetur revelationis testimonium; probabilior autem juxta S. Thomam (1, qu. 61, a. 3), et cujus contraria ex Suarez (de angelis, l. 1, c. 3, n. 15) jam post Conc. Later. IV foret temeraria, est sententia communis S. Augustini et scholasticorum docentium angelos creatos fuisse simul cum materia, et non antea, id quod voluerunt SS. Basilius, Chrysost. et quidam alii Patres. Cf. Palmieri, thes. 22. — De origine vero reliquarum creaturarum, animatarum et inanimatarum, exstat testimonium inspiratum Geneseos (cap. 1), cujus quidem plenior expositio ad aliam pertinet disciplinam : hîc autem licebit summatim inquirere, quid doceat locus ille de creationis ordine et modo.

II. Et imprimis retinendum est, hoc testimonium, non solum quatenus enuntiat factum generale creationis (qui sane scopus præcipuus illius fuit), sed etiam quoad omnia quæ de rebus etiam naturalibus continet, esse Dei verbum ideoque infallibiliter verum. At simul observandum est, objectivam veritatem hoc testimonio divinitus significatam non esse necessario eam ipsam sententiam quæ nunc ex prima verborum inspectione menti occurrit: naturalia enim facta secundum apparentiam externam ac modum loquendi vulgarem et usitatum enarrantur. Unde docet Leo XIII in encyclica « Providentissimus Deus » (18 Novemb. 1893), scriptores sacros res sensibiles « aliquando describere et tractare aut quodam translationis modo, aut sicut communis sermo per ea ferebat tempora, hodieque de multis fert rebus in quotidiana vita, ipsos inter homines scientissimos. Vulgari autem sermone quum ea primo proprieque efferantur quæ cadant sub sensus, non dissimiliter scriptor sacer (monuitque et Doctor Angelicus) « ea secutus est, quæ sensibiliter apparent » (Summa theol., 1, qu. 70, a. 1, ad 3), seu quæ Deus ipse, homines alloquens, ad eorum captum significavit humano more. » — Hinc factum est, ut de Hexaemero Geneseos, seu de historia sex dierum creationis, libere disputatum sit vel apud ipsos Catholicos, idque præsertim hodie, quando a philosophis,

ex telluris cortice inspecto et ex factis astronomicis, plane demonstratum est, inter prima hujus mundi aspectabilis exordia et vitæ humanæ initia non paucos tantum dies, sed plura sæculorum millia elapsa esse (cf. Corluy, p. 187; Pesch, n. 82). Unde, juxta sapientem monitum Leonis XIII in dicta encyclica post SS. Aug. et Thom., nulla aliqua particularis explicatio dierum creationis, licet a quibusdam Patribus tradita fuerit, tanquam unice vera proponenda est. Cf. S. Thom. 1, qu. 68, a. 1. corp.

III. His præjactis, breviter indicandæ sunt præcipuæ Hexaemeri expositiones, quas ad tres classes revocare licet.

1. Prima sententia docet diem genesiacum esse *diem ordinarium 24 horarum*. — *a*) Hujus sententiæ prima forma, quam communius docuerunt Patres, et retinent adhuc aliqui recentiores (apud Pesch, nn. 89, 90), dicit totum mundum intra spatium sex dierum naturalium formatum fuisse. — *b*) Alia forma, ad difficultates geologicas supradictas evitandas, adstruit, α) antiquiores terræ formationes geologicas primitus effectas fuisse juxta verba, « In principio creavit Deus cœlum et terram », deinde β) in aliqua catastropha has formas destructas fuisse secundum verba, « terra autem erat inanis et vacua, et tenebræ erant super faciem abyssi », ac postremo γ) post longa sæcula, intra spatium sex dierum naturalium qui in Genesi recensentur factam esse restitutionem mundi ad conditionem suam actualem cum plantis, animalibus, homine, etc. : unde hæc explicatio, quam tenuit Card. Wiseman, vocatur « theoria restitutionis ». — *c*) Tertia forma antiquiores terræ formationes explicat per catastrophas postadamiticas et præcipue per Diluvium, unde dicitur « theoria diluvialis ».

2. Secunda sententia docet dies genesiacos esse *ideales*, seu ordinem creationis logicum et idealem, non vero chronologicum, efferre. — *a*) Celeberrima hujus expositionis forma auctorem habet S. Augustinus (de Gen. ad litt., l. 4, c, 33, et alibi), qui omnes res in uno instanti creatas fuisse probabile putabat, anorganicas scilicet actu, organica vero tantum in potentia seu secundum « rationes seminales », ita ut postea paulatim crescerent. In hac S. Augustini sententia sex dies sunt tantum actus successivi intellectuales quibus genera præcipua rerum creatarum agnoverunt angeli, ita ut per verbum « vespere » indicetur cognitio obscurior creaturarum quam habue-

runt angeli ex rebus ipsis, ac per « mane » earumdem rerum cognitio perfectior quam habuerunt in Verbo divino (loca aliqua S. Augustini exscribit Corluy, « Spicil. », t. 1. pp. 176, sqq.). Creationem instantaneam omnium omnino rerum, etiam organicarum, in actuali existentia et non tantum « secundum rationes seminales », docuit, juxta aliquos, schola Alexandrina (Philo, Pantænus, Clem. Alex., Origen.). Cf. « Tablet », 1897, 25 Jan. p. 124. — *b*) Altera hujus sententiæ forma, admisso mundum successive et non in uno instanti creatum fuisse, docet per sex dies significari historice quidem non autem secundum ordinem temporis, sex præcipua Creatoris opera tanquam typos hebdomadæ humanæ. Adstruit scilicet *α*) primo describi hoc loco triplicem distinctionem seu distributionem generalem universi in regiones luminosam, aëream cum aquosa, terrestremque, ac deinde *β*) trium harum regionum « ornatum » quæ sunt respective luminaria cœlestia, deinde aves et pisces, ac demum plantæ ac animalia. Cf. S. Thom., 1. qu. 74, a. 2, ad 2. — *c*) Tertia hujus sententiæ forma ab Ill. D. Clifford proposita (« Dublin Review », 1881), docet Hexaemeron esse tantum hymnum liturgicum, quo dies hebdomadis, ne more gentium diis falsis consecrentur, ad Deum, secundum præcipua creationis opera, referantur. — *d*) Ad hanc classem etiam reduci potest theoria « Visionistarum » seu « Revelationistarum », qui censent sex dies esse tot illuminationes intellectuales seu visiones, quibus successive revelata sint Adamo, vel auctori Geneseos, præcipua creationis opera plus minus secundum ordinem realem quo revera producta sunt. Ita præsertim Hummelauer, in Genes., pp. 68-74.

3. Tertia sententia quam tenent plures Catholici recentiores, uti Pianciani, Palmieri, Molloy, Corluy (juxta quem « fere communis fit »), docet dies Geneseos esse sex *periodos durationis indeterminatæ*, seu spatia longiora temporis in quibus formatus est successive mundus hic visibilis.

IV. Ut jam de his sententiis judicium aliquod feratur :

1. Potuit quidem Deus absolute loquendo mundum uti nunc existit intra sex dierum naturalium spatium formare, sed cum ex testimonio geologiæ, palæontologiæ et astronomiæ universum visibile nonnisi paulatim per plura sæculorum millia ad præsentem statum adductum sit, videretur Deus in primo systemate (dierum ordinariorum) hominibus veritatem de rebus naturalibus inquirentibus quasi illudere voluisse. — Nec multum

juvat adjecta theoria « restitutionis » : cernuntur enim plura telluris strata non per violentam aliquam catastropham sed per lentam conversionem producta fuisse ac præterea plantæ et animalia præadamitica, quorum « fossilia » adhuc supersunt, vixissent juxta hanc hypothesim sine luce et lumine solari, id quod non admittunt periti.

2. Expositio idealis quemadmodum a S. Augustino proponitur improbabilis nunc habetur, eo ipso quod ex ea mundus in instanti productus dicatur contra communem Patrum sententiam ac ipsius Geneseos naturalem significationem. — Duæ autem aliæ explicationes ideales (*b* et *c*), licet factum historicum formationis successivæ hujus mundi admittant, perturbando tamen operum Dei ordinem realem, videntur Genesi contradicere. De quarta forma (*d*) mox dicetur.

3. Adversus tertiam sententiam potissimum urgetur, nomen hebraicum « jom » (dies) significare semper litterali sensu spatium 24 horarum, nunquam autem periodum indeterminatam (vid. præsertim Hummelauer, pp. 61-65). Contra vero reponitur : *a*) « jom » etiam in singulari numero de tempore indeterminato alibi in Scriptura adhiberi (ita Amos 8. 13, « in die illo deficient virgines », Nahum 3. 17, « dies sitis », Ps. 2. 7, « Hodie genui te ») ; *b*) in ipsa Genesi legitur (2. 4, 5), « in die, quo fecit Dominus Deus cœlum et terram et omne virgultum agri... », et (2.2), « requievit [Dominus] die septimo » : quibus locis certe non significatur dies 24 horarum ; *c*) tres primi dies certe non erant dies *solares* ; *d*) phrasis « vespere et mane » de singulis diebus repetita difficile explicatur de die ordinario. Vid. Palmieri, p. 148 ; cf. tamen Corluy, p. 180, et Rob. F. Clarke, apud « Tablet », 23 Jan., 1897, p. 124.

V. Ex his, probabiliores videntur (1) theoria visionis et (2) theoria periodum, nec tamen (3) hæ theoriæ se mutuo excludere necessario dicendæ sunt. — 1. Cum opificium mundi humano oculo visum non sit, modus et ordo illius a solo Deo per revelationem addisci poterat, ut jam notavit S. Jo. Chrys. (hom. in Genes.) : et probabiliter supponi potest, hanc revelationem, sicut sæpissime in Scriptura narratur, factam fuisse per *visiones*, seu illuminationes mentales (numero respondentes sex diebus hebdomadis humanæ), inter quas alternatim interpositæ essent tenebræ (seu absentia illuminationis mentalis). Deinde singularum harum visionum initium (aliquatenus secundum explicationem

S. Augustini, op. imperf. in Genes., c. 15), dictum esset « vespera » ut significaretur informis et incompletus status operis, finis autem illius vocaretur « mane » propter statum operis jam formatum et completum (1).— 2. Singuli autem « dies » illi, seu visiones et illuminationes, nequaquam mere imaginarii et phantastici forent, sed objective et realiter responderent, tanquam tot picturæ seu tabulæ, præcipuis Dei operibus per longa temporis spatia successive effectis, et æquivalerent proinde in narratione sacra periodis longis et indeterminatis creationis. — Hinc 3. duæ istæ theoriæ « visionum » et « periodum » non necessario invicem opponuntur, easque conjungere videntur Pesch (n. 97), Corluy (l. c., p. 188 : et in « La Science cath. » 15 jul. 1889, cit. ab Hummelauer p. 74), ac apertius Dr. G. Molloy, « Periodista » celeberrimus (apud « Irish Eccl. Record », Dec. 1896, pp. 1057, sqq.).

VI. Notandum demum est, non asseri in hac explicatione concordiam omnino completam, accuratam et exclusivam singulorum Geneseos dierum cum distinctis periodis geologicis, ita ut v. g. ante diem quintum Genesis (secundariæ geologorum ætati respondentem) exstitisse putentur solæ plantæ, ad exclusionem omnium animantium (v. g. piscium). Auctor enim Hexaemeri commemorat tantum per lineamenta generaliora opera *maxime notabilia* et quasi propria et specificativa singulorum dierum, nempe (ut de organicis dicatur) plantas ætatis geologicæ primariæ assignat tertio diei (vv. 9-13), reptilia et volucres secundariæ ætatis adscribit quintæ diei (vv. 20-23), mammifera demum ætatis tertiariæ diei sexto (vv. 24-31), et ita habetur mira sane concordia. Cf. Molloy (l. c., pp. 1062, « Geology and Revelation », edit., 1873, pp. 424, sqq.). Perfectior autem et omnimoda concordantia inter Genesim et geologiam, quam aliqui (v. g. Kinns, « Moses and Geology ») stabilire conantur, vocatur a Pesch (n. 97) « res satis desperata », eamque velle asserere religionem ludibrio forsan exponit.

(1) Locutiones « vespere et mane » de visione Danielis, 8. 14, 26, adhibitas, suspicatur Knabenbauer, in loc., pp. 215, 221, esse corruptiones textus primitivi.

PARS SECUNDA

DE ANGELIS

12. Angelus vi vocis est *nuntius* seu *missus* (ex nomine græco ἄγγελος), et proinde, ut notant S. Augustinus (in Ps. 103, serm. 1, n. 15) et S. Greg. M. (hom. 34 in Evang.), nomen officiii est, non naturæ, ac in ipsa Scriptura aliquando de meris hominibus (Mal. 2. 7 ; 3. 4 : cf. Math. 11. 10) aliquando de ipso Verbo Incarnato (Mal. 3. 1, « Angelus testamenti ») adhibetur. Proprio autem Scripturæ et Christianorum usu angeli intelliguntur, « naturæ intelligentes Deo inferiores, homine præstantiores » (cf. Palmieri, thes. 17 ; Mazzella, n. 255), quarum aliæ hoc solo nomine, aliæ specialibus nominibus insigniuntur. Hac ergo definitione nominis supposita, inquirendum est de angelis in ordine tum naturali tum supernaturali, et primo quidem de eorum existentia et natura.

QUÆSTIO PRIMA

DE ANGELIS IN ORDINE NATURALI

CAPUT PRIMUM

De Angelorum Existentia

13. **Prænotandum.** — Angelorum existentiam negaverunt ex Judæis Sadducæi (cf. Act. 23. 8), recentiori ætate Anabaptistæ et Sociniani, ac hodie cum Rationalistis Protestantes plures liberiores. Ex Concilio autem Lateranensi IV et ex Vati-

cano, « Deus.. simul ab initio temporis utramque de nihilo condidit creaturam et spiritualem et corporalem, *angelicam* videlicet et mundanam, ac deinde humanam quasi communem ex spiritu et corpore constitutam » : unde de fide tenenda est

14. **Propositio**. Existunt angeli.

Prob. I. Vera est propositio si dantur 1. naturæ intelligentes quæ vocantur angeli, quæ sunt 2. Deo inferiores, et 3. homine superiores ; atqui hæc omnia ex Scriptura constant ; ergo.

Prob. Min. per partes. — 1. Dari naturas intellectuales quæ vocantur angeli, constat ex pluribus locis veteris et novi Testamenti, ubi narrantur apparitiones angelorum cum hominibus loquentium, ita v. g. in casu Agar (Gen. 16. 9 ; 21. 17), Abrahæ (Ib. 22. 11, et alibi), Jacob (Ib. 28. 12, etc.), Eliæ (3 Reg. 19, 5, etc.), Tobiæ (per totum librum), Zachariæ (Luc. 1. 11), B. Virginis (Ib. 1. 28), S. Josephi (Matth. 1. 20, etc.), S. Petri (Act. 12. 7) : item dicuntur angeli videre Deum (Matth. 18. 10), ministrare ei (Dan. 7. 10), ac laudare eum (Apoc. 7. 10, 12, etc.) : quæ omnia arguunt naturas intelligentes.

2. Angelos esse Deo inferiores, constat ex eorum creatione (Coloss. 1. 16), ex ministerio et adoratione quam Deo præstant (ut jam dictum est), ex eo quod vocant se servos Dei (Apoc. 22. 9). Cf. supra, n. 4, not., p. 176.

3. Angelos esse homine præstantiores, constat *a*) ex dotibus quas Scriptura eis tribuit, v. g. quod sint immunes a legibus physicis quibus homo naturaliter subjectus est (cf. Dan. 3. 49 ; 14. 35 ; Matth. 28. 2 ; Jo. 5. 4 ; Act. 12. 7, sqq.) ; *b*) ex appellationibus (« virtutes, potestates, dominationes », etc. : cf. Coloss. 1. 16) quæ peculiarem excellentiam indicant ; *c*) ex Hebr. 1. 4, sqq., ubi S. Paulus ut probet Christi excellentiam super omnes creaturas, ostendit eum meliorem et excellentiorem esse angelis : quod argumentum invalidum esset nisi angeli hominibus et reliquis creaturis essent præstantiores.

II. Ex traditione christiana citasse sufficiet S. Clem. (epist. 1. ad Cor., c. 34), « Consideremus exercitum angelorum, qui Deum circumdant et ejus voluntatem obtemperant » ; S. Justin. (apol. 1. 6), « colimus exercitum sanctorum angelorum qui Deo obediunt et ipsi similes sunt » ; S. Greg. M. (hom. 24 in Evang.), « Esse angelos et archangelos omnes fere sacri eloquii paginæ loquuntur ». Idipsum declarant opera omnia liturgica, scripta theologorum, sensus communis fidelium. — Imo primitivæ tradi-

tionis de existentia angelorum vestigium aliquod videtur haberi, juxta plures Patres et theologos, in doctrina philosophorum gentilium de dæmonibus seu geniis, qui veluti medii sint inter supremum Deum et homines. Cf. Palmieri, thes. 17, p. 152.

III. Ipsa demum ratio suadet, ad perfectionem universi maxime *congruere*, ut detur natura completa quæ Deo magis perfecte assimiletur quam irrationabilia aut etiam quam homo, qui non est pure intellectualis ; talis autem natura est angelica, ut dicetur capite sequenti ; ergo. Cf. S. Thom., 1, qu. 50, a. 1.

Obs. Immerito dicunt Rationalistæ quidam et Protestantes liberiores, doctrinam Judæorum de angelis vel 1. esse tantum personificationem aliquam attributorum aut operationum Dei, vel 2. esse modificationem recentiorem polytheismi primitivi, vel 3. acceptam fuisse a Chaldæis tempore exilii. — Quamvis enim Genesis de angelorum creatione non distincte agat, de iis loquitur ut ministris Dei ipso capite tertio (v. 24), ubi narrat Cherubim a Deo esse constitutos ad aditum paradisi custodiendum, ac deinceps sæpius, ut dictum est in probatione.

15. Scholion de Numero et Distinctione Angelorum. — I. Ingentem esse angelorum numerum testantur 1. Scripturæ, quæ sæpius loquitur de exercitu angelorum, quæque dicit Dan. 7, 10, « Millia millium ministrabant ei, et decies millies centena millia assistebant ei », Apoc 5. 11, « Et erat numerus eorum millia millium » (cf. Job 25. 3 ; Hebr. 12. 22); 2. Patres passim dicunt angelos prorsus innumerabiles esse, et comparate ad cunctos homines qui fuerunt, sunt, et erunt, perinde esse ac nonaginta novem oves comparate ad unam (loca quædam S. Cyrilli Hieros. et S. Greg. M. exscribit Palmieri, thes. 23); 3. ratio ipsa suadet *a*) ad perfectionem universi maxime pertinere, ut res pure intellectuales et proinde perfectiores majore multo numero existant quam aliæ (cf. S. Thom., 1, qu. 50, a. 3), et *b*) Dei majestati optime congruere, ut innumeri famuli et milites ei assistant et ministrent (cf. Suarez, de Angelis, l. 1, c. 11, n. 4).

II. Hujus angelorum multitudinis esse generatim loquendo ordines quosdam et gradus dignitatis, de fide esse fatentur theologi post S. Augustinum (contr. Priscill., c. 11) : et revera alioquin inutilia essent nomina diversa (principatus, potestates, dominationes, etc.) quibus Scriptura eos insigniunt; præterea nomen « archangeli » supponit præstantiam aliquam super angelum

ordinarium, et S. Michael vocatur (Dan. 10. 13) « unus de principibus primis ». — De numero autem horum ordinum et de ratione distinctionis inter eos non clare constat. Communiter post vulgatum Dionysium (de cœlest. hierarch.) Patres recentiores et scholastici sicut et Ecclesiæ liturgia agnoscunt distributionem angelorum in tres hierarchias, quarum singulæ tres ordines seu choros complectitur, et hanc doctrinam putat Mazzella, n. 304, vix posse sine temeritate negari. Dionysius autem, ut loquitur S. Thomas (1, qu. 108, a. 6), « ex nominibus ordinum proprietates illorum considerans, illos ordines in prima hierarchia posuit, quorum nomina imponuntur per respectum ad Deum, scilicet Seraphim, et Cherubim et Thronos : illos vero ordines posuit in media hierarchia, quorum nomina designant communem quamdam gubernationem, sive dispositionem, scilicet Dominationes, Virtutes, et Potestates : illos vero ordines posuit in tertia hierarchia quorum nomina designant operis executionem, scilicet Principatus, Angelos et Archangelos ». Rem illustrat Billuart (d. 7, a. 1) exemplo regiminis ecclesiastici, in quo Cardinales immediate assistunt Summo Pontifici ; episcopi præsunt diœcesibus per modum causæ universalis; et parochi singulis parœciis ut causæ particulares. Explicationem nominum tradit Suarez (l. 1, c. 13, nn. 7. sqq.). — Hos ordines putat S. Thomas (1, qu. 109, a. 1), quatenus respiciunt dona naturalia, etiam in angelis lapsis permanere (vid. Ephes. 6. 12), exceptis ordinibus Seraphim, Cherubim et Thronorum, qui cum supponant, vi nominum, respective, ardorem caritatis, inhabitationem divinam, et libertatem, nequeunt cum peccato coexistere. Docet etiam S. Doctor hos ordines permansuros esse post diem judicii (qu. 108, a. 7), et homines prædestinatos, quoad gradum gloriæ, ad diversos ordines assumi (a. 8). — Angelos solâ ordinum, dignitatis et numeri ratione distingui, non vero specie aut natura, communius docent Patres (v. g. SS. Basil., et Greg. Nyss., ac Cyrill. Alex : apud Palmieri, p. 205), quos sequuntur Scotus, S. Bonaventura, Albertus M., Toletus. S. Thomas vero (1, qu. 50, a. 5) cum suis docet unumquemque angelum ab alio non numero tantum sed et specie differre, dum Suarez (l. 1, cc. 14, 15) censet angelos unius ordinis differre specie ab angelis aliorum ordinum. Res autem incerta est.

CAPUT SECUNDUM

De Angelorum Natura

16. **Prænotandum.**—Præcipue hîc inquiritur, utrum angeli sint puri spiritus, ita ut nullum ordinem naturalem habeant ad corpus tanquam sui completivum, cujusmodi habet v. g. anima humana. De hac re dubitarunt quidam Patres, nec Ecclesia aliquid disserte definivit : licet enim Conc. Lat. IV (jam sæpius cit.) naturam angelicam ut simpliciter « spiritualem » manifeste agnoscat, et distinguat tum a mere « corporali » et materiali, tum a humana quæ est « quasi communis ex spiritu et corpore constituta », hoc tamen dicit obiter et incidenter (ut fatentur omnes post S. Thom., qu. 16 de Malo, a. 1), ac scopus ejus directus est, ut asserat contra Manichæos omnia a Deo creata esse. Communis autem theologorum sententia ac doctrinæ Conciliorum Lateran. et Vatic. plane conformis, quam proinde temerarium esset rejicere, affirmat contra Leibnitz et aliquos Rationalistas angelos prorsus incorporeos esse.

17. **Propositio.** Angeli sunt puri spiritus ab omni corpore soluti.

Prob. I. Scriptura nunquam loquitur de corpore et anima angelorum, sed simpliciter et sine addito sæpe vocat eos « spiritus » ; atqui hic loquendi modus ostendit angelos prorsus incorporeos esse ; ergo.

Major quoad partem affirmantem constat ex pluribus Scripturæ locis v. g. Marc. 5. 2, sqq. ; Act. 23. 8 ; Hebr. 1. 14.

Minor constat 1. ex eo quod in Scriptura adhibetur nomen « spiritus » tanquam specialiter proprius Deo (Jo. 24. 4), qui utique propter summam ejus simplicitatem ab omni materia maxime remotus est ; 2. ex eo quod Scriptura diserte excludit corporeitatem a spiritu (v. g. Luc. 24. 39, « Spiritus carnem et ossa non habet » ; Ephes. 6. 12, « Non est nobis colluctatio adversus carnem et sanguinem, sed adversus principes et potestates... ») ; 3. ex eo quod si angeli corporei essent, de iis ob paritatem rationis, eodem modo loquendum esset ac de hominibus : homines autem, licet eorum pars nobilior spiritualis sit, nunquam vocantur « spiritus », imo ista ipsa nobilior eorum pars dicitur « spiritus » tantum cum addito (Rom. 8. 16,

« spiritus *noster* »; 1 Cor. 2. 11, « spiritus *hominis,* qui *in ipso* est »), et aliter vocatur « anima » ; ergo.

II. Patres plurimi aperte docent angelos esse incorporeos. Ita v. g. S. Greg. Nyss. (or. 4 in orat. dom.), « Omnis creatura rationalis dividitur in incorpoream et corpoream naturam ; incorporea autem est angelica, altera nos homines sumus ». Eos ἀσωματους seu « incorporeos » etiam vocant SS. Ignat. M., Greg. Thaumat., Basilius, Greg. Naz., Jo. Chrys., etc. (cit. apud Mazella, n. 288). Hos sequuntur scholastici communiter (vid. Palmieri, pp. 173, 174 ; Pesch, n. 369).

Dices. 1. In Scriptura sacra leguntur angeli *a*) in corporibus apparuisse actusque corporeos (v. g. comestionis, Gen. 18. 9) exercuisse, *b*) sono (1 Reg. 16. 23) et odore (Tob. 6. 8, 19) affici, *c*) apprehendi et ligari ab aliis angelis (Tob. 8. 3), imo *d*) matrimonium iniisse cum filiabus hominum (Gen. 6. 2) : demum *e*) dicit ipse Christus (Luc. 20. 35), homines glorificatos post resurrectionem futuros esse æquales angelis ; atqui hæc omnia supponunt angelos esse corporeos ; ergo.

Resp. *ad Maj. per singula.* Ad *a*) fatendum est cum S. Thoma (1, qu. 51, a. 2), angelos revera et non tantum secundum imaginationem hominum accepisse, tanquam instrumenta, minime vero ut sibi substantialiter conjuncta, corpora ex materia arte aliqua formata : in iis autem actiones humanas vitales exercuerunt tantum apparenter, ut distincte dixit angelus Raphael ad Tobiam (12. 19). Cf. Suarez, l. 4, cc. 33, sqq. ; Billuart, d. 1, a. 4. — Ad *b*) hi effectus non sunt tribuendi influxui alicui materiali et physico sonus aut odoris, sed imperio et voluntati divinæ, quæ rebus illis materialibus tanquam signis aut instrumentis moralibus contra dæmones utebatur. — Ad *c*) apprehensio et alligatio dæmonis non dicenda est physice facta sed moraliter, nempe propter simile mandatum et imperium divinum. — Ad *d*) licet pauci aliqui Patres (v. g. Clem. Alex., S. Just. M., S. Iren.) « filios Dei » in loco objecto secundum lectionem minime genuinam LXX intellexerint angelos, communis tamen sententia docet eos esse Sethitas. Vid. Hummelauer in loc., pp. 211, sqq., et Hurter, n. 435 ; S. Thom., l. c., a. 3, ad 6. — Ad *e*) hæc Christi verba non omnimodam æqualitatem, sed tantum similitudinem quoad aliqua, præsertim quoad immortalitatem et incorruptionem, significant. Cf Palmieri, pp. 155, sqq. — Proinde *nego Minorem et conclusionem.*

Dices 2. Ex Patribus, *a*) alii vocant angelos ignem, ætherem etc., *b*) alii dicunt eos corporeos aut etiam corpora, *c*) alii expresse docent eos spiritu et corpore constare; ac demum *d*) Conc. Nicæn. II approbavit doctrinam Joannis episcopi Thessalonicensis, qui negaverat angelos esse « omnino corporis expertes et invisibiles » ; ergo.

Resp. *ad singulas Antecedentis partes.* — Ad *a*) ignem, ætherem, etc., assumunt Patres metaphorice ut symbola naturæ angelicæ, ad exprimendam illius subtilitatem, fervorem, activitatem, puritatem, etc. : vid. apud Palmieri (pp. 165, 166) loca SS. Basil., Greg. Naz., Jo. Damasc., qui vocant angelos ignem *immaterialem*. — Ad *b*) corpora aut corporei dicuntur angeli comparate ad Deum, qui solus omnimoda gaudet simplicitate et prorsus illimitatus est : ita distincte se explicant SS. Jo. Damasc., Greg. M. : cf. Palmieri (pp. 163-165). — Ad *c*) duplex elementum præcipue assertum est a nonnullis Patribus de angelis inferioribus aut etiam lapsis, non veluti ad eorum intrinsecam naturam pertinens sed ut quid accidentale, eoque fine ut communicare possent cum mundo sensibili, v. g. ut pœnam ignis pati possent. — Ad *d*) Conc. Nicæn. conclusionem a Joanne contra Iconomachos intentam, nempe liceitatem pingendi imagines angelorum approbavit, non autem argumentum sed tantum recapitulationem illius a Tarasio Patriarcha Constantinop. factam, in qua corporeitas angelorum non est asserta. Cf. Palmieri, p. 175; Perrone, n. 40 et not. — Fatendum tamen est, quæstionem hanc de incorporeitate angelorum aliquandiu incertam fuisse, idque fatetur sæc. XII ipse S. Bernardus (de Consid., l. 5, c. 4, et serm. 5 in Cant., n. 7).

18. **Scholia de naturæ angelicæ operatione et dotibus**. — I. De *cognitione* angelica duo certa videntur, nempe 1. eam longe præstantiorem esse cognitione humana, idque videtur sæpius innui in Scriptura sacra (v. g. 1 Reg. 14. 20; Matth. 24. 36; Gal. 1. 8), et sequitur ex eo quod angeli sunt spiritus puri, qui non indigent sicut homines adminiculo sensuum (cf. Palmieri, pp. 187-189). Ex altera vero parte 2. cognitio angelica limites habet : neque enim *a*) naturaliter cognoscunt angeli certe et immediate secreta cordis, quæ in Scripturis exhibentur ut soli Deo nota (cf. 1 Reg. 16. 7; 3 Reg. 8. 39) et ex quorum manifestatione divina Christi missio declaratur (Matth. 12. 25; Luc, 5. 21, 22; 9. 47, etc.) ; idem dicen-

dum *b*) ex similibus rationibus de præscientia certa et infallibili futurorum liberorum ; ac *c*) de mysteriis pluribus supernaturalibus, v. g. de Incarnatione. Vix notandum est *d*) angelos naturaliter non omnia creata cognoscere, nec habere de Deo cognitionem aliam quam analogicam. Cf. Palmieri, thes. 20. — Angelos cogitationes suas invicem manifestare seu inter se *colloqui*, docet Scriptura : sic v. g. Michael archangelus cum diabolo disputavit (Jud. 9 : cf. Is. 6. 3 ; Dan. 8. 16; Zach. 1.9.) ; ita et Patres (v. g. SS. Basil., Jo. Chrys., Jo. Damasc., apud Pesch, n. 380). Hoc non fieri nisi dependenter a libera voluntate illius cujus cogitatio manifestatur, ex jam dictis consequitur ; sed quænam sit colloquii hujus *naturalis* angelorum ratio physica prorsus incerta est : supposita autem visione beatifica, in Deo videntur omnia quæ ad singulos angelos beatos spectant. — Angelos habere *voluntatem liberam*, constat ex Scriptura, quæ aliis eorum tribuit gaudium v. g. et obedientiam, aliis vero tremorem, iram, peccatum.

II. Angeli, upote existentes alicubi, sunt in *loco*, eosque Scriptura docet esse in cœlis, in terris, in inferno. Cum autem spiritus sint, non sunt in loco circumscriptive ad modum corporum, sed tantum definitive sicut anima est in corpore : idest sunt toti in toto spatio quod occupant et toti in singulis illius spatii partibus. Ad spatium autem aliquod non ita videntur arctari angeli, ut nequeant vel vastum simul spatium vel unicum tantum punctum indivisibile occupare, et sic legitur Luc. 8. 30, sqq. tota legio dæmonum primum corpus unius hominis deinde corpora plurium porcorum inhabitasse. Intra spatium vero quod angelus occupat, seu intra sphæram activitatis ejus, potest nunc agere in una extremitate et nunc in alia, et simul in pluribus, et sic esse in pluribus simul locis inadæquatis. Disputant autem theologi, utrum ab uno loco in novam omnino sphæram transire possit angelus quin per medium spatium eat : affirmant Thomistæ (vid. Billuart, d. 2, a. 3), negant alii (vid. Suarez, l. 4, c. 19).

III. Eo quod angeli, utpote pure spirituales, simplices, et sine corruptionis principio, nequeant nisi per annihilationem perire, Deus autem ex altera parte nihil annihilet, dicendi sunt angeli simpliciter *immortales* et incorruptibiles, ut docet S. Thomas (1, qu. 50, a. 5), et hoc quidem beneficio Creatoris.

QUÆSTIO ALTERA

DE ANGELIS IN ORDINE SUPERNATURALI

19. Inquirendum est 1. de elevatione angelorum ad ordinem supernaturalem et de aliquorum lapsu ab eodem, 2. de officiis bonorum angelorum, 3. de impugnatione malorum angelorum adversus hominum salutem.

CAPUT PRIMUM

De Elevatione Angelorum ad Statum Supernaturalem

20. **Prænotandum.** — Videntur angeli statim ab initio ea cognitione et contemplatione abstractiva Dei potiti esse, quæ materialiter sufficeret ad beatitudinem naturalem (cf. S. Thom., 1, qu. 62, a. 1). Eos etiam in gratia sanctificante *creatos* fuisse ornatosque donis infusis, gratiis actualibus, etc., et ita in primo instanti ordinatos ad visionem intuitivam et beatificam Dei, docet communis sententia cum S. Thoma (l. c., a. 3) post S. Augustinum (de civ. Dei, l. 12, c. 9 : « Simul in eis condens [Deus] naturam et largiens gratiam ») contra P. Lombardum, S. Bonaventuram et Scotum. Censet autem S. Thomas (a. 6) tanquam « rationabile », gratiam non fuisse æqualem in omnibus angelis, sed majorem in eis qui ad majorem gloriam destinati fuerunt.

21. **Propositio I.** Elevati sunt angeli ad statum supernaturalem.

Prob. I. Ex Scriptura. Si aliqui angeli beatitudinem cœlestem adepti sunt, alii vero ob propriam culpam ab ea exclusi, dicendi sunt omnes ad finem supernaturalem ope auxilii supernaturali attingendum destinati et elevati; atqui utrumque ex Scriptura constat ; ergo elevati sunt angeli ad statum supernaturalem.

Prob. Min. per partes. — 1. Angelos aliquos gaudere cœlesti

beatitudine, ostenditur *a*) indirecte, ex eo quod beatitudo supernaturalis nostra exhibetur ut participatio beatitudinis angelorum : ita v. g. ex Matth. 22. 30, post resurrectionem homines beati « erunt sicut angeli Dei », et ex Hebr. 12. 22, « Accessistis ad Sion montem et civitatem Dei viventis, Jerusalem cœlestem et multorum millium angelorum frequentiam » ; *b*) directe ex eo quod angeli dicuntur videre semper faciem Dei qui in cœlis est (Matth. 18. 10), adstare ante Dominum (Tob. 12, 15), esse in conspectu throni Dei (Apoc. 1. 4), esse angeli cœlorum (Matth. 24. 36), angeli lucis (2 Cor. 11. 14), etc.

2. Angelos alios propria culpa ex gloria cœlesti exclusos esse, constat *a*) indirecte ex iis locis ubi commemorantur « spiritus nequam », « Spiritus Dei mali » (1 Reg. 16. 14, 15), « dæmonia » (Tob. 3. 8 ; 6. 14), « Spiritus immundi » (Luc. 11. 24), « spiritualia nequitiæ » (Eph. 6. 12) : isti enim angeli non vi naturæ, quam bonam a Deo acceperunt, sed propria culpa mali sunt (quod definitum est a Conc. Later, IV, c. 1 : cf. S. Thom., qu. 63, a. 4) ; *b*) directe ex aliis locis, ubi dicuntur angeli aliqui in veritate non stetisse (Jo. 8. 44), ab initio peccasse (1 Jo. 3. 8 : cf. 2 Petr. 2. 4), contra Deum pugnasse (Apoc. 12. 7, sqq.), ideoque non servasse suum principatum et domicilium (Jud. v. 6), sed sicut fulgur de cœlo cecidisse (Luc. 10. 18), projectique esse (Apoc. 12. 9), ac rudentibus inferni detracti in tartarum (2 Pet. 2. 4), ut in igne æterno (Matth. 25. 41) et in vinculis æternis sub caligine in cruciatibus tenerentur (Jud. v. 6).

II. Ex Patribus, dicit S. Leo (epist. 15 ad Turrib., c. 6), « Deus qui universitatis est conditor, nihil non bonum fecit. Unde et diabolus bonus esset, si in eo, quod factus est, permaneret. Sed quia naturali excellentia male usus est et in veritate non stetit, non in contrariam transiit substantiam, sed a summo bono, cui debuit adhærere, descivit. » Et S. Augustinus (de corrept. et grat., c. 11, n. 32), « Sancti angeli, cadentibus aliis per liberum arbitrium, per idem liberum arbitrium steterunt ipsi et hujus permansionis debitam mercedem recipere meruerunt ». S. Fulgentius (ad Trasimund., l. 2, c. 3), « Non alia gratia stantem angelum a ruina potuit custodire, nisi illa quæ lapsum hominem post ruinam potuit reparare ». Plures etiam, cum S. Hieronymo, ad elevationem et lapsum angelorum applicant ea quæ litteraliter dicuntur Is. 14. 4. sqq. de rege Babylonis (sub nomine « Lucifer »), et Ezech. 28 de rege Tyri.

III. Ratio etiam docet, quam maxime convenire, ut creatura omnium nobilissima ad beatitudinem supremam, non secus ac homines, vocaretur et pro meritis admitteretur.

22. **Scholia de angelorum probatione et peccato.** — I. Statum viæ angelorum brevissimum fuisse, docet communior sententia. Videlicet ex S. Thoma (qu. 62, a. 2; qu. 63, a. 6), statim post primum instans in quo creati et sanctificati fuerant angeli, boni per unum solum actum caritatis meruerunt beatitudinem eamque protinus consecuti sunt, mali autem similiter peccaverunt et reprobi facti sunt. « Et ideo in primo instanti omnes fuerunt boni, sed in secundo fuerunt boni a malis distincti » (qu. 63, a. 6, ad 4).

II. De qualitate peccati angelorum, communior sententia ac magis consona Scripturæ et Patribus docet illud peccatum superbiæ fuisse (vid. Billuart, d. 5, a. 2). Istam autem superbiam collocat Billuart (l. c., a. 3) post S. Thomam (qu. 63, a. 3) « in amore permanendi et quiescendi in beatitudine naturali, tanquam singulari et connaturaliter debita excellentia, potius quam habere excellentiorem cum aliis communem ex gratia ». Illud peccatum gravissimum fuisse, patet ex pœnis in Scriptura relatis, et inferunt Patres ex majore cognitione et consequenti malitia qua angeli peccaverunt (cf. Pesch, n. 401).

III. Nullum spatium pœnitentiæ angelis malis relictum esse, docet cum S. Thoma communior sententia (ut supra), idque repetunt plures cum eodem S. Doctore (qu. 64, a. 2) ex inflexibilitate voluntatis angelicæ et impossibilitate conversionis, alii autem cum Suarez (l. 8, cc. 1 et 7) ex decreto Dei negantis locum et gratiam pœnitentiæ.

IV. Multos angelos peccasse, certum est, ac Patres loquuntur (vid. Palmieri, p. 444) de *exercitu* et *ingenti agmine* eorum, docentque eos *innumerabiles* esse, *totumque aërem implere*, etc. Longe tamen plures angeli creduntur permansisse quam peccasse, neque de hac re videtur intelligendus locus ille Apoc. (12. 4), ubi dicitur Draco traxisse secum tertiam partem stellarum. Cf. Suarez, l. 7, c. 17, nn. 7, 20.

CAPUT SECUNDUM

De Officiis Bonorum Angelorum

23. I. Angelos *assistere ante thronum Dei* sæpius declarat Scriptura : ita Dan. 7. 10, « Millia millium ministrabant ei, et decies millies centena millia assistebant ei »; Tob. 12. 15, « Ego sum Raphael angelus, unus ex septem, qui adstamus ante Dominum » ; Apoc. 5. 11, 12, « Et vidi, et audivi vocem angelorum multorum in circuitu throni... dicentium voce magna : Dignus et Agnus... ». — Ex S. Thoma (1, qu. 112, artt. 2, 3) cum S. Bonaventura et pluribus aliis antiquioribus post vulgatum Dionysium, angeli superiores, seu primæ hierarchiæ, (nempe Seraphim et Cherubim et Throni : quibus aliqui addunt Dominationes) assistunt tantum, nunquam vero ad homines mittuntur. Huic autem sententiæ videtur contradicere Hebr. 1. 14, ubi Apostolus, dum vult ostendere Christi excellentiam super omnes creaturas, dicit universim de angelis, « Nonne *omnes* sunt administratorii spiritus, *in ministerium missi* propter eos qui hæreditatem capiunt salutis » ; ac præterea narrantur Gen. 3. 24, Cherubim positi ad custodiam paradisi, et Is. 6. 6, unus de Seraphim volasse ad Isaiam. Contrarium etiam videtur innui sæpius in Liturgia : ita v. g. in officio votivo de SS. Angelis, in Oratione dicitur, « Ut a quibus tibi ministrantibus in cœlo semper assistitur, ab his in terra vita nostra muniatur » : cf. ejusd. officii antiph. ad magnif. 2 vesp., et lect. 7 matut. ex S. Bernardo. Ad summum ergo dici posse videtur cum Suarez (l. 6, c. 9, n. 8), ex officio et ordinarie superiores assistere, et extraordinarie tantum mitti ad homines. Cf. Palmieri, thes. 61.

II. *Hominum custodiam* quod attinet : 1. Angelos generatim loquendo divinâ providentiâ ad homines custodiendos deputari, de fide certum est, ut docent Suarez (l. c., c. 17, n. 6) et alii passim theologi. Constat *a*) ex Scriptura v. g. ex Hebr. 1. 14 (jam cit.) et ex Ps. 90. 11, 12, « Angelis suis mandavit de te, ut custodiant te in omnibus viis tuis » (cf. Ps. 33. 8) : item ex innumeris exemplis hujus custodiæ, ut in casu Agar (Gen. 16), Lot (Ib. 19), Jacob (Ib. 32 ; 48. 16), Tobiæ, Danielis, S. Josephi (Matth. 1. 20; 2. 13), Apostolorum (Act. 5. 19), Cornelii (Ib. 10. 3), S. Petri (Ib. 12. 7, sqq.) etc. Hinc *b*) ex Patribus, Origenes (de

princip. præf., n. 10), « Est etiam illud in ecclesiastica prædicatione positum : esse angelos Dei quosdam et virtutes bonas, qui ei ministrant ad salutem hominum consummandam »; et S. Hilarius (cap. 18 in Matth. 18, n. 5). « Præesse angelos [fidelium orationibus], absoluta auctoritas est ». Alios Patres, præsertim S. Greg. M. et S. Bernardum, exhibet Brev. rom. in festis SS. Angelorum. — 2. Singulis fidelibus saltem electis assignari singulos custodes, ita certum est, ut contrarium videatur temerarium, idque extendit communis sententia, contra Calvinum, ad omnes omnino homines viatores, etiam infideles et reprobos (cf. Suarez, l. c., n. 8). Suadetur *a*) ex Scriptura, quæ passim (locis jam indicatis et aliis) exhibet angelos hominibus cujusvis generis sine exceptione in diversissimis adjunctis opitulantes, et docet Matth. 18. 10 singulos parvulos habere angelos. *b*) Patres idem declarant : ita v. g. Origen. (hom. 20 in Num., n. 3), « Adest unicuique nostrum, etiam minimis, qui sunt in Ecclesia Dei, angelus bonus, angelus Domini, qui regat, qui moneat... »; et S. Hieron. (in Matth. 18. 10), « Magna dignitas animarum, ut unaquæque habeat ab ortu nativitatis in custodiam sui angelum delegatum ». *c*) Ratio etiam docet, suavi Dei providentiæ congruere, ut sicut gratia interna, ita etiam externa angelorum custodia non paucis tantum fidelibus et justis, sed et peccatoribus ac infidelibus concedatur, qui sane tali auxilio maxime indigent (cf. S. Thom., 1, qu. 113, a. 4, ad 3). — Eadem argumenta fere confirmant, unumquemque hominem ab uno speciali angelo custodiri, id quod significat Ecclesia approbando cultum Sanctorum Angelorum Custodum, indulgentiâque ditando orationem illam, « Angele Dei, qui custos es *mei...* ». Ex communi sententia cum S. Thoma (l. c., artt. 4, 5, 6), custodia angeli incipit a momento nativitatis uniuscujusque, quando infans ab utero materno separatur, et nunquam totaliter cessat usque ad terminum vitæ. — 3. Ministeria autem angeli custodis quod spectat, *a*) ab alumno avertit mala etiam *temporalia* ut in casu Tobiæ : præcipue vero *b*) eum adjuvat in *spiritualibus*, cohibendo dæmones, avertendo occasiones et incitamenta peccati, orando pro eo illiusque preces Deo offerendo, necnon bonas cogitationes excitando : hoc autem postremum munus, ex communiore sententia non exsequitur operando directe in intellectu, sed agendo per phantasiam.

III. Angelorum officia respiciunt etiam 1. *communitates* homi-

num, ut regna, ecclesias, etc. necnon 2. *res irrationales*. — 1. Capite decimo Danielis præter S. Michaelem, « principem Judæorum », exhibentur « princeps regni Persarum » et « princeps Græcorum » : ex quo loco inferunt Patres angelos præpositos esse regnis et civitatibus (cf. Palmieri, pp. 464, sqq.). Id a fortiori tenendum videtur de Ecclesia universa (cujus custos, sicut olim Synagogæ, creditur esse S. Michael), necnon de particularibus ecclesiis ac de familiis religiosis (cf. Suarez, l. c., nn. 22-24). — 2. Res materiales et sensibiles ab angelis regi et administrari, docuerunt plures Patres (vid. Palmieri, p. 461), quos sequitur S. Thomas (qu. 110) : id tamen difficile putat Palmieri, nisi intelligatur de indirecto tantum regimine, quatenus ad Dei gloriam et hominis utilitatem conduceret.

CAPUT TERTIUM

De Malorum Angelorum impugnatione

24. I. Mali angeli maxime et ordinarie impugnant homines *tentatione* seu instigatione ad peccatum. Hanc veritatem declarat 1. Scriptura, quæ narrat diabolum protoparentes ad peccandum seduxisse (Gen. 3), imo et ipsum Christum tentasse (Matth. 4); quæque hortatur fideles ad vigilantiam contra dæmones : ita Eph. 6. 11, sqq., « Induite vos armaturam Dei, ut possitis stare adversus insidias diaboli, quoniam non est nobis colluctatio adversus carnem et sanguinem ; sed adversus principes, et potestates, adversus mundi rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitiæ, in cœlestibus », et 1 Petr. 5. 8, 9, « Sobrii estote, et vigilate : quia adversarius vester diabolus tanquam leo rugiens circuit, quærens quem devoret : cui resistite fortes in fide ». — 2. Patres passim idem docent. Ita Tertull. (Apol., c. 22), « Operatio eorum [dæmonum] est hominis aversio : sic malitia spiritalis a primordio auspicata est in hominum exitium ». Ex S. Bernardo (lib. Medit., c. 15), « Diabolo nullum aliud est desiderium, nullum negotium, nullum studium, nisi animas perdere... » — Hæc et similia testimonia præcipue commemorant « diabolum » illum, qui vocatur « Satanas », « Beelzebub », « Serpens antiquus », etc., qui juxta Scripturam (Matth. 12. 24 ; 25. 41 ; Luc. 11. 15, sqq.), Patres et theologos (Cf. Mazzella, n. 465) est omnium princeps ceterosque deputat ad ho-

minum impugnationem (cf. S. Thom., 1, qu. 114, a. 1). — Ex Suarez (l. 8, c. 21, n. 31, qui citat Origenem, S. Greg. Nyss., alios), « fere communiter receptum est, unumquemque hominem duos habere angelos, bonum et malum » (cf. Hurter, n. 447, not.), quam tamen sententiam aliqui, ut Tournely et Billuart rejiciunt. — Modum autem impugnationis quod attinet, possunt dæmones tentare vel per visibilem apparentiam ut in casu Evæ, vel invisibiliter sed per externa objecta quæ alliciunt ad peccatum, vel demum intrinsecus, non quidem agendo immediate in ipsum intellectum, sed commovendo humores, perturbando phantasiam, etc. (cf. S. Thom., 1, qu. 111).

II. *Mala etiam physica* dæmones infligere, docet Scriptura, ut in casu Job (c. 2), septem virorum Saræ (Tob. 3. 8), Aegyptiorum (Ps. 77, 49). Specialis hujus impugnationis physicæ forma est *obsessio*, quæ proprie habetur quando dæmon corpus hominis occupat ejusque viribus physicis tanquam propriis utitur, homine reluctante. Exempla plurima hujus obsessionis traduntur ab Evangelistis, qui narrant Christum sæpius dæmonia interrogasse, eorum responsa accepisse, eaque ab hominibus exire præcepisse (cf. Matth. 8. 31, sqq.; Luc 4. 33.-36; 8. 30; Marc. 9. 24). Post Christi mortem similia evenisse, docent Actus Apostolorum (cf. capp. 8 et 9). Vid. Palmieri, pp. 472-478. — Ab obsessione distinguunt aliqui *circumsessionem* quæ habetur quando dæmon hominem extrinsecus tantum vexat et impedit, et *possessionem*, in qua dæmon hominis corpus et facultates ita complete occupat, ut tota fere actio hominis cesset: alii tamen cum Estio hanc distinctionem negligunt.

III. *Commercio etiam superstitioso*, præsertim per idololatriam et magiam, dæmones aliquando homines seducere conantur. — 1. Cultum imprimis divinum aucupari Satanam, constat ex Scriptura, ubi narratur diabolus (Matth. 4. 9) adorationem a Christo Domino postulasse: item docet S. Paulus (1 Cor. 10. 19-21), sacrificia idololatrica gentilium offerri dæmoniis (cf. Deuter. 22. 17). Hoc sæpius asserunt et Patres contra paganos. S. Irenæus v. g. (l. 5, c. 24) docet diabolum seducere et obcæcare mentes hominum, « ad obliviscendum quidem verum Deum, ipsum autem quasi Deum adorare ». Alios Patres v. g. SS. Justin., Athanas., Aug., docentes oracula deorum esse diabolica citat Palmieri, pp. 483, sqq. — 2. Facta item magica, seu effectus insolitos productos ab homine ope dæmonis, esse generaliter

loquendo possibilia, constat ex Scriptura, quæ narrat Exod. 7 mira a Pharaonis magis effecta « per incantationes ægyptiacas », necnon divinationes pythonissarum (1 Reg. 28 ; Act. 16.16), ac prædicit signa et prodigia mendacia futura esse tempore Antichristi (Matth. 22. 24 ; 2 Thess. 2, 9). Scripta Patrum et historia ecclesiastica similia testantur. — De prodigiis autem novis quæ allegantur, caute judicandum est, nec citra argumenta indubia admittenda est dæmonis interventio : sæpe enim vel turpis lucri gratia vel ex odio religionis aut alio motivo pravo fraudes in hac re perpetrantur. — Utrum et quatenus hypnotismus, spiritismus aliaque hujusmodi ad operationem diabolicam sint referenda, sicut et de eorum liceitate, inquiritur in theologia morali. Cf. Lehmkuhl, t. 1. nn. 359, sqq.; n. 994. not.

PARS TERTIA

DE HOMINE

25. Agendum est de hominis origine naturali, de elevatione ejus ad statum supernaturalem, de lapsu ejus ab eodem: triplici quæstione.

QUÆSTIO PRIMA

DE HOMINIS ORIGINE NATURALI

26. Inquiritur imprimis utrum omnes homines ab eodem protoparente oriantur (seu de unitate humani generis); deinde de hujus protoparentis origine quoad corpus; demum de animæ rationalis, corporis formæ, unitate et origine.

CAPUT PRIMUM

De Humani Generis Unitate

27. **Prænotanda.** — I. Sicut olim Sabaei et Julianus Apostata, ita recentiori ætate de unitate specifica humani generis erraverunt multi qui proinde « polygenistæ » dicuntur. Ex his 1. aliqui (qui nomen Præadamitarum adepti sunt) docuerunt ante Adam exstitisse homines in terra. Ita præcipue Pereyrius (La Pereyre, calvinista gallicus sæc. XVII, sed postea ad fidem Catholicam conversus), qui aliquando docuit alium fuisse protoparentem gentium, ejusque creationem narrari Genes. cap. 1: alium protoparentem Judæorum scilicet Adam, cujus creatio describitur Genes. cap. 2. Mitiorem hujus opinionis formam commemorat

Palmieri, p. 248. — 2. Alii (qui Coadamitæ dicuntur) ex differentiis inter diversarum regionum homines existentibus, concludunt esse non tantum multas *stirpes* (« races »), sed etiam multas distinctas hominum *species*, a diversis protoparentibus ortas. Has species alii dicunt esse duas, alii quindecim, alii sexdecim, imo « alii, uti Knox, caput scholæ Americanæ, tot fere species hominum distinctas admittunt, quot sunt nationes » : Mazzella, n. 529. Cf. Thein, « Christian Anthropology », nn. 237, 238.

II. Longe vero plures vel ex ipsis naturalistis unitatem specificam hominum cum Catholicis docent : ita v. g. Linnæus, Buffon, Cuvier, Humboldt, et ex recentioribus Lyell, Huxley, Quatrefages, Darwin (cf. Thein, n. 239) : apud Transformistas vero unitas specifica hominum non importat necessario communem ortum ab uno pari parentum *humanorum*, sed collateralem tantum affinitatem per derivationem a simiis anthropoidis (cf. Chambers' Encyclopædia, art. « Ethnology »). — Distinctio stirpis et speciei sic solet exponi : 1. *Species* est collectio individuorum similium ab uno communi parente descendentium per successionem non interruptam familiarum : et duo proinde complectitur elementa, similitudinem nempe et filiationem. 2. *Stirps* « race », « variety ») intelligitur collectio individuorum, quæ distinguuntur ab aliis ejusdem speciei, per diversitatem aliquam notabilem, constantem, et per generationem transmissam (cf. tamen Chambers' Encycl., art. « Species »). — Diversas hominum stirpes non posse scientifice et accurate distingui, fatentur anthropologistæ celebriores, v. g. ex veterioribus Blumenbach, ex hodiernis Quatrefages (Thein, n. 243). Usitatissima autem est distributio invecta a Blumenbach in quinque stirpes secundum colorem, qui scilicet in stirpe quæ dicitur *Caucasica* est albus, in *Mongolica* flavus, in *Æthiopica* niger, in *Americana* cupreus, in *Malesica* fuscus.

28. **Propositio.** Universum genus humanum ab Adamo originem ducit. — Hæc propositio propter ejus intimam connexionem cum doctrina de peccato originali, « ad fidem spectat », ut ait Perrone, n. 245 : et in schemate Conc. Vaticani paratus erat canon, « Si quis universum genus humanum ab uno protoparente Adam ortum esse negaverit, anathema sit ».

Prob. Capite primo Geneseos narratur creatio ejusdem hominis Adæ, de quo capite secundo agitur ; atqui ex hoc uno homine ortum est totum genus humanum actuale ; ergo.

Prob. Maj. — 1. Ex Gen. 2. 5, ante creationem Adæ homo non erat qui operaretur terram; atqui si ille cujus creatio describitur cap. 1. alter erat ab Adamo, ut dicunt Præadamitæ, esset homo qui terram coleret; ergo. — 2. Ex Gen. 2. 20, Adæ non inveniebatur adjutor similis sibi, scilicet femina; atqui si genus humanum jam existebat (quod volunt plures ex Præadamitis) mulieres essent; ergo. — 3. Ex Sap. 10. 12, « Hæc [Sapientia divina] illum qui *primus* formatus est a Deo pater orbis terrarum, cum *solus* esset creatus, custodivit. Et eduxit illum a delicto suo » : Hæc verba docent Adam primum hominem et aliquando solum hominem fuisse; atqui neutrum dici potest in Præadamitarum sententia; ergo.

Probatur Minor Principalis. — Non est discedendum a sensu obvio et naturali S. Scripturæ, nisi id rationes evidentes exigant; atqui S. Scriptura testatur omnes homines ab uno Adamo ortos esse, hoc testimonium aliunde multipliciter confirmatur, et nullæ rationes evidentes in contrarium adducuntur ; ergo.

1. Scripturæ testimonium : *a*) Sap. 10. 1, « Primus formatus a Deo *pater orbis terrarum* » ; *b*) Gen. 9. 19, a filiis Noe « disseminatum est omne genus hominum super universam terram » (cf. tamen Hummelauer, in Genes., pp. 293, 307); *c*) Act. 17. 26, « fecitque Deus ex uno genus hominum habitare super universam faciem terræ » ; *d*) Rom. 5. 12, 1 Cor. 15, etc., doctrinæ de peccato originali et de resurrectione generali manifeste supponunt unitatem humani generis.

2. Confirmatur Scripturæ testimonium *a*) historice, ex omnium fere populorum traditionibus, et persuasione de humani generis origine communi (cf. Perrone, nn. 250-252) ; *b*) physiologice tum ex structura corporum essentialiter simili, tum ex fecunditate indefinita inter diversas hominum stirpes. Cf. Lamy, Commentar. in Genes., t. 1. p. 165 ; Thein, nn. 294, 299. — Argumentum philologicum, ex comparatione diversarum linguarum desumptum, incertum nunc ut plurimum habetur et insufficiens per se ad hominum vel diversitatem vel unitatem specificam demonstrandam.

3. Adversariorum rationes nihil probant : Non *a*) Diversitates physiologicæ : differentiæ enim non sunt magnæ si ex diversis stirpibus comparentur individui qui notas proprias cujuscumque stirpis in mediocri gradu habent : minores etiam sunt quam quæ habentur inter quædam bruta ejusdem speciei sed diversæ stir-

pis (dicit v. g. Blumenbach, aprum Americanum differre a porco domestico, a quo originem ducit, plus minus ut homo niger differt ab Europæo : Ubaldi, Introduct. ad Script., p. 738 ; cf. Mazzella, n. 542 ; Wiseman, « Science and Revealed Religion », lect. 3) : demum præcipuas diversitates (v. g. in corporis colore, in crinium textura, in cranii forma) esse accidentales, late ostendit Thein ex peritorum testimonio (nn. 245-272). — Non *b*) numerosi populi per orbem diffusio paucis elapsis a Diluvio sæculis (quod objicit Vogt cum aliis) : supposito enim sex vel etiam quatuor tantum liberos ex unoquoque matrimonio nasci, intra mille annos juxta peritorum computationes posteri unius patris ex eadem matre duplo plures possunt esse quam homines qui nunc in terris sunt (cf. Thein, nn. 279-281). — Non *c*) difficultas migrandi in regiones dissitas, v. g. in Polynesiam, in Americam etc., ut fatentur sinceriores ex adversariis (ap. Thein, n. 282) : constat enim hodiernâ etiam experientiâ, naves per longas distantias ventis et tempestatibus sæpe impelli (Thein, n. 287) : credunt quoque plures vel ex eruditis, auctoritate veterum monumentorum, Hibernos (v. g. S. Brendanum), Norvegios et Sinenses olim oceanum transnavigare solitos esse (Thein, nn. 288, 289) : et Americam nominatim quod attinet, in ipsam facile est ex Asia per fretum Behring transmeare, et ex alia parte Americani aboriginales, præsertim Mexicani, inventi sunt habere multa communia cum aliis hominibus, præsertim Asiaticis, in lingua, traditionibus, ritibus religiosis, etc. (cf. Mazzella, n. 544; Ubaldi, p. 743 ; Perrone, n. 283 ; Thein, nn. 283-287).

Dices. Nonnulla quæ narrantur in Genesi (cap. 4) de Cain, nempe 1. quod agricola fuit (v. 2), 2. quod post necem Abelis timebat ne in exilio vagaturus occideretur (vv. 14, 15), 3. quod ædificavit civitatem (v. 17), supponunt plures homines ipsi coævos fuisse ; atqui isti homines ab Adamo originem ducere non potuerunt ; ergo neganda est humani generis unitas.

Resp. *Transeat Major.* Nam 1. ad terræ culturam suffecisset etiam unus ; 2. dici potest Cain de periculo aliquando post multos annos futuro timuisse, vel forsan, ut notat S. Ambrosius, de periculo præsenti *ex feris ;* 3. « civitas » ex vocabulo hebraico, teste Gesenio, intelligi potest locus muro vallove septus ad gregem a feris custodiendum, non autem urbs qualem nunc intelligimus.

Nego Min. Etenim hæc omnia probabilius consentur accidisse

paulo ante annum a creatione Adam centesimum trigesimum, quo tempore natus est Seth, qui videtur datus Adæ et Evæ loco Abelis interfecti (cf. v. 25). Intra hoc autem spatium plures filios et nepotes habere potuerunt non tantum ipsi Cain et Abel, sed et alii ex liberis Adæ, quorum generaliter tantum meminit Genesis dicendo (cap. 5. 4) Adam genuisse « filios et filias », ita ut plura millia posterorum Adæ in terris tunc invenirentur. Ad rem illustrandam, ex iis quæ affert Thein, nn. 279, 280, citasse sufficiet exemplum quatuor mulierum in aliqua insula sæc. XVI labente degentium quæ intra octaginta annos duodecim millia posterorum habuisse narrantur. Cf. Mazzella, n. 547.

29. **Scholion de Antiquitate Humani Generis.** — Notandum est, quæstionem non esse de antiquitate *mundi*, quam licet, pro sententia quam quis de sex diebus creationis tenet, longiorem aut breviorem æstimare (supra, p. 192) : sed de antiquitate *hominis*. De qua quæstione hæc breviter dicenda. — 1. Nulla chronologia *ex professo* traditur in Scriptura, sed tantum colligitur ex iis quæ diversis locis de Patriarcharum ætatibus traduntur (cf. Molloy, « Geology and Revelation », pp. 346, sqq.). — 2. Chronologia Veteris Testamenti inde deducta diversa est pro textu vel versione Pentateuchi quæ adhibetur. A vocatione scilicet Abrahæ usque ad Christum natum 2000 circiter annorum communiter numerant historici : de duabus autem periodis *præcedentibus* (nempe a creatione Adæ usque ad Diluvium : et a Diluvio usque ad Abrahæ vocationem) discrepantia magna existit, ut constat ex tabula subjecta (1) : cf. Perrone, n. 203, annot.: paulo aliter Molloy, p. 350, Thein, p. 237. — 3. Ecclesia nullam ex his chronologiis definitive proponit. In Martyrologio romano v. g. sequitur LXX, in Vulgata vero versione, ut dictum est, textum hebraicum. — 4. Quod attinet argumenta ex astronomia, ex antiquis Sinensium, Chaldæorum, Ægyptiorum, etc., monumentis eruta, quibus conati sunt scriptores increduli humano generi antiquitatem 100,000 vel amplius annorum tribuere, dicenda sunt argumenta ista esse vel aperte

(1)

Anni effluxerunt — Juxta	a creatione Adami ad Diluv.	a Dil. ad Abr. vocat.	
Hebr.	1656	367	2023
LXX	2242	1143	3385
Samar.	1307	1017	2324

falsa vel incerta (cf. Card. Wiseman, lect. 7, 8). Idem dicendum est de pluribus argumentis deductis ex investigationibus geologicis hodiernis : v. g. *a*) ex instrumentis lapideis, æreis, ferreis, quæ dicuntur indicare longas et distinctas periodos humani generis in progressu ejus a barbarie ad civilitatem (« Stone bronze, and iron ages » : vid. Thein, n. 199, præsertim, p. 326), *b*) ex ossibus vel operibus humanis in stalagmatibus contectis quandoque una cum ossibus animalium præ-historicorum (cf. Thein, n. 163), *c*) ex reliquiis et indiciis quæ videntur probare hominum habitationem in terra antiquiorem esse mutationibus quibusdam in superficie ejus factis quæ ingentem seriem annorum exposcerent — v. g. ex habitaculis lacustribus longe a præsentibus lacuum terminis inventis, ex navibus in locis altis longe ab actuali maris littore depositis, ex ossibus humanis, vasis fictilibus, instrumentis lapideis etc., profunde in depositionibus fluminum et alluvionum et in antiquis telluris stratis (v. g. in « peat bogs ») repertis (cf. Thein, n. 161). — 5. Utrum vero absolute loquendo liceret Catholico *quamlibet* humani generis antiquitatem aut chronologiam admitterre : hoc certe *nullomodo* liceret si de integritate absoluta seu mathematica Pentateuchi constaret, inspiratio enim cum quolibet errore componi nequit : cf. Ubaldi, p. 208, Mazzella, n. 574. — 6. Cum vero constet textum sacrum in re chronologica aliquatenus vitiatum esse, cumque præterea fieri possit ut generationes aliquæ in serie Patriarcharum omissæ essent (sicut revera nomen Cainan deest in textu hebraico), libertas quædam concedenda est. Hinc juxta Ubaldi (p. 708), liceret humani generis antiquitatem « ad annos circiter 8000 extendere ». Majorem adhuc antiquitatem admitti posse, videtur dicere Thein, nn. 158, 232. — 7. Non videtur licere pro libitu et gratuito asserere multiplices adeo mendas et omissiones in genealogiis sacris, ut ad quoslibet limites extendatur humani generis antiquitas ; et ex Pesch, n. 162, propter rationes etiam scientificas, « omnes fere nunc concedunt ultra 10 millia annorum non esse procedendum » (1).

(1) Scribit tamen Mivart (« On Truth », p. 277), « The civilisations of Egypt and China extend back for more than six thousand years, but they were probably preceded by tens of thousands, possibly hundreds of thousands of years of unrecorded human existence ».

CAPUT SECUNDUM

De Protoparentis Origine

30. **Prænotiones.** — De origine primi hominis exstat testimonium historicum antiquissimum Genes. 1. 26, sqq.; 2. 7, 18, 20. Hoc tamen testimonium 1. aliqui uti mythicum hodiernæque scientiæ observationibus et *factis* contrarium rejiciunt. Ita rationalistæ universim: præcipue vero transformistæ seu evolutionistæ crassiores sic dicti ob eorum theorias de origine et transformatione specierum. Statuunt nimirum, « ab initio quasdam primitivas plantas et quædam primitiva animalia condita fuisse a Deo [ita aliqui v. g. Darwin ipse : alii enim plures uti Haeckel et Vogt Creatorem distincte rejiciunt : vid supra, n. 4, II ; cf. Thein, nn. 63, 75], eadem porro in successiva explicatione sua tum propter extrinsecas causas tum præcipue vi cujusdam selectionis fuisse sensim sine sensu transformata in alia viventia atque animalia, et ita porro donec eæ plantæ eaque animalia existerent, quæ ab ætate usque historica hactenus existunt, atque inter hæc ipse homo... Ii qui presse opinionem istam urgent et amplectuntur, censent hominem quoque ex integro, non secus ac alia præcedentia animalia, fructum esse transformationis. » Palmieri, p. 216.

2. Alii vero profitentes se testimonium biblicum admittere, nihilominus putant, « concedi posse quod homo secundum corpus terminus fuerit cujusdam transformationis animalis : animam vero a Deo immediate creatam et infusam fuisse » (Id., p. 217) : et censent se ita confiteri cum orthodoxis etiam *corpus Adami* fuisse a Deo *creatum* (non quidem immediate sed mediate, seu per eam quam vocat Mivart creationem « derivativam » : cf. « On Truth », p. 527), vel scilicet quia divinitus creata est primitiva materia e qua per concursum divinum cum causis secundariis naturaliter agentibus corpus illud ortum est, vel quia corpus factum est *humanum* nonnisi per animam a Deo ipso immediate infusam.

3. Contra utramque transformismi formam, tenent communiter Catholici, primum hominem non tantum quoad animam sed etiam quoad corpus efformatum fuisse « per directam et immediatam Dei actionem distinctam tum a prima materiæ

creatione, [tum a creatione animæ et infusione ejus], tum a concursu, quem Deus, causa prima, præbet secundarum causarum operationibus ». Cf. Mazzella, nn. 495, 496. — Hinc inquirendum est 1. de transformismi veritate in se, et deinde 2. utrum salva fide teneri possit.

Art. 1. — DE TRANSFORMISMI VERITATE IN SE

31. **Prænotanda**. — I. Transformistæ ad principium eorum fundamentale de conversione unius speciei in aliam explicandum, alii alia suggerunt media. — 1. Lamarck docuit animalia in novis conditionibus posita ex conatibus repetitis ad novas indigentias explendas vetera aliqua organa paulatim perdidisse et nova sibi comparasse, unde tandem novæ et diversæ effecta sint species : ita v. g. in hac theoria avis terrestris facta est aquatica, ac membrana ad natandum apta acquisivit per conatus continuos ad cibum sibi ex aquis obtinendum, Cf. Thein, n. 33. — 2. Darwin aliud medium assignavit quod vocabat « natural selection ». Videlicet, sicut homines varietates et qualitates speciales quas in plantis et animalibus discernunt, arte, industria, et selectione per propagationem conservant et perficiunt donec v. g. successu temporis ex flore primitus albo rubeus tandem germinetur : ita natura ipsa, juxta Darwin, qualitates rerum viventium perfectiores conservat et gradatim auget donec defectus eliminentur. Hoc declarat fieri vi legis cujusdam, quam « struggle for existence » vocat. In lucta enim et pugna ad consequendum victum, qui quidem omnium indigentiis non sufficit, individua perfectiora vincunt alia (et habetur « survival of the fittest »), atque ex his perfectioribus nascitur proles perfectior, quæ proles ipsa pugnam similem cum eodem exitu (« survival of the fittest ») init, donec tandem post longam generationum seriem habetur nova et perfectior species. Huic medio aliud postea adjunxit Darwin quod vocavit « sexual selection ». Cf. Thein, n. 34 ; Mazzella, n. 348. — 3. Mivart originem novarum specierum ex adjunctis externis non esse præcipue repetendam docet, sed ex interna quadam et nobis ignota vi et tendentia naturali, quamvis in adjunctis externis quæ hujus internæ legis operationi favent (1).

(1) Scripsit ipse Mivart (« Contemporary Review », Jan. 1872, p. 172), « Just as all admit the universe to have been so ordered — or so to

II. Transformismi auctores, systema suum ab inferioribus animalibus ad ipsum hominem transferendo (crassiores scilicet quoad totum hominem tam in anima quam in corpore, mitiores autem quoad corpus solum), docent immediatum progenitorem hominum fuisse simiam aliquam exstinctam (cf. Thein, n. 85). Remotiores autem omnium viventium parentes dicunt fuisse formas quasdam primitivas, quas Hægel, adstruendo « spontaneam generationem », putavit esse inorganicas (ex quibus fuit celeberrimus « bathybius Hæckelii » ab Huxley inventus et postea repudiatus : Thein, nn. 17, 18). — His positis stabilienda est doctrina communis:

32. **Propositio**. Protoparentis corpus, licet non immediate creatum ex nihilo, fuit tamen per actionem supra naturæ vires immediate a Deo productum. — Est directe contra Mivart : indirecte et a fortiori contra Darwin.

(1) Argumenta ex Scriptura sacra. — De hujus generis argumentis (quæ alioquin transformistæ crassiores non admittunt), prænotandum est quod ait Palmieri (p. 220), « Nolumus simpliciter affirmare quod ex sola inspecta narratione Moysis fiat evidenter manifesta falsitas hujus opinionis [transformistarum]. Negari tamen nequit hunc esse ejusdem obvium sensum, qui, nisi aliqua prudens ratio obstet, tenendus est ». Ita fere et Hummelauer (in Gen., p. 129) cum Knabenbauer : « Neque enim corpus hominis neque corpora brutorum *quomodo* de terra formata fuerint (2, 7 et 19), mediatene an immediate, in Genesi docemur, sed solum de facto ea sumpta esse de terra, i.e. materia. Verum nequaquam illam sententiam [Mivarti] compones cum illis quæ infra de creatione mulieris narrantur ». — Sequentes rationes ex Scriptura tradunt Palmieri et Hurter :

I. Narratio Mosaica docet formationem hominis post ceteras

exist that on the mixing of chemical substances under certain conditions, new and perfectly definite species of minerals are suddenly evolved from potentiality to existence, and as by the juxtaposition of inorganic matters under certain influences a new form of force — « vitality » — appears upon the scene ; so also in animals, the concurrence of certain external exciting causes acts in such a manner on internal predisposing tendencies as to determine by a direct seminal modification the evolution of a new specific form. The action of « natural selection » I admitted, and admit, to be real and necessary, but I ascribe to it an altogether subordinate *rôle*. » Cf. Mazzella, n. 505, annot.

naturas existentes incepisse; atqui in adversariorum hypothesi formatio corporis humani incepisset ab initio cum primum animal formatum est; ergo non est admittenda hæc hypothesis.

II. Ex Genesi, Adam non invenit inter animalia quid simile sibi, visâ vero Evâ dixit, « Hoc nunc os ex ossibus meis et caro de carne mea » (2. 23); atqui in adversariorum hypothesi fuisset inter animalia ante creationem Evæ quid Adæ simile; ergo.

III. Infusio animæ Adæ et formatio corporis Evæ erant actiones Dei immediatæ; atqui formatio corporis Adæ diverso modo non describitur; ergo. — Notandum tamen est, infusionem immediatam animæ Adæ non posse, judice Bellarmino, directe ex Genesi probari.

IV. Dicitur Deus formasse hominem de limo terræ, seu de pulvere terreno (hebraice ad litteram, apud Palmieri, p. 219, « formavit... hominem pulverem-de-terra); atqui hoc intelligi nequit de creatione *mediata:* sicut v. g. nemo diceretur ex pulvere formare domum, quia lateres quibus est usus, tandem sunt ex pulvere; ergo admittenda est productio immediata.

(2) Argumenta ex traditione. — SS. Patres narrationem Mosaicam interpretantur de formatione immediata corporis Adami ab ipso Deo effecta, et in ea specialem actionem divinam, distinctam a prima creatione materiæ agnoscunt. Ita v. g., I. S. Basilius (hom. 9 in Hexaem.) totam narrationem Mosaicam profitetur se litteraliter accipere; ac S. Hieronymus (in epist. ad Philem.) de formatione corporis Adæ eodem modo loquitur ac de formatione Evæ et translatione Henoch, quæ certe erant actiones Dei immediatæ. — II. Plures e SS. Patribus, v. g. S. Greg. Naz. (orat. 38), S. Aug. (de civ. Dei, l. 14, c. 11), distinguunt tres actiones, 1 creationem materiæ, 2. formationem corporis humani, 3. infusionem animæ, quas æqualiter et in eodem modo Deo adscribunt; atqui prima et tertia sunt certe actiones speciales et immediatæ ipsius Dei; ergo et secunda. — III. Formationem corporis humani esse speciale et magnum omnipotentiæ opus docent v. g. S. Jo. Chrys. (hom. 12 in Genes.) et Tertull. (de resurrect. carnis, cc. 6, 7). — IV. Loca hæc specialia citasse sufficiet. S. Irenæus (l. 5, c. 3), « Sumpsit Deus limum de terra, et formavit hominem. Et quidem multo difficilius est et incredibilius ex non existentibus ossibus, nervis, et venis et reliqua dispositione, quæ est secundum hominem, facere

ad hoc ut sit, et quidem animalem et rationalem facere hominem, quam quod factum est et deinceps in terram est resolutum, rursus redintegrare. » S. Jo. Chrys. (hom. 12 in Gen.), « Ille formatus et de pulvere susceptus, inspiratus spiraculo vitæ factus est in animam viventem... Cogita, obsecro, formationis ordinem, et expende tecum quis esset ille antequam inspiraretur a Domino spiraculum vitæ, et fieret in animam viventem: inanimis nempe imago, operatione carens, et ad nihil utilis. » S. Jo. Damasc. (de fide orth., l. 2, c. 12), « Sic Deus hominem manibus suis condidit, ut corpus e terra effingeret, animam autem ratione et intelligentia præditam per insufflationem ei tribueret, id quod divinam imaginem appellamus ».

Scholion de sententia S. Augustini. — I. S. Doctorem docuisse ut probabile res organicas universim unico instanti creatas fuisse « secundum rationes seminales », et nonnisi postea successive incepisse existere in actu, jam notatum est (supra, pp. 192, 193): quæ quidem doctrina juxta aliquos theoriæ evolutionis implicite saltem favet. Contrarium tamen tenendum videtur: etenim in tractatu « de Genesi ad litteram » sæpius docet S. Augustinus Deum (juxta verba Gen. 2. 2, « requievit die septimo ab universo opere quod patrarat ») omnia *genera* creaturarum instituisse in sex diebus, quamvis generum illorum nova *individua* multa nunc faciat (juxta verba Jo. 5. 17, « Pater meus usque modo operatur »: cf. S. Thom., 1, qu. 118, a, 3, ad 1). Vid. » de Gen ad litt., » l. 5, c. 20. — Similiter (l. 4, c. 12) docet S. Augustinus Deum post diem sextum nullam jam ulterius nova genera creaturarum, nullamque novam naturam condere. Dicit (l. 5, c. 4), « Causaliter ergo tunc [in hexaemero] dictum est produxisse terram herbam et lignum, idest producendi accepisse virtutem »: « jam omnes *naturæ* fructicum atque lignorum in prima conditione [seu creatione] factæ fuerant » : « non solum tunc plantavit paradisum, sed etiam nunc *omnia* quæ nascuntur ».

II. Nominatim docet (l. 7, c. 24), « hominem ita factum sexto die, ut corporis quidem humani ratio causalis in elementis mundi .. crearetur ». At vero (l. 9, c. 17), « elementa mundi hujus corporei habent definitam vim... Unde fit ut de grano tritici non nascatur faba, vel de faba triticum, vel de pecore homo vel de homine pecus. » In quibus locis et aliis certe docere videtur S. Augustinus, omnia rerum organicarum genera, naturas et

species distincta prorsus fuisse ab initio, etiam in «rationibus seminalibus »; minime vero postea successu temporis orta fuisse per evolutionem aut transformationem ex paucis formis primitivis.

III. Actualem formationem corporum Adæ et Evæ quod attinet: evidenter supponit eam S. Doctor omnino specialem fuisse, prout describitur in Genesi. Ita v. g. (l. 9, c. 15), « Formare autem vel ædificare costam, ut mulier esset usque adeo non potuit nisi Deus, a quo universa natura subsistit, ut ne illud quidem carnis supplementum in corpore viri, quod illius costæ successit locum, ab angelis factum esse crediderim; sicut nec ipsum hominem de terræ pulvere ». Et (de Gen. contra Manich., l. 2, c. 7), « Quod de limo terræ Deus hominem finxit, solet habere quæstionem, qualis ille limus fuerit... Quid autem mirum aut difficile Deo, etiamsi de limo istius terræ hominem fecit, tale tamen corpus ejus efficere, quod corruptioni non subjaceret, si homo præceptum Dei custodiens peccare noluisset? »

IV. Quomodo autem dicit possit, quod vult sententia S. Augustini, corpus humanum fuisse ab initio in elementis mundi secundum rationes seminales et causales, non videtur posse melius explicari, quam cum S. Thoma (1, qu. 91, a. 2, ad 4), de potentia *passiva* seu obedientiali, « ut scilicet de materia præexistente fieri possit a Deo. Et hoc modo secundum Aug. corpus hominis præexstitit in operibus productis secundum causales rationes ». Pariter docet S. Thomas (qu. 92, a. 4, ad 3) de corpore Evæ. — De mente S. Augustini plura disputarunt cl. Rob. F. Clarke et « Sacerdos Canadensis » apud « Tablet », 1897 (Feb. — Jun).

(3) Argumenta ex ratione. — **I.** Illa theoria physica rejicienda est quæ perpetuæ et constanti hominum experientiæ contradicit, ut fatentur ipsi viri scientifici (vid. Tyndall, Huxley, Quatrefages, apud Mazzella, n. 523, annot.); atqui talis est theoria transformismi; ergo.

Prob. Min. 1. Principium fundamentale adversariorum est specierum transformatio; atqui experientia, dum ex una parte agnoscit *varietates* et quidem magnas existere (sed tamen inter quosdam limites: cf. Thein, n. 42), ex altera parte mutationem *specierum* nullatenus admittit, sed « fixitatem » e contra declarat: ab equis enim equi, a canibus canes, etc. semper nasci cernuntur. — Ad hanc difficultatem eludendam coactus est Darwin legem inducere quam « permanentiæ » vocat, qua scilicet

natura cum acquisiverit characteres omnino definitos, stabilitatem obtinet et in alias converti nequit (Mazzella, n. 504). — 2. Experientia docet uniones inter animalia ejusdem speciei esse indefinite fecundas, uniones vero inter individua diversarum specierum vel esse omnino steriles vel saltem harum unionum prolem hybridam non esse ipsam fecundam; atqui hoc factum mutabilitatem specierum et originem novæ speciei a præexistente excludit; ergo. Cf. Thein, n. 60; « Dublin Review », vol. 18, 1872, p. 462. Asserunt tamen nunc aliqui, prolem hybridam capri v. g. et ovis esse indefinite fecundam (vid. Chambers' Encyclop., art. « Hybrid »). — 3. Theoria Darwiniana de graduali specierum evolutione supponit formas plantarum et animalium intermedias plures exstitisse; atqui formarum harum nullum vestigium aut exemplum hactenus repertum est, sed e contra animalia omnia easdem semper formas habuisse quas hodie habent, testantur monumenta antiquissima, scilicet sculpturæ et cadavera (« mummies ») ægyptiaca, strata geologica, etc.: id quod fatentur ipsi Huxley, Haeckel, Darwin (Thein, nn. 53-60; Mazzella, n. 521).

II. Media ab adversariis assignata ad transformationem specierum explicandam non sufficiunt: quod justo quodam præjudicio colligendum esset ex ipsa multiplicitate opinionum a Transformistis propositarum (vid. Chambers' Encyclop., art. « Evolution », pp. 480, sqq.; art. « Darwinian Theory », p. 690). — Non sufficit 1. teste Huxley, constans conatus ad indigentias aliquas in novis conditionibus explendas, ut somniavit Lamarck (1). — 2. Medium a Darwin excogitatum (« Natural Selection ») inefficax et insufficiens etiam esset: etenim *a*) pugna et lucta ista (« struggle for existence »), per quam selectio, juxta Darwin, facta est, fere negativa esset et nihil *positivi* de novo produceret (cf. « On Truth », p. 514), et ex qualitatibus positivis jam existentibus illas solas foveret et augeret quæ majoris utilitatis essent in pugna et lucta, qualitates scilicet feroces, dum ex alia parte qualitates nobiliores eliminaret: et sic simia in hominem, physice debiliorem, nunquam mutata esset (Thein, nn. 88, 89); *b*) hæc pugna adhuc viget, quin ideo animalia per-

(1) « His [Lamarck's] doctrine sank under the opprobium of scientific, as well as of theological, heterodoxy » (Huxley, « Lay sermons », apud Mazzella, n. 524).

fectiora fiant, imo perfectiora aliqua jam desierunt, et non habetur « survival of the fittest »; *c*) vita animalis in terra ex ipsis « scientistis » ad summum non plus quam 50,000,000 annorum hactenus duravit; atqui transformatio et evolutio quam asserit Darwin longius adhuc tempus exposceret (Thein, n. 61). — Proinde hoc medium, quod dicitur a Mivart « a puerile hypothesis », ab ipso Darwin postea habitum est ut in se inefficax et insufficiens : nec 3. majoris efficaciæ est medium aliud « sexual selection » ab ipso introductum, cum ab aliis zoologistis (ap. Mazzella, n. 524, 3) factis et experientiæ contrarium censeatur. — Demum 4. legem internam ignotam ab ipso Mivart invectam quod attinet, esset quidem sufficiens si existeret : sed ejus existentia quæ gratis asseritur gratis etiam negatur: imo contra eam stat experientia, quæ docet unamquamque naturam habere vires agendi determinatas, bene perspectas, et suæ speciei proprias, quas diversis quidem gradibus exercere potest, transgredi vero nequit.

III. Argumenta quæ deducunt adversarii ex similitudine et affinitate hominis cum simiis et aliis inferioribus animalibus nihil probant. Etsi enim similitudo corporalis perfecta esset, non valide inde inferreretur communis stipes, cum plures protoparentes quoad corpus perfecte similes simul creari potuissent (cf. Thein p. 147): imo, ut advertit Mivart, homo utpote animal rationale alicui alteri animali necessario similis est (1). — Hominem vero a brutis essentialiter differe in *natura rationali*, contra transformismum crassiorem ostendit Thein (nn. 106, sqq.) (2). — Sed his omissis, 1. Quoad *ipsum corpus, a*) dissimilitudines plures et majores sunt quam similitudines inter hominem et bruta, ut notant naturalistæ etiam ex adversariorum parte (cf.

(1) « If a rational animal was destined to exist at all, he must have been made to resemble *some* other animal... But surely the members of no order of that class [mammals] have a body nearly so well organized to serve the purposes and perform the actions demanded by a rational nature as have the apes. » (« On Truth », p. 528.)

(2) Dicit Card. Manning (« Religio Viatoris », p. 9), «An induction that takes in only one group of the lowest phenomena [bodily structure], and excludes five of the highest [viz. articulate language,power of self-government and consciousness of responsibility], is neither scientific nor philosophical, but an outrage on philosophy, science, and common sense. Some men however would rather commit intellectual suicide than acknowledge their Maker. » Cf. Mivart, « On Truth », pp. 522-524.

Thein, nn. 96-101; Ubaldi, p. 731); *b*) infirmitatem argumenti ex similitudinibus deducti agnovit ipse Darwin cum aliis, repetendo hominis originem ex aliqua specie *exstincta* simiarum (« the missing link »). — 2. Similitudines inter ova et embryones animalium omnium vertebratorum, quibus nititur aliud adversariorum argumentum, sunt tantum apparentes, ut ab insignioribus embryologistis etiam ex ipsis adversariis (v. g. a Buchner, ap. « Ir. Eccl. Record », 1884, p. 592) admittitur. Cf. Mivart, op. cit., p. 523; Thein, n. 102. — 3. Tandem fatetur ipse Mivart, transformismi hypothesim etiam spectata sola ratione naturali incertam esse, imo difficultatem admittendi contrariam doctrinam communem oriri tantum ex præjudicio quodam et imaginatione (1).

Conclusio. — Cum ergo 1. semel admissa potentia Dei creativa, non magis repugnet varias species, et inter eas ipsum hominem, per immediatam Dei operationem quam per evolutionem produci; cumque 2. sensus obvius historiæ sacræ, juxta communem et antiquam interpretationem formationi immediatæ divinæ faveat; cumque 3. adversariorum argumenta, ex eorum admissione, decretoria non sint: videtur Transformistarum hypothesis, etsi possibilis, improbabilis tamen dicenda et ideo rejicienda: sicuti revera eam rejiciunt plures vel ex ipsis « scientistis », v. g. Owen, Agassiz, Quatrefages (2).

(1) « As to the *mode* of its [the human species'] formation, reason tells us absolutely nothing save that it is through some Divine action different in kind from that by which every other organism has been called into being. Neither is it possible to decide whether man's soul and body were simultaneously created as they now are, or whether a rational soul was infused within an organism that had been psychogenetically evolved from some pre-existing irrational creature... The instantaneous, absolute creation of man's body is the more startling hypothesis, though the difficulty of accepting it is greatly due to the tyranny of the imagination. » « On Truth », pp. 527 sqq.

(2) Insigne est testimonium naturalistæ Virchow in allocutione ad Conventum Anthropologicum habitum Viennæ Austriacæ an. 1889, ubi inter alia dicit (apud Thein, n. 128): « In vain were we hunting for these missing links which ought to connect man directly with the monkey; the primitive man, the proper pro-anthropos has not yet been found... At the present moment we can say that among the peoples of ancient times none was any nearer to the ape than we are... Every existing race is human; none has been found to which we could point as wholly or partly akin to the ape... It can be shown most clearly that in the course of 5000 years no change of type worth mentioning has taken place. »

Art. 2. — De transformismi cohærentia cum doctrina fidei

33. I. Præmittendum est, propositionem aliquam *de fide divina* esse quando in revelatione continetur, nondum autem authentice proposita est ab Ecclesia: *de fide* vero *catholica* quando (juxta verba Conc. Vaticani, const. « de Fide Catholica », cap. 3) ab Ecclesia tanquam divinitus revelata credenda proponitur *sive solemni judicio* (v. g. in Concilio Generali, aut in Romani Pontificis dogmatica constitutione), *sive ordinario et universali magisterio* (idest in prædicatione quotidiana pastorum per orbem, qui in communione cum Romana Ecclesia existunt). Virtute autem fidei et in conscientia, tenentur credere Catholici præter præfatas veritates revelatas, decisiones doctrinales, et communes sententias plures, quarum contradictoriæ notam aliquam theologicam hæresi inferiorem mereantur.

II. Jam his notatis, ex communi sententia transformismus crassus qui *totum hominem*, tam in anima quam in corpore, terminum evolutionis esse asserit, doctrinæ fidei repugnat (cf. Perrone, n. 229), vel eo ipso quod supponat animam humanam aliunde quam ab immediata Dei actione originem habere.

III. Utrum vero de fide dicenda sit propositio nostra docens contra transformistas mitiores, etiam *corpus* Adami esse a Deo immediate formatum: 1. Si inspiciatur S. Scripturæ testimonium, dum ex una parte propositio tradita exprimat Geneseos 2. 7. sensum magis naturalem et obvium, ex alia vero parte hic sensus non ita manifeste est unice et exclusive verus, ut alius quivis certe falsus sit: idque, ut dictum est, fatentur theologi. Et revera sunt plures doctrinæ quæ magis connexæ videntur cum ordine supernaturali clariusque in sacro textu contentæ quam doctrina nostra de origine corporis Adæ, quin tamen de fide esse habeantur. Ita v. g. doctrinæ *a*) de voluntate Dei salvifica universali (1 Tim. 2. 1-6; 4. 10; 1 Jo. 2. 2); *b*) de igne gehennali (Matth. 13. 42; 25. 42; Marc. 9. 44, 46; Luc. 16. 24, etc.); *c*) de cœna paschali a Domino nostro anno ejus emortuali celebrata (Matth. 1 26; Marc. 14; Luc. 22).

2. Ecclesiæ autem oraculum infallibile quod attinet, nondum habetur de transformismo solemne ejus judicium imo nec præscriptum disciplinare, seu prohibitio ad securitati doctrinæ prospiciendum, cujusmodi nuper (15 Jan. 1897) editum est de au-

thentia « commatis joannei » (1 Jo. 5. 7) neganda: ordinarii autem magisterii et traditionis ejus indicia et criteria in hac re essent declarationes Patrum et theologorum consensus. — *a*) Patres imprimis, ut habeantur traditionis divinæ testes, doctrinam aliquam docere debent consensu æquivalenter saltem unanimi (cf. Hurter, t. 1, nn. 185, 189), non tantum ut historice aut philosophice veram, sed etiam ut ad fidem pertinentem (cf. Franzelin, « de Tradit. », thes. 15, n. I, p. 182). Hinc quando Patres censebant secundum S. Scripturæ sensum litteralem magis obvium universum aspectabile sex diebus ordinariis creatum esse, Diluvium fuisse prorsus universale, solem circa tellurem circumire, etc., propositiones tradebant quas libere jam negant Catholici. Item Patres perplures tum ex Latinis tum ex Græcis docuerunt animas in Purgatorio detentas ignis pœna torqueri, propter verba Apostoli 1 Cor. 3. 12. sqq.: et tamen ab hac doctrina tanquam de fide definienda consulto abstinuit Conc. Florentinum. Ex Patrum proinde testimonio non sequitur doctrinam nostram de fide esse, nisi simul constet eos hanc doctrinam uti ad communis fidei depositum pertinentem tradidisse: hocque constare, negant plures Catholici (cf. Ill. Dr. Hedley, « Dublin Review », July 1888, p. 163).

b) Theologos quod attinet, quamvis eorum per plura sæcula *universalis* et *constans* consensus de aliqua propositione tanquam ad fidem pertinente sit (juxta litteras Pii IX ad archiep. Monach. 21 Dec. 1863) indicium veritatis revelatæ, non sunt tamen ipsi theologi organon authenticum doctrinæ et institutionis Christianæ (cf. Franzelin, op. cit., thes. 17): et revera aliqui eorum etiam majoris auctoritatis nonnunquam propositiones tanquam de fide tradunt quæ non sint. Ita v. g. Suarez (de Incarn., d. 18, s. 2, n. 5), agens de quæstione utrum Christus præter gratiam unionis hypostaticæ habuerit etiam gratiam habitualem, affirmantem sententiam dicit esse de fide: Lugo vero (d. 16, n. 92) hanc sententiam censet quidem tam veram et communem ut contraria sit temeraria, negat vero esse de fide. Pariter hæreticam dicit idem Suarez sententiam quæ negat Christum pascha legale postremo vitæ suæ anno celebrasse: in qua tamen censura, ut dicunt auctores cum Card. Gotti, plus æquo progressus est non exspectato Ecclesiæ judicio. Simile quid videndum est in aliis quæstionibus, v. g. de immediata institutione omnium sacramentorum ab ipso Christo facta, de forma consecrationis

eucharisticæ. In nostrav ero quæstione, utrum Deus Adæ corpus immediata actione an mediante transformatione formaverit, cum in Scholis *nova* sit, merito allegari vix potest veterum theologorum testimonium (cf. « Dublin Review », l. c.). Suarezium autem nominatim quod attinet (de Op. Sex dier., l. 3, c. 1), ad quem appellat Mazzella (n. 513) : ut omittatur, ipsum concedere neque principiis fidei neque Patrum doctrinæ repugnare eam sententiam quæ post S. Jo. Chrys. docet Deum ante infusionem animæ, *per mutationem successivam ab imperfecto ad perfectius* formasse corpus Adæ (nn. 11, 12) — assertionem suam principalem de *immediata formatione* corporis Adæ eatenus dicit « catholicam doctrinam » (n. 5) quatenus excludat, tanquam Creatoris dignitati minus convenientem, *cooperationem Angelorum* in creatione corporis organizati. Attamen ex dictis, etiamsi manifeste doctrinam nostram de fide declaraverit Suarez, non ideo sententia contraria hæreseos statim damnanda esset. — Ex recentioribus autem theologis qui de nostra quæstione distincte et explicite tractarunt, plures docent transformismum etiam mitiorem non posse salva fide teneri. De eo dicit Palmieri (p. 221), « satis aperte repugnat mosaicæ narrationi », necnon doctrinæ Patrum et sensui fidelium (p. 222). Hurter (n. 306, annot.) dicit, « Cui opinioni [Mivarti] certe neque materialismi neque incredulitatis notam inurimus, eam tamen reprobamus, quod rationi non sit consona nedum S. Scripturæ » : ita fere et Pesch, nn. 107, 108. Hæc sententia videtur Cardinali Mazzella si non prorsus hæretica saltem « non tuta » ; et juxta Urraburu, recentem scriptorem hispanicum Soc. Jesu (ap. « Tablet », 12 Jan. 1895), non potest salva fide teneri, ac Tepe (n. 676) nostram propositionem putat esse « de fide ». — Contra hos, scriptores plures Catholici præsertim in America et Anglia negant Ecclesiam ordinario suo magisterio nostram sententiam ut ad fidem aliquo modo pertinentem docere. Certe, contrariam Mivarti sententiam nondum datâ operâ damnavit aut censura notavit, etsi ejusdem Professoris Mivarti recentiores aliquas elucubrationes de pœnis inferni reprobaverit (cui decisioni ipse publice obtemperavit). Hic ergo forsan valet axioma, « in dubiis libertas » (1). — Concludere

(1) Dicit P. Maher S. J. (« Psychology », p. 543), « The Church has not yet made any pronouncement on the subject, and it would under the circumstances seem unjustifiable to condemn the wider interpretation [of Holy Writ] as absolutely untenable ». Et quod opus P. Leroy O. P.

tandem licet verbis Tournely in alia quæstione (de Euch., qu. 4, art. 8), « Quamvis igitur sententia Conclusionis nostræ certa sit ac vera, non tamen fidei certitudinem hactenus assecuta est; neque, nostro quidem judicio, privatorum est, non auditâ prius Ecclesiæ voce atque sententiâ, definire hanc vel illam opinionem hæreticam esse, aut hæresim redolere. Audiatur eam in rem gravissimi Theologi Melchioris Cani monitum l. 8. de Locis cap. 5. *Theologos omnes admonitos esse velim*, ait, *ut sepositis non affectibus modo, sed opinionum etiam præjudiciis, de causis fidei prudenter graviterque decernant. Non enim si quidquam in Schola bonis etiam temporibus inveteravit, mox fidei dogma existimandum est.* »

CAPUT TERTIUM

De Anima Rationali Forma Corporis

34. **Prænotanda.** — I. In omni composito duplex elementum distinguunt Scholastici, *materiam* scilicet quæ est pars indeterminata, et *formam* quæ determinat, perficit et complet materiam. In composito autem humano præter corpus, elementum materiale, admittendum est (ut ostenditur in Psychologia) elementum spirituale nempe anima rationalis. Suppositis, ex philosophia, hujus animæ simplicitate, spiritualitate, immortalitate (1) etc., hic inquirendum est utrum sit corporis forma: postea de ejus origine agendum est. — Duplici sensu inquiri potest utrum anima rationalis sit corporis forma: 1. ita ut sit principium omnis vitæ, sensus, motus corporis, ad exclusionem alterius principii, adeo ut in homine sit una tantum anima

(« Evolution restreinte aux espèces organiques », in quo transformismus mitigatus tradebatur) ab « auctoritate competenti » parum consonare textibus Scripturæ sacræ sanæque philosophiæ principiis judicatum fuerit, ac proinde ab ipso auctore repudiatum sit (cf. « Le Monde » 4 mars 1895), hoc nihil probat de *magisterii supremi* ecclesiastici censura aut judicio, sicut nec acta Concilii provincialis Coloniensis, ad quæ provocant aliqui scriptores.

(1) Immortalitatem animæ passim declarari aut supponi in novo Testamento et in traditionibus symbolisque christianis, nemo diffitetur (cf. Palmieri, thes. 29). Eandem fidem habuisse Judæos saltem recentiores, liquet ex libris sapientialibus (v. g. Prov. 12. 28; 14. 32; Eccles. 12. 7; Sap. 3. 1, sqq.; 5. 1, sqq.) et Machabæorum (v. g. 2 Machab. 6. 26; 7; 12. 43, sqq.). Neque de animæ immortalitate dubitasse, quod aliqui asserue-

eaque intellectualis; 2. utrum anima rationalis immediate uniatur materiæ et huic tribuat ipsam formam corporeitatis seu *esse corporis*, sicut v. g. in auro forma auri determinat primam materiam ad *esse auri*.

II. De quæstione in priori sensu præcipue agunt theologi propter errores aliquos tum veterum tum recentiorum ab Ecclesia damnatos. — Ex veteribus philosophis et hæreticis quidam (Plato, Gnostici, Manichæi) asserebant in homine esse tres partes realiter et substantialiter distinctas, scilicet corpus, animam sensitivam, et animam intellectivam, quæ proinde doctrina dicta est *trichotomia*: et ex hac sententia dicebat Apollinaris, Verbum divinum assumpsisse tantum carnem et animam sensitivam, non vero animam rationalem, hujusque vices supplere in Christo ipsum Verbum. Præter hanc (quæ dicitur « crassa ») est alia seu subtilior trichotomia quam cum multis Protestantibus recentioribus docuerunt Günther, Baltzer et quidam alii Catholici nominis. Non asserebant quidem auctores isti tres substantias distinctas in homine esse, sed cum distinguerent ab anima rationali (seu « spiritu »), principium vitæ vegetativæ et animalis aut « animam somaticam » (quam unum quid cum corpore esse docebant), negarunt animam rationalem esse formam corporis sensu declarato.

III. Contra utramque trichotomiam tenenda est *dichotomia*, quæ docet hominem unâ animâ eâque rationali et uno corpore constare, hancque animam esse formam corporis, seu principium unicum omnis motus ejus et sensus. — Unitatem animæ jam declaraverat Conc. Constantinop. IV (an. 869). — Animam rationalem esse formam corporis præcipue docet Conc. Viennense (an. 1311), definiendo contra Petrum Joannem Olivi « quod quisquis deinceps asserere, defendere seu tenere pertinaciter præsumpserit, quod anima rationalis seu intellectiva non sit forma corporis humani per se et essentialiter, tanquam hæreticus sit censendus ». Quam definitionem Leo X in Conc. Late-

runt, veteriores Hebræos, 1. præsumptione rationabili inferendum esset, cum hæc veritas vel apud gentes circumjacentes retenta sit, 2. manifeste constat ex consultationibus mortuorum (Deut. 18. 11; 1 Reg. 18. 17, sqq.), 3. ex testimonio S. Pauli (Hebr. 11) de fide et spe antiquorum Sanctorum. Attamen fatendum est, revelationem de statu post mortem futuro, sicut et de pluribus aliis doctrinæ capitibus, obscuriorem fuisse in vetere quam in novo Testamento.

ranensi V, sess. 8 innovavit; eamque iterum inculcavit Pius IX contra Güntherum in epist. ad Card. De Geissel, die 15 Jun. 1857 (Denzinger, n. 1509), et in litteris ad episc. Wratislaviensem 30 April. 1860 (apud Hurter, n. 334). — De fide proinde est, juxta verba Conc. Viennensis, « animam rationalem esse formam corporis humani per se et essentialiter ». Dicitur 1. « per se », idest *a*) non per accidens, quia anima naturaliter hanc aptitudinem et hoc munus habet, ut informando corpus sit humanæ vitæ principium ; *b*) non per aliud : sed immediate, ad exclusionem alicujus animæ mediæ inter corpus et animam rationalem. Declaravit Pius IX (litteris 15 Jun. 1857), animam rationalem esse veram, per se atque immediatam corporis formam. — Dicitur 2. « essentialiter », *a*) ex parte ipsius animæ : quia hoc est de ejus essentia, ut sit apta corpori informando ; *b*) ex parte compositi, idest hominis : quia composito hujusmodi essentiale est, ut corpore tanquam materia et anima tanquam forma coalescat.

35. **Propositio.** Anima rationalis est forma corporis, seu principium omnis vitæ, sensus, motus ejus.

Prob. (cum Hurter, nn. 335, sqq.). **I.** Ex Genes. 2.7, « Formavit igitur Dominus Deus hominem de limo terræ, et inspiravit in faciem ejus spiraculum vitæ et factus est homo in animam viventem ». — Hic describitur formatio hominis ex duplici tantum elemento, scilicet ex limo terræ et spiraculo vitæ; atqui « spiraculum vitæ » est principium immediatum omnis vitæ humanæ, et idem est cum anima rationali ; ergo anima rationalis est forma corporis.

Prob. Min. per partes. — 1. « Spiraculum vitæ » esse principium immediatum omnis vitæ, patet tum *a*) ex ipsa locutione « spiraculum vitæ », tum *b*) ex effectu ejus : istud enim vere est principium immediatum vitæ, ex quo limus, omni vita carens, factus est in animal vivens.

2. Istud spiraculum vitæ idem est cum anima rationali : *a*) In omni sententia, etiam eorum qui crassam trichotomiam propugnant, anima rationalis est pars nobilior hominis ; atqui si per « spiraculum vitæ » intelligitur tantum anima sensitiva, manca est descriptio creationis hominis a scriptore sacro tradita. — *b*) In loco parallelo Eccles. 12. 7 (« Revertatur pulvis in terram suam, unde erat, et spiritus redeat ad Deum, qui dedit illum »), « spiritus », idem est quod « spiraculum vitæ » in Genesi ;

atqui si « spiritus » esset tantum principium vitæ sensitivæ et vegetativæ, non rediret ad Deum, sed periret cum corpore. — c) Præcipue contra eos qui subtiliorem trichotomiam docent : « Spiraculum vitæ », quod Deus inspiravit fuit ab extra infusum; atqui in adversariorum hypothesi principium vitæ sensitivæ non differt substantialiter a corpore, sed ab eo emanat, nec ab extra infunditur ; ergo spiraculum vitæ idem est cum anima rationali.

II. Ex usu loquendi S. Scripturæ. — In Scriptura voces «spiritus» et « anima » promiscue adhibentur ad eandem substantiam designandam, si de homine sit sermo (ita v. g. Matth. 10. 28, « Potius timete eum qui potest et animam et corpus perdere in gehennam » : 1 Cor. 7. 34, « sancta corpore et spiritu » ; Jac. 2. 26, « Corpus sine spiritu mortuum est » ; Luc. 1. 46, 47, « Magnificat anima mea Dominum, et exsultavit spiritus meus ») ; atqui si duplex esset principium vitæ in homine, promiscuus usus non esset legitimus, ut probat modus agendi ipsorum adversariorum, qui ab isto usu promiscuo sedulo abstinent ; ergo.

III. Ex Traditione. — Scilicet 1. Ex promiscuo usu apud Patres vocum « spiritus » et « anima ». — 2. Ex eo quod Patres tradendo definitiones seu descriptiones animæ humanæ, inter ejus proprietates recensent virtutem vivificandi, animandi corpus, etc. Ita v. g. S. Jo. Damasc. a quo (de fide orth., l. 12, c. 12) anima definitur, « Vivens, simplex et incorporea substantia... immortalis, rationis et intelligentiæ particeps, organis instructo utens corpore, cui vitam, incrementum, sensum et gignendi vim tribuat, non aliam a se sejunctam mentem habens ». — 3. Ex disertis testimoniis, quibus Patres animæ rationali adscribunt omnem corporis vitam tanquam principio. Ita inter alios S. Irenæus, cujus auctoritatem adversarii objiciunt : dicit enim (l. 5, c. 33), « Non enim fortius est corpus quam anima, quod quidem ab illa spiratur et vivificatur et augetur et articulatur, sed anima possidet et principatur corpori ». — 4. Ex declarationibus Conciliorum et Summorum Pontificum contra eos qui de duplici Christi natura et operatione erraverunt.

IV. Ex experientia. — « Experimur enim unum idemque plane subjectum quod alias atque alias experitur sensationes, quodque sensitivi appetitus actus elicit, etiam intelligere, ratiocinari ac velle. Atqui identitatis conscientia in hypothesi duarum animarum quarum una intelligit, altera sentit, utraque vero suam

conscientiam habet, explicari nullatenus potest. Anima enim sibi conscia esse nequit nisi earum operationum, quas ipsa elicit; proinde si duplex esset anima, duplex quoque esset conscientia non *una eademque*. »

Dices. Ipsa Scriptura distinguit inter hominis animam, spiritum et corpus: ita v. g. Dan. 3. 86, « Benedicite spiritus et animæ justorum Domino » ; 1 Thess. 5. 23, « Ipse autem Deus pacis sanctificet vos per omnia : ut integer spiritus vester, et anima, et corpus sine querela in adventu Domini nostri Jesu Christi servetur » ; Hebr. 4. 12, « Vivus est enim sermo Dei... pertingens usque ad divisionem animæ ac spiritus » ; ergo admittenda est trichotomia.

Resp. *Dist. Anteced.* Scriptura idem principium vitale diversis nominibus animæ et spiritus distinguit, pro diversis operationibus vel animalibus vel intellectualibus, *transeat:* distinguit duo principia vitalia, *nego.* — Dicitur *transeat* ad primum membrum : etenim in textu saltem Danielis habetur parallelismus hebraicus in quo nomina *anima* et *spiritus* sunt prorsus synonyma. Textu altero, precatur solummodo Apostolus incolumitatem perfectam et integram iis ad quos scribit : quamvis alii per *spiritum* intelligant dona supernaturalia (ita S. Iren. et Gennadius, apud Pesch, n. 118). Loco autem tertio significatur omniscientia Dei perfecta, quæ animæ motus et animales et intellectuales licet abditissimos clare videt et rimatur.

Inst. Est in homine pugna interna inter animam rationalem et partes inferiores; atqui non possunt in una anima dari simul inclinationes et actus contrarii; ergo.

Resp. *Dist. Min.* Non possunt dari simul inclinationes et actus contrarii efficaces, *conc.:* inefficaces, *nego.* Imo ex hac ipsa pugna inter partes sensitivam et rationalem, confirmant plures cum S. Thoma (contra Gent., l. 2, c. 58) unitatem animæ : si enim propensiones istæ diversæ non ex uno principio orirentur, nulla omnino sentiretur pugna.

Scholion. — De quæstione, « utrum anima rationalis sit corporis forma » remanet inquirendum juxta alterum sensum jam indicatum, nempe num (ut ait De Maria, t. 2, p. 501), « eadem anima intellectiva corpori substantialiter unita, excludat ab homine non solum quamlibet aliam animam ; verum etiam quamlibet aliam formam substantialem, ita ut ipsa composito tribuat, tum quod reliquæ animæ, tum quod reliquæ formæ

inferiores seu inanimatorum largiuntur materiæ. Hæc quæstio eodem recidit ac si inquiratur, an anima rationalis, in generatione hominis, uniatur puræ materiæ primæ, vel corpori jam constituto in esse substantiæ corporeæ per aliam formam substantialem, quæ una cum anima remaneat in homine. » — De hac quæstione *philosophica* breviter indicandæ sunt præcipuæ opiniones. — 1. S. Thomas cum Scholasticis communiter docet subjectum ab anima informatum esse materiam primam, quæ accipit ab ea primum esse corporis. — 2. Juxta Scotum e contra, anima informat corpus organicum, adeoque præter animam quæ est forma totius hominis et principium vitale corporis, in corpore ipso est forma organica seu corporeitatis. — 3. Mediam sententiam proponit Tongiorgi (« Psychol. », n. 183), docens cum Thomistis, unicam formam in homine esse animam rationalem, dum admittit cum Scotistis subjectum quod anima informat non esse materiam primam sed corpus organicum, organizatum quidem non forma aliqua propria corporeitatis sed vi cohæsionis juxta leges physicas et mechanicas. — Plura videantur apud Palmieri (pp. 242, sqq., et Nota, pp. 769, sqq.), qui Scoto favet; Mazzella (nn. 614, sqq.), qui S. Thomam sequitur.

CAPUT QUARTUM

De Animæ Humanæ Origine

36. **Prænotanda**. — I. Sententiæ multiplices de origine animæ humanæ ad quatuor classes generales reduci possunt. — 1. Sententiæ nempe pantheisticæ docent animam produci ex substantia divina ; 2. Traducianismus dicit eam produci ex substantia parentum ; 3. Creatianismus docet eam ex nihilo produci quando corpori infunditur ; 4. Præexistentianismus demum vult animas omnes ab initio creationis a Deo e nihilo productas fuisse.

1. Ex pantheistis, *a*) dicunt aliqui, Deum esse ens corporeum, animam autem ipsius partem ; *b*) alii eum esse ens spirituale, animam vero ejus veluti effluxum ; *c*) alii demum eum esse ens quoddam indeterminatum, cujus determinatio aliqua esset anima humana, quam dicunt « phænomenon divinitatis ». Ipso limine satis patet, has sententias pantheisticas rejiciendas esse, utpote simplicitati et immutabilitati Dei adversantes.

2. Traducianismus est duplex. *a*) Materialis et proprie dictus

docet, non tantum corpora sed et animas ex substantia corporali parentum produci : ita videtur sensisse Tertullianus, refutatus a SS. Augustino et Hieronymo : ita aliquatenus et materialistæ hodierni, qui tamen distincte negant spiritualitatem animæ. Hæc sententia dicitur « hæretica » a S. Thoma, 1, qu. 118, a. 2. *b*) Traducianismus spiritualis, seu generatianismus, docet animas produci non ex corporibus sed ex animabus parentum : ita ex recentioribus Protestantibus Doederlein, Bretschneider, De Wette etc. : et ex Catholicis Klee, necnon aliquatenus Froschammer, Hermes, Rosmini. (Hurter, n. 314, et annot.)

3. Creatianismus etiam est duplex : nam *a*) alii, juxta verum et Catholicum sensum, docent Deum ipsum animas immediate producere ex nihilo ; *b*) alii vero asserunt parentes per vim peculiarem a Deo ipsis concessam filiorum animas ex nihilo producere : ita Froschammer, cujus doctrinam reprobavit Congr. Indicis (an. 1854), et iterum Pius IX (1862) : contra hanc posteriorem formam sufficiunt quæ dicta sunt supra, n. 7.

4. Præexistentianismus quoque est duplex. *a*) Aliqui dixerunt omnes animas humanas fuisse una cum Angelis creatas, ac postea in pœnam peccatorum detrusas in corpora tanquam in carceres : ita post Platonem Origenes, et ex recentioribus Kant et Schelling : hunc errorem confutarunt plures Patres et damnavit Conc. Bracarense I. *b*) Alii dixerunt, animas humanas una cum Angelis creatas fuisse et deinde modo unam, modo alteram ad corpora mitti, non tamen in pœnam peccati : ita, juxta Bellarminum (de Amiss. Grat., l. 4, c. 11), Rabbini aliqui, et antiqui quidam Catholici. Contraria sententia dicitur a S. Leone (epist. 15 ad Turrib., c. 5) vera et constans fides Catholica.

II. Tenendum proinde est (cum Hurter, nn. 314, 315), « Animas divinitus creari, atque tunc cum corpore conjungi, cum præstitutus naturæ ordo id exigit » : « quæ quidem sententia non est *de fide*, propterea non tamen est *mera opinio*, cujus contraria *tuto* possit defendi. Nam ea a tempore scholæ vere *communis* dici potest in Ecclesia, quæque magis semper in ea prævaluit : et quamvis ab Ecclesia forte nulla *peremptoria* declaratione fuerit definita, in nonnullis tamen authenticis decretis significatur vel supponi videtur ». Citatis deinde documentis quæ ediderunt Romani Pontifices Leo IX, Bened. XII, Leo X, Alex. VII (necnon Conc. Coloniensi ac Schemate Conc. Vat.), concludit, « Quare oppositam saltem *temerariam* putamus ». — Doctrina

hæc de creatione animæ dicitur a S. Thoma (de Potent., qu. 3, a. 9.) « judicio Ecclesiæ approbata », a S. Bonaventura (1. 2 dist. 18, qu. 2) « catholica et vera », a Cano (de locis, l. 12, c. 13) ad fidem pertinens, quem sequitur Mazzella : ac contraria sententia vocatur a Valentia (d. 6, qu. 8) « erronea », ab Estio (in 2 dist. 17) « maxime temeraria », a Palmieri (p. 261) « temeraria satis ».

37. **Propositio**. Animæ humanæ divinitus creantur, et tum creantur cum, juxta præstitutum naturæ ordinem, corporibus infunduntur.

Hæc propositio ostenditur præcipue ex Traditione et Ratione Theologica. — Ut notat Bellarm. (l. c.), ex verbis, « Inspiravit in faciem ejus spiraculum vitæ » (Gen. 2. 8) creatio immediata etiam ipsius Adæ animæ nonnisi indirecte infertur : animarum aliarum nullomodo. Loca quædam Scripturæ alia quæ citari solent, docent ad summum Deum esse auctorem animarum : sed modum non indicant. Ita v. g. Ps. 32. 15, » Qui finxit sigillatim corda eorum » ; Is. 42. 5, « Dans [Deus] flatum populo qui est super eam [terram], et spiritum calcantibus illam ». Firmiora, non autem decretoria, videntur loca Eccles. 12. 7, « Revertatur pulvis in terram suam, unde erat, et spiritus redeat ad Deum, qui dedit illum » ; et Hebr. 12. 9, « Patres quidem carnis nostræ eruditores habuimus, et reverebamur eos : non multo magis obtemperabimus Patri spirituum... ? » Cf. Hurter, n. 316.

Prob. prima pars, scilicet animas divinitus creari. — I. Ex Patribus : Sepositis paucis illis qui vel 1. dubie hærent (S. Aug., ac post eum S. Greg. Magn., S. Fulgent., Cassiodorus, Eucherius) vel 2. tuentur animam ex traduce gigni (Anastasius presb., Theodorus Abucar. : forsan etiam Greg. Nyssen. et Macarius) : 3. plures alii *implicite* doctrinam nostram asserunt ea utendo ad mysterium Incarnationis illustrandum, et ad explicandum, quomodo B. Virgo licet divinitatem non pepererit, Dei Genitrix dici possit (ita S. Cyrill. Alex., Paulinus, Alcuin), dum 4. permulti et celebriores *diserte* docent animas ex nihilo creari : ita v. g. Const. Apost. (l. 5, c. 7, « animam ex non ente creans ipsi [corpori] indit »), S. Hieron. (lib. contra Jo. Hierosol., n. 22, « Deus quotidie fabricatur animas »), S. Hilarius (de Trin., l. 10, n. 20, « cum anima omnis opus Dei sit »), ita et Clemens Alex., Theodoret., SS. Cyprian., Greg. Naz., Ephraem, Petr. Dam., etc. : nonnunquam etiam oppositam sententiam verbis sat gravibus rejiciunt (ita etiam Theodoret., Prudentius,

Rupertus Abbas Tuitensis). Vid. Hurter, nn. 317, sqq. ; Mazzella, n. 560.

Obs. Dubitavit quidem *S. Augustinus* de hac quæstione propter difficultatem, quam sentiebat, intelligendi, quomodo animæ, si essent a Deo creatæ, statim inficerentur ab initio peccato originali, quin tamen hoc Deo tribuatur (de qua difficultate dicendum est infra, n. 53) : propendebat tamen in sententiam communem, ut constat ex ejus Epistola (166) ad S. Hieron. (« unde illa de novarum animarum creatione sententia, si hanc fidem fundatissimam [peccati originalis] non oppugnat, sit et mea »). Cf. Palmieri, pp. 258, 259.

II. Ex ratione. — 1. Si animæ humanæ a parentibus trahuntur, vel trahuntur ex corpore vel ex anima parentum ; atqui neutrum dici potest ; ergo animæ humanæ non gignuntur a parentibus.

Prob. Min. per partes. 1. Non trahuntur animæ ex corpore parentum ; tunc enim essent corporales et per hoc mortales.

2. Nec ex anima : Si enim anima filii ex anima parentis trahitur, hoc est vel ex tota, vel ex parte : *a*) « Si ex tota, igitur vel parens caret deinceps anima, quippe qui totam transfudit in filium : vel tota manet in patre et in filio. Utrumque est evidenter falsum ; nam experientia testatur parentem per generationem anima non destitui : et non esse unam, atque eandem animam patris et filii ; ut omittam singulare, ac proprium esse divinæ naturæ ob ejus infinitatem, ut una numero sit in pluribus personis » : *b*) « Sin autem non ex tota, sed ex parte animæ patris, existit anima filii, igitur anima partibilis est, et per hoc corporalis, et mortalis ». Ergo. (Bellarm.)

Prob. secunda pars, scilicet animas creari cum infunduntur. — **I.** Contra Origenis errorem, ex Scriptura : 1. Dicitur Genes. 1. 31, « Viditque Deus cuncta quæ fecerat, et erant valde bona » ; atqui si hominis anima inclusa tantum erat in carcere, non essent cuncta bona ; ergo non est admittenda Origenis sententia de præexistentia animarum. — 2. Juxta Scripturam, Deus aliquando punit peccatores extrahendo eos e vita : mandata servantibus longam vitam promittit : patriarchis et aliis benefecit prolem numerosam concedendo ; atqui hæc omnia falsa et absurda, si animæ essent in corporibus inclusæ velut in carceribus ad vindictam et pœnam ; ergo. — 3. S. Paulus (Rom. 9. 11) dicit de Jacob et Esau, « Cum nondum nati fuissent, aut aliquid

boni egissent aut *mali...* » ; atqui in adversariorum sententia non essent immunes ab omni culpa personali ; ergo.

II. Contra alteram erroris formam probatur propositio ex S. Thoma (1., qu. 118, a. 3) : In adversariorum hypothesi vel naturale esset animæ uniri corpori, vel non. — Si naturale esset, tunc Deus animas tandiu ante unionem cum corpore creando, reliquisset opus suum imperfectum, quod gratis ac sine fundamento asserendum non est. — Si vero dicatur, non esse animæ naturale ut corpori uniatur, unio tandem facta est vel 1. ex ipsius animæ voluntate vel 2 ex alia causa. Atqui non 1. ex ipsius animæ voluntate, quia *a*) hæc voluntas esset irrationabilis, cum anima non indigeret corpore, *b*) anima extra mundum visibilem et temporum vicissitudinem posita nullam haberet rationem sese alicui corpori debito tempore conjungendi, *c*) videretur esse casu quod hæc anima huic corpori uniretur. — 2. Si autem præter ipsius voluntatem, anima corpori uniretur, hoc esset violentum et pœnale : et ita in Platonis et Origenis errorem iterum deventum esset.

Dices. Filii sæpe habent eundem characterem et indolem ac parentes ; atqui hoc ita non esset nisi animas a parentibus filii derivarent ; ergo anima est a parentibus.

Resp. 1. *Retorquendo*. Habent enim sæpe pueri eandem indolem quam nutrices et tutores, a quibus tamen nec animam nec corpus derivant.

Resp. 2. *Nego Min.* Etenim dispositiones hujusmodi vel pertinent potius ad corpus quam ad animam, vel sunt ex adjunctis externis, educationis, etc. acquisitæ.

Inst. Parentes generant hominem ; atqui non generant hominem nisi generant animam : id quod confirmatur ex Scriptura docente (Gen. 12. 5; 46. 26) parentes animas facere et generare ; ergo.

Resp. *Dist. Maj*. Parentes generant personam humanam in natura humana, *conc.* : producunt totum quod est in homine, *nego*.

Nego. Min. Etenim ministrando parentes actione sua materiam ita dispositam, ut ex lege naturali divinitus constituta, infusio animæ necessario sequatur, vere producunt hominem : sicut ex adverso sicarius operatione sua reddendo corpus ineptum ad animam retinendam, vere hominem occidit. — Ad confirmationem : respondendum est, locis citatis animam poni pro homine vivente.

Scholion 1. de momento quo anima rationalis corpori conjungatur. — Duplex est sententia apud Catholicos. Prima est eorum qui dicunt animam divinitus creari et infundi in primo conceptionis momento, vel saltem quando fœtus vivere incipit. Altera sententia, quæ est S. Thomæ et plurium Scholasticorum (post Aristotelem, ut videtur), tenet in embryone esse primo animam tantum imperfectam vegetativam, cui in ulteriore stadio cessanti, succedit anima imperfecta sensitiva, ac tandem quando fœtus ad formam et organismum distincte humanum adductus fuerit, creari divinitus et infundi animam rationalem, quæ deinde sit unica corporis forma. — Non videtur autem necessaria altera hæc sententia, cum anima rationalis possit esse principium aptum vitæ omnis humanæ.

Scholion 2. de protoparentum creationis adjunctis. — Multa hic inquirunt theologi: præcipue vero de formatione Evæ ex costa Adami (Gen. 2. 21, 22), ac de creatione hominis ad imaginem et similitudinem Dei (Gen. 1. 26, 27).

1. Ex Suarez (de Op. sex dierum, l. 3, c. 2, n. 3), verba Geneseos de formatione Evæ non metaphorice sed litteraliter intelligit, contra Cajetanum, «catholica sententia»; ac proinde dicendus est Deus actione sua immediata (quæ probabilius dicenda est « conversio » : cf. S. Thom. 1., qu. 92, a. 3, ad 1) formasse corpus Evæ ex costa Adami — vel saltem (cum non certe constet omnibus de sensu hebraici verbi quod redditur « costa ») ex aliqua parte corporis Adæ.

2. De creatione hominis ad imaginem et similitudinem Dei, statuit Hurter (thes. 117), hanc prærogativam, « 1. omnibus convenire hominibus, non tamen 2. ratione corporis, sed ratione animæ. Distinctione autem 3. facta inter ipsam imaginis essentiam, perfectionem et manifestationem, affirmamus, imaginis veluti essentiam contineri animæ rationalitate qua homo animalia præcellit; perfectionem donis præter- et supernaturalibus, quibus homo a Deo fuit auctus; manifestationem, atque ejusdem signum dominio, quo in rerum universitatem potitur. Merito proinde 4. distingui duplicem imaginis rationem: naturalem scil. et supernaturalem; illam essentialem et indelebilem, accidentalem hanc et amissibilem. » — Singulas theseos partes deinde explicat, nn. 343, sqq.

QUÆSTIO SECUNDA

DE HOMINIS ELEVATIONE SUPERNATURALI

38. Præmissa explicatione aliqua generali donorum naturalium et supernaturalium inquirendum est, quibus donis præditi fuerint primi parentes vel in quo statu constituti fuerint, ac deinde utrum iste status naturalis et debitus fuerit necne.

CAPUT PRIMUM

Prænotiones de Bono Supernaturali

39. I. « Supernaturale » vi nominis significat illud quod est supra naturam. Vox autem « natura », quæ derivatur a « nascendo », etymologice significat id quod habetur a nativitate seu origine, ut cum S. Paulus (Eph. 2. 3) dicit, « Natura sumus filii iræ ». Deinde translatum est nomen ad ea significanda quibus aliquid constituitur (cf. voces « ingenitum », « innatum », anglice « inborn »), ita ut idem fere sonat quod essentia. Notio tamen naturæ distinguitur a notione essentiæ : hæc enim respicit το *esse* illa το *agere* rei, seu ut dicit S. Thomas (de ente et essentia apud Hurter, n. 354), natura significat « essentiam rei secundum quod habet ordinem seu ordinationem ad propriam operationem », et in sua integritate sumpta includit non tantum ipsum principium activitatis (seu essentiam) sed etiam ipsam activitatem, scilicet facultates et vires quæ ex isto principio manant, et ad rei perfectionem pertinent. In homine v. g. natura complectitur non solum corpus et animam, sed etiam intellectum et voluntatem, et vires sensitivas tum externas tum internas. — Hinc (sepositis significationibus aliquibus vocis « naturale », quæ ad rem non pertinent : cf. Mazzella, n. 664; Palmieri, thes. 31, 34, 35), *naturale* est illud quod ad naturam pertinet aut ei *debetur* vel *constitutive*, quod scilicet est aut ipsa natura aut pars naturæ; vel *consecutive*, quod scilicet ex natura fluit; vel *dynamice*, quod scil. natura suis

viribus attingere aut efficere potest; vel demum *exigitive*, quod scilicet a natura requiritur, non quidem ut sit, sed ut *bene* sit, aut ne ejus vires frustra sint (Hurter, nn. 355, 357; Mazzella, n. 665). Sic, naturale est nobis habere corpus humanum et animam rationalem, cogitare, sentire, manducare, etc. — « Quod naturalia dicuntur *debita* naturæ, profecto non est ita intelligendum (ait Franzelin, « de Habitud. Rat. ad Fid. », p. 625), ac si Deus obligaretur humanæ naturæ » : « Deus enim solum est debitor sibi ipsi seu suæ sapientiæ, ut juxta hujus præscriptum, et prout tantum artificem decet, operetur; ut pulchre docet S. Thomas 1, p. q. 31, a. 1, qua ratione dicimus pictorem, qui imaginem quam cœpit, imperfectam relinquit, lineamentis vel coloribus congruis omissis, injuriam facere non operi, sed arti suæ et nomini » (Lessius, « de Perf. Div. », lib. 13, c. 1, n. 2). — Notandum est naturalia deberi tantum *naturæ*. Etenim, ut dicit Murray (de Gratia, d. 1, n. 18), « aliud est debitum speciei aliud debitum individuo. Sic homini debetur ut habeat animam rationalem, duos oculos, manus, etc. Sed hoc speciei debetur, ita ut genus humanum ea omnia semper habeat: sed non debetur individuis, quorum quidam nascuntur et manent cæci, surdi, etc. »

II. Explicato, quid sit naturale, inferimus *supernaturale* illud esse quod nec est 1. natura ipsa nec pars naturæ, nec 2. ex ipsa fluit, nec 3. ab ipsa propriis ipsius viribus attingi potest, nec 4. ipsi ullomodo debetur vel ut connexum quid aut præmium: seu brevius, est *illud quod naturæ vires et exigentias excedit.* — Jam vero quod respectu unius naturæ est supernaturale, relate ad alteram superiorem potest esse naturale. « Sic multa sunt in angelis naturalia quæ in homine plane supernaturalia essent: ut esse invisibilis, transire in momento temporis a loco in alium locum longinquum, etc. Multa sunt in homine naturalia, quæ in bestia supernaturalia essent, ut usus sermonis: Num. 22. 28, 30. » (Murray, n. 8.) Hinc habetur distinctio in supernaturale *relative,* seu respectu alicujus naturæ in particulari, et supernaturale *absolute*, seu quod tale est respectu omnis creaturæ, vel *quod cujuslibet naturæ, creatæ vel creabilis vires et exigentias, et totum complexum rerum creatarum transcendit.* « Quemadmodum enim (ait Franzelin, l. c., p. 622) sunt in natura ipsa gradus diversorum ordinum toto genere differentium, a substantia materiali inorganica et ejus accidentibus usque ad purum spiritum, ita est ordo aliquis communicationis divinæ et

consortii divinæ naturæ superior omnibus ordinibus naturalibus. »

III. Istud quod ita superat omnem naturam creatam est manifeste ens divinum ; ac divinæ naturæ infinita excellentia et dignitas dicitur « supernaturale *per essentiam* », quippe quæ creaturis incommunicabilis est. Proinde quando de dono supernaturali *creaturæ* collato agitur, intelligendum est supernaturale *participatum*. Et quia imperfecta et deficiens aliqua participatio et imitatio divinæ perfectionis omnibus creaturis ita naturalis et essentialis est, ut sine ipsa esse nequeant, hinc inferendum est participationem quæ *supernaturalis* est, esse participationem prorsus specialem eamque collocant Patres et theologi in visione intuitiva Dei sicuti in se est (« facie ad faciem » : 1 Cor. 13. 12) et in ipsius, cum hac conjuncta, fruitione beata : hancque dicunt Patres « deificationem ». (Cf. Mazzella, nn. 667-671.) Supernaturalis etiam per essentiam est unio hypostatica, qua natura humana Christi vero aliquo sensu dici potest « deificata » : sed de hac agitur in tract. de Verbo incarnato. — Obiter hic recolendum est, 1. intuitivam visionem et cognitionem Dei, in qua consistit supernaturale absolutum participatum, opponi cognitioni *abstractivæ*, qua cognoscitur Deus ideis aliunde, idest ex creaturis, derivatis et analogice tantum non autem ut in se est : necnon 2. hanc unionem cum Deo totam naturam creatam superare (cf. de Deo Uno, nn. 10, sqq.). Dicit ad rem Lessius (op. cit., lib. 12, c. 11, n. 73), « Qui... est in statu naturæ innocentis, nunquam poterit ad perfectionem angelicam pertingere etiamsi absque fine bonis humanis, quorum scilicet natura illius vi sua est capax, ut robore, agilitate, pulchritudine, sanitate, eloquentia, industria, experientia rerum, artibus liberalibus, mechanicis, mathesi, astronomia, et omne genus scientiarum augeatur... Denique angelica perfectio, etiamsi absque fine in suo ordine crescat, nunquam statum filiorum et gloriam ipsis præparatam æquabit. » — Ut ergo creatura ad ordinem hunc supernaturalem elevetur, præsupponenda est in ipsa potentia quam dicunt theologi « obedientialem » quæque definitur a Viva (Curs. mor. ; de Sacram., qu. 1, a. 5, n. 10), « Aptitudo in creatura, per quam nata est obedire Deo ad producendum scilicet cum omnipotentia quidquid non implicat contradictionem » (cf. Palmieri, thes. 44 ; Hurter, n. 361). Deinde, hac potentia et possibilitate supposita, requiritur ut creatura *novum* aliquod donum et auxilium a Deo accipiat

cujus ope ad finem supernaturalem, Dei scilicet visionem intuitivam, pertingat : et liquet, auxilia ac media hujusmodi esse ipsa absolute supernaturalia æque ac finem, cum ad illum proportionem habeant. Dicit Kilber (Wirceb., « de Virtutibus Theol. » n. 4), « Potest autem aliquid ad hanc unionem pertinere vel (1) formaliter ac identice, uti ipsa fruitio beatifica ; vel (2) tanquam principium immediatum, uti est lumen gloriæ ; vel (3) tanquam principia mediata [seu dispositiva], uti sunt sacramenta, habitus infusi, gratia, actus salutares; vel (4) tanquam effectus, uti sunt dotes gloriosæ, etc. » : et hæc omnia, ut dictum est, sunt absolute supernaturalia. — « Supernaturale *absolutum* » hactenus explicatum sub aliis respectibus spectatum dicitur etiam 1. supernaturale *quoad substantiam* (ontologice, entitative), 2. supernaturale *intrinsecus*. Videlicet 1. dicitur supernaturale *quoad substantiam* comparate ad supernaturale quod est tale *quoad modum* tantum, quod habetur quando id quod in se naturale est, efficitur modo qui superet exigentiam et vires naturæ, uti sunt v. g. visus in cæco, vita mortuo restituta. Dicitur 2. supernaturale *intrinsecus*, quatenus distinguitur a supernaturali *extrinsecus*, quod tale eatenus tantum est quatenus ex divina voluntate ad finem supernaturalem ordinatur, v. g. bona naturalia, necnon morbi, etc. quæ divinitus ordinantur ad æternam salutem. (Franzelin, op. cit., p. 623.)

IV. Ad accuratiorem adhuc notionem, distinguatur oportet supernaturale absolutum : 1. a *connaturali* seu ab eo quod natura secum ducit quodque cum ea connexum est, licet ab ea non intendatur, utpote ad ejus perfectionem minime conferens : ut concupiscentia, mortalitas in homine, etc. ; 2. a *præternaturali* (seu « supernaturali *secundum quid* », ut loquitur Franzelin), quod ex nullis principiis naturæ aut consequitur aut exigitur, non tamen elevat naturam ad superiorem illum ac divinum ordinem : ita v. g. donum immortalitatis naturæ humanæ non est debitum, sed eam intra suum ordinem admodum perficit, non tamen ita, ut eam elevet ad ordinem divinum ; quod adeo est verum, ut hæc prærogativa maneat in damnatis. (Hurter, n. 359.) — « Ex dictis (ait Franzelin) colliges, non ideo jam aliquid esse supernaturale, quia est beneficium *indebitum* et gratuitum ei cui confertur, nisi simul, sit supra exigentiam et supra vires *totius* naturæ », seu « creaturam perficiat ultra totum ordinem naturæ ».

CAPUT SECUNDUM

Quo Statu Protoparentes constituti fuerunt

40. **Prænotanda.** — I. Status ex ipsa vi nominis (ait Hurter, n. 362) significat firmam et permanentem rei positionem in aliquo situ. Status vero naturæ humanæ est certa conditio *totius* humani generis, seu modus se habendi, in ordine ad finem ultimum nempe Deum, et quod consequens est, ad media eo spectantia : dicitur « *totius* generis humani », non enim hic agitur de statu peculiari aliquorum, v. g. B. Virginis, S. Jo. Baptistæ, S. Joseph, qui aliqua dona specialia habuerunt.

II. Pelagiani et rationalistæ negant diversos exstitisse status humani generis relate ad eorum finem ultimum, dicuntque homines nunc nasci in eodem statu in quo fuit primus homo, qui proinde juxta ipsos fuit ab initio mortalis, subjectus miseriis humanis, etc. — Ita fere et Sociniani, qui negant Adamum habuisse justitiam originalem, admittunt vero in ipso immortalitatis donum.

III. In Catholica autem doctrina, cum Deus, finis ultimus, possit homini præfigi vel naturaliter vel supernaturaliter attingendus, duplex præcipue status distingui potest, naturalis scilicet et supernaturalis. Attamen propter diversas humani generis vicissitudines, alias distinctiones tradunt theologi quas, propter earum connexionem cum doctrina de gratia et de peccato originali, accurate recolere juvat. — Enumerari solent : 1. *Status naturæ puræ*, importans facultates humanæ conditioni naturaliter debitas, sine peccato originali et sine gratia supernaturali : dicit proinde duplicem carentiam, primam peccati originalis, secundam gratiæ et donorum supernaturalium, atque etiam gratuitarum perfectionum. (Kilber de Gratia, n. 154.) « Homo in statu naturali (ait Murray, d. 2, n. 2) præceptis naturalibus teneretur, et ei ad hæc servanda auxilia omnino naturalia darentur. Post vitam in isto statu recte transactam, beatitudinem naturalem assequeretur, in qua Deo ut auctori naturalium perfecte conjungeretur, ipsum cognoscendo abstractive, ut aiunt, seu per creaturas, omnipotentiam ejus et sapientiam et cetera attributa, prout in creaturis naturalibus elucent, clare videndo, eumque sic cognitum in æternum amando. » (Cf. Hurter, n.

385, et not.) — « Status naturæ puræ a statu in quo nos nascimur in eo differt, quod in priori statu defectus iste [gratiæ sanctificantis] esset mera *negatio*, in posteriori vero est *privatio*. In illa gratia nec esset, nec esse deberet; in hoc secundum ordinationem Dei, esse debet et tamen non est. Theologi communiter assimilant hominem in priori statu nudo, qui nunquam vestes habuit, in posteriori autem nudato et vestibus spoliato... Alia ab aliis datur comparatio : Si aulicus propter culpam excludatur ab aula, ad quam ex benevolentia regis fuerit admissus, est ipsi pœna et exilium : at quod rusticus ad eam non admittatur, non est pœna et miseria, sed tantum carentia boni indebiti. » (Murray, n. 6, citans Bellarm. et Billuart.) — 2. *Status naturæ integræ* superaddens præcedenti, subjectionem virium inferiorum sub imperio rationis, et, juxta quosdam (v. g. Murray, n. 7; Hurter, n. 362), immunitatem a morte, morbis et aliis miseriis. « Status hic (ait Murray, l. c.) idem est atque ille, in quo Adam fuit usque ad lapsum, dempta omni gratia, et idcirco dempto fine isto supernaturali, ad quem gratia ordinatur. » Kilber autem statui naturæ innocenti, non statui naturæ integræ tribuit « immunitatem a morte, morbis reliquisque vitæ humanæ infirmitatibus ac miseriis », in quo, saltem quoad immunitatem a morte convenit cum aliis (v. g. Salmant. cit. ab ipso Murray, Suarez). — 3. *Status naturæ elevatæ*, superaddens præcedenti gratiam ac justitiam, cum destinatione ad visionem beatificam : hic status consideratus in protoparentibus ante peccatum, etiam vocatur status innocentiæ (seu originalis justitiæ). Usui loquendi communi congruentiorem esse existimat Murray sensum eorum theologorum qui cum Suarez per justitiam originalem significant collectionem omnium perfectionum et donorum tum supernaturalium tum per se naturalium, quibus auctus est Adam. — In statu vero naturæ *simpliciter* elevatæ (qui aliunde est status mere possibilis) homo non habuisset, præter gratiam supernaturalem, cetera dona propria justitiæ originalis, uti est immortalitas, immunitas a concupiscentia, etc. (Mazzella, n. 656. 3.) — 4. *Status naturæ lapsæ*, importans privationem gratiæ et integritatis. — 5. *Status naturæ reparatæ*, importans restitutionem gratiæ sine integritate aut felicitate. — Cf. Schouppe, « de Creatione », n. 141.

IV. Ex statibus enumeratis, duo secundum doctrinam Catholicam sunt reales, scilicet 1. status justitiæ originalis, in quo

primitus natura humana in Adam a Deo constituta erat, 2. status naturæ lapsæ et reparatæ, in quo homines nunc actu sunt. — Ceteri status sunt solum possibiles, in quibus scilicet genus humanum nunquam permanenter fuit, sed esse posset. Hoc dicendum etiam (contra modum loquendi aliquorum, v. g. Charmes, p. 403) de statu naturæ mere lapsæ : cum immediate post lapsum per Redemptoris promissionem reparatio incepta sit (cf. Mazzella, nn. 656, 657 ; Hurter, n. 362, fin.). — Hic ergo statuendum est, distinctis propositionibus, primos parentes primitus dotatos fuisse gratia sanctificante, integritate, scientia singulari, immortalitate, etc.

41. **Propositio I**. Primi parentes in statu justitiæ et sanctitatis constituti fuerunt. — Est dogma fidei catholicæ quod jam significatum in can. 19 Conc. Arausicani (Denzinger, n. 162), clarius adhuc declaratum est a Conc. Tridentino sess. 5, can. 1 (ubi damnantur omnes qui negent Adamum mandatum Dei in paradiso transgrediendo « sanctitatem et justitiam, in qua constitutus fuerat, amisisse »), ac can. 2 (ubi asseritur Adam « acceptam a Deo sanctitatem et justitiam » perdidisse) : huc etiam spectant plures propositiones damnatæ in Baio (21, 24), et in Jansenistis (Quesnel. 36 ; Pistor. 16).

Prob. I. Ex Eph. 4. 23, 24, « Renovamini autem spiritu mentis vestræ. Et induite novum hominem, qui secundum Deum creatus est in justitia et sanctitate veritatis » : cf. Coloss. 3. 9, sqq. — Novus homo, de quo loquitur Apostolus est vel Adam vel ipse Christus ; atqui 1. si novus homo intelligitur Adam, ex ipso textu fuit creatus in justitia et sanctitate : si vero 2. Christus intelligitur, ejus justitiam et sanctitatem jubemur indui *per renovationem;* ergo istam sanctitatem habuimus primitus in Adamo. — Cf. Palmieri, thes. 47, pp. 407, sqq.

II. Ex scopo generali Dispensationis novæ. — Hic scopus juxta Scripturas fuit generis humani *renovatio* (2 Cor. 4. 16 ; 5. 17 ; Eph. 4. 23, 24), *redemptio* (Matth. 20. 28 ; Rom. 3. 24 ; 1 Tim. 2. 6, etc.), *reconciliatio* (Rom. 5. 11 ; 2. Cor. 5. 18, 19 ; Coloss. 1. 20, 22), *restauratio* (Eph. 1. 10), seu in pristinum statum restitutio ; atqui reparatio ista in singulis fit per infusionem gratiæ sanctificantis, ut docet Conc. Trid. (sess. 6, cap. 7, can. 11) et demonstrabitur in tract. de Gratia; ergo istam gratiam habuit genus humanum in Adamo ante lapsum. Cf. Hurter, n. 364.

III. Ex Eccles. 7. 30, « Hoc inveni quod fecerit Deus hominem rectum ». — Rectitudo in qua dicitur homo primitus constitutus est rectitudo moralis, ut constat ex ipso contextu, ubi hæc rectitudo opponitur stultitiæ peccatoris; atqui hæc rectitudo moralis intelligi debet, secundum constantem Scripturarum usum (cf. Job 1. 8; Ps. 7. 11; 10. 3, etc.) justitia supernaturalis, seu gratia sanctificans; ergo. Cf. Palmieri, p. 413. — Argumentum autem hoc, sicut et argumentum ex Gen. 1. 26, 27 (« Faciamus hominem ad imaginem et similitudinem nostram... et creavit Deus hominem ad imaginem suam » : cf. Palmieri, pp. 410, sqq.), aliquibus videtur infirmum: et licet Patres dicant primum hominem fuisse *similem Deo* et *rectum* supernaturaliter, idest per gratiam sanctificantem, non deducunt certo hanc veritatem ex textibus citatis. Cf. Pesch, nn. 171, 173.

IV. Ex Patribus omnino constat propositio nostra. Ita S. Athanasius (orat. contra gent., n. 2), « Mundi opifex Deus hominem.. ad propriam imaginem fecit... ut habens donatoris gratiam... exsultet et cum Deo conversetur, vivens securam ac vere beatam immortalem vitam. » S. Basilius (serm. ascet., n. 1), « Homo ad imaginem et similitudinem Dei factus est ; sed per peccatum anima ad vitiosas cupiditates impulsa deformavit imaginis pulchritudinem... Revertamur igitur ad gratiam initio nobis concessam, ex qua excidimus per peccatum. » S. Cyrill. Alex. (thes. l. 1), « Non potuit homo ad imaginem esse Creatoris, nisi Spiritum sanctum participaret » : et (in Jo. l. 2, c. 1), « Adam erat in paradiso, servans donum, et insignis divina imagine Creatoris per Spiritum sanctum inhabitantem ». S. Aug. (de Gen. ad litt., l. 6, c. 24), « Quomodo ergo, inquiunt, renovari dicimur... recipimus justitiam, ex qua per peccatum lapsus est homo ». S. Jo. Damasc. (de fide orth., l. 2, c. 30), « Hunc igitur hominem summus opifex condidit, divinam ei gratiam suam impertiens, seque per eam ipsi communicans ».

Dices. Apostolus (1 Cor. 15. 45, « Factus est primus homo Adam in animam viventem, novissimus Adam in spiritum vivificantem ») opponit statum Adæ statui Christi ; atqui Christus habuit gratiam sanctificantem ; ergo carebat ea Adam.

Resp. *Dist. Maj.* Opponit statum Adæ statui Christi in resurrectione quoad corporis dotes, *conc.* : quoad gratiam, *nego*. — Significat scilicet Apostolus, agendo ex proposito de resurrectione carnis, Adam habuisse corpus vivens vita vegetali et ani-

mali pluribusque indigentiis obnoxium, corpus vero Christi post resurrectionem agilitate, subtilitate, claritate aliisque qualitatibus spiritualibus dotatum fuisse. Cf. Palmieri, p. 414; Perrone, n. 304.

Obs. 1. Concilium Tridentinum consulto dicit Adamum in sanctitate et justitia *constitutum*, non vero, ut communis fert sententia post plures Patres, *creatum* aut conditum esse; quia nimirum noluit Concilium censurâ notare veterum aliquorum Scholasticorum (Alex. Halens., S. Bonav., Scoti, etc.) dicentium Adam dona tantum præternaturalia non autem gratiam sanctificantem in ipsa creatione accepisse. Cf. Suarez, de Op. sex dier., l. 3, c. 7, nn. 5, sqq.

Obs. 2. Argumentum ex scopo generali Dispensationis novæ desumptum suadet Adamum, præter gratiam sanctificantem habuisse etiam virtutes infusas et dona Spiritus sancti. Inter has virtutes fuisse fidem proprie dictam negavit S. Bonavent. post Alex. Halens., sed communior sententia cum S. Thoma (1, qu. 95, a. 3; 2. 2, qu. 5, a. 1) affirmat, eo quod fides sit fundamentum omnium virtutum, sine qua impossibile est homini viatori placere Deo (Hebr. 11. 6). Proinde saltem cognovit Adam ex revelatione divina Deum ut remuneratorem sudernaturalem, necnon juxta Suarez (l. c., c. 18, nn. 5, sqq.), mysteria Trinitatis et Incarnationis.

42. **Propositio II.** Inter dona protoparentibus collata numerari debet immunitas a concupiscentia, seu integritas, quâ sentiendi appetendique facultas, tam habitu quam actu, ita voluntati subdebatur, ut nec eam præveniendo, nec eidem resistendo ad malum impelleret, aut a bono retardaret. (Mazzella, n. 740.)

Prob. I. Ex Gen. 2. 25; 3.7, 10, 11. « Adam et Eva ante peccatum, quamvis essent nudi, nullam patiebantur erubescentiam; quam tamen experti sunt statim post peccatum. Erubescentia autem de qua hic agitur, est effectus concupiscentiæ; ergo ante peccatum a concupiscentia erant immunes. » — Mazzella, l. c. — Hoc argumentum adhibuisse Patres (v. g. SS. Aug., Greg. Magn., Ambros., Damasc.), præsertim contra Pelagianos, notat Hurter, n. 369.

II. S. Paulus (Rom. 7. 7, sqq.) concupiscentiam vocat « peccatum »; atqui ita eam non appellasset, si esset consequens naturam humanam prout a Deo fuit creata (cf. Eccles. 7. 30; Rom. 5. 12): sed ita eam appellat quia (ut dicit Conc. Trid. sess.

5, can. 5.) « ex peccato est et ad peccatum inclinat » ; ergo ante peccatum concupiscentiâ carebant protoparentes. — Idem constat ex S. Augustini controversia cum Pelagianis, et ex aliorum Patrum testimoniis innumeris (cf. Hurter, n, 370, annot. ; Mazzella, n. 741).

III. Nominatim dicit S. Jo. Chryost. (in Gen. hom. 15, n. 4), « Erant ambo nudi, et non erubuerunt : peccato enim et prævaricatione nondum præsente, gloria, quæ superne venerat, vestiti erant ». Ita S. Ambros. (de paradiso, c. 3), « Antea nudi erant, sed non sine virtutum integumentis... Ergo postquam se spoliatos illa simplicitate et sinceritate viderunt integræ incorruptæque naturæ, quærere mundana et manufacta ceperunt, quibus nuda suæ mentis operirent. » Præcipue autem S. Augustinus (contra Julian., l. 4, c. 16), « Quid est, gustato cibo prohibito, nuditas indicata, nisi peccato nudatum quod gratia tegebat? Gratia quippe magna ibi erat, ubi terrenum et animale corpus bestialem libidinem non habebat. Qui ergo vestitus gratia non habebat in suo corpore quod puderet, spoliatús gratia sensit quod operire debebat. »

Obs. 1. Hoc donum integritatis putat Suarez (l. 3, c. 12, nn. 18, sqq.) in primo statu collatum hominibus fuisse partim 1. per intrinsecos habitus, qui multiplices essent pro diversis potentiis et objectis, supernaturaliter infusi, ac in actum frequenter deducti ; partim vero 2. per specialem Dei providentiam externam, qua (cf. ibid., nn. 14, 17) removerentur omnia incitamenta prava, vel saltem negatione concursûs impediretur appetitus ne iis turbaretur, sed ut efficaciter moveretur ad voluntati obtemperandum.

Obs. 2. Ex dictis inferunt communiter auctores cum S.Thoma (1. 2, qu. 83, a. 3), contra Scotum, non potuisse Adam, « antequam integritatem primi status amitteret peccando mortaliter », committere peccatum veniale saltem « ex surreptione » seu ex imperfecta deliberatione. Idque ad peccatum veniale deliberatum extendunt « fere omnes », ut dicit Suarez (l. c., c. 13, n. 16) : et ratio assignatur, quia felicitatem et perfectionem divinitus constitutam illius status magis quam quævis alia causa perturbaret minueretque peccatum veniale deliberatum, quippe quod tristitiam et satisfactionis necessitatem induceret, quodque proinde Deus non potuisset ordinate permittere (ib., nn. 24, 26). Cf. Palmieri, p. 659.

43. **Propositio III**. Homo in suo ortu accepit a Deo singularem scientiam (intellige, rerum naturalium : revelatas enim veritates sciebat per fidem).

Prob. I. Ex Eccli. 17. 5, « Disciplina intellectus replevit illos [protoparentes]... sensu implevit cor illorum... ». — Qui disciplina intellectus et sensu repleti sunt, quibusque ostensa sunt mala et bona, et magnalia operum Dei, certe singularem habuerunt scientiam ; atqui verbis citatis docet Scriptura, Deum primos parentes tali scientia instruxisse ; ergo.

II. Ex Gen. 2. 20, « Appellavitque Adam nominibus suis cuncta animantia ». — Hanc appellationem animalium aptam et convenientem fuisse, constat ex versu præcedenti (« omne enim quod vocavit Adam animæ viventis, ipsum est nomen ejus ») ; atqui appellatio apta omnium animalium citra præviam eorum experientiam exposcit singularem scientiam, tum quoad modum acquisitionis tum quoad extensionem ; ergo. Cf. Hummelauer, in Gen., p. 143.

III. Patres insignem Adæ scientiam aperte declarant. Ita S. Cyrill. Alex. (in Jo., l. 1, c. 9.), « Auctor ille nostri generis Adam, non in tempore sicut nos, sapientiam videtur esse consecutus, sed a primo statim ortus sui initio perfecta intelligentia præditus cernitur, dum acceptam divinitus illuminationem illibatam in se ipso conservaret et integram naturæ suæ retineret dignitatem ». Et S. Augustinus (op. imperf. contra Julian., l. 5, c. 1), « Universis generibus animarum vivarum nomina imposuit [Adam] quod excellentissimæ fuisse indicium sapientiæ in sæcularibus etiam libris legimus ».

IV. Admittenda est in Adam scientia illa quæ statui ejus consona fuit quamque exigebat munus et character ejus ; atqui 1. status Adæ propter immunitatem tum a passionibus per integritatis donum tum a doloribus et timoribus per summam ejus felicitatem (de qua postea) maxime promovebat veritatis contemplationem et perspectionem : et 2. munus ejus, quod ut caput humani generis (non tantum in ordine physico generationis sed etiam in ordine ethico, sociali et theologico) habuit filios instituendi, poscebat insignem et singularem scientiam rerum natulium ; ergo. Cf. Hurter, n. 372 ; Palmieri, thes. 51.

Obs. Gradum et extensionem scientiæ hujus naturalis (per accidens Adamo infusæ) quod attinet : 1. Talis saltem fuit, ut statim posset Adam alios instruere et gubernare, ut notat

S. Thomas (1, qu. 94, a. 3), ac proinde rejicienda est sententia rationalistarum et aliorum dicentium primum hominem conditum fuisse in statu rudi et imperfecto, ad instar infantium (cf. Palmieri, pp. 656, 657); 2. ex Suarez et aliis post S. Thomam, habuit Adam scientiam omnium rerum naturalium quas homines ope sensuum scire possunt et quæ ad vitæ paradisiacæ usum necessariæ erant, non vero alias (v. g. problemata mathematica et mechanica, morborum remedia, microbia, etc.: cf. Pesch, nn. 211. 212); necnon 3. ex communi sententia, intellectus Adæ ab omni errore exemptus fuit vel ob ingenii et scientiæ perfectionem, vel etiam per externam Dei providentiam. — Primam linguam (quam philologi negant fuisse hebræam) censet Pesch (nn. 215, 216) ab Adamo natura duce productam fuisse, et non a Deo revelatam : cf. Hummelauer, in Genes., p. 303. — Quoad Adæ posteros, « dicendum est (ait S. Thom. 1, qu. 101, a. 1), quod pueri in statu innocentiæ non nascerentur perfecti in scientia, sed eam in processu temporis absque difficultate acquisivissent inveniendo vel addiscendo ».

44. **Propositio IV**. Gaudebant protoparentes immortalitatis corporis dono, quo præditi nunquam mortui fuissent, si in accepta justitia perseverassent. — De fide præsertim contra Pelagianos ex Conc. Milevit. II (seu Carthag.) can. 1, et contra Semipelagianos ex Conc. Arausic. II, can. 2. : necnon ex Conc. Trid., sess. 5, can. 1, « Si quis non confitetur, primum hominem Adam.. incurrisse... per offensam prævaricationis... iram et indignationem Dei, atque ideo mortem, quam antea illi comminatus fuerat Deus... anathema sit ».

Prob. I. Ex Gen. 2. 17, « In quocumque die comederis ex eo, morte morieris ». — Si Adam non habuisset in prima sua conditione immortalitatis donum, non potuisset Deus veraciter mortem illi comminari in prævaricationis pœnam ; atqui comminatus est Deus mortem in prævaricationis pœnam ; ergo. — Vix opus est notare, contra aliquorum Pelagianorum cavillationes, divinam hanc comminationem non posse intelligi : 1. de morte spirituali animæ : comminationi enim respondet sententia illa post peccatum Adæ pronuntiata (3. 19), « pulvis es et in pulverem reverteris », quæ certe de corpore agit ; neque 2. de morte corporis acceleranda : etenim *a*) de ipsa morte simpliciter et absolute loquitur Deus, *b*) S. Paulus (Rom. 5. 12) dicit aperte mortem per peccatum Adæ in mundum intrasse, *c*) ipsorum sal-

tem protoparentum mors non est accelerata. Perrone, n. 329: cf. tamen Hummelauer in loc., p. 141.

II. Ex Sap. 2. 23, 24, « Deus creavit hominem inexterminabilem [græce, « ad immortalitatem »]... invidiâ autem diaboli mors introivit in orbem terrarum »; atqui nisi auctus fuerat Adam immortalitatis dono, inexterminabilis creatus non fuisset, nec per invidiam et seductionem diaboli mors in mundum intrasset; ergo.

III. Ex 1 Cor. 15. 21, « Quoniam quidem per hominem [Adam] mors, et per hominem [Christum] resurrectio mortuorum ». — Ex contexta oratione (quæ de resurrectione mortuorum agit), mors quæ hic dicitur esse propter Adamum est (præcipue saltem) mors corporis; atqui mortalitas corporis non potuisset in Adæ peccatum refundi, nisi humana natura, in ipso ut morali capite, immortalitate donata fuisset; ergo.

IV. Ex Rom. 8. 10, « Corpus quidem mortuum est propter peccatum, spiritus vero vivit propter justificationem ». — Hic quoque peccatum originale dicitur causa mortis corporis; atqui non esset, nisi Adam immortalitatem habuisset primitus; ergo. — Pariter dicit idem Apostolus Rom. 5. 12, per unum hominem peccatum in mundum intrasse et per peccatum mortem: ergo sine peccato mors non fuisset.

V. Ex Patribus hæc loca citasse sufficiet. S. Jo. Chrys. (in Gen. hom. 17, n. 9), « Licet multos annos vixerint [protoparentes], attamen a quo tempore audierunt: terra es, et in terram ibis, et sententiam mortis acceperunt, mortales fuerunt, et ex illo tempore fuerunt perinde ac si illos dicas mortuos fuisse ». — S. Ambros. (de bono mort., c. 4), « Deus mortem non fecit, sed postquam homo lapsus in flagitium est, sententia tulit, ut terra in terram suam remearet ». Dicit S. Augustinus (de civ. Dei, l. 13, c. 15), « Constat inter Christianos veraciter catholicam tenentes fidem etiam ipsam nobis corporis mortem non lege naturæ, quia nullam mortem homini Deus fecit, sed merito inflictam esse peccati ».

Dices. Corruptioni et morti obnoxius erat qui, ut viveret, debebat edere de fructibus terræ ac præcipue de ligno vitæ; atqui ex Scriptura talis fuit Adam; ergo.

Resp. *Dist.Maj.* Habebat ille intrinsecam capacitatem moriendi, seu potuit mori et corrumpi sensu diviso, *conc.:* mori debuit in sensu composito status innocentiæ, *nego.* — Quod ut explicetur, sit

Scholion 1. de modo et causa immortalitatis Adæ. — I. Ex vulgata distinctione S. Augustini (de Gen. ad litt., l. 6, c. 25) aliud est « non posse mori », aliud « posse non mori ». Prius competit puris spiritibus per naturam, corporibusque gloriosis Beatorum per formam aut dispositionem præternaturalem inhærentem (cf. S. Thom., 1. qu. 97, a. 1): alterum tantum tribuit catholica fides Adæ. Homo enim utpote compositus ex anima et corpore corruptibili, secundum naturalem conditionem et secluso divino beneficio est mortalis, et ideo prop. 17 synodi Pistoriensis quæ negavit mortem esse « naturalem conditionem hominis », declarata est a Pio VI (« Auctorem Fidei ») « captiosa, temeraria, Apostolo [Paulo] injuriosa, alias damnata ». Proinde Adam, ut dicit S. Augustinus (l. c.) « mortalis erat conditione corporis animalis; immortalis autem beneficio conditoris ».

II. Ut explicetur aliquatenus hujus immortalitatis causa, distinguendum est (cum Suarez, l. 3, c. 14, n. 9) inter mortem violentam et naturalem. — 1. Ad mortem *violentam* (per ignem, aquam, ensem, etc.) evitandam, non recurrit communis sententia ad intrinsecam aliquam qualitatem corporis aut animæ Adam inhærentem (n. 12): cum plane sufficerent ipsa naturalis ratio et prudentia Adæ ac Dei providentia externa (ut docet S. Thomas, l. c., a. 2, ad 4). — 2. Mors autem *naturalis* ex duplici causa obvenire potest, vel *a*) ex defectu nutritionis, vel *b*) ex diminutione continua virium et mala dispositione (morbis etc.) corporis. *a*) Priori defectui subventum est (ait Suarez, l. c., n. 23) « per fructus lignorum communium Paradisi », quibus vescendo opportuno et debito tempore, juxta divinum præceptum, homo famem aut sitim nunquam pateretur. *b*) Alteri defectui subventum esset tum per perfectam corporis dispositionem humorumque attemperationem, per absentiam laboris nimii aut vexationis, per salubritatem loci etc., tum præcipue per lignum vitæ, cujus usus (frequens: c. 15, nn. 5, sqq.) corporis dispositionem post longum tempus ad optimum iterum statum et juventutis florem reduceret (c. 4, nn. 24, 25). Lignum autem vitæ, juxta aliquos nec cognovit Adam, multo minus de ipsius fructu comedit (cf. Hummelauer, p. 172). — Hujus prærogativæ causas sic explicat S. Bonaventura (breviloq., l. 2, c. 10), « Incorruptio igitur et immortalitas corporis Adæ principaliter veniebat ab anima sicut a continente et influente;

a corporis bona et æquali complexione sicut a disponente et suscipiente; e ligno autem vitæ sicut a vegetante et adminiculante; a regimine vero divinæ providentiæ sicut interius conservante et exterius protegente. » — Peracto autem successive probationis cujusque tempore (quod fortasse centum annos non excederet : Suarez, op. cit., l. 5, c. 12, n. 8) singuli homines in statu innocentiæ permanentes immediate transferendi essent ad beatitudinem cœlestem (n. 13) : qui vero in fine cursûs reatu culpæ mortalis aut pœnæ temporalis tenerentur, fortasse mortem non evaderent, et in infernum vel purgatorium detrudendi essent (n. 14).

Scholion 2. de felicitate status innocentiæ. — Docent Patres primos parentes dotatos fuisse singulari felicitate et impassibilitate, qua ab ærumnis et doloribus omnibus immunes fuerunt. Ita v. g. S. Greg. Nyss. (de beat., c. 3), « Hujus boni quod superat omnem vim comprehendendi, nos homines olim participes eramus... Quæ nunc de illo per conjecturas speculamur hæc omnia circa hominem quoque erant, incorruptibilitas simul et beatitudo, propria et a nullo alterius arbitrio pendens potestas, vita nullis negotiis implicata, nullis molestiis, nulli ægritudini obnoxia. » Sæpissime vero S. Augustinus, ex quo (Enrichid., c. 25) Deus hominem « in Paradisi felicitate, tanquam in umbra vitæ, unde, justitia custodita, in meliora conscenderet, collocavit ». Quam felicitatem describit (de civ. Dei, l. 14, c. 26), « Vivebat itaque homo in Paradiso, sicut volebat... Vivebat fruens Deo, ex quo erat bonus ; vivebat sine ulla egestate, ita semper vivere habens in potestate : cibus aderat, ne esuriret, potus ne sitiret, lignum vitæ, ne illum senecta dissolveret... Nullus intrinsecus morbus, nullus extrinsecus ictus metuebatur. Summa in carne sanitas, in anima tota tranquillitas... Non lassitudo fatigabat otiosum, non somnus premebat invitum. » — Hæc vero felicitas, quam testatur omnium gentium traditio vetustissima de « sæculo aureo » (vid. Perrone, n. 317), colligitur ex propositionibus præcedentibus. « Ex his enim liquet (ait Hurter, n. 376), protoparentes bene se habuisse relate *ad Deum* ob gratiam sanctificantem familiaremque cum ipso conversationem : relate *ad se ipsos* ob integritatis donum ; in ordine *ad verum* propter insignis scientiæ lumen ; relate *ad vitæ continuationem* propter immunitatem a necessitate moriendi ; ratione *loci* et commodorum vitæ, quia erant in paradiso volu-

ptatis, immunes ab omnibus ærumnis, doloribus, laboribus, cum hæc sint peccati fructus. Nihil ergo eorum deerat, quæ ad singularem quamdam felicitatem pertinent. Quare penes christianos semper viguit fides de feliciore quondam conditione protoparentum... ; imo apud gentes plerasque hujus traditionis reperiuntur vestigia, cum auream quamdam ætatem præcessisse nostram plus minus persuasum habeant. »

CAPUT TERTIUM

Utrum Protoparentum Status Naturalis fuerit

45. **Prænotanda.** — I. Lutherus docuit protoparentum sanctitatem, integritatem, scientiam, immortalitatem, felicitatem ita naturales et essentiales fuisse, ut ex earum amissione et liberi arbitrii privatione (quam etiam asseruit Lutherus) humana natura intrinsece corrupta sit adeoque homines nunc sine justitia originali nascentes aliquo naturali bono careant, haud aliter quam pecus quæ cæca aut clauda nasceretur. Ita fere Baius, Jansenius et Quesnellus, qui tamen ista dona non dicunt essentialia fuisse, sed tantum ex aliqua exigentia debita, ut scilicet homo innocens finem suum proprium attingere potuisset. Ex horum ergo sententia, protoparentum status fuit naturalis. Cf. Hurter, n. 352.

II. In catholica autem doctrina sanctitas, immortalitas etc. fuerunt dona supernaturalia aut præternaturalia : ac nominatim docet Pius VI (« Auctorem Fidei ») contra synod. Pistoriens. (n. 16), protoparentum statum nullatenus sequelam fuisse creationis, aut debitum ex naturali exigentia et conditione humana, sed gratuitum Dei beneficium, ita ut a Deo salvis ejus sapientia, misericordia, justitia, etc., homo primitus creari potuisset qualis nunc nascitur, solo peccato excepto, idest citra gratiam sanctificantem, et obnoxius concupiscentiæ, ignorantiæ, morti, miseriæ, etc. Hæc quidem doctrina nondum solemni Ecclesiæ judicio ut dogma fidei definita est, sed ex errorum contrariorum repetita damnatione (v. g. in Baii propositionibus 9, 21, 23, 24, 78, 79, et Quesnelli 35) « fidei proxima » dici potest, et de ipsa paratus erat canon in schemate Concilii Vaticani. Cf. Hurter, n. 377.

46. **Propositio.** Status justitiæ seu gratiæ sanctificantis et felicitatis, in quo primi parentes constituti a Deo sunt, non erat eis debitus.

Prob. I. Ex modo loquendi Patrum, qui sæpe considerant bona ab homine in ortu suo accepta, tanquam vestem qua natura a Deo ornata fuit et sine qua esse potuit, proinde tanquam aliquid naturæ superadditum et indebitum. — Ita S. Ambros. (in Luc. 10), « Cave ergo ne ante nuderis, sicut Adam, ante nudatus est, mandati cœlestis custodia destitutus, et exutus fidei vestimento, et sic lethale vulnus accepit ». S. Jo. Chrys. (hom. 16 in Gen., n. 5), « Nudati propter peccatum supernæ gratiæ amictu, sensibilis suæ nuditatis sensum acceperunt ». S. Bernardus (serm. 1. de Annunt.), « Videre mihi videor quatuor virtutibus [veritatis, justitiæ, pacis, misericordiæ] his amictum primum hominem ab ipso suo creationis exordio, et, ut propheta meminit, vestimento salutis indutum ». Alia apud Palmieri, th. 55.

II. Adamus illius status dona peccando amisit ; atqui peccando nihil amisit naturale ; ergo hæc dona et hic status non erant illi naturalia.

Minor semper pro certo principio habita est : etenim 1. Ex principio « manente natura, manere naturalia » probabant Patres contra monothelitas, Christum eo ipso habere humanam voluntatem, quod humanam assumpserit naturam. — 2. Hoc illustrant v. g. S. Dionysius et S. Thomas exemplo angelorum lapsorum, qui per peccatum dona naturalia (intelligentiæ, etc.) non amiserunt. — 3. Hoc suadet analogia : si enim per peccatum mortale personale non amittuntur dona naturalia, a fortiori propter peccatum originale (quod, ratione peccati, censetur a S. Thoma et pluribus aliis minus allis peccatis nedum lethalibus sed et venialibus : cf. Hurter, n. 413, et annot.), dici nequit universum genus humanum privatum bonis naturalibus. — Hurter, n. 378.

III. Si status ille debitus homini esset, debitus foret vel ex parte hominis vel ex parte Dei ; atqui neque ex parte hominis, neque ex parte Dei debitus dici potest ; ergo.

Prob. Min. per partes. — 1. Non quidem ex parte hominis cujus natura non exigit, nisi ut sit animal rationale, et ad bonum sui ordinis comparatum, cujusmodi profecto non est *gratia sanctificans :* alioquin non esset gratia, ut ratiocinatur Apostolus (Rom. 4) ; sed neque *immunitas a concupiscentia*, quam per se humana natura non exigit, cujus est ferri in bonum sensibile per sensum et appetitum, ac in bonum spirituale et intelligibile per intelligentiam et voluntatem, ex quorum contrariis

propensionibus naturaliter conflictus oritur ac ingens recte agendi difficultas; neque demum *immortàlitas et immunitas a doloribus* ac pœnis, cum naturæ sensibilis, ac contrariis elementis seu principiis concretæ, proprium sit dolores pati, corruptionem, totalem denique solutionem.

2. Non debitus est status ille ex parte Dei, qui, cum in donorum suorum distributione liberrimus sit, nulla adigitur necessitate, ut hunc potius quam illum perfectionis gradum creaturis suis largiatur. — Perrone, n. 342, post Card. Gotti. — Argumentum sumit Hurter (nn. 378, 379) ex præstantia donorum status innocentiæ, præsertim vero gratiæ sanctificantis, qua acquirunt creaturæ adoptionem filiorum Dei, Dei hæreditatem, imo qua creaturæ juxta modum loquendi Patrum *deificantur.*

Solvuntur Objectiones

47. Obj. 1. Non potuit Deus creare hominem sine ordinatione ad finem suum ultimum; atqui ordinatio ad finem suum ultimum supponit in homine gratiam et dona; ergó status justitiæ fuit naturalis.

Resp. *Dist. Maj.* Non potuit Deus creare hominem sine ordinatione ad finem suum naturalem (nempe beatitudinem naturalem ex cognitione Dei abstractiva), *conc.*: sine ordinatione ad finem supernaturalem (nempe ad visionem Dei intuitivam), *nego.*

Contradist. min. Ordinatio ad finem supernaturalem supponit gratiam et dona, *conc.*: ad finem naturalem, *nego*, vel *subd.*: supponit auxilia etiam interna, quæ sint naturalia et naturæ debita, *conc.*: supernaturalia *nego.* Cf. Franzelin « de habitud. Fidei ad Rat. », pp. 624, 625.

Inst. Homo appetit visionem Dei intuitivam et beatificam; atqui non potuit Deus creare hominem sine ordinatione ad id quod appetit; ergo status justitiæ fuit naturalis.

Resp. *Dist. Maj.* Homo appetit visionem beatificam, in præsenti ordine et appetitu elicito, *conc.*: appetitu innato, *nego.* *Contradist. Min.* — Appetitus scilicet *innatus* est proclivitas seu propensio naturæ in bonum aliquod proprium etiam sine reflexione seu cognitione intellectuali: qua ratione homo sitiens appetit potum. Appetitus vero *elicitus* est tendentia in bonum ex cognitione illius, cujusmodi v. g. est appetitus videndi causam ex cognitione et admiratione effectûs. Porro in præsenti ordine homo appetit appetitu elicito visionem Dei bea-

tificam et media ad illam, quia hic finis illi proponitur attingendus in revelatione divina ; in statu autem puræ naturæ, etiamsi aliquid cognosceret aut suspicaret de tali beatitudine (quod plures negant), agnosceret eam ut sibi inaccessibilem, et proinde non posset eam appetere nisi appetitu inefficaci et inordinato : sicut si quis appeteret v. g. alis volare. Cf. Mazzella, nn. 875, sqq.

Obj. 2. Si status integritatis non est naturalis potuit Deus creare hominem cum concupiscentia ; atqui concupiscentia 1. est pœna, et 2. inclinat ad peccatum ; ergo potuit Deus creare hominem cum ea : seu, status integritatis est naturalis.

Resp. *Dist. Min. Ad. 1.* Concupiscentia est pœna in præsenti ordine, comparate scilicet ad statum justitiæ originalis, *conc. :* fuisset pœna in statu puræ naturæ, *nego :* esset enim (ut dicit S. Aug., de lib. arbitr., c. 20), « non supplicium peccati, sed proficiendi admonitio, et perfectionis exordium ». — *Ad 2.* Concupiscentia inclinat ad peccatum per accidens, ita tamen ut vinci possit, *conc. :* inclinat ad malum exclusive vel insuperabiliter, *nego.* — Concupiscentia ergo quatenus est potentia tendendi in bonum, præsertim sensibile, est bona in se : quod autem tendat aliquando in bonum sensibile illicitum, est per accidens, et malum quidem physicum seu defectus naturæ humanæ sicut et mortalitas et peccabilitas : est etiam in præsenti ordine malum pœnæ, non est autem malum culpæ nisi ex consensu voluntatis. In statu autem naturæ puræ plura forsan fuissent auxilia naturalia tum interna tum externa ad concupiscentiam regendam et peccatum vitandum. Cf. Mazzella, n. 729, sqq.

48. **Corollarium.** Ex propositione directe sequitur, *possibilem esse statum puræ naturæ*, qui scilicet careret donis supernaturalibus et præternaturalibus : quidam autem theologi (Noris. etc. ex schola Augustiniana ; Serry, Contenson etc. ex familia Dominicana) dum admittunt possibilem esse statum illum potestate Dei *absoluta* (qua scilicet, ut ipsi intelligunt, Deus « operatur ex solis legibus justitiæ ») non autem possibilem esse potentia *ordinata* (qua nempe Deus « operatur non solum sapientiæ sed et bonitatis, decentiæ ac congruentiæ legibus »). Futilem autem esse hanc distinctionem in præsenti materia, eo ipso liquet, quod si status naturæ puræ vel *uni* ex divinis attributis (v. g. bonitati aut misericordiæ) repugnaret, jam nec esset *absolute* possibilis. Cf. Hurter. n. 387 ; Perrone, n. 341, annot.

QUÆSTIO TERTIA

DE HOMINIS LAPSU

49. Catholica doctrina, quam declarat Concilium Tridentinum, sess. 5, cann. 1, 2, docet: 1. Adam ipsum in paradiso mandatum Dei transgrediendo amisisse dona gratuita, et secundum corpus et animam in deterius commutatum fuisse; 2. hoc peccatum non Adæ soli sed et omni generi humano nocuisse; cui transfudit tum corporis mortem tum peccatum. — Agendum est primo de peccato personali protoparentum, deinde de peccato originali ejusque natura, modo transfusionis, etc.

CAPUT PRIMUM

De Peccato Personali Protoparentum

50. Breviter hic resolvendæ sunt sequentes quæstiones: 1. an revera peccaverint primi parentes; 2. cujusmodi fuerit peccatum; 3. cujus gravitatis fuerit; 4. quænam ejus causa; 5. quinam ejus effectus; 6. an pœnitentiam egerint protoparentes.

I. Primis parentibus verum impositum fuisse *præceptum*, constat 1. ex usu vocis « præcepit », Gen. 2. 16, 17; 3. 3, quæ obvio et naturali sensu accipenda est; 2. ex comminatione pœnæ, scilicet mortis, quæ verum mandatum non merum consilium supponit. — Eos vero *formaliter transgressos* esse præceptum, fructum vetitum comedendo, sequitur ex eorum scientia et libertate; et ostenditur a posteriori in inflictione pœnæ (Gen. 3. 16-19). — Hoc totum confirmari traditione omnium populorum, exponit Perrone, n. 380.

II. Dicit S. Thomas (1. 2, qu. 82, a. 2 ad 1), « in peccato primi parentis... fuerunt plures deformitates, scilicet superbiæ, inobedientiæ, gulæ et alia hujusmodi »: præcipuum autem fuit peccatum superbiæ (cf. Eccles. 10. 14; Tob. 4. 14), a quo causata est, ut dicit S. Thomas (2. 2, qu. 163, a. 1), inobedientia,

gula, etc. Adæ. « Ipsi primi homines per serpentem decepti et dejecti non fuissent, nisi plus quam acceperant habere, et plus quam facti fuerant esse voluissent ». S. Aug. (in Ps. 118, serm. 11).

III. Hujus peccati 1. causam intrinsecam non fuisse ignorantiam aut fragilitatem, sed liberam voluntatem, sequitur ex dono integritatis; 2. causam autem extrinsecam fuisse diabolum utendo tanquam instrumento serpenti (et quidem naturali et vivente), declarant Scripturæ et Patres.

IV. Peccatum hoc gravissimum omnium fuisse secundum quid (absolute enim gravissimum esset odium Dei), constat 1. extrinsece: *a*) ex Eccli. 10. 14, 15, ubi dicitur « apostasia a Deo », « initium omnis peccati », *b*) ex pœnis gravissimis propter ipsum inflictis; 2. intrinsece vero (ut notat S. Augustinus) *a*) ex facilitate non peccandi, quæ major fuit in Adam, quam in aliis hominibus unquam: *b*) ex ingratitudine primi hominis, qui summa felicitate in paradiso fruebatur Dei beneficio: *c*) ex læsione generis humani, nullum enim fuit unquam peccatum, quod pluribus noceret, quam peccatum Adæ. — Cf. Bellarm., « de Amiss. Grat. », lib. 3, c. 10.

V. Totum Adam per peccatum « secundum corpus et animam in deterius commutatum fuisse », definivit Conc. Trid. (effectus hos quoad corpus et animam late expendit Bellarm. op. cit, l. 6, cc. 8, sqq.). — 1. Dona *supernaturalia et præternaturalia* amissa fuisse, fatentur omnes: ac proinde effectus peccati saltem fuerunt, quoad corpus ærumnæ, labores, dolores, mors, et quoad animam amissio gratiæ sanctificantis, ignorantia in intellectu, infirmitas et debilitas in voluntate: et hoc sensu dicunt aliquando Patres et Concilia, *libertatem* periisse per peccatum, non quidem libertatem quæ consistit in potentia agendi vel non agendi positis omnibus ad agendum requisitis, sed, ut explicat S. Augustinus (contra duas epist. Pelag. l. 1, c. 2) « illa quæ in Paradiso fuit habendi plenam cum immortalitate justitiam ». — 2. Hominem non fuisse per peccatum essentialiter corruptum in naturalibus, tenendum est contra Lutherum, etc.: aliter enim nec homo nunc esset. — 3. Eum autem *etiam in naturalibus* fuisse in deterius mutatum, infirmatum, « vulneratum », admittendum est: sed dissentiunt theologi in explicatione. — *a*) Aliqui dicunt istam vulnerationem non ex intrinseca aliqua corruptione naturæ oriri, sed tantum ex amissione donorum gra-

tuitorum, quæ harmoniam et concordiam inter naturæ humanæ vires et facultates superiores et inferiores servaverant (ita, post S. Thomam, Bellarm., Suarez et theologi communius) ; *b*) alii (præcipue ex Thomistis et Augustinianis) censent naturales hominis vires in se ipsis imminutas et læsas fuisse, ac naturam humanam in se deteriorem effectam esse. Aliis verbis, juxta priorem sententiam homo est in deterius mutatus comparate tantum ad statum innocentiæ : in alia vero sententia comparate etiam ad statum naturæ puræ. Cf. Jungmann, nn. 309, 312, sqq.

VI. Protoparentes pœnitentiam egisse et veniam accepisse, communiter docent Patres contra Tatianum (ita v. g. SS. Iren., Athan., Hilar., Ambr., Aug., Greg. Magn. : apud Knoll, n. 218) : et Ecclesia ipsa in vigilia Nativ. Domini Adam et Evam inter sanctos nominat : hocque demum fundamentum videtur habere in Sap. 10. 1, 2, ubi dicitur secundum lectionem communiorem quam sequitur Vulgata, Sapientia divina eduxisse primum hominem, patrem orbis terrarum, *a delicto suo* — etsi alii legant, « de limo terræ ». — Cf. Bellarm., « de Amiss. Grát. » l. 3, c. 12.

CAPUT SECUNDUM

De Existentia Peccati Originalis

51. **Prænotanda.** — I. Concilium Tridentinum, ut jam dictum est, docet Adamum per peccatum non sibi tantum sed et omni generi humano nocuisse et in ipsum transfudisse peccatum. Hoc autem peccatum, eo quod a primo parente derivatur et in nobis inest ab origine, *originale* dicitur. De ejus natura postea seorsum inquiretur, sed interea antequam probetur ejus existentia, describi potest aut definiri (definitione *nominis*), « peccatum illud, quod a peccato primi parentis in omnes, qui per carnalem generationem ab eo ortum ducunt, derivatur, nisi de speciali privilegio constat ». (Mazzella, n. 919.)

II. Præter illos qui cum Manichæis et Gnosticis originem mali a principio malo repetebant, aut, cum Præexistentianis, a peccatis actualibus ab anima commissis in statu prævio, quique proinde peccatum originale in sensu Catholico negabant indirecte : directe ejus existentiam præcipue inficiati sunt Pelagiani. — Pelagius scilicet quamvis in synodo Palæstina demum confessus sit, quod antea plane negaverat, peccatum Adæ aliquo

modo posteris nocuisse, id subdole intellexit de nocumento allato non *per propagationem* aut generationem, sed *per imitationem* eo scilicet quod posteri malum Adæ exemplum imitentur : ideoque in Pelagii sententia singuli homines in eodem nunc statu et perfectione nascuntur in qua fuit ipse Adam ante peccatum, nec baptizantur infantes in remissionem peccatorum sed tantum ut fiant hæredes regni cœlorum, quod distinguebant Pelagiani a *vita æterna*. Pelagii discipulus Julianus Eclanensis admisit mortem corporis infligi propter Adami peccatum secundum Apostoli verba, Rom. 5. 12, « per peccatum mors » : (quæ verba ipse Pelagius intelligebat tantum de morte spirituali seu de peccato sensu declarato). Ortum, progressum et damnationem hæresis Pelagianæ narrat Palmieri in « lemmatibus historicis » thesi 66 præfixis. — In eodem errore sequentibus sæculis fuerunt Albigenses, Anabaptistæ, Sociniani, Arminiani, Quakeri, sicut et hodie Rationalistæ.

III. Doctrinam vero Catholicam jam contra Pelagianos a S. Innoc. I. assertam et definitam (an. 417), iteravit Concilium Tridentinum (tota sess. quinta) iisdem fere verbis quæ adhibuerant Concilia vetera Milevit. II, Arausic. II. Præcipua vero capita a Tridentino (l. c., can. 2) de peccati originalis existentia statuta, hæc sunt : 1. Adæ prævaricationem non sibi soli sed toti ejus propagini nocuisse ; 2. Adam non tantum mortem et pœnas corporis ; sed 3. peccatum, animæ mortem, in omne genus humanum transfudisse. — Doctrinam hanc ad ipsa fidei fundamenta pertinere, sæpe docent Patres, præsertim S. Augustinus, qui dicit v. g., (serm. 30, al. 12, de verbis Apost, n. 5), « Hoc est christianæ fidei fundamentum, *unus* et *unus* : unus homo, per quem *ruina ;* alius homo, per quem *structura* ».

52. **Propositio**. Datur peccatum originale : hoc est, verum ac proprie dictum peccatum, quod secluso speciali privilegio, in omnes Adæ posteros propagatione transfunditur.

(1) Argumenta ex Scriptura sacra. — I. Ex « loco classico » Rom. 5. 12, sqq. : « Per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit, et per peccatum mors, et ita in omnes homines mors pertransiit, in quo omnes peccaverunt. (13) Usque ad legem enim peccatum erat in mundo ; peccatum autem non imputabatur, quum lex non esset. (14) Sed regnavit mors ab Adam usque ad Moysen etiam in eos, qui non peccaverunt in similitudinem prævaricationis Adæ, qui est forma futuri.

(15)Sed non sicut delictum, ita et donum; si enim unius delicto multi mortui sunt, multo magis gratia Dei et donum in gratia unius hominis Jesu Christi in plures abundavit. », etc. — **Prob.** Apostolus in hoc capite docet 1. omnes omnino homines constitutos esse peccatores, idque 2. vero et proprie dicto peccato, atque 3. per omnium protoparentem Adam; atqui tale est peccatum originale; ergo admittendum est peccatum originale.

Prob. Maj. per partes. — 1. « *Omnes* omnino homines constituti sunt *peccatores* » : *a*) Ex vers. 12, « in omnes homines mors pertransiit in quo omnes peccaverunt » : In hoc versiculo utrum phrasis « in quo » (græce ἐφ ᾧ) sumatur sensu relativo (i. e. « in Adamo »), an, quod magis placet grammaticis, sensu causali (i. e. « propter quod, eo quod, quia ») — ii omnes peccatores constituti sunt, qui mortales sunt; atqui omnes omnino homines sunt mortales : nam etiam in illos qui (ut ait Apostolus vers. 14) « non peccaverunt in similitudinem prævaricationis Adæ », idest peccato personali, « mors regnavit »; ergo ex Apostolo omnes omnino homines peccatores constituti sunt ideoque mortui sunt. — *b*) Versu 18. docet Apostolus, unum lapsum (παραπτωμα) seu « delictum » (scilicet Adami) fuisse omnibus hominibus in condemnationem (græce κατακριμα : « damnatorium judicium »); atqui justo judicio non damnantur nisi peccatores; ergo omnes homines sunt peccatores constituti (cf. Beelen in loc.).

2. « Omnes constituti sunt peccatores *vero* et proprie dicto *peccato* » : Ex versu 19, « Sicut enim per inobedientiam unius hominis peccatores constituti sunt multi, ita et per unius obeditionem justi constituentur multi » : Hic et alibi (cf. præter versus 15, sqq. hujus capitis, 1 Cor. 15, 45, sqq.), Apostolus, comparatione instituta inter Adam et Christum, affirmat homines peccatores constitui per Adamum, sicut justi constituuntur per Christum; atqui per Christum homines vere et proprie justi efficiuntur; ergo vere et proprie per Adam efficiuntur homines peccatores. — Et hoc exigere verbum græcum κατεσταθησαν, notat Beelen. « Καθισταναι est *constituere*, *facere aliquem aliquid*, et Passive *fieri aliquid*, idque non externa nescio qua *imputatione* aut *denominatione* sed vera *acquisitione* atque *possessione*. »

3. « Omnes peccatores constituti sunt *per unum Adam* » : Hoc posset indirecte ex præcedentibus demonstrari : illud enim peccatum (ἡ ἁμαρτια), quod omnes omnino afficit homines etiam eos

qui actus humani incapaces sint, ortum habeat necesse est a communi omnium stirpe et origine. Sed diserte hoc asserit Apostolus : etsi enim in vers. 12 (« in quo omnes peccaverunt »), phrasis « in quo » non intelligatur sensu relativo de Adamo — dicitur tamen *a*) in eodem versu *per unum hominem* (scilicet per Adam) intrasse in mundum illud peccatum (ἡ ἁμαρτια) quod in omnibus inventum est (etenim « omnes peccaverunt ») ; præterea *b*) docet Apostolus (vv. 15, sqq.), lapsum et inobedientiam Adæ ita esse omnibus hominibus peccati causam, sicut est Christus justificationis causa : *solus* autem Christus est justificationis causa meritoria de condigno ; ergo.

II. Ex Job, 14. 1, sqq. (juxta LXX et Italam), « Nemo mundus a sorde : ne infans quidem, cujus est unius diei vita super terram ». — Datur sordis quædam et immunditia universalis cuilibet homini ab origine inhærens; atqui immunditia illa est spiritualis, seu est peccatum; ergo datur peccatum originale. — Ex eodem loco (juxta Vulgatæ versionem) : Loquitur Job de immunditia, a qua Deus solus mundare potest (« Quis potest facere mundum de immundo cenceptum semine ? nonne tu qui solus es ? ») ; hæc autem ea est, quæ afficit animam, a sorde enim corporis et homines mundare possunt; ergo. (Mazzella, n. 952.) — Hoc textu ad doctrinam peccati originalis probandam usi sunt SS. Aug., Prosper., Ambros., etc. (apud Thys, de pecc. orig., p. 43).

III. Ex Ps. 50. 7, « Ecce enim in iniquitatibus [hebraice « iniquitate »] conceptus sum, et in peccatis [hebr. « peccato »] concepit me mater mea ». — Asserit David hominem concipi in peccato ; sed illud aliud non est aut esse potest, nisi peccatum originale; ergo.

Prob. Min. Illud peccatum proprium fuit ipsi David, uti constat ex eo quod per totum psalmum misericordiam et veniam *sibi* implorat ; atqui peccatum personale non habuit in conceptione ; ergo fuit peccatum originale. (Mazzella, n. 953) — De peccato originali hunc versum intellexerunt SS. Hilar., Ambros., Hieron., Aug., necnon Origenes (apud Thys, p. 45).

Obs. Palmieri, in fine thes. 67, agens de textibus Ps. 50. 7, Job. 14, putat eos ostendere quidem humanam naturam vitiatam esse saltem per concupiscentiam, et ideo Patres merito eos contra Pelagianos adhibuisse ad convincendum Adæ lapsum posteris aliquo modo nocuisse : textus vero non videntur Pal-

mieri satis efficaciter probare reatum culpæ et *peccatum proprie dictum* hominibus nascentibus inesse.

(2) Argumentum ex traditione. — Omnium consensu Patres et scriptores ecclesiastici S. Augustino posteriores existentiam peccati originalis docuerunt. — Patres vero præcedentes tum Græcos tum Latinos adducit S. Augustinus contra Pelagianos, v. g. SS. Iren., Ambros., Jo. Chrys., Hieron. (contra Julian., l. 2, c. 10). — Sequentia testimonia citasse sufficiet. S. Iren. (l. 5, c. 16), « Deum quidem in primo Adam offendimus, non facientes ejus præceptum ; in secundo autem Adam reconciliati sumus ». S. Ambros. (apolog. David., c. 11), « antequam nascamur, maculamur contagio, et ante usuram lucis originis ipsius excipimus injuriam, in iniquitate concipimur ». S. Jo. Chrys. (hom. 10 in epist. ad Rom.), « Peccatum illud inobedientiæ Adami ipsum illud inquam, peccatum erat, quod omnia perdebat... Mortem et condemnationem unum quidem peccatum afferre potuit; gratia autem non illud modo peccatum sustulit, sed et quæ post illud supervenere. » Cf. Palmieri, thes. 70; Collet, de Peccatis, p. 2, c. 1, a. 1, concl. 2. (edit. paris. 1750, t. 3, pp. 605, sqq.).

(3) Argumenta ex ratione theologica. — **I**. Qui indigent remedio peccati ut in regnum cœlorum ingrediantur sunt peccatores, ab isto enim regno nemo excluditur nisi propter peccatum; atqui parvuli, etsi peccati personalis incapaces, antequam in regnum cœlorum intrent indigent Baptismo (Jo. 3. 5), qui alioquin institutus fuit præcipue in remissionem peccatorum (cf. Act. 2. 38; Eph. 5. 26; Tit. 3. 5); ergo omnes etiam parvuli peccatores sunt, peccato non quidem semper personali, proinde saltem originali.

II. Salvatio et redemptio reparativa per Christum est liberatio a peccato (cf. 2 Cor. 5. 14); atqui in ista salvatione et redemptione comprehenduntur omnes etiam parvuli, qui tamen peccati personalis sunt incapaces; ergo in omnibus etiam parvulis est, aut fuit aliquando, peccatum non quidem semper personale, proinde saltem originale.

III. « Homo omnis nascitur immani concupiscentiæ, morbis, duræ miseriarum cohorti, ac morti ipsi obnoxius, atque illud est *grave jugum super filios Adæ a die exitus de ventre matris eorum usque in diem sepulturæ*, de quo loquitur Scriptura (Eccli. 40. 1); atqui densa hæc miseriarum communium nubes commu-

nem culpam supponit : Deus enim ab initio *creavit hominem inexterminabilem* (Sap. 2. 23) : ergo nisi peccasset, nullis subjacuisset miseriis; ergo cum ipsi infantes et pœnis et morti subjaceant, necesse est ut alicujus culpæ rei censeantur : non actualis, ergo originalis. » Collet, l. c., concl. 3, p. 621. Cf. S. Thom., l. 4 contra gent., c. 52, init.

Solvuntur Objectiones

53. Obj. 1. Peccatum de quo loquitur Apostolus Rom. 5. 12, idem omnino est cum illo de quo agit vers. 13 ; atqui vers. 13 agitur de peccato actuali, cum dicat Apostolus, « peccatum autem non imputabatur, cum lex non esset » ; ergo non agit Apostolus hoc loco de peccato originali.

Resp. *Neg. Maj.* Etenim in vers. 13 vox ἁμαρτια (peccatum) caret articulo. Dicit Beelen in loc. (edit. 1854, p. 158), « Peccatum hic nonnulli intellexere peccatum illud de quo modo (v. 12) sermo fuerat, *peccatum*, inquam, *originale*. Sed si hoc sibi voluisset Apostolus, dixisset, addito Articulo, ἡ ἁμαρτια, ut ibi fecerat.»

Dist. Min. Agitur de peccato in genere, ut constat ex omissione articuli, *conc.* : de peccato aliquo speciali, vel actuali vel originali, *nego*. — Omnino generale est incisum objectum in textu græco (ἁμαρτια δε οὐκ ἐλλογειται μη ὀντος νομου : « peccatum autem non imputatur, cum lex non est »), ac neque de peccato aliquo particulari neque de lege aliqua particulari (v. g Mosaica) agit. Apostoli ergo argumentum sic exponi potest : Pœna, ex principio generali, non infligitur nisi ex lege positiva ; atqui (v. 14) pœna mortis ab initio inflicta est etiam iis qui non peccaverunt actualiter ; ergo (quod subaudiendum relinquit Apostolus) ab initio fuit in omnibus culpabilitas juxta legem aliquam positivam divinam. — In qua explicatione manifeste habetur declaratio et non negatio peccati originalis. Cf. Augus in loc., pp. 304, 305.

Inst. 1. Eo sensu dici potest peccatum de quo agit Apostolus, per unum hominem in mundum intrasse, quod Adam qui pars fuit mundi primus peccavit ; atqui peccatum in hac interpretatione esset peccatum actuale quod posteris nocuisset non propagatione sed imitatione ; ergo non loquitur Apostolus de peccato originali.

Resp. *Nego Maj.* Siquidem 1. peccatum primum, absolute

loquendo fuit Satanæ, in [illegible] visibili Evæ. Item 2. agit Apostolus de peccato, quo peccatores constituti sunt multi (v. 19) : « atqui (dicit Beelen, p. 149) actus peccaminosus meus nequit esse actus peccaminosus tuus ». Præterea 3. docet Apostolus pari ratione per Adam intrasse in mundum peccatum et mortem : atqui non eo sensu per Adam mors in mundum intravit, quod ipse primus mortuus est, cum Abel ante ipsum decesserit. Demum 4. peccatum de quo agit Apostolus constituit omnes, etiam infantes, peccatores : infantes autem peccare nequeunt *imitatione*.

Inst. 2. Peccatum de quo loquitur Apostolus, « per *unum* hominem in mundum intravit » ; atqui peccatum originale quod supponitur per generationem transmissum, per duos intrasset ; ergo peccatum de quo loquitur Apostolus fuit peccatum actuale.

Resp. *Dist. Maj.* Per unum intravit tanquam per causam primariam, utpote caput naturæ humanæ, *conc.:* per unum, tanquam per causam unicam instrumentalem, *nego.* Simili locutione dicuntur (Hebr. 11. 12) omnes Israelitæ « ab *uno* [Abráham] orti ».

Obj. 2. Ex Apostolo, per delictum et inobedientiam unius hominis (Adam) multi mortui sunt (v. 15), multique peccatores constituti (v. 19) ; atqui in hypothesi peccati originalis non multi tantum sed *omnes* mortui essent et peccatores constituti ; ergo non agit Apostolus de peccato originali.

Resp. *Dist. Maj.* Multi, idest multitudo universa hominum, *conc.:* multi tantum, ad exclusionem aliquorum, *nego.* Ipse Rosenmüller (cit. apud Perrone, n. 420) agnoscit hic hebraismum, quo per « multi » significatur « totum genus humanum ». Dicit etiam Beelen, p. 169, « Οἱ πολλοι opponuntur τῳ ἑνι, ceterum intelliguntur παντες, nam sunt οἱ πολλοι ipsi illi, qui antegresso versiculo (v. 18) dicti fuerant παντες ἀνθρωποι ».

Inst. Ex v. 15 gratia Christi non tantum in multos quibus nocuit Adam, sed « multo magis... in *plures* abundavit » ; atqui gratia et justificatio Christi non est omnibus data ; ergo nec omnes in Adam peccaverunt.

Nego Majorem. Vox enim « plures » idem sonat quod « multi », ut magis constat ex textu græco ubi eadem vox πολλοι, πολλους repetitur. Notat Beelen, p. 162, « Pro τους πολλους est in Vulgata *plures.* Sed hæc lectio ne unius quidem græci Codicis testimonio nititur... Dixeris interpretem nostrum voci *plures* tribuisse notionem vocis *multi.* »

Dist. Min. Gratia et justificatio Christi non est omnibus data quoad effectum, quia omnes non sunt in ipso spiritualiter regenerati sicut in Adamo secundum carnem sunt generati: aut quia ponunt obicem, *conc.:* non est data quoad sufficientiam in actu primo *nego:* « quemadmodum (ait Agus, p. 211) peccatum Adami, quantum ad sufficientiam perdidit omnes, seu potuit omnes a vita beata excludere ; sed quantum ad effectum multos tantum ad æternam mortem damnavit ».

Obj. 3. Ex Propheta (Ezech. 18, 20), filius non portabit iniquitatem patris ; atqui in nostra doctrina filius portaret iniquitatem patris; ergo.

Resp. *Dist. Maj.* Si nullomodo sit particeps, *conc.:* si sit particeps, vel imitatione ut in peccato actuali, vel generatione ut in peccato originali, *nego.* — Ex contextu vero patet hic agi de adultis ac de peccatis actualibus : id quod dicendum est etiam de aliquibus aliis locis objectis, v. g. Rom. 4. 15, « Ubi non est lex, nec prævaricatio », 2 Cor. 5. 10, « Omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi, ut referat unusquisque propria corporis, prout gessit sive bonum sive malum ». — *Contradist. Min.* vel *nego :* peccatum enim originale ex doctrina Conc. Tridentini est unicuique proprium, sensu postea declarando. Cf. Mazzella, n. 961.

Obj. 4. S. Jo. Chrys. (hom. in Rom. 5. 19) dicit, « Quid igitur hoc loco verbum hoc *peccatores* significat? Mihi videtur tantumdem significare, quantum illud ; *supplicio obnoxii, ac mortis rei.* » Item (hom. ad Neophytos), « Hac de causa etiam infantes baptizamus, *quamvis non habeant peccata*, ut in eis detur vel addatur sanctitas, justitia, adoptio, hæreditas, fraternitas Christi, ut ejus membra sint ». — Similia idem S. Doctor alibi habet sicut et alii Patres aut scriptores ecclesiastici antiquiores, præsertim S. Cyrill. Hieros., Clem. Alex., Origen., Tertull., S. Greg. Nyss.

Resp. I. Generatim, his canonibus quos tradit Palmieri, thes. 70, pp. 537, 538: « 1. Cum certum sit creditum semper esse in Ecclesia baptismum conferri in remissionem peccatorum, cum certum sit in ecclesia latina et græca sæculo quinto explicationem dogmatis de vitiata et perdita humana natura per peccatum Adami illud veluti principium comprehendisse quod reatus quoque culpæ transierit ad posteros; præsumendum est præcedentes Patres, qui et baptismum infantibus conferebant, et qui vitiatam et perditam humanam naturam per peccatum Adæ fate-

bantur, illud ipsum principium implicite saltem affirmasse, nisi diserta quædam eorum affirmatio aut negatio huic sensui adversetur. 2. In locutione ambigua ea verborum Patrum interpretatio est vera existimanda, quæ cohæret cum doctrina ab iis tradita, quæ juxta sensum communem Ecclesiæ recipienda est, siquidem possit verbis Patrum ea interpretatio adhiberi. 3. Legitima methodus interpretationis exposcit, ut si quis gravis auctor de eadem re sæpius scripserit, ejusdem sententiæ, quoad ejus fieri potest, harmonice concilientur. 4. Non perinde est aliquid negare atque silentio præterire ». — Quibus animadversionibus addi potest (ex Hurter, n. 405), 5. « Ratio autem aliqua est, quare *rarius* vel *minus diserte* de peccato originali loquerentur [Patres Græci], quod plus minusve in *Oriente* grassarentur errores, qui per excessum a sana deficerent doctrina, ut manichæorum origenistarum et platonicorum ». (cf. Perrone, n. 441). — Jamvero, cum nulla exstet apud Patres aperta doctrinæ nostræ negatio, cumque omnes saltem implicite (« baptismum in remissionem peccatorum » etiam parvulis ministrando), plures etiam explicite hanc doctrinam profiteantur, nihil valent objectiones ex eorum scriptis desumptæ.

II. Quod attinet loca S. Jo. Chrys. nominatim, quæ præcipue opponebantur a Pelagianis : 1. ex ipsis istis homiliis (« in epist. ad Rom » et « ad Neophytos ») sumuntur præclara S. Doctoris testimonia de existentia peccati originalis. — 2. In priori loco objecto, S. Chrys. negat quidem omnes homines (etiam parvulos) constitutos esse peccatores sensu adversariorum (Manichæorum, etc.), quippe qui (ut ex contextu patet) isto nomine intelligebant eos qui actualiter peccaverunt : attamen S. Doctor dicendo omnes etiam parvulos « supplicio obnoxios et mortis reos », supponit aliquam eorum culpam, non sane actualem, ergo originalem. — 3. In altero loco objecto, instituta comparatione inter neophytos adultos et parvulos, *a*) manifeste docet S. Chrys. hos ex baptismo accipere sanctitatem etc. ; neque *b*) negat eos habuisse *aliquod peccatum*, sed tantum *peccata plurima*, nempe actualia, a quibus liberantur adulti in baptismate. Cf. Palmieri, pp. 542, sqq.

Obj. 5. Videtur repugnare justitiæ Dei, ut infantes, humani actus incapaces, peccatores nascantur et absque baptismate morientes damnentur ; atqui hoc dicendum est in nostra doctrina ; ergo.

Resp. *Dist. Maj.* Repugnat ut Deus imputet parvulis peccatum personale alienum illiusque causâ eos pœnis positivis addicat, *conc.:* repugnat ut privet eos donis supernaturalibus naturæ indebitis, quæ Caput naturæ propriâ culpâ posteris amisit, *nego*.

Contradist. Min. In nostra doctrina Deus privat parvulos ob peccatum Adæ dono naturæ indebito nempe gratia sanctificante, *conc.:* imputat eis peccatum personale alienum, vel privat eos bono naturæ debito, *nego*. — Res aliquatenus illustrari solet exemplo hominis, cui rex ex munificentia confert dignitatem aut nobilitatem jure hæreditario posteris transmittendam, quique si regis amicitiam culpa aliqua sua abjiciat, juste amittit non tantum sibi, sed et posteris, dignitates, honores et privilegia collata. Cf. Palmieri, thes. 73, pp. 576, 577.

Obj. 6. Peccatum originale in nostra doctrina, in primo conceptionis momento animæ inhæret; atqui Deus solus est auctor animæ; ergo in nostra doctrina Deus solus est auctor peccati originalis.

Resp. *Dist. Maj.* Inhæret animæ, quatenus hæc anima pertinet ad humanam naturam, seu infunditur corpori quod per actum naturæ, idest per carnalem generationem, ab Adamo oritur, *conc.:* quatenus præcise est anima, *nego:* « si enim (dicit S. Thomas, de Pot., qu. 3, a. 9, ad 3) non uniretur ei [corpori] ad constituendam naturam, sicut angelus unitur corpori assumpto, infectionem non reciperet »: cf. 1. 2, qu. 83, a. 1, ad 4.

Dist. Min. Deus solus est creator animæ, *conc.:* est auctor immediatus seu parens totius hominis constantis ex anima et corpore, *nego*. — « Ex peccato Adami fit ut filii ejus omnes sint peccatores; filius autem Adami est totus homo; hic ergo peccator erit; si hic peccator est, anima, quæ ejus est pars, quæ ipsum constituit, gratia carere debet. » Palmieri, thes. 76, p. 598. Ex positiva ergo actione Dei non fit anima peccatrix, sed e contra creatur naturaliter bona. Deus quidem non confert ei gratiam sanctificantem, contulisset tamen si non peccasset Adam: neque hæc gratiæ absentia in se foret peccatum, nisi propter relationem ad Adam et transgressionem ejus.

Obj. 7. Parentes justi habent gratiam sanctificantem; atqui per generationem transmittitur filiis id quod in parentibus est; ergo saltem filii justorum in gratia sanctificante nascuntur.

Resp. *Dist Maj*. Habent sanctitatem personalem recuperatam, *conc.*: habent sanctitatem naturæ, seu naturam sanctam, *nego*.

Dist Min. Transmittitur filiis id in parentibus quod pertinet ad naturam humanam, *conc.*: id quod pertinet ad personas, *subd.*: in rebus naturalibus, *transeat*: in rebus supernaturalibus, *nego*. Etenim, ut dicit S. Thomas (de Malo, qu. 3, a. 6), « Homo baptizatus non generat secundum superiorem partem animæ, sed secundum inferiores et secundum corpus : et ideo homo baptizatus non transfundit in prolem novitatem Christi, sed vetustatem Adæ ». E converso, si Adam non peccasset, etiam filii parentum peccato personali inquinatorum sancti nascerentur.

CAPUT TERTIUM

De Natura Peccati Originalis

54. **Prænotanda.** — I. Originale peccatum distinguitur in originale *originans*, quod fuit in Adamo, et in originale *originatum*, quod est prioris effectus et in quo omnes nascuntur. De hoc posteriori inquiritur, « Quid sit in infante non-baptizato id quod habet *veram rationem peccati*, et quo ipse infans vere constituitur peccator ». — Hujus quæstionis difficultatem jam agnovit S. Augustinus dicens (de morib. Eccl., l. 1, c. 22), « antiquo peccato nihil esse ad prædicandum notius, nihil ad intelligendum secretius » ; et ab ea definienda consulto abstinuit Concilium Tridentinum. Non est tamen quæstio omnino libera : nam ex iis quæ de peccati originalis existentia tradidit S. Synodus, colligi possunt quædam notæ, quibus saltem dignosci possit *quid non sit* peccatum originale. Docuit scilicet Concilium, 1. peccatum originale esse *vere* et proprie peccatum, 2. *propagatione*, et non tantum imitatione transfundi, 3. esse unicuique *proprium*, 4. per baptismum *totaliter* remitti. Responsio ergo quævis quæ ulli ex his notis contradiceret eo ipso rejicienda esset.

II. Seponendæ imprimis sunt sententiæ quædam falsæ tum hæreticorum tum paucorum Catholicorum, seu statuendum est, quid non sit peccatum originale. — 1. Sentiebat Flaccus Illyricus ex secta lutherana, eodem fere errore quo antiqui Manichæi, peccatum originale esse ipsam animam rationalem substantialiter corruptam et transformatam in substantialem imaginem diaboli. Contra est : *a*) Peccatum originale in baptismo totaliter

deletur, nec tamen substantialiter mutatur homo : *b*) Deus solus est auctor animæ : non potest autem esse auctor substantiæ malæ ; *c*) Christus assumpsit eandem substantialiter naturam quam habent reliqui homines ; atqui non potuit assumere naturam substantialiter malam. — 2. Lutherus et Calvinus docuerunt concupiscentiam non tantum cum lapsu et peccato originali connexam esse (quod fatentur Catholici), sed esse ipsum peccatum originale : hanc fere sententiam renovavit recentius Hermes. Contra est : Per baptismum totaliter remittitur peccatum originale (juxta Rom. 8, 1, « Nihil ergo nunc damnationis est iis, qui sunt in Christo Jesu », et juxta expressam definitionem Conc. Trid.) ; atqui concupiscentia remanet in baptizatis. — 3. Zuinglius dicendo effectus et pœnas transgressionis Adæ vocari metaphorice « peccatum », *a*) revera negabat *existentiam* peccati originalis : sed præterea, *b*) in baptismo deletur totaliter peccatum originale ; effectus vero peccati Adæ, mors scilicet et miseriæ permanent. — 4. Veteres aliqui scholastici (Greg. Ariminens., Henric., etc. post Petr. Lombard. : apud Bellarm., « de Amiss. Grat. », l. 5, c. 15) dicebant peccatum originale esse morbidam aliquam in anima qualitatem positivam, a simili dispositione seu morbo corporis derivatam et prava desideria perpetuo excitantem : videretur proinde esse ipsa concupiscentia, et ita ab his auctoribus vocabatur. Contra hanc sententiam gratuito assertam (quæ alioquin videtur a lutherana differre in eo tantum quod admittat hanc qualitatem morbidam seu concupiscentiam non habere rationem peccati in baptizatis) urgetur *a*) Difficultas assignandi causam istius qualitatis ejusque transmissionis : etenim, ut argumentatur Bellarminus, « vel Deus est auctor positivæ illius qualitatis vel non : si est, igitur est auctor peccati... : si non est, igitur Deus non est auctor omnium rerum » ; *b*) Si illa qualitas per baptismum tollitur, non remanet amplius concupiscentia in baptizato : si vero non tollitur, remanet peccatum originale in baptizato. — Huc referri potest canon sequens in Schemate Conc. Vaticani paratus, « S. q. d. peccatum originale formaliter esse ipsam concupiscentiam aut physicum seu substantialem naturæ humanæ morbum, et negaverit, privationem gratiæ sanctificantis de ejus ratione esse, a. s. ». — 5. Pighius et Catharinus, theologi sæculi decimi sexti, dicebant peccatum originale esse ipsum unum numero peccatum actuale Adæ cuique posterorum extrinsece imputatum. Contra est, peccatum origi-

nale, *a*) propagatione transfundi, *b*) inesse unicuique proprium : mera autem imputatio peccati non reddit quem peccatorem, ut constat exemplo Christi, qui omnium peccata tulit nec tamen peccator fuit. — 6. Card. de Lugo (de pœnit., d. 7, ss. 2, sqq.) cum Salmeron et Toleto, quos sequuntur Wirceburgenses, Collet et quidam alii, docet peccatum originale esse ipsum peccatum actuale Adæ prout a singulis ejus posteris in ipso moraliter contentis commissum est et ipsis vere et proprie communicatum reddensque eos objectum odii divini. Sed in hac etiam sententia difficile videtur, quomodo peccatum originale sit unicuique proprium : actus enim Adæ nequit fieri proprius posterorum.

III. His ergo sententiis rejectis, omnino tenenda videtur sententia quæ docet, « Peccatum originale consistere in habituali aversione a Deo, seu in privatione gratiæ sanctificantis, inducta per actum peccati a primo parente libere commissum ». Ita olim S. Anselmus, de Concept. Virg. et pecc. orig., c. 27, « Hoc peccatum, quod originale dico, aliud intelligere nequeo in iisdem infantibus nisi ipsam factam per inobedientiam Adæ justitiæ debitæ nuditatem ». Hæc sententia vocatur a Palmieri et ab Hurter « communior », et ex antiquioribus theologis eam tenent S. Thomas, Scotus, Durandus, Suarez, Bellarm., Vasquez (apud Palmieri, pp. 569, 570) : ex recentioribus ipse Palmieri, Hurter, Mazzella, (n. 982), Franzelin (« de Verbo Incarnato », p. 476, annot.), etc. Notandum est, in hac sententia duplex tradi elementum constitutivum peccati originalis, scilicet, 1. privationem gratiæ sanctificantis seu justitiæ unicuique propriam, 2. respectum seu relationem ad peccatum actuale Adæ (cf. Palmieri, pp. 567, 570). — Antequam probetur hæc sententia, supponendum est, Adam fuisse non tantum caput naturale et protoparentem, sed constitutum caput juridicum seu morale totius generis humani, et accepisse gratiam ac dona non tantum sibi sed etiam ut ea ad posteros transfunderet. Hoc manifeste supponit Scriptura (v. g. Rom. 5. 12, 17, 18), necnon Conc. Trid. definiendo (sess. 5, can. 2), Adam non solum sibi sed et propagini nocuisse, et illa dona non solum sibi sed et nobis amisisse : quomodo autem constitutus sit Adam caput juridicum totius generis, disputant theologi, ut dicetur in scholio cap. seq. (n. 57). Demum notentur damnatæ propositiones Baii, 46, « Ad rationem et definitionem peccati non pertinet *voluntarium*, nec definitionis quæstio est, sed causæ et originis, utrum omne pec-

catum debeat esse voluntarium » ; et 47, « Unde peccatum originis vere habet rationem peccati *sine ulla relatione ac respectu ad voluntatem*, a qua originem habet ».

55. **Propositio**. Peccatum originale formaliter consistit in privatione gratiæ sanctificantis quatenus hæc privatio relationem habet ad peccatum actuale Adami.

Prob. I. Ad constituendum peccatum, quod dicitur a S. Thoma, « aversio ab incommutabili bono » (de Malo, qu. 4, a.2),requiritur et sufficit privatio voluntaria debitæ ordinationis ad Deum, ultimum finem; atqui in definitione allata peccati originalis declaratur privatio eaque voluntaria debitæ ordinationis ad Deum, finem ultimum, et simul distinguitur peccatum istud ab omnibus aliis peccatis; ergo ista est vera definitio.

Prob. Min. per partes. — 1. « Privatio gratiæ sanctificantis est privatio debitæ ordinationis ad Deum finem ultimum » : Etenim, ut ait Vasquez (in 1. 2, d. 132, c. 9), « cum illa privatio sit *gratiæ, sanctitatis et amicitiæ*, quam quisque [juxta ordinem a Deo primitus institutum] debebat habere, Deo nascitur inimicus, et offensus, qui sine illa nascitur, non quia male fecerit, sed quia sine sua justitia natus sit cum qua nasci debebat; displicet ergo Deo defectus ille ». — Hanc gratiæ sanctificantis privationem esse in præsenti ordine elementum aliquod constitutivum saltem partiale omnis peccati lethalis habitualis, ac nominatim peccati originalis, ostendunt Palmieri, thes, 73, n. II; Thys, pp. 223, sqq.

2. « Ista privatio est voluntaria » : non quidem voluntate aut actuali aut habituali ipsius parvuli (peccatum enim originale, dicit Vasquez, est « vitium *naturæ* non personæ, quia est defectus non in operatione, quæ personæ tribuitur, sed in *esse*, quod naturæ convenit ») : sed est voluntaria per relationem ad voluntatem Adæ, non quidem quatenus persona singularis fuit ille, sed quatenus constitutus est caput naturæ humanæ quæ ab ipso juxta decretum Dei propaganda erat cum donis gratiæ et sanctitatis. — Et hæc quidem ratio voluntarii non est prorsus *extrinseca*, sed revera intrinseca, quatenus nempe voluntas Adæ quæ causa est illius peccati, licet extrinseca respectu singulorum posterorum, est tamen intrinseca et intima respectu naturæ ipsius quam ab ipso tanquam capite derivant singuli. Cf. S. Thom., 1. 2, qu. 81, a. 1.

3. Hac definitione distinguitur peccatum originale ab omni

alio peccato, scilicet in ejus causa ; quamvis enim, ut ait S. Thomas (in 4 dist. 18, qu. 1, a. 2) « Quantum ad ipsam gratiæ privationem non differant maculæ peccatorum, differunt tamen quantum ad causam ex qua macula consequitur ».

II. In privatione gratiæ sanctificantis et non in actuali Adæ peccato moraliter imputato consistere formaliter peccatum originale, confirmatur ex modo loquendi Conciliorum. Hæc enim docent originale peccatum esse 1. mortem animæ (Conc. Arausic. II, can. 2 : Denzinger, n. 145), 2. privationem sanctitatis et justitiæ quam Adam a Deo accepit (Trid., sess. 5, can. 2), 3. injustitiam propagatione ex Adamo contractam, et singulis proprie inhærentem (Trid., l. c., et can. 3) ; atqui, omnibus Catholicis fatentibus, 1. animæ vita est gratia sanctificans, quæ etiam, 2. fuit sanctitas Adami, ac 3. hujus sanctitatis privatio et non peccatum actuale Adæ singulis revera inest ; ergo.

Corollarium. Ex dictis liquet, omne peccatum habituale, sive sit originale sive illud quod (in præsenti ordine supernaturali) ex peccato personali relinquitur, consistere in privatione gratiæ sanctificantis, quatenus hæc privatio est voluntaria seu inducta per peccatum aliquod actuale. Differunt autem hæc peccata in causa, eo nempe quod dum peccatum habituale personale consistit in privatione gratiæ sanctificantis cum ordine ad peccatum actuale personale, peccatum originale consistit in privatione ejusdem gratiæ quatenus inducta est per peccatum primi parentis Adam.

Dices. Privatio gratiæ sanctificantis est effectus et pœna peccati ; atqui quod effectus et pœna peccati est, nequit ipsius essentiam constituere ; ergo.

Resp. *Dist. Maj.* Privatio gratiæ sanctificantis active spectata (idest ex parte Dei, et quidem naturâ et ratione consequenter ad abjectionem voluntariam gratiæ ab Adamo naturæ capite) est pœna, *conc.:* privatio gratiæ passive spectata, seu quatenus est cessatio debitæ rectitudinis et amicitiæ hominis erga Deum, est tantum effectus et pœna peccati, *nego :* in ista enim aversione a Deo consistit peccatum. Cf. Palmieri, p. 568.

Inst. Si essentia peccati originalis consistit in privatione gratiæ sanctificantis, per omne grave peccatum actuale incidit iterum homo in peccatum originale ; atqui hoc repugnat ; ergo.

Resp. *Dist. Maj.* Ita dicendum, si essentia peccati originalis in sola gratiæ sanctificantis privatione nude spectata consisteret,

conc.: si in ista privatione cum relatione ad transgressionem Adam (ut docet nostra sententia), *nego.*

Scholion de sensu quo dicitur concupiscentia « materiale peccati originalis ». — I. Ex S. Thoma (1. 2, qu. 82, a. 3), « *peccatum originale materialiter* quidem *est concupiscentia*, formaliter vero est defectus originalis justitiæ ». Item docet (de Malo, qu. 4, a. 2 ; et alibi), concupiscentiam esse *quasi materiale* peccati originalis. — His autem non significatur, concupiscentiam esse materiam proprie dictam seu elementum intrinsece constitutivum peccati originalis : nam tunc 1. privatio seu defectus gratiæ (quæ est formale peccati originalis) in concupiscentia tanquam in subjecto reciperetur, et non in anima aut facultatibus ; et 2. cum concupiscentia remaneat post baptismum, aliquid peccati originalis maneret in regeneratis, contra doctrinam S. Pauli et Conc. Tridentini.

II. Ut aliquatenus videatur, quomodo vel improprie et analogice, dici possit habitualis concupiscentia materiale peccati originalis, hoc peccatum quatenus est inordinatio moralis et prævaricatio totius naturæ, comparandum est cum statu justitiæ originalis quatenus fuit ejusdem naturæ rectitudo moralis. Jamvero Perfecta illa rectitudo consistebat ex decreto Dei non tantum in gratia sanctificante sed etiam in integritate (seu immunitate a concupiscentia), quæ se mutuo perficiebant : et cum hæc integritas (non proprie et simpliciter supernaturalis in se) ad supernaturalem ordinem determinata sit per gratiam sanctificantem a qua pendebat, dici potest integritas analogice materiale, gratia vero sanctificans formale rectitudinis moralis primitivæ : in omni enim composito elementum minus determinatum dicitur materia, elementum autem determinans forma. — E converso, ad moralem inordinationem, seu peccatum, totius naturæ, tum privatio gratiæ sanctificantis tum privatio integritatis (seu concupiscentia habitualis) pertinet, et cum hæc concupiscentia, in se quidem plane naturalis, nunc oriatur ex prævaricatione Adami et privatione gratiæ sanctificantis, analogice dici potest materiale peccati originalis seu deordinationis moralis totius naturæ, ac privatio gratiæ sanctificantis dici potest formale.

III. Hæc explicatio etiam illustrari potest ex doctrina S. Thomæ aliorumque theologorum de peccato actuali externe completo. Actus enim externus imperatus (v. g. occisionis) dicitur materiale peccati quia determinatur et nominatur peccatum ex

voluntatis actu interno elicito, in quo est vera ratio peccati et qui proinde dicitur formale peccati. — Commemorandum est, Concilium Tridentinum (teste Pallavicino, l. 7, c. 9) consulto abstinuisse ab approbatione illius sententiæ quæ docet, « manere post baptismum partem materialem peccati originalis non formalem, » quin tamen eam improbaret. Cf. De Rubeis, c. 59; Palmieri, thes. 75.

CAPUT QUARTUM

De Modo Transfusionis Peccati Originalis

56. Ex Concilio Tridentino (sess. 5, can. 3), Adæ peccatum quod origine unum est, *propagatione* transfunditur omnibus: item (sess. 6, cap. 3), « homines nisi ex semine Adæ propagati nascerentur, non nascerentur injusti, quum *ea propagatione*, per ipsum dum concipiuntur, *propriam injustitiam contrahant* ». — Generatione ergo naturali ab Adamo, contrahitur nunc peccatum originale (cf. Palmieri, thes. 76). Notant autem auctores, generationem naturalem non esse per se causam transfusionis peccati originalis: in statu enim naturæ puræ, generatione naturali transmitteretur natura rationalis *simplex*: in statu autem naturæ elevatæ, natura rationalis gratia sanctificante *exornata*. Quod ergo in præsenti statu transmittatur natura rationalis *vitiata*, hoc non ex mera generatione naturali oritur sed ex generatione *ab Adamo peccatore*. Adam ergo ejusque peccatum est causa moralis principalis transmissionis peccati originalis, juxta verba Apostoli (Rom. 5. 12, 19), « per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit », « per inobedientiam unius hominis peccatores constituti sunt multi ». — Generatio autem naturalis est tantum « causa instrumentalis » (ut loquitur Thys, p. 300), vel (ut dicit Palmieri, p. 595) « conditio » propagationis peccati originalis. Videlicet, per generationem naturalem constituitur individuum in illa natura quæ vitiata fuit per Caput Adam: aliis verbis, homo nascens est peccator, non quia nascitur sed quia nascitur *in natura lapsa*, et illa natura est lapsa et vitiata propter peccatum Adæ. Per generationem, ut dicit S. Thomas (1. 2, qu. 81, a. 1, ad 2), « traducitur humana natura a parente in prolem et *simul cum natura naturæ infectio*. Ex hoc enim *fit iste qui nascitur consors culpæ* primi parentis, quod naturam ab eo sortitur per quamdam generativam motionem ».

— Ex alia parte in præsenti statu nostro *omnis* actus *naturalis* generationis (etiamsi singulari privilegio a concupiscentia et libidine immunis esset) est actus naturæ lapsæ in Adamo, adeoque (ut docet S. Thomas, de Malo, qu. 4, a. 6, ad 18) causa transfusionis peccati originalis. Cum vero de facto in præsenti ordine, naturalis generatio et generatio cum concupiscentia coincidant et idem materialiter et in concreto sint, hoc sensu dicunt aliquando Patres, concupiscentiam esse causam propagationis peccati originalis. Cf. Palmieri, thes. 77.

57. **Scholion de modo quo Adam constitutus est caput juridicum generis humani**. — 1. Hoc certe non fuit ex ipsa rei natura : quia ut ait Suarez (de Op. sex dier., l. 3, c. 21, n. 22) ex natura rei lex data parentibus, etiamsi detur ut vera lex et perpetuo duratura, non obligat ullo modo filios, donec generentur et capaces sint præcepti, ut patet in omnibus aliis legibus divinis et humanis, hac de peccato originali excepta. — Ergo 2. necessaria fuit peculiaris institutio et voluntas Dei, imo (dicit Suarez, ib., n. 23) voluntas « ultra totam naturalem legem, et ultra ordinarium et quasi connaturalem modum obligandi legum positivarum ». — Attamen 3. ad constituendum Adam caput juridicum humani generis non fuit necessarius consensus Adæ etiam ut capitis physici continentis in virtute totam posteritatem (n. 24), aliis verbis, necessarium non fuit *pactum* verum et proprie dictum : voluntas enim Dei per se est sufficiens ad inducendam omnem obligationem possibilem, ac proinde ad totam naturam in Adamo ligandam præcepto absoluto, non exspectato consensu aut voluntaria acceptatione Adæ. — Imo nec fuit simpliciter necessarium, ut Adam cognosceret suam dignitatem Capitis ac decretum divinum quo statutum fuit, ut omnium posterorum gratia et justitia in ipsius arbitrio ac voluntate penderet (n. 28). Probabilius tamen est (n. 29), Adam notitiam hujus decreti habuisse de facto, quo vigilantior redderetur, etc. : et præterea, dummodo ratum sit, humanum genus revera et absolute destinatum esse in Adamo ad finem supernaturalem independenter ab ejus consensu aut aliqua conditione, admitti potest (ait Palmieri, p. 585) pactum improprie dictum seu implicitum hujusmodi, « si tu, Adam, gratiam conservabis, habebunt eam et alii ». — Neque demum 4. admittenda videtur, quæ gratuito ab aliquibus asseritur, inclusio voluntatum omnium in voluntate Adami, ita ut ipsi, secundum moralem æstimationem, præceptum una

cum Adamo transgressi sint, et propterea peccatum originale dicatur voluntarium non solum præ voluntate Adami, sed etiam præ voluntate personali posterorum.

Corollarium. Cum doctrina de positivo decreto divino constituente Adam caput juridicum humani generis cohærent responsiones ad plures quæstiones vel hypotheses quas proponunt theologi. Præcipue vero inferendum est, 1. solum Adam, non autem Evam aut aliquem ex posteris, 2. ipsumque Adam uno tantum peccato, scilicet comestionis fructus vetiti, potuisse propaginii nocere. Cf. Mazzella. nn. 924, sqq.

CAPUT QUINTUM

De B. Virginis Immunitate a Peccato Originali

58. **Prænotanda.** — Jam declaratum est, juxta doctrinam Concilii Tridentini peccatum originale, secluso speciali privilegio, propagatione transfundi in *omnes* Adæ posteros. Ipsum vero Concilium editis suis canonibus, solemniter protestatum est, « non esse suæ intentionis, comprehendere in hoc decreto, ubi de peccato originali agitur, beatam et immaculatam Virginem Mariam, Dei genitricem ». Privilegium Immaculatæ Conceptionis Matris Dei, quod ita Tridentini Patres, pro rerum temporumque adjunctis satis innuerunt, quodque Pius V asseruit in damnatione propositionis Baii 73, sicut et alii Romani Pontifices, tandem Pius IX in Bulla « Ineffabilis Deus », 8 Dec. 1854, supremo suo judicio et infallibili magisterio sancivit et definivit his verbis : « Declaramus, pronuntiamus et definimus, doctrinam, quæ tenet, beatissimam Virginem Mariam in primo instanti suæ Conceptionis fuisse singulari omnipotentis Dei gratia et privilegio, intuitu meritorum Christi Jesu Salvatoris humani generis, ab omni originalis culpæ labe præservatam immunem, esse a Deo revelatam, atque idcirco ab omnibus fidelibus firmiter constanterque credendam ». — Prius, juxta Pii IX definitionem, explicanda est doctrina ipsa et deinde probanda ; ac postea in scholiis videndum est ex theologorum sententia, an vel quale debitum inclusionis in lege universali peccati originalis habuerit B. Virgo : item, an præter dona gratiæ sanctificantis habuerit in sua conceptione alias dotes conditionis primitivæ, præsertim integritatis.

I. « In primo instantanti suæ conceptionis ». — Duplex distinguitur conceptio: activa, seu quatenus est opus parentum; et passiva, seu quatenus respicit ipsam prolem. Hæc iterum est duplex, nempe passiva inchoata, quæ consistit in efformatione et organizatione corporis usque ad infusionem animæ: et passiva adæquata, quæ consistit in infusione animæ, seu animatione. De sola conceptione passiva adæquata hîc agitur, et in hac dicitur B. Virgo præservata immunis a labe originali seu sanctificata, idque in primo instanti, nec ante nec post animationem. Hinc nullo temporis momento B. Virginis anima corpori fuit unita, seu ipsa B. Virgo existens, quin sancta et immaculata fuerit; et cum animæ creatio naturâ tantum præcedat infusionem ejus in corpus, in primo instanti fuit anima B. Virginis sancta et immaculata, quod jam docuerat Paulus V. declarando « piam » esse propositionem quæ docet, « animam B. Mariæ Virginis in sui creatione et in corpus infusione Spiritûs sancti gratia donatam et a peccato originali præservatam fuisse ».

II. « Singulari omnipotentis Dei gratia et privilegio ». — His verbis declaratur B. Virgo ab omni peccato immunis fuisse *non jure proprio* et virtute sua, sicut Christus, sed privilegio singulari: ac proinde innuitur, in ea fuisse *debitum* aliquod seu necessitas (ut postea explicabitur), ut in lege universali peccati originalis comprehenderetur.

III. « Intuitu meritorum Jesu Christi ». — Duplex distinguitur redemptio, alia *reparativa*, qua quis liberatur a malo in quod jam inciderat, alia *præservativa*, qua quis a malo servatur. Ipsa doctrina de Immaculata Conceptione prohibet ne dicatur B. Virgo redempta a Christo redemptione reparativa: cum vero habuerit debitum aliquod inclusionis in lege universali, indiguit redemptione præservativa, et in hoc sensu dicitur redempta.

IV. « Ab omni originalis culpæ labe ». — Hoc intelligendum est sensu *positivo*, scilicet de infusione gratiæ sanctificantis, in cujus privatione, cum relatione ad peccatum Adæ, consistit, juxta communiorem sententiam, peccatum originale.

59. **Propositio**. Beatissima Virgo Maria in primo instanti suæ Conceptionis fuit ab omni originalis culpæ labe præservata immunis.

(1) Argumenta ex Scriptura Sacra. — Præcipuum et, ut ait Perrone, « palmare » testimonium est illud Genes. 3. 15, « Inimicitias ponam inter te et mulierem, et semen tuum et

semen illius : ipsa conteret caput tuum, et tu insidiaberis calcaneo ejus ». — Hoc oraculo, ut dicit Bulla « Ineffabilis Deus » clare præmonstrari Christum Redemptorem ejusque beatissimam Matrem Virginem Mariam, ipsorumque inimicitias contra diabolum, docuerunt Patres et Ecclesiæ Scriptores. « Judæos etiam hæc tanquam prophetica et in diebus Messiæ implenda habuisse, patet e Targum Jonathanis et e Targum Hierosolymitano ad h. l. » (Lamy, in Genes.). Hunc sensum demonstrat quoque ipsius contextus analysis. Cf. præter interpretes, Palmieri, pp. 728, sqq.; Mazzella, nn. 1102, sqq.

I. Ex verbis, « Inimicitias ponam inter te et mulierem, et semen tuum et semen illius ». — Inimicitiæ B. Virginis contra diabolum his verbis pronuntiatæ, sunt absolutæ et perpetuæ : dicuntur enim 1. « inimicitiæ » simpliciter et sine restrictione ulla, et 2. sunt identicæ cum inimicitiis (sane absolutis et perpetuis) ipsius Christi « Seminis Mulieris », contra diabolum ; atqui non essent inimicitiæ absolutæ et perpetuæ, si B. Virgo vel unico instanti peccato et diabolo subdita esset ; ergo nunquam, etiam in primo instanti Conceptionis, in peccato erat.

II. Ex verbis, « Et ipsa [« ipse », aut « ipsum » : ad vim probativam haud refert : cf. Mazzella, n. 1103 ; Perrone, nn. 12, 42] conteret caput tuum.» — His verbis prædicitur fore, ut Mulier (per « Semen » seu Filium suum) plenum de serpente triumphum referat ; atqui non plene de eo triumphasset, si vel unico instanti peccato subdita esset ; ergo.

III. Ex verbis salutationis angelicæ (Luc. 1. 28, « Ave gratia plena... ») non quidem in se ipsis solis sed secundum interpretationem Patrum spectatis, « haud ægre », ut ait Palmieri, thes. 88, eruitur nostra doctrina. — Salutatione ista angelica tribuitur B. Virgini, sine ulla restrictione, specialissima gratiæ plenitudo ; atqui plenitudo gratiæ specialissima et perfectissima includit favorem et privilegium omne supernaturale, quod creaturæ conferri possit, qualis est immunitas a peccato originali ; ergo.

(2) **Argumenta ex Traditione.** — **I.** Ad Patres et Liturgias quod attinet, hæc capita breviter indicanda sunt ex Hurter, nn. 627, sqq. — **1.** Patres sæpius de B. Virgine adhibent gradu positivo et superlativo ea omnia verba quæ sanctitatem maxime perfectam exprimunt (v. g. « omni tempore pura », « peccati omnis incapax », « omni ex parte simillima origina-

lis venustatis repræsentatio » : n. 630). — 2. Prædicata et similitudines de ipsa usurpant (v. g. solis, cœli, etc.), quæ sanctitatis et puritatis *culmen* designant (cf. S. Jo. Chrys., Brev. Rom. in Off. B. M. V. per ann., lect. 5). — 3. Vocant eam templum, palatium, tabernaculum, a Deo ipsa exstructum et *singulari ratione ornatum*. — 4. Dicunt eam « *novam creaturam* », et in conceptione a reliquo genere humano secretam, sicut secernitur lux a tenebris, innocentia a peccato, lilium et rosa a spinis. — 5. Dicunt eam *solam*, *semper*, *totam* immaculatum (n. 637). — Atqui hæc omnia vera non essent, si cum ceteris hominibus peccato *vel ad momentum* infecta esset B. Virgo. — Nominatim notanda sunt verba S. Augustini (de nat. et grat., c. 36), « Excepta, itaque, sancta Virgine Maria, de qua propter honorem Domini *nullam prorsus, cum de peccato agitur, haberi volo quæstionem*, inde enim scimus, quod ei plus gratiæ collatum fuerit ad vincendum omni ex parte peccatum, quæ concipere ac parere meruit, quem constat nullum habuisse peccatum. » Cf. de hoc loco Palmieri, pp. 696, 697, 702. Item S. Ephraëm (apud Pesch, n. 306), « Tu Christe revera et Mater tua soli estis, qui omnino omni ex parte pulchri estis : in te enim, Domine, nulla est labes, nec ulla in Matre tua macula ». Nec nobis omittendum est testimonium præclarissimum Sedulii, poetæ hibernici, S. Augustino coævi, qui scribit (carm. paschal., l. 2, vv. 28, sqq.), « Ut velut e spinis mollis rosa surgit acutis — *nil quod lædat habens,* matremque obscurat honore : — sic Evæ de stirpe, *sacra veniente Maria,* — Virginis antiquæ facinus nova Virgo piaret » (cf. Palmieri, p. 104).

II. Ex *festo* conceptionis B. Virginis : Jam sæc. V in Ecclesia græca, a sæc. vero VIII ac IX in Ecclesia latina celebratum est istud festum ; atqui tum ex ipso *facto* (Ecclesia enim, juxta principium adhibitum, v. g. a S. Augustino et S. Bonaventura, non colit nisi quod est *sanctum*), tum præcipue ex *modo* celebrationis (scilicet ex nominibus « sancta », « immaculata », etc. in liturgiis usurpatis), omnino immaculata dicenda est conceptio B. Virginis. — Ex institutione recenti duorum B. Virginis festorum, quorum alterum sub titulo « Apparitionis B. M. V. *Immaculatæ* » (de Lourdes) alterum sub titulo « Manifestationis *Immaculatæ* Virginis Mariæ a Sacro Numismate », habetur doctrinæ nostræ multiplex confirmatio : scilicet non solum 1. ipsius Ecclesiæ iterata doctrinæ professio ; sed spectata fide

historica documuntorum in causarum examine allatorum, habetur 2. ipsius B. Virginis testimonium in duplici apparitionum serie, quarum altera anteivit et quasi proxime præparavit dogmatis definitionem, altera ipsam consecuta est et veluti obsignavit ; habetur 3. testimonium etiam divinum creberrimorum miraculorum quæ utriusque manifestationis occasione patrata sunt et adhuc patrantur.

III. *Ex sensu fidelium.* — Hæc capita indicanda sunt (cf. Hurter, nn. 622, sqq.). — 1. Doctrina de Immaculata B. Virginis conceptione, quæ ex dictis in Ecclesia præsertim Orientali jam a sæc. V declarata est, fide *explicita* inde a sæc. saltem XII manifestari incepit et per universalem Ecclesiam credita est. — 2. *Crevit* hæc persuasio contra auctoritatem aliquorum doctissimorum theologorum (S. Bernardi v. g. et S. Thomæ). — 3. Persuasio fuit non solum rudium, sed duce Scoto (sæc. XIII) *doctorum*, qui fatente Cajetano erant « numero infiniti », ita ut exeunte sæc. XVI pro doctrina enumerari possent « *ad sex millia auctorum* ». Ita etiam, post Parisiensem, academiæ ac universitates studiorum omnes. — 4. Non theoreticam tantum sed *practicam* fuisse persuasionem, probant tum festum Conceptionis prædictum, tum libri scripti, tum sodalitates et congregationes sub titulo Immaculatæ Conceptionis institutæ, tum demum fructus pietatis et vitæ Christianæ inde educti. Huic *sensui communi* vim probativam firmissimam esse, docet ipsa *philosophia* sana, multo vero magis *theologia :* alioquin enim de passiva Ecclesiæ infallibilitate, ac de fidei unitate actum esset.

Obs. In eadem persuasione semper fuerunt Christiani schismatici orientales, ut constat ex celebratione festi Conceptionis apud eos. Præterea in Koran legitur, « Angeli Mariæ dixerunt : Deus te elegit, te ab omni macula liberam fecit ». Imo vel ipse Lutherus decennio post defectionem ab Ecclesia docuit ex Luc. 1. 28, « Virginem Mariam quoad corpus quidem conceptam fuisse sine gratia, cum plenitudine autem gratiæ quod animam » (apud Hurter, n. 622, annot.). Nostro sæculo poëta protestans Wordsworth B. Virginis privilegium versibus eloquenter celebravit in opere « Ecclesiastical Sonnets » (XXV, « The Virgin »).

(3) Argumenta congrua ex ratione theologica. — I. Propter B. Virginis elevationem in divina Maternitate supra omnes creaturas puras, decebat ut ei nullum privilegium deesset, quod creaturæ puræ unquam collatum est, nisi forsan illud ejus

statui, conditioni, aut sexui repugnaret; atqui, in ipsa creatione sanctificari, datum est angelis et protoparentibus, nec repugnat statui, conditioni aut sexui B. Virginis; ergo. (Bellarm., « de Amiss. Grat. », l. 4, c. 15.)

II. Divinum Verbum ab æterno elegit sibi Mariam in Matrem, et in illius potestate erat, eam talem facere qualem vellet qualemque exposceret dignitas divinæ personæ; atqui servare Matrem per speciale privilegium a peccato originali immunem, maxime conveniret tum propriæ Filii dignitati tum amori et honori Matris; ergo. (Perrone, « Disquisitio de Immac. B. M. V. Conceptu», c. 14, p. 59.)

III. Reginam Angelorum et hominum haud decet, eis in honore et dignitate inferiorem esse; atqui si B. Virgo concepta esset in peccato originali, inferior foret non solum sanctis Angelis qui nunquam gratia privati sunt, ipsisque protoparentibus qui in gratia sanctificante conditi fuerunt: sed vel ipsorum angelorum rebellium aliquando serva exstitisset; ergo. (Id., p. 62.) — Simile argumentum adhibet Card. Newman in Epistola ad Pusey (« Anglican Difficulties », vol. 2, pp. 44, sqq.). Ex comparatione enim sæpius instituta a Patribus (quorum loca exscribit) inter Evam et B. Virginem, quæ dicitur v. g. a S. Augustino « Nova Eva », infert Em. Cardinalis, Mariam sicut Evam habuisse in primo personalis existentiæ momento donum gratiæ sanctificantis. Cf. Hurter, nn. 631, sqq.

Dices 1. Legis plane universalis nulla admittenda est exceptio; atqui ex Scriptura et Patribus, lex de propagatione peccati originalis est plane universalis; ergo non est admittenda immaculata Conceptio.

Resp. *Dist. Maj.* Si de exceptione non constet, *conc.:* si de ea constet, *nego:* ita v. g. lex generalis est, eandem non posse esse simul virginem et matrem: et tamen de fide est, B. Mariam ante partum, in partu, et post partum, fuisse semper Virginem.

Dist. Min. Catholici B. Mariam Virginem ab ea lege excipiunt totaliter et etiam quoad debitum, *nego* (ut mox dicetur): quoad actualem infectionem, *subd.:* eam excipiunt, quia ita docet traditio divina, *conc.:* quin de exceptione constet, *nego*. — Contra dogma urgeri nequit B. Virginis *baptisma:* hoc enim sacramentum non importat necessario peccatum originale remittendum, ut patet ex casu catechumeni jam ante baptisma per contritionem justificati, sed alios habet effectus, nempe characterem et initia-

tionem in Ecclesiam. — Neque ex B. Virginis *morte* aliquid excipi potest: immortalitas enim non fuit donum per se supernaturale nec pars essentialis et intrinseca justitiæ originalis: habuit ergo B. Virgo a primo instanti conceptionis donum supernaturale gratiæ sanctificantis, non tamen donum præternaturale et a gratia sanctificante distinctum immortalitatis; quemadmodum et aliorum hominum justificatio non includit restitutionem integritatis, immortalitis, felicitatis, etc. Cf. propositiones damnatæ Baii, 72, 73.

Dices 2. Patres docent 1. solum Christum immunem fuisse a peccato (ita S. Leo M., serm. 5 in Nativ. Dom., c. 5; S. Aug., de peccat. merit. et remiss., l. 1, n. 57), 2. omnem humanam carnem, excepta carne Christi esse « carnem peccati » (v. g. S. Aug., de Genes. ad litt., l. 10, c. 18); atqui huic doctrinæ contradicit propositio nostra; ergo.

Resp. *Dist. Maj. Ad 1.:* Docent Patres solum Christum a peccato immunem esse jure suo et virtute sua, *conc.:* significant Christum solum de facto a peccato immunem esse, *nego*. Non solum enim docent Patres, omnes præter Christum concipi, sed et *nasci* in peccato: et tamen admittunt aliquos, v. g. præter ipsam B. Virginem, Jeremiam Prophetam et S. Joannem Bapt., in utero justificatos fuisse. Significant ergo Patres, neminem justum esse *proprio jure* sed tantum *ex meritis Christi*. — *Ad 2.:* Ex Patribus, B. Virginis caro est « caro peccati », quia derivata est carnali generatione ex Adamo, et proinde citra privilegium animari debuit animâ peccato originali inquinatâ, *conc.:* significant animam B. Virginis fuisse de facto peccato inquinatam, *nego*. Etenim adhibent Patres appellationem illam « carnis peccati » *a*) de corpore etiam ante infusionem animæ (S. Aug., de peccat. merit. et remiss., l. 2, c. 36), et *b*) de B. Virgine post Incarnationem (S. Aug., ibid., c. 34; S. Fulgent., lib. de Incarn. et Grat., c. 9), imo *c*) aliquando de ipso Christi corpore (S. Hilar., de Trin., l. 1, n. 13): in quibus casibus nequaquam intelligunt Patres peccatum formale proprie dictum. Cf. Mazzella, n. 1088; Palmieri, thes. 83.

Obs. Vehementer disputant scriptores, utrum negaverint S. Bernardus et S. Thomas conceptionem *passivam adæquatam* B. Virginis immunem fuisse a peccato originali. Id tamen de utroque S. Doctore fatendum videtur. — Etenim 1. *S. Bernardus* in epistola (174) ad canonicos Lugdunenses non solum

a) increpat eos ob institutum festum Conceptionis B. Virginis, inconsulta S. Sede, sed *b*) docet distincte B. Virginem non aliter sanctificatam fuisse in utero quam fuerunt Jeremias et Baptista sanctificati, dicitque ipsam inter eos esse qui confiteri debent, « in iniquitatibus conceptus sum, et in peccatis concepit me mater mea » ; et ita *c*) eum intellexerunt coævi (v. g. Nicolaus quidam, monachus anglicanus), qui contra eum scripserunt. Cf. Pesch, nn. 318, sqq., post Mabillon et Bened. XIV. — 2. Statuit idem Pesch, n. 327 : « mihi certum esse videtur *S. Thomam* negasse immaculatam conceptionem eo sensu, quo postea ab Ecclesia definita est ». Et sane expresse dicit Angelicus in Summa theol. (3, qu. 27, a. 2, ad 2), « sub Christo, qui salvari non indiguit, tanquam universalis Salvator, maxima fuit B. Virginis puritas : nam Christus nullo modo contraxit originale peccatum sed in ipsa sui conceptione fuit sanctus, secundum illud Luc. 1 : *Quod ex te nascetur sanctum, vocabitur Filius Dei ;* sed *B. Virgo contraxit* quidem *originale peccatum* sed ab eo fuit mundata, antequam ex utero nasceretur » : nec contra hunc alius afferri posse videtur S. Doctoris textus certo genuinus, qui doceat B. Virginem *semper* immunem fuisse a peccato originali. Vid. Pesch, nn. 328-345.

60. **Scholion 1. de B. Virginis debito contrahendi peccatum originale.** — Eo ipso quod B. Virgo immunis a culpa originali fuit « intuitu meritorum Christi », habuit ut jam dictum est, aliquod *debitum* contrahendi peccatum originale: *quale* vero fuerit, disputatur. Duplex distinguitur debitum, nempe proximum et remotum. *Proximum* consistit in comprehensione sub illa lege qua Adam ita constitutus est caput juridicum generis humani, ut ipso peccante omnes sub ista lege comprehensi etiam peccarent, nisi obstaret privilegium : *remotum* vero debitum consistit in naturali origine ab Adamo per generationem carnalem, ita ut, nisi obstaret privilegium, omnes sic orti sub lege prædicta includerentur. Proinde qui docent B. Virginem habuisse debitum proximum, asserunt consequenter eam inclusam fuisse in lege prædicta et in necessitate contrahendi peccatum originale : et privilegium collocant in eo quod præservata fuit ab *actuali* peccati infectione; qui vero adstruunt debitum tantum remotum asserunt B. Virginem, vi privilegii, servatam fuisse non solum ab actuali peccati originalis infectione, sed exemptam etiam fuisse a lege qua Adam peccante

omnes posteri ejus peccarent. — Debitum tantum remotum in B. Virgine agnoscunt v. g. Salmeron, Vega, Wirceburgenses, et juxta Mazzella (n. 1133) « communius recentiores ». Cum vero, ut ipse fatetur Mazzella, « non satis appareat », quomodo dici posset B. Virgo *redempta*, etiam redemptione præservativa in hac sententia, eam rejiciunt alii theologi. Dicit Suarez, « Hæc sententia licet speciem quamdam pietatis præ se ferat, tamen nec Scripturis Sacris nec Patribus videtur consentanea » (« De Myster. Vitæ Christi », d. 3, s. 2, n. 2). « Præterea (ait Palmieri, p. 745) distinctio debiti *proximi* et *remoti* inutilis est. Nam sepositis meritis Christi Redemptoris, B. Virgo, eo quod filia Adami, habuisset, peccatum, an non? si affirmas, ponis debitum proximum : si negas, negas fuisse eam redemptam, seu intuitu meritorum Redemptoris præservatam a peccato. Nec debitum debiti fingi potest ; secus iremus in infinitum. » — Hinc cum Suarez, Bellarm., Vasquez, Palmieri, etc., videtur admittendum debitum *proximum*. Nec ita B. Virginis honori detrahitur. Debitum enim hujusmodi « nihil ponit *reale* in iis qui dicuntur debitores, sed est tantum denominatio moralis in singulis ». De B. Virgine hoc debitum asserere nihil aliud est quam dicere, quod spectata Maria in primo instanti suæ existentiæ, et præcisione mentis *consideratâ solum naturâ* seu naturali origine, potuit de ea affirmari : « debet habere peccatum ».

Scholion 2. de gradu sanctitatis quam habuit B. Virgo in conceptione. — Docet imprimis Suarez (l. c., d. 4, s. 1, n. 4), « pium et verisimile esse credere, gratiam Virginis in prima sanctificatione intensiorem fuisse quam supremam gratiam, in qua consummantur Angeli et homines ». — Inquirunt præterea theologi, utrum B. Virgo immunis fuerit non tantum ab omni peccato originali et actuali, sed etiam a *fomite peccati* et concupiscentia. Fomes autem peccati definiri solet, « inclinatio appetitus sensitivi in bonum sensibile contra rectam rationem ». In *actu primo* fomes peccati est ipse appetitus prout proxime dispositus ad motus inordinatos adversantes rationi, quibus videlicet illam prævenit, illi resistit atque ad objecta illicita inclinat. In *actu secundo* sunt actuales motus appetitus sensitivi ad bona illicita rationem antevertentes vel prævenientes. Dicitur fomes peccati *ligari* quando, ipso in actu primo manente, removentur tamen speciali providentiâ divinâ occasiones objectaque omnia, ex quibus secus ad actum secundum deduceretur. *Exstingui* di-

citur quando nec in ipso actu primo remanet, ita ut præsentibus etiam objectis, rationis imperio perfecte subjiciatur appetitus sensitivus. — His notatis inquiritur, 1. utrum B. Virgo fuerit semper immunis ab indeliberatis motibus concupiscentiæ in actu secundo (sive per ligationem sive per exstinctionem fomitis) : et respondent omnes, eam immunem fuisse : hoc enim exigit sanctitas ejus et immunitas ab omni peccato etiam veniali : hoc etiam docent Patres *diserte*. Cf. Palmieri, pp. 749, 750. Inquiritur 2. utrum ipso fomite Virgo caruerit : *a*) alii cum S. Thoma dicunt fomitem fuisse ab initio ligatum et in conceptione Verbi seu secunda sanctificatione exstinctum ; *b*) alii cum Suarez docent eum fuisse a primo conceptionis instanti exstinctum : ita v. g. Mazzella, Palmieri.

DE GRATIA

PROŒMIUM DE GRATIÆ DEFINITIONE ET DIVISIONE

1. **I. Definitio nominis.** — Nomen « gratia » significat præcipue 1. amorem benevolentiæ erga aliquem : ita dicuntur in Scriptura Noe (Gen. 6. 8), Moyses (Exod. 33. 12), Beata Virgo (Luc. 1. 30), invenisse gratiam apud Deum ; 2. donum ex benevolentia profectum ; 3. gratitudinem animæ ob beneficium ex benevolentia receptum : sic phrases usitatæ : « gratias habere », « gratias agere » ; 4. proprietatem (elegantiam scilicet oris vel sermonis), qua quis sibi conciliet favorem seu benevolentiam alterius : ita (Prov. 31. 30), « Fallax gratia et vana est pulchritudo ». — In præsenti autem vox sumitur in secundo sensu, scilicet pro dono gratis dato, seu ex benevolentia profecto. Notant Auctores, ad gratuitatem doni requiri ut sit *a*) ex *benevolentia*, non tantum ex amore concupiscentiæ, aut spe retributionis : *b*) ex benevolentia, non tantum cum amore benevolentiæ : potest enim quis debitum solvere cum amore benevolentiæ. — Hoc sensu acceptum, nomen « gratia » includit omnia bona etiam naturalia, quippe quæ gratis a Deo creaturis concessa sunt. « Non enim homo », ait S. Augustinus (serm. 11 de verb. Apost., c. 4), « qui non erat promeruit ut esset : si promeruit, jam erat : sed nondum erat. Ergo qui promereretur non erat, et tamen factus est, nec ut arbor factus est, nec ut saxum factus est, sed factus est ad imaginem creatoris ». Tamen ex usu christiano vox « gratia » significat proprie dona gratuita supernaturalia tantum, eodem fere modo quo alia verba (v. g. para-

disus, sacramentum, baptisma, etc.), quæ ex sua etymologia et usu primitivo latius paterent ad significandum genus, determinata sunt ad designandam tantum speciem aliquam.

Hunc esse solum genuinum et proprium sensum christianum vocis « gratia » patet ex eo quod, cum Pelagius eam fraudulenter bonis naturalibus imponendo, confiteretur gratiam esse necessariam, a quibusdam episcopis ne suspectus quidem erat de heterodoxia, ab aliis autem, fraude detecta, dicebatur « inimicus gratiæ ». Idem patet ex S. Augustino scribente inter alia (Epist. 194, ad Sixt.), « non istam gratiam commendat Apostolus qua creati sumus ut homines essemus, sed qua justificati cum mali homines essemus ». « Et ratio reddi potest », dicit Suarez (Prol. 3, c. 2, n. 3), « nam gratia dicta est quia gratis datur naturæ jam existenti ; sed sola supernaturalia dona omnino gratis a Deo conferuntur comparatione naturæ ; nam quæ naturalia sunt, illi aliquo modo sunt debita ; ergo gratia proprie supernaturale donum significat. »

II. Definitio Rei. — Gratia in hac specifica significatione communiter definitur : « Donum supernaturale creaturæ intellectuali gratis a Deo concessum in ordine ad vitam æternam, seu, pertinens aliquod modo ad vitam æternam. »

Explicatur definitio. — Dicitur 1. « Donum », quæ vox dilectionis divinæ erga homines effectum significat et ponitur in loco generis.

2. « Supernaturale », idest supra vires et exigentias totius naturæ creatæ. Hoc vocabulum, cujus intellectio dicitur a Murray « quodammodo primum totius hujus tractationis fundamentum », jam explicatum est in comment. de Deo Creatore, n. 39.

3. « Gratis concessum », quibus verbis excluditur omne debitum (vel morale vel physicum) naturæ et personæ naturaliter agentis ; non tamen debitum naturæ ut elevatæ et personæ ex et cum gratia agentis : homo enim ex operibus in gratia factis jus habet ad gratiam aliam et visionem beatificam. — Tamen etiam in his deveniendum tandem est ad aliquam gratiam primam, quæ sit prorsus indebita.

4. « In ordine ad vitam æternam », seu « pertinens aliquo modo ad vitam æternam » : causa enim finalis gratiæ hic assignata non est finis tantum ultimus seu vita æterna, sed et intermedius et proximus, nempe opus salutare, meritum de congruo

aut de condigno, justificatio, augmentum gratiæ, etc., quæ de se et ex natura sua disponunt ad felicitatem supernaturalem.

Obs. Definitio jam tradita est communior. Cum vero juxta plures theologos (ut postea videbitur) gratia quæ infidelibus v. g. conceditur ut opera moraliter tantum bona efficiant, non sit absolute seu ontologice supernaturalis, etsi indebita : aptior forsan ad tractatus scopum esset definitio hujusmodi : « Donum aliquo modo (scilicet vel absolute vel secundum quid) supernaturale, creaturæ rationali a Deo concessum, in ordine ad bonum vel moraliter honestum tantum, vel etiam supernaturale. » Cf. Cercià, pp. 12, 13.

III. Divisiones Gratiæ. — Dividitur Gratia 1. ratione modi existendi in *increatam* et *creatam*, prout donum concipitur esse Deus ipse, vel aliquis ejus potentiæ effectus.

Dividitur 2. in gratiam Dei et gratiam Christi : *Gratia Dei* est donum supernaturale, quod a Deo procedit independenter ab interventione meritorum Christi : *gratia Christi* est Dei donum quod confertur homini non sine habitudine ad merita Christi. — Si autem de facto quæratur, nempe an reipsa omnis gratia, quæ adhuc concessa est ac in posterum concedetur, sit gratia per Christum ; solutio quæstionis pendet ex alia, nempe an Adamo non peccante Dei Filius venturus esset ; qui enim affirmant (scilicet Scotus, S. Franciscus Sales., Suarez, etc.), consequenter aiunt etiam gratias decretas ante prævisum Adami peccatum, ut quæ Angelis et primis nostris parentibus ante lapsum concessæ fuerunt, ob Christi merita decretas et concessas fuisse, adeoque Christi (non vero *Redemptoris*) gratias esse : qui vero inficiantur (S. Thomas, S. Bonav., etc.), consequenter negant.

Dividitur 3. in gratiam gratis datam et gratum facientem : *Gratis data* est donum supernaturale indebitum, non in propriam recipientis sed in aliorum salutem per se et primario ordinatum : v. g. dona prophetiæ, miraculorum, etc. — « Est enim quædam gratia (ait Suarez, l. c., c. 4, n. 1), quæ hanc solam proprietatem gratiæ habet, quod *gratis* detur... Alia vero est gratia, quæ ita gratis datur, ut hominem Deo gratum et amabilem aliquo modo reddat. » Itaque gratia gratum faciens non in hoc distinguitur a gratia gratis data, quod gratis non donetur, sed in eo quod præter rationem doni gratuiti quæ omni gratiæ essentialis est, aliam quoque obtineat rationem gratiæ (ut notat Bigeon, « De Auxil. Gratiæ », d. 1, q. 2, a. 5 : inter Opera Becani) ; et proinde

nomen gratiæ gratis datæ appropriatum fuit speciei *infimæ*, sicut nomen generis « animal » tribui solet speciei infimæ nempe brutis.

Gratia gratum faciens (de qua præcipue tractandum) est donum supernaturale, ad propriam recipientis salutem per se et primario ordinatum; per hanc enim homo efficitur Deo acceptus vel dispositive vel formaliter. Sub nomine autem gratiæ gratum facientis comprehenditur non solum gratia quæ formaliter hominem amabilem reddit, sed ea etiam quæ vel dispositive, vel removendo obstacula, vel effective ad gratiam formaliter justificantem pertinet. Et hoc requiritur ut divisio sit adæquata, quia v. g. « fides et spes mortuæ sunt quædam gratiæ, et non sunt gratis datæ... nec etiam sunt gratum facientes [ex hypothesi], quia sunt in peccatoribus; ergo... » Suarez, « Prol. 3 », c, 4, nn. 13, sqq.

Gratia gratum faciens præcipue dividitur *a*) In gratiam *externam et internam*. Gratia externa est illa quæ directe et immediate hominem interne non afficit, sed externe, uti e. g. prædicatio Evangelii. Gratia interna est ea, quæ hominem interne afficit sive inhærendo ut gratia sanctificans, sive illustrando et movendo interius, ut gratia actualis. « Proxime videntur ad internas gratias accedere immutationes aliquæ supernaturales, quæ in sensibus internis, vel in appetitu sentiente possunt et solent fieri, ut infusio vel excitatio phantasmatum, vel specialis aliqua operatio ipsiusmet phantasiæ, seu cogitativæ potentiæ, aut affectio aliqua, vel delectatio sensibilis.... magis tamen ad externas pertinent.. et licet, ut nobis inhærent, aliquem modum internæ gratiæ participare videantur, simpliciter sub gratia externa continentur, quia et in se materiales res sunt et sensibiles, et a sensibus ac externis causis et objectis proxime procedunt ». Suarez, l. c., c. 3, n. 13. — Distinguitur etiam gratia gratum faciens *b*) in gratiam *actualem* et *habitualem*. Gratia actualis est ea est quam Deus homini concedit per modum actus et motionis transeuntis ad operandum in ordine ad suam sanctificationem. Habitualis gratia ea est quæ a Deo animæ infunditur per modum habitus seu qualitatis permanentis. Huic annexæ sunt virtutes infusæ et dona Spiritus sancti.

Ex hac ultima divisione gratiæ gratum facientis, oritur *partitio totius tractatus* in partes duas, quarum prima est de Gratia Actuali, secunda de Gratia Habituali et de Merito in hac gratia fundato.

PARS PRIMA

DE GRATIA ACTUALI

2. Declaratis prius gratiæ actualis divisionibus et natura, inquirendum est triplici quæstione 1. de ejus necessitate ad opera tum salutaria tum naturalia, 2. de ejus sufficientia et efficacia hujusque efficaciæ concordia cum libertate humana, 3. de illius distributione seu dispensatione.

PRÆNOTIONES

3. Dividitur gratia actualis 1. in excitantem et adjuvantem, 2. in medicinalem et elevantem, 3. in sufficientem et efficacem. De tertia partitione postea distincte agetur : hic præcipue explicanda est secunda divisio in excitantem et adjuvantem, et deinde aliquid notandum est de partitione secunda in medicinalem et elevantem.

I. *Excitans* aut *adjuvans* dicitur gratia actualis pro diverso respectu ad liberum hominis consensum. Hunc scilicet consensum præcedit gratia excitans quæ hominem quasi e somno et torpore excitat : appellatur etiam vocans, præveniens, operans. Adjuvans est gratia quæ hominem consentientem juvat in opere exsequendo : vocatur etiam cooperans, concomitans. Hæc distinctio traditur in Scriptura, v. g. Apoc. 3. 20, « Ecce sto ad ostium et pulso : si quis audierit vocem meam et aperuerit januam, introibo ad illum » ; etiam a Sanctis Patribus, v. g. a S. Augustino (de peccat. merit. et remiss., l. 2, c. 18), « Quod ad Deum nos convertimus, nisi ipso excitante et adjuvante non possumus » ; et a S. Bernardo (lib. de grat. et libero arbitr.), « Conatus nostri et cassi sunt, si non adjuventur : et nulli si non excitentur » ; necnon a Conciliis, v. g. ab Arausicano II, can. 20, « Multa Deus facit in homine bona, quæ non facit homo : nulla

vero facit homo bona, quæ non præstet Deus, ut faciat homo » ; et Trid., sess 6, c. 6, « Disponuntur ad justificationem, dum excitati divina gratia, et adjuti, fidem ex auditu... » ; et in Ecclesiæ oratione, « Actiones nostras, quæsumus Domine, aspirando præveni et adjuvando prosequere ». Cf. Bellarm., l. 1, c. 2.

1. Gratiam excitantem quod spectat : *active* seu efficienter spectata (idest ex parte Dei concedentis) consistit juxta communiorem theologorum sententiam in influxu supernaturali quo Deus intellectum illustrat et voluntatem movet : quam illustrationem vel inspirationem potest Deus causare vel mediate, idest per alias causas v. g. prædicationem, objecta externa visa, et (quoad inspirationem voluntatis) per bonas cogitationes ; vel immediate, seu divina actione directa. — Illustratio immediata intellectus agnoscenda est contra Pelagianos qui mediatam tantum admittebant : inspiratio etiam voluntatis immediata admittenda est juxta communem sententiam, et proinde rejicienda est (quamvis non sit expresse damnata) sententia quorumdam (Petav., v. g. et Vasquez) dicentium, sufficere mediatam tantum voluntatis inspirationem, idest eam quæ ex illustratione (immediata sane) mentis sponte sua oritur. Cf. Murray, d. 3, nn. 109-112.

Gratia excitans *passive* seu effective considerata (idest ex parte hominis eam recipientis) complectitur juxta plurium theologorum sententiam (cf. Mazzella, nn. 144, sqq.) vitales et indeliberatos intellectus et voluntatis actus vel motus, et etiam (saltem in homine nondum justificato) illarum facultatum elevationem transeuntem. Cf. Murray, l. c., nn. 2, 3.

Explicatur (præcipue ex Bigeon, op. cit.). — *a*) « Intellectus actus », scilicet tum simplices apprehensiones (quæ scilicet proponunt convenientiam objecti quin de eo judicetur), tum judicia vel theoretica vel practica. Ratio autem est, quia munus gratiæ auxiliantis est, voluntatem ad bonum prosequendum, et fugiendum malum supernaturaliter impellere, quod munus obire non potest sine prævia cogitatione seu repræsentatione boni vel mali, ut notat S. Aug. — *b*) « Voluntatis motus », quia voluntas ad bene operandum inducitur et inclinatur non modo per sanctas cogitationes, sed per actus terroris, tristitiæ, delectationis, et similes in ea repente subortos, ut tradit Conc. Arausic., August., Prosper. Ideoque gratiam auxiliantem vocant *inspirationem et tactum cordis*. — *c*) « Vitales », idest physice in homine et ab

homine vivente elicitos : cogitare enim et desiderare sunt actus mentis et voluntatis. — *d*) « Indeliberatos », quia in eos humano modo non influimus, hoc est per influxum liberum et a nostro libero arbitrio dependentem ; cum illos Dei providentia et misericordia in nobis excitet independenter a nostro libero consensu, « in nobis, sine nobis ». Hoc (quod forsan aliquo modo illustrare liceret per oppositum ex possessione diabolica, in qua dæmones voce et membris hominis possessi præter ejus consensum utuntur : cf. Luc. 8. 27, sqq.) colligitur ex ipso nomine « gratia excitans », qua scilicet Deus hominem spirituali somno torpentem clamet, et vocet ad boni operis exercitium : vox autem expergefacientis alterum dormientem, non subest libero ejus arbitrio, sed auribus ex improviso illabitur. Idem patet ex Apoc. 3. 20, « Sto ad ostium et pulso » : qui enim pulsando januam ingressum quærit, solus pulsat, nec intra existentis priusquam pulset, consensum requirit. Hoc etiam infertur ex nomine « gratia operans » qua scilicet Deus operatur ut velimus, et ex nomine « præveniens », quia præcedit consensum nostrum liberum. — *e*) « Elevationem ». « Elevatio », dicit Ripalda (d. 24, s. 1.), « est auxilium superioris agentis, rei indebitum, quo munus exsequitur, quod concursu sibi debito, propriaque virtute exsequi non potest. » — Cum autem intellectus et voluntas in statu suo naturali actui cuivis supernaturali etiam indeliberato ponendo omnino imparia sint, hinc, saltem in homine nondum justificato nec habitibus supernaturalibus dotato, quædam elevatio requiritur, tum ut istos actus indeliberatos, qui supernaturales sunt, ponat ; tum ut ad actus sequentes liberos quos gratia suggerit, sit roboratus et proxime dispositus. Ita Mazzella, nn. 143, sqq., Jungmann, n. 32 et annot. ; Kilber, n. 269 : qui tenent elevationem *extrinsecam* (idest non mediante dono creato nobis inhærente), qua Deus seu Spiritus sanctus, per suam virtutem immediate in nobis operatur : id quod declarat Mazzella exemplo matris dirigentis manum pueruli scribere nescientis, et illustrari etiam potest ex eo quod traditur de S. Greg. VII (Brev. Rom., 25 Maii), « Cum parvulus ad fabri ligna edolantis pedes, jam litterarum inscius, luderet, ex rejectis tamen segmentis illa davidici elementa oraculi, Dominabitur a mari usque ad mare, casu formasse narratur, manum pueri ductante Numine, quo significaretur fore amplissimam in mundo auctoritatem ».

2. Gratia adjuvans est concursus supernaturalis Dei, quo nobiscum, per gratiam excitantem illustratis ac motis, concurrit ad omnes et singulos actus supernaturales et liberos. Hæc gratia vocatur etiam cooperans et subsequens. Posita enim gratia pure excitante, et positis potentiis animæ exinde elevatis roboratis et motis ad actum salutarem liberum ponendum, adhuc homini necessarium est auxilium quo adjuvetur in consentiendo et actu salutari libero ponendo (ut postea ostendetur) : et hoc auxilium est gratia adjuvans. — Quatenus est gratia *adjuvans* supponit hominem libere agentem quem adjuvet, et ita (*sensu* quidem *composito*, ut aiunt) nunquam ei resistitur : si enim rejiceretur ea gratia, non poneretur actus salutaris relate ad quem gratia dicenda esset gratia « *adjuvans* seu *cooperans* ». Ita multi Theologi cum Suarez : cf. Perrone, nn. 243, sqq. Murray autem (d. 3, n. 6) vocat *adjuvantem* gratiam omnem post primam excitantem datam homini *ut adjuvetur*, sive ei assentiatur sive non. Verum hic modus loquendi « ut adjuvetur » supponit hominem nondum consensum aut præbuisse aut negasse : gratia porro quæ præcedit liberum consensum aut dissensum est gratia *præveniens* seu *excitans*. « Per respectum ad liberum voluntatis consensum », dicit Cercià, p. 20, « gratia præveniens, ut nempe antecedit voluntatis consensum, certe confunditur cum excitante. » — Ipse Murray alibi (d. 8, n. 94) dicit, « Qui... gratiæ excitanti cedit et convertitur jam habet gratiam adjuvantem..., quam ille qui gratiæ excitanti resistit non habet ».

De natura gratiæ adjuvantis : *a*) Censent plures theologi præsertim ex Societate Jesu, eamdem actionem divinam eamdemque ipsam gratiam, quæ quatenus prævenit nostram voluntatem vocatur excitans, esse adjuvantem quatenus novo influxu et actione nostro arbitrio libere consentienti cooperatur ; et ita in hac sententia gratiæ istæ non differunt entitative et quoad naturam, sed tantum quoad effectus et diversum habitum ad nostram voluntatem. Ita videtur docuisse ipse S. Thomas dicendo (1. 2, qu. 111, ad 4), « gratia operans et cooperans est eadem gratia : sed distinguitur secundum diversos effectus ». Cf. Mazzella, nn. 175, sqq. — *b*) Thomistæ vero perplures (vid. Pesch. n. 52) negato actus hominis vitales esse de ratione gratiæ actualis, docent eam consistere in duplici entitate seu qualitate non-vitali, quarum *prima* constituit potentiam in actu primo completam, est principium actuum indeliberatorum, et ad gra-

tiam etiam mere sufficientem pertinet; *altera* supponit potentiam in actu primo constitutam, determinat consensum voluntatis, et pertinet ad gratiam efficacem : hæc est, quam vocat vocant, *physica prædeterminatio*. Mazzella, n. 146. — Utrum in ista physica prædeterminatione consistat gratiæ efficacia, postea distincte inquiretur.

II. Gratia actualis distinguitur in *medicinalem* et *elevantem* pro duplici illius munere, quo vel sanat vulnera peccato originali inflicta, ignorantiam scilicet et concupiscentiam, vel elevat facultates animæ ad eliciendos actus supernaturales. In re eadem gratia potest esse simul et elevans et medicinalis. Notat autem Cercià cum aliis, 1. gratiam appellari medicinalem, non quasi naturæ, ut talis est vitiatæ medeatur : sed quia reparat illum vigorem quem ejusmodi natura habebat priusquam in Adamo donis gratuitis spoliaretur; 2. gratiam pure medicinalem esse semper ordinis naturalis.

QUÆSTIO PRIMA

DE NECESSITATE GRATIÆ ACTUALIS

4. Necessitas gratiæ actualis spectari potest relate ad opus vel supernaturaliter vel naturaliter tantum bonum : unde duplex caput.

CAPUT PRIMUM

De Necessitate Gratiæ Elevantis, seu ad Opera Salutaria efficienda

5. Hanc necessitatem præcipue negaverunt ex Christianis, Pelagiani quoad omnia opera salutaria, ac Semipelagiani quoad initium operis salutaris et perseverantiam.

ART. 1. — DE NECESSITATE GRATIÆ AD OPERA SALUTARIA UNIVERSIM

6. **Prænotanda.** — I. Nomine operis salutaris intelligitur, ut ait Murray (d. 3, n. 27), « opus quod positive disponit et ducit ad sanctitatem et vitam æternam. Dico *positive*, si enim negative tantum removendo obicem disponit, non vocatur salutare, aut saltem non vocatur nisi negative salutare. »

II. Negata hominis elevatione primitiva ad statum supernaturalem logice docebat Pelagius homines nunc nasci in eodem statu quo Adam creatus est, scilicet sine infectione peccati originalis et cum potestate naturali pertingendi ad salutem æternam citra gratiæ auxilium (vid. de Deo Creatore, n. 51). In *primo* proinde hæresis suæ *stadio* nullam omnino admisit Pelagius necessitatem gratiæ. Deinde in *secundo* erroris *statu*, ad vitandam orthodoxorum offensionem, necessitatem admisit gratiæ sed nomine tenus, subdole videlicet intelligendo per gratiam liberum arbitrium utpote gratuitum Dei beneficium. Postea in *tertio stadio* præter dona pure naturalia admisit gratiam externam, nempe

legem et doctrinam ac Christi exempla, non quidem ut absolute necessariam sed ad facilius obtinendam salutem. *Quarto* demum *stadio*, gratiam aliquam etiam internam admiserunt Pelagiani, nempe illustrationem divinam intellectûs quæ daret majorem facilitatem quin tamen esset absolute necessaria, quæque operibus mere naturalibus obtineri posset: gratiam autem quæ immediate afficeret voluntatem omnino rejecerunt. Cf. Murray, d. 3, nn. 10, sqq. — Ex recentioribus similes errores docent Sociniani, Arminiani, et rationalistæ.

III. Contra hos tenendum est, ad omne opus salutare gratiam proprie dictam, idest supernaturalem, eamque internam, non tantum ad facilitatem sed absolute et physice esse necessariam: quam doctrinam contra Pelagianos defenderunt præcipue SS. Hieronymus et Augustinus, et definierunt Romani Pontifices Innocentius I et Zosimus, pluraque Concilia sæculi quinti (præsertim Carthag. I et II, Milevit., Ephes.). Eandem doctrinam iterum asseruit Conc. Trid., sess. 6, cann. 1-3 (1). — Cf. Kilber, nn. 176, sqq.

7. **Propositio.** Nullus homo lapsus in præsenti statu potest sine gratia eaque interiori efficere aliquod opus salutare. — De fide est juxta dicta, saltem quoad nondum justificatos: utrum, et qua certitudine, dicenda sit gratia *actualis* necessaria in justis ad singula opera salutaria, postea notetur.

(1) Argumenta ex Scriptura sacra. — Triplex ordo testimoniorum ex sacris litteris habetur, ut notant Cercià, Jungmann, Hurter. Primus eorum est quibus omnimoda hominis per se inspecti impotentia seu nullitas in ordine salutari ex Adæ peccato contracta declaratur. Secundus ea complectitur quibus ex adverso omnis operum salutarium sufficientia in Deum rejicitur. Tertius illis continetur, quibus hic atque ille in specie actus qui salutaris est Deo adjutori tribuitur.

I. In divinis litteris homines sibi relicti in ordine salutis exhi-

(1) Can. 1, « S. q. d., hominem suis operibus, quæ vel per humanæ naturæ vires vel per legis doctrinam fiant absque divina per Jesum Christum gratia posse justificari, a. s. » — Can. 2, « S. q. d., ad hoc solum divinam gratiam per Christum Jesum dari, ut facilius homo juste vivere ac vitam æternam promereri possit, quasi per liberum arbitrium sine gratia utrumque, sed ægre tamen et difficulter possit, a. s. » — Can. 3, « S. q. d., sine præveniente Spiritus sancti inspiratione atque ejus adjutorio hominem credere, sperare, diligere aut pœnitere posse, sicut oportet, ut ei justificationis gratia conferatur, a. s. ».

bentur *mortui*, Ephes. 2. 1; *cœci*, 5. 8; *animales* seu incapaces percipiendi ea, quæ sunt Dei, 1 Cor. 2. 14. Sicut ergo mortui quin resuscitentur, vivere, cœci quin illuminentur, videre nequeunt: ita citra Dei auxilium non poterit homo operari aliquid ad salutem spectans. — Hurter, n. 31.

II. Ex Philipp. 2. 12, 13, « Cum metu et tremore vestram salutem operamini. Deus est enim. qui operatur (ὁ ἐνεργων) in vobis et velle et perficere (ἐνεργειν) pro bona voluntate ». — Apostolus hoc loco attribuit Dei operationi internæ in homine tum voluntatem faciendi tum exsecutionem earum rerum quæ ad salutem pertinent; atqui interna operatio Dei in anima in ordine ad salutem, ex definitione jam tradita, est gratia actualis interna; ergo ad opus salutare necessaria est gratia interna.

Prob. Maj. per partes. — 1. Apostolum loqui de iis quæ ad salutem pertinent, ex ipsis verbis « operamini vestram salutem » patet.

2. Hæc salutaria attribui Dei operationi, saltem ut *concausæ* aut *comprincipio*, patet ex voce « operatur », quæ in originali eadem omnino est cum voce quæ redditur « perficere ».

3. Hanc operationem esse *internam*, patet ex phrasi « in vobis », ut notat Beelen.

4. Demum, quod præcipuum est, hanc Dei internam operationem ad opera ista salutaria esse *necessariam*, patet ex scopo Apostoli qui juxta S. Augustinum et alios (apud Estium) est, ut convincat Philippenses non posse ullo jure sibi de bonis operibus placere, sed potius timere debere, cum ista omnia bona necessario habenda sint a Deo ex ejus gratuito amore « pro bona voluntate ».

III. Ex Jo. 14. 4, 5, « Sicut palmes non potest ferre fructum a semetipso, nisi manserit in vite, sic nec vos nisi in me manseritis ». — Dominus noster in parabola de vite et palmitibus docet, suum in nos influxum omnino necessarium esse ut fructum feramus; atqui per istum influxum significatur gratia, et per fructus opera salutaria; ergo ad opera salutaria necessaria est gratia.

Maj., scilicet, parabolam dicere necessitatem absolutam non meram difficultatem, patet ex comparatione facta: palmes enim nedum fructum maturum, sed nec ipsum fructus germen et initium, sine vitis suco facere potest.

Prob. Min. per partes. — 1. Per istum influxum significatur gratia: Iste influxus est is quem Christus exercet ut mediator

(Deus-Homo) inter Deum et hominem, « Pater meus agricola.., ego vitis... vos palmites... »; atqui influxus quem Christus exercet ut mediator inter Deum et homines est in ordine ad finem supernaturalem ; ergo per istum influxum intelligitur gratia.

2. Per istos fructus intelliguntur opera salutaria : Loquitur Christus de iis hominis actibus qui pertinent ad ordinem in quo Deus conjungitur cum homine per gratiam, ut jam dictum est ; atqui ordo in quo Deus conjungitur homini per gratiam est ordo supernaturalis ; ergo sermo est de operibus quæ pertinent ad finem supernaturalem seu de operibus salutaribus.

Obs. Ex hoc textu nude sumpto non videtur conclusio certo probari. Dici enim potest sermo esse *a*) non de omnibus hominibus sed de solis justis ; *b*) non de omnibus operibus salutaribus sed de solis meritoriis ; proinde *c*) juxta aliquorum sententiam, non de actuali sed de habituali gratia. — Dicit Corluy (in loc.), « Quod autem præter gratiæ habitualis influxum, animæ jugiter præsentem, requiritur insuper gratiæ actualis auxilium transitorium ad actum salutarem eliciendum, eodem nostro textu revelatur : hoc tamen non nisi Patrum traditionali expositione certum factum esse opinamur ». — Huc spectant etiam 2 Cor. 3. 5, « Non quod sufficientes simus cogitare aliquid a nobis quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est » ; Philipp. 1. 6, « Qui cœpit in vobis opus bonum, perficiet usque in diem Christi Jesu» ; etc. Cf. Hurter, n. 32.

IV. Nominatim *ad fidem salutarem* necessariam esse gratiam, ostenditur ex Jo. 6. 41, « Nemo potest venire ad me nisi Pater qui misit me traxerit eum ». — His verbis asseritur, ad habendam fidem salutarem, cuivis absolute necessarium esse ut a Patre trahatur ; atqui illud « trahi a Patre » significat gratiam interiorem actualem ; ergo ad fidem salutarem necessaria est gratia interna actualis.

Prob. Maj. per partes. — 1. « Venire » hoc loco idem esse ac accedere per fidem, patet ex parallelismo in contextu, v. g. *a*) ex versibus 36, 37 collatis cum versu 40 ; *b*) in uno versu 35, « qui *venit* ad me non esuriet ; et qui *credit* in me non sitiet unquam ».

2. Hanc esse fidem salutarem, patet ex eodem contextu, « non esuriet ; non sitiet unquam; habeat vitam æternam ; ego resuscitabo eum in novissimo die ».

3. Cuivis homini necessarium esse, ad fidem, ut trahatur a

Patre, patet ex voce « nemo », idque 4. absolute, ut patet ex vocibus, « nemo potest ».

Prob. Min. principalis. Illud « trahi » Christus ipse (v. 45) explicat idem significare ac doceri a Deo ; atqui ex ipso textu « doceri a Deo » significat illustrationem intellectus et inspirationem voluntatis. Duo enim includit illud « doceri », scilicet *a*) audire a Patre, *b*) discere (« Et erunt omnes docibiles Dei. Omnis qui audivit a Patre et didicit, venit ad me » : v. 45) ; atqui *a*) « audire a Patre » esse interiorem mentis illustrationem non externam per sensum, patet ex versu 46, « Non quia Patrem vidit quisquam » : et ex locis propheticis ad quæ Dominus appellat, v. g. Jerem. 31. 33, 34, « Dabo legem meam in mentibus eorum, et super cor eorum scribam eam » : cf. Ezech. 11. 19 ; Hebr. 8. 10, 11 : *b*) « discere » significat, « auditis assensum præbere » (Toletus) ; ergo doceri a Deo includit illustrationem intellectus et inspirationem voluntatis, seu gratiam interiorem actualem.

Necessitatem gratiæ ad *orationem salutarem* ostendit Rom. 8. 26, « Spiritus adjuvat infirmitatem nostram ; nam quid oremus sicut oportet nescimus » ; ad caritatem Rom. 5. 5, « Caritas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum Sanctum ».

(2) Argumentum ex Traditione. — 1. Doctrinam nostram manifeste docent concilia perplurima (scilicet, præter Ephesinum œcumenicum, usque ad viginti quatuor particularia), atque Patrum scripta contra Pelagium edita. Imo sufficeret testimonium unius S. Augustini, gratiæ defensoris ac doctoris, cui consensit tota Ecclesia occidentalis et orientalis, ut ostendit Cercià (sect. 2, lect. 3). — 2. Ex Patribus præcedentibus ad quos appellavit S. Augustinus, sequentes citasse sufficiet. Dicit S. Irenæus (l. 3, c. 17), « Sicut arida terra, si non percipiat humorem, non fructificat, sic et nos lignum aridum exsistentes primum nunquam fructificaremus vitam sine superna voluntaria pluvia ». S. Jo. Chrys. (hom. 12 in 1 Cor.), « Non tua sunt recte facta sed Dei gratiæ. Etiamsi fidem dicas, ea exsistit ex vocatione, et si dicas remissionem peccatorum, si charismata, si doctrinæ verbum, si virtutes, omnia inde accepisti. Quid ergo habes, quod non habes acceptum ? » S. Justinus M. (Apol. 2, n. 10), « Christo non philosophi solum et litterati homines crediderunt, sed operarii etiam et omnino imperiti, qui et gloriam et metum et mortem contempserunt ; quandoquidem hæc virtus

inenarrabilis Patris, efficit, non humanæ rationis instrumenta ». — 3. Nostram doctrinam esse antiquam Ecclesiæ fidem, liquet vel ex ipsa Pelagianismi historia, cum (ut scribit idem Cercià) « priusquam etiam concilia haberi inciperent, totus orbis adversus Pelagium tanquam contra manifestum hæreticum commotus sit, semel ac prava ejus dogmata cœperunt innotescere. Adde denique ipsius Pelagii agendi rationem, qui catholicis formulis suæ hæreseos initio propriam doctrinam obtegere adnisus est. »

(3) Argumentum ex ratione theologica. — Ut opus aliquod sit salutare, debet esse proportionatum fini supernaturali et ejusdem ordinis esse : media enim habere debent proportionem cum fine ; atqui vires naturales sine gratia non possunt opus hujusmodi, quod vi vocis vires naturales superat, ponere ; ergo ad opus salutare requiritur gratia. Cf. Perrone, n. 30.

Dices. Obedientia, temperantia, eleemosyna, etc. sunt opera salutaria ; atqui hæc præstare homo potest absque gratia; ergo gratia non est necessaria ad quodvis opus salutare.

Resp. *Dist. Maj.* Obedientia, eleemosyna, etc. « prout oportet », idest spectato modo supernaturalia quo fiant, sunt opera salutaria, *conc.:* sunt supernaturalia, spectata tantum substantia seu materialitate operum, *nego.*

Contradist. Min. Potest homo sine gratia præstare, aliquando saltem, opera ista materialiter spectata, *conc.:* supernaturaliter et salutariter, *nego.*

Inst. Potest homo sine gratia doctrinæ alicui revelatæ assensum præbere propter Dei revelantis auctoritatem ; atqui omnis assensus hujusmodi est fides salutaris; ergo potest homo sine gratia efficere opus salutare.

Resp. *Dist. Maj.* Potest præbere assensum imperfectum et infirmum, *conc.:* assensum firmum et constantem, *nego*, juxta communiorem theologorum sententiam, cui propter auctoritatis pondus cedit Murray (d. 3, n. 32). — Dicit tamen Kilber (de Gratia, n. 301), « Nulla videtur esse causa, cur intellectus sibi relictus [veritatibus supernaturalibus, posita revelatione] assentire nequeat... ; præsertim cum hæretici aliqua fidei mysteria negantes, aliis assentiantur quin fundamentum sit dicendi illis præter gratiam revelationis aliud auxilium gratiæ concedi ». Cfr. Idem, de Virt. theologicis, n. 18.

Neg. Min. Nam actus supernaturales distinguntur a naturali-

bus si non objecto materiali, tamen (probabilius) objecto formali seu motivo, aut saltem juxta omnes *principio eliciente*, nempe gratia. Cf. Lugo, de Fide, d. 9, s. 1, nn. 18, 25.

Obs. 1. Licet agnoscant Catholici omnes necessitatem ad opera salutaria efficienda *alicujus* gratiæ supernaturalis, vel actualis vel habitualis, disputant tamen theologi, utrum in casu hominis jam justificati admittenda sit necessitas ad singula opera salutaria gratiæ *actualis* elevantis. Thomassinus et quidam alii docuerunt sufficere, saltem aliquando et in operibus facilioribus, gratiam habitualem citra actuale voluntatis adjutorium. Communis vero sententia, quam Suarez et Antoine (apud Murray, d. 6, n. 92) putant aliquo modo ad fidem pertinere, docet præter habitualem gratiam quæ vitam et *esse* supernaturale dat animæ, requiri concursum Dei supernaturalem actualem ad singulas actiones salutares, sicut et concursus ipsius naturalis requiritur ad singulas actiones naturales hominis viventis. Cf. Mazzella, nn. 256, sqq.

Obs. 2. De quæstione, utrum gratia interna non solum illustrationis immediatæ intellectus (quam fatentur omnes Catholici) sed etiam inspirationis immediatæ voluntatis tanquam necessaria admittenda sit, vel an sufficiat admittere gratiam quæ agat immediate in intellectum et mediate in voluntatem, nihil videtur expresse definitum (cf. Murray, d. 3, n. 112; Cercià, p. 134). Negaverunt aliqui theologi : sed communis sententia immediatam voluntatis inspirationem necessariam esse affirmat. Cf. Mazzella, n. 113.

Art. 2. — DE NECESSITATE GRATIÆ AD INITIUM FIDEI ET SALUTIS

8. **Prænotanda.** — I. Semipelagiani ita dicti sunt quia Pelagii errores quasi dimidiarunt; vocati sunt etiam « reliquiæ Pelagianorum », necnon ab urbe Massilia in Gallia in qua frequentiores existebant « Massilienses ». Cum Catholicis admittebant peccati originalis existentiam, ac necessitatem gratiæ ad incipiendum et perficiendum opus salutare (juxta professionem orthodoxam contra Pelagianos, « omnium operum, quibus ab initio fidei ad Deum tenditur, Deum esse auctorem » : apud Palmieri, p. 337). Attamen inter opera salutaria non computabant *initium fidei et salutis :* quemadmodum in ægro voluntas adhibendi medicum vel certa de ejus peritia et remedii efficacia con-

cepta fiducia non censetur pars esse aliqua curationis. Cum ergo natura humana non adeo per peccatum originale depravata et infirmata ipsis videretur, ut non posset a seipsa, tanquam homo æger, velle et desiderare sanitatem, ideo Semipelagiani cum Pelagianis consentiebant in neganda *necessitate gratiæ* interioris ad initium fidei et salutis, quamvis admiserint quandoque, ut in S. Matthæo et S. Paulo, bonam voluntatem naturalem a gratia fuisse de facto præventam. — Obiter hìc notandum est, propositionem quartam inter quinque famosas Jansenii (infra, n. 37) damnatam esse ut *falsam* quatenus affirmat Semipelagianos necessitatem gratiæ interioris ad fidei initium admisisse. Cf. Palmieri, thes. 38.

II. Per « initium fidei » non intelligebant Semipelagiani fidem formalem, quam gratiæ tribuebant, sed fidem inchoatam. Hæc includit *actum intellectus* quo, perpensis motivis per gratias externas revelationis et prædicationis propositis, homo judicat credendum esse, et *actum voluntatis* imperantis fidem formalem. Quoad actum intellectus admittebant cum Pelagianis (aliquando saltem) illustrationis internæ gratiam ad majorem facilitatem : voluntatem autem credendi seu *pium* quem vocabant *credulitatis affectum* naturæ solius esse docebant. Huic initio fidei succedunt et connectuntur, juxta ipsos, 1. simplex voluntas vel complacentia in sanitate per Christum acquirenda, 2. desiderium sanitatis, 3. conatus inefficaces surgendi, 4. actus quo voluntas exclamat, pulsat, et dexteram sibi porrigi postulat. Deinde propter hæc opera naturalia, quæ censebant esse meritoria de congruo, gratia ad opus bonum salutare incipiendum et perficiendum tanquam merces a Deo conceditur. Cf. Kilber, nn. 188, sqq.

III. Adversus hæresim Semipelagianam scripserunt præcipue S. Augustinus (qui fatetur se in eodem errore de necessitate gratiæ ad fidei initium ante episcopatum versatum esse) ac, ipso mortuo, S. Prosper. « Error Semipelagianus (ait Cercià, p. 28) damnatus denique est in concilio Arausicano II [Orange] habito anno 459 sub Felice IV ; quod quidem concilium confirmavit Bonifacius II, Felicis IV successor, atque indubiam obtinet apud omnes catholicos auctoritatem. Sic errori Semipelagianorum suprema clades inflicta. Damnationem porro concilii Arausicani II instauravit concilium Tridentinum (sess. IV de Justificat. cann. II et III). »

9. **Propositio**. Ad initium fidei et salutis necessaria est gratia interna.

Prob. I. Verba Jo. 6. 44, « Nemo potest venire ad me nisi Pater qui misit me traxerit eum » tribuunt gratiæ divinæ fidem salutarem; atqui in doctrina Semipelagianorum fides non tribuitur gratiæ ; ergo doctrina ista rejicienda est.

Prob. Min. Id quod homo solis naturæ viribus mereri dicitur, non tribuitur gratiæ; atqui in systemate Semipelagianorum homo ex seipso, naturali conatu ac desiderio meretur fidem ; ergo.

II. Ex Apostolo, Deus est, qui ita operatur in nobis velle et perficere (Philipp. 2. 13), ut in negotio salutis ne una quidem bona cogitatione possimus potiri (2 Cor. 3. 5); atqui id in Semipelagiana hypothesi foret falsissimum, cum fides inchoata non unam sed plures cogitationes necessario involvat ; ergo. — Cercià, p. 149.

III. Ex Ephes. 2. 8-10, « Gratia enim estis salvati per fidem et hoc non ex vobis, Dei enim donum est. Non ex operibus, ut ne quis glorietur. Ipsius enim sumus factura, creati in Christo Jesu. » — His verbis docet Apostolus justificationem nostram per fidem, et inchoatam nostram salutem 1. (negative) non esse a nobis ipsis, nec ab operibus nostris naturalibus, adeo ut nullus relinquatur glorificationis propriæ locus : sed 2. (positive) esse absolute donum Dei et ex ejus gratia, ac veluti creationem ex nihilo ; atqui hæc doctrina falsa esset, si initium fidei et salutis haberi possit absque gratia, vel si opera naturalia mereri possent fidem salutarem ; ergo ad initium fidei et salutis necessaria est gratia. Cf. « Triplex Expositio » loci.

IV. *Patres* doctrinam nostram tradunt : ita v. g. S. Leo Magn. (serm. 1. de jejun. decimi mensis), « Ad quam [imaginem sui] quotidie nos utique reparat gratia Salvatoris, dum quod cecidit in Adam primo erigitur in secundo. Causa autem reparationis nostræ non est nisi misericordia Dei, quem non diligeremus nisi prius nos ipse diligeret, et tenebras ignorantiæ nostræ, suæ veritatis luce discuteret. Diligendo itaque nos Deus, ad imaginem suam nos reparat : et ut in nobis formam suæ bonitatis inveniat, dat unde ipsi quoque quod operatur operemur, accendens scilicet mentium nostrarum lucernas, et igne nos suæ charitatis inflammans : ut non solum ipsum, sed etiam quidquid diligit diligamus. » Et S. Joannes Chrys., quem Calvinus et

Jansenius Semipelagianismi accusant, dicit (hom. 12 in 1 Cor.), « Nihil ex te habes, sed a Deo accepisti. Ergo cum acceperis, habes: non hoc vel illud, sed omnia quæ habes; non enim hæc tua recte facta sunt, sed ex Dei gratia proveniunt. Si fidem dixeris, ex vocatione illa venit. » Petavius (de Deo, l. 9. cc. 4, 5). Patres Græcos a Semipelagianismo vindicat.

V. Ad quodlibet opus salutare gratia necessaria est; atqui initium fidei, seu « pius credulitatis affectus » inter opera salutaria computandum est: cum enim fides totius salutis basis et fundamentum sit, ab inchoatione ejus bonorum operum series ac salus omnino dependent; ergo ad initium fidei gratia requiritur.

VI. Ex dictis, homo absque gratia se habet in ordine salutari tanquam mortuum, qui renasci ac veluti creari indiget, quique proinde sine gratia nihil est; atqui qui ita se habet, nullius motus est capax, adeoque sicut nullum salutare opus perficere, ita nullum inchoare valet; ergo. — Mazzella, n. 295.

Solvuntur Objectiones

10. Obj. 1. Scriptura dicit (Prov. 16. 1), « Hominis est præparare animam »: (Zach. 1. 3), « Convertimini ad me, ait Dominus exercituum, et ego convertar ad vos »: (Is. 30. 18; Jac. 4. 8), « Appropinquate Deo et appropinquabit vobis »: (Luc. 2. 9), « Petite et accipietis »: denique (Matth. 25. 15) homo peregre proficiscens dedit servis talenta « unicuique secundum propriam virtutem »; atqui hi textus et multi alii, qui confirmantur exemplis Zachariæ, Cornelii, etc., tribuunt homini primas partes in negotio salutis; ergo gratia non est necessaria ad initium fidei et salutis.

Resp. *Dist. Min.* Isti textus tribuunt primas partes homini gratia præveniente excitato, seu tum homini tum gratiæ, *conc.:* tribuunt primas partes soli homini ad exclusionem gratiæ, *nego.* — Scriptores scilicet sacri, qui sibi invicem contradicere nequeunt, ex duabus causis rei, unam præ alia pro diverso scopo ob finem particularem sibi intentum commemorant, nec ideo negant aliam causam. Aliquando scilicet extollunt gratiam ne homines nimis sibi fidant, aliquando actionem hominum, ne desides fiant. « Unde (ut monet Conc. Trid., sess. 6, cap. 5) in sacris litteris, quum dicitur: *Convertimini ad me, et ego conver-*

tar ad vos, libertatis nostræ admonemur ; quum respondemus : *Converte nos, Domine, ad te, et convertemur*, Dei nos gratia præveniri confitemur. »

Obj. 2. Si homo ex se nihil potest etiam ad desiderandam salutem, infideles sunt excusabiles; atqui ex Apostolo (Rom. 1. 20) hoc falsum est ; ergo.

Resp. *Nego Maj.* Positivi enim infideles rejiciunt gratiam : culpabiles sunt autem negativi non quidem ob defectum fidei, sed ob peccata actualia, quæ impedimento sunt ad gratiam fidei : aut certe ob peccatum originale excluduntur a facie Dei in gloria. Perrone, n. 98.

Obj. 3. Si prima gratia confertur sine respectu ad conatus naturales voluntatis, Deus est acceptor personarum ; atqui hoc repugnat doctrinæ Scripturarum (v. g. Act. 10. 34 ; Rom. 2. 11); ergo.

Resp. *Nego Maj.* Ibi enim tantum habetur acceptio personarum, ubi in distributione bonorum, excluditur ille qui jus habet : nemo autem jus ex se habet ad bonum supernaturale.

Obj. 4. Deus vult sincere salutem omnium hominum (1 Tim. 2. 4) ; atqui ista voluntas Dei salvifica in casu adultorum cum doctrina de necessitate gratiæ componi nequit ; ergo.

Resp. *Dist. Maj.* Deus omnium hominum salutem vult voluntate seria antecedente, *conc. :* consequente, *nego.* Cf. de Deo Uno, nn. 92, sqq.

Contradist. Min. Doctrina nostra componi nequit cum voluntate salvifica consequente, *conc. :* cum voluntate antecedente, *nego :* omnibus enim datur pro loco et tempore gratia sufficiens, ut postea ostendetur.

Obj. 5. Deus homines libero instruxit arbitrio; atqui hoc intelligi nequit, nisi homines ex se possent saltem optare sanitatem ; ergo.

Resp. *Dist. Maj.* Deus instruxit homines libero arbritio ad ea quæ sunt ordinis naturalis et intra quosdam limites, *conc. :* ad ea quæ sunt ordinis supernaturalis, *subd. :* ut libere gratiæ prævenienti consentiant, *conc. :* ut præveniant gratiam, *nego.*

Obj. 6. Est axioma receptum, « Facienti quod in se est (naturæ scilicet viribus) Deus non denegat gratiam » ; atqui axioma ita intellectum significat hominem sine gratia se disponere posse ad gratiam ; ergo ad initium fidei et salutis non est necessaria gratia.

Resp. *Dist. Maj.* Ita interpretantur axioma plures (v. g. ex recentioribus, Perrone, Schouppe, Jungmann. Hurter, Pesch, etc. : imo, juxta Lessium, antiquiores scholastici uno alterove excepto), *conc. :* ita omnes, *nego :* aliqui enim sic explicant : « Facienti quod in se est *gratiæ auxilio*, Deus non denegat gratiam ulteriorem ». Cf. Palmieri, thes. 34.

Dist. Min. Axioma priori modo intellectum significat hominem sine gratia se disponere posse ad gratiam negative, *conc. :* positive, ut voluerunt Semipelagiani, *nego*. Quod ut explicetur, sit

Scholion de sensu axiomatis : « **Facienti quod in se est...** ». — Sic explicat illud Cercià (lect. 3, p. 336) : « Facienti quod in se est per vires tantum naturæ in facilioribus, et viribus naturæ per gratiam medicinalem, seu auxilia ordinis naturalis adjutæ in difficilioribus, et ubi gravis aliqua tentatio obveniat ; Deus non denegat gratiam : nimirum proprie dictam ac supernaturalem, per quam salutem possint assequi. — Advertunt autem [theologi] ideo non dici eo axiomate : Facienti quod in se est, *Deus dat gratiam ;* quod ista phrasis aliquam meriti rationem, proportionem, aut positivam dispositionem importare videretur, ac sensum redderet semipelagianum : sed ea formula efferri : *non denegat gratiam*, nempe neque ex merito, neque ex positiva dispositione, aut ex ulla proportione inter opera et gratiam, ast ex suo gratuito beneplacito ; et quidem non statim, sed serius ocius, aut etiam in extrema vitæ periodo, quandocumque Deo visum fuerit : unde indefinite dicitur : *non denegat*, quovis demum tempore id contingat. » — Rem illustrat Schouppe (n. 113) hoc exemplo. « Suppono... Principem, qui gratuito velit quemdam hominem sibi in famulum assumere, ideoque jubeat illum ad se venire : si veniat ille bene lotus et mundatus, admittetur in famulum ; sin sordidus, non admittetur. In primo tamen casu, id quod movet Principem ad hominem admittendum, non est ullo modo ejus mundities ; sed alia causa, puta ipse filius Principis, qui pro tali homine admittendo patrem enixe rogavit. »

Inst. Ex S. Thoma (de Verit., qu. 14, a. 11, ad 1) certissime tenendum est, quod Deus homini silvestri legem naturalem servanti fidem et salutem etiam per miraculum procuraret ; atqui hoc supponit talem hominem se disponere ; ergo non est necessaria gratia ad initium salutis.

Resp. *Dist. Maj.* Et hoc, ut dicit S. Doctor, « pertinet ad Dei providentiam » et liberam voluntatem, *conc.:* hoc exigitur ex

aliquo merito operum naturalium, quasi essent positivæ dispositiones, *nego :* subjungit enim S. Thomas, « dummodo ex parte ejus [hominis] non impediatur ».

Dist. Min. Hoc supponit hominem se disponere negative, *conc. :* positive, *nego.* Alibi dicit S. Doctor (contra gent., l. 3, c. 160), « Licet aliquis per motum liberi arbitrii divinam gratiam nec promereri nec acquirere possit, potest tamen seipsum impedire ne eam recipiat... Illi soli gratia privantur qui in seipsis gratiæ impedimentum præstant; sicut, sole mundum illuminante, in culpam imputatur ei qui oculos claudit si ex hoc aliquod malum sequatur, licet videre non possit nisi lumine solis præveniatur. »

Obj. 7. Ex plurium theologorum sententia, Angeli gratiam majorem vel minorem juxta proportionem naturalem receperunt; atqui idem rationabiliter infertur quoad homines ; ergo.

Resp. *Dist. Maj.* Tanquam ex merito *operum naturalium. nego* (creduntur enim Angeli *creati* in gratia : cf. de Deo Creatore, n. 20) : propter naturam singulorum Angelorum, *subd. :* Deus ex liberrimo sapientiæ suæ consilio majores iis gratias contulit, qui ad sublimiora munera destinati sunt et præstantiores naturas receperunt, *conc. :* id, tanquam jus, excellentia aliqua naturalis unius Angeli præ alio exigebat, *nego.* — Sed hoc omisso,

Nego Min. et consequentiam. Etenim in præsenti statu humanæ naturæ revelante ipso Deo, ex cujus voluntate positiva pendet distributio gratiarum, initium omnis operis salutaris habetur a gratia. Cf. Murray, nn. 87, sqq.

Obs. Ad loca aliqua objecta Patrum antiquiorum, præsertim Orientalium (v. g. S. Jo. Chrys., hom. 12 in epist. ad Hebr., « Nostrum quidem est, præeligere et velle, Dei autem est perficere... ») : 1. Fatendum est aliquos minus caute in hac re nonnunquam locutos fuisse, tum quia *a*) nondum excitatâ contra Pelagianos controversiâ, technologia accurata adhuc constituta non fuit ; tum quia *b*) in scriptis polemicis toti erant in humana libertate adversus manichæos aliosque tunc temporis hæreticos vindicanda ; tum demum *c*) quia in sermonibus moralibus, supposita in præsenti œconomia collatione abundanti gratiarum, hortabantur præcipue fideles subditos ad ipsorum partes explendas et ad segnitiem deponendam. — 2. Hos vero Patres nostræ doctrinæ non adversari, liquet tum *a*) ex eorum declarationibus explicitis (vid. verba S. Chrys. in probat.), tum *b*) ex eo quod in ipso Oriente doctrina Pelagianorum *novitatis* statim damnata sit.

11. Scholion de gratuitate gratiæ actualis. — I. Asserentes Jansenistæ post Lutherum et Baium naturæ humanæ deberi a Conditore dona justitiæ originalis, negaverunt gratuitatem gratiæ: ita etiam aliquatenus (saltem de gratia actuali) Augustinienses: de quibus dictum est in tract. de Deo Creatore, nn. 45, sqq. — Hîc præcipue agitur de Pelagianis et Semipelagianis, qui cum docuerint in præsenti ordine opera mere naturalia gratiam, saltem primam, mereri posse saltem de congruo, gratuitatem gratiæ rejecerunt (licet diversimode: vid. Perrone, nn. 212, sqq.), et ideo ab Ecclesia damnati sunt, v. g. in Conc. Arausic. II profitente (Denzinger, n. 171): « quod in omni opere bono non nos incipimus, et postea per Dei misericordiam adjuvamur, sed ipse nobis nullis præcedentibus bonis meritis et fidem et amorem sui prius inspirat » ; et can. 18, « Debetur merces bonis operibus, si fiant: sed gratia, quæ non debetur præcedit, ut fiant ».

II. Manifeste autem constat hæc doctrina: 1. ex Scriptura sacra v. g. ex 1 Jo. 4. 19, « Deus prior dilexit nós » ; ex 1 Cor. 4. 7, « Quis enim te discernit? Quid autem habes quod non accepisti? » ; ex Rom. 11. 16, « Si autem gratia, jam non ex operibus; alioquin gratia non est gratia » : imo ex tota hujus epistolæ parte dogmatica cujus argumentum est gratuitas gratiæ: cf. Ephes. 3. 14, sqq., etc. — 2. Constat etiam doctrina ex traditione ac præcipue ex S. Augustino, qui dicit v. g. (enarr. 2. in Ps. 30), « Quare gratia? Quia gratis datur. Quare gratis datur? Quia merita tua non præcesserunt. » — 3. Imo sequitur ex ipsa notione gratiæ, et ex improportione absoluta et physica inter opera naturalia et finem supernaturalem.

III. Attamen licet ex hac doctrina homo naturæ viribus gratiam salutarem neque de condigno neque de congruo mereri aut impetrarei possit, nec positive se ad eam disponere valeat: minime inde sequitur (ut ex citato axiomate « Facienti quod in se est », liquet), hominem non posse vel per opera *supernaturalia* ampliorem gratiam mereri (ut postea dicetur), vel per opera etiam naturalia sese disponere *negative* ad gratiam supernaturalem, idque (ut ait Kilber, n. 287), « vel removendo prohibens, scilicet peccatum, seu potius evitando majorem indignitatem ex peccato orituram... vel ponendo aliquod facilitans exercitium salutarium operum, nempe actus et opera virtutum naturalium, a quibus vel excluduntur habitus vitiosi, vel nascuntur habitus virtutum acquisiti ».

Art. 3. — DE NECESSITATE GRATIÆ AD PERSEVERANDUM

12. **Prænotanda**. — I. Perseverantiæ nomine hîc intelligitur, duratio seu continuatio in acceptæ fidei et gratiæ sanctificantis statu. Est vel *secundum quid* (imperfecta seu « alicujus temporis » : S. Aug.), qua scilicet gratia sanctificans ad aliquod tantum tempus retinetur; vel *simpliciter dicta* (perfecta, finalis), per quam scilicet usque ad vitæ finem in gratiæ sanctificantis statu persistitur, a quantocumque demum tempore hic status inceperit : de hac sola hic agitur.

II. Perseverantia simpliciter dicta distinguitur in *activam* et *passivam*, quam distinctionem explicat Murray, d. 5, n. 50. *Activa* est constantia adulti in justitia accepta conservanda (bona vita) (1). Vocatur autem activa : quia justus in ea habenda non tenet se mere passive, sed etiam active, cooperando gratiæ. — Perseverantia *passiva* est conjunctio mortis cum statu gratiæ, et ita vocatur quia purum opus est Dei clementis et miserantis. Consistit in opportunitate mortis eo momento, quo quis in statu gratiæ reperitur. Hanc perseverantiam passivam esse magnum et *speciale* donum (de quo Scriptura, Sap. 4. 14, loquitur), dubitari nequit. Cf. Tournely, qu. 4, a. 10.

III. Quæstio est ergo tantum de perseverantia *activa:* nec tamen de hac spectata *quoad factum*, sed *quoad posse:* perseverantia enim activa *de facto,* seu « cum effectu », quæ nonnisi in idea sejungitur a perseverantia passiva, pertinet ad « magnum donum », et est certe gratuita. (Cf. Cercià, p. 168, et Lectio XI.)

IV. Hominem justum non posse sine speciali auxilio Dei in accepta justitia perseverare, definivit Concilium Tridentinum, sess. 6, can. 22, idque (ut notat Tournely, l. c. post Obj. 4) ut vindicaret « fidem Ecclesiæ ab errore Semipelagianorum, quem ipsi exprobabant Novatores ». Per istud « speciale auxilium » quo possit justus perseverare, non intelligunt theologi (saltem communiter) auxilium singulare distinctum a gratiis ordinariis, sed gratias omnes actuales nedum efficaces sed et mere sufficientes, seu summam, collectionem et jugem subministrationem earum. Hæc collectio gratiarum dicitur auxilium *speciale* ut discriminetur tum ab auxilio generali naturalis concursûs tum

(1) *Pure* activa, quam distinguit Murray, non est *perfecta*.

a gratia habituali quæ per se insufficiens est ut justus perseverare possit (cf. Palmieri, thes. 36, n. 9; Suarez apud Murray, n. 60). Hoc sensu intellectus canon præfatus Concilii Tridentini eo recidit, ut asserat necessitatem gratiæ actualis ad perseverantiam activam, et hæc necessitas mox probanda est.

V. Utrum hanc gratiæ actualis necessitatem Semipelagiani revera negaverint vel quatenus, non convenit inter auctores. — 1. Mediate quidem et indirecte adscribunt Semipelagiani perseverantiam activam viribus naturæ (eo scilicet quod initium salutis a naturali merito derivent), sed indirecte tantum, cum distincte doceant, ad omnia et singula opera salutaria requiri *auxilium* gratiæ adjuvantis (cf. Palmieri, thes. 38). — 2. Gratiæ actualis *prævenientis* necessitatem ad perseverandi potestatem, videntur aliquibus auctoribus negasse Semipelagiani. Videlicet, cum in eorum systemate homo non justificatus naturæ viribus fidem formalem et gratiam ad bonum opus incipiendum et perficiendum mereri possit, cumque non minus homini justificato adscribendum esse videatur (alioquin enim naturalia in justificatione amitterentur) : ideo juxta eos, homo justus per naturæ vires potest de momento in momentum mereri fidem et gratiam ad bene operandum et sic sine speciali auxilio gratiæ *prævenientis* potest perseverare in finem (cf. Murray, n. 54, et Suarez ab eo cit.). — 3. Alii tamen putant Massilienses necessitatem gratiæ non tantum adjuvantis sed et prævenientis admisisse ad omnia et singula opera salutaria ac proinde ad perseverantiam activam. Ita Palmieri, pp. 334, sqq., qui, inspectis scriptis S. Augustini contra Semipelagianos, censet eorum de perseverantia errorem fuisse, quod voluerint, « homines justificatos et gratia Dei adjutos ita posse perseverare ut citra ullam specialem auxiliorum prædestinationem Dei actu perseverantiam consequerentur qui vellent, non consequerentur qui nollent». Ita Kilber, n. 193, « sicut Adamo datum fuit adjutorium, quo poterat perseverare, si vellet, ipsaque perseverantia fuit arbitrio ipsius relicta; ita et nunc nobiscum agi putabant [Semipelagiani], ut omnibus hominibus, qui fidem *naturæ conatu* amplecti et Dei medentis auxilium implorare vellent, huic merito gratia retribueretur, qua perseverare possent, ipsâ interim perseverantiâ ipsorum arbitrio relictâ. » Hæc vero doctrina videretur respicere perseverantiam non *quoad posse* sed *quoad factum*, et esset potius negatio gratuitatis *doni* perseverantiæ ac prædestinationis divinæ:

hoc autem donum gratuitum esse ita ut merito condigno non subjaceat, postea dicetur.

13. **Propositio**. Homo justus in præsenti statu sine speciali divinæ gratiæ prævenientis auxilio non potest in accepta justitia perseverare usque ad finem vitæ.

Prob. I. Ad activam perseverantiam necesse est ut quis plures tentationes graves superet : Scriptura enim sacra diversis locis exhibet homines ut « certantes » (1 Tim. 6. 12 ; Hebr. 10. 32), « colluctantes » (Ephes. 6. 12), « pugnantes » (1 Cor. 9. 26), « militantes » (Job. 7. 1 ; Ephes. 6. 13, 17); atqui nemo (ut postea ostendetur) potest sine auxilio gratiæ prævenientis graves tentationes superare ; ergo ad perseverantiam activam requiritur gratia.

II. Ex necessitate orationis continuæ, quam docent Scripturæ (v. g. Matth. 20. 41 ; Jo. 17. 11 ; 2 Thess. 2. 16) et inculcat Ecclesia, argumentatur S. Augustinus (de dono persev.), « Cur autem perseverantia ista poscitur a Deo, si non datur a Deo ? An et ista irrisoria petitio est, cum id ab eo petitur, quod scitur, non ipsum dare, sed ipso non donante esse in hominis potestate ? » — Item ad verba Apostoli Rom. 8. 14, « Quicumque enim Spiritu Dei aguntur, ii sunt filii Dei », observat S. Joannes Chrysost., Apostolum non dixisse « quicumque Spiritum Dei *acceperunt* », sed « quicumque Spiritu Dei *aguntur* », quia nempe ad obtinendam actu per perseverantiam finalem filiorum Dei hæditatem prius illud non sufficiet. « Ne lavacri doni confisi, inquit subsequens vitæ institutum negligerent, dicit, te, etiamsi baptismum acceperis, collatam dignitatem et adoptionis prærogativam perdidisse, nisi deinceps a Spiritu sancto in agendo ducaris. »

III. Nequit justus in accepta justitia diu perseverare quin aliqua supernaturalia opera efficiat ; atqui nullum supernaturale opus efficere potest absque gratia actuali præveniente ; ergo ut possit diu in accepta justitia perseverare indiget aliquo auxilio distincto ab habituali gratia, qua instructus est. — Imo, si ad quemcumque actum, vel minimum, ordinis salutaris gratia Dei indiget homo, quanto magis ad seriem eorum qui usque ad finem vitæ peragendi sunt ?

Solvuntur Objectiones

14. Obj. 1. Justus habet jus ad gloriam ; atqui si speciali

auxilio indiget ut ista gloria potiatur, jus irrisorium est; ergo non requiritur speciale auxilium.

Resp. *Dist. Maj.* Habet justus jus ad gloriam, actu tantum ac de præsenti, seu mobile et conditionatum (si nempe moriatur in gratia), *conc.* : jus etiam in futurum seu immobile et absolutum, *nego.*

Inst. 1. Gratia habitualis sufficiens est ad opera bona præstanda et peccata vitanda; atqui si ad perseverantiam requiritur speciale auxilium, gratia habitualis non est ita sufficiens; ergo.

Resp. *Dist. Maj.* Gratia habitualis est sufficiens ad bona opera facienda et peccata vitanda : in genere principii habitualis (idest non requiritur alia gratia habitualis, et hæc dat pronitatem seu facilitatem ad actus), *conc.* : in genere principii actualis et relative ad infirmitatem hominis lapsi, *nego.*

Inst. 2. Juxta effatum S. Augustini (de nat. et grat., c. 26, « Deus sua gratia semel justificatos non deserit, nisi ab eis prius deseratur »), quod mutuatur Conc. Trid. (sess. 6, cap. 11), homo dum justus est a Deo non deseritur; atqui qui a Deo non deseritur, habet omnem gratiam ad salutem necessariam; ergo omnis justus eo quod justus sit, habet semper gratiam sufficientem ad salutem, nec requiritur auxilium speciale.

Resp. *Dist. Maj.* Homo dum justus est Deum non deserit peccando graviter, nec ipse proinde Dei amicitia privatur, *conc.* : (et hic est verus effati sensus : vid. Cercià, pp. 183-184); homo dum justus est nunquam privatur ob negligentiam, superbiam, etc., gratiis actualibus etiam necessariis, *nego.*

Contradist. Min. Qui a Deo non deseritur habet gratiam omnem requisitam ad salutem in genere principii habitualis et pro præsenti tempore, *conc.* : habet omnem gratiam requisitam in genere principii actualis, et ad perseverandum active, *nego.*

Obj. 2. Docent theologi catholici omnem hominem justum posse de momento in momentum mereri de condigno gratias omnes necessarias ad vitanda peccata mortalia (seu ad perseverandum in accepta justitia); atqui hæc est ipsa Semipelagianorum doctrina; ergo.

Resp. *Dist. Maj.* Docent Catholici, omnem justum posse mereri de condigno gratias efficaces seu cum effectu certe conjungendas, *nego* : docent eum posse mereri gratias sufficientes, *subdist.* : et hoc propter divina promissa et donum gratuitum gratiæ habitualis, *conc.* : propter merita aliqua naturalia, *nego.*

Nego Min. juxta exposita. Semipelagiani enim docebant, 1. justitiam et salutem universam fundatam esse in merito naturali (saltem de congruo), et 2. hominem justificatum, si vellet (idest sine respectu ad prædestinationem Dei) mereri posse gratias efficaces, seu quæ effectum consequentur. Negabant ergo Semipelagiani gratuitatem perseverantiæ tum quoad auxilium tum quoad donum, atque gratuitatem prædestinationis.

Obj. 3. Frustra laborat quis ad obtinendum id quod non est in ejus potestate ; atqui ex doctrina asserta perseverantia activa non est in hominis potestate ; ergo ex ista doctrina, vanus est labor, ad perseverantiam activam seu ad bonam vitam aspirare : quod repugnat.

Resp. *Dist. Maj.* Frustra laborat quis ad illud quod nullatenus est in ejus potestate, vel proxima vel remota (v. g. ad volandum per aërem), *conc. :* quod est in potestate ejus saltem remota, licet non sit in proxima (v. g. ad abstrusam aliquam scientiam addiscendam), *nego.*

Contradist. Min. Perseverantia activa eo ipso quod quis sit justus non est in proxima ejus potestate, *conc. :* non est in potestate ejus remota, *nego :* de fide enim est, ut postea dicetur, omnem justum habere gratias vere et relative sufficientes ad justitiam conservandam : imo potest omnis justus gratiam perseverantiæ finalis per opera eximia continua, et per orationem suppliciter emereri.

15. **Obs.** Auxilium speciale, præter gratiam habitualem, justis in præsenti statu necessarium est ad potestatem perseverandi, præcipue propter infirmitatem et concupiscentiam corruptæ nostræ naturæ, quæ in malum et peccatum semper prona est (Gen. 8. 21) : quæ quidem necessitas non fuisset *in statu innocentiæ*, etsi in illo statu *perseverantia cum effectu*, seu quoad factum, fuisset speciale Dei *donum*, sicut fuit in Angelis bonis. Attamen ex sententia plurium theologorum post Conc. Arausic. II (can. 19) et S. Aug. (lib. de corrept. et grat., et alibi), gratia etiam actualis (« adjutorium sine quo non », ut loquitur S. Aug.) necessaria fuisset in statu innocentiæ ad potestatem perseverandi ex aliis causis, v. g. (ut notat Murray, d. 5, n. 68) ex intrinseca mutabilitate voluntatis in omnibus viatoribus, uti liquet exemplo angelorum et protoparentum : necnon ex diuturnitate vitæ cum obligatione plurima opera bona salutaria frequenter eliciendi.

CAPUT SECUNDUM

De Necessitate Gratiæ Medicinalis, seu ad Opera moraliter bona efficienda

16. **Prænotiones.** — I. Hactenus de necessitate gratiæ ad opera salutaria efficienda dictum est : jam de ejusdem necessitate ad efficienda opera moraliter tantum bona agetur. — In omni autem opere moraliter bono duo, juxta S. Augustinum (l. 4. contra Julian., c. 3, n. 21) spectari possunt, *officium* scilicet et finis. *Officium* seu materia operis juxta eundem est id quod est faciendum. *Finis* est id propter quod faciendum est. Iste vero est duplex, nempe vel finis *operis* (proximus seu intrinsecus) ad quem actio ex sese, seu ex natura sua ordinatur, qualis in eleemosyna est sublevatio pauperis : vel finis *operantis* (ultimus seu extrinsecus) quem agens pro suo arbitrio sibi proponit, v. g. gloriam Dei. Triplex distingui potest relatio operis ad Deum, finem ultimum operis boni, formalis, virtualis, naturalis. *Formalis* aut actualis habetur cum quis actu refert opus quod facit ad Deum ultimum finem. *Virtualis* cum ex intentione ante habita, nunc in aliquo permanente (v. g. in habitu caritatis) et adhuc influente in actum, actus ipse in finem ultimum refertur. *Naturalis* habetur cum actus ponitur ex objecto et omnibus circumstantiis honestus, qui pondere veluti suo, absque ulla explicita intentione agentis neque actuali seu formali, neque virtuali, ad finem ultimum Deum refertur. — Jamvero (ait Suarez, lib. 1, c. 8, n. 4), « plus est bene moraliter operari, quam actum moralem de se bonum facere : hoc enim posterius fit per actum ex genere suo, ut aiunt, seu ex objecto bonum, etiamsi non recta intentione fiat, et ideo nemo unquam dubitavit, quin talis actus possit viribus naturæ fieri, nam a pessimis hominibus fieri potest. Atvero ut quis bene moraliter operetur, necessarium est, ut actum faciat undique honestum ex fine, seu motivo, et omnibus circumstantiis : et de hoc actu procedit quæstio. »

II. Circa potestatem naturalem hominis lapsi opera moraliter bona efficiendi, alii per defectum erraverunt vires naturales nimium deprimendo alii per excessum nimis eas extollendo : inquirendum proinde est 1. (positive) quid homo lapsus citra auxilium gratiæ efficere *possit*, 2. (negative) quid efficere *non*

possit. Deinde propter controversias speciales tradenda sunt corollaria duo de Dei amore ac tentationum victoria.

Art. 1. — Quid homo lapsus citra gratiam efficere possit

17. Prænotanda. — I. Vires naturæ lapsæ nimis deprimendo plures tum hæretici tum Catholici (sed non omnes in eodem gradu) docuerunt directe vel indirecte hominem lapsum non posse citra auxilium gratiæ opus moraliter bonum efficere.

II. Novatoribus scilicet et Jansenistis (quamvis ex diversis principiis) videtur humana natura adeo per lapsum essentialiter depravata, ut ad bonum morale præstandum non tantum actuali sed et justificante gratia ac fide indigeat. — 1. Novatores nempe aiunt peccatum originale ita influere et vitiare singulas actiones hominis lapsi, tum justi tum peccatoris, ut eæ fiant peccata, et ad pœnam imputentur, justis quidem ut peccata venialia, peccatoribus autem et infidelibus ut mortalia. « Opus bonum optime factum est veniale peccatum », ait Lutherus (apud Perrone, n. 621, annot.). — 2. Jansenistæ vero, post Baium (propp. 35, 40) docent omnem hominem lapsum agi in singulis actionibus amore seu delectatione dominante, vel cœlesti (caritatis), vel terrestri (cupiditatis): et cum dicant istam caritatem non esse nisi in iis qui jam justificati fuerint et crediderint, necessario inferunt actiones omnes peccatorum et infidelium amore cupiditatis regi et ideo peccata esse. Perrone, nn. 101, 160.

III. Catholici autem aliqui non eo quidem usque progressi, minus tamen quam juxta communiorem theologorum sententiam decet, viribus naturæ attribuunt. — Scilicet 1. Augustinienses quidam (uti Norisius et Berti quos præcesserat Gregor. Arimin.) ad quodlibet opus moraliter bonum efficiendum requirunt gratiam actualem: et in hoc differunt a Baio qui exigebat habitualem. — 2. Vasquez item docet nullum opus moraliter bonum fieri posse sine gratia intellectus seu « honestæ cogitationis » : et notat se a Baio, docente « liberum arbitrium sine gratiæ Dei adjutorio nonnisi ad peccandum valere », differe, eo quod admittat liberum arbitrium ad actus in individuo indifferentes valere. — 3. Ripalda demum negat ullum opus moraliter bonum fieri de facto sine gratia, hoc tamen esse tantum consequenter ad legem Dei positivam, cum tale opus de jure fieri possit sine gratia. Cf. Mazzella, d. 2, a. 9.

18. **Propositio I**. Fides non est necessaria ad omne opus moraliter bonum, nec omnia opera infidelium sunt peccata. — Propositio non est de fide, ad doctrinam tamen spectat Catholicam (Hurter, n. 55; Perrone, n. 138), sed Murray (d. 6, n. 37, post Suarez) censet eam minus certam esse de idololatris et de atheis quam de aliis infidelibus (cf. ib. n. 12).

Prob. I. Scriptura nonnulla ethnicorum opera commendat, præmio aliquo digna exhibet, imo et consulit; atqui si totidem peccata essent, Deus remuneraturus esset peccata, Scriptura peccata celebrasset, peccata consuluisset, quod repugnat; ergo omnia infidelium opera non sunt peccata.

Major ostenditur ex Dan. 4. 24, « Peccata tua eleemosyna redime », quæ verba ad regem infidelem Nabuchodonosor dicta sunt.

Obs. Argumentum ex Exod. 1. 20, 21, « Benefecit Deus obstetricibus, et quia timuerunt Deum, ædificavit eis domos », videtur Murray (d. 6, n. 27) esse nullum. Illud ex Ezech. 29. 20, « Dedi ei [Nabuchodonosori] terram Ægypti, pro eo quod laboraverit mihi, ait Dominus Deus », quod Murray (n. 30), putat argumentum valde probabile, quamvis difficultatibus non careat, videtur Jungmann (n. 113) esse infirmum. Cercià, (p. 95) argumentum sumit ex Gen. 20, ubi narratur infidelis rex Abimelech restituendo Saram Abrahæ, non solum non peccasse, sed et meruisse ut ab ejus domo flagellum sterilitatis et mors ipsa averterentur

II. Ex Patribus (quos citat Bellarm., de grat. et lib. arb., l. 5, c. 9) dicit S. Jo. Chrys. (hom. 67 ad pop. Antioch.), « Non potest malus omnino malus esse, sed evenit, ut aliquid habeat boni ». Et S. Hieron. (in cap. 1 epist. ad Galat.), « Multi absque fide et Evangelio Christi, vel sapienter faciunt aliqua vel sancte, ut parentibus obsequantur, ut inopi manum porrigant, non opprimant vicinos, non aliena diripiant ». Nec aliter S. Augustinus (v. g. Serm. 349 de temp.), « Licitam ergo castitatem habete.... Liceat vobis humana charitate diligere conjuges, diligere filios, diligere amicos vestros, diligere cives vestros.... Sed videtis, illam charitatem esse posse et impiorum, idest paganorum, Judæorum, et hæreticorum. »

III. Qui secundum conscientiæ dictamen, dummodo non sit culpabiliter erroneum, agit, non peccat; atqui etiam infideles secundum conscientiæ dictamen agere possunt, alioquin nec

peccarent, neque eorum conscientiæ dictamen semper est culpabiliter erroneum ; ergo non omnium infidelium opera necessario sunt peccata. — Hurter, n. 56.

19. **Propositio II**. Gratia sanctificans non est necessaria ad omne opus bonum, nec omnia opera nondum justificatorum peccata sunt — De fide contra Hussitas, Wickleffitas, Lutheranos et Calvinistas, ex Conc. Trid., sess. 6, can. 7, « S. q. d., opera omnia, quæ ante justificationem fiunt, quacunque ratione facta sint vere esse peccata.. a. s. » : item contra Baium dicentem (prop. damnata 25), « Omne quod agit peccator vel servus peccati peccatum est ».

Prob. I. Ea opera nequeunt censeri mala, ad quæ Deus in Scripturis peccatores hortatur; atqui Deus peccatores gratia sanctificante adhuc destitutos ad plura hortatur opera, ut fidei, pœnitentiæ, eleemosynæ, etc. ; ergo gratia sanctificans non est necessaria ad omne opus bonum.

Minor patet ex Scriptura, v. g. ex Ezech. 18. 30, « Ait Dominus Deus : Convertimini et agite pœnitentiam ab omnibus iniquitatibus vestris » : item ex verbis Danielis ad Nabuchodonosor, « Peccata tua eleemosynis redime, et iniquitates tuas misericordiis pauperum » : ex Luc. 11. 14, « Verumtamen quod superest, date eleemosynam : et ecce omnia munda sunt vobis », quæ verba ad Pharisæos (peccatores sane) dicta sunt : necnon ex Act. 8. 22, ubi S. Petrus hortatur Simonem Magum ut peteret a Deo remissionem peccati.

II. Scripturæ passim, textibus jam citatis et aliis (v. g. Ps. 50. 19 ; Zach. 1. 3), suadent, invitant et alliciunt peccatores ad pœnitentiam spe veniæ ; atqui in systemate Novatorum hæc essent impossibilia, imo conatus peccatorum ad pœnitentiam essent nova peccata, et redderent eos Deo magis odibiles ; ergo. Cf. Perrone, n. 164.

20. **Propositio III**. Potest homo lapsus in uno vel alio actu bene moraliter operari sine auxilio gratiæ. — Gratia hic intelligi potest, vel supernaturalis quoad substantiam, et conclusio tunc, saltem quoad infideles, est communis et certa : vel de auxilio indebito sed entitative naturali, quo sensu quoad infideles est communior. Cf. Suarez, l. 1, c. 8 ; Perrone, n. 437 : et vid. prop. damnat. 37 Baii, 2 et 39 Quesnelli.

Prob. Sola ratio dicendi talem actum aliquando fieri non posse, esset, vel quia actus esset per se supra naturæ vires, vel

quia semper ob extrinseca impedimenta esset cuique homini nimis difficilis; atqui neutrum dici potest; ergo actus moraliter bonus aliquando sine auxilio gratiæ fieri potest.

Prob. Min. per partes. — 1. Actus hujusmodi non est per se supra naturæ vires. — Natura humana etiam post lapsum, in suis essentialibus integra permansit; atqui ad essentialia naturæ humanæ pertinet, actum moraliter bonum facere, hoc enim nihil aliud est quam agere secundum rationem, seu id appetere quod lumen naturale intellectus monstrat; ergo non superat per se naturæ vires.

2. Actus hujusmodi non est semper ob extrinseca impedimenta nimis difficilis: patet ex experientia, v. g. quoad levem eleemosynam, vel reverentiam erga parentes: ergo. Bellarm., l. 5, c. 9; Suarez, c. 9, n. 48.

Solvuntur Objectiones

21. Obj. 1. « Omne quod non est ex fide peccatum est » (Rom. 14. 23); atqui nulla infidelium opera sunt ex fide; ergo omnia infidelium opera sunt peccata.

Resp. *Dist. Maj.* Omne quod non est ex fide, nimirum morali, seu ex practico conscientiæ dictamine, est peccatum, *conc.*: ex fide theologica, *nego.*

Inst. 1. Si infideles opera bona facere possent, placerent Deo; atqui ex Apostolo (Hebr. 11. 6), « sine fide impossibile est placere Deo »; ergo.

Resp. *Dist. Maj.* Placerent Deo quoad moralem honestatem, *conc.*: in ordine ad salutem, *nego.* — *Contradist. Min.*

Inst. 2. Apostolus (Tit. 1. 15) dicit, « Omnia munda mundis: coinquinatis autem et infidelibus nihil est mundum »; atqui si infideles opera moraliter bona facere possent, aliquid esset eis mundum; ergo.

Resp. *Dist. Maj.* Infideli, idest judaizanti, nullus cibus mundus est ob erroneam, qua laborat, conscientiam, *conc.*: infideli proprie dicto nulla actio munda est seu honesta, *nego*. Perrone, n. 146.

Inst. 3. Verba Domini (Matth. 17. 18), « Non potest... arbor mala bonos fructus facere », sunt omnino generalia; atqui in sensu generali sumpta docent infideles et peccatores non posse ullum opus bonum efficere; ergo.

Resp. *Dist. Maj. 1.* Verba sunt omnino generalia quoad for-

mam verborum, *conc.:* quoad sensum, *nego.* Similitudo enim ab ordine physico ad ordinem moralem translata non potest per omnia urgeri : aliter enim dicendum esset pari ratione, justos non posse unquam peccare, propter verba, « Non potest arbor bona malos fructus facere ». Proinde Christus hoc loco non certum indicium, sed probabile tantum signum tradere voluit (« non dicit, quid aliquando, sed quid plerumque » : Maldonat.), et docet, non posse falsos prophetas diu se ita sanctitatis simulatione tegere, quin aliquando, qui sub ovina pelle latet, lupus appareat.

Dist. Maj. 2. Non potest arbor mala bonos fructus facere, si nullum in se contineat elementum boni, et juxta elementum malum operetur, *conc. :* secus, *nego.* Infidelis vero aut peccator est arbor mala quatenus caret fide et gratia sanctificante, sed bona est arbor inspecta integritate quam retinet suæ naturæ, et juxta hanc poterit aliquid boni agere.

Dist. Min. Si per fructus bonos intelliguntur opera meritoria vitæ æternæ, infideles et peccatores non possunt ea efficere, *conc. :* si intelligantur opera moraliter bona, *nego.*

Obj. 2. Ex Conc. Arausicano II can. 22, « Nemo habet de suo, nisi mendacium et peccatum » ; atqui qui sine auxilio gratiæ efficeret opus moraliter bonum, haberet de suo aliquid præter peccatum et mendacium ; ergo.

Resp. *Dist. Maj.* In ordine supernaturali, *conc. :* in ordine moralis honestatis, et in iis quæ faciliora sunt, *nego.* Concilii enim scopus fuit damnare Semipelagianos, qui a propriis viribus fidei initium repetebant.

Obj. 3. Dicit S. Aug. (de spir. et litt., c. 3), « Neque liberum arbitrium quidquam nisi ad peccandum valet, si lateat veritatis via » : item (Ib. c. 14), « Non est fructus bonus, qui de charitatis radice non surgit » ; atqui hæc dicta et alia similia (præsertim in opere contra Julianum) manifeste supponunt omnia infidelium opera esse peccata ; ergo.

Resp. — I. Difficultas hæc est hermeneutica, ut scilicet dicta quædam obscura cum aliis S. Augustini dictis et principiis, et cum Catholica, quam professus est, doctrina concilientur. Cf. Perrone, n. 153.

II. Multiplici sensu dicere potuit S. Aug., omnia infidelium opera esse peccata. — 1. Eo sensu quod sint *materialia.* Omnis enim actio discrepans a norma debita, cujus obligatio ignora-

tur, dici potest peccatum materiale. Norma autem debita præsentis dispensationis est, ut opera omnia ad finem supernaturalem dirigantur per fidem. Proinde qui fidem non habent, istam normam ignorant et ab ea discrepant etiam in actionibus moraliter honestis. Hic sensus consonus est pluribus S. Doctoris locis quæ citat Hurter, n. 58. — 2. Dici possunt opera infidelium etiam *formalia* peccata, non quidem semper et necessario, sed *plerumque* propter finem scilicet imperfectum operantis. Ita sese diserte explicat S. Aug. (de spir. et litt., cc. 27, 28: apud Perrone, n. 141, annot.). — 3. Peccata etiam *formalia* sunt opera infidelium omnia *sensu reduplicativo*, ea scilicet opera quæ operantur infideles quatenus sunt infideles, seu ex spiritu infidelitatis. — 4. Locorum ex opere contra Julianum explicationem hujusmodi proponit Perrone (nn. 151, sqq.) : Julianus ex principio pelagiano unum tantum ordinem eumque naturalem agnoscebat, et dicebat omnem hominem posse per opera moraliter honesta naturalia mereri vitam æternam. Inferebat deinde S. Augustinus contra Julianum (per « reductionem ad absurdum »), omne opus etiam infidelium moraliter honestum esse debere ex Juliani hypothesi meritorium et salutare, reliqua autem opera esse proprio nomine peccata, nullaque dari opera mere sterilia. — Hinc concludit Perrone (n. 153), « alium prorsus sensum fuisse S. Augustino disputanti adversus Julianum, quum adhibuit voces *peccati* et *operis naturaliter honesti*, ab eo, quo easdem voces usurpat in aliis libris suis ». Videlicet, in libris contra Julianum « nullos admittit actus bonos morales in infidelibus; sed, cum eos vocat actus morales, loquitur in sensu Juliani, et designat reipsa actus supernaturales ».

Inst. Ex S. Augustino virtutes infidelium sunt falsæ (ita v. g. « de nupt. et concup. », c. 3, « Vera pudicitia dicenda non est, nisi quæ veræ fidei mancipatur ») ; ergo.

Resp. *Dist. Anteced.* Ex S. Augustino, virtutes infidelium sunt falsæ, idest non conducentes ad vitam æternam, utpote naturales, *conc.:* non sunt veræ virtutes in ordine naturali, *subd.:* ut plurimum propter pravum finem operantis, *conc. :* semper, *nego*. Vid. Mazzella, nn. 450, sqq., qui plures alias difficultates ex S. Augustino solvit.

Obj. 4. Omnes, ac proinde etiam infideles, juxta generale præceptum (« Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo », « Sive manducatis... ») tenentur cunctas actiones suas referre in

Deum ut bonæ esse possint ; atqui infideles, præsertim qui Deum non noverunt, neque ex caritate neque propter Deum tanquam finem ultimum agunt ; ergo.

Resp. *Dist. Maj.* Tenentur actu infideles omnes actiones suas referre in Deum tanquam in auctorem gratiæ, *nego ;* tanquam in auctorem naturæ, *subd. :* sive explicite sive implicite, *conc. ;* explicite ac semper, *nego.* Imo plures negant esse præceptum positivum hujusmodi etiam pro fidelibus. Vid. Perrone, n. 155, et annot.

Contradist. Min. Non agunt infideles propter Deum explicite, *conc. :* implicite, *nego :* si enim actio sit bona ex officio et fine proximo (ut ait Perrone, n. 123) hoc ipso subordinatur amori Dei naturali. Cf. Hurter, n. 67.

Art. 2. — QUID HOMO LAPSUS CITRA GRATIAM EFFICERE NEQUEAT

22. Vindicata, præsertim contra Novatores et Jansenistas, potestate homini lapso relicta, qua solis naturæ viribus sine gratia aut actuali aut habituali et sine fide valeat quædam legis naturalis opera ex objecto et fine honesta aliquando præstare : jam contra Pelagianos ejusdem potestatis limites describendi sunt, et videndum est, utrum homo lapsus possit citra gratiam totam legem naturalem servare. — Pelagiani cohærenter cum suis principiis de integra humana natura etiam post Adæ peccatum, docuerunt hominem in præsenti statu posse sine gratia totam legem naturalem servare et omne peccatum vitare. Dixerunt videlicet (teste S. Augustino, « contra duas epist. Pelag. » l. 4, c. 11), « justos in hac vita vel esse vel fuisse qui sine ullo peccato vixerint, in tantum ut vita futura, quæ in præmio speranda est, provectior et perfectior esse non possit ». Imo nedum *impeccantiam* dicebant esse in potestate hominis naturali, si vellet, sed etiam *apathiam* seu immunitatem a concupiscentia. Contra hos errores tenent Catholici, 1. hominem lapsum non posse sine gratiæ auxilio totam legem servare, ita ut vitetur peccatum mortale, 2. nec posse sine speciali privilegio peccata omnia venialia vitare : quæ duo capita distincte explicanda et statuenda sunt.

§ 1. *De necessitate gratiæ ad totam legem naturalem servandam.*

23. **Prænotanda.** — I. Servari possunt leges et præcepta vel *quoad substantiam* vel *quoad modum.* « Quoad substantiam »,

ait Bigeon (qu. 4, a. 1), « servatur præceptum affirmativum quando exercetur actus præceptus : negativum quando non exercetur actus prohibitus. Quoad modum vero utrumque servatur, quando in ejus observatione intervenit aliquis actus de condigno vel de congruo gratiæ et gloriæ meritorius, aut ad gratiam per se disponens. »

II. Ex jam probatis, certum est, nullum præceptum legis naturalis quoad modum impleri posse sine gratia supernaturali. Certum pariter est, aliqua legis præcepta quoad substantiam operis observari posse sine gratia. Quæstio igitur est, an homo totam legem naturalem quoad substantiam operis sine gratia possit implere. Inquiritur autem (ut notat Sardagna n. 313), de lege *pure naturali*, in quantum nimirum obligat ad actus naturales tantum : nam lex naturalis obligare potest ad actus etiam supernaturales, v. g. fidei, spei ac caritatis theologicæ, qui certo fieri non possunt sine gratia. — Totius legis pure naturalis observantiam quoad substantiam impossibilem esse sine gratia aliqua (saltem medicinali et entitative naturali), docent communiter theologi catholici, paucis aliquibus antiquioribus dissidentibus (vid. Mazzella, n. 374), et hæc sententia dicitur a Suarez (l. 1, c. 26, n. 12) adeo certa, ut contraria jam non solum temeraria sit, sed etiam errori proxima : juxta Perrone (n. 43) « spectat ad fidem catholicam ».

III. Observantiam totius legis naturalis homini lapso *physice impossibilem* esse citra gratiam, docent aliqui theologi : sed communior sententia denegat homini gratia privato potentiam tantum *moralem*, idque non quoad singula mandata distributive sumpta (nisi forsan gravis interveniat tentatio), sed quoad omnia collective sumpta (cf. Gercià, p. 54). Auctores qui physicam quique moralem tantum impotentiam asserunt, enumerat Murray (d. 4, nn. 17, sqq.), sed res videtur obscura. Argumenta quæ probant hominem gaudere naturaliter potestate *physica* legem naturalem servandi, tradit Palmieri, thes. 20. — Ut intelligantur theologorum sententiæ, notandum est eum laborare *impotentia physica*, qui caret vel principio vel virtute vel conditione physice prærequisita ad agendum : ita v. g. laborat homo quivis physicâ impotentiâ per aërem volandi, homo gratia privatus laborat impotentia physica actus supernaturalis eliciendi, homo ligatus laborat physica impotentia ambulandi. *Impotentiâ* autem *morali* laborat ille, qui ob impedimentum extrinsecum

præpeditur ne physicam potentiam quam habet reducat ad actum (vid. Cercià, pp. 43, sqq.). Rem illustrat Suarez (l. c., c. 24, n. 32) ex potentia physica quæ manui inest circulum perfectum delineandi, quæ tamen potentia ex multis impedimentis nunquam ad actum, scilicet ad perfectam circuli delineationem, perventurus sit. « Quandoque vero », ait Perrone, n. 45, annot., « eo pervenit talis moralis impotentia aut difficultas, ut physicæ seu absolutæ æquivaleat ; cujusmodi ex. gr. esset homini sanæ mentis nudum per vias incedere, se ex alta turri in terram dejicere, etc. » Plurimi auctores (v. g. Perrone mox citatus ; Franzelin, « de Habitud. Fidei et Rat. », pp. 617, 618 ; Jungmann, n. 132, ex eodem Franzelin ; Mazzella, « de Revel. », nn. 122, sqq. ; Hurter, n. 48) per difficultates extrinsecas intelligunt impedimenta ordinis moralis, seu ea quæ intellectum et voluntatem respiciunt, actionemque difficillimam reddunt. Dicit autem Palmieri (p. 89), usu inductum esse « ut dicatur impossibile moraliter id quod nimis difficilis est ita ut nunquam aut fere nunquam contingat, sive ex moribus hominum sive ex aliis adjunctis id pendeat ». His positis, quod rem præsentem attinet *potentia physica* (seu, ut quidam loquuntur, antecedens aut in sensu diviso) *legis servandi*, est ea (ait Murray n. 14) quæ respicit ex una parte legem ipsam cum difficultate sua intrinseca, ex altera parte vires nostras naturales, quibus sola difficultas ista intrinseca superari potest : præscindit vero a difficultatibus extrinsecis, ortis v. g. ex statu peccati, aversione a bono, tentatione dæmonum. *Moralis* est *potentia*, cum hæ circumstantiæ considerantur.

24. **Propositio.** Homo lapsus non potest potentia morali totam legem naturalem servare sine gratia.

Prob. I. Ex Rom. 7. 23, sqq., « Video autem aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ, et captivantem me in lege peccati, quæ est in membris meis. Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus ? Gratia Dei per Jesum Christum Dominum nostrum ». — His verbis docet Apostolus, veterem hominem lapsum, citra gratiam, propter concupiscentiæ rebellionem (legem quæ est in membris) summa et miseranda difficultate faciendi bonum quod ratio seu lex naturalis (lex mentis) dictat peccatumque contrarium vitandi laborare ; atqui difficultas illa molesta quæ ex concupiscentia oritur, opus bonum respicit non quatenus est *salutare* (supernatu-

ralitas enim operis non percipitur naturaliter) sed quatenus est *moraliter bonum* et honestum; ergo homo lapsus citra gratiam non potest potentia morali legem naturalem servare. Cf. Hurter, n. 49. — *Obs.* Etsi versus 25 secundum lectiones magis receptas (Ευχαριστω τῷ Θεῷ ; « gratias ago Deo »; vel χαρις τῷ Θεῷ ; Deo gratias) non *directe* asserat liberationem a concupiscentiæ captivitate a sola Dei gratia sperandam esse (qui est sensus Vulgatæ, « gratia Dei per Jesum Christum »): tamen aperte significat causam gratiarum actionis, in eo qui liberatur, per Jesum Christum ac proinde per ejus meritum et gratiam haberi. Cf. Beelen in loc.

II. In eadem ad Rom. epistola sæpe docet Apostolus legem scriptam Judæorum esse præ lege evangelica legem mortis et peccati; atqui hoc minime verum esset, si homines per proprias vires totam legem naturalem observare potuissent; ergo homines per proprias vires totam legem naturalem observare non possunt.

Major patet ex multis epistolæ locis, v. g. 4. 15, « Lex enim iram operatur. Ubi enim non est lex, nec prævaricatio »; 5. 20; « Nunc autem soluti sumus a lege mortis in qua detinebamur ». Patet etiam ex Apostoli scopo, qui fuit convincere neophytos Judæos non ex lege mosaica ab ipsis et patribus fideliter servata sibi justificationem meritos fuisse, sed prorsus ex Dei gratuito dono eam accepisse, proinde nec ipsis licere seipsos super gentiles conversos extollere.

Prob. Min. Apostolus dicit legem mosaicam non quidem in se objective malam, nec veram causam peccati respectu hominum esse, quippe quæ a Deo est, peccati vero *occasionem* esse, eo scilicet quod — juxta effatum, « Tendimus in vetitum semper, cupimusque negata » — irritat concupiscentiam (« Quid ergo dicemus? Lex peccatum est? Absit. Sed peccatum non cognovi nisi per legem: nam concupiscentiam nesciebam, nisi lex diceret: Non concupisces »: 7.7); atqui si homo per proprias vires totam legem naturalem potentia morali servare potuisset, lex scripta quantumvis concupiscentiam irritaret, non esset ei lex peccati et mortis aut occasio peccati: potentia enim, juxta dicta, vocatur *moralis* relate ad concupiscentiam et impedimenta moralia quælibet: proinde lex mosaica dicta fuit lex peccati, quia irritabat concupiscentiam hominum, quibus potentia moralis deerat totam legem naturalem propria virtute servandi, nec

ullas vires novas eis præbebat. Ergo. — Cercià, Prolog. V, pp. 240, sqq. : Bellarm., l. 5, c. 5.

III. Ex Sap. 8. 21, « Ut scivi quoniam aliter non possem esse continens, nisi Deus det; et hoc ipsum erat sapientiæ, scire cujus esset hoc donum ; adii Dominum, et deprecatus sum illum ». — Inter præcepta legis naturalis est mandatum continentiæ; atqui ex verbis citatis, continentia est donum Dei, et ab ipso per orationem habenda est ; ergo ad totam legem naturalem servandam non sufficiunt vires naturæ. Cf. Bellarm., l. c.

IV. Ex Patribus, doctrinam nostram sæpissime asserit S. Augustinus contra Pelagianos, de quibus dicit (« de hæresibus », 88), « Hi Dei gratiæ tantum inimici sunt, ut sine hac posse hominem credant facere omnia divina mandata » ; item (« serm. de Temp. » 148), « hæc decem præcepta nemo implet viribus suis, nisi adjutus gratia Dei ». — Pariter Conc. Carthag. II. (in epist. synod. ad Innoc. I) testatur idcirco damnatos fuisse Pelagianos, « quod assererent in eo gratiam Dei deputandam, quod talem hominis instituit creavitque naturam, quæ per propriam voluntatem legem Dei posset implere, sive naturaliter in corde conscriptam, sive in litteris datam ».

V. Rationem theologicam desumit Cercià (p. 63) ab experientia. Nam si vel posita gratia sanctificante et actuali, ac tot aliis subsidiis christianæ religionis, tam pauci sunt qui se gravis culpæ expertes tota vita custodiant ; quid fiet in homine necesse est quem supponamus omnibus auxiliis ejusmodi destitutum?

Solvuntur Objectiones

25. Obj. 1. Ex Apostolo (Rom. 2. 14), « Gentes quæ legem non habent, naturaliter ea quæ legis sunt faciunt » ; atqui naturaliter facere ea quæ legis sunt est totam legem naturalem sine gratia servare; ergo.

Resp. *Nego Min.* Etenim 1. verba « quæ legis sunt » non significant universam legem, et 2. vox « naturaliter » non significat « naturæ viribus » sed « absque lege scripta », juxta Tolet., Piconio, Beelen, Rosenmüller, etc.

Inst. S. Jo. Chrys. (in hunc Apostoli textum) dicit gentiles admiratione dignos esse quod « omnia quæ legis erant, præstiterint » ; ergo.

Resp. *Ad Anteced.* Dici possunt gentes infideles totam legem servasse vel 1. secundum justitiam legalem externam seu coram

hominibus tantum (vid. Perrone, nn. 57, 58); vel 2. implendo omnia quæ ad unam aliquam legem pertinent, ita ut in ea lege servanda nihil peccaverint, quin tamen servarent omnes leges, præsertim longo tempore (Bellarm. l. 5, c. 6); vel 3. distributive, ita ut in tota gentilium collectione variæ leges naturæ observatæ fuerint, non quidem omnes a singulis, sed a singulis aliquæ (Tournely, edit. paris. 1725, t. 2, p. 202: quem sequuntur Charmes et Sardagna). — 4. Billuart autem (d. 3, a. 5) censet S. Chrysost., cujus contextum citat, de solis gentilibus fidelibus, ac nominatim de Melchisedech, Job, Ninivitis, Cornelio, loqui: in qua explicatione nulla est difficultas.

Obj. 2. De lege divina dicitur Deut. 30. 11, « Mandatum hoc quod ego præcipio tibi hodie, non est super te neque procul positum » ; atqui lex divina esset supra hominem, si non posset eam naturaliter observare ; ergo tota lex, saltem quatenus est naturalis, servari potest absque gratia.

Resp. *Dist. Maj.* « Non est supra te », idest non est difficilis cognitu (vel ut dicitur in contextu, « nec in cœlo situm ut possis dicere : Quis nostrum valet ad cœlum ascendere ut deferat illud ad nos... Sed juxta te est sermo valde... »), *conc.* : non est difficilis quoad executionem, *nego* : vel *subd.* : ope gratiæ, *conc.* : solis naturæ viribus, *nego*.

Inst. Scriptura docet totius legis moralis observationem ab hominis voluntate pendere (ita Gen. 4. 7, « sub te erit appetitus ejus [peccati] et tu dominaberis illius », Eccli. 15. 16, « si volueris mandata servare, conservabunt te ») ; atqui non requiritur gratia ad efficiendum id quod ex nostra pendet voluntate ; ergo.

Resp. *Dist. Maj.* Observatio legis pendet ex hominis voluntate, ope gratiæ, *conc.* : citra gratiam, *nego*.

Obj. 3. Dicitur de Cyro (Is. 44. 28), « omnem voluntatem meam complebis » ; atqui qui omnem voluntatem Dei complet, totam legem custodit ; ergo.

Resp. *Dist. Maj.* Dicitur Cyrus implere omnem voluntatem et consilium Dei de liberando populo a captivitate et de templo reædificando, *conc.* : de lege naturali implenda, *nego*. Cyrus enim, quamvis Jehova veneraret, coluit simul idola, unde dixit Deus ad eum (Is. 45. 4), « non cognovisti me ».

Obj. 4. Quod est necessarium non est liberum ; atqui ex doctrina nostra necesse est ut homo sine gratia contra legem natu-

ralem aliquando peccet ; ergo istud peccatum non esset liberum, seu non esset peccatum.

Resp. 1. *Dist. Maj.* Quod est necessarium necessitate physica, non est liberum, *conc.* : quod est necessarium necessitate morali, *subd.* : si necessitas hæc ipsum actum determinatum afficiat, *trans.* : si non ipsum determinate afficiat, sed solum aliquem actum indeterminate, *nego.* — *Contradist. Min.*, juxta dicta. Cf. Palmieri, p. 241.

Resp. 2. *Dist. Maj.* Quod est necessarium absolute et in quacumque hypothesi non est liberum, *conc.* : quod est necessarium tantum conditionate, non est liberum, *subd.* : si conditionis positio nullo modo ex homine pendet, *conc.* : si ex homine pendet saltem remote, *nego.* — *Contradist. Min.* — Murray (d. 4, n. 26), post Antoine, Struggl, Gonet et alios, putat hanc responsionem meliorem esse saltem de fidelibus, qui semper possunt orando gratiam proxime sufficientem ad præcepti impletionem acquirere.

Inst. Homo lapsus sine gratia habet in singulis momentis potentiam moralem ad omnia præcepta legis naturalis distributive sumpta ; atqui qui habet potentiam moralem ad singula habet etiam potentiam moralem ad omnia collective sumpta ; ergo.

Resp. *Dist. Maj.* Habet potentiam ad faciliora, *conc.* : ad difficiliora, *trans.* : aliqui negant.

Nego. Min. Ex ipsa enim collectione oritur difficultas, seu moralis impossibilitas : non quod facultas amittatur, sed quod ob hominis infirmitatem naturalem, minus probabile evadat debitum legis exercitium. Etenim, ut ait Bellarm. (l. 5, c. 6), « occurrunt aliquando plura simul... Præterea... cum in opere laboratur, vires paulatim deficiunt, et facilius est brevi tempore, quam longo in opere perdurare. Itaque sicut non recte colliges, si dicas, potest homo ægrotus ambulare suis viribus mille passus, igitur poterit etiam duo millia ; sic etiam non recte ratiocinantur, qui dicunt, potest homo in statu naturæ corruptæ, in quo requiritur perpetua vigilantia et præmeditatio ad bene agendum, parvo tempore observare omnia mandata, poterit igitur et longo tempore. »

Obj. 5. Lex naturæ intra limites naturæ ipso nomine continetur ; atqui non esset intra limites naturæ, si ad ejus impletionem homo potentiam moralem non haberet ; ergo.

Resp. *Dist. Maj.* Eo sensu quod nihil continet, quod lumen rationis naturalis non dictet, *conc.:* (ita tamen ut, citra revelationem divinam, juxta definitionem Conc. Vat., et probata in tract. de Relig. revelata, ab omnibus expedite, firma certitudine et nullo admixto errore, cognosci non possit); eo sensu quod nihil continet nisi quod naturæ viribus impleri possit, *subd.:* si præcepta seorsum et ad breve tempus etc. spectentur, *conc.:* vel *trans.:* si collective, *nego*, saltem de potentia morali in præsenti statu.

Inst. Status præsens humani generis non differt quoad naturalia a statu naturæ puræ; atqui in statu isto certe servari potuisset tota lex naturalis naturæ viribus citra gratiam; ergo et in præsenti.

Resp. *Dist. Min.* Servari potuisset semper tota lex naturalis citra auxilium supernaturale, *conc.:* citra auxilium naturale (naturæ scilicet debitum, etsi relate ad singulos naturæ individuos gratuitum), *nego*. In statu ergo naturæ puræ fuissent, ut in præsenti, aliquo saltem gradu, difficultates et tentationes, et indiguisset homo auxilio aliquo quod quidem debitum fuisset naturæ toti nec ad finem supernaturalem conducens, sed tamen respectu individuorum indebitum et ideo per orationem impetrandum. Cf. Franzelin, de Habitud. Fidei et Rat., pp. 620, sqq.; Murray, d. 2, nn. 92, sqq.

§ 2. *De Peccatis Venialibus vitandis.*

26. **Prænotanda**. — I. « Posse hominem esse sine peccato, si vellet » consueta fuit formula apud Pelagianos, testibus S. Hieronymo (epist. ad Ctesiph,) et S. Augustino (contra duas epist. Pelag. l. 4, c. 11): ac, præter errores de peccato originali et de necessitate gratiæ, id in Pelagianis exhorrebant omnes Christiani quod contenderint (ut ait S. Aug., l. c., c. 10), « esse in hac vita vel fuisse justos nullum habentes omnino peccatum ». Contra hanc proinde impeccantiam Pelagianam docuerunt Patres, nullum hominem in hac vita, excepto aliquo speciali privilegio, omnibus concupiscentiæ motibus et tentationibus ita resistere ut nunquam vel venialiter peccet: quam doctrinam definivit Conc. Carthag. III (Milevit. II) cann. 6, 7, 8 (Denzinger, nn. 70, sqq.). Cf. Palmieri, pp. 214, sqq.

II. Hanc doctrinam iteravit Concilium Tridentinum definiendo sess. 6, can. 23 (cf. capp. 11, 12), « Si quis hominem semel jus-

tificatum dixerit... posse in tota vita peccata omnia etiam venialia, vitare, nisi ex speciali Dei privilegio, quemadmodum de beata Virgine tenet Ecclesia: anathema sit ». — Ut innotescat sensus hujus canonis (qui, ut notat Mazzella, n. 344, omnes homines speciali privilegio carentes respicit, justos quidem primario et nominatim, reliquos autem a fortiori) proponit Cercià (p. 198) quinque quæstiunculas, 1. quid hoc loco veniat nomine peccatorum venialium; 2. cur dictum sit « peccata omnia venialia »; 3. quod tempus importet ea particula « tota vita »; 4. quanam impotentiâ citra speciale privilegium homo laborare dicendus sit, physicâne an morali; 5. quid sit illud speciale privilegium. — Ad singula breviter respondendum est. 1. Concilium loquitur indiscriminatim de venialibus deliberatis ac semideliberatis nec adest obligatio ex canone citato fide tenendi, hominem non posse citra privilegium vitare omnia peccata venialia *deliberata;* ac revera creduntur plures Sancti per auxilia ordinaria gratiæ omnia peccata deliberata per longum tempus vitasse (idque asserit Lancisius de Bellarmino ac, ab ingressu Societatis, de S. Joanne Berchmans) : cf. Murray, d. 5, n. 12. — 2. Versatur definitio circa « peccata *omnia* venialia », idest *collective* sumpta : potest enim justus ope ordinariæ gratiæ vitare singula *distributive* sumpta. — 3. « Tota vita » intelligenda est (ait Palmieri, p. 229) « de toto tempore quod *post primam justificationem* decurrit » usque ad mortem : quique contenderit, non quidem totam vitam sed *longum tempus* posse citra peccatum transigi, non foret hæreticus sed contradiceret sensui Concilii, quod per « totam vitam » voluit *longum tempus* significare (Id., p. 230). — 4. « Non posse » de *impotentia morali* tantum intelligendum est, non de physica : est tamen impotentia simplex et antecedens, ita ut *nunquam* contingat « quod aliquis justus sine privilegio speciali evitet omnia peccata », alioquin definitio Concilii esset simpliciter falsa (Id., p. 237). Oritur hæc impotentia (ut notat Murray, n. 14) *a*) radicaliter ex fomite peccati, *b*) ex defectu claræ intelligentiæ, *c*) ex infirmitate voluntatis, *d*) ex ejusdem inconstantia, *e*) ex tentatione dæmonum; sed, ex dictis, non afficit aliquem *determinatum* actum (cf. Mazzella, n. 347). — 5. Hoc « speciale privilegium » est donum aliquod gratiæ quod distinguitur tum a gratia habituali tum ab auxiliis gratiæ ordinariis, quodque efficit ut privilegio donatus, *contra* communem legem, ab omni quocumque peccato eximatur. In eo consistit,

ait Cercià (p. 202), « ut restituatur homini naturæ integritas sive *ab intrinseco*, restituta homini subjectione appetitus et hujusmodi aliis [per *exstinctionem* scilicet *fomitis*]; sive saltem *ab extrinseco*, coercitis adversis motibus, vel statim præoccupatis ». Cf. Palmieri, p. 241. — Manet ergo sensus verus canonis, (ait Murray, n. 14) nempe : « Homo justus, sine speciali privilegio non potest pro longo tempore vivere, quin per illud tempus in aliquod vel aliqua peccata venialia, aut perfecte aut imperfecte deliberata inciderit ».

III. Hactenus de possibilitate peccati omnis etiam venialis vitandi : si autem de *facto* inquiritur, censet Palmieri (p. 235), certo contineri in revelationis deposito, justos *generatim* peccata omnia etiam venialia nec per totam vitam nec per longum vitæ spatium vitare ; imo dicit hanc doctrinam esse de fide definitam non quidem directe in Concilio Tridentino, quod de sola potestate agit, sed in Concilio Carthaginiensi cujus canones ab Apostolica Sede confirmati auctoritatem infallibilem habent. Porro præter Beatam Virginem (quam, ut notat Tridentinum, universalis Ecclesia tenet ab omni peccato immunem), negant jam theologi universim ullum merum hominem accepisse privilegium vitandi omnia peccata venialia. Cum enim agatur de privilegio, quod per se est contra legem generalem, et exceptionem importat ab universalibus Scripturæ et Traditionis locutionibus: nihil absque Scripturæ ipsius, Ecclesiæ ac Patrum auctoritate admitti potest, quæ fere nulla est circa reliquos omnes extra Virginem, ut ait Suarez (l. 9, c. 8, n. 24). Aliqui quidem excipiunt etiam Jeremiam Prophetam et S. Joannem Baptistam, argumentis tamen infirmis juxta Murray (n. 23). Gerson et Segneri (apud Thompson, « Life and Glories of St. Joseph », c. 8) tribuunt S. Josepho immunitatem a concupiscentia et proinde a peccato veniali saltem in materia castitatis, id quod Mazzella (n. 352, annot., post Suarez) probabilissimum censet propter decentiam Virginis et alias congruentias.

27. **Propositio**. Non potest homo justificatus in tota vita peccata omnia etiam venialia vitare, nisi ex speciali privilegio.

Prob. I. Ex S. Scriptura omnes justi, ordinariis gratiæ auxiliis adjuti, sæpe in aliqua peccata labuntur ; atqui hoc intelligi nequit de peccatis mortalibus, in quæ justi non sæpe labuntur ; ergo secundum legem communem et citra speciale gratiæ donum nemo vivit immunis a peccato veniali.

Major ostenditur ex Eccles. 7. 21, « Non est enim homo justus in terra qui faciat bonum et non peccet » ; ex Jac. 3. 2, « In multis enim offendimus omnes » ; ex 1 Jo. 1. 8, « Si dixerimus quoniam peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, et veritas in nobis non est ». — *Obs.* Locum Prov. 24. 16, « Septies cadet justus et resurget », plures Patres inter quos S. Augustinus, ac propter rationes grammaticas, multi interpretes, non de lapsu frequenti justi in *peccatum* aliquod sed in *calamitates temporales* agere putant. Cf. Cercià, p. 203.

II. S. Augustinus (de Nat. et Grat., c. 36) ait, « Excepta sancta Virgine Maria, de qua propter honorem Domini, nullam prorsus, cum de peccatis agitur, haberi volo quæstionem..... hac ergo Virgine excepta, si omnes illos sanctos et sanctas, cum hic viverent, congregare possemus et interrogare utrum essent sine peccato, quid fuisse responsuros putamus?... Nonne una voce clamassent : Si dixerimus quia peccatum non habemus, nos ipsos decipimus et veritas in nobis non est? » — S. Hieronymus (contr. Pelag., l. 2, n. 30) dicit, « Quamdiu ille finis adveniat, et corruptivum hoc atque mortale incorruptione et immortalitate mutetur, necesse est nos subjacere peccato, non naturæ et conditionis, ut tu calumniaris, vitio ; sed fragilitate et mutatione voluntatis humanæ, quæ per momenta variatur, quia Deus solus est immutabilis ». Sæpe confirmant Concilia et Patres doctrinam nostram ex Oratione Dominica in qua omnes Christiani quotidie dicunt, « dimitte nobis debita nostra »; item ex ignorantia et concupiscentia quibus laborat natura lapsa. Cf. Palmieri, p. 218.

III. Rationem theologicam tradit S. Thomas (1. 2, qu. 109, a. 8), « Non potest homo abstinere ab omni peccato veniali, propter corruptionem inferioris appetitus sensualitatis : cujus motus singulos quidem ratio reprimere potest, et ex hoc habent rationem peccati et voluntarii ; non autem omnes ; quia dum uni resistere nititur, fortassis alius insurgit ; et etiam quia ratio non semper potest esse pervigil ad hujusmodi motus vitandos ».

Solvuntur Objectiones

28. Obj. 1. Hortatur Christus discipulos (Matth. 5. 48), « Estote ergo vos perfecti, sicut et Pater vester cœlestis perfectus est », et Psalmista ait de justis aliquibus (Ps. 118. 1), « Beati immaculati in via » ; atqui non essent homines perfecti

sicut Deus, nec immaculati, nisi immunes essent a peccato etiam veniali ; ergo.

Resp. *Dist. Maj.* 1. Hortatur Christus discipulos ut ad perfectam Dei imitationem absolute et actu attingant, *nego :* ut eum pro viribus imitari conentur, *conc. :* vel *subd. :* in speciali virtute misericordiæ, *conc. :* in omni perfectione, *nego.* — 2. Dicuntur aliqui immaculati a peccato omni plene deliberato, *conc. :* a peccato omni etiam imperfecte deliberato, *nego.*

Inst. Dicitur 1. Jo. 3. 9, « Omnis qui natus est ex Deo [i. e. omnis justus], peccatum non facit, quoniam semen ipsius in eo manet, et non potest peccare, quoniam ex Deo natus est » ; atqui hæc verba falsa essent, si justus peccata omnia etiam venialia vitare non potuisset ; ergo.

Resp. *Dist. Maj.* Justus quatenus gratiam adoptionis habet et caritatem ejusque ductum sequitur, non peccat nec peccare potest, *conc. :* non potest deliberate aut indeliberate agere secundum pravas naturæ dispositiones, *nego.* — Ipse Apostolus jam scripserat (2. 1), « Si dixerimus quoniam peccatum non habemus, ipsi nos seducimus et veritas in nobis non est ». Cf. Palmieri, p. 234.

Obj. 2. Qui singula in aliqua serie efficere potest distributive, ille cuncta collective efficere potest ; atqui posita serie tentationum ad peccata venialia (v. g. per totam hebdomadam), singulas distributive sumptas vincere possum ; ergo et totam seriem collective.

Resp. *Dist. Maj.* Qui singula in aliqua serie efficere potest, ille cuncta collective, efficere potest, si eadem est potentia ad cuncta collective, quæ est ad singula eorum, *conc. :* secus, *nego.* Quamvis enim possit quis v. g. quâlibet totius mensis horâ somnum excutere et vigilare, id præstare nequit per integrum mensem. Vid. verba S. Hieron. apud Perrone, n. 188 et not.

Obj. 3. Quod necessarium est non est liberum ; atqui ex nostra doctrina necessarium est, hominem auxiliis tantum ordinariis gratiæ adjutum aliquando in peccatum veniale labi ; ergo istud peccatum non est liberum, seu non est peccatum omnino.

Resp. *Dist. Maj.* Quod necessarium est necessitate physica, non est liberum, *conc. :* quod necessarium est necessitate morali, *subd. :* si necessitas afficiat actum aliquem determinatum, *transeat :* si actum nullum determinatum, *nego.*

Contradist. Min. Necesse est ut aliquando in peccatum veniale

aliquod indeterminatum labatur, *conc.:* ut in particulare aliquod peccatum labatur, *nego.*

Inst. 1. Tentatio (v. g. B.) cui homo cedit, vincenda erat quatenus erat in serie ; atqui eatenus præcise invincibilis erat quatenus erat in serie ; ergo homo isti tentationi cedendo non libere egit, seu non peccavit.

Resp. *Dist. Min.* Eatenus invincibilis erat quatenus erat alicubi in serie, eo quod tota tentationum series vinci non potuit, *conc.:* quatenus erat hæc præcise tentatio B., *nego.*

Inst. 2. Si non possit homo tempus absolute longum sine peccato transigere, ille qui a justificatione usque ad temporis illius absolute longi momentum penultimum sine peccato vixisset, peccatum in sequenti momento nullatenus vitare potest ; atqui impotentia hujusmodi quæ momentum determinatum afficit, libertatem et ipsam potentiam peccandi destruit ; ergo absurda est doctrina nostra.

Resp. *Dist. Maj.* Nisi habeat privilegium, *conc. :* si privilegium habeat, *nego.* Privilegium autem in casu extraordinario qui supponitur, omnino suspicandum esset : cum nec eximie sancti peccata omnia etiam semi-deliberata per menses et annos integros vitare videantur.

Dist. Min. Si ista impotentia physica esset, *conc.:* si moralis tantum, *negari potest.* Brevi ergo, vel dicendus esset actus ille de quo agitur, peccaminosus vel non : si prius, adfuisset deliberatio sufficiens ad culpam ; si alterum, agnoscendum esset privilegium.

Obj. 4. Homo justus tentationem A. superando incrementum gratiæ recipit, item ex victoria tentationis B. novum aliud gratiæ incrementum, et sic porro ; atqui his incrementis majorem semper fortitudinem ad tentationes successivas superandas acquirit ; ergo potest totam seriem et omnes series vincere.

Resp. *Dist. Maj.* Homo justus recipit incrementum gratiæ habitualis et novum meritum, *conc. :* recipit incrementum gratiæ actualis, *subd. :* actu semper, *nego ;* acquirit jus conditionatum (dummodo scilicet oret debite) ad novum auxilium, *iterum subd. :* sufficiens ad peccata omnia plene deliberata vitanda, *conc. :* ad naturæ pravitatem et infirmitatem omnino sanandam, *nego.*

Contradist. Min. Acquirit, si debite petat, novam fortitudinem ad peccata plene deliberata vitanda, *conc. :* ad vitanda peccata omnia venialia, etiam semi-deliberata, *nego.*

Obj. 5. Ex nostra doctrina, propositum peccata omnia venialia vitandi absurdum et impium esset; atqui proposita et vota hujusmodi emiserunt Sancti; ergo.

Resp. *Dist. Maj.* Absurdum esset propositum peccata deliberata omnia vitandi, *nego:* absurdum esset propositum peccata etiam indeliberata vitandi, *subd.:* propositum effective efficax et ad longum tempus, *conc.:* affective efficax et ad breve tempus, *nego*.

Art. 3. — PRÆCEDENTIUM COROLLARIA

29. Jam probatum est, hominem sine gratia, 1. nonnulla opera moraliter honesta præstare posse, 2. toti vero legi naturali adimplendæ imparem esse. Ex his propositionibus tanquam corollarium fluit, hominem sine gratia posse Deum amore aliquo naturali diligere, item aliquas tentationes vincere : ex alia vero parte, eum non posse morali potentia Deum amore illo qui actualem mandatorum observationem includit, diligere, nec tentationes omnes superare. Quas tamen quæstiones de amore Dei naturali et de victoria tentationum sine auxilio gratiæ distincte tractant theologi.

§ I. *De Necessitate Gratiæ ad Amorem Dei*

30. **Prænotanda.** — I. Amor Dei alius est naturalis, quo Deus lumine naturali cognitus diligitur ut naturæ auctor; supernaturalis alter, quo Deus lumine supernaturali fidei cognitus, ut gratiæ et gloriæ auctor diligitur (quam theologorum distinctionem admittendam esse, constat ex propp. 34, 36, damnatis in Baio) : uterque amor vel est effectivus, qui conjunctam habet mandatorum Dei exsecutionem; vel affectivus, quo quis transeunter Deo adhæret, atque ipsi super omnia placere intendit. — Ut hic amor perfectus sit, debet esse *summus*, non quidem intensive, sed appretiative ita ut homo Deum pluris faciat quam alia omnia bona : et *absolutus* seu sine conditione ex parte actus. Potest includere explicitum propositum mandata observandi, vel potest ab hoc proposito præscindere. Amor autem qui propositum excludat, ex toto vel ex parte, non est jam amor Dei summus vel absolutus.

II. De fide est, amore supernaturali, sive ut loquitur Tridentinum (sess. 6, can. 3) « sicut oportet ad salutem », Deum non

posse sine gratia diligi : gratia enim est principium omnis actus supernaturalis. Nec potest solis naturæ viribus Deus diligi amore *effectivo :* quia non possunt sine gratia impleri omnia legis præcepta, ut mox dictum fuit (n. 24) ; superest ergo difficultas de amore affectivo naturali.

III. De hac quæstione duplex est sententia. — 1. S. Thomas, Estius, Suarez, Vasquez, Bellarminus, Tournely, Collet, etc. negant posse hominem viribus naturæ Deum diligere amore naturali super omnia. — 2. Contrarium sentiunt Scotus (cum scholasticis antiquis), Cajetanus, Molina ac plures recentiores, cum quibus statuitur.

31. **Propositio**. Potest homo viribus naturæ Deum diligere amore affectivo. — Propositio intellecta de amore affectivo qui propositum etiam explicitum mandata servandi includit, vera est ad aliquod saltem tempus, scilicet dum homo ad diuturnam et difficilem legis observationem non advertit, nec præsenti tentatione oppugnatur : a fortiore vera est de amore affectivo qui a tali proposito præscindit.

Prob. Illud voluntas amare potest naturaliter, quod intellectus naturaliter potest cognoscere, nisi adsint impedimenta moralia, uti apprehensio difficultatis, urgens tentatio, etc. ; atqui intellectus potest naturaliter cognoscere Deum esse tum Summum Bonum, et propter se amabilem, tum summum nostrum bonum, nec semper adsunt impedimenta ; ergo voluntas potest solis naturæ viribus Deum amare tum amore benevolentiæ tum amore concupiscentiæ.

Major patet : natura enim humana per lapsum diminutionem quidem virium passa est, integra autem in essentialibus permansit.

Prob. Min. per partes. — 1. Deum cognosci posse naturaliter ex creaturis ut supremum bonum in se, et ideo ut bonum nostrum, patet ex Scriptura, v. g. ex Rom. 1. 20, 21 ; Act. 14. 16, et post Conc. Vaticanum de fide catholica est, « S. q. d., Deum unum et verum, Creatorem et Dominum nostrum, per ea quæ facta sunt, naturali rationis humanæ lumine certo cognosci non posse, a. s. » Cf. de Deo Uno, nn. 3, sqq.

2. Non adesse impedimenta moralia semper, singulis momentis, experientiâ ipsâ patet.

Dices. Ex Conc. Arausic. II, can. 25, « Prorsus Dei donum est diligere Deum », et juxta S. Aug. (de grat. et lib. arb., c. 18),

« charitas Dei non est nisi ex ipso Deo » ; atqui quod prorsus Dei donum est nec est nisi ab ipso Deo, ex sola gratia est ; ergo.

Resp. *Dist. Maj.* Dilectio et charitas Dei supernaturalis, *conc.* : naturalis, *nego.* Concilium loqui de charitate supernaturali, liquet ex verbis subsequentibus canonis, « Diffundit enim charitatem in cordibus nostris Spiritus Patris et Filii, quem cum Patre amamus et Filio » (Denzinger, n. 168).

Inst. Humana natura aversa est a Deo et inclinata ad creaturas donec recipiat gratiam ; atqui hæc aversio desinit in eo qui amat Deum ; ergo ad amorem Dei requiritur gratia.

Resp. *Dist. Maj.* Aversa est privative, quatenus caret gratia sanctificante, *conc.* : aversa est positive, ita ut etiam naturalis illius conversionis ad Deum, quam habuisset homo in statu naturæ puræ incapax sit citra gratiam, *nego*. Habitualis scilicet ac privativa aversio a Deo in qua consistit originale peccatum (cf. de Deo Creat., n. 55), non oritur ex propria uniuscujusque voluntate, et bene componi potest cum actuali et positiva voluntatis conversione ad Deum, ut creditur fieri in casu parvulorum sine baptismo morientium.

Contradist. Min. In eo qui amat Deum desinit saltem aversio positiva et actualis, *conc.* : desinit semper habitualis et privativa aversio, *nego* : ad hujus enim desitionem requiritur infusio gratiæ sanctificatis. Cf. Cercià, p. 72.

§ 2. *De Necessitate Gratiæ ad Tentationum Victoriam*

32. **Prænotanda.** — I. Tentatio duplex est, alia seductionis, seu inducens ad malum vel retrahens a bono ; alia probationis. De sola priore hîc est quæstio : et duplex est, gravis et levis. Ista distinctio non ex gravitate vel levitate materiæ in qua versatur tentatio desumenda est (potest enim quis graviter tentari in materia levi, et leviter in materia gravi), sed magis ex modo (Suarez, l. 1, c. 23, n. 2 ; Murray, d. 4, n. 11). Simpliciter gravis communiter intelligitur esse (ait Kilber, n. 317) tentatio illa quæ tum intensive ob vehementiam passionis quam in appetitu sensitivo excitat, tum extensive ob notabilem moram temporis quo eadem tentatio durat, gravis dicitur : totidem ex adverso modis potest tentatio esse levis seu ad vincendum facilis.

II. Triplex vero potest esse victoria seu ratio superandi ten-

tationes : 1. *Vitiosa*, ubi quis tentationem ad peccatum vincit alio peccato ; ut si quis avaritiam vincat ex vana gloria. — 2. *Meritoria* et supernaturalis, ubi quis ex motivo caritatis salutaris et cum merito respectu vitæ æternæ superat tentationem. — 3. *Præcise honesta* et naturaliter moralis, seu propter motivum naturalis honestatis. Jam vero de prima et secunda victoria hîc sermonem non esse patet ex terminis ; de una tertia controversia agitur.

III. De hac quæstione 1. erraverunt Pelagiani per excessum, docentes hominem tentationes omnes superare posse solis naturæ viribus absque gratia ; 2. per defectum erravit Baius asserendo (prop. 29), nullam omnino tentationem vincere posse hominem sine gratia : in qua sententia feruntur fuisse Greg. Arim. et Petrus Soto, necnon ex recentioribus Vasquez. — Duplex proinde statuenda est propositio.

33. **Propositio I.** Homo potest solis naturæ viribus aliquas leves tentationes victoria sterili superare. — Est communis contra Vasquez : ac contraria propositio (ut notat Perrone, n. 108, annot.) in Baio damnata est non tantum propter acerbitatem, quod vult Vasquez, sed præcipue propter generalitatem.

Prob. Quod naturaliter fieri potest physica potentia, hoc moraliter fieri potest positis tantum levibus impedimentis ; atqui homo potest physica potentia quodvis opus lege naturali præcriptum facere, vetitum omittere, ac leves tentationes, ipso nomine, nonnisi levia impedimenta sunt ; ergo.

34. **Propositio II.** Homo lapsus graves tentationes non potest absque gratiæ auxilio vincere etiam victoria sterili. — « Ad fidem catholicam spectat », ait Perrone, n. 43. Est contra Pelagianos.

Prob. I. Ex 1 Cor. 10. 13, « Fidelis autem Deus est, qui non patietur vos tentari super id quod potestis, sed faciet etiam cum tentatione proventum ut possitis sustinere ». — His verbis Apostolus divinæ protectioni adscribit, ut Corinthii vel non tententur supra vires, vel saltem tentatione non superentur ; atqui si homo tentationes etiam graves, propriis viribus vincere posset, hæc falso ab Apostolo Deo adscriberentur ; ergo non potest homo solis naturæ viribus graves tentationes vincere.

II. Idem constat ex Patribus, v. g. ex S. Cypriano (tract. de orat. Dom.), « Quando rogamus, ne in tentationem veniamus, admonemur infirmitatis et imbecillitatis nostræ, dum sic roga-

mus, ne quis se insolenter extollat, ne quis sibi superbe atque arroganter aliquid assumat ». Interrogat S. Ambrosius (in Ps. 43), « Quis est tam fortis, ut nequaquam in tentationem moveatur nisi Dominus ei adjutor assistat ? » Ita sæpius S. Augustinus, v. g. (lib. de bono viduit., c. 17), « Si enim nostræ tantummodo potestatis est ne tentatione superemur, ut quid oramus ne intremus vel inferamur in eam ?... Ut quid peto a Domino, quod in mea posuit potestate ? Sed absit ut hoc sapiat, qui sanum sapit » — Hoc totum confirmatur ex fidelium praxi recurrendi tentationis tempore ad orationis præsidium. Vid. Murray, d. 4, nn. 31, sqq.

III. Non potest homo propriis viribus totam legem naturalem servare, ut jam ostensum est (n. 24) ; atqui si posset sine gratia, ut dicebant Pelagiani, tentationes graves superare, posset propriis viribus totam legem moralem servare ; ergo.

Prob. Min. Impotentia legem moralem sine gratia servandi non est physica sed tantum propter impedimenta moralia ; atqui impedimenta moralia sunt præcipue tentationes, quæ vel a bono avertunt vel ad malum alliciunt contra legem ; ergo.

Dices. Nullum gravius est impedimentum moralis ordinis quam metus mortis ; atqui homo solis naturæ viribus superare potest metum mortis (v. g. ex vana gloria, sicut in duello : vel pertinacia, ut in casu hæreticorum, fanaticorum, etc.) ; ergo sine gratia ex motivo naturalis honestatis potest quis vincere tentationem gravem.

Resp. *Dist. Maj.* Nullum gravius est impedimentum ordinis moralis quam metus mortis, in abstracto, *conc. :* in concreto, *subd.:* si illius metus vis nullatenus mitigetur (v. g. timore alius mali imminentis, motivo lucri, gloriæ, etc.), *conc. :* si mitigetur et minuatur, *nego.*

Dist. Min. Homo potest naturæ viribus superare metum mortis mitigatum (quando scilicet vis illius metus mitigatur, seu quando in casu aliquo cessat esse impedimentum insuperabile), *conc.:* si nullum adsit motivum mitigans metum, *nego.*

Urgetur etiam quod doctrina nostra poneret hominem qui gravi tentatione impugnaretur in impotentia vitandi peccatum. Sed respondendum est (ut supra ubi de lege tota servanda, et de peccatis venialibus vitandis), haberi ad summum impotentiam tantum moralem conditionatam, quam scilicet homo per orationem removere potest.

35. **Scholia de natura gratiæ ad bene moraliter operandum necessariæ.** — Inquiritur præcipue, utrum ad legem naturalem quoad substantiam servandam requiratur gratia 1. *interna* (an vero sufficeret externa Dei protectio), 2. *entitative supernaturalis*, 3. *habitualis*.

I. Eo ipso quod, ex dictis, difficultas et moralis impotentia legem naturalem quoad substantiam per vires naturales servandi non tam ex adjunctis externis quam ex interna infirmitate et concupiscentia oriatur : sola externa Dei protectio non sufficeret, sed requiritur auxilium divinum sanans et roborans voluntatem intrinsece.

II. Auxilium entitative supernaturale non requiri *ex natura rei* sed sufficere gratiam naturalis ordinis fatentur omnes (cf. Suarez, l. 1, c. 8, n. 2). — *Ordinarie* tamen, ex lege et voluntate Dei positiva, conferri fidelibus et præsertim justis gratias entitative supernaturales, etiam ad legem moralem servandam, tenent plures (cf. Murray, d. 4, n. 2). — Utrum vero ex eadem positiva Dei voluntate omnibus omnino hominibus etiam infidelibus ad opera omnia honesta quoad substantiam ponenda detur gratia entitative supernaturalis, disputant theologi. Affirmant Ripalda, Kilber, Sardagna : negant cum communiori sententia Suarez, Bellarm., quos sequitur Murray : et ratio est, quia evitatio peccati non conducit positive ad salutem.

III. Ad *singulas* tentationes graves superandas, certe non requiritur gratia habitualis, sed sufficit actualis, quæ per se satis sanat et roborat voluntatem : et alioquin (ut notat Murray, n. 29) peccator gratia habituali destitutus singulas tentationes graves occurrentes superare non posset. — Alia quæstio est, utrum homo gratia habituali privatus possit *diu* graves tentationes superare, seu aliis verbis « diu manere in statu peccati sine novo peccato actuali ». Suarez (l. 1, c. 24. n. 16 ; c. 27, nn. 13, sqq., quem sequitur Murray, l. c.) docet gratiam habitualem ad hoc requiri ex ordinatione Dei, et hanc sententiam Sardagna (n. 324) citatis aliquibus Patrum dictis, sequenti ratione congrua confirmat : « In peccatore concupiscentia et passiones sunt magis effrenatæ, et rationem acrius impugnant. Justum quippe est, ut ratio, quæ Deo superiori suo non obtemperat, inferiorem suum, scilicet appetitum sensitivum, sentiat rebellem. Diabolus præterea majorem potestatem exercet in peccatores, et Deus juste negat inimicis, quæ amicis suis liberalissime concedit », ube-

riores scilicet gratias. Nec tamen gratia sufficiens tali peccatori deest. « Sane, si supponas peccatorem, quotiescumque graviter tentatur, debito modo petentem a Deo gratiam ad vincendum, sine dubio gratiam illam toties quoties recipiet. Sed de casu illo hoc dicendum esse censeo, nempe, peccator ille, sic orando et legem servando, vel in hoc perseverabit et tempore convenienti a Deo recipiet gratiam conversionis, vel per contritionem vel per sacramentum (ut sentit Vasquez), vel deseret orationem et tentationi cedet. Et experientia docet eos, qui diu in statu peccati manent et gravibus tentationibus vexantur, in nova peccata constanter incidere. » Murray, l. c.

QUÆSTIO SECUNDA

DE GRATIÆ SUFFICIENTIA ET EFFICACIA

36. Ex gratiæ actualis jam probata necessitate sequitur, opus omne salutare non solis naturæ viribus seu soli libero arbitrio, sed divinæ etiam gratiæ tribuendum esse: et vocari solet gratia hujusmodi cui homo consentit gratia efficax, cui autem homo resistit sufficiens. Ex Hurter, n. 25, gratia ita, cum relatione ad humanæ voluntatis consensum aut dissensum, primo in *sufficientem* et *efficacem* distincta fuit sæc. XVI ab Adriano Florentio (postea Romano Pontifice sub nomine Adriani VI) dum Lovanii docebat, juxta Schneeman autem (« Controv. », p. 319) ab Henrico Gandavensi, sæc. XV : ac de ea plurimæ celebresque exagitatæ sunt controversiæ non solum contra hæreticos sed inter Catholicos ipsos. De utroque divisionis membro distincte agendum est.

CAPUT PRIMUM

De Gratia Sufficiente

37. **Prænotanda**. — I. Gratia sufficiens, quæ scilicet dat veram potentiam salutariter operandi, spectari potest tripliciter (ut notat Kilber, n. 325): 1. prout hanc potentiam conferre spectatur, sed præscinditur, an reipsa etiam conjungatur cum ipsa operatione, aut hæc non sequatur: et sic dicitur *præcise sufficiens*, atque opponitur gratiæ insufficienti; 2. prout spectatur et hanc potentiam conferre, et simul esse conjuncta cum operatione seu actu: et sic dicitur *positive sufficiens*, atque eadem est cum gratia efficaci; 3. prout spectatur quidem hanc potentiam conferre, sed simul carere effectu ob voluntatis resistentiam vel neglectum : et sic dicitur *negative* aut *pure* [*vere* et *mere*] *sufficiens*, atque opponitur gratiæ efficaci. — Potest autem gratia esse *proxime* vel *remote* sufficiens. Prior dicitur ea, quæ potentiam seu facultatem ad agendum immediate confert; posterior

autem, quæ nonnisi mediante oratione, eleemosyna, etc. ejusmodi facultatem suppeditat.

II. Hæretici gratias quasdam debiles non tantum inefficaces sed et insufficientes agnoscunt. Gratiam autem vere et mere sufficientem sensu Catholico, cui scilicet voluntas humana resistat, rejiciunt Novatores quoad rem et nomen, cum ex eorum doctrina de essentiali corruptione humanæ naturæ lapsæ, liberum arbitrium in rebus salutaribus sit merus titulus et nomen sine re. (Cf. Cercià, pp. 212-215.) Accuratius hîc explicanda est ex eodem Cercià sententia Jansenistarum qui nomen quidem gratiæ sufficientis cum Catholicis retinent, rem autem rejiciunt. — « Dualismus Jansenianus » consistit in duplici delectatione, quarum altera est prava seu terrena (cupiditas) altera cœlestis (caritas): ac « delectatione relative superiori et per gradus victrici », sive terrena sive cœlesti, semper juxta Jansenistas movetur et agitur homo lapsus, quo modo lances v. g. in libra ponderibus impositis mechanice et necessario hinc vel illinc deprimuntur. Si ergo delectatio cœlestis major est delectatione opposita terrena, habetur *gratia efficax* sub qua homo necessario quamvis non coacte bonum agit : si autem est minor, habetur *gratia parva* et homo necessario peccat. Jansenistæ quidem, ut Catholice loquerentur et censuras eluderent, gratiam hanc parvam non recusarunt vocare sufficientem. Intelligebant autem gratiam sufficientem *non relative* (seu sensu composito) idest habita ratione delectationis terrenæ oppositæ, sed *absolute* tantum (sensu diviso), quæ scilicet sufficeret ad aliquod opus bonum præstandum si non urgeret delectatio major terrena, non tamen sufficit hic et nunc ratione habita delectationis oppositæ. Ex hoc systemate sponte sua fluunt quinque famosæ Jansenii propositiones (1).

(1) Istæ propositiones ex Jansenii libro, cui titulus « Augustinus » excerptæ, damnatæ sunt ab Innocentio X constitutione « Cum occasione » 31 Maii 1653, necnon ab Alexandro VII constitutione « Ad sanctam B. Petri sedem » 16 Oct. 1665, tum constitutione « Regiminis apostolici » 15 Febr. 1664, in qua formularium edidit; denique a Clemente IX constitutione « Vineam Domini Sabaoth » 16 Jul. 1705. — 1. « Aliqua Dei præcepta hominibus justis volentibus et conantibus, secundum præsentes, quas habent vires, sunt impossibilia : deest quoque illis gratia, qua possibilia fiant ». Declarata et damnata uti temeraria, impia, blasphema, anathemate damnata, et hæretica. — 2. « Interiori gratiæ in statu naturæ lapsæ nunquam resistitur. » Declarata et damnata uti hæretica. — 3. « Ad

III. Ad cavendas ergo fraudes Jansenisticas primo statuunt theologi, quid intelligant Catholici nomine gratiæ sufficientis: ac deinde contra Novatores ac Jansenistas ostendunt gratiam hujusmodi existere. — De natura intrinseca gratiæ sufficientis convenientius dicetur sequenti capite.

38. **Propositio I.** Nomine gratiæ sufficientis ea intelligitur a Catholicis, quæ voluntati ad opus bonum exsequendum confert potentiam completam, expeditam et relativam ad præsentes subjecti circumstantias.

Prob. I. Propositio prima Jansenii (quæ docet justis volentibus et conantibus deesse gratiam quâ præcepta juxta præsentes circumstantias fiant possibilia) damnata est in sensu auctoris ut hæretica; atqui Jansenius, ut constat ex systematis ejus expositione, non negabat in justis conantibus et volentibus gratias parvas seu *absolute sufficientes* sed eas tantum quæ *relativam* potentiam conferant; ergo Catholici per gratiam sufficientem intelligunt eam quæ relative sufficiens est.

II. Contradictoriæ propositionum quinque Jansenii veræ essent etiam in sensu Jansenii si inefficax gratia conciperetur et diceretur sufficiens non relative ad circumstantias sed absolute tantum; atqui repugnat, Ecclesiam damnasse ut falsas, hæreticas, etc., in sensu auctoris, propositiones quæ in eodem sensu veræ et orthodoxæ sint; ergo Ecclesia intelligit gratiam etiam inefficacem sufficientem esse non absolute tantum sed et relative.

Majorem quoad singulas Jansenii propositiones probat Kilber, n. 327. — Ita v. g. ex damnatione propositionis secundæ tenendum est, « in præsenti statu aliquando gratiæ interiori resisti »: et hoc verum esset etiam in sensu Jansenii si per gratiam inte-

merendum et demerendum in statu naturæ lapsæ non requiritur in homine libertas a necessitate, sed sufficit libertas a coactione. » Declarata et damnata uti hæretica. — 4. « Semipelagiani admittebant prævenientis gratiæ interioris necessitatem ad singulos actus, etiam ad initium fidei; et in hoc erant hæretici, quod vellent eam gratiam talem esse, cui posset humana voluntas resistere vel obtemperare. » Declarata et damnata uti falsa et hæretica. — 5. « Semipelagianum est dicere, Christum pro omnibus omnino hominibus mortuum esse aut sanguinem fudisse. » Declarata et damnata uti falsa, temeraria, scandalosa, et, intellecta eo sensu, ut Christus pro salute dumtaxat prædestinatorum mortuus sit, impia, blasphema, contumeliosa, divinæ pietati derogans, et hæretica. — Denzinger, nn. 966, sqq.

riorem cui resistitur, intelligitur gratia parva, seu absolute sufficiens : et sic de ceteris.

39. **Propositio II.** Datur in statu naturæ lapsæ gratia vere et mere sufficiens, quæ inutilis redditur ex humanæ voluntatis resistentia. — De fide ex damnatione propositionis secundæ Jansenii, « Interiori gratiæ in statu naturæ lapsæ nunquam resistitur ».

Prob. I. Ex Matth. 11, 20, « Væ tibi Corozain, væ tibi Bethsaida, quia si in Tyro et Sidone factæ essent virtutes, quæ factæ sunt in vobis, olim in cilicio et cinere pœnitentiam egissent ». — Dominus his verbis docet gratias vere sufficientes internas Galilæis istis datas fuisse ; atqui istæ gratiæ caruerunt effectu ; ergo datur gratia vere et mere sufficiens.

Prob. Maj. per partes. — 1. Agitur de gratiis vere sufficientibus : si enim non essent vere sufficientes, Dominus injuste Galilæos increpasset, et « væ » eis immerito pronuntiasset.

2. Agitur de gratiis internis : quamvis enim vox « virtutes » primario significet gratias externas seu miracula, tamen hîc connotat saltem gratias internas : virtutes enim istæ per se sufficientes erant ad pœnitendum ; atqui ad pœnitendum, quod est opus maxime salutare, requiritur gratia interna.

Minor patet : ideo enim Christus « væ » pronuntiavit, quia gratiæ caruerunt effectu.

II. Voluntas Dei sincera salvandi omnes homines exigit ut omnibus dentur gratiæ vere et relative sufficientes ; atqui non omnes homines actu salvi fiunt, idest gratia sufficiens non semper habet effectum ; ergo datur gratia vere et mere sufficiens. — Perrone, n. 337, et Jungmann, n. 186, dicunt hanc probationem esse « rationem theologicam ineluctabilem ».

III. Ex sequelis impiis et absurdis doctrinæ jansenisticæ. — Sequeretur v. g. 1. Deum crudeliter et tyrannice præcipere hominibus impossibilia ; 2. sollicitudinem de salute prorsus inutilem esse (si enim gratia efficax adest, necessario juxta Jansenistas fit opus, si deest, opus bonum impossibile est) ; 3. omnes quotquot damnantur, citra culpam suam damnari (gratia enim vere sufficiens eis defuisset). Cf. Sardagna, n. 204.

IV. Patres *Græcos* Jansenius sibi adversari fatetur. Ex Latinis pro nostra doctrina citari possunt v. g. S. Hieron. et S. Aug. Prior scilicet dicit (in Ps. 140), « O infelicissimum humanum genus, qui peccata excusamus dicentes : Victus sum a natura, cum

in potestate nostra sit, et peccare, et Domino adjuvante non peccare ». — Et S. Augustinus, quem patronum suum gloriantur Jansenistæ, dicit v. g. (de spir. et litt., c. 33) de infidelibus qui Evangelio non credunt, « se ipsos fraudant magno et summo bono, malisque pœnalibus implicant, experturi in suppliciis potestatem ejus, cujus in donis *misericordiam contempserunt* » ; item (ib., c. 34), « consentire autem vocationi Dei, vel ab ea dissentire, sicut dixi, propriæ voluntatis est ».

Solvuntur Objectiones

40. Obj. 1. Verba Christi (Jo. 6. 45), « Omnis qui audivit a Patre et didicit venit ad me », ostendunt gratiam semper habere effectum; atqui hoc verum non esset, admissa gratia mere sufficiente; ergo non datur gratia mere sufficiens.

Resp. *Dist. Maj.* Hæc verba ostendunt gratiam de qua agitur in textu, scilicet gratiam cui homo cedit, habere effectum, *conc.:* omnem quamcumque gratiam, *nego.* Non dicit Christus, « Omnis qui *audivit* a Patre venit ad me », sed, « omnis qui *audivit et didicit* » *:* porro (ut notat Maldonatus in loc.) « non omnes qui audiunt discunt ». — Proinde *nego Min.*

Inst. Ex S. Aug. (de prædest. sanctt., c. 8), « omnis, qui non venit [qui scilicet gratiam efficacem non recepit], non audivit a Patre [idest non recepit gratiam excitantem], nec didicit [idest non consensit] » ; atqui ex his verbis nulla confertur a Deo gratia nisi efficax ; ergo non datur gratia mere sufficiens.

Resp. *Dist. Maj.* Omnis qui non venit, non audivit a Patre efficaciter et cum fructu, *conc.:* nullo modo, *nego.* Dicit ipse S. Doctor (l. 1 ad Simplic., qu. 2), « Nemo credit non vocatus, sed *non omnis credit vocatus :* noluit Esau et non cucurrit, sed et si voluisset et cucurrisset, Dei adjutorio pervenisset, nisi vocatione contempta, reprobus fieret ». Cf. Perrone, n. 341.

Obj. 2. Verba ista (Rom. 9. 16), « Non volentis neque currentis, sed miserentis est Dei », ostendunt gratiam esse omnino gratuitam ; atqui non esset omnino gratuita, si requireretur ut homo ei consentiret, seu si posset esse mere sufficiens ; ergo non datur gratia mere sufficiens.

Resp. *Dist. Maj.* Verba ista ostendunt gratiam (præsertim eam de qua agebat Apostolus, scilicet gratiam vocationis ad fidem) esse gratuitam, seu non pendere ex bonis vel pravis operibus

præcedentibus, *conc.:* ostendunt gratiam habere effectum sine hominis consensu, *nego.*

Obj. 3. Ex pluribus Scripturæ locis patet hominem non posse Dei voluntati resistere (v. g. Ps. 113, 3, « Deus noster in cœlo, omnia quæcumque voluit fecit » ; Rom. 9. 19, « Voluntati ejus quis resistit ? » ; Is. 55. 11, » Verbum meum, quod egredietur de ore meo : non revertetur ad me vacuum ») ; atqui si datur gratia mere sufficiens, homo potest voluntati Dei resistere ; ergo non datur gratia mere sufficiens.

Resp. *Dist. Maj.* Ex his locis, nequit homo Dei voluntati absolutæ aut consequenti resistere, *conc. :* voluntati antecedendi aut conditionatæ, *nego.* — *Contradist. Min.* Vid. de Deo Uno, nn. 84, 94.

Obj. 4. Nemo potest se discernere in negotio salutis, juxta Apostolum (1 Cor. 4. 7, « Quis enim te discernit ? quid autem habes, quod non accepisti ? ») ; atqui admissa gratia mere sufficiente, potest quis se discernere ; ergo.

Resp. *Dist. Maj.* Nemo potest se discernere propriis viribus, *conc. :* gratiæ viribus, *nego.* — Verba vero Apostoli primario respiciunt dona externa eloquentiæ, etc.

Obj. 5. Inutilis est ea gratia quæ nunquam habuit et nunquam habitura est effectum ; atqui talis est gratia mere sufficiens ; ergo est inutilis nec admittenda.

Resp. *Dist. Maj.* Si id oriatur ex defectu aut imperfectione intrinseca ipsius gratiæ, *conc.:* si tantum ex voluntatis resistentia, *nego.*

Dist. Min. Gratia sufficiens nunquam habuit aut habebit effectum : effectum ullum, *nego* (illustrat enim intellectum et movet voluntatem) : effectum principalem (scilicet positionem ipsius operis salutaris), *subd. :* et hoc ex resistentia voluntatis, *conc. :* ex defectu ipsius gratiæ, *nego.*

Inst. Nemo, nec ipsa Ecclesia petit a Deo gratiam sufficientem ; atqui si utilis esset, petenda esset ; ergo non est utilis.

Resp. *Dist. Maj.* Nemo petit a Deo gratiam sufficientem reduplicative ut sufficientem, *conc.* (hoc enim esset petere a Deo ut permitteret nos deesse gratiæ) : nemo petit a Deo gratiam sufficientem entitative sumptam, *nego :* hæc enim gratia, in sententia saltem Molinistarum, non differt entitative a gratia efficaci.

Obj. 6. Illa jure dicitur cum Jansenio *perniciosa*, aut cum

Gerberonio *gratia damnationis* (vid. Sardagna, n. 196), quæ, si exclusive daretur, importaret damnationem; atqui talis est gratia mere sufficiens; ergo non est admittenda, sed potius (cum Quesnel, prop. 6 ab Alex. VIII damnata) merito contra eam precari possumus, « A gratia sufficiente libera nos, Domine ».

Resp. *Dist. Maj.* Si id oritur ex ipsa gratiæ natura, *conc.:* si ex voluntatis resistentia, *nego:* alioquin enim rejicienda essent omnia dona naturalia et supernaturalia quibus homines abutuntur.

Contradist. Min. Talis est gratia sufficiens ex resistentia hominis, *conc.:* ex ipsius gratiæ natura, *nego* (saltem in systemate Moliniano). Cf. Mazzella, nn. 525, 526.

CAPUT SECUNDUM

De Gratia Efficaci

41. **Prænotiones.** — I. Hactenus de gratia sufficienti, quo nomine specifice intelligitur gratia cui resistitur. Gratia efficax e contra, de qua nunc agendum, ea est cui homo cedit. Verum quidem est, juxta dicta, cuivis gratiæ etiam sufficienti, eam esse efficaciam eamque physicam, qua per illustrationem et inspirationem motus excitat intellectûs et voluntatis, hasque facultates elevat (cf. Hurter, nn. 100-109). Hæc tamen efficacia non dicit vel consensum vel dissensum voluntatis, sed ab utroque plane præscindit, et vocatur efficacia virtutis, efficacia ab intrinseco, efficacia in actu primo late. De hac ergo, quippe quæ omni gratiæ communis est, non agimus, sed de efficacia quæ respicit voluntatis consensum et ex qua revera fit opus bonum.

II. Jamvero ista efficacia ita specifice dicta potest respicere consensum hominis vel ut præsentem et dicitur efficacia in actu secundo, efficacia actualis; vel ut futurum et vocatur efficacia in actu primo stricte, efficacia connexionis, quæ scilicet certo et infallibiliter est obtentura consensum. Cum autem tota hæc quæstio de gratiæ efficacia maxime spectetur relate ad humanam libertatem, cumque libertas ista cum efficacia gratiæ in actu secundo jam amplius componi nequeat : homo enim dum consentit non potest simul dissentire : hinc consideranda est efficacia gratiæ in actu tantum primo, et de ea duplex proponitur quæstio, prima, quæ polemica est, *de facto*, an scilicet ista effi-

cacia destruat humanam libertatem ; altera, quæ est domestica, *de modo* quo ista efficacia cum humana libertate concilietur.

III. Ad clariorem utriusque quæstionis intelligentiam, recolenda est definitio libertatis. Distinguitur (apud Mazzella, n. 83) libertas quædam *moralis* quæ consistit in immunitate a morali vinculo, seu a lege ligante voluntatem ad unum : hoc sensu liber aliquis dicitur ad aliquid faciendum, vel omittendum, quatenus illud nulla lege prohibetur, aut præcipitur. De hac libertate non agitur, sed de *physica* quæ duplex est, alia a coactione (seu spontaneitatis), alia a necessitate. Libertas *a coactione* est immunitas ab omni vi extrinsecus illata contra voluntatis propensionem. Libertas *a necessitate* est immunitas ab intrinseca determinatione ad unum, sive hæc intrinseca determinatio sit ab ipsa natura, sicut in amore beatitudinis in communi : sive a forma aut principio aliquo adventitio, sicut in amore beatifico Dei intuitive visi. — *Libertas a necessitate* (quæ sola, ut liquet, libertas voluntatis est) dicitur quoque libertas indifferentiæ, libertas electionis, liberum arbitrium, et simpliciter libertas. Est iterum triplex, 1. libertas contradictionis seu exercitii, idest agendi vel non agendi, 2. contrarietatis, idest agendi contraria, v. g. amandi vel odiendi ; 3. specificationis, idest agendi diversa sed non contraria, v. g. orandi vel legendi. Hinc pleniore sensu post veteres theologos (vid. Schneemann, op. cit., p. 219 ; et apud ipsum, pp. 453, sqq., Lessius) definitur libertas, « facultas quæ positis omnibus ad agendum requisitis, potest agere vel non agere, aut ita agere unum, ut aliud etiam agere possit ».

ART. 1. — UTRUM GRATIA EFFICAX LIBERTATI REPUGNET

12. **Prænotanda.** — I. Hominem in præsenti statu libertate non gaudere sub gratiæ influxu, docent hæretici tum Novatores tum Jansenistæ, illi quidem ex principio de essentiali corruptione naturæ humanæ lapsæ, hi vero ex systemate delectationis relative victricis. Non significant hæretici, hominem externa violentia ad id exterius perficiendum compelli quod voluntas interne recusat : Lutherus enim ipse hoc diceret « noluntatem » potius quam voluntatem (cf. Cercià, p. 213 ; Perrone, n. 282, annot.) ; sed significant ipsam voluntatis facultatem ita sub gratiæ influxu flecti et moveri, ut illud unum amplecti possit quod gratia suggerit, nec in sua potestate esse aliquid aliud eligere. — Hinc

negant tantum libertatem a necessitate: admittunt libertatem a coactione. Proinde per ipsos, cum homo complacentiam exprimit illius boni, ad quod gratia impellit, voluntas ponit quidem actum vitalem, quemadmodum oculus cum videt, ponit actum vitalem: sed etiam voluntati non magis liberum est, aliud eligere, quam liberum sit illuminato oculo lumen non videre (Cercià, l. c.). Voluntati ergo humanæ competit, juxta hæreticos, illa tantum libertas quæ appetitui sensitivo brutorum competit, scilicet libertas a coactione: ea autem voluntas, non secus ac brutorum appetitus sensitivus, ad unum necessario determinatur. Mirum proinde non est, istos hæreticos dixisse, liberum arbitrium hominis lapsi in spiritualibus rebus esse titulum sine re, figmentum a Satana invectum, hominem autem ipsum esse similem trunco, lapidi aut statuæ vita carenti; opus demum bonum soli Deo tribuendum esse, nullomodo hominis cooperationi: quemadmodum non recte diceretur calamus cooperari manui vel juvare manum ad scribendum, sed solum agi ac moveri a manu, quamvis revera ipse litteras pingat. — Vid Bellarm., l. 6, c. 9; cf. Conc. Trid., sess. 6, cann. 5, 6.

II. Novatorum errores damnavit Conc. Trid., sess. 6, præcipue can. 4, « S. q. d., liberum hominis arbitrium a Deo motum et excitatum, nihil cooperari assentiendo Deo excitanti atque vocanti... neque posse dissentire, si velit, sed velut inanime quoddam nihil omnino agere, mereque passive se habere, a. s. ». His verbis damnata etiam in antecessum fuit Jansenii doctrina, quam postea profligaverunt Romani Pontifices in quinque propositionibus famosis. Cf. Perrone, annot. ad n. 282; Hurter, n. 123. — Hinc probanda est contra hæreticos tum Novatores tum Jansenistas, gratiam efficacem non destruere libertatem, ac deinde contra Jansenistas nominatim, gratiam efficacem non consistere in delectatione relative victrici.

43. **Propositio I**. Gratia efficax non perimit libertatem. — De fide, juxta dicta.

Prob. I. In Scriptura Sacra 1. occurrunt præcepta, monitiones, etc. ad bonum salutare faciendum et malum fugiendum, 2. hominibus a Deo proponitur electio inter bonum et malum, 3. in negotio salutis significatur homo vere agere et operari, 4. significatur etiam ita agere et operari, ut possit non agere et operari; atqui hæc omnia absurda forent, si gratia necessitatem

bene agendi inferret voluntati; ergo gratia non infert necessitatem voluntati bonum agendi.

Prob. Maj. per partes. — 1. Occurrunt præcepta, monitiones, etc. : Act. 3. 19, « Pœnitemini igitur et convertimini, ut deleantur peccata vestra » ; 1 Tim. 4. 7, « Exerce teipsum ad pietatem ». — 2. Proponitur electio inter bonum et malum : Eccli. 15. 18, « Ante hominem vita et mors, bonum et malum : quod placuerit ei dabitur illi ». — 3. Significatur homo vere agere et operari : Ps. 118. 112, « Inclinavi cor meum ad faciendas justificationes tuas » ; 1 Cor. 3. 8, 9, « Unusquisque propriam mercedem accipiet secundum suum laborem ; Dei enim sumus adjutores ». — 4. Significatur homo ita agere ut possit non agere : Eccli. 31. 10, « Qui potuit transgredi et non est transgressus, facere mala et non fecit ». Cf. Murray, d. 17, nn. 16, sqq.

II. Ex Philipp. 2. 12, 13, « Itaque carissimi mei (sicut semper obedistis) non ut in præsentia mea tantum, sed multo magis nunc in absentia mea, cum metu et tremore vestram salutem operamini. Deus est enim qui operatur in vobis et velle et perficere pro bona voluntate. » — Opera bona salutaria quæ Philippenses laudabili constantia præstabant (« sicut semper obedistis »), et in quibus hortatur Apostolus ut sollicite perseverent, includunt ac supponunt gratiam efficacem (« Deus est enim qui operatur in vobis et velle et perficere ») ; atqui si gratia efficax, impellendo homines citra voluntatis cooperationem ad præstanda opera salutaria, libertatem perimeret, inepta esset commendatio præcedentium operum, et inutilis hortatio ad futura ; ergo gratia efficax non destruit libertatem.

III. Doctrinam nostram esse antiquam Ecclesiæ fidem et traditionem, concedit Calvinus dicens (Inst., lib. 2, c. 3, n. 10), « Voluntatem movet Christus, non qualiter multis retro sæculis traditum et creditum est, ut postea nostræ sit electionis motioni aut obtemperare aut refragari ». — Dicit S. Augustinus, (de nupt. et concup., l. 2, n. 8), « Liberum in hominibus esse arbitrium,... *utrique* [Catholici scilicet et Pelagiani] dicimus. Non hinc estis Cœlestiani et Pelagiani. Liberum autem esse quemquam ad agendum bonum *sine adjutorio Dei*... hoc vos dicitis, hinc estis Cœlestiani et Pelagiani. » Iterum (epist. 47), « Fides sana catholica neque liberum arbitrium negat sive in vitam malam, sive in vitam bonam : neque tantum ei tribuit, ut sine Dei gratia valeat aliquid ».

IV. « Absurda demum », ait Perrone, n. 266, « quæ ex Novatorum hypothesi sequuntur in omnium oculos veniunt. Illa siquidem semel constituta, impune homines in quævis flagitia proruere possunt sub prætextu, quod ea gratia destituti sint, qua impellantur in bonum. Nulla jam aut virtuti laus aut meritum relinqueretur; nullum incitamentum homini superesset, quo ad bene ac pie agendum excitaretur, aliaque his similia, quæ longum esset enumerare. » Cf. Sardagna. t. 4, n. 425.

Solvuntur Objectiones

44. Obj. 1. Qui trahitur, non agit libere; atqui juxta verba Christi (Jo. 6. 44, « Nemo potest venire ad me, nisi Pater... traxerit eum ») homo trahitur a gratia; ergo gratia efficax destruit libertatem.

Rep. *Dist. Maj.* Qui trahitur violenter, *conc.* : qui trahitur libere, *nego.* — *Contradist. Min.*, juxta probata.

Obj. 2. Deus per gratiam operatur in nobis velle et perficere (Philipp. 2. 13); atqui velle et perficere includit totum opus; ergo Deus solus per gratiam operatur, citra nostram cooperationem.

Resp. *Dist. Maj.* Operatur ut concausa per gratiam, *conc.* : ut unica causa, *nego* : frustra enim tunc esset Apostoli exhortatio.

Obj. 3. Homo ex Scriptura (Is. 45. 9; Eccli. 33. 13, 14; Rom. 9. 20, 21) exhibetur respectu Dei ut lutum in manu figuli; atqui lutum in manu figuli nullam habet activitatem; ergo nec homo sub influxu gratiæ.

Resp. *Dist. Maj.* Dici potest homo esse ut lutum in manu Dei, eo quod prædestinatio illius aut electio ad fidem pendeat a Deo solo, *conc.* : eo quod Deus destruat hominis libertatem, *nego.*

Obj. 4. Ex Propheta (Is. 26. 12) Deus omnia opera nostra operatus est nobis; atqui hoc verum non esset, si homo libere ageret; ergo.

Resp. *Dist. Maj.* Hæc verba significant factum, nempe Dei omnipotentiam et supremum dominium, ac docent omnem sufficientiam nostram ab ipso esse, *conc.* : significant dominium hoc omnipotens nostræ libertati officere, *nego.*

Obj. 5. Posita gratia efficaci in actu primo, impossibile est ut non sequatur actus salutaris; atqui impossibilitas seu necessitas destruit libertatem; ergo.

Resp. *Dist. Maj.* Impossibile est impotentia consequenti,

conc.: antecedenti, *nego,* saltem in systemate Moliniano, ut jam dicetur in art. sequenti. — *Contradist. Min.*

45. **Propositio II**. Efficacia gratiæ non consistit in delectatione relative victrici. — De fide contra Jansenistas.

Prob. I. In eo principio constitui nequit gratiæ efficacia, quod est falsum et hæreticum; atqui tale est principium Jansenii de relative victrici delectatione; ergo.

Prob. Min. per partes. — 1. Principium est falsum : Ex Jansenii enim principio, delectatio est unicum medium quo homo ad salutem perducitur ; atqui *a*) ex Scriptura alia sunt media v. g. timor de quo dicitur (Eccli. 1. 27), « Timor Domini expellit peccatum » (cf. Jer. 32. 40; Matth. 10. 28); *b*) experientia, ipsa testatur, sæpissime in virtutis exercitio nedum delectationem sed et magnam difficultatem et animi reluctantiam sentiri, v. g. in venia inimicis danda, in paupertate et doloribus perferendis, etc.

2. Principium istud est hæreticum : Principium hæreticum est illud ex quo sponte profluunt hæreticæ conclusiones ; atqui ex principio delectationis relative victricis profluunt quinque propositiones famosæ in Jansenio damnatæ : ita v. g. ratio cur juxta Jansenium (prop. 1) præcepta Dei justis volentibus et conantibus aliquando impossibilia sint, hæc est quia (ut explicatum est supra, n. 37, II) cœlestis delectatio, seu gratia, minor est delectatione indeliberata opposita terrena.

II. Ex Patribus, sufficiant hæc S. Augustini loca, quem suum patronum gloriantur Jansenistæ : « Non faciebam, quod et incomparabili affectu amplius mihi placebat » (Confess., l. 8, c. 8); « Etiam illa peccata juste imputari, quæ non delectationis illecebra committuntur, sed causa devitandæ molestiæ alicujus aut doloris, aut mortis » (de Peccator. remitt. et remiss., l. 2, c. 10). — Longiorem locum (de Civit. Dei, 12, c. 6) citat Palmieri (thes. 45) ubi, suppositis duobus hominibus anima et corpore æqualiter affectis et eâdem prorsus tentatione allectis, resistentiam unius et lapsum alterius repetit S. Augustinus non ex gradu delectationis relative superiore sed tantum ex propria utriusque voluntatis determinatione. — Alia loca citat Cercià, p. 237.

Dices. S. Augustinus (comment. in epist. ad Galat., « Quod amplius nos delectat, secundum id operemur necesse est ») docet voluntatem necessario sequi majorem delectationem;

atqui hoc est ipsum systema Jansenii, juxta quem proinde locus citatus S. Augustini « aureis meretur scribi characteribus » ; ergo.

Resp. *Dist. Maj.* Ex S. Augustino, necesse est ut voluntas sequatur majorem delectationem indeliberatam (seu objectivam, ut loquitur Perrone, n. 298), *nego :* deliberatam (seu subjectivam), *subd. :* idque ex necessitate consequenti libertatis exercitium, *conc. :* ex necessitate antecedenti, *nego :* aliter enim S. Doctor sibi contradiceret, ut constat ex locis in probatione citatis. — Præterea, si ipse contextus spectetur, delectatio de qua loquitur S. Doctor cernitur esse ea quam immediate consequitur ipsa actio externa (neque enim dicit « secundum hoc *velimus* necesse est », sed « secundum hoc *operemur* necesse est ») : actio vero externa non immediate sequitur delectationem indeliberatam, sed delectationem deliberatam (quæ includit consensum voluntatis, et propositum efficax). In hac ergo explicatione potius asseritur voluntatis libertas, nam ut notat Kilber (n. 370, ad Inst. 4), « hæ voces *hoc me delectat*, *hoc mihi placet* in sensu usitato actum voluntatis liberum significant », (anglice, « I prefer this, I like this »), et S. Augustini effatum docet tantum nos operari secundum id quod magis diligimus, et asseritur sola necessitas consequens liberam determinationem voluntatis.

Contra Jansenistas, argumento *ad hominem*, etiam urgebat Fénelon (apud Palmieri, thes. 45), S. Augustinum loco objecto non loqui de delectatione indeliberata. Hæc enim verba, fatente Jansenio scripsit S. Doctor eo tempore quo adhuc in eo versebatur errore qui fuit postea Semipelagianorum ; atqui in hoc præcise juxta Jansenium (prop. 4) Semipelagiani hæretici fuerunt, quod asserebant hominem *posse* gratiæ (seu delectationi cœlesti indeliberatæ) resistere ; ergo his verbis logice docere non potuit S. Augustinus isto tempore gratiam efficacem esse delectationem indeliberatam seu prævenientem cui resistere *impossibile sit.*

Obs. Apud S. Augustinum sæpe dicitur gratia « delectatio vincens » (sed semel tantum ipsa appellatione « victrix », qua abutebantur Jansenistæ). Delectatio autem semper significatur deliberata, ac vocatur vincens non respectu voluntatis, sed respectu concupiscentiæ. Cf. Palmieri, p. 394.

Inst. Videtur repugnare ut minor delectatio vincat majorem ; atqui hoc dicendum, nisi admittatur systema delectationis relative victricis ; ergo.

Resp. *Dist. Maj.* Hoc repugnat, si comparetur præcise una delectatio ad alteram, *conc.* : si utraque comparetur ad voluntatis libertatem, *nego*. — « Delectatio major (dicit Kilber, n. 370, fin.) magis sollicitat et inclinat voluntatem ad consensum, quam minor, et in hoc *major vincit minorem* ; voluntas nihilominus hinc minus, illinc magis sollicitata et inclinata, nec *necessario*, nec *infallibiliter*, nec *semper* sequitur majorem inclinationem aut a majore ad assensum determinatur : sed sub ipsa etiam inæqualitate *propensionis* retinet indifferentiam *electionis* et activam, seipsam elective determinat, sæpiusque adoptat minus delectabile præ majore delectatione. »

Art. 2. — QUOMODO CUM LIBERTATE HUMANA CONCILIETUR GRATIÆ EFFICACIA

46. **Status quæstionis.** — I. Controversiæ dogmaticæ jam contra hæreticos absolutæ succedit controversia domestica inter Catholicos ipsos, quomodo scilicet humana libertas cum gratiæ efficacia infallibili sit concilianda. Intricatissima semper habita est hæc quæstio, cum ut jam notaverat S. Augustinus (de grat. Christi, c. 47), « quando defenditur liberum arbitrium, negari Dei gratia videatur ; quando autem asseritur Dei gratia, liberum arbitrium putetur auferri », et timendum sit, ut dicit idem S. Doctor (de peccat. merit. et remis., l. 2, c. 18), « ne sic defendamus gratiam, ut liberum arbitrium auferre videamur ; rursus, ne liberum sic asseramus arbitrium, ut superba impietate ingrati Dei gratiæ judicemur ». — Illi quibus gratiæ efficacia infallibilis maximæ curæ est, dicunt hominem gratiæ infallibiliter consentire quia gratia intrinsece ex sua natura ita efficax est, ut cum ea componi nequeat hominis resistentia ; qui vero de humana libertate imprimis solliciti sunt docent gratiam esse efficacem non ab intrinseco sed ab extrinseco, eo scilicet quod homo cui conceditur gratia libere ei consensurus est. Ad rem illustrandam, consideremus duos latrones cum Domino crucifixos et (per hypothesim, quin scilicet de facto historico judicetur : cf. Murray, d. 5, n. 52 ; d. 8, n. 129) ponamus utrumque jam morientem habere gratiam ad conversionem et salutem sufficientem ac (ratione *auxilii*) æqualem. Gratia ista præveniens in utroque habet aliquos effectus : utriusque enim intellectum illuminat et voluntatem inspirat, hasque facultates roborat et

elevat : aliis verbis in utroque latrone eliciuntur actus tum intellectus tum voluntatis, sed hi actus sunt indeliberati. Nunc discrimen notandum est : in latrone enim a dextris exempli causa, gratia infallibiliter obtentura est consensum, seu habet efficaciam connexionis, est efficax in actu primo. *Hic oritur quæstio nostra*, nempe, unde fit ut in illo latrone gratia obtentura sit consensum, non autem in altero? Ad hanc quæstionem alii respondent, latronem a dextris consensum infallibiliter præstiturum esse quia ei decernitur et conceditur *præter* gratiam sufficientem qualem alter habet, gratia specialis ab intrinseco efficax, quæ ex divina determinatione ita includit ipsum consensum, ut illius consensus omissio prorsus repugnet. Alii ex adverso dicunt effectum salutarem in uno latrone certo et infallibiliter secuturum esse, tum quia gratia sub cujus influxu est latro, ad conversionem vere sufficiens est, tum quia latro ei certo (ex decreto scilicet divino absoluto scientiam mediam subsequente) obtemperaturus est.

II. Gratiæ efficaciam intrinsecam et qui tenent et qui negant theologi, utrinque in diversos modos et systemata abierunt. Præcipue commemorandum est ex una parte systema Thomisticum, quod adstruit, ex alia parte systema Molinianum quod negat efficaciam istam intrinsecam. Prius illud systema nomen sortitum est ex theologis Dominicanis qui profitentur se sinceram *S. Thomæ* Aquinatis doctrinam tradere : alterum systema (quod jam quoad rem in Academia vetere Parisiensi ac deinde in Societate Jesu ab ipsius exordiis traditum cernitur) nomen habet a Ludovico Molina theologo hispanico ejusdem Societatis qui labente sæculo decimo sexto illud plenius explicavit (cf. Schneemann, Controv., pp. 161, sqq.). Inter systematum istorum fautores adeo acris devenit controversia ut silentium eis imposuerit Clemens VIII R. P., ac res tota delata sit ad congregationem romanam celebrem dictam « de Auxiliis » ubi per decem fere annos amplius agitata est. Demum a Paulo V (an. 1607) declaratum est, 1. utrique parti licere suum systema propugnare, 2. neutri licere systemati opposito notam vel censuram theologicam affigere. Cf. Kilber, nn. 385, sqq. ; Illustr. Dr. Healy, « Ir. Eccl. Record », 1883, pp. 417, sqq.

III. Antequam systemata exponantur, recolenda est doctrina philosophica communis quæ rem præsentem maxime respicit, ea scilicet quæ docet, a Deo ut a causa prima pendere creatu-

ram omnem non tantum in creatione et conservatione sed et in actione, ita ut sine Deo ejusque immediato *concursu* (ut dici solet) elicere nequeat actiones vel suæ naturæ proprias vel ordinis altioris. In hujus tamen dependentiæ seu concursûs divini *explicatione* maxime dividuntur Thomistæ ac Molinistæ, ut mox videbitur. — Singularis commemoranda est sententia Durandi adstruentis concursum divinum *mediatum* tantum, qui nihil aliud esset quam collatio et conservatio virium naturalium. Cf. de Deo Creatore, n. 5.

§ 1. *De Systemate Thomistico*

47. I. Hujus sytematis fundamentum præcipuum est doctrina **concursûs prævii**. Docent scilicet Thomistæ, Deum in actiones singulas creaturarum influere influxu et impulsu intrinseco transeunte quo eas movet et applicat ad agendum eodem fere modo quo scriptor movendo calamum eum applicat ad scribendum, vel potius eo modo quo species sensibilis in facultatém sensitivam recepta eam determinat ad sentiendum. Hic concursus vocatur *prævius* et dicitur etiam *prædeterminatio*, quia prioritate, non quidem temporis sed naturæ et rationis, creaturæ actionem necessario antecedit: dignitas enim suprema Dei, primæ causæ, ejusque supremum dominium ex una parte ac creaturæ sibi relictæ indifferentia ex altera exigunt, aiunt Thomistæ, determinationem præviam hujusmodi. Sine præmotione non potest creatura agere, præmotione vero posita repugnat creaturam non agere. De natura hujus prædeterminationis, quæ a Deo in voluntate ponitur et relate ad quam voluntas passive se habet (ait Palmieri, p. 451), « dicitur a quibusdam [Thomistarum] esse aliqua entitas, vel forma sive qualitas, a quibusdam dicitur esse tantum motio : certe est modificatio realis, cujus causa adæquata est Deus et quæ vitalis non est », præcedit enim ex hypothesi actum vitalem. — Hanc præmotionem et prædeterminationem requiri ad actiones omnes creaturarum non tantum necessarias sed et liberas, asserunt Thomistæ esse doctrinam ipsius Doctoris Angelici (v. g. Contra Gentes, l. 3, c. 89, « Deus igitur est causa in nobis non solum voluntatis, sed etiam volendi » : cf. Billuart, d. 5, art. 6). Vocant porro præmotionem et prædeterminationem voluntatis ad volendum *physicam*, ut excludant causalitatem mere moralem, qua homo motiva proponendo alterius hominis voluntatem movet,

et ut statuant gratiam esse causam efficientem volitionis, quæ ex propria sua natura et entitate habet quod voluntatem ad actum flectat et prædeterminet.

II. Extensâ et applicata *ad ordinem supernaturalem* physicâ hac præmotione : ex una parte sequitur, voluntatem non posse ullum actum salutarem elicere nisi ita physice præmoveatur et determinetur, ex alia autem parte, posita physica præmotione, repugnare essentialiter et impossibilem esse omissionem actus salutaris (vid. Bañez, apud Palmieri, p. 443). Citat Palmieri (ibid.) theologum thomisticum Lemos, qui ait, « antequam voluntas dicat : volo, antecedit prioritate naturæ auxilium præveniens divinæ gratiæ, faciens quod ipsa velit et ita faciens ut non stet simul dissentire ». — Hinc obvia *solutio thomisticà quæstionis propositæ.* Scilicet iste latro a Domini dextris certo et infallibiliter convertetur, quia præter gratiam minus perfectam et minus validam, nempe sufficientem, quæ *posse* tantum confert nec unquam attingit effectum principalem, decernitur ei etiam altera illa perfectior et validior gratia quæ voluntatem physice determinat et confert ipsum *operari* et cum qua conciliari nequit actus omissio (cf. Billuart, d. 5, art. 2, § 2 : alios citat Pesch, nn. 229, sqq., 243, sqq.). Sic juxta Thomistas servatur efficacia infallibilis gratiæ ; consistit enim in ista physica prædeterminatione ; nec destruitur libertas, « movet enim Deus non solum ad substantiam actus, sed etiam ad modum ejus qui est libertas », ut ait Billuart (de Deo, d. 8, art. 4, § 2. resp. gen.).

III. Hoc systema ut probabile tantum defendunt Thomistæ quoad actus naturales. Quoad actus vero salutares dicit Contenson (apud Palmieri, p. 441), « gratiam per se efficacem tenent [Thomistæ] ut conclusionem theologicam ab Augustino et Aquinate certissime traditam et post articulos fidei omni exceptione majorem, in proxima et veluti ultima dispositione definibilem ». — Præcipua **hujus systematis argumenta** hæc sunt : **1.** Juxta Scripturam, Deus facit ut in præceptis ejus ambulemus (Ezech. 36. 27), operatur in nobis velle et perficere (Philipp. 2. 13), facit de nolentibus volentes auferendo a nobis cor lapideum et dando cor novum (Ezech. 11. 19 ; 36. 26), ac conformiter orat Deum Ecclesia, ut nostras etiam rebelles compellat voluntates ; atqui hæc non præstat Deus nisi per gratiam « vi propria effectricem bonæ volitionis », idest ab intrinseco efficacem ; ergo. **2.** Scripturæ docent Dei voluntatem in negotio etiam nostræ

salutis invincibilem esse atque insuperabilem (« Non est qui tuæ possit resistere voluntati », Esth. 12. 19; « Voluntati ejus quis resistit ? » Rom. 9. 19) ; atqui non potest dici divina voluntas invicibilis nisi per præmotionem Deus infallibiliter determinet voluntatem humanam ; ergo. — Argumentum philosophicum desumptum ex dignitate causæ primæ summaque creaturæ dependentia ab ea, late exponit Billuart, d. 5, art. 6, ubi etiam conficit argumenta ex scriptis S. Augustini et S. Thomæ — ad quos tamen æque confidenter appellant Molinistæ.

IV. **Reponunt alii theologi**, textus aliquos a Thomistis citatos non agere de gratia omnino (cf. Murray, d. 8, n. 35) : sed, hoc omisso, concedunt Scripturam docere quidem infallibilem efficaciam gratiæ, minime vero hanc efficaciam in prædeterminatione physica reponendam esse. Sola enim ratio, inquiunt, cur isti textus ostenderent prædeterminationem physicam, esset quia Deo omnipotenti et infinite sapienti nullum aliud medium superesset, quo hominum voluntates flecteret et moveret. Jamvero Scriptura nedum non docet sed prorsus excludit prædeterminationem istam. Ex dictis enim contra hæreticos, docet Scriptura hominem esse liberum sub gratiæ influxu, item dari gratiam vere et relative sufficientem : doctrina autem prædeterminationis physicæ tum libertatem tum sufficientem gratiam destruit, quod paucis ostenditur. — 1. *Destruit libertatem:* Libertas, ex dictis, est facultas, qua positis omnibus ad agendum requisitis, potest homo agere vel non agere ; atqui, juxta Thomistas, ista prædeterminatio requiritur ad salutariter agendum, et ea posita repugnat omissio actus salutaris ; ergo in systemate Thomistico destruitur libertas. — 2. Systema Thomisticum *destruit veram gratiæ sufficientiam.* — *a*) Gratia vere sufficiens debet veram et expeditam agendi potestatem conferre; atqui veram et expeditam agendi potestatem non confert gratia sufficiens in sensu Thomistico : ea enim gratia supposita altera adhuc requiritur ad agendum. — *b*) Gratia vere sufficiens ita debet esse sufficiens ut carentia actus soli voluntati imputetur; atqui si adhuc ad actum ponendum requireretur, ut in systemate Thomistico, altera validior gratia, quæ non esset in hominis potestate, carentia actus non posset soli voluntati imputari.

Expenduntur Thomistarum Defensiones

48. **I.** Primam systematis Thomistici difficultatem *ex impos-*

sibilitate resistendi præmotioni et determinationi physicæ deductam resolvunt Thomistæ :

1. Deus movet non tantum ad substantiam actus sed ad modum ejus, juxta naturam uniuscujusque agentis ; atqui modus actus humani est libertas ; ergo Deus ita movet voluntatem, ut non destruat libertatem.

Resp. *Concedo totum :* sed nihil probat pro Thomistis. « Quis enim negat Deum ita movere voluntatem, ut eam relinquat liberam, sicut ejus natura postulat ? Sed quæstio est, utrum voluntas mota, non utcumque, sed per prædeterminationem physicam, maneat libera. » Mazzella, n. 624.

2. Impossibilitas quæ est in sensu composito tantum non destruit libertatem ; atqui talis est impossibilitas resistendi gratiæ efficaci in systemate Thomistico ; ergo systema Thomisticum non destruit libertatem. — Sicut enim impossibile est, hominem tacentem loqui in sensu composito, nec tamen destruitur libertas ejus : ita liberum arbitrium *quod est motum a Deo*, retinet potestatem radicalem dissentiendi, etsi non habeat potestatem ut *dum est motum* actu dissentiat.

Resp. *Dist. Maj.* Impossibilitas in sensu composito non destruit libertatem, si hypothesis seu forma sub qua actus dicitur impossibilis pendeat a libera voluntatis determinatione, *conc. :* si non pendeat a libera voluntatis determinatione, *nego.* — Vel, alia forma (post Antoine) : Impossibilitas in sensu composito non destruit libertatem, si sensus divisus sit in potestate voluntatis, *conc. :* aliter, *nego.* — Ad explicationem, notandum est ex Franzelin (de Deo Uno, thes. 44, pp. 440, 441), « necessitatem in sensu composito seu ex hypothesi esse duplicem diversissimam, quarum una quidem libertatem supponit et indicat, altera vero eam plane aufert et negat. *Sensus compositus* in hac materia appellatur, quando subjecto affecto aliqua forma vel constituto sub aliqua hypothesi, *quatenus est sub illa forma aut hypothesi*, convenire posse dicitur actus aliquis enuntiatus in prædicato... Sit exempli causa propositio : homo vinculis arctissime constrictus potest currere, homo loquens potest tacere. Propositio utraque in sensu composito est falsa, in sensu diviso utraque vera... Nihilominus tamen in casu priori libertas ad currendum nulla est : in posteriori libertas ad tacendum est plenissima. Ratio discriminis est evidens, quod scilicet in priori casu hypothesis vinculorum, quacum actus currendi componi nequit, non pendet a libera hominis electione,

ut sit vel non sit (ita enim supponimus); contra hypothesis locutionis, quacum silentium repugnat, subest loquentis hominis arbitrio. Parum autem refert, quod constrictus vinculis retinet potestatem radicalem currendi, quæ vinculis non tollitur : ad libertatem enim currendi requiritur potestas proxime expedita currendi, vel saltem potestas removendi impedimentum. »

Contradist. Min. Impossibilitas resistendi præmotioni physicæ in sensu composito oritur ex hypothesi quæ non pendeat a libera voluntatis electione, *conc.* : quæ pendeat a libera voluntatis electione, *nego.* — Vel alia forma : Impossibilitas resistendi præmotioni physicæ est tantum in sensu composito, ita ut sensus divisus non sit in potestate voluntatis, *conc.* : ita ut sensus divisus sit in potestate voluntatis, *nego.* A voluntatis enim electione non pendet ut præmotio physica habeatur, vel ut habita rejiciatur. — Præterea, quod præsentem quæstionem attinet, ex Conc. Trid. (sess. 6, cap. 5 et can. 4) propositio « liberum arbitrium a Deo motum et excitatum potest resistere gratiæ » vera est in sensu a Calvino negato, nempe in sensu composito gratiæ præsentis : ita ut non tantum dici possit « liberum arbitrium *quod est motum* a Deo potest resistere », sed dici debeat, « liberum arbitrium *dum est motum* potest resistere », quod est contra Thomisticam positionem. Cf. Palmieri, pp. 456, sqq.

3. Tandem dicit Billuart (de Deo, d. 8, a. 4, § 2, p. 329, post Bañez et alios), concordiam libertatis humanæ cum concursu divino « mysterium esse. Mysteria autem, licet ea esse certo constare possit, tamen quomodo sint, non facile explicatur.... ».

Resp. *Dist. Maj. Factum* concordiæ gratiæ efficacis et libertatis est mysterium, seu doctrina a Deo revelata et difficilis explicatu sed non aperte repugnans rationi, *conc.*: *modus* hujus concordiæ quem defendunt Thomistæ recentiores est mysterium hujusmodi, *nego.* Etenim, ut scripsit Aravius (Episc. Segoviensis O. P.: cit. apud Franzelin, de Deo Uno, p. 424, not.) hujus modi « nec Concilia nec SS. Patres aliquando meminerunt, sed ab eis [Bañesianis] fuit quodam fallaci discursu confictus », imo tot laborat difficultatibus, ut Thomistæ « cum ventum fuerit ad objectiones, pie et sapienter a suo systemate recedunt », teste Georgio Albertini O. P. (cit. apud Franzelin, l. c., p. 422, not.).

II. Secundam difficultatem, desumptam *ex defectu potentiæ veræ in gratia sufficiente Thomistica* resolvunt ita Thomistæ :

Sufficiens gratia Thomistarum dat *posse* seu potentiam agendi ;

atqui illa gratia sufficiens est in suo ordine auxilii sufficientis, quæ dat posse seu potentiam agendi, etsi ad *operari* alia requiratur gratia : sicut v. g. 1. ignis ad urendum et panis ad nutriendum sufficiunt, etsi ad effectum requiritur eorum applicatio ; et sicut 2. bonus ædificator sufficiens est ad domum ædificandam in genere causæ efficientis, quamvis in genere causæ materialis ad actu ædificandum requirantur lapides, calx, etc. ; ergo.

Resp. *Dist. Maj.* Gratia sufficiens Thomistica dat potentiam puram, cujusmodi est ad videndum in eo qui caret lumine, *conc.* : dat potentiam proximam salutariter agendi, *nego* : deest enim elementum quod ex Thomistarum principiis est absolute necessarium. Proinde (ut ait Palmieri, p. 464) gratia sufficiens Thomistica « dat posse nihil ».

Dist. Min. Gratia est sufficiens in suo ordine, si dat potentiam veram et completam ad actum salutarem ponendum, *conc.* : aliter, *nego*. Ex Thomistis vero metaphysice repugnat actum salutarem poni citra præmotionem physicam.

Exempla in confirmationem adducta, quod attinet. — 1. Licet potentiam *remotam* habeat panis ad nutriendum et ignis ad comburendum, tamen ut dicantur vere sufficientes ad hos effectus actu producendos, *a*) supponi debet, potentiam completam adesse utrumque applicandi : neque enim panis aut ignis in Hispania existens diceretur sufficiens ad nutriendum hominem aut comburendum lignum in Anglia ; ac *b*) debet haberi vis aut quantitas relative proportionata utriusque ad effectum in casu particulari producendum : nam scintilla ignis v. g. non diceretur sufficiens ad truncum ingentem comburendum, nec mica aliqua panis ad hominem robustum nutriendum. Jam vero gratia parva Thomistarum *a*) per se non sufficit ad actum salutarem ponendum, neque *b*) potest homo uti ipsâ citra præmotionem physicam. Ergo dici nequit vere sufficiens gratia ista. Vid. Murray, d. 8, nn. 64, 65. — 2. Similiter, ædificator qui caret lapidibus et calce jure dici nequit habere potestatem completam ædificandi : deest enim ei elementum absolute necessarium ad actum : et certe injuste ageret rex qui talem ædificatorem lapidibus calceque privatum et in carcere inclusum, puniret ob domum non ædificatam, sub prætextu quod potentiam sufficientem ad ædificandum habuerit : et tamen ita fere, in systemate Thomistico, ageret Deus erga omnes qui gratias sufficientes tantum habent. Cf. Palmieri, pp. 462, 463.

III. Tertium Molinistarum argumentum, quod scilicet in systemate Thomistico gratia efficax non ita sit in hominis potestate, ut *carentia actûs soli voluntati imputari* possit, ita resolvunt Thomistæ :

Gratia efficax offertur in gratia sufficiente et negatur tantum ei qui resistit gratiæ sufficienti ; atqui hæc resistentia soli voluntati imputanda est ; ergo gratia efficax est in hominis potestate. Ita Lemos, Alvarez, etc. : vid. Palmieri, pp. 448, sqq. — Hanc responsionem illustrant exemplis 1. pueri imperiti qui magistro manum ejus ad scribendum dirigenti resistit, 2. illius qui alas a Deo ad implendum præceptum volandi oblatas recusaret : imperfecta enim scriptura in uno casu et transgressio præcepti in altero, malæ voluntati juste imputantur.

Resp. *Nego Min.* Etenim ut resistentia imputari possit ad culpam, non-resistentia debet esse in potestate voluntatis; cum vero non-resistentia nihil aliud sit quam consensus (neque enim datur medium), et cum 2. consensus iste impossibilis sit juxta Thomistas citra præmotionem physicam quæ est naturâ prior, nequit defectus hujus præmotionis et consensûs (qui est præmotione naturâ posterior) juste in voluntatem humanam refundi, sed tantum in ipsum Deum (cf. Mazzella, nn. 551, 552). Rem aliquatenus illustrat Murray, n. 63, hoc exemplo : « Si ope perspicilli boni et pellucidi facile legere possim, et loco talis perspicilli aliud traditur mihi obscurum et mihi ineptum, cum quo legere non possum ; nonne hæc impotentia legendi [puta divinum Officium ex præcepto] non soli hebitudini oculorum meorum, sed etiam perspicilli defectui, et huic maxime, merito tribueretur ? Ita et non soli voluntati istâ gratiâ inefficaci adjutæ, sed etiam ipsi gratiæ insufficientiæ, et huic maxime, resistentia tribui debet. » — Imo ex systemate Thomistico, Deus 1. ineluctabiliter prædeterminavit voluntatem ad ipsum actum physicum resistentiæ ponendum, et 2. si agatur de reprobo, gratiam tantum inefficacem ipsi consulto decrevit et præparavit, eo præcise fine ut, ad « pulchritudinem universi » obtinendam, eum a gloria æterna tanquam a beneficio indebito efficaciter tandem excluderet (cf. de Deo Uno, nn. 92, II, 3; 109, III, 1 ; 129). Ergo non videtur resistentia in systemate Thomistico humanæ voluntati juste tribuenda et imputanda. — Nec quid juvant *exempla* proposita : ad paritatem enim cum systemate Thomistico, necesse esset ut puer ineluctabiliter prædeterminaretur ad

resistendum manui magistri, alter vero ad alas recusandas. Cf. Murray, nn. 67, 68.

§ 2. *De Systemate Moliniano*

49. Cum ergo systema Thomisticum gratiæ efficaciæ consulendo libertatem humanam et gratiæ sufficientiam perimere videatur, quærendum est an in systemate opposito Molinistarum bene componantur gratia et libertas.

I. Ut **libertati** consulant, Molinistæ, rejecto concursu prævio Thomistarum, docent Deum concurrere actionibus creaturarum omnium, in ordine tum naturali tum supernaturali, *concursu simultaneo seu concomitante*.

Videlicet 1. ad *naturalem ordinem* quod attinet, Deus, juxta Molinam, non applicat causas secundarias ad agendum, sed (supposita earum creatione et conservatione) *cum* eis dum agunt influit in eundem effectum, ita ut effectus *totus* tribuatur tum Deo (causæ primariæ) tum creaturæ (causæ secundariæ) ut *concausis* seu *comprincipiis*, eodem fere modo quo duo homines idem pondus fune trahentes non agunt unus in alterum sed uterque immediate in effectum. Sic v. g. juxta Molinistas, cum lignum igni imponitur, Deus non concurrit applicando ignem ad agendum aut vim comburendi ei conferendo (hanc enim vim ex creatione et conservatione jam habet), sed concurrit cum eo ad effectum combustionis producendum, hunc scilicet effectum volendo (Deus enim ad extra operatur et efficit volendo). Concursum divinum hujusmodi Cajetanus, insignis S. Thomæ interpres, docuisse videtur asserendo (apud De Maria, « philos. peripatetico-schol. », t. 3, p. 405), creaturas moveri a Deo causa prima non « motione *prævia* propriæ actioni, sicut baculus movet lapidem motus a manu », sed « motione *cooperativa intrinsece* propriæ actioni ». Cf. Palmieri, thes. 51, n. II. — Notandum est, concursum simultaneum cum igne et aliis hujusmodi causis ex necessitate agentibus esse *determinatum* ad unum tantum effectum, v. g. ad comburendum : non ita cum causis liberis. In causa scilicet libera, de qua præcipua est quæstio, distingui potest ipsa determinatio voluntatis ab exsecutione earum rerum quas voluntas imperat. — *a*) In *exsecutione* videlicet Deus concurrit concursu concomitante, non tamen determinato, sed *indifferenti* ad singulos effectus quos voluntas imperare potest, v. g.

ad sedendum aut ambulandum (cf. Murray, nn. 19, 20). Sic (ait Tongiorgi, Theol. n. 307), « in ipsius voluntatis potestate est divino vel ad unum vel ad alterum concursu uti ; neque concursus voluntatem, sed potius voluntas concursum flectit atque determinat ». — *b*) De ipsa vero *determinatione* major est difficultas : quamvis enim quoad exsecutionem concursus divinus sequi dicatur voluntatis determinationem et eatenus servetur libertas, attamen si ad hanc ipsam determinationem adhuc requiritur divinus concursus, recurrit iterum difficultas (cf. Murray, nn. 21, sqq.). Ipsi Murray satius videtur dicere Deum ita hominem condidisse, ut voluntas humana, propositis per intellectum objectis, in sese ad hoc vel illud objectum (v. g. ad actum assentiendi vel dissentiendi, amandi vel odiendi, etc.) determinandâ ita indifferens sit, ut indigeat tantum conservatione divina (aliis verbis concursu *mediato*), non autem auxilio seu concursu alio : statim vero, in ipso electionis momento, in iis inchoandis et exsequendis quæ voluntas elegerit et imperaverit (v. g. in assensu præbendo, etc.), indigere, ut dictum est, concursu divino immediato concomitante. — Alia solutio (quam tradunt v. g. Boedder, « Nat. Theol. », pp. 363, sqq. ; Ill. Healy, « Irish Eccl. Record », l. c., pp. 426, sqq.), dum admittit concursum divinum immediatum requiri ad omnes et singulas creaturarum operationes ac proinde ad actum physicum volitionis, monet tamen ab hoc volitionis actu non distingui entitative, tanquam aliquid aliud, voluntatis determinationem, sed eam esse ipsum actum libere elicitum. In hac explicatione, voluntas, dum per concursum divinum, *physicum* volitionis actum elicit, eodem ipso actu eligit et amplectitur pro nutu hoc vel illud ex objectis quæ proponit intellectus, et in hac electione et determinatione propriâ consistit libertas qua voluit Deus homines instrui. Cf. Bellarm. (de Grat. et lib. Arb., lib. 4, c. 15, resp. ad « tert. arg. ») (1). — Rem illustrare

(1) Proposita difficultate, respondet, « In eo quod est, voluntatem se determinare ad opus, sive (quod idem est) re ipsa operari, cum antea non operaretur; Tria considerari possunt, voluntas, actio ejus, et egressus actionis a voluntate sive relatio et habitudo actionis tanquam effectus ad voluntatem, ut ad causam. Ex his tribus, voluntas sine dubio a solo Deo facta est ; actio quoque fit a Deo, quamvis non solo ; denique relatio proprie non fit, sed consequitur : tamen ut est idem re cum actione, ab eo fit, a quo actio ipsa fit. — Itaque nihil est, quod non fiat a Deo, et tamen non dicitur Deus determinare, vel applicare voluntatem ad opus, quia relatio illa non refertur ad Deum, sed ad solam voluntatem. »

licet exemplo quod desumit Taparelli (apud Mazzella, n. 734. annot.) ex navi vaporifera. Quemadmodum enim in tali navi nullus motus seu impulsus dari potest qui non sit in determinatam aliquam directionem: ita voluntas moveri nequit nisi in determinatum objectum sub ratione boni. Et sicut in navi impulsus seu motus sit tum a vi repulsiva vaporis tum a gubernatore, (quippe qui vim istam moderari aut *cohibere* potest), *directio* autem est unice a gubernatore: ita fere in homine actus physicus volitionis est tum a Deo tum a voluntate, directio autem seu *determinatio* actûs est a sola voluntate (1).

Obs. *S. Thomæ doctrinam* in hac materia quod attinet : ipse dum actiones liberas creaturarum Deo ut Causæ Primæ tribuit, semper tamen determinationem ipsam soli voluntati creatæ vindicat. Ita (præter loca citata in comment. de Deo Uno, n. 59, obs.) dicit (1. 2., qu. 9, a. 6, ad 3), « Deus movet voluntatem hominis sicut universalis motor ad universale objectum voluntatis, quod est bonum ; et sine hac universali motione homo non potest aliquid velle. Sed homo per rationem determinat se ad volendum hoc vel illud quod est vere bonum vel apparens bonum. » — Alia S. Thomæ loca tradunt Palmieri, thes. 53 ; Mazzella, nn. 682, 745 ; Hurter, n. 125, not. ; Boedder, pp. 439, sqq.

2. Ut hæc *ad ordinem supernaturalem* transferamus, considerentur iterum latrones cum Domino crucifixi. Uterque (ex hypothesi) æqualem habet gratiam excitantem, quæ in utroque intellectum illuminat, voluntatem inspirat, hasque facultates elevat. Latro a sinistris naturali sua libertate abutendo, ope

(1) Aliud exemplum tradit Illustr. Dr. Healy (l. c., pp. 427, 428) : « The determination is part and parcel of [the physical act of the will]. In fact, it is the physical act itself, viewed in a certain aspect or relation, and therefore needs no *concursus* distinct from that by which the physical act of the will is performed. The faculty and the divine *concursus* may be likened to two horses yoked tandem; the human will being, by God's permission, the leader in all free acts. Neither horse can, we suppose, draw the vehicle by himself; but both acting together, produce the effect. The horse between the shafts, representing the Divine *concursus* may be conceived in act to draw; simultaneously the will puts forth its own intrinsic energy, and, like the leading horse, determines the direction; but such determination requires no *distinct* effort of force, and therefore no *distinct* co-operation from the wheeler. In a precisely similar way the human will and the Divine *concursus* act as one principle in producing the effect, and the will alone determines the direction. »

concursus divini generalis, quoad actum physicum volitionis, resistit gratiæ, quæ proinde remanet mere, licet vere sufficiens. — Latro a dextris e contra, gratiæ se subdit, consensum præbet, sese ad Deum convertit, et gratia fit efficax in actu secundo : et hujus volitionis actus entitativus physicus tum a concursu divino supernaturali tum a Boni Latronis voluntate oritur. Directio vero volitionis seu ipsa determinatio (consensio nempe potius quam dissensio) est a voluntate ipsa humana libera citra ullum *novum* auxilium : neque tamen a sola voluntate humana nude sumpta aut in statu naturali relicta, sed a voluntate ope gratiæ excitantis vocata et invitata, et ad actum supernaturalem ponendum, dumque eum ponit, elevata et roborata : ita ut vere dicit possit Bonus Latro *per vires gratiæ consentire*.— Hac explicatione videtur bene declarari, contra Novatores et Jansenistas, quomodo (ut definivit Conc. Trid., sess. 6, can. 4) liberum arbitrium a Deo motum et excitatum Deo excitanti et vocanti *vere cooperetur*, *possitque dissentire si velit*, ita ut *vere agat*, nec *mere passive se habeat :* quin tamen errore opposito Pelagianorum, tribuatur naturæ viribus opus salutare aut ejus initium.

Obs. Notandum est ex theologis Molinistis (Mazzella, n. 685, 686 ; Palmieri, thes. 17; Cercià, pp. 303, sqq. ; Murray, nn. 95, 117, 118), in operibus supernaturalibus gratiam concipiendam non esse ut principium distinctum a voluntate eique extrinsecum, sed ut qualitatem intrinsece informantem voluntatem, seu ut comprincipium cum ipsa : ita ut actus salutares non eliciantur a voluntate seorsum nec a gratia seorsum, sed (ut ait Cercià) « a gratia operante in facultate et per facultatem ; vel a facultate ut actu imbuta intrinsecus vigore gratiæ, et per eam elevata et roborata quoad ipsos actus », sicut v. g. in ferro candente nec ferrum seorsim nec ignis seorsim comburit sed utrumque simul ut comprincipium. Exemplum sumit Cercià ex prodigiis Samsonis, quæ scilicet tribuenda sunt tum brachio Samsonis tum vigori præternaturaliter indito, non tamen veluti distinctis principiis sed ut comprincipio uni. Hoc etiam illustrari forsan potest ex helice electrico-magnetica : quod enim, ad instar magnetis, fascis ferreus illius machinæ, immisso flumine electrico, ferrum attrahat, nec fasci ferreo seorsum nec flumini electrico seorsum sed utrique ut concausæ et comprincipio adscribendum est. Dicit Lessius (« Resp. ad antapolog. Lovan. », apud Schneemann, « Contr. » p. 392), « Sicut enim in operibus civilibus potest se

liberum arbitrium flectere in utramvis partem viribus naturæ, ita in operibus bonis potest se viribus gratiæ in utramvis partem flectere » (vid. ibid., pp. 452, 456).

II. Reliquum est, ut explicetur, quomodo in hoc Molinæ systemate gratia Bono Latroni v. g. (juxta nostram hypothesim) collata dici possit **efficax in actu primo**, efficaciâ connexionis, ita ut certo et infallibiliter effectum a Deo absolute intentum (scilicet Latronis conversionem) sit obtentura. Aliis verbis quæritur, quomodo possit Deus, juxta hoc systema, hominum corda et voluntates invincibiliter movere et flectere quocumque vult : Latro enim donec actu consentiat, gratiæ semper resistere potest.— Hanc infallibilem efficaciam gratiæ cum repudiabilitate ejusdem componunt Molinistæ *ope scientiæ mediæ*. Deus scilicet, ut dictum est in tract. de Deo (n. 67), ab æterno scit quid homo quilibet *libere* faceret his vel illis adjunctis, hoc vel illo auxilio adjutus. Scit proinde certissime (quo autem medio, vel potius *unde*, nobis ignotum est : l. c., n. 72), cui gratiæ ex omnibus possibilibus Latro ille certo cederet, si ei daretur. Deinde ex pura misericordia et inscrutabili consilio, absolute decernit Deus istam gratiam ei conferre, in quo decreto videt ab æterno Latronem consentientem. Gratiæ demum debito tempore collatæ Latro *libere* cedit, et gratia fit efficax in actu secundo. Cf. Murray, l. c., nn. 99, sqq.

III. Hujus systematis formam recentiorem proposuisse juvabit verbis Palmieri, qui dicit (Thes. 55), « Gratia, qua formaliter voluntas constituitur elevata, illustrata, inspirata, ex seipsa efficaciam habet tum physicam, supernaturales conferendo vires, tum moralem, ad opus bonum, ut par est, præparando voluntatem : quæ efficacia est *efficacia virtutis* et a divina omnipotentia ac sapientia pendet. *Connexio* vero *gratiæ cum actu bono* determinatur exercitio liberi arbitrii, non quidem naturaliter agentis, sed elevati : quod proinde nonnisi per vires gratiæ consentit, dum posset per naturæ vires dissentire. Quare *efficacia connexionis* gratiæ cum effectu utrumque elementum complectitur, efficaciam nempe virtutis propriam gratiæ liberique arbitrii determinationem. Porro gratia quæ effectum obtinet, dicitur secundum Augustinum congrua, ejus vero congruitas in actu primo opus non est ut affirmetur. » Deinde (Thes. 56), « Infallibilis proinde connexio futura gratiæ, si hæc datur, cum bono opere non est adæquate petenda ex *efficacia virtutis* gratiæ et

ex divina omnipotentia, sed ea supposita, *formaliter* petenda est ex divina præscientia, quæ noscit quid sub qualibet gratia actura sit voluntas creata, si ea gratia ipsi donetur. Quare singulare est Dei beneficium quod Deus misericorditer ita hominem vocet, quomodo scit ei congruere ut vocantem non respuat. » Cf. Mazzella, n. 692.

IV. **Probatur hoc systema** contra Thomistas. — **1**. Ex Scriptura sacra, præsertim ex Matth. 11. 21, « Væ tibi Corozain, væ tibi Bethsaida : quia si in Tyro et Sidone factæ essent virtutes quæ factæ sunt in vobis, olim in cilicio et cinere pœnitentiam egissent ». — Dici nequit Dominus hoc loco injuste culpasse Capharnaitas ; atque injuste eos culpasset, si, data eis gratia excitanti, conversio jam non ex eorum consensu, sed ab alio aliquo penderet, scilicet a præmotione physica ; ergo conversio, idest efficacia gratiæ, hominis consensui tribuenda est, non physicæ præmotioni.

Prob. Min. Injuste eos culpasset Dominus si defectus involuntarius sola causa esset, cur non converterentur ; atqui ita in hypothesi adversariorum : nam 1. ista præmotio physica, sine qua repugnaret conversio, eis data non est : aliter infallibiliter conversi essent ; et 2. iste defectus erat involuntarius : *præmotio* enim, ex ipso nomine, antecedit voluntatis actum ; ergo efficacia gratiæ pendet ex voluntatis consensu. — Cf. Perrone, n. 324.

2. Huic systemati favere videntur SS. Patres. — Ita S. Augustinus (de spir. et litt., c. 24), « Profecto et ipsum velle Deus operatur in homine... consentire autem vocationi Dei vel ab ea dissentire propriæ voluntatis est. Quæ res non solum non infirmat quod dictum est : *quid habes quod non accepisti?* verum etiam confirmat. Accipere quippe et habere non potest anima dona, de quibus hoc audit, nisi consentiendo ac per hoc quid habeat et quid accipiat, Dei est : accipere autem et habere utique accipientis et habentis est. » Item (l. 1 ad Simplic., qu. 2, n. 10), « Ut velimus, suum esse voluit et nostrum : suum vocando, nostrum sequendo ». Iterum (ibid., n. 13), « Verum est ergo : Multi vocati, pauci electi. Illi enim electi, qui congruenter vocati ; illi autem, qui non congruebant neque contemperabantur vocationi, non electi, quia non secuti, quamvis vocati. » — Et S. Bernardus (de grat. et lib. arb., c. 14, n. 47), « Sic autem ista [gratia] cum libero arbitrio operatur, ut tantum illud in primo præveniat, in ceteris comitetur, ad hoc utique præve-

niens, ut jam sibi deinceps cooperetur. Ita tamen quod a sola gratia cœptum est, pariter ab utroque perficitur, ut mixtim, non singillatim; simul, non vicissim, per singulos profectus operentur. Non partim gratia, partim liberum arbitrium, sed totum singula opere individuo peragunt. Totum quippe hoc et totum illa; sed ut totum in illo, sic totum ex illa. »

3. Hoc systema suadetur etiam ex sensu communi fidelium et propria uniuscujusque experientia. — « Quivis enim », ait Molina (qu. 14, a. 13; d. 40 : edit. paris., p. 231), « in seipso experitur, dum de peccatis propter Deum dolet, in sua potestate esse continere eum actum quo dolet, non solum divertendo ad alia, sed etiam dissentiendo, complacendoque tunc in iis ipsis peccatis de quibus dolet ». – Ut dicit Hurter, (n. 128, annot., sub fin.), « *Præferendum* omnino videtur systema, quocum concordat *praxis*, modus loquendi quotidianus et unice aptus ad excitandos homines ad omne virtutis studium, illi theoriæ, a qua plus minus *dissentit praxis* modusque practicus instituendi populum christianum ».

4. Demum ratione theologica probatur hoc systema. — In eo enim, ut ex dictis liquet, dignitas et efficacia infallibilis gratiæ videntur (contra Pelagianos et Semipelagianos) tuto servari et (contra Novatores et Jansenistas) cum libertate hominis sub ejusdem gratiæ influxu recte conciliari; asseritur quoque (item contra Novatores et Jansenistas) gratia vere et mere sufficiens, quæ scilicet ex sola culpa hominis, non ex defectu Dei, caret effectu. Cf. Palmieri, thes. 58; Mazzella, nn. 693, sqq.

Solvuntur Objectiones

50. Obj. 1. Nemo potest se discernere in negotio salutis, juxta Apostolum (1. Cor. 4, 7); atqui in sententia Molinæ homo se discernit (cum ab ipso pendeat ut gratia sit efficax aut maneat mere sufficiens); ergo.

Resp. 1. Textum non loqui directe de donis internis; sed, hoc omisso,

Resp. 2. *Dist. Maj.* Homo non potest se discernere acquirendo sibi viribus naturæ (vel etiam merito supernaturali condigno) illam gratiam quæ certo obtentura sit consensum, *conc.*: tali gratiâ acceptâ nequit se discernere, *subd.*: viribus suis naturalibus sibis relictis, *conc.*: potentiis suis per gratiam elevatis

et roboratis (ut jam explicatum est), *nego*. Cf. Mazzella, nn. 541, 727.

Obj. 2. In sententia Molinæ fieri potest ut æquali gratia duobus hominibus concessa, unus ei consentiat, alter dissentiat; atqui qui consentit se discernit ab alio ; ergo.

Resp. *Dist. Maj.* Fieri potest, ut gratiæ æquali ratione entitatis physicæ unus consentiat alter dissentiat, *conc.:* æquali ratione beneficii, *nego*. Beneficium enim est, ut gratia concedatur homini eo momento quo prævidetur obtentura consensum. — Fieri autem posse ut in uno homine gratia æqualis aut etiam major minorem habeat effectum quam in alio, est doctrina S. Augustini, S. Thomæ, S. Fransisci Salesii pluriumque doctorum et theologorum. Vid. Suarez, de Deo, l. 6, c. 1, nn. 6, 7; Pesch, nn. 239, sqq. ; Schneemann, pp. 326, sqq.

Inst. Si ex duobus hominibus æqualiter armatis unus alteri prævaleat, hoc tribuitur victoris industriæ et conatui ; atqui in casu allato duo homines æqualem gratiam habent ; ergo a pari qui actum salutarem ponit se discernit in negotio salutis.

Resp. *Dist. Min.* Æqualem gratiam habent ratione auxilii entitative spectati, *conc.:* ratione beneficii, *nego*. Præterea neganda est paritas : etenim 1. gratia non est merum instrumentum extrinsecum, sed est virtus intrinseca quæ dat *ipsas vires* supernaturaliter agendi; et 2. gratia efficax habet ex scientia et decreto Dei connexionem *infallibilem* cum effectu, aliter quam arma cum victoria.

Obj. 3. Frustrari nequit voluntas Dei circa alicujus v. g. Petri salutem; atqui in hoc systemate frustrari posset; ergo.

Resp. *Dist. Maj.* Frustrari nequit voluntas Dei consequens et absoluta, *conc.:* antecedens et conditionata, *nego*. Cf. de Deo Uno, nn. 84, 85.

Contradist. Min. Frustrari posset voluntas Dei antecedens et conditionata, *conc.:* absoluta et consequens, *nego :* etenim 1. scientia et potentia Dei est infinita; et 2. voluntas humana est facultas quæ tendit in bonum ; sed voluntas, infinitis mediis ad bonum incitata et omnibus resistens esset facultas tendens potius in malum. Cf. Cercià, pp. 306, 307.

Obj. 4. In systemate Molinæ consensus prævius hominis est ratio cur Deus conferat ei majus beneficium (gratiam scilicet prævisam efficacem); atqui hæc est doctrina Semipelagianorum ; ergo rejicienda est.

Resp. *Nego Maj.* : ratio enim, juxta Molinistas, est ipsa divina misericordia.

Obj. 5. Systema Molinæ supponit Deum exspectare voluntatis humanæ determinationem ; atqui hoc damnavit in Semipelagianis Conc. Arausic. II (can. 4) ; ergo.

Resp. *Dist. Maj.* Supponit Deum exspectare determinationem voluntatis ex propria et naturali virtute agentis, *nego* : agentis per vires gratiæ, *subd.* : eo sensu quod per hanc suam conditionatorum nostrorum scientiam dirigatur citra hæsitationem providentia ejus æterna, *conc.* : eo sensu quod hujus determinationis prævisio sit causa conferendi gratiam (ut voluerunt Semipelagiani), *nego*.

Obj. 6. In hoc systemate gratia esset versatilis, pedissequa voluntatis, libero arbitrio subjecta, etc. ; atqui hæc est doctrina in Semipelagianis damnata ; ergo.

Resp. *Nego. Maj.* Etenim 1. versatile non est, quod nequit in partes oppositas deflecti : talis autem in systemate Moliniano est gratia, quippe quæ nonnisi ad bonum movet quaque nemo abuti potest ad malum. — Neque 2. in systemate Moliniano est gratia pedissequa voluntatis : quia nihil prorsus salutare operari potest voluntas, nisi gratia præventa et excitata sit. — Neque 3. est gratia in isto systemate subjecta voluntati, quia ab homine non pendet eam habere : imo potius infallibiliter (ope scientiæ mediæ) voluntas humana in hoc systemate gratiæ subjicitur.

Obj. 7. Causa ex se indifferens et indeterminata ad hoc vel illud non potest se ipsum determinare ; atqui voluntas humana ex se est indifferens ad hoc vel illud agendum ; ergo non potest s ipsam determinare sed indiget aliqua determinatione extrinseca, v. g. præmotione physica.

Resp. *Dist. Maj.* Causa ex se indifferens, indifferentiâ passivâ, non potest se ipsam determinare, *conc.* : indifferentiâ activâ, *nego* : in hac enim determinatione sui consistit libertas. « Non tamen hic actus [voluntatis se determinantis] est absque ratione. Nam ratio sufficiens, quæ postulari posset, vel est causa finalis, vel causa efficiens ; causa finalis est bonitas rei apprehensa, causa efficiens est ipsa voluntas, quæ non solum est causa quædam agens, sed est domina sui actus et idcirco agit ita ut possit non agere, ita vult ut possit nolle. Quapropter falluntur qui quærunt rationem sufficientem et completam cur sit hic actus potius quam oppositus, independentem a voluntate : hoc enim

est destruere ipsam libertatem atque hæc ratio non datur. » Palmieri, p. 481.

Inst. Potentia, juxta axioma, non transit in actum, nisi per aliquod ens actu ; atqui potentia etiam active indifferens, antequam se determinet ad actum, non est actu sed potentiâ tantum operativa ; ergo ut actu fiat operans, debet ab alio determinari.

Resp. *Dist. Maj.* Potentia non transit in actum, nisi per aliquod ens actu, quod illam incitet ac moveat aliquo modo ad agendum, *conc.* : quod illam determinet ad agendum, *subd.* : si sit potentia necessaria, *conc.* : si sit potentia libera, *nego.* — Deus ergo, ut primus motor movet voluntatem, non quidem 1. prædeterminatione physica, quæ nullam relinqueret electionem inter diversa ; bene vero 2. « sicut universalis motor ad universale objectum, quod est bonum » (ut loquitur S. Thomas, 1. 2, qu. 9, a. 6, ad 3), relictâ tamen homini potestate ut se determinet in particulari « ad volendum hoc vel illud quod est vere bonum vel apparens bonum » ; 3. efficienter, quatenus concurrit cum intellectu in objecto voluntati proponendo ; demum 4. in supernaturali nominatim ordine, per gratiam excitantem, quatenus voluntatem ad opus bonum movet tum indirecte per intellectum tum directe per specialem inspirationem et per actum indeliberatum supernaturalem, ita ut ad opus bonum deliberatum ponendum, requiritur tantum ut voluntas in actu indeliberato persistat, vel eum non abjiciat. Cf. Mazzella, n. 734.

Obj. 8. Deus est « primum liberum » ; atqui si voluntas esset causa suæ determinationis, Deus non esset primum liberum ; ergo.

Resp. *Dist. Maj.* Deus est primum liberum, quatenus ipse est liber per essentiam, omnis autem alia causa per participationem et dependenter ab ipso, *conc.* : quatenus prædeterminat ad unum voluntatem creaturæ libere agentem, *nego.* Ex argumento Thomistarum sequeretur, Deum esse non tantum primum sed et *unicum* liberum : et pariter dicendus esset unicus vivens, unicus sciens, id quod in purum pantheismum induceret. Cf. Palmieri, p. 482.

§ 3. *Aliorum Systematum adumbratio*

51. I. Secundum **Augustinienses** (Berti, Noris., etc.) efficacia gratiæ in ordine præsenti consistit in *delectatione relative*

victrici nempe in caritate, quæ graduum intensione contrariam concupiscentiam superet. Distinguuntur proinde hi auctores a Thomistis, eo quod asserant *moralem* tantum non physicam *præmotionem*, et a Jansenistis quia negant hanc delectationem necessitatem importare, licet eâ positâ actus certo et infallibiliter sequatur. — Hoc systema non videtur admittendum : neque enim 1. gratia semper movet ad opus salutare formaliter et proxime per delectationem proprie dictam (vid. supra, n. 45); neque 2. majorem semper delectationem sequimur; nec denique 3. delectatio illa victrix infallibilitatem effectus in gratiæ efficacia cum libertate humanæ voluntatis sufficienter tueri videtur. Putat tamen Murray (nn. 81, sqq.), hoc systema non adeo officere libertati, ac eo præcipue rejicit, quod affirmat *omnem* gratiam efficacem consistere in delectatione relative victrici; præterea, gratia sufficiens Augustiniensium, sicut et Thomistarum, non videtur esse vere sufficiens, cum careat delectatione illa victrici sine qua in ipso systemate liberum arbitrium actum bonum efficere nequeat.

II. Simile aliquid docet **Thomassinus**, qui tamen, aliter quam Augustinienses, efficaciam moralem infallibilem gratiæ non tam in qualitate et vi intrinseca singularum gratiarum collocat, quippe quæ seorsum propter hominis libertatem frustrari possent, quam in earum *cumulatione,* conspiratione et oppugnatione continua, qua Deus hominis voluntatem quasi expugnet, et obstinatissimum quemque tandem defatiget et ut consensum præbeat devincat. — Rejiciendum vero videtur et hoc systema : ex ipso enim sequeretur (ut notat S. Alphonsus apud Knoll, n. 433), nullam dari gratiam *singularem* infallibiliter efficacem, seu aliis verbis omnem gratiam quæ seorsum datur esse inefficacem, nec Deum posse hominis conversionem instantaneam efficere. Cf. Kilber, n. 376.

III. Alii cum Alphonso Moyne (seu Lemoine), Ysambert, **Tournely** (doctoribus Sorbonicis), **S. Alphonso Liguori**, etc., quo facilius omnes expediant difficultates, *duplicem gratiam* distinguunt, alteram consensu voluntatis, alteram ab intrinseca sua natura efficacem, quarum priori si quis bene usus fuerit ad opera *faciliora* ac præcipue ad orandum, concedatur ei gratia altera ex se efficax ad opera *difficiliora* et ad perfectam conversionem obtinendam. — Non videtur hoc systema a Molinismo admodum discrepare. Etenim 1. admittunt Molinistæ, et expli-

cita est ipsius Molinæ, Ripaldæ, Valentiæ, Lessii, etc. sententia (cf. Schneemann, « Controv. », p. 322; Murray, n. 93; Jungmann, n. 204, annot.), dari interdum gratias adeo validas ut impossibile sit, non quidem physice sed moraliter loquendo, eis resistere, sicut v. g. in casu S. Mariæ Magdalenæ, S. Pauli etc.: imo censet Murray, n. 129, ejusmodi gratias quotidie dari in Ecclesia, præsertim in Missionibus. (Cf. Hurter, n. 143; Palmieri, p. 497; Mazzella, n. 680, 1.) Tenent tamen 2. Molinistæ contra Thomistas et Augustinienses, non omnem gratiam efficacem, v. g. ad orationem aliquam recitandam, esse ab intrinseco efficacem. Demum 3. disserte docent Lessius, Molina, etc., per orationem ac bonum præsentis gratiæ usum uberiorem obtineri gratiam. In his quidem cum Molinismo cohæret sententia Sorbonica; concordiam vero gratiæ et libertatis per se non explicat hæc sententia, nec controversiam domesticam dirimit. Admissâ enim distinctione gratiarum potentiorum et remissiorum, infallibilis tamen connexio gratiæ alicujus specialis cum effectu particulari determinato, v. g. cum conversione peccatoris hujus vel illius, dijudicari nequit ex sola vehementia et fortitudine physica gratiæ, « quia permagna gratia, quæ quietum animum certissime permoveret, vi atque impetu cupiditatum vel tentationum, quas diabolus aut occasio excitavit, ita impediri potest, ut anceps ac dubia sit exspectatio eventus » (Schneemann, p. 325). Recurrendum ergo tandem est ad Dei, auctoris gratiæ, infallibilem scientiam. Hanc autem infallibilem Dei scientiam explicare nequeunt (nec explicant) Sorbonici per systema vel Thomistarum vel Augustiniensium, quorum fundamentale principium est, efficaciam *gratiæ cujusvis*, etiam tenuissimæ, ab intrinseco esse, vel scilicet ex præmotione physica, vel ex delectatione relative victrici. Si vero deinde, quod solum relinquitur eis, Doctores Sorbonici, ut infallibilem connexionem gratiæ *vehementioris* cum opere salutari *difficiliori* explicent, ad Scientiam Mediam (quam de cetero admittunt) recurrant, cur quoad opera faciliora et omnia opera non admittetur eadem explicatio, cum eadem semper sit ratio? Cf. Schneemann, pp. 323, 324.

Conclusio. « His præhabitis », ait Murray, n. 132, « censeo systema Molinianum, apposita interpretatione jam data, esse omnino et unice verum, et ex omni parte prorsus inexpugnabile. Censeo insuper doctrinam hujus systematis eam esse (fere

dixi, eam solam esse), quæ, debito modo explicata, semper, ubique, cunctis fidelibus, doctis et indoctis, tutissime et fructuosissime prædicari potest. »

52. **Obs. de « gratia congrua » S. Augustini.** Gratiam efficacem sæpe vocat S. Augustinus « congruam » : ita v. g. (lib. 1 ad Simpl. qu. 2), « nullius Deus frustra miseretur ; cujus autem miseretur, sic eum vocat, quomodo scit ei congruere, ut vocantem non respuat ». Hujus autem locutionis non una est explicatio. — Sic 1. gratia dici potest congrua eo sensu quod apta sit ad effectum obtinendum : et hoc sensu omnis gratia, etiam sufficiens, est congrua. — 2. Dici potest gratia congrua, eo quod physice includat effectum : et hoc sensu præmotio physica Thomistarum est gratia congrua. — 3. Dici potest gratia congrua eo quod moraliter includat ipsum effectum : et hoc sensu delectatio victrix Augustiniensium et gratia efficax aliquorum congruistarum est gratia congrua (cf. Murray, nn. 120, sqq.). — Demum 4. dici potest gratia congrua eo quod Deus eam conferat modo et tempore quo novit (ex scientia media) hominem ei certo consensurum : ita locum citatum S. Augustini explicat Palmieri (p. 500 : cf. p. 497) : ita et Molinistæ universim, a quibus non dissentire Suarezium (ut quidam volunt) demonstrat Mazzella, nn. 678-681.

QUÆSTIO TERTIA

DE DISTRIBUTIONE GRATIÆ

53. In hac quæstione, quæ cum doctrina de voluntate Dei salvifica intime nectitur, notant theologi non inquiri 1. utrum asserenda sit subministratio *jugis et continua* gratiarum (etsi revera, cum Hurter n. 19, annot. et aliis, post SS. Patres, dici posset, « humanum genus vel saltem fideles vivere in atmosphæra gratiæ » : cf. ib. n. 74, annot.); nec inquiritur 2. utrum gratia quæ confertur semper sit *efficax* vel etiam *proxime sufficiens :* hæc enim ad vindicandam in Deo sinceram et activam voluntatem salvificam generalem minime requireretur : sed inquiritur, utrum Deus hominibus non mere offerat, sed quantum ex se est *revera conferat* pro loco et tempore opportuno gratias actuales vere et relative sufficientes, saltem remote. Hæc vero quæstio (ait Palmieri, p. 509), « non eâdem certitudine expediri potest quoad singulos hominum status : nam pro quibusdam certæ Ecclesiæ definitiones habentur, quæ pro aliis desiderantur. Incipiemus proinde ab iis, quæ sunt certa magis », et inquiremus 1. de justis, 2. de peccatoribus fidelibus, 3. de infidelibus.

CAPUT PRIMUM

Utrum omnibus Justis detur gratia sufficiens ad præcepta implenda

54. **Prænotanda.** — I. Ex ipso systemate Jansenii, omnis gratia vere et relative sufficiens est etiam efficax, cum sit delectatio cœlestis relative victrix ; et omnis gratia quæ inefficax manet minor est concupiscentiâ oppositâ, seu non est relative sufficiens ad peccatum vitandum. Hinc manifeste sequitur, omnem hominem etiam justum qui peccat carere juxta Jansenistas gratia vere sufficiente, ipsique præceptum hic et nunc impossibile esse : et hæc fuit explicita Jansenii doctrina in prima

ex quinque propositionibus damnatis, « Aliqua præcepta hominibus justis volentibus et conantibus, secundum præsentes quas habent vires, sunt impossibilia : deest quoque illis gratia, qua possibilia fiant ». Cf. Palmieri, thes. 59.

II. Cum urgeretur, hanc doctrinam damnatam jam fuisse a Conc. Tridentino definiente (sess. 6, can. 18), « S. q. d., Dei præcepta homini etiam justificato et sub gratia constituto esse ad observandum impossibilia, a. s. » : respondebant Jansenistæ, hoc anathemate damnari tantum errorem fundamentalem Lutheri de corruptione essentiali naturæ humanæ lapsæ, ex quo errore sequeretur hominem etiam justificatum in singulis operibus peccare ac ideo præcepta servare non posse, nullatenus vero excludi doctrinam quæ asserit gratiam sufficientem deesse justis. Quam falsa et inepta sit hæc evasio, liquet (ut notat Mazzella, n. 800) 1. ex eo quod Concilium jam (cap. 25 ejusd. sess.) errorem præfatum Lutheri rejecerat, 2. ex eo quod canone citato (18) simpliciter, nulla distinctione facta, damnat omnes qui dixerint præcepta impossibilia esse justis, 3. ex explicita doctrinæ contrariæ declaratione (cap. 11 huj. sess.) his S. Augustini verbis, « Deus impossibilia non jubet, sed jubendo monet, et facere quod possis, et petere quod non possis, et adjuvat, ut possis ».

III. Postea damnatâ a Summis Pontificibus primâ propositione citatâ, tandem fateri coacti sunt Jansenistæ, justos habere sufficientem gratiam ad præcepta implenda : sed nova adhuc versutia per « justos » intelligebant solos prædestinatos, vel si alios significarent justos, intelligebant eos habere gratias non relative sed absolute tantum sufficientes. Cf. Jungmann, n. 217.

IV. Contra hos ergo errores, de fide tenendum est : urgente præcepto gravi, justos omnes et singulos tum eos qui servant tum eos qui non servant præceptum, actu et in præsenti habere gratiam ad peccatum mortale vitandum vere et relative sufficientem, scilicet gratiam saltem orationis.

55. **Propositio**. Justis omnibus, urgente præcepto, datur gratia vere et relative sufficiens.

Prob. I. Apostolus (1 Cor. 10. 13) dicit de justis, « Fidelis autem Deus est, qui non patietur vos tentari supra id quod potestis, sed faciet etiam cum tentatione proventum ut possitis sustinere » ; atqui hæc verba docent dari, urgente præcepto, gratiam vere et relative sufficientem ; ergo.

Ad Majorem : Hæc verba dici de justis, saltem præcipue, patet ex verbis immediate præcedentibus, « Qui se existimat stare, videat ne cadat ».

Ad Minorem : 1. Dari gratiam sufficientem, patet ex verbis, « faciet cum tentatione proventum, ut possitis sustinere »; 2. hanc gratiam dari urgente præcepto, et esse vere et relative sufficientem, patet ex verbis, « cum tentatione ».

II. Sine gratiæ adjutorio, fatentibus adversariis, divina præcepta non solum difficilia sed et prorsus impossibilia sunt; atqui ex Scriptura sacra, ista præcepta facta sunt, saltem justis, non solum possibilia sed et facilia et suavia; ergo justis, urgente præcepto, datur gratia sufficiens.

Prob. Min. Scriptura dicit (Matth. 11. 30), « Jugum meum suave est, et onus meum leve », item (1 Jo. 5. 3), « Mandata ejus gravia non sunt »; atqui hæc verba saltem de justis vera sunt; ergo. — Perrone, n. 374.

III. Ex Patribus, S. Augustinus (Enarr. in Ps. 39) interrogat, « Te jam justum ex fide viventem negliget, deseret, dimittet [Deus]? Imo vero et hic fovet, et hic adjuvat, et hic necessaria subministrat, et noxia resecat.. Dominus curam habet tui, securus esto... Nusquam tibi deest ; tu illi noli deesse, tu tibi noli deesse. » Ita et S. Prosper, S. Augustini discipulus (resp. ad c. 13 gall.), « Qui dicit, quod quibusdam vocatis et pie justeque viventibus obedientia subtrahatur, ut obedire desistant, male opinantur de Dei bonitate atque justitia ».

Dices. 1. S. Petrus justus erat quando tentatus fuit ut Christum negaret; atqui tunc gratia sufficiente carebat ; ergo justis omnibus urgente præcepto non datur gratia sufficiens.

Resp. *Dist. Maj.* S. Petrus ex iis justis erat, qui nimium propriis viribus, constantiæ, firmitati confidunt, *transeat :* erat ex justis humilibus, volentibus, et conantibus, de quibus in propositione Jansenii, *nego.* Ad primum membrum dicitur « transeat » : aliqui enim putant S. Petrum jam gratiam amisisse. Sic S. Jo. Chrys. (hom. 83 in Matth.) distinguit tria Petri peccata, nempe quod 1. dictis Christi negationem illius prænuntiantibus non crederet, 2. quod se ceteris præferret, 3. quod de se nimium præsumeret. Ita fere et S. Aug. (serm. 285). — Sed hoc omisso,

Dist. Min. Carebat Petrus gratia proxime sufficiente, *transeat :* gratia remote sufficiente, seu gratia orationis, *nego.* « Quis enim

(interrogat S. Aug., lib. de unitate Eccles., c. 9) dubitavit quod... Petrus, si voluisset, ter Dominum non negasset? »

Inst. Si Petro *volenti* defuit auxilium sufficiens, nulla est responsio; atqui ita ex S. Jo. Chrys. (hom. cit., « Etsi *bene animatus* fuerat, divino tamen subtracto auxilio, stare non potuit ») ; ergo.

Resp. *Dist. Maj.* Si defuit auxilium saltem remote sufficiens, *conc.* : si defuit tantum auxilium proxime sufficiens, *nego.* — *Contradist. Min.* — Quando dicunt Patres aliqui (S. Aug., tract. 92 in Jo.; S. Hilar., c. 32 in Matth.), S. Petrum *non potuisse* Dominum confiteri aut peccatum negationis vitare, intelligendi certe sunt de impotentia liberum voluntatis motum, et orationis neglectum consequente : posita enim impotentia antecedente, nullum prorsus fuisset peccatum formale.

Dices 2. S. Aug. loquens de fidelibus ait (lib. de nat. et grat., c. 53), « Si adest possibilitas, ut quid orant » ; atqui hæc verba supponunt possibilitatem deesse ; ergo.

Resp. *Dist. Maj.* Si adest possibilitas per naturam, sensu pelagiano, non est cur orent, *conc.* : si adest possibilitas per gratiam, *nego.*

Inst. Ex S. Aug. (ib., c. 66), « est quædam peccandi necessitas » ; atqui qui habet necessitatem peccandi non habet gratiam sufficientem ; ergo.

Resp. *Dist. Maj.* Est quædam necessitas peccandi saltem venialiter, *conc.* : peccandi mortaliter, *subd.* : est necessitas evitabilis et conditionata, *conc.* : inevitabilis et absoluta, *nego.* Subjungit enim statim S. Doctor, « Atque ut eadem necessitas non sit, discat Deo dicere : De necessitatibus meis educ me... ac per hoc, opitulante gratia per Jesum Christum, et mala necessitas removebitur, et libertas plena tribuetur ».

CAPUT SECUNDUM

Utrum omnibus fidelibus Peccatoribus conferatur gratia sufficiens

56. **Prænotanda.** — I. Peccatores sunt vel *communes*, ii scilicet qui tametsi gratiam sanctificantem amiserint, nondum tamen timorem Dei penitus abjecerint; vel *obdurati et obcæcati*, sic dicti quia boni moralis et supernaturalis quasi sensum et visum per peccatum et gratiæ resistentiam amiserint.

II. *Excæcatio* vi vocis respicit intellectum, *obduratio* voluntatem : sed sæpe indiscriminatim usurpantur nomina. *Perfecta* est obduratio seu obstinatio damnatorum, quorum mens adeo in malo est obfirmata ut omnis motus voluntatis eorum sit inordinatus et peccatum : *imperfecta* tantum est obstinatio peccatorum in via, ex qua obduratione oritur quidem in voluntate pronitas et facilitas magna ad peccandum non vero necessitas, nec unquam in hac obstinatione ita pervertitur aut obtenebratur intellectus, ut apprehensio et advertentia quævis mali totaliter absit (cf. Palmieri, pp. 523, 524, post S. Thom.). Perfectæ obdurationi censetur proxime accedere conditio eorum qui statim post peccatum in amentiam perpetuam incidant. — Notissima est descriptio cordis obdurati (imperfecte) quam tradit S. Bernardus (« de Considerat. », l. 1, c. 2) (1).

III. Obdurationis *causam* quod attinet, causa positiva est ipse homo tum *meritorie* propter peccata antecedentia, tum *efficienter* quando per eadem peccata seipsum indurat, juxta Scripturæ verba (Ps. 94. 8), « Nolite obdurare corda vestra ». Deus etiam est causa obcæcationis non quidem positiva et directa, quod blasphemat Calvinus, nec tamen mere permissiva sed et activa, vel scilicet *a*) subtrahendo auxilia gratiæ *interna* non quidem omnia sed uberiora, atque *exteriorem* protectionem specialem : vel etiam *b*) (ut in casu Pharaonis) conferendo gratias et signa prodigiosa, quibus ex Dei quidem permissione contra antecedentem vero voluntatem ejus, prævidetur homo abusurus, quem deinde abusum dirigit Deus voluntate consequenti ad bonos fines. Cf. de Deo Uno, n. 128.

IV. Peccatoribus dari potest gratia vel ad implenda mandata et nova peccata vitanda, vel ad surgendum ex statu peccati. Ad præcepta implenda requiritur gratia sufficiens urgente præcepto, quod patet : ad surgendum autem ex peccati statu, dicit Suarez (l. 4, c. 10, n. 7), gratiam dari *ordinaria lege*, « per verbum prædicationis, vel per lectionem aliquam sacram, vel per externum bonum exemplum, aut objectum incutiens timorem, ut est mors

(1) « Ipsum cor durum est, quod nec compunctione scinditur, nec pietate mollitur, nec movetur precibus, minis non cedit, flagellis duratur. Ingratum ad beneficia est, ad consilia infidum, ad judicia sævum, inverecundum ad turpia, impavidum ad pericula, inhumanum ad humana, temerarium in divina, præteritorum obliviscens, præsentia negligens, futura non providens. »

alicujus amici, et similia »; deficientibus autem istis mediis externis, res est ex sua natura obscura et incerta, sed de articulo mortis putat Suarez, credibile esse nunquam, deficiente etiam motivo externo, deesse peccatori fideli in illa opportunitate gratiam ad pœnitendum.

57. **Propositio I.** Omnibus fidelibus peccatoribus non obduratis datur, pro loco et tempore, gratia vere sufficiens, qua possint et peccata cavere et a peccatis resipiscere. — Hæc propositio juxta Perrone, n. 389, quoad utramque partem spectat ad fidem, et pro ea citat Hurter, n. 80, annot., Concilia Lateranense (cap. « Firmiter ») et Tridentinum (sess. 6, cap. 14; sess. 14, cap. 1); juxta Antoine, apud Murray, d. 7, n. 102, eam tenent « catholici omnes », ac ipse Murray censet oppositam doctrinam « saltem temerariam esse ».

Prob. I. Certum est (imo de fide, juxta aliquos, ut dictum est in tract. de Deo Uno, n. 92, III), Deum velle salutem omnium fidelium; atqui ista voluntas *sincera* dici nequit nisi fidelibus omnibus, saltem non obduratis, conferatur gratia sufficiens tum ad nova peccata vitanda tum ad surgendum ex peccati statu; ergo fidelibus omnibus, saltem non obduratis, datur gratia sufficiens tum ad peccata nova vitanda tum ad surgendum e peccati statu.

Prob. Min. Ut voluntas Dei salvifica erga omnes fideles dicatur sincera, debet includere collationem sufficientem eorum omnium auxiliorum quæ ad salutem sunt necessaria; atqui ad salutem peccatoris requiritur auxilium tum ad peccata nova præcavenda tum ad surgendum ex peccati statu; ergo.

II. Non potest peccator converti nisi per gratiam; atqui Deus peccatores omnes præsertim fideles ad conversionem invitat; ergo peccatoribus saltem fidelibus non obduratis Deus adest per gratiam suam.

Prob. Min. ex plurimis locis Scripturæ sacræ, v. g. Ezech. 33. 11, « Vivo ego, dicit Dominus Deus : nolo mortem impii sed ut convertatur et vivat »; etiam ex Domini nostri dictis, v. g. « Non veni vocare justos sed peccatores », « majus est gaudium in cœlis super uno peccatore pœnitentiam agente quam super nonaginta novem justis », et ex ejus comparationibus, v. g. pastoris quærentis ovem, patris filium prodigum recipientis, mulieris quærentis drachmam, etc., quæ loca maxime de fidelibus vera sunt. — Vid. Perrone, n. 390.

III. Ex Patribus, S. Augustinus (Retract., l. 1, c. 22) ait, « In potestate... hominis est mutare voluntatem in melius ; sed ea potestas nulla est, nisi a Deo detur ». Item (in Ps. 102), « Vocat undique ad correctionem, vocat undique ad pœnitentiam, vocat beneficiis creaturæ, vocat impertiendo tempus misericordiæ... » — Vid. Mazzella, n. 823.

58. **Propositio II**. Etiam peccatoribus induratis datur pro loco et tempore, gratia vere sufficiens, qua possint et peccata cavere, et a peccatis resipiscere. — Conclusio est « certa », juxta Perrone, n. 404 ; ac Murray, d. 7, n. 108, dicit eam « longe communiorem », quamvis putet « sententiam negantem [quam tenuerunt Bañez, Ledesma, Gonet] esse adhuc omnino liberam, et nulla nota theologica affici posse ».

Prob. **I**. Argumenta quæ probant gratiam sufficientem dari fidelibus peccatoribus communibus, idem probant pro peccatoribus obduratis, nisi in horum casu repugnet gratiam dari ; atqui ex ipsa Scriptura non repugnat gratiam eis dari ; ergo datur peccatoribus etiam obduratis gratia sufficiéns ad legem servandam et ad resipiscendum.

Major patet : textus enim qui voluntatem Dei salvificam exprimunt sunt omnino generales et de omnibus saltem fidelibus communiter inter catholicos intelliguntur.

Prob. Min. 1. Ex Act. 7. 51, « Dura cervice... vos semper Spiritui sancto resistitis ». — S. Stephanus his verbis alloquitur peccatores *induratos* (« dura cervice »); atqui istis data est *gratia* (dicuntur enim resistere Spiritui sancto), et gratia *sufficiens* (alioquin enim injuste S. Stephanus eos reprehendisset); ergo.

2. Ex Rom. 2. 4, « An divitias bonitatis ejus... contemnis? ignoras, quoniam benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit? Secundum autem duritiam tuam et impœnitens cor, thesaurizas tibi iram. » — His verbis alloquitur Apostolus peccatores induratos (« secundum duritiam tuam »); atqui, illos habere gratiam sufficientem, patet ex verbis, « Benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit », et etiam ex eo quod Apostolus eos reprehendat ac pœnas denuntiet.

II. Ex Patribus, S. Augustinus (in Ps. 6) ait, « In eam cæcitatem quisquis datus fuerit, ab interiori Dei luce secluditur sed nondum penitus, cum in hac vita est ». Item (Retract., l. 1, c. 19), « De quocumque pessimo in hac vita constituto non est uti-

que desperandum nec pro illo imprudenter oratur, de quo non desperatur ».

III. Ex ratione theologica. — Omnes, etiam obdurati, tenentur præcepto spei, et præcepto conversionis, ac pœnas legem moralem transgrediendo sibi merentur ; atqui hæc omnia absurda, si gratia sufficiens eis deest ; ergo.

Prob. Min. Frustra præcipiuntur spes et pœnitentia illi homini, cui desint auxilia absolute necessaria aut ad pœnitendum aliudve opus salutare præstandum, aut ad malum contrarium omittendum, item injuste denuntiatur eidem homini pœna ob impœnitentiam ; atqui si negetur peccatoribus etiam obduratis gratia sufficiens, desunt eis auxilia absolute necessaria ad opus ullum salutare efficiendum, aut legem moralem servandam ; ergo. — Perrone, n. 409.

IV. Præsens vita est status probationis et viæ ; atqui talis non esset si Deus quousque vivere permittit peccatores opportunitatem quoque pœnitentiæ et media necessaria ad salutem eis non concederet ; ergo.

Solvuntur Objectiones

59. Obj. 1. Ex Eccli. 7. 14, « Nemo potest corrigere quem Deus despexerit » ; atqui ille quem nemo potest corrigere, non habet gratiam sufficientem ad conversionem ; ergo aliqui peccatores, saltem obdurati, non habent gratiam sufficientem.

Resp. *Dist. Maj.* Quem Deus despexit despectione perfecta et absoluta, ipsâque despectione manente, ut in damnatis, nemo potest corrigere, *conc. :* quem Deus despexit despectione imperfecta hujus vitæ, *subd. :* difficilius præ ceteris corrigi potest, *conc. ;* nullo modo, *nego.* — Hunc tamen locum (ait Cercià, p. 344), Paraphrastes Chaldaicus et Hieronymus referunt ad vitia corporis, quibus affecti , puta cæci, claudi, aliisque hujusmodi, sint patienter tolerandi.

Inst. Qui orat nec misericordiam consequitur, non habet gratiam sufficientem ; atqui ita factum est in casu Antiochi (2 Machab. 9) ; ergo.

Resp. *Dist. Maj.* Qui debite orans non consequitur misericordiam, gratiam sufficientem non habet, *conc. :* qui orat fine et modo indebitis, *nego* — *Contradist. Min.*

Obj. 2. Ex Jo. 12. 39, Judæi « non poterant credere » ob indu-

rationem et excæcationem ; atqui ita affecti non habuerunt gratiam sufficientem ; ergo.

Resp. *Dist. Maj.* Non poterant, impotentiâ malam eorum voluntatem consequente (ut explicat S. Aug., tract. 53 in Jo.), *conc.*: impotentia antecedenti, *nego*. Cf. Perrone, n. 413, et not.

Inst. Ex ipso Evangelista (v. 40) impotentia illa credendi orta est ex induratione et excæcatione a Deo ipso effectis; atqui hoc excludit gratiam vere sufficientem ; ergo.

Resp. *Dist. Maj.* Impotentia orta est ex induratione a Deo effecta per subtractionem auxiliorum efficacium vel uberiorum, aut etiam per collationem auxiliorum extraordinariorum quibus prævisi sunt abusuri, *conc.* : per subtractionem omnium prorsus auxiliorum, aut per infusionem pravæ inspirationis, *nego*.

Obj. 3. Ex S. Aug., 1. Deus obduratorum misereri non vult (lib. 1 ad Simplic., qu. 2); 2. gratia non datur omnibus (epist. 107, ad Vital.); ergo.

Resp. *Dist. Anteced.* — 1. Deus eo sensu non vult reproborum misereri, quod non conferat eis gratiam specialem (seu « congruam », ut dicitur in contextu), *conc.*: quod nullam eis dat gratiam, *nego*. — 2. Gratia regenerationis non datur omnibus (ut pariter dicit S. Doctor in contextu), *conc.*: gratia actualis non datur omnibus adultis, *nego*.

Obj. 4. Si aliqua sunt peccata irremisibilia, non omnibus peccatoribus datur gratia sufficiens ad conversionem; atqui ex Scriptura quædam peccata sunt irremisibilia : sic 1. Matth. 12. 32, « Qui autem dixerit contra Spiritum sanctum, non remittetur ei, neque in hoc sæculo neque in futuro »; 2. Hebr. 6. 4, « Impossibile est eos qui semel sunt illuminati et prolapsi sunt, rursus renovari ad pœnitentiam » ; 3. Hebr. 10. 26, « Voluntarie peccantibus.. jam non relinquitur pro peccatis hostia »; 4. Hebr. 12. 17, « Non invenit [Esau] pœnitentiæ locum, quamquam cum lacrymis inquisisset eum »; 5. 1 Jo. 5. 16, « Est peccatum ad mortem : non pro illo dico ut roget quis » ; ergo.

Resp. *Nego Maj.* — Ad *primum* textum, *dist.*: Peccatum hoc (tribuendi scilicet Satanæ opera manifeste divina) nunquam remitti potest, *nego*: difficulter et raro remittitur, *subd.*: ob culpam hominis (cum sit peccatum contra lumen), *conc.*: ex defectu gratiæ sufficientis, *nego*. Cf. Palmieri de Pœnit., thes. 9, p. 60. — Ad *secundum* textum, *dist.* : *a*) (juxta lectionem probabilem) Impossibile est eos renovare (active, per prædicationem, etc.)

ob eorum perversitatem, *conc.* : ob defectum gratiæ, *nego*. Sed, hoc omisso, *b*) Impossibile est apostatas renovari (passive) per remissionem illam quæ fit in baptismate, *conc.* : per aliam remissionem, *subd.* : adeo difficile est, ut dici possit, per hyperbolam, impossibile, *conc.* : est revera impossibile, *nego*. — Ad *tertium* textum, *dist.* : Voluntarie peccantibus, nempe Hebræis a fide christiana semel accepta revertentibus ad Judaismum quem falsum jam agnoverunt (cf. v. 15), nulla relinquitur spes veniæ dum in apostasia perseverant, *conc.* : si ope gratiæ ad fidem redeunt, *nego*.— Ad *quartum* textum, *dist.* : Non invenit Esau pœnitentiæ locum apud patrem suum, idest non potuit adducere Isaac ut animum mutaret (juxta primitivam significationem vocis græcæ μετανοιας), et benedictionem Jacobo datam revocaret, *conc.* : non potuit peccati sui remissionem apud Deum obtinere, *nego* : vel *subd.* (juxta explicationem S. Chrys.) ob defectum debitæ dispositionis et orationis, *conc.* : dolebat enim tantum de damno temporali, non de culpa, ob defectum gratiæ, *nego*. Vid. Triplex Expositio loci. — Ad *quintum* textum, *dist.* : Si intelligitur peccatum finalis impœnitentiæ, idest conjunctæ cum morte aut perpetua amentia, non valet oratio, *conc.* : si intelligitur apostasia a fide, *subd.* : prohibetur, seu non commendatur, publica oratio pro apostatis, *conc.* : non valet oratio et supplicatio pro eis, *iterum subd.* : non valet oratio cujuslibet fidelis (« non dico ut *quis* oret »), aut oratio *sola*, *conc.* : (aliis verbis, non tantum oratio eaque fervida eximie sanctorum, sed et alia opera ardua requiruntur) : declaratur impossibilis conversio horum, *nego*. Cf. Palmieri, op. cit., pp. 67, 68.

Obj. 5. Determinatus est numerus peccatorum uniuscujusque, non tantum in Dei cognitione sed etiam quoad gratiæ collationem ; atqui non esset determinatus, si omnes peccatores gratias ad conversionem sufficientem haberent ; ergo.

Resp. *Dist. Maj.* Quoad eos qui post peccatum statim moriuntur aut in amentiam perpetuam incidunt, *conc.* : quoad alios, *subd.* : juste privantur ob peccata repetita gratiis uberioribus et efficacibus, *conc.* : omni gratia sufficiente, *nego*.

CAPUT TERTIUM

Utrum Infidelibus detur gratia sufficiens

60. **Prænotanda.** — I. Infideles sunt vel negativi vel positivi. Negativi ii sunt, ad quos Evangelii notitia non pervenit;

positivi, qui Evangelium vel audire recusarunt, vel auditum contempserunt. — Infideles universim recipere gratias sufficientes, post Novatores negant Jansenistæ cohærenter cum principiis suis, et cum propositione secunda Jansenii quæ asserit, gratiæ vere sufficienti nunquam resisti in præsenti ordine. Hinc Arnaldus v. g. (prop. 5. ab Alex. VIII damnata) ait, « Pagani, Judæi, hæretici aliique hujus generis nullum omnino accipiunt a Jesu Christo influxum, adeoque hinc recte inferes, in illis esse voluntatem nudam et inermem sine gratia sufficiente » : cf. ejusdem prop. 4. Damnatæ sunt etiam a Clemente XI propositiones Quesnelli 26, 27, 29, asserentes ante fidem et sine fide nullam dari gratiam. Harum propositionum contradictoriam, scilicet, « Deus *aliquibus* saltem infidelibus, hæreticis, apostatis, schismaticis, etc. gratiam confert vere et relative, proxime vel remote saltem sufficientem ad fidem et justificationem », dicit Sardagna (n. 255) « omnino certam », « ita ut opposita absque intolerabili errore defendi nequeat ». Eandem doctrinam de *omnibus* infidelibus propositam quam Sardagna (n. 259) censet non æque certam, etsi « communissimam Catholicorum », alii, ut Perrone (n. 431), Hurter (n. 82), dicunt certam, et Jungmann (n. 243) eam « sententiam Ecclesiæ esse », infert ex damnatione propositionum citatarum « in sensu auctorum », qui quidem negabant infidelibus universim gratiam sufficientem « eo ipso quod infideles sint ». Recentius docuit Conc. Vaticanum (Const. de Fide, cap. 3), « Benignissimus Dominus et *errantes gratia sua excitat atque adjuvat,* ut ad agnitionem veritatis venire possint : et eos, quos de tenebris transtulit in admirabile lumen suum, in hoc eodem lumine ut perseverent, gratia sua confirmat, non deserens nisi deseratur ».

II. Gratia quæ ex hac doctrina infidelibus conceditur talis debet esse ut homo ei, quantum in se est, cooperando tandem pervenire possit ad fidem supernaturalem, sine qua fide (ex Apostolo, Hebr. 11.6) justificatio et salus adulti haberi nequit. Necesse autem non est ut dicatur ipsa vocatio ad fidem, vel gratia intrinsece supernaturalis omnibus infidelibus actu conferri : sed ex sententia plurium auctorum (cf. Palmieri, p. 268 ; Hurter, n. 81 ; Murray, d. 7, n. 110) sufficit dicere, præsto semper esse infidelibus ex merito Christi auxilia entitative naturalia sed gratuita (respectu cujusque individui), quibus servare possint præcepta naturalia et ita negative se disponere ad fidem. « His

autem gratiis », ait Perrone, n. 437, « si infideles obsequantur, majora eis subsidia adjiciuntur, donec Deus gratuita sua misericordia vocet eos ad finem supernaturalem per initium fidei, sive per homines ad hoc missos, sive per Angelum, sive interius per se, sive quavis alia ratione, prout ei bonum visum fuerit. » (Cf. Lugo, de Fide, d. 12, s. 3, n. 36.)

61. **Propositio**. Nullis infidelibus, etiam negativis, media opportuna a ut gratiæ sufficientes negantur, quibus ad agnitionem veritatis valeant venire salutemque tandem obtinere.

Prob. I. Ex Apostolo (1 Tim. 2.), Deus « omnes homines vult salvos fieri, et *ad agnitionem veritatis venire* » ; atqui infideles nequeunt ad agnitionem veritatis et ad fidem venire nisi per gratiam præparentur ; ergo Deus confert eis pro opportunitate media quibus ad fidem et salutem pertingere valeant.

II. Deus impossibilia non præcipit ; atqui si negat infidelibus gratiam sufficientem, jubet impossibilia ; ergo non negat Deus infidelibus gratiam sufficientem.

Prob. Min. Omnes, etiam infideles, tenentur jure divino Deum amare amore tum affectivo tum effectivo legem moralem universam servando ; atqui hoc præstari nequit sine gratia ; ergo si negatur infidelibus gratia sufficiens, Deus jubet impossibilia.

III. (De infidelibus *negativis* speciatim : patet enim positivis gratiam non defuisse.) — Ex definitione, infideles negativi ii sunt, quibus Evangelium nunquam prædicatum fuerit ; atqui S. Paulus docet talibus gratiam interiorem sufficientem non deesse ; ergo non negatur infidelibus negativis gratia sufficiens.

Prob. Min. Apostolus (Rom. 1. 21) dicit gentiles philosophos, quibus sane Evangelium prædicatum non fuerat, esse inexcusabiles, quia, quum « per ea quæ facta sunt », seu ex creaturis, cognovissent Deum, non sicut Deum glorificaverunt, opera pietatis præstando et legem naturalem servando ; atqui si gratia interna remote saltem sufficiens eis deesset, debitum cultum et gloriam Deo præstare non potuissent et excusabiles essent ; ergo non deerat eis gratia sufficiens.

IV. Patres hanc doctrinam declarant. Ita v. g. ex Græcis S. Jo. Chrys. (hom. 7, aliter 8, in Jo.), quærit, « Si illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, quonam pacto tot homines sine lumine permanent (neque enim omnes Christum cognoscunt) ? quomodo ergo illuminat omnem hominem ? » Et respondet, « Illuminat profecto quantum in ipso est. Si qui au-

tem sponte sua, mentis oculis conniventibus, ad hujus lucis radios aciem dirigere noluerint, non ex luminis natura, in tenebris perstiterunt, sed malitia sua, qui sponte tanto se dono indignos reddiderunt. Nam gratia in omnes diffusa est : non Judæum, non Græcum, non Barbarum, non Scytham,... effugit, aut dedignatur, omnibus eadem est, omnibus se facilem exhibet, omnes pari honore advocat. Qui autem ejus munere frui negligunt, hanc suam cæcitatem sibi ipsis imputent. Cum enim omnibus aditus pateat, et a nemine prohibeatur, perditi quidam et nequam homines propria duntaxat malitia ingredi recusant. » Similiter ex Latinis S. Augustinus (tract. 35 in Jo.), « Testimonium sibi perhibet lux, aperit oculos sanos, et sibi ipsa testis est ut cognoscatur lux. Sed quid agimus de infidelibus ? Numquid illis non est præsens? Est præsens et illis : sed quibus eam videant, oculos non habent cordis. Audi de illis ex Evangelio ipso sententiam prolatam, Ex lux lucet in tenebris, et tenebræ eam non comprehenderunt. » Docet idem S. Doctor (l. 2 de serm. Domini in monte, c. 9), « Nullam esse animam quamvis perversam, quæ tamen ullo modo ratiocinari potest, in cujus conscientia non loquatur Deus ».

V. Huc spectant principia et axiomata plurima in schola recepta. — Ita sæpius S. Thomas v. g. (lect. 3 in Hebr. 12), « Deus vult omnes homines salvos fieri, et ideo gratia nulli deest, sed omnibus quantum in se est, se communicat ». Item (contra gentes, l. 3, c. 160), « Illi soli gratia privantur, qui in seipsis gratiæ impedimentum præstant ». Notissimus est S. Doctoris locus (de verit. a. 11, ad 1), « Hoc ad divinam providentiam pertinet ut cuilibet provideat de necessariis ad salutem, dummodo ex parte ejus non impediatur. Si enim aliquis taliter [in sylvis, inter bruta] nutritus ductum naturalis rationis sequeretur in appetitu boni et fuga mali; certissime est tenendum, quod ei Deus vel per internam inspirationem revelaret ea quæ sunt ad credendum necessaria, vel aliquem fidei prædicatorem ad eum dirigeret, sicut misit Petrum ad Cornelium. » (1) Idem

(1) Exempla ex historia S. Columbæ leguntur apud Em. Card. Moran, « Irish Saints in Great Britain « (p. 71) : « Our Saint in one of his excursions to the north of the Grampian range, said to the disciples who accompanied him : « let us make haste and meet the Angels who have come down from heaven and await us, that they may bring the soul of a dying man to heaven ». This was an old Pictish chief who had led an

ostendit effatum receptum, « Facienti quod in se est Deus non denegat gratiam ». Vid. n. 10, schol.

Solvuntur Objectiones

62. Obj. 1. S. Paulus (Act. 14. 15) testatur Deum olim dimisisse gentes ingredi vias suas; atqui hoc verum non esset, si gentes habuissent gratias sufficientes; ergo non habent omnes infideles gratiam sufficientem.

Resp. *Dist. Maj.* Deus permisit (εἴασεν, sivit, passus est) gentes secundum propriam suam voluntatem vivere, non dans illis, sicut Judæis, scriptam legem, nec identidem, ut ad Judæos, prophetas ad eos mittendo, *conc.* : Deus gentes reliquit aut dimisit sine auxilio ad salutem necessario, *nego.* Apostolus ipse ibidem subdit, « et quidem non sine testimonio semetipsum reliquit ». Vid. Beelen in loc. — Pariter dicuntur gentes (Ephes. 2. 12) fuisse « sine Deo in hoc mundo », non quidem absolute, quasi privati essent notitia naturali Dei et gratia medicinali : sed comparate cum Judæis et Christianis revelationem supernaturalem et gratias abundantiores recipientibus.

Obj. 2. Qui non habet gratiam sufficientem ad fidem non habet gratiam sufficientem ad salutem; atqui ex Rom. 10. 14, gentes quibus Evangelium non est prædicatum non habent gratiam sufficientem ad fidem (« Quomodo credent ei, quem non audierunt? Quomodo autem audient sine prædicante? »); ergo.

Resp. *Dist. Maj.* Qui non habet gratiam saltem remote sufficientem ad fidem, non habet gratiam sufficientem ad salutem, *conc.* : qui non habet proximam, *nego.* — *Contradist. Min.*

Inst. Si omnes habent gratiam saltem remote sufficientem ad fidem, nulla est ignorantia excusabilis religionis christianæ; atqui hæc doctrina damnata est in Baio (prop. 68); ergo.

exemplary life even to extreme old age, and was now on the point of death in the district of Glen-Urquhart. Columba outstripped his companions in the eagerness of his haste : and the sick man heard from him with joy the word of God and being baptized rested in peace. Another time St. Columba was staying in the Island of Skye, when a boat came into the harbour with a feeble old man seated on the prow. He was the chief of one of the Pictish tribes, and it was his only desire that he might become a Christian before death : two young men taking him from the boat laid him at the feet of the Saint. Columba briefly instructed him in the truths of life, and having administered baptism to him, he died on the same spot and was buried there. »

Resp. *Nego Maj.* Infideles enim negativi, licet peccando contra legem naturalem se privent indirecte gratia fidei, nullam tamen hujus effectûs suspicionem habent ac proinde non sunt illius formaliter culpabiles.

Obj. 3. Fides est prima gratia, ut sæpius docet S. Augustinus (v. g. de prædest. sanctt., c. 7); atqui infideles ipso nomine non habent fidem ; ergo nec gratiam.

Resp. *Dist. Maj.* Fides est prima gratia proxime influens in dispositiones ad justificationem, *conc.* : est prima gratia quæ infidelibus confertur, *nego*, ut constat exemplo Cornelii et aliorum.

Obj. 4. Si infideles gratiam habent sufficientem ad legem naturalem servandam, possunt Deum amore supremo diligere et ita justificari sine fide in Christo; atqui hoc admitti nequit; ergo.

Resp. *Dist. Maj.* Possunt Deum diligere amore supremo naturali, *conc.* : supernaturali, *nego* : ad hunc enim, ex communiore sententia, requiritur fides explicita in mysteria christiana. Cf. Hurter, n. 162, Palmieri, pp, 263, sqq.

Obj. 5. Ex doctrina nostra sequeretur 1. opera naturalia ad fidem disponere, 2. vocationem ad fidem non esse gratuitam, 3. gratiam esse omnibus communem; atqui hæc est doctrina Semipelagianorum ; ergo.

Resp. *Dist. Maj.* per singula. — Sequeretur nempe ex doctrina nostra : 1. opera naturalia ad fidem disponere *negative;* 2. Deum de facto *non denegare*, quamvis juste posset, fidei gratiam facientibus quod in se est; 3. gratiam *medicinalem*, quæ non sit proprie supernaturalis, omnibus adultis concedi.

PARS ALTERA

DE GRATIA HABITUALI

63. Gratia habitualis definiri solet (vid. Jungmann, Mazzella, etc. post Perrone, n. 468), « Supernaturale Dei donum, permanenter inhærens animæ, quo homo immediate et formaliter sanctus redditur, justus, Deo gratus, filius Dei adoptivus, capax eliciendi opera meritoria vitæ æternæ, ejusdemque hæres ». In hac definitione (quam late explicat Murray, d. 9, nn. 3, sqq.), verba « supernaturale Dei donum » sunt in loco generis in quo convenit gratia habitualis cum actuali ; reliqua exprimunt differentiam. Vocatur etiam gratia *sanctificans* et *justificans*. — Præmissa explicatione aliqua naturæ gratiæ sanctificantis, de effectibus ejus præcipuis, nempe de justificatione et merito, præsertim agendum est contra Novatores duplici quæstione.

PRÆNOTIONES DE NATURA GRATIÆ HABITUALIS

64. I. Gratiam sanctificantem in cordibus hominum per Spiritum sanctum infundi atque eo saltem sensu illis *inhærere*, quod non sit mere extrinseca denominatio vel imputatio justitiæ Christi, ut voluerunt Novatores, de fide est ex Conc. Trid., sess. 6, cann. 11, et postea ostendetur ubi de natura justificationis. — Hanc autem gratiam intrinsecam, esse entitatem realiter distinctam ab anima et non merum modum realem animæ, seu ipsam animam supernaturaliter modificatam a Deo, non est definitum. Attamen, docet communis sententia (contra singularem opinionem alicujus Joannis Vincentii, apud Suarez, l. 7, c. 15, n. 2), gratiam sanctificantem realiter distingui ab anima, sicut actus intellectus realiter distinguitur ab ipso intellectu, licet existere nequeat extra ipsum.

II. Gratiam sanctificantem esse donum non tantum intrinsece inhærens sed et *permanens*, tenent omnes Catholici, aliqui quidem

ut de fide vel fidei proximum (ita Suarez, Billuart, Murray, Jungmann, Mazzella), alii ut doctrinam catholicam, cujus contraria esset temeraria (ita v. g. Sardagna, n. 385). — Vid. prop. damnata 42 Baii, et cf. Hurter, n. 192 et annot., ubi exhibentur canones de hac re parati in schemate Conc. Vaticani.

III. Gratiam sanctificantem esse *physice* non moraliter tantum permanentem, suadet ipsa Scriptura (gratiam exibendo sub nomine vitæ, lucis, seminis, pignoris, signaculi, unguenti, fontis etc. quæ omnia stabile quid et physicum significant), ac docere videntur omnes Catholici, quidam (v. g. Suarez, Bellarm.) ut de fide, alii (v. g. Franzelin, Murray, Perrone) non quidem ut de fide, se dut ad doctrinam Catholicam pertinens cujus contrarium esset censura dignum, temerarium, etc. — Diceretur justitia *moraliter* permanere v. g. per actus præteritos, a quibus desumeretur denominatio justi, sicut ab actu præterito peccati aliquis denominatur peccator. Dicendo vero justitiam *physice* permanere, significamus eam esse entitatem quamdam physicam (accidentalem quidem : cf. Mazzella, nn. 947-949), in sua physica existentia perseverantem et animæ inhærentem, v. g. per modum qualitatis.

IV. Nomen gratiæ *habitualis* quod attinet, recolendum est habitum definiri post S. Thomam (1. 2, qu. 49, artt. 1-3), « Qualitas, quæ per modum dispositionis stabilis rei supervenire concipitur, ita ut etiam absque operatione permaneat », sicut v. g. scientia. Dixerunt aliqui (cf. Perrone, n. 473, et annot.), justificationem peccatoris fieri a Deo sine infusione alicujus qualitatis permanentis aut habitûs, sed per solam actualem motionem, aut influxum continuum gratiæ actualis : ac Bellarminus (de justif., l. 2, c. 15, init.) testatur Catholicos de hac sententia disputare. Communis vero nunc doctrina quæ Scripturæ et Traditioni magis congruit etsi non sit definita, docet gratiam sanctificantem esse habitum, non quidem directe et immediate operativum (qui scilicet disponit potentiam ad bene vel male operandum) sed entitativum (seu qui determinat substantiam ad bene vel male se habendum seu essendum) : et certe in infantibus baptizatis, gratia sanctificans quæ ipsis revera inhæret, nequit esse vel influxus continuus gratiæ actualis, vel denominatio accepta ex actu aliquo conversionis. — Quibusdam auctoribus idem videtur esse dicere gratiam istam esse habitum ac dicere eam permanentem : quorum sententiæ videntur

favere ea quæ tradit Card. Pallavicini (apud Jungmann, n. 255 annot.) de mente Patrum Tridentinorum.

V. Disputant theologi, utrum et quatenus gratia sanctificans seu habitualis *distinguatur a caritatis habitu*. Distinctionem saltem *rationis* agnoscunt theologi communiter contra Durandum : vox enim « gratia » ad hominem ipsum quem reddit justum seu Deo gratum relationem dicit ; « caritas » autem ad opus scilicet dilectionem Dei : hæc *agere*, illa *esse* respicit. *Reale* autem discrimen plures graves theologi, ut Scotus, Vega, Bellarminus, Vasquez, Estius, Antoine, etc. negant, eo præcipue nisi argumento quod et gratiæ et caritati iidem plane effectus adscribantur, et quod hæc duo nomina promiscue adhiberi soleant. — Alii autem theologi ut S. Thomas, et post ipsum Thomistæ, Suarez, Valentia, Ripalda, Kilber, Jungmann, Mazzella, etc. tuentur reale discrimen gratiam inter et caritatem (cf. Hurter, n. 237). Sicut enim in ordine naturali, juxta sententiam quæ cum S. Thoma distinctionem realem inter animam ejusque facultates asserit, aliud est forma substantialis seu anima, aliud facultates et virtutes quæ huic formæ quasi inhærent : ita in ordine supernaturali justificationis et regenerationis spiritualis credendus est Deus, aiunt hi theologi, concedere homini tum gratiam sanctificantem quæ sit veluti *esse* supernaturale et deificatio ipsius animæ, tum virtutes et potentias operativas quæ veluti res distinctæ isti *esse* inhæreant et connexæ sint, ac facultates animæ perficiant. Ex his autem virtutibus operativis est caritas, quæ non animam ipsam sed voluntatem perficit quæque proinde a gratia sanctificante realiter distinguitur. Cf. S. Thom., 1.2, qu. 110, a. 4; Mazzella, n. 953, sqq. De hac quæstione ait Ripalda (d. 132, s. 4.), « nullius partis argumenta plene convincere » ; Suarez (lib. 6, c. 12, nn. 2, 10) putat argumenta pro nostra sententia non omnino firma. Murray ait (n. 27), « responsio ad quæstionem prosus incerta esse videtur ».

VI. Gratiam sanctificantem esse ipsum *Spiritum sanctum* videtur docuisse, saltem indirecte, Magister Sententiarum, Petrus Lombardus (cf. Mazzella, n. 910). — Sententia autem contraria quæ docet gratiam sanctificantem esse donum creatum communis est theologorum et dicitur ab aliquibus (v. g. a Suarez, « de Carit. », d. 3, s. 1, n. 1) *de fide* vel *fidei proxima*. Rationes : 1. Distinguitur donum a donante, signum a signante, pignus ab oppignorante, semen a seminante, diffusum a diffundente : sed

gratia habitualis est donum, signum, pignus, semen et diffusa; Deus autem seu Spiritus sanctus est donans, signans, oppignorans, seminans et diffundens, ut ex textibus Scripturæ manifestum est; ergo. — 2. Ex Conc. Tridentino, sess. 6, cap. 7, Spiritus sanctus partitur singulis justitiam, quæ nonnisi ratione distinguitur a gratia justificationis, et quidem unicuique propriam; nequit ergo gratia sanctificans esse ipse Spiritus sanctus. — Dicit 3. idem Concilium, gratiam *inhærere*, et Viennense, eam esse *informantem*; atqui Spiritus sanctus dici nequit animæ inhærens eamque informans. — Præterea 4. aliis omissis, gratia sanctificans neque in omnibus, neque semper in singulis est æqualis, potest enim crescere et augeri etc., quæ de Spiritu sancto affirmari nequeunt. — Demum 5. formalis causa justificationis nostræ est justitia Dei « non qua ipse justus est » sed qua nos justos facit (ut docet Conc. Trid., l. c.); atqui si Spiritus sanctus esset causa formalis nostræ justificationis, ea esset ipsa justitia qua Deus justus est; siquidem Spiritus sanctus est ea justitia et justus est ipsa justitia Dei. Cf. Kilber, n. 400; Hurter, n. 219, not. — Vere tamen (ut notat Mazzella, n. 913) dicitur Spiritus sanctus nos sanctificare tum *efficienter* quatenus est auctor gratiæ, tum *terminative*, quatenus homo qui sanctificatur intime conjungitur Spiritui sancto per gratiam et caritatem.

QUÆSTIO PRIMA

DE JUSTIFICATIONE

65. **Prænotiones.** — *Justificationis* nomen in sacris litteris quatuor præcipue modis accipitur. — 1. Pro ipsa lege quæ justitiam docet, ut Ps. 118, « Justificationes tuas custodiam; doce me justificationes.. ». — 2. Pro acquisitione justitiæ, ut 1 Cor. 6. 11, « Hæc quidem fuistis... sed justificati estis ». — 3. Pro incremento justitiæ, ut Eccli. 18. 22, « Ne verearis usque ad mortem justificari »; Apoc. 22. 11, « Qui justus est justificetur adhuc ». — 4. Pro declaratione justitiæ modo quodam forensi, ut Prov. 17. 15, « Qui justificat impium.. abominabilis est apud Deum »; Is. 5. 23, « Væ qui justificatis impium pro muneribus ». — Novatores cohærenter cum doctrina ipsorum fundamentali

de corruptione essentiali hominis lapsi, justificationem in quarto tantum sensu hic sumunt, nempe pro declaratione externa seu forensi justitiæ citra veram peccatorum deletionem et citra interiorem hominis renovationem : cum qua sententia de justificationis *natura* cohærent errores de *dispositionibus* præviis ad eandem et de *proprietatibus* ejus. De his tribus distincte agendum est.

CAPUT PRIMUM

De Justificationis Natura

66. **Prænotanda.** — I. Tres sunt præcipui Lutheranorum et Calvinistarum circa justificationis naturam errores (ait Kilber, n. 421). *Primus*, quod velint in justificatione peccata vere et proprie non deleri, sed tantum non imputari ad pœnam, ob Christi justitiam qua circumvestimur : *secundus*, quod velint justificationis naturam in mera illa peccati non-imputatione consistere, absque interiori hominis renovatione et sanctificatione : *tertius*, quod velint justificationem non fieri per formam internam ac inhærentem, sed externam et imputatam ; justitiam nempe Dei vel Christi ope fidei apprehensam, ut postea explicabitur.

II. In doctrina autem Catholica, justificatio (ut docet Conc. Trid., sess. 6, cap. 7) « non est sola peccatorum remissio, sed et sanctificatio et renovatio interioris hominis per voluntariam susceptionem gratiæ et donorum ; unde homo ex injusto fit justus, et ex inimico amicus, ut sit hæres secundum spem vitæ æternæ. Hujus justificationis... unica formalis causa est justitia Dei, non qua ipse justus est, sed qua nos justos facit, qua videlicet ab eo donati renovamur spiritu mentis nostræ, et non modo reputamur, sed vere justi nominamur et sumus, justitiam in nobis recipientes unusquique suam secundum mensuram, quam Spiritus sanctus partitur singulis prout vult, et secundum propriam cujusque dispositionem et cooperationem. » Aliis verbis, juxta doctrinam catholicam, in justificatione 1. fit *vera* peccatorum remissio; nec tamen 2. *sola* peccatorum remissio; sed et 3. *interior* hominis *sanctificatio,* non mera extrinseca sanctitatis imputatio. — Prius asserenda est doctrina catholica adversus hæreticos triplici propositione, ac deinde in Scholiis indicanda sunt capita quædam doctrinæ communis theologorum de justificationis natura et effectibus.

67. **Propositio I.** In justificatione impii peccata vere remittuntur et prorsus delentur. — De fide ex Conc. Tridentino damnante sess. 5, can. 2, eos qui assererent, in justificatione « non tolli totum id, quod veram et propriam peccati rationem habet, sed illud... tantum radi aut non imputari »: licet enim hic canon directe agit tantum de justificatione per baptismum et de remissione peccati originalis, verus tamen est de peccatis etiam actualibus quæ in homine baptizando esse possunt; imo (ut notat Cercià, p. 13) ex sententia Novatorum, permanentia peccati originalis in omni homine etiam baptizato est ratio unica, cur negent universim veram peccati remissionem.

Prob. I. Ex declaratione diserta S. Scripturæ. — Scriptura dicit in justificatione peccata *auferri, transferri, remitti, deleri*; atqui locutiones hujusmodi minime veræ essent, si in homine justificato adhuc manerent peccata etiam non imputata; ergo in justificatione vere remittuntur peccata.

Major patet ex pluribus utriusque Testamenti locis, v. g. Mich. 7. 18, « Quis Deus similis tui, qui aufers iniquitatem »; Ps. 102. 12, « Longe fecit a nobis iniquitates nostras »; 2 Reg. 12. 13, « Deus quoque transtulit peccatum tuum »; Ps. 31. 1, « Beati, quorum remissæ sunt iniquitates »; Ps. 50. 3, « Dele iniquitatem meam ». — Vid. Murray, d. 9, nn. 57, sqq.

II. Ex metaphoricis locutionibus S. Scripturæ. — 1. In S. Scriptura justificatio peccatoris sæpius assimilatur lotioni et expurgationi immundorum (v. g. Ps. 50. 4, 9, « Amplius lava me ab iniquitate mea et a peccato meo munda me... lavabis me et super nivem dealbabor »; 1 Cor. 6. 11, « Et hæc quidem fuistis: sed abluti estis, sed sanctificati estis, sed justificati estis »); atqui in mundatione et lotione immundorum sordes non tantum teguntur sed et prorsus abluuntur; ergo a pari in justificatione peccatoris peccata vere delentur.

2. In Scriptura justificatio describitur ut transitus a morte in vitam (v. g. 1 Jo. 3. 14), a servitute in libertatem (Rom. 6. 16, sqq.), a tenebris in lucem (Eph. 5. 8; 1. Petr. 2. 9); atqui locutiones hujusmodi plus exprimunt quam non-imputationem peccatorum quæ adhuc remanent in homine; ergo.

3. In Scriptura justificatio comparatur et assimilatur novæ generationi (Jac. 1. 18; Tit. 3. 5), dicimur ob justificationem creati in Christo et effecti nova creatura (Ephes. 2. 10: Galat. 6. 15), induti novum hominem (Ephes. 4. 23; Coloss. 3. 9); atqui

locutiones hujusmodi ostendunt mutationem veram et intrinsecam cum qua peccati præsentia nullatenus componi possit; ergo.

III. Ex Patribus, dicit S. Augustinus (« contra duas epist. pel, » c. 13). « Baptisma dare omnium indulgentiam peccatorum, et auferre crimina, non radere... ». Item S. Greg. M. (Ep., lib. 11, ep. 45), « Si qui vero sunt, qui dicunt peccata in baptismate superficietenus dimitti, quid est hac prædicatione infidelius?... Qui dicit, peccata in baptismate funditus non dimitti, dicat in mari rubro ægyptios non veraciter mortuos. » Loca aliqua S. Jo. Chrys. exhibet Murray, nn. 66, sqq.

Solvuntur Objectiones

68. Obj. 1. Ex Ps. 31. 1, « Beati quorum remissæ sunt iniquitates et quorum tecta sunt peccata ». — Qui dicit aliquid esse tectum, eo ipso significat illud adhuc existere; atqui hæc verba docent peccata quæ dicuntur remissa, tantum tegi; ergo in justificatione peccata non delentur.

Resp. *Dist. Maj*. Qui dicit aliquid esse tectum ab homine, significat illud adhuc existere, *transeat* (licet enim persæpe tegitur aliquid ab homine ut conservetur aut ornetur, v. g. corpus vestibus, mensa linteo : aliquando tamen quod tegitur eo ipso destruitur, ut v. g. exercitus Pharaonis mari rubro, pagina luto, vulnus emplastro) : qui dicit aliquid tectum a Deo, eo ipso significat illud adhuc existere, *nego :* quod enim alicui tegitur est ipsi invisibile : nihil autem quod existit, est Deo invisibile. Hinc Euseb. Cæsar. (in Ps. 31), « Tanto studio et liberalitate Deus erga pœnitentes utitur, ut non remittat sed etiam tegat eorum peccata et ne vestigium quidem eorum relinquat ». Et S. Aug., « Si texit Deus peccata, noluit advertere... Nec sic intelligatis, quod dixit : peccata cooperta sunt, quasi ibi sint et vivant... » Idque confirmatur ex S. Paulo Rom. 4. 7, apud quem locutio « remissæ sunt » textûs Ps. 31. 1, redditur græce ἀφεθησαν, idest *dimissæ* sunt (anglice « sent away », « got rid of »). Cf. Murray, nn. 70, 71.

Inst. 1. Ex eodem loco (v. 2) « Beatus vir cui non imputavit Dominus peccatum ». — Non-imputatio peccati vere admissi significat ipsam culpam remanere, pœnam autem remitti; atqui hic dicitur peccatum justo non imputari ; ergo.

Resp. *Dist. Maj*. Non-imputatio significat culpam alicui non

attribui quæ revera in eo existit : In adversariorum interpretatione, *conc.* : secundum vim propriam nominis, *nego*, præsertim respectu Dei. Verbum enim λογίζομαι significat *computare*, aut rationem numericam reddere : Deus autem, ut justus judex qui odit omnes operantes iniquitatem (Ps. 5. 7), in libro suæ notitiæ certe computat omnia peccata quamdiu existunt. — Responsum confirmat contextus reliquus, « Beatus... cui non imputavit Dominus peccatum, *nec est in spiritu ejus dolus* », idest culpa. Unde notat Cornely (in Rom., p. 121), « *Remissum* est peccatum, et ideo *non imputatur*, atque *tectum* dicitur, quatenus plane abolitum neque amplius *in spiritu adest* ».

Inst. 2. Deus ex Sap. 11. 24, « dissimulat peccata hominum propter pœnitentiam » ; atqui illud peccatum non deletur, quod tantum dissimulatur ; ergo Deus ita hominem justificat, ut peccatum non imputet quin tamen illud vere deleat. — Et confirmatur ex Rom. 5. 13, « usque ad legem peccatum erat in mundo: peccatum autem non imputabatur cum lex non esset ».

Resp. *Dist. Maj.* Deus peccata dissimulat differendo punitionem impiorum. ut resipiscant et faciant pœnitentiam, *conc.* : dissimulat non imputando, *nego*. — *Ad confirm.*, textus Rom. 5. 13 nullatenus significat peccatorum justificationem consistere in non-imputatione peccati : sed tantum adstruit tanquam principium generale, peccatum ad pœnam non imputari nec puniri, nisi exstet lex positiva illud prohibens. Cf. de Deo Creatore, n. 53.

Obj. 2. Ex Ps. 142. 2, « non justificabitur in conspectu [Dei] omnis vivens » ; atqui qui non est justus in conspectu Dei non est vere justus, seu est peccator ; ergo nullius hominis peccata vere delentur.

Resp. *Dist. Maj.* Non justificabitur propriis viribus, *conc.* : per gratiam, *subd.* : comparate ad Deum, *conc.* : vere, licet (propter peccata venialia) imperfecte, *nego*. Cf. Bellarm. in loc.

Obj. 3. Omnes orare debent, « Dimitte nobis debita nostra » ; atqui hæc oratio supponit peccatum in orante ; ergo.

Resp. *Dist. Min.* Peccatum saltem veniale, *conc.* : mortale semper, *nego*.

Inst. S. Paulus ait Rom. 7.17, peccatum in se habitare ; atqui tunc erat justificatus ; ergo.

Resp. *Dist. Maj.* Peccatum improprie dictum, seu concupi-

scentiam (quæ venit a peccato originali et inclinat ad peccatum actuale), *conc.* : peccatum proprie dictum, *nego*.

Obj. 4. Scriptura ad justificationem impii declarandam, adhibet verba (v. g. δικαιοω) quæ significant tantum declarare aut pronuntiare justum ; ergo.

Resp. *Dist. Anteced.* Verba adhibet Scriptura, quæ hanc tantum significationem habent apud scriptores ethnicos, *transeat* : apud scriptores sacros, *nego*, ut fatentur ex ipsis Protestantibus, Glassius, Grotius, Winer, Bull, etc. (cit. apud Perrone, n. 496, not.). — Dicitur ad primum membrum distinctionis « transeat » : nam juxta Liddell and Scott (Lexicon) prima et stricta significatio classica vocis δικαιοω est « reddere seu facere rectum » (« strictly, *to make right* »).

Inst. Scriptura in describenda justificatione utitur vocabulis forensibus (v. g. judicium, judex, tribunal, testes) ; ergo significat justificationem tantum forensem seu extrinsecam.

Resp. *Dist. Anteced.* His verbis utitur Scriptura ad rem exprimendam analogice, seu per similitudinem imperfectam, ad nostrum concipiendi modum, *conc.* : ad rem adæquate et complete declarandam, *nego*. Proinde *nego consequentiam* : Deus enim utpote judex justus et omniscius, nequit pronuntiare justum, eum qui non sit vere justus.

69. **Propositio II**. Justificatio non consistit in sola peccatorum remissione. — De fide præsertim contra Calvinum, ex Conc. Trid. sess. 6, cap. 7, can. 11 (infra ad prop. seq. citando).

Prob. I. In Scripturis justificatio nostra dicitur renovatio mentis (Eph. 4. 23, 24), regeneratio (Tit. 3. 5), participatio divinæ naturæ (2 Petr. 1. 4), resurrectio in novam vitam (Rom. 6. 4) ; atqui his locutionibus non significatur mera exclusio corruptionis et vetustatis, sed simul etiam vera quædam interior restauratio et ad pristinam perfectionem revocatio ; ergo.

II. Justificatio ex inimicis facit amicos (Jo. 14. 23 ; Jac. 2. 23), cives sanctorum, domesticos Dei (Ephes. 2. 19) et filios adoptivos (Rom. 8. 15, 23), hæredes regni et cohæredes Christi (Rom. 8. 17) ; atqui appellationes adeo insignes non exprimunt solam peccati remissionem ; ergo.

III. De hac renovatione loquuntur Patres : ita v. g. S. Aug. (« de Spir. et Litt. », c. 6), « Satis elucet mysterio Dominicæ mortis et resurrectionis figuratum vitæ nostræ veteris occasum

et exortum novæ, demonstratamque iniquitatis abolitionem renovationemque justitiæ ».

IV. In illo non consistit justitia, quod a veri nominis justificatione disjungi potest; atqui justificatio dari potest illius, cui nullum remitti debeat peccatum, ut justificati fuere angeli et protoparentes: et potest Deus remittere peccata, quin justificet, ut in statu naturæ puræ; ergo in sola remissione peccatorum non consistit justificatio.

V. Non omnes justi sunt in justitia æquales (ut postea dicetur); forent autem omnes æquales, si justitia haberetur formaliter per solam peccatorum remissionem. Cf. Hurter, n. 188; Kilber, n. 423.

Dices. Ex Rom. 4. 25, « Christus traditus est propter delicta nostra », seu ad remissionem peccatorum: item ex 2 Cor. 5. 19, Deus dicitur mundum sibi reconciliasse « non reputando » peccata: et ex 1 Jo. 3. 8, Christus apparuit « ut dissolvat opera diaboli »; atqui hi et alii textus qui justificationem describunt, commemorant tantum remissionem peccati; ergo in ipsa sola consistit justificatio.

Resp. *Dist. Min.* Hi textus commemorant peccatorum remissionem utpote primarium et magis necessarium effectum justificationis, *conc.:* (peccatum enim componi nequit cum Dei amicitia et beatitudine supernaturali): excludunt alios effectus, *nego*, ut patet ex locis in probatione citatis et ex aliis, v. g. ex Rom. 5. 5, ubi dicitur de justificatione, « Caritas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis ».

70. **Propositio III.** Justificationis gratia est aliquid homini intrinsecum et inhærens, non justitia imputata. — De fide ex Conc. Trid., sess. 6, can. 11, « S. q. d., homines justificari vel sola imputatione justitiæ Christi, vel sola peccatorum remissione, exclusa gratia et caritate, quæ in cordibus eorum per Spiritum sanctum diffundatur, atque illis inhæreat, aut etiam gratiam, qua justificamur, esse tantum favorem Dei, a. s. »: cf. ibid., cap. 7.

Prob. I. Scriptura docet, 1. Deum per justificationem esse, habitare, et permanere in nobis (1 Cor. 6. 19; Jo. 14. 23), 2. gratiam dari et diffundi, fieri, esse et manere in nobis (2 Cor. 1. 22; Rom. 5. 5; 1 Tim. 4. 14; 1 Jo. 3. 9), 3. nos in justificatione renasci, regenerari, renovari spiritu, fieri consortes divinæ naturæ

(Jo. 3, 5; 2 Petr. 1. 4); atqui hæc omnia manifeste supponunt aliquid homini justificato intrinsecum et intime inhærens, neque explicari possunt per extrinsecam justitiæ imputationem; ergo.

II. Ex comparatione quam instituit S. Paulus (Rom. 5; 1 Cor. 15) inter Christum et Adamum tam vere constituimur et efficimur justi per Christum quam peccatores per Adamum (Rom. 5. 19), et in justificatione per renovationem et regenerationem justitia illa quæ in Adamo amissa est plene imo abundantius nobis redditur (Ephes. 4. 23, 24; Rom. 5. 15); atqui per peccatum Adami amissa est justitia non *imputata* sed animæ vere inhærens; ergo.

III. Patrum dicta aliqua exhibet Kilber, n. 424. Ita v. g. S. Cyprianus (Epist. ad Donat., n. 4), « In expiatum pectus serenum ac purum desuper se lumen infundit, postquam, cœlitus Spiritu hausto, in novum me hominem nativitas secunda reparavit ».

IV. In justificatione homo fit objectum divinis amoris et dilectionis; atqui nisi, præter peccatorum remissionem, infundatur gratia, non potest quis esse objectum amoris divini; ergo.

Prob. Maj. Homo justificatus peccato remisso non est amplius Dei odio dignus; atqui in præsenti statu nullum datur medium inter dilectionem Dei et ejus odium; ergo in justificatione homo fit objectum amoris divini.

Prob. Min. Deus non potest aliquem diligere nisi ob bonitatem positivam quam in eo percipiat; atqui homo lapsus non habet istam positivam bonitatem a seipso, neque invenitur in peccatorum remissione, quæ est tantum negativa actio; ergo requiritur ut positiva bonitas ei infundatur, scilicet per gratiam inhærentem. Cf. S. Thom., 1. 2, qu. 113, a. 2, ad 1; Sardagna, n. 384.

Solvuntur Objectiones

71. Obj. 1. Ex 1 Cor. 1. 30, Christus « factus est nobis sapientia a Deo et justitia et sanctificatio et redemptio »; atqui hæc verba significant nos justos et sanctos fieri per justitiæ Christi imputationem; ergo gratia sanctificans non est donum intrinsece inhærens.

Resp. 1. *Retorquendo*. Si enim ex hoc loco, ut notat A Lapide, infertur justitiam et sanctificationem Christi nobis imputari et ideo nos dici sanctos et justos, sequeretur etiam nos esse « redemptores »: dicit enim Apostolus, « justitia et sanctificatio et redemptio ».

Resp. 2. *Dist. Maj.* Christus factus est nobis justitia efficienter et meritorie (eodem modo quo dicitur v. g. « fortitudo nostra, » « illuminatio nostra », etc.), *conc.* : formaliter, *nego.*

Inst. 1. Ex 2 Cor. 5. 21, eodem modo nos justi efficimur, quo Christus factus est peccator (« Eum, qui non noverat peccatum, peccatum pro nobis fecit, ut nos efficeremur justitia Dei in ipso »); atqui Christus factus est extrinsece tantum peccator; ergo.

Resp. *Nego Maj.* Hæc enim verba non significant Christum factum esse peccatorem, sed « peccatum », seu hostiam pro peccatis, idque vere et non apparenter.

Inst. 2. Eodem loco dicimur effici Dei justitia « in Christo »; atqui si gratia sanctificans esset intrinseca, foret in nobis ; ergo.

Resp. *Dist. Maj.* Ita ut simus justi in ipso tanquam ejus membra, vel per ejus merita, *conc.*: ita ut excludatur justitia intrinseca nostra, *nego.*

Inst. 3. Ex eodem textu dicimur « justitia Dei » ; atqui si gratia sanctificans esset nobis inhærens, esset justitia nostra ; ergo.

Resp. *Dist. Maj.* Dicimur justitia Dei, idest ex ejus gratia, aut vere et in conspectu Dei, *conc.* : per meram imputationem, *nego.*

Obj. 2. Ex Rom. 5. 19, « Sicut enim per inobedientiam unius hominis, peccatores constituti sunt multi : ita et per unius obeditionem, justi constituentur multi ». — Propter antithesim hic declaratam, qualis est condemnatio in Adamo, talis est justificatio in Christo ; atqui in Adamo peccatores extrinsece tantum constituti sumus ; ergo.

Resp. *Nego Min.* Quamvis enim peccatum Adæ personale sit causa ruinæ naturæ humanæ, peccatum tamen originale est unicuique homini proprium, ut docet Conc. Trid. (sess. 5, decret. de pecc. orig., n. 3).

Inst. Ex eodem loco, « per unius obeditionem justi constituentur multi » ; atqui hoc verum non esset si justi constituerentur homines per donum intrinsece inhærens ; ergo justificantur homines per imputationem meritorum Christi.

Resp. *Dist. Maj.* Per unius obeditionem justi constituentur multi meritorie, *conc.* : formaliter, *nego.* Hujus enim justificationis plures distinguuntur causæ a Conc. Trid. (sess. 6, cap. 7), « finalis quidem, gloria Dei et Christi, ac vita æterna : efficiens vero, misericors Deus... ; meritoria autem, dilectissimus unigenitus suus, Dominus noster Jesus Christus... ; instrumentalis item, sacramentum baptismi... ; demum unica formalis causa est justitia

Dei, non qua ipse justus est, sed qua nos justos facit, qua videlicet ab eo donati renovamur spiritu mentis nostræ, et non modo reputamur, sed vere justi nominamur et sumus, justitiam in nobis recipientes unusquisque suam secundum mensuram, quam Spiritus sanctus partitur singulis prout vult, et secundum propriam cujusque dispositionem et cooperationem. »

Obj. 3. Sæpius in Scriptura gratia qua justificamur exhibetur ut indumentum (Eph. 4. 24, « Indue te novum hominem » ; Ps. 131. 9, « Sacerdotes tui induant justitiam »; Rom. 13. 14, « Induimini Dominum nostrum Jesum Christum »; Galat. 3. 27, « Quicumque in Christo baptizati estis, Christum induistis »); atqui indumentum est quid extrinsecum ; ergo.

Resp. 1. *Dist. Min.* Indumentum materiale est extrinsecum, *conc.* : indumentum spirituale, *subd.* : est extrinsecum, eo quod non est nobis naturale, sed Dei donum, *conc.* : eo quod nobis non inhæret quando confertur, *nego*. Hortatur enim nos Apostolus tum veterem hominem exuere tum novum induere : vetus vero homo peccati, ex ipsis Novatoribus, est aliquid intrinsecum : ergo ex metaphora indumenti inferri nequit, justitiam nostram esse quid mere extrinsecum. Imo hæc ipsa metaphora de attributis divinis, quæ certe intrinseca sunt, adhibetur, v. g. Ps. 92. 1, « Dominus regnavit, decorem indutus est, indutus est Dominus fortitudinem ». Cf. Perrone, n. 517.

Resp. 2. *Dist. Min.* « Vestis est corpori quod tegit extrinsecum, i. e. non est pars illius corporis nec ei essentialiter conjuncta sed tantum accidentaliter, ita ut vestitus eam quando vult sibi exuere [possit], *concedo* : corpus non afficit inhærenter et intrinsece, *nego* : corpus enim calefacit, et calidum conservat calores per singulas ejus particulas penitissime immitendo. » Murray, n. 97.

Obj. 4. Ex Philipp. 3. 9, « Et inveniar in illo, non habens meam justitiam, quæ ex lege est, sed illam quæ ex fide est Christi Jesu, quæ ex Deo est justitia in fide ». — S. Paulus dicit justitiam qua ipse justus erat, non esse suam sed ex fide Christi ; atqui si donum erat intrinsece inhærens, esset sua ; ergo.

Resp. *Dist. Maj.* S. Paulus dicit justitiam non suam, idest propriis et naturalibus viribus acquisitam, independenter a Christo, qualis est justitia legalis (« non habens meam justitiam quæ ex lege est »), *conc.* : S. Paulus dicit justitiam qua justus erat, non esse sibi vere acquisitam et collatam per merita Christi, sibique vere inhærentem, *nego*.

Obj. 5. Scriptura sæpe (v. g. Rom. 4. 5; 5. 19; Jac. 2. 23) docet nos justos *reputari*, *constitui*, *denominari;* atqui hæ locutiones excludunt inhærentem justitiam ; ergo.

Resp. *Dist. Maj.* Scriptura docet nos justos reputari, etc. etiam coram Deo, quia tales reipsa efficimur per inhærentem justitiam, *conc.:* quia sumus justi tantum per extrinsecam imputationem sine rei veritate, *nego.*

Obj. 6. Ex Rom. 4. 5, « Credenti in eum, qui justificat impium, reputatur fides ejus ad justitiam » ; atqui hæc verba excludunt justitiam inhærentem; ergo.

Resp. *Dist. Maj.* Credenti etc., *fides* reputatur ad justitiam, *conc.: justitia Christi* reputatur ad justitiam, *nego.* — Docet scilicet Apostolus, fidem reputari ad justitiam, idest Deum gratuito acceptare et reputare eam tanquam dispositionem actualem ad justificationem.

72. **Scholia de Justificationis Natura et Effectibus.** — In justificatione includi tum veram peccatorum remissionem tum veram et internam hominis sanctificationem, jam probatum est contra hæreticos. Plures alias quæstiones movent theologi, præcipue vero 1. utrum justificationis gratia ex natura rei excludat peccatum mortale ; 2. quomodo hæc gratia reddat animam sanctam, Deo gratam, etc. ; 3. utrum cum hac justificationis gratia conferantur dona alia supernaturalia.

1. Prima quæstio, ut notat Murray, d. 9, n. 28, non est confundenda cum simili de actu perfecto divini amoris et contritionis (utrum nempe expellat peccatum habituale aut componi possit cum actu peccandi), sed est *de gratia sanctificante*, non quidem reduplicative seu quatenus est sanctificans sumpta (ita enim componi nequit cum peccato), sed sumpta materialiter quatenus est physica entitas seu qualitas. In præsenti ordine de facto hæc gratia ex dictis certe expellit peccatum (cf. prop. 43 in Baio damnata) : controvertitur autem utrum idem præstaret in quacumque dispensatione seu ordine. — De hac oppositione inter gratiam et peccatum triplex commemoratur sententia (apud Hurter, n. 197, annot.). 1. Prima asserit repugnantiam *ex natura rei*, qualis habetur v. g. inter frigus et calorem quæ se mutuo ex subjecto excludunt : alii tamen cum Vasquez dicunt hanc repugnantiam esse *absolutam* et metaphysicam, alli cum Suarez esse tantum *physicam*, ita ut potentiâ Dei absolutâ et per miraculum gratia habitualis simul consistere possit in anima

cum peccato. — 2. Secunda sententia, quæ est Scoti, docet gratiam sanctificantem non expellere peccatum ex natura sua, sed tantum *lege* et *constitutione Dei* decernentis ad præsentiam gratiæ peccatum remittere. — 3. Tertia est sententia media Lessii (« de Perf. Div. », l. 12, n. 75, l. 13, n. 195) quæ statuit, gratiam justificationis non opponi peccato ex natura rei tanta oppositione, quanta opponitur calor frigori, albedo nigredini : sed oppositione ex natura rei solum *morali*, fundata in quadam indecentia quæ ex se apparet in eo, quod gratiæ excellentia conjungatur cum deformitate peccati, qualis apparet in eo, si scurriles mores assumerentur ad dignitatem pontificiam. — Censet Murray, n. 29, rem esse valde incertam, sed videtur admittenda moralis saltem oppositio.

2. Gratiam justificantem consistere in speciali communicatione et participatione divinæ naturæ (distincta a deficiente illa divinæ perfectionis imitatione quæ omnibus creaturis essentialis est), est communis theologorum sententia. « Oportet dicere », inquit S. Thomas (qu. 27, de Verit., a. 6), « quod gratia sit in essentia animæ perficiens ipsam, in quantum dat ei quoddam esse spirituale, et facit eam per quamdam assimilationem consortem divinæ naturæ. » Pro hac sententia citantur etiam Cajetan., Suarez, Vasquez, Bellarm., Sylvius, Petavius. De præsenti ordine ait Franzelin (« de Verbo Incarn. », thes. 41, n. I), « Sanctitas creaturæ rationalis est supernaturalis quædam deiformitas, per quam in se et in omnibus suis facultatibus et actibus rite disponitur ac conformatur sanctitati Dei, normæ supremæ omnis rectitudinis, conjungitur summo bono ut fini ultimo cognitione et amore supernaturali proportionato illi unioni ac conjunctioni, quæ plenissima est in visione et fruitione Dei beatifica. Hanc supernaturalem transformationem et deiformitatem Deus efficit in creatura amando et velut spirando, ita ut per amorem communicet suæ naturæ participationem i. e. assìmilationem supernaturalem, quæ est per gratiam sanctificantem, et vicissim se in se ipso exhibeat creaturæ ita transformatæ ut objectum immediatum cognitionis et amoris supernaturalis inchoati, vel visionis et fruitionis consummatæ : « charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum Sanctum, qui datus est nobis. » Revocatur ergo sanctitas creaturæ ad conjunctionem cum Deo sanctitate essentiali, quæ conjunctio (in meris creaturis per se subsistentibus) est accidentalis per esse quoddam

supernaturale quidem sed participatum seu assimilatum divinæ naturæ; substantialis vero solum est ratione terminorum, qui uniuntur supernaturali cognitione et amore. »

Etsi, fatentibus omnibus (vid. Murray, n. 24) obscurum sit, in quo præcise reponenda sit animæ justificatæ participatio et assimilatio prædicta cum natura divina : dari tamen talem assimilationem, affirmat sententia adeo communis, ut contraria ab aliquibus censeatur temeraria. Communem hanc doctrinam, quæ fundamentum habet in Scripturis (v. g. Ps. 81. 6 ; 2 Petr. 1. 4), illustrant Patres variis similitudinibus : docent enim (ait Hurter, n. 217) ita nos reddi divinitatis participes, ut ferrum ignitum ignis, aër illuminatus luminis, gutta aquæ vino immissa vini etc. Ita Basilius *de Spiritu s.*, c. 9 : « Quemadmodum, inquit, corpora illustria pellucidaque contacta radiis solis fiunt et ipsa supra modum splendida et alium fulgorem ex se profundunt : sic et animæ Spiritu afflatæ et illustratæ fiunt et ipsæ spirituales et in alios gratiam emittunt... Hinc cum Deo similitudo et, quo nil sublimius expeti potest, hinc est ut Deus fias. » Loca aliqua S. Cyrilli et S. Dionysii exscribit Bonal, t. 3, n. 188.

Ex hac divinæ participatione naturæ et deificatione, animæ justorum (juxta verba mox citata S. Basilii) quodam splendore perfunduntur et *pulchræ* efficiuntur. « Est autem gratia (ait Catech. Rom., de Bapt., n. 50).. divina qualitas in anima inhærens, ac veluti splendor quidam et lux, quæ animarum nostrarum maculas omnes delet, ipsasque animas pulchriores et splendidiores reddit. » Expendit Hurter, n. 218, annot., quam opportune comparetur gratia luci.

Iterum, per hanc divinæ naturæ assimilationem et participationem supernaturalem, transfertur homo (ut statuit Mazzella, n. 1019), « novâ quadam ac ineffabili nativitate, in statum adoptionis filiorum Dei, seu *filius Dei adoptivus* constituitur », secundam doctrinam Apostoli (Rom. 8. 14, sqq. ; Galat. 4. 4, sqq.). — Ex hac vicissim filiationis prærogativa sponte consequitur alia prærogativa et jus, nempe *hæreditatis æternæ*, ut docet idem Apostolus (locis citt.). Cf. Hurter, n. 216.

3. Præter gratiam sanctificantem, quæ est habitus *entitativus* supernaturalis, conferri etiam in justificatione habitus aliquos *operativos*, fatentur omnes Catholici. Triplex autem habitus hujusmodi distinguitur, nempe 1. habitus virtutum theologicarum, fidei, spei et caritatis, quæ Deum ipsum directe et immediate

respiciunt; 2. habitus virtutum moralium, quæ bona humana et honestatem directe respiciunt; 3. dona Spiritus sancti, quæ hominem disponunt redduntque promptum seu « bene mobilem » ad sequendum Spiritus sancti instinctum, præsertim in rebus arduis et heroicis (vid. Lehmkuhl, t. 1, nn. 683, sqq.). — 1. Virtutes theologicas justificationem semper comitari, docet Conc. Trid. (sess. 6, cap. 7), et aliqui cum Suarez, De Lugo, Ripalda, Murray, Lehmkuhl, hoc de fide esse asserunt : alii tamen cum Vasquez putant non esse quidem de fide, sed adeo certum ut contraria doctrina esset temeraria. Ratio sumitur ex necessitate harum virtutum, quippe quæ principia sunt actuum illorum supernaturalium, in quibus præcipue consistit vita et actio spiritualis, et quibus præcipue tendit et pervenit homo ad finem suum supernaturalem. — 2. Virtutes morales, præsertim quatuor cardinales (cf. Lehmkuhl, n. 687) in justificatione infundi, est sententia communis et probabilior, quæ tamen juxta Suarez (l. 6, c. 9, n. 15) citra notam aliquam etiam temeritatis negari posset. Ratia congrua hujus doctrinæ est, quia hi habitus ad convenienter operandum in vita spirituali requiruntur. — 3. Dona præterea Spiritus sancti in justificatione etiam infundi, est communis sententia theologorum cum S. Thoma (1. 2, qu. 68, a. 5) : et ratio congrua est, quia hæc dona pertinent ad complementum et perfectionem justitiæ et vitæ supernaturalis : imo ex aliquorum sententia sunt principia et regulæ virtutum moralium (cf. Lehmkuhl, n. 689).

CAPUT SECUNDUM

De Dispositionibus ad Justificationem

73. **Prænotanda.** — I. Cum Novatores, statuto principio de essentiali corruptione humanæ naturæ per peccatum originale, asserant singula hominum opera peccata esse, patet nullas esse in eorum systemate ex parte hominis veri nominis dispositiones ad justificationem, sed singulas actiones potius esse impedimenta. Hinc homini juxta ipsos desperandum esset nisi prædicatio quæ peccata et punitionem denuntiat, simul proponeret salutem et redemptionem plenissimam per merita et satisfactionem Christi promissam et habendam. His promissis motus homo confidentiam et *fiduciam* concipit, qua fiducia, inquiunt, homo justitiam

Christi apprehendit quasi per manum : non quod ista fiducia sit intrinsece digna et meritoria, sed quod, ea posita, Deus juxta legem a se statutam imputat peccatori Christi merita. — Cercià, p. 30; Perrone, 521 : cf. n. 556, annot.

II. Aliquas dispositiones (positas, ut supponitur, ex et cum gratia), requiri juxta verba S. Augustini (Serm. 15 de Verb. Apost.) « qui fecit te sine te non te justificat sine te... Fecit nescientem, justificat volentem »), de fide est ex Conc. Trid., sess. 6, can. 9, et constat ex Scriptura quæ passim exigit a peccatoribus pœnitentiam et conversionem (v. g. Ezech. 18. 21 ; Zach. 1. 3 ; Luc. 13. 8). Præcipua ergo quæstio contra hæreticos est, *quænam* dispositiones requirantur.

III. Ex dictis, Novatores fidem solam requirunt, sed fidem, ut patet, diversam ab illa quam ipsi Catholici inter dispositiones ad justificationem reponunt. — Proinde distinguendum est. Fides *historica* seu *dogmatica* ea est qua credimus vera esse quæ a Deo revelata sunt. Fides *miraculorum* ea est qua credimus nihil esse quod a Deo fieri non possit. Fides *promissionum* ea est qua fiducialiter credimus, veras esse promissiones de gratuita peccatorum remissione per merita Christi. Fidem hanc promissionum dividunt hæretici in generalem et specialem. Generalis ea est, qua in genere creditur, omnibus in Christo credentibus promissam esse remissionem peccatorum : specialis vero qua unusquisque in particulari credit atque confidit, hanc promissionem singillatim ad se quoque pertinere, sibique factam esse. Atque hanc fidem promissionum specialem aiunt illam esse qua sola justificamur. Per eandem homo apprehendit et quasi manu stringit merita Christi, quæ per evangelicas promissiones et sacramenta ei offeruntur, sicque sibi in particulari illa merita applicat. Promissiones et sacramenta sunt instrumenta ex parte Dei et quasi manus offerens : fides fiducialis est instrumentum ex parte nostra, et quasi manus recipiens donum justificationis. Cf. Jungmann, n. 287. — Dr. Murray (« Dublin Review », Oct. 1868) dicit hæreticos, saltem aliquos, distinguere etiam fidem *magis specialem* fundatam non tantum in generali promissione quam sibi quis applicat, sed in manifestatione vel intimatione divina ipsi homini hic et nunc specialiter factam (1). — Contra

(1) « Confidence of my own present justification, based not only on that general promise but on a special divine intimation made to me at this moment. »

hos errores statuendum est duplici propositione, 1. fidem quæ est necessaria ad justificationem, esse fidem *dogmaticam*, et 2. fidem *solam* non sufficere.

74. **Propositio I.** Fides quæ ad justificationem requiritur, non est fides promissionum, sed fides dogmatica. — De fide ex Conc. Trid., sess. 7, can. 12, « S. q. d., fidem justificantem nihil aliud esse quam fiduciam divinæ misericordiæ, peccata remittentis propter Christum, vel eam fiduciam solam esse, qua justificamur, a. s. ».

Prob. I. Ex Hebr. 11. 6, « Sine fide autem impossibile est placere Deo. Credere enim oportet accedentem ad Deum, quia est, et inquirentibus se remunerator sit. » — Fides hic descripta fides justificans est : ea enim est qua quis Deo placet et ad eum accedit ; atqui fides ista non est fiducia, sed assensus ad veritatem revelatam, nempe existentiam Dei renumeratoris ; ergo fides justificans non est fiducia, seu fides promissionum. — Ex aliis Scripturæ locis simile argumentum confici potest, v. g. ex Marc. 16. 15, 16, « Prædicate evangelium omni creaturæ. Qui crediderit et baptizatus fuerit salvus erit » ; Jo. 20. 31, « Hæc autem scripta sunt ut credatis quia Jesus est Christus Filius Dei » ; Rom. 10. 9, « Si confitearis in ore tuo Dominum Jesum, et in corde tuo credideris quod Deus illum suscitavit a mortuis, salvus eris ».

II. Ex constanti praxi Ecclesiæ, quæ a catechumenis baptizandis nunquam exigit fidem promissionum seu fiduciam Protestantium, sed professionem articulorum fidei qui in symbolis continentur.— Ex Patribus dicit v. g. S. Leo (serm. 4 de Epiph.), « Hoc est quod justificat impios, hoc est, quod ex peccatoribus facit sanctos, si in uno eodemque Domino nostro Jesu Christo, et vera Deitas, et vera credatur humanitas ». Et S. Aug. (l. 3, contra duas epistt. Pelag., c. 5), « Nostra fides, hoc est catholica fides, justos ab injustis non operum, sed ipsa fidei lege discernit. Quia justus ex fide vivit. »

III. Ex ratione : Fiducia enim ista de peccatis jam remissis nequit præcedere aut efficere eorum remissionem ; ac præterea, Protestantes juxta unicam eorum fidei regulam debuissent necessitatem istius fiduciæ ad justificationem ex Scriptura ostendere.

Obs. Circa necessitatem fidei ad justificationem statuit Hurter, nn. 159, sqq. : « 1. Fidem [dogmaticam] esse necessariam non tantum necessitate præcepti, sed et medii ; 2. non sufficere

fidem latiori sensu acceptam [idest ex testimonio creaturarum], sed requiri proprie dictam, eamque 3. se extendere debere virtute quidem et implicite ad omnia revelata per Christum ; actu autem et explicite certe saltem ad veritates Dei existentis et remuneratoris ».

Dices. In novi Testamenti locis ubi commemoratur fides justificans, verbum a Scriptore sacro adhibitum (πιστις, πιστευω) proprie vertitur « fiducia », « fiduciam habeo », etc. ; ergo fides justificans est fiducia.

Resp. *Dist. Anteced.* In *omnibus* hujusmodi locis vocabulum adhibitum significat fiduciam, *nego* (ut constat ex locis in probatione citatis, Hebr. 11. 6 ; Marc. 16. 16, etc.) : in aliquibus, *subd. :* significat, seu connotat, fiduciam in sensu consueto, seu confidentiam, *transeat :* fiduciam propriæ justificationis, in sensu Novatorum, *nego.* — Murray (d. 10, n. 18) provocans ad auctores protestanticos, Schleussner, Robinson, Parkhurst, dicit, « Circiter octogies in Evangeliis Matthæi, Marci et Lucæ et in epistola ad Romanos invenitur vocabulum illud [πίστις] — in Evangelio Joannis non occurrit, sed πιστευω sæpius exstat. Omnes et singulos istos octoginta textus diligenter inspeximus : et ex his non sunt ultra sex in quibus significat fiduciam, et id in his sex nequaquam clare et certo ». Deinde subjungit, « *In nullo loco totius N. T. significat fiduciam propriæ justificationis* ».

Inst. Dicit Christus de fide mulieris Chananææ (Matth. 15. 28), « O mulier, magna est fides [πιστις] tua : fiat tibi sicut vis » ; atqui hæc fides fuit fiducia ; ergo.

Resp. *Dist. Min.* Hæc fides fuit fides justificans Protestantium, *nego :* fiducia de Christi potestate sanandi morbos corporales, *subd. :* morbos alterius personæ, *conc. :* ipsius personæ credentis seu fiduciam habentis, *nego.* Proinde nulla est paritas cum fide Protestantium.

75. **Propositio II.** Sola fides ad justificationem non sufficit : sed præter eam aliquæ aliæ dispositiones requiruntur. — De fide ex Conc. Trid., sess. 6, can. 9, « S. q. d., sola fide impium justificari, ita ut intelligat nihil aliud requiri, quod ad justificationis gratiam consequendam cooperetur, et nulla ex parte necesse esse eum suæ voluntatis motu præparari atque disponi, a. s. ». — Notat Murray, nn. 33, 38, hanc propositionem stabiliri, 1. ex iis Scripturæ locis in quibus significatur directe ac diserte fides sola non justificare ; 2. ex aliis locis in quibus aliæ

præter fidem dispositiones ad justificationem necessariæ declarantur.

Prob. I. Ex 1 Cor. 13. 2, sqq., « Si habuero omnem fidem.. caritatem autem non habuero, nihil sum... ». — Fides de qua loquitur Apostolus hoc capite, illa est quæ in Christianis requiritur quæque in suo ordine et modo est justificans (ut constat ex locutione generali « *omnem* fidem », et ex conjunctione hujus fidei cum spe ac caritate, v. 13. « manent fides, spes, caritas ») ; atqui hæc fides ad justificationem sola non sufficit, cum homo qui illam solam sine caritate haberet, nihil esset coram Deo ; ergo. — Cf. Franzelin, « de Sacram. in genere », thes. 8, n. II.

II. Ex Jac. 2. 24, 26, « Ex operibus justificatur homo, et non ex fide tantum... Sicut enim corpus sine spiritu mortuum est, ita et fides sine operibus mortua est. » — Agere Apostolum hoc loco de fide quæ ex parte saltem justificat, patet ex verbis, « justificatur homo... non ex fide tantum », et ex argumento et exemplo quod deducit Apostolus vv. 21-23 ex fide Abrahæ, quæ certe justificans erat ; atqui distincte docet Apostolus (et quidem juxta S. Augustinum et alios interpretes, ad corrigendam intelligentiam pravam S. Pauli doctrinæ de fide et operibus), non justificare fidem solam sine operibus ; ergo. — Mirum proinde non est, Lutherum hanc S. Jacobi epistolam ut « stramineam » rejicere. Cf. Perrone, n. 528 et not. ; Franzelin, l. c.

III. Ex Gal. 5. 5, 6, « Nos enim spiritu ex fide spem justitiæ exspectamus. Nam in Christo Jesu, neque circumcisio aliquid valet neque præputium, sed fides quæ per caritatem operatur. » — Fides quæ valet coram Deo ad justitiam est illa, teste Apostolo, quæ « per caritatem operatur », aut (in sensu passivo, juxta interpretationem quam Petavius et Bellarm. probabilem putant) quæ per caritatem informatur et vivificatur ; atqui fides sola justificans quam statuunt Lutherani, non est fides quæ per caritatem operatur aut vivificatur : præsupponitur enim ab iis esse sola, ideoque a caritate sejuncta in valore justificandi ; ergo fides sola justificans quam statuunt Lutherani, non est fides quæ coram Deo valet ad justitiam. — Hoc fere fuit argumentum B. Edmundi Campion, apud A Lapide, in loc.

IV. Ex Matth. 7. 21, « Non omnis qui dicit mihi : Domine, Domine, intrabit in regnum cœlorum ». — Qui Christum agnoscit ut Dominum et Redemptorem, habet fidem ; atqui non omnis qui ita agnoscit Christum justus est ; ergo fides sola non sufficit.

Major patet ex interpretatione S. Hieron. Euthym., et Theophyl., qui censent idem esse in hoc loco vocare Christum Dominum et credere.

Prob. Min. Omnis qui justus est, habet jus ad regnum cœlorum; atqui ex textu non omnis qui agnoscit Christum Dominum, habet jus ad regnum cœlorum (« non intrabit.. ») ; ergo. – Ad hunc textum appellant Kilber, n. 414, Jungmann, n. 294 ; Maldonatus vero (in loc.) probabilius censet, verba citata non ostendere fidem, cum agatur de *falsis* prophetis.

V. Si Scriptura dispositiones alias ad justificationem commemorat, fides sola non sufficit ; atqui præter fidem Scriptura commemorat spem, timorem, pœnitentiam, amorem, etc. : ergo.

Minor constat ex pluribus Scripturæ locis, v. g. ex 1 Jo. 3. 3, « Omnis qui habet hanc *spem* in eo, sanctificat se » ; Eccli. 1. 27, « *Timor* Domini expellit peccatum » (cf. Prov. 14. 27) ; Ezech. 18. 21, « Si impius egerit *pœnitentiam*... vita vivet » ; Luc. 7. 27, « Remittuntur [juxta græc. « remissa sunt »] ei peccata multa, quoniam *dilexit* multum » (cf. 1 Jo. 3. 14) ; Tob. 12. 9, « *Eleemosyna* a morte liberat, et *ipsa* est, quæ purgat peccata ».

VI. Ex Patribus, omnino clara sunt verba S. Augustini (l. de fide et operib., c. 15), « Si, mandatis non servatis, ad vitam veniri potest per solam fidem, quæ sine operibus mortua est : illud deinde quomodo verum est quod eis quos ad sinistram positurus est, dicet [Christus] : Ite in ignem æternum, qui paratus est diabolo, et angelis ejus : nec increpat quia in eum non crediderunt, sed quia bona opera non fecerunt ? » Ita et S. Greg. Magn. (hom. in Evang. 14), « Videte si oves ejus estis, videte si eum cognoscitis, videte si lumen veritatis scitis. Scitis autem dico non per fidem, sed per amorem. Scitis dico, non ex credulitate, sed ex operatione. Nam idem ipse qui hoc loquitur Joannes evangelista testatur, dicens : *Qui dicit se nosse Deum, et mandata ejus non custodit mendax est* (1 Jo. 2. 4). »

Obs. Ex Concilio Tridentino (sess. 6, cap. 6), præter fidem, quæ omnium consensu requiritur, dispositiones ad justificationem necessariæ sunt timor, spes, caritas saltem inchoata, pœnitentia, et propositum servandi in posterum divina mandata. Cf. Perrone, n. 525.

Dices. Scriptura agens de dispositionibus ad justificationem et peccatorum remissionem, commemorat fidem tantum ; ergo fides sola requiritur.

Resp. 1. *Retorquendo.* Scriptura enim aliquando commemorat tantum eleemosynam (Tob. 12. 9), aliquando amorem tantum (Luc. 7. 47), aliquando timorem tantum (Eccli. 1. 27) ; ergo fides non est necessaria.

Resp. 2. *Dist. Anteced.* Aliquando Scriptores sacri specialiter commemorant fidem tantum, ob scopum peculiarem, *conc.:* alias excludunt dispositiones, *nego*, ut constat ex locis in probatione citatis. — Qui ex pluribus alicujus rei causis unam specialiter commemorat, non ideo alias excludit. Sic (ait Murray, n. 61), « successus bonorum pastorum, in fidelibus sibi commissis curandis, in hoc pastore sanctitati ejus eximiæ tribueretur ; in illo prudentiæ ; in alio mansuetudini ; in alio fortitudini ; in alio vigilantiæ : in alio labori indefesso ; etc. etc. ; etsi omnes illæ qualitates, plus minus secundum circumstantias temporum et locorum, in omni bono pastore conjungi debent. » Fidem vero (dogmaticam) quam Catholici cum Concilio Tridentino (sess. 6, capp. 6, 8, 9 : cf. Franzelin, de Sacramentis in gen., l. c., pp. 87, sqq.) humanæ salutis initium, fundamentum et radicem dicunt, specialis fuit ratio cur commemorarent sæpius Scriptores sacri : agebatur enim de Judæis et gentilibus et universo mundo ad *novam* convertendis religionem. Cf. Murray, n. 63. — Hinc quando dicitur Jo. 1. 12, « dedit eis potestatem filios Dei fieri, his qui credunt in nomine ejus » ; Ibid. 3. 36, « qui credit in Filium, habet vitam æternam » ; Act. 8. 37, « si credis ex toto corde, licet [te baptizare] » : exhibetur quidem fides (dogmatica) tanquam dispositio prima et maxime necessaria, minime tamen ut unica et adæquata.

Inst. Docet Apostolus (Rom. 3. 28), « justificari hominem per fidem sine operibus legis » (cf. ib. 4. 2-5) : item dicit (Ephes. 2. 8, 9), « Gratia enim estis salvati per fidem... non ex operibus » ; atqui hæc loca justificationem tribuunt fidei ad operum exclusionem ; ergo.

Resp. *Dist. Min.* Hæc loca tribuunt justificationem fidei (dogmaticæ per caritatem operanti) ad exclusionem operum legalium aut naturalium, *conc. :* fidei fiduciali aut mortuæ, et ad exclusionem operum supernaturalium, *nego*.

CAPUT TERTIUM

De Justificationis Proprietatibus

76. **Prænotanda.** — Contra tres errores quos ex principio de justitia imputativa inferunt hæretici, ut mox explicabitur, tres asserendæ sunt justificationis proprietates, inæqualitas scilicet, amissibilitas, incertitudo.

I. Jovinianus cum Stoicis jam dixerat, in singulis hominibus virtutes esse æquales, vitia etiam paria, proinde unum hominem non esse præ alio sanctiorem vel pejorem. Hic quidem non fuit Novatorum error: juxta ipsos enim major fides vel caritas esse potest in uno quam in alio, item unus homo potest vitiis inquinari magis quam alius. Eo autem errabant, quod assererent istas virtutes, etiam fidem ipsam, quantumvis augeantur nullam habere dignitatem relate ad justificationem, nec esse dispositiones, sed ad summum merum instrumentum quo apprehendatur justitia: cum vero ista sit semper justitia imputativa Christi, semper in omnibus justis est æqualis. Cf. Perrone, n. 601. — Notat Murray, (d. 11, n. 27), nullum se indicium hujus peculiaris erroris in scriptis Protestantium (Evangelicalium aut Methodistarum) nostrarum regionum invenisse.

II. Cum Novatores dicant opera præcedentia hominis vel bona vel mala nec obstare nec prodesse respectu justificationis, ac solam fidem requiriri et sufficere, non quidem ut opus bonum vel dispositionem sed tantum ut instrumentum, pronum erat inde inferre hanc justitiam semel, citra hominis actum bonum vel malum adeptam non posse unquam per ejus actum bonum vel malum amplius amitti; et hoc docuit Calvinus. Lutherus vero, parum sibi constans, dicit justitiam amitti posse per peccatum infidelitatis, et per illud solum. Cf. Perrone, l. c.

III. Admittunt omnes certitudinem justificationis haberi posse ex revelatione particulari divina qualem habuerunt v. g. ii quibus Christus ipse dixit peccata remissa esse (Magdalena, paralyticus, etc.). Docuit autem Catharinus hominem fidelem citra revelationem specialem habere posse certitudinem *fidei*, non quidem catholicæ sed *divinæ* (cui fidei opinatur Catharinus falsum subesse posse), de sua justificatione, eo scilicet quod certo scire possit se veram illam et legitimam pœnitentiam præstitisse, cui Scriptura peccatorum remissionem promittit. Hæc opinio non censetur

hæretica sed est erronea et contra mentem Conc. Trid. (sess. 6, c. 9, fin, item c. 16, fin.), communemque theologorum sententiam, quæ docet hominem in hac vita non posse habere, exclusa revelatione speciali, certitudinem de sua justificatione. Vid. commentar. de Deo Uno, n. 122. — Novatores docent hominem non tantum posse, sed et debere esse certum certitudine fidei de sua justificatione, ita ut minima hæsitatio aut dubitatio justificationi officiat. Calvinus v. g. dicit, « Fidelis non est, nisi qui suæ salutis securitati innixus, diabolo et morti confidenter insultat ». Notissima sunt Lutheri verba, « Esto peccator et pecca fortiter : sed fortius fide et gaude in Christo, qui victor est peccati », etc. Vid. Perrone, nn. 565, sqq. et annot. Hunc errorem damnavit ut hæreticum Conc. Trid., sess. 6, can. 14, « S. q. d., hominem a peccatis absolvi ac justificari ex eo, quod se absolvi ac justificari certo credat, aut neminem vere esse justificatum, nisi qui credat se esse justificatum, et hac sola fide absolutionem et justificationem perfici, a. s. » ; item can. 15, « S. q. d., hominem renatum et justificatum teneri ex fide ad credendum, se certo esse in numero prædestinatorum a. s. ».

77. **Propositio I.** Justitia non est æqualis in omnibus. — De fide ex Conc. Trid. sess. 6, can. 24, « S. q. d., justitiam acceptam non conservari, atque etiam non augeri coram Deo per bona opera ; sed opera ipsa fructus solummodo et signa esse justificationis adeptæ, non autem ipsius augendæ causam, a. s. ». Præiverat Conc. Viennense damnando in Beguardis errorem Lutheranorum similem (Denzinger, nn. 399, sqq.).

Prob. I. Si justorum sanctitas, juxta Scripturas augetur et crescit, ita ut justus in accepta justitia ulterius progredi possit, justitia non est in omnibus æqualis ; atqui Scriptura exhibet justos ita proficientes in sanctitate, v. g. Prov. 4. 18, « Justorum semita quasi lux splendens, procedit et crescit usque ad perfectum diem » ; Apoc. 22. 11, « Qui justus est justificetur adhuc » ; cf. Ps. 83. 7, 8 ; 2 Petr. 3. 18 ; Ephes. 4. 7, 15. — Argumentum etiam desumunt aliqui ex Jac. 2. 21, ubi dicitur Abraham jam quidem justus, offerendo Isaac adhuc ex operibus justificari.

II. Ex Patribus, S. Augustinus (epist. 167, al. 29. ad Hieron.) ait, « Induti sunt Sancti justitia, alius magis, alius minus » ; et iterum (tract. 6 in Jo.), « Non omnes sancti paria merita habent : sunt alii aliis sanctiores, sunt alii aliis meliores ».

III. Ex ratione theologica : Si omnes justi æquales essent in

justitia et sanctitate, æqualia essent æterna præmia omnium; atqui præmia sanctorum in cœlis non sunt æqualia (ut ostenditur in tract. de Novissimis); ergo.

Dices. Si sit gradus sanctitatis ultra quem nemo progredi potest, falsa est argumentatio et conclusio nostra; atqui S. Augustinus docet esse gradum sanctitatis et caritatis, quem nemo excedere potest (Enchirid. c. 121, « Hic veniri potest ad tantam magnitudinem caritatis, qua major esse non possit »); ergo.

Resp. *Dist. Maj.* Si sit gradus sanctitatis, ultra quem nemo progreditur et quem omnes attinguut, nulla est inæqualitas, *conc.*: aliter, *nego*.

Dist. Min. Ex S. Augustino, est exercitium seu actus caritatis, qui in suo genere est supremus (nempe martyrium), *conc.*: qui non admittit gradus diversos intensitatis, juxta diversa adjuncta, *nego*.

Propositio II. Justificatio est amissibilis. — De fide ex Conc. Trid., sess. 6, can. 23, « Si quis hominem semel justificatum dixerit amplius peccare non posse, neque gratiam amittere, atque ideo eum, qui labitur et peccat, nunquam vere fuisse justificatum..... a. s. ».

Prob. I. Ex S. Scriptura. — Scriptura 1. hortatur justos ut in justitia accepta permaneant: ita Matth. 26. 41, » Vigilate et orate, ne intretis in tentationem », 1 Cor. 10. 12, « Qui se existimat stare, videat ne cadat », Philipp. 2. 13, « Cum metu et tremore vestram salutem operamini »; 2. comminatur eis pœnas et flagella si peccata perpetrent: ita Ezech 33. 12, 13, « Justitia justi non liberabit eum, in quacumque die peccaverit... etiamsi dixero justo quod vita vivat, et confisus in justitia sua fecerit iniquitatem, omnes justitiæ suæ oblivioni tradentur »; 3. narrat justos v. g. Adam, Saul, David, Salomonem, Judam, etc., factos peccatores; atqui hæc omnia falsa et absurda essent, si justitia est inamissibilis; ergo.

II. Ex Patribus, dicit S. Athanas. (or. 3 contra Arian.), « Qui cecidit in grave aliquod vitium, non amplius in Deo est ». Item S. Aug. (de correpl, et grat., c. 13), « Credendum est, quosdam de filiis perditionis non accepto dono perseverandi usque in finem, in fide, quæ per dilectionem operatur, incipere vivere, et aliquandiu fideliter et juste vivere, postea cadere, neque de hac vita prius quam eis id contingat, auferri ».

II. Ex ratione: « Hæc veritas ex principiis fidei alibi stabilitis

desumitur ; inter quæ primum est, justum obligari præceptis naturalibus divinis et humanis ; secundum, transgressionem præcepti in materia gravi esse peccatum mortale ; tertium, peccatum mortale non posse simul esse cum caritate; quartum, gratiam habitualem non determinare aut necessitare voluntatem ut liquet ex paritate de gratia actuali, et per se evidens est in aliis habitibus. » Kilber, n. 430.

III. Ex impiis sequelis doctrinæ Novatorum, nempe justum peccata gravissima, homicidii, adulterii, etc. patrare posse quin ex justitia et amicitia Dei excidat. De qua doctrina dicit Grotius (in discuss. apolog. Riveti), « Christiani pectoris est horrescere ea dogmata, quæ pietati nocent, quale illud est a nonnullis defensum : Pecca fortiter, sed crede fortius, et nihil nocebunt tibi centum homicidia et mille stupra. Hi sunt genuini fructus illius dogmatis, credere quempiam debere justitiam Christi sibi imputari... ».

Solvuntur Objectiones

79. Obj. 1. Ex 1 Jo. 3. 9, « Omnis qui natus est ex Deo peccatum non facit » ; atqui omnis justus natus est ex Deo ; ergo non potest justitiam amittere.

Resp. *Dist. Maj.* Qui natus est ex Deo, idest qui est filius Dei adoptivus, non peccat in sensu composito, seu non potest adoptionem divinam et peccatum lethale simul conjungere, *conc.* : non potest abjicere filiationem divinam, *nego* : aliter enim inepte dixisset Apostolus in hac ipsa epistola (1. 2), « hæc scribo vobis, ut non peccetis ».

Obj. 2. Ex 1 Cor. 13. 8, « Caritas nunquam excidit » ; atqui si justitia amitteretur, caritas excideret ; ergo justitia est inamissibilis.

Resp. *Dist. Maj.* Caritas nunquam excidit eo quod perseverat etiam in patria, secus ac fides et spes, *conc.* : nunquam amittitur in hac vita, *nego.*

Obj. 3. Ex Cantic. 8. 7, « Aquæ multæ non potuerunt exstinguere caritatem » ; atqui hoc falsum est in nostra doctrina ; ergo.

Resp. *Dist. Maj.* Si per « caritatem » significatur amor Dei erga sponsam Ecclesiam, nunquam exstingui potest, *conc.* : si intelligatur habitus infusus caritatis in animis justorum, *subd.* : non potest exstingui ulla externa vi (quam significant « aquæ, flumina »), repugnante justi voluntate, *conc.* : ipsa anima libere

peccando caritatem exstinguere nequit, *nego*. Cf. Murray, d. 11, n. 38.

Obj. 4. Argumentum ex historia Saulis, Salomonis, Judæ, etc. non valet, si isti nunquam fuerunt justi ; atqui ex 1 Jo. 2. 19, ii qui ex justitia apparenti excidunt, eo ipso convincuntur nunquam fuisse justi («Ex nobis prodierunt, sed non erant ex nobis; nam, si fuissent ex nobis, permansissent utique nobiscum»); ergo.

Resp. *Ad. Min.* Dist. sensum textus : 1. Non erant ex nobis secundum æternam prædestinationem, *conc.* : secundum temporalem sanctificationem, *nego*. Ita Perrone, n. 614, Kilber, n. 431, post S. Aug. — 2. Non erant ex nobis perseveranter, *conc.* : non erant ex nobis secundum fidem et justificationem, *nego*. Ita Charmes, Murray.

Obj. 5. Petrus peccavit graviter negando Christum ; atqui juxta S. Leonem (serm. 40) Deus non vidit Petri « dilectionem aversam » propter hoc peccatum ; ergo per peccatum grave non amittitur justitia.

Resp. *Dist. Min.* Idest Petrus non peccavit directe contra caritatem, *conc.* : non peccavit indirecte, *nego*. Vid. Perrone, n. 617, et not.

80. **Obs. 1.** Amitti justificationis gratiam non tantum per infidelitatem, ut volunt Lutherani, sed per alia peccata gravia, de fide est ex Conc. Trid., sess. 6, can. 27 : et constat ex argumentis jam traditis, scilicet tum ex Scriptura, v. g. ex Ezech. 33, ubi dicitur universim sine distinctione, justitiam illius qui lethaliter peccat oblivioni tradi ; tum ex ratione theologica, quia cum peccato gravi, quo homo constituitur Dei inimicus, componi nequit gratia justificans qua fit Deo gratus et amicus. Cf. Hurter, n. 251.

Obs. 2. Amissâ per peccatum grave gratiâ justificante amittuntur etiam alia dona habitualia, excepta fide quæ ex Conc. Trid., l. c., can. 28, aliquando remanet, necnon spe, juxta communem theologorum sententiam: sed et has duas virtutes amitti, sæpe contingit. Cf. Hurter, nn. 252, sqq.

81. **Propositio III.** Nemo absque speciali revelatione, certus esse potest certitudine fidei de sua justificatione, nec proinde tenetur credere se esse justificatum. — De fide quoad alteram partem, juxta dicta.

Prob. I. Ex Scriptura. — Nemo absque speciali revelatione

tenetur fide divina se credere justificatum, si nemo absque revelatione hujusmodi certus esse potest se justificatum esse ; atqui Scripturæ docent neminem sine speciali revelatione certum esse posse de propria justificatione ; ergo.

Prob. Min. 1. Ex 1 Cor. 4. 3, 4, « Mihi autem pro minimo est ut a vobis judicer, aut ab humano die : sed neque meipsum judico. Nihil enim mihi conscius sum : sed non in hoc justificatus sum. » — Juxta adversarios homo quilibet justus certitudinem de propria justitia habet ex impletione conditionum quæ ad justificationem requiruntur; atqui ex hoc textu Apostoli, non habetur certitudo ex conditionum impletione : si quis enim ex conditionum impletione de propria justitia certus esset, ille erat qui dicere potuit se nihil sibi conscium esse quod obstaret, exinde tamen non habuit Apostolus certitudinem, dicit enim, « Nihil mihi conscius sum, sed non in hoc justificatus sum ».

Minor probatur 2. ex Eccles. 9. 1, 2, « Sunt justi atque sapientes, et opera eorum in manu Dei : et tamen nescit homo utrum odio vel amore dignus sit, sed omnia in futurum servantur incerta ». — Sine revelatione speciali haberi non potest notitia illa quæ sententia generali negatur hominibus etiam justis, dum in terris versantur; atqui verba citata docent generali sententia hominem etiam justum nescire utrum Dei amore an odio dignus sit ; ergo sine speciali revelatione...

Obs. In hebræo, loco « nescit homo utrum amore vel odio dignus sit », legitur « etiam amorem, etiam odium non sciens homo » : quæ verba hæretici aliqui (v. g. Munsterus) exponunt, « nescit homo an obveniant ei quæ ipse amat, aut odit », alii autem (v. g. Calvinus), « nescit homo an habiturus sit amicos vel inimicos ». Hæc tamen expositiones non cohærent cum verbis contextus præcedentibus vel sequentibus. Juxta alios ergo hæreticos verba citata negant quidem scientiam certam amoris vel odii divini haberi ex eventibus externis : non negant autem eam per media alia, v. g. per revelationem privatam singulis factam haberi. Sed et in hac expositione non essent vera verba sequentia, « omnia in futurum servantur incerta ». Notetur demum ex Perrone (n. 575, annot.), omnes antiquas versiones, græcam, syriacam, arabicam, etc. eundem sensum referre quem refert Vulgata. — Huc referri possunt alii Scripturæ textus (v. g. Rom. 11. 10 ; 1 Cor. 10. 12 ; Philipp. 2. 12), qui omnibus, etiam justis, commendant timorem de salute.

II. Ex Patribus, S. Augustinus (in Ps. 41) ait, « Novi quia justitia Dei mei manet; utrum mea maneat, nescio »; et (in lib. de Perfect. Just.), « Quantalibet justitia sit præditus homo, cogitare debet, ne aliquid in illo, quod ipse non videt, inveniatur esse culpandum ».

III. Ex ratione. — Fide divina credi non potest quod a Deo revelatum non est; atqui a Deo revelatum non est (seclusa speciali revelatione) absolute et absque ulla conditione, fidelibus remissa esse peccata. — Etsi enim quis (per impossibile) infallibiliter certus esset humana certitudine, se contritionem *veram* et *supernaturalem* elicuisse, tamen propositio de ejus justificatione non esset adhuc certa certitudine *fidei*, sed solum deductio esset vera ex principio fidei: quemadmodum certum non est *fide divina*, hunc parvulum jam rite et certo baptizatum carere culpa originali. Cf. Cercià, p. 58.

Solvuntur Objectiones

82. Obj. 1. Dicit Apostolus Rom. 8. 38, 39, « Certus sum enim, quia neque mors, neque vita... neque creatura alia poterit nos separare a caritate Dei »; atqui hæc verba exprimunt certitudinem de propria justificatione; ergo.

Resp. *Dist. Min.* Hæc verba docent certitudinem de justificatione prædestinatorum in genere, *conc.*: alicujus fidelis in particulari, v. g. ipsius Apostoli, *subd.*: certitudinem conjecturalem, *conc.*: certitudinem fidei, seclusa revelatione speciali, *nego*. Cf. Sardagna, n. 448. — Ex alio loco objecto hujus epistolæ (Rom. 8. 15), id tantum stricte sequitur, Spiritum testimonium reddere conjecturalem, quod fideles sint filii Dei et hæredes Dei inchoate (per fidem, etc.). Idem dicendum de textu 1 Jo. 5. 13.

Obj. 2. Ex 2 Cor. 13. 5, « Vosmetipsos tentate si estis in fide: ipsi vos probate. An non cognoscitis vosmetipsos, quia Christus Jesus in vobis est? nisi forte reprobi estis. » — Hæc verba supponunt Corinthios cognoscere potuisse, utrum Christus in ipsis habitaret; ergo potest omnis fidelis certus esse de sua justificatione.

Resp. *Dist. Anteced.* Ex hoc textu, Corinthii ex patratione miraculorum (quorum donum in nascente Ecclesia frequens erat, nisi per crimina impedita: « nisi forte reprobi [improbi] estis ») scire potuerunt, utrum in eorum cœtu (« in vobis ») Christus habitaret, tanquam in parte suæ Ecclesiæ, *conc.*: (quæ est inter-

S. Jo. Chrys. : cfr. « Triplex ») : cognoscere potuit unusquisque Corinthiorum, utrum Christus per gratiam sanctificantem in ipsius anima habitaret, *subd. :* per signa probabilia, *conc. :* per signa certa, certitudine fidei, *nego ;* aliter enim non dixisset Apostolus, « tentate », « probate ».

Obj. 3. Potest quis certo scire, se post baptismum aut absolutionem sacramentalem nunquam graviter peccasse ; atqui ex fide catholica, qui post baptismum aut absolutionem sacramentalem non peccat, est justus ; ergo potest quis certus esse de sua justificatione.

Resp. *Dist. Maj.* Potest quis hæc scire certitudine morali, seu potius fiducia conjecturali, *conc. :* certitudine stricte dicta, citra revelationem divinam specialem, *nego.*

83. **Coroll.** Ex propositionibus secunda et tertia de amissibilitate et incertitudine propriæ justitiæ, consequitur id quod contra Novatores definivit Conc. Trid., sess. 6, can. 16, scilicet, neminem citra revelationem specialem habere absolutam et infallibilem certitudinem de sua in finem perseverantia. — Neque huic doctrinæ contradicit revelatio Domini nostri, promittentis per B. Margaritam Mariam perseverantiam finalem fidelibus *omnibus*, qui in honorem sacratissimi Cordis ejus per novem menses successivos sacram Communionem primâ uniuscujusque mensis feriâ sextâ recipiant. Etenim suppositâ etiam hujus revelationis veritate, quam Ecclesia nondum probavit (vid. Beringer, « les Indulgences », t. 1, p. 293, not.), ipsa tamen incertitudo jam probata propriæ justitiæ impedit certitudinem veram de *digna* Eucharistiæ receptione, idest de conditionis præscriptæ debita impletione. Cf. « Irish Eccl. Record », Nov. 1890, p. 1036.

QUAESTIO ALTERA

DE MERITO BONORUM OPERUM

84. **Prænotiones.** — I. Vox « meritum » sumi potest vel in concreto vel in abstracto. In concreto significat opus aliqua retributione dignum ; in abstracto est dignitas operis ad retributionem. Significatione generica omne opus, bonum vel malum, est meritum in concreto. Hic autem specifice sumitur meritum pro opere tum moraliter tum supernaturaliter bono, et communiter definitur, « Actus supernaturalis et liber, a creatura in obsequium Dei præstitus, de se potens Deum movere ad conferendum aliquod præmium supernaturale ».

II. Meritum hoc supernaturale distinguitur imprimis in meritum *excellentiæ*, seu de rigore justitiæ, quod soli Christo proprium est et de quo agitur in tract. de Verbo Incarnato : et in meritum *commune*, quod meris creaturis gratia adjutis convenit. Meritum commune de quo solo hic agitur, dividitur in meritum de *condigno* et meritum *de congruo*. Meritum de condigno est opus in quo habentur omnes conditiones necessariæ ut sit ex parte operantis et ex parte operis omnino et perfecte dignum cui, adjuncta promissione divina, præmium rependatur (Murray, d. 12, nn. 2, 4). — Meritum de congruo est opus cui deest vel æqualitas cum præmio vel promissio divina, et cui proinde non debetur præmium aliquo modo ex justitia, sed convenit tantum ex liberalitate præmiantis (Jungmann, n. 342 : Mazzella, n. 1127) ; aliter, est opus cui deest aliqua ex conditionibus ad meritum de condigno requisitis (Murray, l. c., n. 4). — Adhuc distinguitur meritum de congruo *infallibili* et *fallibili*. Primum illud est quod habet adjunctam promissionem divinam, et cui propterea retributio sine infidelitate negari non potest : secundum est illud quod caret illa promissione, et cui solum ex quadam decentia retributio debetur. Exemplum primi habetur in ultima dispositione ad primam gratiam sanctificantem, exemplum vero secundi in dispositionibus remotis.

III. Agendum est de *existentia* meriti, de *conditionibus* ad meritum requisitis, de *objecto* meriti : tribus capitibus.

CAPUT PRIMUM

De Existentia Meriti

85. **Prænotanda.** — Novatores ex principio de essentiali corruptione humanæ naturæ lapsæ, necessario inferunt opera omnia etiam justorum nedum non meritoria, sed et graviter peccaminosa esse : dicuntque soli Dei misericordiæ tribuendum esse, ut pro venialibus tantum reputentur (vid. Lutheri propp. damnatt. 31, 32; et cf. Perrone, n. 621, et annot.). Ipsum nomen meritum abhorrebant primi Novatores tanquam superbiam et jactantiam sapiens ac Christi crucem et merita evacuans. Postea autem discipuli eorum admiserunt justorum bona opera esse meritoria, sed tantum præmiorum temporalium et spiritualium et in hac vita et in altera, non autem ipsius vitæ æternæ : item hoc esse ex pura indulgentia Dei, non ex operum dignitate intrinseca. Contra quos Conc. Trid., sess. 6, can. 32, « S. q. d., hominis justificati bona opera ita esse dona Dei, ut non sint etiam bona ipsius justificati merita ; aut ipsum justificatum bonis operibus, quæ ab eo per Dei gratiam et Jesu Christi meritum, cujus vivum membrum est, fiunt, non vere mereri augmentum gratiæ, vitam æternam et ipsius vitæ æternæ, si tamen in gratia decesserit, consecutionem, atque etiam gloriæ augmentum, a. s. ». Ex hoc canone, hominem justum bonis operibus (saltem aliquibus) augmentum gloriæ vere mereri, de fide est : an autem de congruo an *de condigno* mereatur, non definivit Concilium. Meritum de condigno asserit communis sententia cum Suarez, Bellarm., etc., imo hæc doctrina, ait Cercià, p. 82, « videtur proxima fidei », ac ejus opposita, juxta Sylvium (apud Mazzella, n. 1166), est « multum temeraria ». Murray vero, l. c., n. 8, putat contrariam sententiam nullam censuram mereri. — Ex disputatis inter theologos (ut postea videbitur) de conditionibus requisitis ex parte actus ut sit meritorius, constat etiam, de fide non esse, omnia justorum opera esse æternæ vitæ meritoria de condigno.

86. **Propositio**. Bona justorum opera sunt vere et proprie meritoria.

Prob. I. Ubi inter opus et præmium intercedit proportio,

habetur veri nominis meritum; atqui ex Scriptura Sacra inter bona justorum opera et præmium cœleste invenitur ista proportio ; ergo justi bonis operibus vere merentur.

Probatur Minor late a Murray, qui (l. c., nn. 17-44) loca perplurima Scripturæ in varias classes reducit : pauca sufficient. — 1. Ea quæ exhibentur ut causa et effectus habent proportionem ad invicem ; atqui Scriptura exhibet bona opera tanquam causas et gloriam tanquam effectum : ita v. g. Jac. 1. 12, « Beatus vir, qui suffert tentationem ; *quoniam* cum probatus fuerit accipiet coronam vitæ, quam repromisit Deus diligentibus se »; ergo.

2. In inferno puniuntur damnati pœnis quæ habent proportionem cum operibus ; atqui similibus locutionibus exhibentur præmia cœlestia collata propter bona opera, v. g. Matth. 25. 34, sqq., « Venite, benedicti.. Esurivi enim, et dedistis.. — Discedite, maledicti.. Esurivi enim, et non dedistis... » ; ergo.

3. S. Scriptura assimilat vitam christianam ludis et pugnis athletarum, v. g. 1 Cor. 9. 25, sqq., « Omnis autem, qui in agone contendit, ab omnibus se abstinet, et illi quidem ut corruptibilem coronam accipiant, nos autem incorruptam. Ego igitur sic curro... » ; atqui hoc nequit esse nisi propter proportionem inter justorum opera et præmium æternum ; ergo.

4. Locutiones, *merces*, *bravium*, *remuneratio*, *retributio*, aptissime significant proportionem inter opus et præmium, vel ut aiunt, « quid pro quo » ; atqui in Scriptura vita æterna respectu bonorum justorum operum vocatur merces (Matth. 5. 12), bravium (Philipp. 3. 14), remuneratio (Hebr. 10. 35), retributio (Coloss. 3. 24) ; ergo.

II. Ex Patribus, dicit S. Justinus M. (Apol. 1), « Edocti a prophetis pœnas et supplicia ac bonas remunerationes pro meritis actionum cujusque irrogari, verum esse confirmamus ». Item Tertullianus (adv. Gnost., c. 6), « Quomodo multæ mansiones apud Patrem, si non pro varietate meritorum ? Quomodo et stella a stella distabit in gloria, nisi pro diversitate radiorum ? » Ac S. Ambrosius (de off., l. 2, c. 15), « Nonne evidens est meritorum aut præmia aut supplicia post mortem manere ? ».

Solvuntur Objectiones

87. Obj. 1. Ex Is. 64. 4, « Facti sumus ut immundus omnes nos, et quasi pannus menstruatæ universæ justitiæ nostræ ». — Juxta hæc verba, omnia opera nostra, etiam quæ optima esse

videntur, sunt aliquo modo mala ; atqui talia opera ad summum misericordiâ tantum, non præmio, digna sunt ; ergo. — « Ita multi in his regionibus scriptores Protestantici », ait Murray, n. 83.

Resp. *Nego Maj.*, etiam quoad peccatores, ex dictis de necessitate gratiæ medicinalis (supra. n. 19). Sed hoc omisso,

Resp. 2. *Dist. Maj.* Omnia opera justorum (de solis enim justis hic sermo est) sunt aliquo modo mala, *nego* : aliqua opera plus minus maculantur, *subd.* : et istæ maculæ minuunt meritum, *transeat* (negari enim potest) : prorsus tollunt meritum, *nego*. Ita Murray (n. 83), qui rem illustrat exemplo hominis orationi per semihoram incumbentis et interdum distractionibus inhærentis, « ita ut omnes istæ mentis évagationes simul conjunctæ nonnisi quinque circiter momenta occuparent ; pœnam sane pro his distractionibus, in quantum voluntariæ sunt, meret ; quis vero non videt ideo non extingui aut impediri meritum ceterorum viginti quinque momentorum ? Hæc enim fuere opus Dei operantis in homine cooperante ; illa autem purum opus hominis infirmi, varii et mutabilis. »

Obj. 2. Ex Luc. 17. 10, « Cum feceritis omnia quæ præcepta sunt vobis, dicite : Servi inutiles sumus ; quod debuimus facere fecimus ». — Servus inutilis non potest mereri ; atqui ex textu citato omnis justus, etiam positis operibus quæ meritoria vocantur, servus est inutilis ; ergo.

Resp. *Dist. Maj.* Qui omni sub respectu inutilis est, *conc.* : aliter, *nego*. Sed hoc omisso,

Dist. Min. Omnis justus, ut humilitatem conservet, se habere debet pro servo inutili, *conc.*, idque verissime, tum quia ex Dei gratia bona meritoria operatur (« Nihil aliud coronat [Deus] quam munera sua », ait S. Aug., serm. 105), tum quia nullam utilitatem suis operibus Deo confert, tum demum quia (quod textum objectum spectat) præcepta implendo, nihil singulare præstat : eum esse absolute et sub omni respectu inutilem affirmat Christus, *nego*. Vid. Bellarm., de justif., l. 5, c. 5 (ad obj. 3).

Obj. 3. Ex Rom. 8. 18, « Non sunt condignæ passiones hujus temporis ad futuram gloriam ». — Ad meritum de condigno requiritur condignitas operis cum mercede ; atqui his verbis diserte negat Apostolus condignitatem operum nostrorum cum vita æterna ; ergo.

Resp. *Dist. Min.* Ex Apostolo, passiones et tribulationes momentaneæ hujus vitæ materialiter spectatæ, non sunt condignæ ad æternæ gloriæ pondus (2 Cor. 4. 17), *conc. :* ut opera supernaturalia non habent moralem dignitatem, *nego.* — Bellarm. (l. c., c. 3, post sext. arg.) rem illustrat hoc exemplo : « Semen multo est minus, quod ad molem attinet, ipsa arbore, et tamen proportio est inter semen et arborem tanta, ut semini rite sato naturali quadam justitia arbor debeatur. Itaque beatus Paulus 2 ad Corinth. 4 dicit quidem, passiones hujus temporis momentaneas et leves esse, si conferantur ad pondus æternæ gloriæ, quod exspectamus, et tamen addit has ipsas momentaneas, levesque passiones operari æternum gloriæ pondus, operari vero sine dubio intelligit non physice, sed moraliter, idest, non efficienter, sed meritorie ; ac per hoc dignas esse quibus gloria illa, quamvis maxima et sempiterna justo judicio tribuatur. »

Obj. 4. Ex Rom. 6. 23, « Stipendia enim peccati mors: gratia autem Dei vita æterna ». — Quod objectum est meriti est stipendium ; atqui ex hoc Apostoli loco vita æterna est gratia, non stipendium ; ergo.

Resp. *Dist. Min.* Est « gratia » quatenus ex gratia Dei omne meritum nostrum initium habet, *conc. :* quatenus ex sola gratia absque nostra cooperatione vita æterna obtinetur, ideoque ad exclusionem meritorum nostrorum, *nego.*

Obj. 5. Vita æterna vocatur in Scriptura hæreditas (Rom. 8. 17 ; Coloss. 3. 24) ; atqui hæreditas debetur filiis, solo jure filiationis citra meritum ex labore; ergo.

Resp. *Dist. Maj.* Vita æterna est hæreditas sola in casu adulti, *nego :* hæreditas etiam, *subd. :* hæreditas naturalis, *nego ;* adoptiva, *iterum subd. :* conditionata, *conc.:* absoluta, *nego.* Porro in locis objectis vita æterna exhibetur ut duplici titulo et conditione habenda ab adultis, nempe filiationis et retributionis. Ita Rom. 8. 17, « Si autem filii, et hæredes: hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi : *si tamen* compatimur, ut et conglorificemur ». Et Coloss. 3. 24, « accipietis *retributionem* hæreditatis ».

Obj. 6. Vita æterna est corona misericordiæ (Ps. 101. 4 ; Matth. 5. 7) ; atqui in catholica doctrina esset ex justitia ; ergo.

Resp. *Dist. Maj.* Vita æterna est corona simul misericordiæ (quatenus fundatur in gratia et remissione culpæ) et justitiæ

(quatenus rependitur labori et victoriæ), *conc.* : est corona misericordiæ tantum, *nego*, vel *subd.* : in infantibus, *conc.* : in adultis, *nego*.

Obj. 7. Ad omnium hominum salutem sufficiunt merita Christi; atqui admisso merito nostro non amplius sufficiunt merita Christi ; ergo.

Resp. *Dist. Maj.* Sufficiunt merita Christi in se et actu primo, tanquam causa generalis, *conc.* : non indigent applicatione ad singulas animas, *nego*. Ipsi enim adversarii docent fidem requiri tanquam medium aut instrumentum hujus applicationis particularis.

Dist. Min. Non sufficiunt merita Christi, si admittitur meritum nostrum independens a meritis Christi, *conc.* : si admittitur meritum fundatum in meritis Christi, *nego*. Jamvero in doctrina catholica (ut dicit Bellarm, l. c. ad obj. 8), « meritum justorum non opponuntur meritis Christi, sed ab illis nascuntur, et quidquid ipsa justorum merita laudis habent, id totum redundat in laudem meritorum Christi. Ipse enim vitis, nos palmites, et sicut palmes non potest ferre fructum, nisi manserit in vite, sic et nos nihil possumus sine Christo facere. Et sicut nemo unquam ita desipuit, ut diceret detrahi de gloria vitis, si palmites ipsius multum fructum adferant : ita nemo, nisi plane stultus, dicere potest detrahi de gloria Christi, si servi ejus, per gratiam ejus, per spiritum ejus, per fidem, et caritatem ab ipso inspiratam, bona opera faciant, quæ ita vere sint justa, ut eis debeatur a justo judice corona justitiæ. »

Inst. Doctrina catholica gloriam bonorum operum dividit et partitur inter Deum et hominem ; atqui hæc doctrina est Deo injuriosa et superbiæ nutrix ; ergo.

Resp. *Dist. Maj.* Ita ut Deus sit causa prima et homo causa secunda, *conc.* : ita ut homo sit causa independens a Deo, *nego*.

Nego Min. : ratio enim tota cur opus aliquod sit dignum vita æterna pendet a gratia : ac proinde Apostolus, ut Philippenses (2. 12, 13) ad salutem cum metu et tremore operandam excitaret, urgebat gratiæ necessitatem (« Deus est enim qui operatur in vobis et velle et perficere »).

Obj. 8. Admissa doctrina nostra, Deus gloriam homini debet ex justitia ; atqui inter Deum et creaturam non potest intercedere justitia ; ergo.

Resp. *Dist. Maj.* Deus gloriam homini deberet ex justitia dis-

tributiva et late dicta, *conc.:* ex justitia commutativa, stricte dicta seu rigorosa, *nego.*

Dist. Min. Inter Deum et creaturam intercedere nequit justitia rigorosa, *conc.:* late dicta, *nego.* — Posito scilicet opere cui promissum est præmium, Deus debet sibi et suæ fidelitati ut præmium rependat, nec posset citra nefas denegare; et hoc quidem sensu creatura *jus* habet ad præmium (jus enim est id cujus negatio est nefas). Jus vero quod fundatur unice in promissione divina, meritum tantum constituit de congruo infallibili. Ad meritum autem de condigno requiritur præterea proportio aliqua et æqualitas moralis inter valorem operis exhibiti et præmium. Et hæc proportio et excellentia vere habetur in justorum operibus, sed cum tota fundetur in *gratia* Dei ex meritis Christi et sic intercedat magna gratuitas, non debet Deus præmium justis ex justitia *rigorosa*, sed tantum ex justitia late dicta. Vid. Franzelin, de Verbo Incarnato, thes. 47 (edit. 1869, p. 502); cf. commentar. de Deo Uno, n. 99, III.

Inst. Ut actus sit meritorius apud aliquem, debet esse in ejus commodum et utilitatem; atqui nihil possumus operari in commodum Dei; ergo.

Resp. *Dist. Min.* Non possumus operari aliquid in commodum Dei velut intrinsecum, quasi ex operibus nostris aliquid accrescat Deo, *conc.:* in commodum velut extrinsecum, ad ejus scilicet gloriam manifestandam exterius, *nego.* Vid. Billuart, d. 8, a. 2.

88. **Obs.** Etsi de fide sit, justum bonis operibus vere mereri posse essentialem gloriam et ejus augmentum aliquod, inde tamen non sequitur, Deum illam tantum mercedem beatis conferre quæ singulorum meritis stricte respondeat: imo sententia docens Deum opera bona remunerare ex mera liberalitate *supra* condignum est communissima theologorum, ait Bellarminus (l. c., c. 19), et ex Perrone (n. 682), ab omnibus est tenenda post damnationem prop. 16 Baii; aliter tamen censet Murray (nn. 192, sqq., citans Suarez).

CAPUT SECUNDUM

De Conditionibus ad Meritum requisitis

89. Statuendæ sunt propositiones de conditionibus ex parte hominis merentis, ex parte operis meritorii, ex parte Dei præmiantis.

90. **Propositio I**. Ad meritum de condigno duæ essentialiter (saltem in præsenti ordine et ex decreto divino) requiruntur conditiones ex parte hominis merentis : prima, quod sit justus : secunda, quod sit viator. — Est communis, et quoad priorem partem, ad doctrinam Catholicam pertinet, contra Baium (propp. 12-18).

Prob. prima pars, nempe : requiritur ut homo merens sit justus. — **I.** Ex Jo. 15. 4 (« Sicut palmes non potest ferre fructum ex semetipso, nisi manserit in vite : sic nec vos nisi in me manseritis »), requiritur ad fructum, idest ad opera meritoria facienda, non quæcumque gratia, sed ea quæ facit hominem vivum membrum corporis Christi ; atqui ista est gratia sanctificans; ergo.

II. Opus stricte meritorium dignum est vita et hæreditate æterna ; atqui homo dum injustus est, indignus est vita æterna et in statu servili coram Deo ; ergo nequit opus æterna hæreditate de condigno meritorium in illo statu perficere. Cf. Bellarm., l. c., c. 12 (« tertia ratio »).

Prob. secunda pars, nempe : requiritur ut homo sit viator. — Non potest quis mereri nisi secundum conditiones a Deo positas : atqui Scriptura distincte ponit statum viatoris ut conditionem ad meritum. — Docet enim hanc vitam esse tempus laborandi et merendi, eâ autem transactâ non esse amplius locum merendi : ita Eccl. 9. 10, « Quodcumque facere potest manus tua instanter operare : quia nec opus nec ratio nec scientia erunt apud inferos [idest in sepulchro] » : etiam Jo. 9. 4, « Venit nox quando nemo potest operari ».

91. **Propositio II**. Ad meritum de condigno, ex parte actus requiritur primo, ut sit positivus non *mera* omissio (ita communis sententia) ; secundo, ut sit liber a necessitate (hoc de fide contra Jansenium, prop. 3) ; tertio, ut sit moraliter bonus ; quarto, ut sit supernaturalis non tantum in principio eliciente sed (juxta communiorem sententiam) etiam in motivo.

Prob. prima pars, nempe : requiritur ut actus sit positivus. — Per actum enim meritorium tendit homo ad finem supernaturalem, idque fieri non potest per puram omissionem.

Prob. secunda pars, nempe : requiritur ut actus sit liber. — Meritum enim est proprietas actus moralis : non habetur autem actus moralis sine libertate.

Prob. tertia pars, nempe : requiritur ut actus sit moraliter bonus. — Opus meritorium est opus præmio dignum ; atqui

solum opus moraliter bonum est præmio dignum : si enim opus non est moraliter bonum, est vel malum, quod pœnam tantum meretur, vel saltem (juxta minus probabilem sententiam) est indifferens in individuo, in quo proinde nulla est ratio cur dicatur præmio potius quam pœna dignum ; ergo.

Prob. quarta pars, nempe : debet opus esse supernaturali in principio. — Opus enim meritorium est opus maxime salutare ; ad omne autem opus salutare requiritur gratia.

Prob. quinta pars, nempe: debet opus esse supernaturale in motivo. — Fides enim exhibetur in Scriptura (Rom. 4. 3; Galat. 5. 6; Jac. 2. 21, 22) ut radix et fundamentum omnis justificationis, non solum primæ sed secundæ, seu omnis augmenti gratiæ sanctificantis, et ergo omnis meriti : quod verum non esset, si opus ex motivo ratione sola seu fide pure humana apprehenso factum, et ergo bonum tantum moraliter, esset meritorium. Ita Murray, n. 100, (ex Suarez) : fusius Pesch, nn. 402, sqq. — Notat vero Lehmkuhl (t. 1, n. 258), ex S. Thoma hominem justum dum opus bonum operatur potiri, propter dona Spiritus sancti, instinctu et motu divino qui motivum supernaturale menti subministret et suggerat. Cf. Pesch, nn. 408-410.

92. **Scholion de sensu quo actus meritorii dicuntur imperari a caritate**. — I. Disputatur inter theologos, utrum ut actus hominis justi mereatur de condigno vitam æternam, necesse sit ut eliciatur aut imperetur a caritate. Notandum est, quæstionem esse, utrum iste actus mereatur *de condigno* præmium *substantiale* seu vitam ipsam æternam : actus enim supernaturales etiam peccatorum quædam de congruo mereri, et actus supernaturales hominis justi mereri de condigno gloriam accidentalem, concedunt omnes. (Cf. Kilber, « de Virt. Theol. », n. 305.) Inquiritur scilicet, utrum homo (v. g. puer ad rationis usum attingens) jam justificatus et proinde *habitu caritatis* potitus, possit antequam ullum actum caritatis eliciat, mereri de condigno per aliarum virtutum actus (v. g. fidei) vitam æternam, ita ut ipsa ei debeatur ut præmium (cf. Gercià, p. 70). — De hac quæstione triplex distingui solet sententia : 1. Prima quæ est Bañez, docet necesse esse ut actus eliciantur a caritate : quod idem videtur esse ac dicere solos actus caritatis, non aliarum virtutum, mereri de condigno vitam æternam. Hanc sententiam putat Suarez (l. 12, c. 8, n. 9) non probandam aut tolerandam esse utpote parum consentaneam Scripturæ et Traditioni. —

2. Alii concedunt actus aliarum virtutum mereri de condigno vitam æternam dummodo imperentur a caritate, idest (ut explicat Mazzella, « de Virt. Infus.», n. 1333, ex Gotti) dummodo referantur aut actualiter aut saltem virtualiter ad Deum propter se dilectum. Hæc est sententia plurium Thomistarum, necnon Bellarmini. — 3. Tertia sententia docet omnes actus aliarum virtutum qui aut actualiter aut virtualiter ex quocumque supernaturali motivo ab homine justo fiunt, mereri de condigno vitam æternam. Ita Vasquez, Suarez, Murray, Mazzella: ac juxta Lehmkuhl, l. c., « est sententia satis communis theologorum hodie ».

II. Revera tamen non videtur adeo discrepare tertia a secunda sententia, saltem in mente S. Thomæ, quem auctores secundæ sententiæ profitentur se sequi. Sanctus enim Doctor (ut ex locis pluribus ipsius ostendit Ballerini, annot. ad Gury, t. 1, n. 35), dum ex una parte docet nullum esse actum virtutis in homine justo et proinde nullum esse actum meritorium, nisi sit formatus et ordinatus a caritate, ex alia vero parte asserit omnem actum alicujus virtutis quem elicit homo justus, etiamsi de Deo aut caritate non cogitet, *formari*, *ordinari* et *imperari* a caritate, cum Deus, summum bonum et objectum caritatis, sit finis aliarum virtutum. « Et sic », ait S. Doctor (2. dist. 40, qu. 1, a. 5), « comedere et bibere servato modo temperantiæ et ludere ad recreationem servato modo eutrapeliæ... meritorium erit in eo, qui charitatem habet. » Proinde ut docet idem Ballerini (« Opus theol. moral. », t. 1, n. 203), omnis actus moraliter bonus hominis justi est ex mente S. Thomæ (quem in hac re sequitur S. Franciscus Salesius) etiam meritorius. Aliqui quidem auctores tertiæ sententiæ (v. g. Jungmann, Murray, Mazzella) præter habitum caritatis exigunt motivum supernaturale vel virtuale vel actuale (v. g. spem retributionis, timorem pœnæ, gratitudinem animæ, ex motivo fidei) : sed ex mente S. Thomæ, ut jam dictum est, in homine justificato talia motiva nunquam desunt. — Cum hac S. Thomæ sententia cohærent hæc duo : 1. Circumstantiam malam quæ ipsum actum non afficit, sed tantum comitatur, non impedire meritum (cf. Mazzella, « de Gratia », n. 1146) ; 2. opera etiam *præcepta* esse de condigno meritoria, contra sententiam singularem Dionysii Cisterciensis (quam sententiam Suarez, l. 12, c. 5, temerariam et erroneam vocat : imo ipsâ circumstantiâ præcepti censet augeri meritum propter obedientiæ excellentiam

superadditam: cf. Murray, nn. 97, 98; Hurter, n. 258). Et revera Scriptura sacra mercedem promittit operibus præceptis, v. g. persecutionis tolerantiæ (Matth. 5. 12), inimicorum dilectioni (Luc. 6. 35), imo generatim omnium mandatorum observationi (Matth. 19. 17).

III. Rationes præcipuæ adversus sententiam Bañez hæ sunt: 1. Non constat vel ex natura rei vel ex positiva Dei voluntate in revelatione expressa de obligatione actus nostros ex motivo explicito caritatis agendi; 2. Scriptura vitam æternam omnium virtutum actibus promittit (v. g. Matth. 19. 17, sqq., « Si vis ad vitam ingredi, serva mandata... ») ; 3. Conc. Trid., sess. 6, cap. 16, can. 32, docet universim et sine distinctione, justis bene usque ad finem operantibus vitam æternam reddendam esse tanquam mercedem. — Tamen, ex omnium consensu, valde suadendum est (ait Murray, n. 139), « ut omnia nostra opera ex motivo caritatis exsequamur: non tantum quia hoc tutius est, sed quia, posita etiam absoluta certitudine nostræ sententiæ, opera facta ex hoc motivo sunt multo magis meritoria, imo secundum nostram sententiam, duplex habent meritum ». Cf. Lehmkuhl, n. 263.

93. **Obs. de fructu multiplici bonorum operum.** — Notant auctores idem opus hominis justi posse esse simul, positis ponendis, meritorium de condigno, meritorium de congruo (et impetratorium), et satisfactorium (vid. Murray, nn. 154, 155). — « Meritum congruum », ait Lehmkuhl, n. 261, « ad quod opus aliquod bonum assumitur [v. g. ad beneficium sibi aut alteri obtinendum], nullatenus minuit meritum ejus condignum, ut apud theologos certissimum est. Neque enim ex eo, quod opera nostra bona Deo offeramus ad impetrationem gratiæ alicujus promovendam, minus cœlestis gloriæ accepturi sumus; imo quo caritas nostra latius pateat atque nos impellat, ut pro aliis oremus, atque voce et opere oremus, eo melius opus est, quod facimus, eoque abundantius erit præmium cœlestis vitæ, quod Deus nobis reponet. Quare utilissimum est, bonas nostras actiones ad certos fines per divinum auxilium attingendum offerri. — Imo, ut omnes fructus supernaturales bonorum operum recenseantur, opera bona hominis justi præter vim meritoriam, et impetratoriam (vel meritoriam de congruo), etiam satisfactoriam vim habent, qua pro pœnis alias in purgatorio solvendis satisfacere possimus, sive pro propriis peccatis, sive pro

alienis: neque hæc satisfactoria virtus meritum ullatenus minuit, eaque maculam pœnæ ab anima detergens hominem orantem Deo reddit magis acceptum, atque impetrationem ipsam juvat et promovet. » — His conformem fuisse, post Christi exemplum, Sanctorum praxim, advertit idem n. 264. Cf. Faber, « All for Jesus », c. 6.

94. **Propositio III**. Supposita proportione intrinseca in actu primo operis supernaturalis cum vita æterna, ad meritum condignum in actu secundo requiritur ex parte Dei repromissio mercedis. — Est communis et probabilior, etsi non definita.

Prob. I. Ex Scriptura sacra, quæ vitam æternam vocat « promissiones » (Hebr. 6. 12 : cf. 10. 36), et « coronam vitæ quam repromisit Deus diligentibus se » (Jac. 1. 12) : præcipue vero ut ait Kilber, n. 437, ex parabola operariorum (Matth. 20), ubi (dum dicitur, « Nonne ex denario convenisti mecum », et fit applicatio parabolæ ad meritum pro regno cœlorum) ratio æquitatis et justitiæ inter laborem ac mercedem ponitur in conventione seu promissione mercedis sub conditione laboris.

II. Ex S. August. (serm. 16, de Verbis Apost.), « Debitor factus est [Deus] non aliquid a nobis accipiendo, sed quod ei placuit promittendo ».

III. Ex ratione theologica. — Posito opere meritorio, Deus tenetur reddere præmium ; atqui Deus, qui Dominus est omnium, non potest obligari erga creaturam nisi propter ipsum, scilicet propter fidelitatem divinam in promissis servandis, præsertim quando agitur de præmio supernaturali ; ergo requiritur promissio divina. — Imo inter ipsos homines, si quis forte non conductus sed sponte sua vineam aut agrum alterius colat, non potest jure mercedem exigere, etiamsi alioqui opus ejus mercede dignissium judicari possit. Cf. Bellarm., l. c., c. 14.

95. **Scholion de conditionibus ad meritum de congruo**. — Hæc breviter tradit Murray, nn. 141, 142 : « 1. Ex parte operis requiruntur omnes conditiones ad meritum de condigno necessariæ, nempe, ut sit opus positivum, liberum, moraliter bonum, supernaturale in principio et motivo. — 2. Ex parte operantis requiritur tantum conditio prima, ut sit viator, non autem secunda, ut sit in statu gratiæ. — 3. Ex parte Dei non requiritur promissio... Si adsit promissio, meritum vocatur de congruo infallibili. »

CAPUT TERTIUM

De Objecto Meriti

96. I. Hæc **certa** sunt apud Catholicos : 1. De fide est ex Conc. Trid., sess. 6, can. 32, hominem justum mereri posse (et quidem de condigno, juxta communem interpretationem) « *augmentum gratiæ*, *vitam æternam*, et ipsius vitæ æternæ, si tamen in gratia decesserit, consecutionem, atque etiam *gloriæ augmentum* ».

2. Ex dictis contra Semipelagianos, et ex cap. 5, sess. cit. Conc. Tridentini, de fide etiam est, hominem nullatenus, nequidem de congruo fallibili, mereri sibi *primam* gratiam *actualem*, quippe quæ primum principium est omnis meriti.

3. *Primam* gratiam *sanctificantem* homo per actus supernaturales, idest ex gratia actuali elicitos, mereri potest non quidem de condigno (alioquin enim justificatio non esset gratuita : cf. Trid., l. c., cap. 8), bene vero de congruo etiam infallibili propter promissiones divinas (Ps. 50. 19 ; Matth. 6. 14, etc.).

II. **Disputatur** de homine justo, utrum mereri possit sibi ipsi reparationem post futurum lapsum, gratiam efficacem et perseverentiam finalem : necnon utrum, et quid, aliis mereri possit. Hæc capita summatim sunt indicanda :

1. *Reparationem* post lapsum futurum justus mereri potest non quidem *a*) de condigno : deest enim promissio, sed *b*) (satis communiter et probabiliter, quoad aliquos saltem casus) de congruo fallibili : adest enim positiva decentia propter amicitiam.

2. *Perseverantiam finalem* justus mereri potest, non quidem *a*) de condigno (communis, sed nullatenus definita) : est enim magnum illud usque in finem perseverantiæ donum (ut loquitur Conc. Trid., sess. 6, can 16), quod ab omnibus habetur prorsus gratuitum (cf. S. Thom. 1. 2, qu. 94, a. 9 ; Mazzella, nn. 329, sqq.) ; sed *b*) de congruo fallibili et « suppliciter » (ut loquitur S. Aug., « de dono persev. », c. 6), saltem per opera eximia continuata : adest enim positiva decentia.

3. Justus *aliis* (non quidem de condigno, cum desit promissio, et proprium sit Christo mereri pro aliis de condigno : sed) de congruo fallibili mereri potest omnia quæ sibi mereri potest, et præterea primam gratiam actualem ; adest enim decentia positiva, et oratio pro aliis commendatur in Scriptura.

III. Si de **peccatorum meritis** inquiritur, hæc tradit Murray, nn. 182, sqq., post Suarez. — Peccator alteri nihil mereri potest, nec sibi de condigno : desunt enim conditiones, scilicet justitia et promissio. Sibi autem de congruo mereri potest, 1. gratiam primam justificantem : et hoc de congruo etiam infallibili (ita secundum communem et receptum modum loquendi); 2. gratias actuales necessarias ad peccatum grave et alia conversionis impedimenta vitanda aut superanda : et hoc etiam infallibiliter; 3. gratias alias utiles : sed tantum de congruo fallibili.

97. **Scholion de Reviviscentia Meritorum.** — 1. Docent theologi omnes post plures Ecclesiæ Patres, justi hominis meritum per peccatum grave subsequens *mortificari* quidem seu impediri, non autem prorsus *exstingui*. Contrariam sententiam putat Ledesma *hæreticam,* Suarez vero, Ripalda, et alii dicunt *temerariam.* — 2. De quæstione ulteriori, utrum meritum mortificatum cum gratia sanctificante *totaliter* redeat, *probabilior* sententia affirmat cum Ripalda et aliis, qui idem de gratia per sacramenta acquisita docent. « Proinde », ait Hurter, n. 274, « omnis illa reddit gratia, quam quis ante peccatum habuit. » De hac quæstione fusius agit Suarez in opusc. speciali (edit Vives, t. 11, pp. 436, sqq.).

FINIS

Turonibus, typis PAULI BOUSREZ.

JAM PRODIERUNT EJUSDEM FORMÆ COMMENTARII :

DE SACRAMENTIS IN GENERE

AC

DE SS. EUCHARISTIA

(THEORETICE ET PRACTICE)

DATE DUE
